

ОМИР ИЛИАДА

Превод: Александър Милев, Блага Димитрова

chitanka.info

АЛЕКСАНДЪР МИЛЕВ

ОМИР И НЕГОВОТО ПРОИЗВЕДЕНИЕ

Първите запазени произведения в европейската литература са „Илиада“ и „Одисея“. Те са свързани с името на великия древногръцки поет Омир. Сигурни сведения за неговия живот нямаме. Запазените осем биографии са от късно време и са изпълнени с митични сведения и невероятни измислици. Не знаем със сигурност дори неговото родно място. Още в древността много градове и селища са си оспорвали честта да бъдат родно място на Омир. Достигнало е до нас двустишието:

*Селища седем се карат за родното място на Омир:
Йос, Колофон, Саламин, Хиос, Смирна, Атина и
Спарта.*

Вариантите на това двустишие посочват още четири града, а късни известия говорят дори за двадесет претенденти! Най-вероятното е, че поетът е роден в Хиос (град на остров със същото име), или в малоазийския град Смирна. Древни извори обаче единодушно посочват остров Йос като място, където той е починал и е погребан.

Противоречиви са и сведенията за времето, през което е живял Омир. Бащата на историята Херодот (484–406 г. пр.н.е.) твърди, че това е IX век пр.н.е., а другият велик гръцки историк Тукидид (471–395 г. пр.н.е.) споменава за VIII век пр.н.е. Твърдението на късните животописци на Омир, че е живял през времето на Троянската война, тоест през XII или XI век пр.н.е., не е вярно. Приема се вече като съвсем вероятно, че поетът е живял през втората половина на VIII и началото на VII век пр.н.е.

В древността никой не се е съмнявал в съществуването на Омир. Платон (429–347 г. пр.н.е.) говори, че този поет „е възпитал цяла

Елада“, а пък Аристотел (384–322 г. пр.н.е.) на много места в своите книги се позовава на Омир. Към III век пр.н.е. някои учени в гр. Александрия се усъмнили в авторството на Омир за „Одисея“, но съществуването на поета не е било предмет на съмнение.

Едва през XVII век се изказват мнения от някои историци и класически филолози, че Омир не е съществувал. Дори собственото име Омир се тълкува като нарицателно със значение „заложник“, „съединител“, „слепец“ и подобни. Французинът Франсоа д’Обиняк (умрял 1676 г.) посочва редица противоречия, композиционни недостатъци и повторения в „Илиада“, които не би допуснал един автор. А и по времето, когато се появили двете поеми, нямало още писменост според д’Обиняк. За него Омир никога не е съществувал. Това мнение се подема и обосновава от немския проф. Фридрих Волф (1750–1824 г.). Според него поемата е плод на усилията и творчеството на много поети. Техните отделни песни били обединени в едно цяло едва през VI век пр.н.е. по времето на атинския управник Пизистрат (600–528 г. пр.н.е.).

Фр. Волф става създател на „теорията на малките песни“. Макар че книгата на Волф била посрещната с възторг и неговото мнение за първоначални отделни песни, които след време били обединени в поемата „Илиада“, имало много привърженици между видни учени, поети и хора на изкуството, явили се противници на това схващане. С право те подчертавали, че писмеността е много по-стара от времето на Омир, а отделните и не съвсем важни противоречия в поемата никак не говорят против авторството на един поет. Противоречия има в „Дон Кихот“, във „Фауст“ и в други велики произведения, но въз основа на тях никой не отрича съществуването на Сервантес, на Гьоте и др. поети. Привържениците на тая теория се наричат унитаристи — те признават един автор на поемата.

Трети учени са опитали да обединят двете крайни теории и смятат, че отначало съществували две сравнително малки поеми „Праилиада“ и „Праодисея“. Те били допълвани дълго време. Според едни от привържениците на тая теория Омир е автор на първичната ядка на поемите, а според други — той е обработил първичното ядро, допълнил го е окончателно и създал двете поеми в тоя им вид, в който са запазени до нас. Тая теория печели все повече привърженици.

След разчитането на минойското писмо от XII век пр.н.е. вече никой не твърди, че не е имало писменост по времето на Омир. А след направените разкопки на древната Троя и на много градове и селища в континентална Гърция и някои от средиземноморските острови се доказва, че в поемата се говори за реални селища и за строежи, които са от различно време. Затова и Омировият въпрос, който обхваща въпросите за произхода на двете поеми, за времето на тяхното написване, за съществуването на поета Омир и т.н., вече се връща към схващането на древните: Омир е съществувал и е действителен автор на двете поеми „Илиада“ и „Одисея“. Това обаче не изключва отделни прибавки и промени от декламаторите или преписвачите.

Преди Омир обаче е съществувала народната поезия. Съществували са и поети. В легенди и литературни произведения са запазени спомени за тях. На първо място нека споменем тракийския певец и поет Орфей, който бил толкова сладкодугмен и сладкогласен, че уж умирявал зверове и животни, пленявал одушевени и неодушевени предмети. Римският поет Овидий (умрял 17 г. от н.е. в Кюстенджа) пише за него:

*С песен неземна Орфей, певецът прославен
тракийски,
смайваше диви животни, гори и скали недостъпни.
„Метаморфози“, XI, 1–2.*

Има запазен спомен и за поета-певец Арион от Коринт, когото делфин, пленен от неговата песен, спасил от явна смърт в морето. Сам Омир споменава в своите поеми за поети. Такъв е тракиецът Тамир. На него завидели дори музите и му отнели зрението.

*Музите, гдето отдавна срещнали Тамир
от Тракия и го от песни лишили.
„Илиада“, II, 595–596.*

В двореца на Одисей на остров Итака живее певецът-поет Фемий, който неохотно весели кандидатите за ръката на Одисеевата съпруга Пенелопа. Певец-поет, на име Демодок, има и в двореца на цар Алкиной на митичния остров Феакия.

Певец и поет в онова далечно време обикновено е едно и също лице. Певците, които сами са съчинявали своите песни, се наричат аеди. Те са съчинявали песни за богове и герои, за важни събития от живота на човека: раждане и възмъжаване, женитба и смърт, празници и погребения. Понякога аедите обединявали отделни песни в едно и така се получавали по-големи творения. Наред с аедите съществували и изпълнители на песни. Те се наричали рапсоди и били изкусни артисти-декламатори. Някои от тях обаче също са свързвали отделни песни в едно цяло и оттам името им, което значи „съшиватели на песни“. Те плачели с глас при тъжни декламации, „косите им настръхвали“ при страшни събития, та слушателите проливали сълзи заедно с тях. Благодарение на рапсодите, които знаели наизуст поемите на Омир, станало лесно тяхното записване по времето на Пизистрат.

Името „Илиада“ иде от Илион, старото име на гр. Троя в Северозападна Мала Азия, на около седем километра от Дарданелите. Следователно „Илиада“ ще рече поема за Илион (Троя). Тя е написана върху сюжет от митологията или по-специално от тъй наречения Троянски цикъл от сказания, който е дал сюжет на много литературни произведения. В поемата се описват събитията, станали през последните петдесет и един дена от десетгодишната Троянска война. Написана е в хекзаметри. Хекзаметърът е стих от шест дактила (UU). Той е взет от народната песен, но е усъвършенствуван от поета в „Илиада“ и достигнал такъв строеж, който е станал образец за всички героични поеми в гръцката и римската поезия. Стихосложението е изградено върху редуването на дълги и кратки срички. Тъй като една дълга сричка се изговаря за две единици време и е равна на две кратки срички, то в хекзаметъра волно могат да се заменят дактилните стъпки със спондеични (UU=).

Тия две стъпки имат по четири единици време при изговор. Следователно хекзаметърът в древногръцката поезия може да има 12, 13, 14, 15, 16 или 17 срички, в зависимост от това колко дактила са заменени със спондеи. При четене обаче всички хекзаметри имат по 17 единици време (последната стъпка е винаги двусрична — състои се от

хорей или спондей, но се изговаря за три единици време). Затова хекзаметърът има на български 17 срички.

Хекзаметърът е дълъг стих. При неговото четене или рецитиране се налага известно спиране. Тази кратка почивка се нарича цезура и значи буквално сечене, понеже най-често сече една стъпка. Традиционно е прието да се нарича мъжка цезурата, когато е след дълга сричка, а след кратка — женска. Първата сричка на всяка стъпка в хекзаметъра е винаги дълга и се изговаря с известно повишаване на гласа. Това повишаване на гласа се нарича иктус. Останалата сричка или останалите две срички на стъпките се изговарят малко по-ниско от първата. Това понижено изговаряне носи името тезис. Четенето на стиховете, като се спазва иктусът, тезисът и цезурата, се нарича скандиране. Стиховете на „Илиада“ винаги се скандират.

В оригинала най-често се среща цезура в третата стъпка, като мъжките цезури имат малък превес над женските. В нашия превод обаче женските цезури са повече, понеже в българския език има сравнително по-малко думи с ударение на последната сричка.

Старият Хриз бе дошъл при ахейските кораби вити.

Мощният цар Агамемнон и вождът Ахил богоравен.

Наред с тая цезура се среща и цезура в четвъртата стъпка. Тя пък обикновено се придружава с цезура във втората стъпка. Рядко има стихове с цезура само във втората или само в четвъртата стъпка.

Музо, възпей оня гибелен гняв на Ахила Пелеев.

Най-много двамата братя Атриди, водачи военни.

Жалеща грижно данайците, виждайки как те погиват.

Още Ив. Вазов е въвел в хекзаметровите стихове у нас дактилна цезура. Те са допуснати в предлагания превод като изключение:

Той на ахейските кораби сочеше пътя към Троя.

В отделни случаи се срещат стихове, които могат да се скандират с една и с две цезури:

С откуп богат да измоли от плен дъщеря си любима.

„Илиада“ има 15703 стиха. Александрийският учен Зенодот Ефески (325–264 г. пр.н.е.) разделил поемата на 24 песни според броя на буквите в гръцката азбука. Всяка песен представлява по съдържание едно завършено цяло. Заглавията на отделните песни също са от по-късно време.

Разпространението на поемата до изнамирането на книгопечатането е ставало чрез ръкописи. До нас са стигнали над сто древни ръкописа, които съдържат цялата поема или отделни части от нея. Най-старите непълни ръкописи са написани на папирус и някои датират от II век пр.н.е. Сирийският ръкопис от V век на н.е. е най-старият, който ни предлага целия текст.

Известно е, че старогръцкият език се състои от четири литературни наречия: Йонийско, еолийско, дорийско и атическо. Всяко едно от тия наречия е било здраво свързано с определен род литературно творчество. „Илиада“ е написана на особен език, който в основата си е еолийското наречие с много силно влияние на йонийския диалект. След хегемонията на Атина в политическия и културен живот на всички елини рецитаторите са заменили всички думи и форми от еолийското и йонийското наречие с атически, щом това е позволявал размерът. Така ние притежаваме поемата на особен език, който се нарича Омиров език. Той е най-старият литературен език в Европа, запазен до наше време. Естествено, че езикът в този си вид не е бил говоримият език на тогавашните елини, но той е бил понятен за всички елински племена. Омировият език се отличава с много богата лексика.

Синонимите са твърде много по брой и по групи: за думата „война“ има над 13 синонима, за „копие“ — над 12, за „казвам“ — над 10 и т.н. Освен това има твърде много думи, които се употребяват само от Омир. Някои от тях дори и днес създават грижа на специалистите за правилното им тълкуване. Най-богатата морфология на гръцкия език се среща в „Илиада“ и „Одисея“. Например за родителните форми на личните местоимения в единствено число има по пет форми и за трите лица. Същото трябва да кажем за отделни глаголни форми, съществителни и т.н.

Лексиката е богата и с много сложни думи, които синтезират качества, свойства, желания, намерения и прочие. Това особено важи за епитетите. Омировите епитети са прочути. Те се отнасят до богове, герои, неодушевени предмети, явления и отвлечени понятия. Всеки бог и всеки герой има по един или по няколко основни епитета. Ахил е „бързоног“ и „божествен“, Хектор — „мъжеубиец“, „конеукротител“ и „шлемовеец“, Агамемнон — „широковластен“, „цар на мъже“ и „пастир народен“, Одисей — „дълготърпелив“ и „хитроумен“, Зевс — „баща на хората и боговете“, „гръмовержец“ и „облакосъбирател“, Аполон — „сребролък“, „далекострелящ“ и „златомечест“, Хера — „белораменна“, „волоока“ (= с големи хубави очи) и „златотронна“, Афродита — „златна“, „усмихната мило“ и „венечноувенчана“ и т.н. Наред с тия основни епитети много от боговете и героите имат и други. Например за Ахил се употребяват 46 епитета, за Одисей — 45, за Зевс — 33, за Аполон — 17 и т.н. Някои от епитетите са общи; един и същ епитет се употребява за богове и за герои. „Белораменна“ е Хера, но и Андромаха и други героини, „бърз“ и „бързоног“ е предимно Ахил, но епитетът се употребява и за Аякс Ойлеев, а богинята Ирида е „вихрено бърза“, понеже е вестител на боговете. Значението на епитетите става още по-голямо, като се има предвид, че на гръцки език за един епитет има понякога по две, три, четири и повече синонимни думи. Например „далекострелящ“ се предава в поемата с пет думи, „бързоног“ с четири и т.н. Така езикът на „Илиада“ става твърде разнообразен, жив и изразителен, лишен от еднообразие и монотонност. Изразителни са също епитетите и на предметите: копие то е „дългосенно“, морето „многошумно“ и „безродно“, небето — „безкрайно“ и т.н.

От стилните похвати на поета трябва да подчертаем на първо място сравненията. В „Илиада“ те са много повече, отколкото в „Одисея“. Сравняват се лица и предмети, конкретни и отвлечени понятия, на явления и събития — на последните дори се дава преднина. Понякога за едно и също събитие или случка има по няколко сравнения. Когато Менелай и Мерион изнасят трупа на Патрокъл след упорития бой за него с троянците, поетът си служи с четири сравнения. В първото се сравнява разпаленият бой след двамата герои; с второто се подчертават усилията, които полагат двамата при носенето на трупа — те се мъчат така, както катъри, които

*Влачат по стръмна скалиста пътека от дебри
планински
тежка греда или мачта огромна за кораб
презморски,
а в бързината духа им терзаят и пот, и умора.
XVII, 743–745.*

Третото сравнение при тоя подвиг е за тия, които отблъскват троянците: те приличат на планински хребет, който спира напора на „силни води и реки пълноводни“. Последното сравнение е за бягащите ахейци: те бягат от Еней и Хектор

*Както безбройни скорци или гарги излитат на ято
с крясъци грозни, когато съгледат нападащ ги
ястреб,
който донася нечакана гибел на техните малки.
XVII, 755–757*

Всяко от сравненията създава твърде реален образ, а понякога представлява и хармонична завършена картина. В поемата се срещат твърде действени метафори. Морската вълна „жадува“, земята „въздиша“, медното небе „ехти“, а за мъдрия Нестор е казано:

Думи по-сладки от мед из устата му плавно течаха.
I, 249.

Поемата е била предназначена предимно за слушане. Това налага и често повтаряне на отделни стихове за подчертаване пред слушателите на известна мисъл или просто за почивка. Затова в „Илиада“ има над 800 стиха, които се повтарят. На първо място са уводните стихове като

*Властният цар Агамемнон във отговор тъй му
продума.*
I, 285.

Стиховете като този са много и те се явяват с по-големи или по-малки промени в зависимост от лицето, което говори, и лицето или лицата, на които се говори. Ето два варианта:

А бързоногият син на Пелея така му отвърна.
I, 84.

*Нестор, геренският конник, тогава така им
продума.*
II, 336.

Но има стихове, които десетки пъти се повтарят. Между тях нека споменем два:

Благонамерен към тях, заговори със думи такива.
I, 253; II, 283 и на много др. места.

Вече охота за вино и ядене щом утолиха.
XXIII, 57.

В отделни случаи поетът така построява своето изложение, че се повтарят десетки стихове. В Девета песен Агамемнон се разкайва за своето грубо държане към Ахил и му обещава скъпи дарове, ако той се върне в боя (122–157). Същите думи повтаря и Одисей пред Ахил, но вече във второ лице (264–299).

Сюжетът на „Илиада“ е военен, но в съдържанието са вплетени твърде много битови сцени, описания на обичаи, местности, оръжия, та поемата се явява като една енциклопедия на целокупния тогавашен живот. Макар че формално описва събития, станали през последните петдесет и един дена от десетгодишната обсада на Троя, всъщност се говори за много събития, станали твърде рано, чрез умело припомняне на миналото било от самите герои, било пък от поета. Например духът на Патрокъл разказва своята автобиография (XXIII, 69–92).

В „Илиада“ има много сентенции, които са ценни не само като мисъл, но и като народна мъдрост. Например изрази като „добре е човек да се вслушва“ (I, 274).

*Който безсмъртните слуша, и те благосклонно го
слушат.*
I, 218.

Даже глупецът признава това, що е станало вече.
XVII, 32.

Естествено е в една поема отпреди 3000 години да има неща, които за съвременния читател са странни. Това на първо място е оная обстоятелственост, която се среща при описание на всяка сцена. В нашето динамично време подробното описание на случки и събития не допада на читателя. Несъвършенството на писателската техника се проявява в ония случаи, когато Омир трябва да опише две или повече

събития, които стават едновременно. За него това е тежък проблем и затова събития, които стават в едно и също време, се описват като станали едно след друго, тоест едното се изважда пред другото или пък просто едното се премълчава.

Разказвайки подробно всеки отделен епизод, в същото време поетът здраво го свързва с основната мисъл на героичната поема, в която ядката е доблестта и предаността към родината, възхвалата на честта и стремежът към войнска слава. Всички отделни епизоди, дори когато са встрани от действието, като изковаването на оръжие за Ахил в Осемнадесета песен, пак са във връзка с главния герой. Епизод след епизод се виждат в общата верига на основната тема и се създава произведение, което само по себе си представлява завършено поетическо цяло. Всеки отделен епизод в същото време е и крачка напред в разрешаването на основния проблем — победа над онзи неповторим троянски герой, който в продължение на десет години е най-славен защитник на своето отечество.

Поемата е многопланова. Нейното действие става едновременно на Олимп и на земята, в ахейския и в троянския стан. Героите са богове, полубогове и обикновени смъртни, но надарени с качества, които ги правят достойни за участници в сонма от отбраните лица в поемата. Боговете представляват едно голямо семейство, което живее на Олимп. Всеки от тях има свой дворец, направен от бога-майстор Хефест. Те приличат на хората, но са безсмъртни, притежават всички положителни човешки качества в най-голяма степен и са всесилни. На първо място трябва да кажем, че имат човешки образ, имат свой владетел — Зевс, който е „баща на хората и боговете“. Всеки бог си има своя област на действие: Хера е богиня на семейството, Афродита — на любовта, Артемида — на лова, Аполон — на изкуството, Хермес — на търговията и корабоплаването, Хефест — на огъня и занаятите и т.н. Боговете обичат и мразят така, както и хората. Дори не са им чужди коварството, измяната, подигравката и злорадството. Когато Афродита е ранена от Диомед в боя и тръгва към Олимп, Хера и Атина се надсмиват над ранената богиня като махленки. Дори Атина отива при баща си Зевс и подигравателно му казва:

*Татко мой Зевсе, дали ще се сърдиш, че нещо ще
кажа?*

*Ето Киприда примами и някаква друга ахейка
да я последва в града на троянци, които обикна.
Милвайки нежно красивата и дългопола ахейка,
тя си одраска ръката във нейната златна карфица.
V, 421–425.*

Хера, върховната богиня, нарича Афродита „кучка безсрамна“ — епитет, който далеч не подхожда на богинята, Ареса пък вини като „сподвижник на злите, но веки коварен“. А същият Арес се обръща към Атина Палада, богинята на мъдростта и на войната, с думите:

*Кучешка мухо! Ти пак боговете насъскваш към
битка.
XXI, 394.*

Достатъчно е да се прочете Пета песен, в която се описват подробно бойни подвизи на богове, за да се види, че поетът ги представя като хора.

Боговете имат свои любимци, на които помагат. Имат и ненавистни люде, на които са готови да причиняват най-големи злини. Заедно със своите деца от смъртни те страдат. Тетида скърби за своя син Ахил, когато той страда за своя приятел (XXIV, 105). А Зевс, върховният бог, се държи грубо и жестоко със своята съпруга Хера. Той не само не споделя нищо с нея, но и не позволява тя да се интересува за неговите решения, действия и постъпки.

*Хайде покорно седни и послушай ти мойта повеля!
Даже от цял Олимп всички безсмъртни не ще ти
помогнат,
щом срещу тебе насоча ръцете си непобедими.
I, 565–567.*

Надарени с безсмъртие и вечна младост, боговете в „Илиада“ не са абсолютно всемогъщи и всесилни. Дори и над Зевс властвува всесилната и непобедима Мойра — богинята на съдбата. Боговете приемат дарове и биват омилостивявани от хората с жертви. Мойра единствена не се поддава на подкуп: нейните предопределения и решения остават неизменяеми. Както ахейците се подчиняват на Агамемнон и троянците на Приам, така и боговете са подчинени на неумолимата Съдба. И тука паралелът е пълен, макар че боговете се представят като същества, които във всяко отношение стоят по-горе от човека.

Всесилието и всемогъществото на боговете е използвано твърде много в поемата. Всички заплетени положения се разрешават с тяхна помощ. Нека споменем само намесата на Зевс за връщане трупа на Хектор (XXIV, 23–187). Ахил се отказва от саморазправа с Агамемнон поради намеса на Атина Палада (I, 194 и следващите). Напразно някои се опитват да тълкуват това място като глас на съвестта: за онова време е било естествено да се срещат богове в сюжета на една поема.

В поемата има десетки главни герои, а участващите лица са няколкостотин. Всеки герой обаче е обрисован като индивидуален, отделен, самостоятелен. Шаблонът е избягнат. Наистина героите имат и общи черти. На първо място това е техният мироглед. Те вярват в боговете. В оная епоха това е било естествено. Вярва в боговете и поетът. Той представя хората като безсилни и слаби по отношение на всесилието на боговете и затова често смъртните очакват помощ от безсмъртните. Омировите герои са „възрастни деца“. Техните радости и скърби обаче са и наши. Те са ту великодушни и кротки, ту користолюбиви и лукави, понякога егоистични и себични, понякога пък са готови да жертвуват своята слава и успех за доброто на другите. На тия герои са присъщи чувствата, които имат изобщо хората: те се страхуват и радват, обичат своите деца, мечтаят за слава и почести, за тих домашен кът и богатство. С една дума, това са хора в пълния смисъл на думата.

Отделните герои имат основни характерни черти. Ахил се откроява с младежки пориви, старият Нестор — с мъдрост, Аякс Теламонов — с непоколебимост, Диомед — с безгранична смелост, Одисей — с хитрост и т.н.

Между всички герои на първо място стои Ахил. Той е вожд на мирмидонците, син на техния владетел Пелей и на морската богиня Тетида. По време на описваните събития в „Илиада“ е на около 27 години, красив, властен, буен, силен и честолобив. Тия му качества го правят идеален епически герой.

Ахил проявява своята власт още в началото на поемата, когато по своя инициатива свиква ахейските вождове на съвет, за да решат какво трябва да направят за прекратяване на чумата сред войската. Когато пък жрецът Калхас не смее да посочи виновника за бедата, Ахил му говори:

Смело кажи ни ти волята божия, както я знаеш.

.....

*Никой, догдето съм жив и с очите си гледам земята,
никога тука при кухите кораби няма да вдигне
тежка ръка върху тебе, дори да е сам Агамемнон.*

I, 85, 88–90

Младежката разпаленост е показана и в оня момент, когато Агамемнон заплашва Ахил, че ще му вземе със сила Бризеида. Тогава героят се колебае и обмисля

*Другите бързо да пръсне и сам да убие Атрида
или да спре яростта си, гнева си голям да потисне.*

I, 191–192

В гнева си той не подбира думи срещу Агамемнон. Те се сипят като градушка против вожд на цялата войска.

*Ах ти, пияницо, с кучи очи и сърце на кошута!
Смелост ти никога нямаш да тръгнеш с войската за
битка.*

I, 225–226

Обидата е много голяма, защото за древните люде кучето е символ на безсрамие, а кошутата — на страхливост.

Възбуденият герой се заклева да не взима вече участие в сраженията „за честта на Менелай и Агамемнон“. Повече не може да се покорява на вожд, който според него е „користолюбец алчен, облечен в безсрамие“, „цар тунеядец, страхливец“.

Гневът на Ахил е движеща сила в цялата поема. Героят гори от желание да мъсти. По негова молба Тетида измолва от Зевс наказание за ахейската войска: честолюбивият герой иска и войската да разбере на дело колко голямо значение има неговата храброст и неговото участие в битките. Той страда не само от това, че му е отнета скъпата награда, но и от начина, по който е постъпил Агамемнон. Той грубо я е взел от шатрата на Ахил, който се оплаква пред Патрокъл: „Сякаш съм някакъв жалък изгнаник без чест и достойнство“ (XVI, 59).

Омир е подчертал на много места неповторимата храброст на главния герой, на Ахил. Аякс Теламонов е прославян като пръв храбрец, но след Ахил:

*Между мъжете най-храбрият беше Аякс Теламонов,
докато още Ахил се гневеше — Ахил бе по-храбър.
II, 768–769*

Дори Хектор, първият от троянците по смелост и храброст, на няколко пъти изтъква Ахиловата храброст, и то в момента на последния и решителен бой: „Ти си от мене по-храбър и с копие много по-силен“ (XIX, 219). А и сам Ахил знае своята сила и храброст. Той не само изтъква, че в „битка жестока победа най-славна печелят“ неговите силни ръце, но и говори на Астеропей: „Рожби на клетки бащи срещу моята мощ се опълчват“ (XXI, 151).

Храбростта на героя изпъква преди всичко чрез делата му. Битките, в които той участва, са най-хубавата прослава на неговото юначество. Когато е нападат от речния бог Скамандър, който го залива с огромни вълни, героят страда, че може да загине безславно. В тоя върховен момент, когато борбата е на живот и смърт, той казва:

Хектор, най-смелият воин във Троя, да бе ме погубил!

Храбър мъж би ме убил и от храбър би смъкнал доспехи.

Днес ми отсъжда съдбата да имам аз смърт недостойна,

*грабнат от тази голяма река като малко свинарче,
дето през буря порой го отвлеча при опит да мине.*

XXI, 279–283

Героят е чувствителна натура. Той може силно да мрази и силно да обича, способен е за велики пориви, еднакво силни в обичта и в омразата, в отмъщението и състраданието, може да проявява и нежни бащински чувства. Ахил има син, Неоптолем, който по времето на войната е бил възпитаван на остров Скирос. Над Патрокловия труп героят излива своята душа и говори за своите най-съкровени чувства:

*Друже, преди да загинеш, надежда в душата си
имах*

*мен да убият далече от конеразвъдния Аргос,
тука при Троя, а ти да се върнеш обратно във Фтия,
моего чедо да вземеш от Скирос на черния кораб,
него дома да откараш и там да му всичко покажеш:
моите имоти, робини и нашата къща висока.*

XIX, 328–333

Бащините чувства са изразени много пестеливо, но от тях блика дълбока обич. В поемата обаче е отделено много по-голямо място на другарската обич: неповторимата привързаност на Ахил към Патрокъл. Яростният гняв владее душата на героя. Нито думите на Аякс Теламонов, нито мъдрите слова на Одисей, нито бащински нежните думи на възпитателя Феникс смирят гнева на Ахил. Още по-малко са в състояние да прекършат гнева му обещаните щедро скъпи подаръци, защото той е най-малко алчен от всички Омирови

герои. Затова си остава в палатката, не жали падащите в бой ахейци. Когато обаче положението става съвсем опасно и врагът напирва в стана, Ахил отстъпва пред молбите на Патрокъл и му дава бойните си доспехи, колесницата с божествените коне и своите войски, за да отблъсне троянците. Нещо повече: сам Ахил свиква войските, подрежда ги и ги насърчава. След като Патрокъл пада от ръката на Хектор, гневът на Ахил става действена ярост. Омразата към Агамемнон секва, чувството на лична обида прераства в яростно желание за мъст. Той се упреква, че му е позволил да влезе в боя:

*Него, Патрокла, от всички другари най-много
обичах,
както живота си свиден, а сам го погубих неволно.
XVIII, 81–82*

Сега вече той не иска нищо друго, освен да победи и да отмъсти за своя любим другар, като убие неговия убиец, като убие Хектор. Нищо, че майка му, морската богиня Тетида, го предупреждава: съдбата е решила, че ако убие Хектор при схватка с него, и той наскоро след това ще бъде убит. Ахил обаче е готов и на това и без колебание заявява: „нека веднага умра“ след отмъщението.

Големият гняв и страшната ярост правят героя жесток и безсърдечен. Това е много по-естествено за онова далечно време, но е понятно и за съвременника: голямата неправда изисква голямо възмездие.

Хектор бива убит в единоборство от Ахил. Това обаче не насища гнева му. Скръбта по Патрокъл все повече и повече усилва неговата ярост. И той влачи трупа на убития прославен троянски герой из полето, след като го е завързал за колесницата си. Омир сам окачествява тази постъпка на Ахил като „дело позорно“.

Силните чувства изморяват човека. Те не могат да продължават безкрайно. Гневът на Ахил и омразата му движат действието на поемата, но героят не може да остане вечно да плаче за своя приятел. Голямата страст трябва да намери изход. Убийството на Хектор не е разрешило въпроса за нейното утоляване. По внушение на боговете Приам, престарелият баща на Хектор, отива нощем в ахейския стан, за

да измоли от Ахил трупа на своя най-любим син. А Приам е имал петдесет сина! Старият троянски цар трогва Ахил с молбите си, с припомнянето за баща му Пелей и за преходната човешка съдба. Плаче старецът и коравосърдечният воин е победен. Той жали дълбоко в душата си самия Приам и решава да му даде трупа на Хектор, като се отказва от клетвата си да го хвърли на „псетата и на грабливите птици“.

*Щом се насити най-сетне на сълзи Ахил богоравен,
.....
мигом от трона се вдигна и стареца взе за ръката,
трогнат от белите власи, пожалил брадата му
бяла.
.....
„Клетнико! Колко страдания ти си понесъл в
сърцето!“
XXIV, 513 и следващи*

В „Илиада“ има и други силни и смели герои, които побеждават в сраженията: Аякс Теламонов и Диомед, Менелай и Агамемнон са юначни, водят много и успешни битки, излизат често победители. Те не са страхливи. Наистина Ахил е представен като най-храбър между храбрите, но това не е достатъчно за един идеален епически герой. И Омир го представя като човек с голямо сърце, който е способен да извърши благороден подвиг на великодушие. Не всеки е в състояние да се покаже благороден и не всеки победител може да погледне със синовно чувство бащата на своя враг. Сцената от последната песен на поемата представя вече Ахил като наистина велик герой.

За милостивото сърце на главния герой се загатва и на други места. Той единствен съжалява гинещия народ и сам свиква вождовете на събрание, за да вземат решение, което би спасило войската от лютия мор. Чувствителната му душа е готова на големи подвизи: било поради омраза, било поради обич, било поради милост. Погрешно е обаче да се смята, че Ахил е човек на настроенията. Поетът ни го представя като разумен герой, който знае какво прави и в момент на жал от обич, и в момент на състрадание.

С тия си качества той е истински национален герой и в продължение на векове неговият подвиг, неговият живот и дела са били пример за родолюбие. Ненапразно се разказва, че Александър Велики имал винаги за свой идеал Омировия главен герой. А у Ахил са събрани всички достойнства, които трябва да притежава един епичен герой според схващанията на оная далечна епоха: съзнание за национално величие, притежаване на войнствен и родолюбив дух, готовност да се жертвува животът за чест и за слава.

Според митологията Троянската война е станала заради красивата Елена. Поемата обаче е с военен сюжет и сред многото ѝ герои се срещат сравнително малко жени. Омир излиза от познат мит на тогавашните читатели и слушатели, за които Елена е всепризната красавица. Той не рисува портрета на героинята, както това е направил за Терсит във Втора песен. Никъде Омир не описва нито цвета на лицето на Елена, нито цвета на кожата ѝ, нито косата ѝ. Само в честите епитети „хубавокоса“ и „белораменна“ загатва за тях. Но това са епитети, които получават и други героини в поемата. Напразно читателят ще търси описание на нейните очи, на нейния поглед и снага: физическата красота е останала извън обсега на писателската четка. Жената, заради която се води тежка десетгодишна война, остава като неповторима красавица, но всеки читател и всеки слушател трябва сам да си представи красотата ѝ: идеалното не се поддава на описание. Затова Омир по косвен начин говори за красотата на Елена и още по-силно внушава на читателите неповторимата ѝ хубост. Когато положението на ахейците станало неудържимо и вече сам Агамемнон се разкайва за прибързаната си постъпка, решават да изпратят при Ахил трима пратеници — Одисей, Аякс Теламонов и Феникс. Те трябва да склонят Ахил да се върне в сраженията. Агамемнон се е разкайвал и му връща Бризеида, дава му щедри дарове, обещава му още по-големи дарове след свършването на войната. Предлага му се да си избере за жена, която иска от трите Агамемнонови дъщери. Между подаръците има и двадесет пленени троянки, които са

*Първи по хубост и стройност след наша Елена
аргийка.*

IX, 140

Още по-силно е онова място в Трета песен, в което събраните старци на градската крепостна стена виждат отдалече да идва към тях Елена. Те са първенците, начело на тях е цар Приам. Всички са мъдри и разумни. И тия отминали вече времето за любов люде казват:

*Нека не съдим троянци и медноколенни ахейци,
че за такава жена те отдавна понасят неволи!
Страшно прилича по свойто лице и снага на богиня!*
III, 156–158

Троянците са затворени в своя град. Вече десет години продължава жестоката война. Отчаяние е обхванало водачи и народ. И в тоя момент старците не осъждат Елена, виновницата за страданията.

Какво може да ни даде по-жива представа за голямата красота на Елена от мнението на старците, че за нея заслужава да се води война, свързана с толкова кръв и сълзи? Какво може да бъде по-действено от твърдението на поета, че Ахил ще получи двадесет отбрани красиви троянки, но и те ще бъдат по красота след Елена? Това, което поетът не е могъл да даде в подробности, той ни го поднася чрез въздействието върху другите.

След тия три стиха поетът е вложил в устата на старците и това двустишие:

*Ала макар и такава, тя нека дома си отплува,
повече да не остава за нас и децата ни гибел.*

Гениалният поет не е оставил само първите стихове на възхита, за да не изглеждат старците като смешни влюбени в младата жена. Първото впечатление от красотата ги смайва и те реагират, като оправдават мъките заради нея, но веднага след това у тях заговорва мъдростта. Тя изисква щастие за народа, което налага Елена да си върви. Това никак не намалява честта и славата на Елена като красавица и в същото време повишава достойнството и мъдростта на старците. Затова най-известните специалисти по старогръцка

литература и естети (например Лесинг) подчертават действената сила на този начин на предаване на една действителност: тя да се почувствува чрез въздействието, което има върху хората. Никакви подробни описания на физическата красота не биха били равностойни по въздействие с този начин, възприет от поета.

Омир не пропуска случай да говори за пленителната красота на Елена, и то все по косвен начин. Войната се води заради нея, нейният съпруг и нейният похитител (Менелай и Парис) влизат в единоборство. Никой обаче не отронва и дума против нея. Напротив, едно от условията на единоборството е победителят да получи Елена за законна съпруга. Менелай не се сърди на Елена, не роптае против нея, защото предварително ѝ е простил всичко, дори влиза в бой с по-млад воин от себе си, за да си я получи обратно. Приам пък я кани да седне до него, теши я и желае тя да не се тревожи, защото

Ти си невинна за мен, боговете са само виновни.
III, 164

Само на едно място в цялата поема има употребен обиден епитет за Елена. Главният герой Ахил страда безутешно за убития си приятел Патрокъл. Той плаче над трупа и нарежда, че така много не би страдал дори да е загинал старият му баща Пелей. Нещо повече: не би страдал толкова люто дори да е умрял единственият му син Неоптолем богоравен. Ахил не се храни, нищо не пие, оплаква се, че се намира далеч от родината си и се излага на толкова скърби:

Заради тази омразна Елена воювам с троянци.
XIX, 325

Този изблик на негодувание е понятен за нас, понеже героят страда за приятел, когото обича повече от баща си и от родния си син. В духа на повдигнатия тон на поемата е твърде естествено той да изрече обидна дума за виновницата на тия скърби. В ахейския лагер

обаче всички обичат Елена и са готови да се жертвуват за нея. Те няма да се завърнат в своята мила родина, никой няма да си тръгне обратно

*Без да е спал във леглото със жената на някой
тroyанец,
без да е сам отмъстил за скръбта и плача на Елена.*
II, 355–356

Елена не е доволна от себе си. Дълго време тя наблюдава тая тежка война. Вижда геройството на мнозина воини и от двете страни. Но остава излъгана в човека, заради когото е напуснала дворец, невръстна щерка, братя и дружки. Вижда, че Парис не е оня герой и храбрец, за какъвто го е взела. Тя изповядва на Приам, че се чувства виновна и желае да умре.

*Трябваше грозната смърт да ме грабне тогава,
когато
заедно с твоя син тръгнах, оставила къща и братя,
също и щерка невръстна, и дружки любими,
цветущи.*
Ала не стана така и сега се стопявам от сълзи.
III, 173–176

Поетът не говори нищо за чувствата на Елена към Менелай. А той излиза победител по време на двубоя с Парис. И тук Омир оставя на читателите и слушателите сами да се досещат за чувствата на Елена: тя вече е разколебана, но при вида на Парисовата красота лесно забравя миналото. Затова заявява, че ще остане вярна на новия си съпруг и няма да търси друг жених.

*За укор достойно ще бъде с чужд да споделям
леглото, тroyанките мене ще хулят.*
III, 410–411

В Троя Елена е чужденка. Тя е доведена от презморска страна. Заради нея е започнала войната, която продължава десет години и носи нещастие, смърт и глад, лишения и непрестанни тревоги. Жените тръпнат пред мисълта, че могат да бъдат пленени и откарани като робини в непозната и чужда за тях страна. Недоволство от Елена съществува и в многолюдния дом на Приам. В двореца живеят неговите петдесет сина със своите съпруги и дванадесетте дъщери с мъжете си. При това чужденката е красива. А красотата винаги е била предмет на завист от страна на жените. Омир загатва за настроение против Елена, когато влага в устата ѝ оплаквателните думи върху трупа на Хектор. Плаче и нарежда първа Андромаха, след това ридае майката Хекуба над убития си син. Трета нарежда през сълзи Елена:

*Хекторе! Ти си ми девер най-скъп на сърцето от
всички,*

.....

нивга от тебе не чух оскърбително слово и хула!

*Даже когато ме някой кореше в двореца Приамов —
девер било или зълва, или гиздопола етърва,*

*или свекървата — свекърът благ като татко ми
беше, —*

*ти ги съветваше винаги и ги възпираше мъдро
с твойта любезност сърдечна и с твоите ласкави
речи.*

*Аз затова те оплаквам, а с тебе и себе си клета,
тъй като в ширната Троя аз никого вече си нямам
кротък и верен защитник, а всички безкрайно ме
мразят.*

XXIV, 762 и следващи

Това е всичко, което намираме в „Илиада“ за Елена. Тя е представена като неповторима красавица, която е принесла в жертва на любовта семейство, богат съпружески дом и дори майчин дълг. Пред нейната красота всички се прекланят, никой не я укорява. В „Одисея“ поетът доизгражда нейния образ. Там вече тя е представена като съпруга на Менелай, която е напуснала Парис, разкайва се за

постъпката си и живее спокоен и тих живот. За древните читатели и слушатели обаче митът е бил известен и те са знаели за съдбата на Елена. Затова даденият образ в „Илиада“ е бил за тях твърде поетичен и въздействащ. За тях Елена е преди всичко героиня на голямата война и символ на неповторима красота с най-голямо въздействие върху хората. Такава остава и за нас.

Първите седем стиха звучат на гръцки език и се скандират по следния начин:

*Менин аейде, теа, Пелеиадо Ахилеос
уломенен, хе мюри ахайойс алге стеке,
полас д'ифтимус псюхас Ауди проиансен
хероон, аутус де хелориа теухе кюнесин
ойонойси те дайта — Диос д'етелейето буле,
екс ху де та прота диастетен ерисанте
Атрейдес те анакс андрон кай диос Ахилеус.*

Александър Милев

ПЪРВА ПЕСЕН

ЧУМАТА

ГНЕВЪТ

Музо,^[1] възпей оня гибелен гняв на Ахила Пелеев,
който донесе безбройни беди на войските ахейски,
прати в подземното царство душите на много
герои,

тях пък самите предаде за плячка на стръвните
псета,

⁵ пир за грабливите птици.^[2] Тъй волята Зевсова
стана,

след като в свада жестока се скараха и се разделиха
мощният цар Агамемнон и вождът Ахил богоравен.

Кой от безсмъртните беше ги хвърлил към грозната
разпра?

Богът, потомък на Лета и Зевса. Разсърден на царя,
¹⁰ болест коварна изпрати сред стана и мряха
войските,

тъй като цар Агамемнон обидил бе жреца му Хриза.
Старият Хриз бе дошъл при ахейските кораби бързи
с откуп богат да измоли от плен дъщеря си любима.
Носеше той във ръка златен жречески жезъл с
венеца

¹⁵ на Аполон далекострелец и молеше всички ахейци,
най-много двамата братя Атриди, водачи военни:
„Вие, Атриди, и другите медноколенни ахейци!
Нека дадат боговете, които Олимп обитават,
да разрушите града на Приам и се върнете здрави!
²⁰ Щерката вий ми пуснете и откуп вземете за нея,
тъй почетете сина на Кронид, Аполон далномерец!“

И съгласиха се с радостни възгласи всички ахейци
почит на Хриз да окажат и откупа скъп да
приемат.

Само на цар Агамемнон това на сърце не допадна.

25 Грубо той жреца изгони тежки му думи надума:
„Повече да не те срещам при витите кораби,
старче.

Ако останеш сега или дойдеш по-късно отново,
нито венецът на бога, ни скиптърът ще ти
помогнат.

Нея аз няма да пусна, преди да я старост застигне
30 в моята къща във Аргос, далече от дом и родина,
все да тъче тя на стана и ложето с мен да споделя.
Хайде върви, не гневи ме, та жив да си идеш
оттука!“

Тъй каза. Старецът трепна от ужас, речта му
послуша.

Тръгна смълчан по брега на морето шумящо
стогласно.

35 Щом надалече отиде, започна да моли горещо
бог Аполона, когото роди дивнокосата Лета:
„Чуй ме сега, Сребролъки, ти, който град Хриза
закриляш,

браниш свещената Кила, над Тенедос властно
царуваш!

Боже Сминтей! Ако някога прелестен храм съм ти
вдигнал,

40 някога ако съм в жертва изгарял говежди и кози
бутове тлъсти, днес ти изпълни ми молбата в
отплата:

с твоите стрели да изкупят данайците моите
сълзи!“

Жрецът така се помоли; и Феб Аполон го послуша.

С гняв във сърцето се спусна от стръмния връх
олимпийски,

45 носейки лък еластичен и стрелник двустранно
затворен.

С ек зазвънтяха стрелите върху раменете на бога,
както разсърден вървеше, подобен на нощ
непрогледна.

После той седна далече от стана и метна
стрелата.

Звън страховит се понесе от лъка му сребърен
вредом.

50 Първо убиваше богът катъри и кучета бързи,
сетне обсипа войските със своите стрели
смъртоносни;

и непрекъснато клади от мъртви нагъсто горяха.
Девет дни цели по стана летяха стрелите на бога,
а на десетия свика Ахил на събрание всички.

55 Бе му внушила това белоръката властница Хера,
жалеща грижно данайците, виждайки как те
погиват.

След като вече дойдоха и заедно всички се сбраха,
стана Ахил богоравен сред тях и така заговори:

„Сине Атреев, аз мисля, след дългото скитане
трябва

60 ний да се върнем дома, ако можем смъртта да
избегнем,

че от войната и чумата много ахейци погиват.

Но прорицател умел или жрец да попитаме първом,
или пък съногадател — понеже сънят е от Зевса,
той да ни каже защо Аполон стреловержец е гневен,

65 за хекатомба^[3] или за оброк неизпълнен се сърди,
или дим жертвен от отбор овце и кози той желае,
за да отбие далече от нас съдбоносната чума.“

Каза и седна Ахил, а сред тях се изправи с
достойнство

Калхас, потомък на Тестор, отличният
птицегадател,

70 който сегашно, и бъдно, и минало знаеше вещо;
той на ахейските кораби сочеше пътя към Троя
с чудното свое пророчество, дарба от Феб Аполона.
Благонамерен към тях, заговори със думи такива:

75 „Зевсов любимец, Ахиле, от мен настоятелно искаш
да разтълкувам защо Аполон далномерец е гневен.
Истина аз ще ти кажа, но ти обещавай ми със
клетва,
че ще ме браниш усърдно със слово и с твоята
десница.
Мисля, че силно сега ще разсърдя аз вожда
всеизвестен,
който владее аргийците^[4] и го ахейците слушат.
80 Страшен е царят, когато се сърди на по-слаб от
него.
Царят дори да потисне в момента гнева си опасен,
злобата дълго спотайва, догдето във мъст я
превърне
в своите гърди. Разсърди и кажи ми дали ще ме
пазиш!“
А бързоногият син на Пелея така му отвърна:
85 „Смело кажи ни ти волята божия, както я знаеш.
Аз се заклевам пред теб в Аполона, любимец на Зевса
—
него ти винаги молиш, кога на данайци предричаш.
Никой, догдето съм жив и с очите си гледам земята,
никога тука при кухите кораби няма да вдигне
90 тежка ръка върху тебе, дори да е сам Агамемнон,
който сега се гордее, че бил от ахейци най-мощен.“
И насърчи се тогава пророкът почитан и каза:
„Бог Аполон не за жертва или хекатомба е гневен,
ала за жреца, когото обиди Атрид Агамемнон:
95 щерката той му не върна и скъпия откуп отвергна.
Феб затова ни изпрати бедите и още ще праща.
Няма позорния мор от данайци да вдигне, догдето
ний не дадем светлооката дева на нейния татко
даром, без откуп, и щом хекатомба не пратим във
Хриза,
100 за да събудим на Феб милостта със молитва
смирена.“

Тъй каза Калхас пророкът и седна. Сред тях се изправи

широковластният цар Агамемнон, синът на Атрея,
злюбен в сърцето си мрачно, обхванат от ярост
голяма,

искри в очите му святкаха, както от огън разпален.

105 Първо погледна свирепо към Калхас и после продума:
„Никога нищо добро ми не каза, пророче на злото!
Винаги радост изпитваш злини и печал да
прокобваш,

никога дума добра ни предрече до днес, ни изпълни.

Ето сега пред данайците ти пророкуваш злокобно,
110 че Аполон далнострелец неволи на всички ни праща
заради скъпите откупи за дъщерята на Хриза,
дето ги върнах обратно, понеже я силно желая
и предпочитам пред мойта законна жена

Клитемнестра,

тъй като в нищо не пада по-долу момата от нея:

115 нито по стройност и хубост, нито по разум и
сръчност.

Все пак приемам сега да я върна за общото благо.

Искам войската да бъде спасена, а не да загине.

Друга прилична награда за мен пригответе веднага,
за да не бъда без дар сред данайци — това е нередно.

120 Виждате всички, че мойта награда ще бъде
отнета.“

А пък Ахил, бързоног и божествен, така отговори:

„Сине Атреев преславен, от всички си най-
ненаситен!

Как ще получиш награда от силните духом ахейци?

Знаеш, че нямаме ние запазени общи богатства:

125 плякката от градове разорени нали поделихме?

Не подобава войските отново делитба да правят.

Хайде върни Хризеида на бога, а всички ахейци

тройна, четворна награда на теб ще дадем, ако

само

Зевс ни помогне да сринем добре укрепената Троя.“

130 Властният цар Агамемнон с такива слова му
отвърна:

„Богopodobни Ахиле, макар че си толкова храбър,
ти не хитрувай, защото не ще ме предумаш с
измама.

Или желаете сега да запазиш ти твоята награда,
пък ме съветваш да върна аз мойта, без дар да
остана?

135 Нека ахейци намерят достойна награда за мене,
но равностойна да бъде, та мойта душа да
зарадват.

Ако ли те не приготвят награда, аз сам ще отида
твоята да взема, на цар Одисея или на Аякса.

Люто ще бъде сърдит, при когото реша да отида.

140 Но да обмислим това по-подробно, ще можем и
после.

Нека в морето свещено да спуснем големия кораб,
нека гребци да сберем, хекатомба богата да
сложим,

руменоликата щерка на Хриза да влезе във него.

Някой ахеец, разумен в съвети, водач нека стане:

145 Идомей, Одисей богоравен, Аякс исполински
или пък сам ти, Ахиле, най-страшен от всички герои,
за да смил Аполон, когато му жертва откара.“

Гневно погледна към него Ахил бързоног и отвърна:

„Користолюбещо алчен, облечен в безсрамие нагло!

150 Кой ли ахеец ще бъде покорен на твоите думи
в поход да тръгне след теб и с мъже да се бие
геройски?

Аз не съм тука пристигнал за копиеметци троянци,
с тях да се бия, понеже не са ми във нищо виновни.

Никога те не са грабили мои коне или крави,

155 никога те в плодородна и воинокърмилница Фтия
жътва не са ми затрили, че нас ни делят
непристъпно

низ планини гъстосенчести, пък и морето ехтящо.^[5]

Все пак със теб, кучеоки, потеглихме в твоя угода,

бранейки твоята чест и честта на Атрид Менелая
160 в мъст над троянци. Това не зачиташ, не смяташ за нищо,

даже заплашваш ме ти, че ще вземеш и мойта награда,

с подвизи трудни заслужена и от ахейци дарена.

Никога нямам награда, на твоята равна, когато

сринат ахейците някакъв град многолюден троянски.

165 Стане ли схватка жестока, победа най-славна печелят

моите силни ръце, но делба ли на плячката почне, повече вземаш от мене, а винаги с малък, но свиден дар се завръщам при гладките кораби, морен от боя.

Аз ще замина за Фтия, защото е много по-редно

170 с витите кораби в къщи да ида; и вече не искам тук незачетен да събирам за тебе имот и богатство.“

Мощният цар на мъже Агамемнон така му отвърна:

„Бягай веднага оттука, щом твойто сърце те подтиква!

Аз те не моля за мен да останеш. И други си имам:

175 те ще ме тачат достойно, а най-вече Зевс промислител.

Между царете, родени от Зевс, тебе най-много мразя,

тъй като вечно налиташ на разпри, раздори и битки.

Дето си толкова храбър, това ти е дар от безсмъртен.

Хайде дома се завръщай със кораби, с верни другари,

180 над мирмидонци царувай! За тебе аз няма да жала, нито гневът ти ме стряска. Но ето сега те заплашвам:

щом като Феб Аполон Хризеида отнема от мене,

аз ще я пратя със черния кораб и с мои другари,

а Бризеида прекрасна, наградата твоя, ще взема,

185 лично ще дойда във твоята шатра, та сам да
узнаеш

колко по-силен от теб съм и никой от днес да не
смее

равен на мен да се смята и да ми излиза насреща.“
Рече така Агамемнон, а мъка обхвана Ахила.

Ядно в гърдите космати сърцето му бе раздвоено:

190 трябва ли меча си остър от ножница той да извади,
другите бързо да пръсне и сам да убие Атрида,
или да спре яростта си, гнева си голям да потисне.

Докато всичко претегляше още във своите мисли,
меча си вече издърпващ, яви се Атина от облак.

195 Бе я изпратила тук белоръката Хера богиня,^[6]
пазеца двамата с обич сърдечна и грижа еднаква.

Спря зад Ахила Атина, докосна косите му руси,
видима само за него, за другите беше незрима.

Трепна Ахил, изведнъж се обърна и редом съгледа
200 права Атина Палада — блестяха очите ѝ страшно.

Той заговори към нея и думи крилати ѝ каза:

„Дъще на егидодържеца Зевса, защо ми пристигна?

Искаш да видиш сама наглостта на Атрид
Агамемнон?

Но ще ти кажа сега и това ще се сбъдне най-точно:

205 скоро със своята дързост живота си той ще
погуби.“

А совоока богиня Атина така му отвърна:

„Аз от небето се спуснах^[7] да спра яростта ти
безмерна,

стига да слушаш. Изпрати ме тук белоръката Хера,
пазеца двама ви с обич сърдечна и грижа еднаква.

210 Хайде гнева си смири, не посягай с десница към меча!
Само със думи обидни нападай го, колкото искаш!

Но ще ти кажа сега и това ще се случи по-късно:

триж по-блестящи награди ти сам ще получиш след
време

заради тази обида. Но чуй ни и днес се въздържай!“

215 А бързоногият син на Пелея ѝ в отговор рече:

„Трябва, богиньо, и тебе, и Хера сега да послушам
въпреки моята ярост: това по-полезно ще бъде.
Който безсмъртните слуша, и те благосклонно го
слушат.“

Стисна той с тежка десница красивата сребърна
дръжка,

220 мигом големия меч във голямата ножница върна,
кротко послуша Атина, а тя на Олимп си отиде
сред боговете в двореца на егидоносеца Зевса.
Думи обидни веднага Ахил богоравен отправи
към Агамемнон Атрев, не сдържайки никак гнева
си:

225 „Ах ти, пияницо, с кучи очи и сърце на кошута!
Смелост ти никога нямаш да тръгнеш с войската за
битка,

ни на засада да идеш с най-храбрите между ахейци.
Гибел жестока на тебе се струва такава постъпка!
Много по-лесно е впрочем в просторния стан на
ахейци

230 дар да заграбваш от всеки, изрекъл слова срещу
тебе.

Цар тунейдец, страхливец! Ти хора нищожни
владееш!

Иначе, сине Атрев, за сетен път днес би обиждал.
Но се заричам и клетва велика сега произнасям,
в този се жезъл кълна, който никога няма да пусне
235 клони и листи, веднъж в планината отсечен от
ствола,

нито ще цъфне отново, щом брадва от него е
свлекла

листи, кора и върхари, а днес го държат във десници
съдници, рожби ахейски, бюстци на закона на Зевса.
Тази е моята клетва велика, която аз давам.

240 Всички ахейци след време ще жалят безкрай за
Ахила,

Колкото и съкрушен, ти не би им помогнал тогава,
щом на рояци щегинат от мъжеубиеца Хектор.

Горко ще страдаш тогава, душата ти мъка ще къса,
че разярен не зачете най-храбрия между ахейци.“

245 Каза синът на Пелея и върху земята захвърли
жезъла, с гвоздеи златни осеян обилно, и седна.
Точно отсреща Атрид се гневеше. Тогава се вдигна
Нестор от Пилос, оратор прославен със глас
благозвучен.

Думи по-сладки от мед из устата му плавно течаха.
250 Бяха измрели от две поколения^[8] смъртните хора,
в негово време родени и заедно с него израсли
в Пилос, а вече над трето потомство царуваше
Нестор.

Благонамерен към тях, заговори със думи такива:
„Горко ни! Скръб безпределна заплашва войската
ахейска!

255 Как би се радвал Приам и чедата на царя Приама,
колко ли много троянци биха ликували дружно,
ако узнаят подробно за вашата свада опасна —
двама сте първи в съвета данайски, във битка —
най-лични.

Хайде послушайте днеска — от мене сте вие по-
млади.

260 Аз съм живял със герои, от двама ви много по-смели.
Никога те не презираха моите полезни съвети.
Вече такива мъже не съм виждал и няма да видя,
както Дрианта, водач на войските, или Пиритоя,
също Кенея, Ексадия и Полифема божествен,
265 още Тезея Егеев, подобен на бог олимпийски.

Бяха най-храбри от всички мъже, на земята родени.
Бяха най-храбри мъже и с герои най-храбри се биха,
също с планински чудовища,^[9] и ги изстребваха
грозно.

Бях им тогава другар, от далечния Пилос
пристигнал,

270 чак от презморска страна — те сами ме поканиха
лично.

Бих се за тях доброволно и гръд срещу гръд се сражавах.

Никой от днешните хора не би се преборил с такива.

Слушаха моите думи и следваха моите съвети.

Хайде бъдете послушни — добре е човек да се вслушва!

275 Сине Атреев, макар че си властен, не вземай момата!

Нея ахейци предадоха първо във дар на Ахила.

Сине Пелеев, и ти престани да се караш със царя:

никога почит подобна до днес не е имал в народа

цар скиптроносец, комуто Кронид е изпратил прослава.

280 Толкова смел си, защото богиня е твоята майка!

Той пък е още по-силен, понеже мнозина владее.

Сине Атреев, гнева си смири! Настойчиво те моля.

Спирай враждата с Ахила, понеже за всички ахейци здрава опора е той във войната, така злополучна.“

285 Властният цар Агамемнон във отговор тъй му продума:

„Всичко, което ни каза, и вярно, и редно е, старче!

Този мъж иска обаче да бъде от всички по-горе,

всички той сам да владее, над всички един да царува,

вожд самодържец да бъде, но никой това не приема.

290 А боговете всевечни нима са го храбър създали и свобода са му дали да сипе такива обиди?“

С яд го прекъсна Ахил богоравен и тъй му отвърна:

„Бих се наричал със право страхливец и жалък негодник,

ако се бих покорявал на всичко, което говориш.

295 Ти заповядвай на други, но само на мен не нареждай, никога вече на теб подчинен не желая да бъда.

Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:

няма за тази девойка да вдигна ръце да се бия

с никого, даже и с тебе: вземете, каквото сте дали!

300 Друго от моите богатства при моите кораби бързи нищо не можеш насила, без моята воля, да грабнеш.

Хайде, опитай се само и всички ахейци ще видят
черната кръв да ти капе по моето копие остро.“
След като двамата тъй се пребориха с думи
враждебни,

305 скочиха прави, съвета разпуснаха в стана ахейски.
Мълком Ахил се отпрати към своята шатра и кораб.
С него вървеше Патрокъл и другите верни другари.
Цар Агамемнон накара да спуснат в морето бръз
кораб,

с двадесет яки гребци, хекатомба за Феб натовари.
310 Руменолика мома Хризеида сам в него въведе.
Цар Одисей хитроумен за корабен вожд се покачи.
Влязоха в кораба те и поеха по пътища водни.
Заповед даде Атрид на войниците да се очистят.^[10]
Те се измиха, изляха в морето водата нечиста.

315 После принесоха в жертва на Феб хекатомба
отбрана —

бикове, тлъсти кози край брега на морето безродно.
Жертвен дим с мирис примесен се вдигна, извит до
небето.

Тъй се ахейците трудеха в стана, но цар Агамемнон
помнеше още гнева си, със който заплаши Ахила.

320 Ето защо нареди на Талтибия и Еврибата,
двамата негови сръчни служители и глашатаи:
„В шатъра здрав на Ахила идете и тук за ръката
хубавобуза мома Бризеида при мен доведете!

Ако ли той я не дава, аз сам ще я взема насила,
325 дружно с мнозина поел; и по-страшно ще бъде за
него.“

Цар Агамемнон ги прати със тази сурова закана.
Тръгнаха те без сърце по брега на морето безплодно,
стигнаха до мирмидонските шатри и кораби вити.
Там го откриха край черния кораб и шатрата
седнал.

330 Никак не им се зарадва, когато Ахил ги съгледа.
Двамата, много смутени, застанаха с почит пред
него.

Нито за нещо го питаха, нито му казваха нещо.
Ала Ахил се досети веднага и пръв заговори:
„Вий, глашатаи, вестители божии и хорски,
здравейте!

335 Близко елате, че вие не сте ми виновни за нищо.
Царят е, който ви праща за милата Бризова щерка.
Богородени Патрокле, сега изведи Бризеида,
дай да я водят! Двамината нека свидетели бъдат
пред боговете блажени, пред смъртните хора и
също

340 пред безсърдечния цар Агамемнон, когато
потрябвам
пак да избавям със сила ахейци от смърт
недостойна.

Цар Агамемнон ума си загуби от гибелни мисли,
минало с бъдеще той не умее да свърже разумно,
за да останат спасени ахейците в боя съдбовен.“
345 Каза така. И Патрокъл послуша другаря си свиден.
Хубавобуза мома Бризеида изведе веднага,
даде да я отведат: те поеха към стана ахейски.
А дъщерята на Бриза вървеше със тях неохотно.
В сълзи отиде Ахил надалеч от другари и седна
350 сам на брега белопенест, загледан в морето
безкрайно,

две ръце вдигна и майка си почна да моли горещо:
„Щом си ме, майко, родила да имам живот
кратколетен,
с чест да ме беше поне увенчал далногръмецът
мощен,
Зевс олимпийски, но той не зачете ме с никаква
почит.

355 Днес ме обиди позорно всевластният цар Агамемнон,
сам ми наградата взе и сега я владее насила.“
Тъй каза, леейки сълзи: дочу го почитената майка,
седнала в морските бездни при своя баща
многолетен.

Тя като облак изплува за миг от морето пенливо.

360 Седна наблизо до него, обливан все още от сълзи,
нежно с ръка го погали и почна така да говори:
„Чедо, защо ли ми плачеш? Каква ли те мъка
терзае?

Хайде кажи ми, не скривай, да знаем и двамата с
тебе!“

С тежка въздишка Ахил бързоног на Тетида
отвърна:

365 „Знаеш! Защо ли на тебе, всезнаеща, аз да
разказвам?

В поход към Тива^[11] свещена, град Еетионов, поехме.
Сринахме го до основи, докарахме плячката тука
и поделиха си всичко добре синовете ахейски.

С руменоликата щерка на Хриза дариха Атрида.

370 После сам жреецът на бог Аполон далномерец
пристигна

при бързоходните кораби на меднобронни ахейци,
с откуп несметно богат дъщеря си от плен да
измоли.

Носеше той във ръка златен жречески жезъл с
венеца

на Аполон далнострелец и молеше всички ахейци,

375 най-много двамата братя Атриди, водачи военни.

И съгласиха се с радостни възгласи всички ахейци
почит на Хриз да окажат и откупа скъп да
приемат.

Само на цар Агамемнон това на сърце не допадна.

Грубо той жреца изгони и тежки му думи надума.

380 Върна се гневен бащата, а Феб Аполон
стреловержец

чу му веднага молбата, че старецът бе му любимец.

Прати той люти стрели сред аргийци и мряха
войските,

в гъсти редици сразени. Стрелите на бога летяха
вредом сред ширния стан на ахейци меднохитонни.

385 Вещ прорицател откри ни върховната воля на бога.
Пръв настоявах да искаме милост от Феб Аполона.

Ярост обхвана Атрида, той стана от своето място,

грозни заплахи изрече и даже ги вече изпълни.

390 Днес светлооки ахейци изпращат със бързия кораб
в Хриза момата и дарове носят за бог Аполона.

А глашатаи дойдоха сега и от моята шатра
щерката Бризова взеха, дарена на мен от ахейци.

Ти помогни, ако можеш, на своето чедо рождено!

395 Хайде иди на Олимп, помоли се на Зевс, ако някак
ти си зарадвала нявга сърцето му с думи и дело.

Слушах те често в двореца на моя баща да се хвалиш

и да разказваш, че някога сред боговете безсмъртни
Зевс тъмнооблачен ти си спасила от гибел позорна.

400 Други безсмъртни са искали да го поставят в окови:
властната Хера, и бог Посейдон, и Атина Палада.

Ти отишла си, богиньо, избавяйки Зевс от вериги,
тъй като Сам Егеона сторък на Олимп си довела —
смъртните тъй го наричат, а пък боговете Бриарей

—

той превъзхожда дори и баща си по сила огромна.

405 Своята слава съзнаващ, приседнал наблизо до Зевса.

Страх боговете обзел и не сложили Зевса в окови.

Ти припомни му това, прегърни му с молба коленете:
[12]

нека поиска да бъде помощник добър на троянци
и да притисне ахейци дори до морето при стана.

410 Гинейки, нека те всички узнаят какъв им е царят,
своята грешка да види и сам Агамемнон всевластен,
който жестоко обиди най-храбрия между ахейци.“

Леейки сълзи от горест, богиня Тетида му каза:

„Тежко ми, чедо любимо! Защо те отгледах за мъки?

415 Трябваше ти да ми бъдеш без плач и без скърби при
Троя,

тъй като кратък живот отреден от съдбата си
имаш.

Ти си сега най-нещастен и най-скоросмъртен от всички:

с орис несретна те, синко, родих във двореца Пелеев.
Аз непременно ще ида сама на Олимп многоснежен,
420 всичко ще кажа на Зевс гръмовержец, дано ти помогне.

При бързоходните кораби мирно сега си почивай,
гняв към ахейците имай, но в никаква битка не влизай!

Вчера отиде Кронид да гостува отвъд океана
при етиопци почтени, а с него и всички безсмъртни.
425 След единадесет дена той пак на Олимп ще се върне,
аз ще се кача тогава в двореца му с прагове медни,
ще го помоля смирено и вярвам, че той ще ме чуе.“
Каза така и си тръгна Тетида, остави Ахила
в яростна скръб по жената със дивно препасано
тяло,

430 дете му бяха отнели насила и без да го питат.
А Одисей с хекатомба свещена пристигаше в Хриза.
Щом като те приближиха навътре в дълбокия залив,
тутакси сбраха платната и в черния кораб ги скриха.

Мачтата пъргаво снеха с възжета в гнездото ѝ долу.
435 Кораба вкараха сръчно с веслата във тихия пристан,
хвърлиха котвата после, завързаха здраво възжета,
па на скалистия бряг на морето изскочиха всички.
Там хекатомба за Феб Аполон далномерец свалиха.
От бързоходния кораб излезе мома Хризеида.

440 Цар Одисей хитроумен със нея пое към олтара,
сам я предаде в ръцете на нейния татко и каза:
„Хризе! Изпрати ме мощният цар Агамемнон при
тебе

щерката да ти възвърна, да дам хекатомба свещена
на Аполон за данайците, милост да молим от бога,
445 който докара без жал на аргийците горестни мъки.“
Тъй каза и Хризеида му връчи. Бащата със радост
щерка си мила получи. Свещената жертва веднага

те наредиха за бога встрани от олтара изваян,
своите длани измиха, зърна^[13] ечемичени взеха.

450 Вдигнал ръце, жреецът Хриз се помолил за тях най-
усърдно:
„Чуй ми гласа, Сребролъки, ти, който град Хриза
закриляш,
браниш свещената Кила, над Тенедос властно
царуваш!

Както преди ме послуша, когато аз тъжен те
молих,
та ме почете и тежко наказва тогава ахейци,
455 също и днес ти се моля, ти пак изпълни ми молбата:
хайде сега прекрати за данайците грозната гибел!“
Тази молитва изрече и Феб Аполон го послуша.
Щом се помолиха, ръснаха печен ечмик едрозърнест,
жертвите първо свалиха, заклаха и сръчно одраха.

460 После бедрата отрязаха, с пласт тлъстина ги
покриха,
двоен слой сложиха вещо, отгоре над него месото.
Старецът върху дърва ги гореше и лееше вино,
около него стояха младежи със шишове дълги.
Щом изгориха бедрата, изядоха дроба, сърцата.

465 Дребно нарязаха другото, внизаха в шишове остри,
много грижливо изпекоха, всичко навреме свалиха.
След като тъй се потрудиха, седнаха те на гощавка.
Никой от нищо лишен не остана на пира им равен.
Свойта охота за вино и ядене щом утолиха,

470 юноши с вино напълниха кратери^[14] чак до венеца,
чаши наляха и редом раздаваха щедро на всички.
Целия ден непрестанно те молеха бога със песен,
с дивен, обреден пеан^[15] далномереца славеха
дружно.

Слушайки, бог Аполон се зарадва в душата си много.

475 Слънцето вече залезе и мракът забули земята.
Легнаха морни накрай до възжата на черния кораб.
Щом се показа Зора розопръста и ранородена,
те си поеха назад към обширния стан на ахейци.

Феб Аполон далномерец попътен им вятър изпрати.
480 Мачтата вдигнаха ловко, платната ѝ бели развиха.
Вятър изду ги в средата, вълните във пурпур кипяха
долу под кила на кораба, който се носеше вихром
все по вълните пенливи и следваше пътя си точно.
Щом като стигнаха близо до стана просторен
ахейски,

485 черния кораб изтеглиха сръчно на стръмната суша,
крепко на мокрия пясък подпряха го с дълги подпори.
После се пръснаха всички по кораби и по палатки.
При скороходните кораби все така гневен седеше
сам бързоногият син на Пелея, Ахил богоравен.
490 Нито в съвета отиваше, който прославя мъжете,
нито в борбата свирепа; сърцето си мъчеше само,
седнал далеч от желаните битки и викове бойни.
След като вече настъпи дванайста зора оттогава,
дружно се върнаха пак на Олимп боговете всевечни

495 Зевс бе начело. Молбата на своето чедо рождено
помнеше още Тетида. И тя от вълната изплува,
рано пое към Олимп и достигна небето огромно.
Зевса всевиждащ намери далече от другите седнал
сам на най-горния връх на Олимп многовръх и сияен.
500 Близо приседна, прегърна му с лява ръка коленете,
с дясна — брадата му леко докосна богиня Тетида.
Молейки Зевса Кронида всесилен, така му продума:
„Татко наш Зевс! Ако някога с реч и дела те зарадвах
сред боговете небесни, сега изпълни ми молбата:
505 почит отдай на сина ми, от смъртните най-
кратколетен!

Мощният цар на мъже Агамемнон го люто обиди.
Сам му наградата взе и сега я владее насила.
Зевс промислителю! Ти отмъсти за скръбта на
Ахила!

510 Дай на троянците кратка победа, догдето ахейци
моя син пак почетат и отрупат със слава голяма!“
Тъй каза. Облакосборецът Зевс не отвърна ни дума.

Дълго безмълвен седеше. А както Тетида го хвана
за коленете, така го не пусна и пак го замоли:

„Вярно и точно сега обещаи и кимни^[16] ми с
главата

515 или ми ти откажи — нали ти се не плашиш от
нищо,

нека си зная, че аз съм богиня със почит най-малка.“

Облакосборецът Зевс ѝ отвърна със тежка
въздишка:

„Много е страшно, понеже ме караш във свада да
вляза

с Хера, която ще почне с обидни слова да ме сърди.

520 Пред боговете безсмъртни тя често ме тъй
оскърбява,

несправедливо разказва, че в битки подкрепям
троянци.

Хайде върни се обратно, та Хера дано те не зърне!

Грижа ще имам за всичко и твойта молба ще
изпълня.

Ето ще кимна с глава, за да можеш съвсем да
повярваш.

525 Сред боговете това е най-висшата клетва от мене:
тя се не взема обратно, лъжовна не може да бъде:
винаги точно се сбъдва, щом кимна с главата за
нещо.“

Каза и кимна тогава със своите вежди възчерни.

И от главата безсмъртна на Зевса божествени
къдри

530 в миг се развяха: гигантският, стръмен Олимп се
разтърси.

След като тъй се условиха, двамата се разделиха.

Тя от Олимп светлозарен се спусна във морската
бездна,

Зевс си отиде в двореца. И скочиха всички
безсмъртни

дружно от своите тронове, за да посрещнат
Кронида.

535 Никой не смееше седнал да чака, а станаха прави.
 Седна на трона си Зевс, ала Хера бе вече узнала,
 тъй като беше видяла как с него потайно говори
 сребърнонога Тетида, потомка на морския старец.
 Тутакси думи хапливи продума на Зевса Кронида:
 540 „Кой от безсмъртните днес се съветваше с тебе,
 коварни?
 Винаги много обичаш далече и скришом от мене
 тайни неща да решаваши! И никога нямаш ти
 смелост
 сам откровено поне да ми кажеш, каквото
 замисляш.“
 Тъй ѝ отвърна бащата на хората и боговете:
 545 „Херо, недей се надява да знаеш ти моите мисли!
 Тежки ще бъдат за тебе, макар да си моя съпруга.
 Само което е редно и други да чуят, ще знаеш
 първа сред смъртните хора и сред боговете
 безсмъртни.
 Ако далече от всички безсмъртни обмислям аз нещо,
 550 ти не задавай въпроси, не питай отделно за него!“
 А волооката властница Хера така отговори:
 „Зевсе Крониде всесилен! Какви ми ти думи издума?
 Ни съм те питала някога, ни съм разпитвала нещо.
 Винаги ти преспокойно обмисляш, каквото желаеш.
 555 Днес се ужасно боя да не те е предумала вече
 сребърнонога Тетида, потомка на морския старец.
 Рано приседна до теб и с ръка коленете ти хвана.
 Плаша се аз да не би със глава да си кимнал на нея:
 с почит Ахил да дариш и ахейци безброй да
 погубиш.“
 560 Облакосборецът Зевс олимпийски ѝ в отговор каза:
 „Чудна си, Херо! Ти всякога всичко узнаваш и
 виждаш!
 Нищо не можеш така да постигнеш, а само ще
 станеш
 още по-чужда на мен, и това ще е страшно за тебе.
 Ако така съм постъпил, това е угодно на мене.

565 Хайде покорно седни и послушай ти мойта повеля!
Даже от цял Олимп всички безсмъртни не ще ти
помогнат,

щом срещу тебе насоча ръцете си непобедими.“
А волооката властница Хера във ужас изпадна.
Тутакси седна безмълвна, смири си сърцето със
мъка.

570 И боговете небесни скърбяха в двореца на Зевса.
Хефест, прочутият майстор, подхвана така да
говори

в пълна угода на майка си, хубавораменна Хера:

„Непоносимо и много печално ще бъде за всички,
ако се скарате вие двамина за смъртни човеци,

575 вдигайки спор сред безсмъртните. Няма да има
наслада

вече на пира тържествен, щом злото сега възликува.

Моята майка съветвам, макар и сама да го знае:

нека да стане любезна със Зевса, баща ни обичан,

вече сърдит да не бъде и нашия пир не смуцава.

580 Мълниевержецът Зевс олимпийски, щом само поиска,
би ни от тронове сринал, защото е много по-силен.
Хайде сега го смекчи със сърдечни и ласкави думи,
и Олимпиецът мигом към нас благосклонен ще
стане.“

Рече така и от трона се вдигна и чаша двудръжка

585 Хефест подаде на своята майка и каза отново:

„Майко! Макар наскърбена, бъди търпелива,
понасяй,

за да не видя с очите си тебе, любимата, бита.

Колкото и съкрушен, не ще мога на теб да помогна,

много е трудно на Зевс Олимпиеца да се противя.

590 Някога аз пожелах да ти бъда защитник пред него,
грабна ме той за крака и захвърли през прага
небесен,

цял ден се носих в простора и заедно с бавния залез

паднах във Лемнос, и само искрица живот ми
остана.

Там бях веднага прибран и спасен от мъжете синтийски.“^[17]

595 Тъй каза, а белоръката Хера с тъга се усмихна.
Вече усмихната, чашата взе със ръка от сина си.
Хефест започна отдясно поредом на всички
безсмъртни
сладък нектар да поднася, загребвайки сръчно от
кратер.

Смях неугасващ избухна между боговете блажени,
600 гледащи куция Хефест да шета припряно в двореца.
Целия ден на Олимп непрестанно пируваха всички.
Никой от нищо лишен не остана на пира им равен,
нито им липсваше чудната арфа на бог Аполона,
нито пък — музите, пеещи меденогласно на смени.
605 След като вече залезе светликът на яркото слънце,
всеки от тях се отправи към своя дворец да си легне.
Куцият Хефест, прочутият майстор, за всеки
безсмъртен
беше издигнал дворец със вълшебното свое изкуство.
Мълниевержецът Зевс олимпийски в леглото отиде,
610 гдето почиваше често, щом сладкият сън го обори.
Той се оттегли да спи, златотронната Хера до него.

[1] Според гръцката митология музите са девет дъщери на Зевс и Мнемозина, покровителки на изкуството и науката. Поетът се обръща към Калиопа (сладкозвучна), музата на епическата поезия. Другите осем музи са: Талия (цветуща) — муза на комедията, Урания (небесна) — на астрономията, Мелпомена (пееща) — на трагедията и театъра, Полихимния (богата с хвалебствени песни) — на химническата поезия, Евтерпа (услаждаща) — на музиката и лирическата поезия, Клио (прославяща) — на историята, Ерато (обична) — на любовната поезия и Терпсихора (обичаща танците) — на танца. ↑

[2] Древните вярвали, че непогребаният не може да отиде в подземното царство и това смятали за голямо наказание. ↑

[3] Хекатомба — голямо и тържествено жертвоприношение. ↑

[4] В поемата елините се наричат ахейци, данайци и аргийци. Името гърци е от късно време. ↑

[5] Родопите и Средиземно море. ↑

[6] Хера и Атина са на страната на ахейците, понеже Парис дал златната ябълка на Афродита, признавайки я за най-красива. ↑

[7] Под «небе» често се разбира планината Олимп. ↑

[8] Според Херодот (II, 142) „три поколения са сто години“. Следователно по това време Нестор бил към 70-годишен. ↑

[9] Изброените герои са от тесалийското племе лапити, което живеело близо до Лариса, а кентаврите обитавали горите на Северна Гърция. Според представата на по-късни поети (например Пиндар) те са получовеци и полуконе. Един кентавър се опитал да грабне съпругата на Пиритой и това станало причина за война. ↑

[10] Това е обредно измиване за очистване от греха на Агамемнон, оскърбил Аполоновия жрец. ↑

[11] Град в Мала Азия. Тогава вероятно ахейците превзели още градовете Хриза и Лирнет. В Хриза била пленена Хризеида, а в Лирнет — Бризеида. ↑

[12] Богомолецът коленичел пред статуите на боговете, с едната си ръка хващал коленете им, а с другата ги докосвал под брадата. ↑

[13] При жертвоприношение поръсвали ечемичени зърна върху главата на животните. ↑

[14] Древните пиели вино, размесено с вода, в съдове, наречени кратери (съдове за размесване). Обикновено две части вино и три части вода или по равно количество вино и вода. ↑

[15] Пеан — тържествена хвалебна песен. ↑

[16] Кимването с глава било външен знак за обещание, че молбата ще бъде изпълнена. ↑

[17] Синтийци — древни жители на остров Лесбос. ↑

ВТОРА ПЕСЕН

СЪН

ИЗБРОЯВАНЕ НА КОРАБИТЕ

*Всички блажени безсмъртни и колесничарите храбри
спяха през цялата нощ, ала сладък сън Зевса не
хвана.*

*Само обмисляше богът как чест на Ахил да окаже,
а да погуби по-много ахейци край кораби вити.*

*5 Нему се стори накрая най-хубава следната мисъл:
гибелен сън да изпрати на цар Агамемнон Атреев.
Викна веднага Съня и крилати слова му издума:
„Бързо иди при ахейските кораби, гибелни Съне!
Влез във палатката дивна на цар Агамемнон Атреев,
10 всичко предай му подробно, което на тебе
нареждам.*

*Ти му кажи да приготви за бой дългокоси^[18] ахейци:
широкодрумната Троя най-лесно сега ще превземе,
тъй като вече не спорят сами боговете безсмъртни*

—
*достопочтената Хера с молби е предумала всички.
15 Много нещастия тежки очакват троянци наскоро.“
Тъй каза. Тръгна Сънят, щом заръката строга
изслуша.*

*Скоро пристигна при бързите кораби в стана
ахейски,
влезе при цар Агамемнон Атреев, когото намери
в шатрата спящ. И амброзиев сън се разливаше
вредом.*

*20 Спря до главата му близо — подобен на Нестор
Нелеев,*

старец, почитан най-много от цар Агамемнон
Атреев.

Уподобил се на Нестора, божият Сън му продума:
„Спиш ли ти, сине на смелия конесмирител Атрея?
Вождът-съветник не трябва нощта си така да
проспива.

25 Вярват на него войските и важни дела той обмисля.
Хайде сега ме изслушай, защото съм пратеник
Зевсов,

Зевс надалече от тебе, за тебе се грижи и жали.
Той нареди да приготвиш за бой дългокоси ахейци:
широкодрумната Троя най-лесно сега ще превземеш,
30 тъй като вече не спорят сами боговете безсмъртни

—
достопочтената Хера с молби е предумала всички.
Много нещастия Зевс отреди за троянци наскоро.
Ала ти всичко това да запомниш и нека забрава
тебе не хване, щом медено-сладкият сън те
напусне.“

35 Тъй каза. После Сънят си отиде и царя остави
сам да размисля над всичко, което не щеше да стане.
Днеска очакваше той да превземе града на Приама.
Клетият! Никак не знаеше плана на Зевса всесилен,
който реши да изпрати страдания много и мъки
40 в лютите битки на всички троянци и всички
данайци.

Той се събуди, но божият глас се разливаше още.
Стана, приседна и почна хитона^[19] си мек да
облича,

който бе скоро направен; големия плащ си наметна,
а на нозете си мощни завърза красиви сандали,
45 метна си през раменете и меча си сребърногвозден,
взе със ръката си жезъла бащин, нетленен вовеки.
С него той тръгна из лагера на меднобронни ахейци.
А на Олимп недостъпен възлезе Зората богиня
новия ден да покаже на Зевса и всички безсмъртни.
50 Цар Агамемнон изпрати вестители красноречиви

да позоват на събрание хубавокоси ахейци.
Викаха много едните, а другите идваха бързо.
Първо накара да седнат в съвета разумните старци
близо до черния кораб на Нестор, владетел от
Пилос.

55 След като всички събра, предложение хитро
направи:

„Чуйте, приятели! Божият Сън бе пристигнал при
мене

в тази нощ чудна, напълно подобен на Нестор
божествен

както по ръст и по образ, така и по стройна осанка.

Спря до главата ми близо и думи такива ми каза:

60 «Спиш ли ти, сине на смелия конесмирител Атрея?
Вождът-съветник не трябва нощта си така да
проспива:

вярват на него войските и важни дела той обмисля.

Хайде сега ме изслушай, защото съм пратеник
Зевсов,

Зевс надалече от тебе, за тебе се грижи и жали.

65 Той нареди да приготвиш за бой дългокоси ахейци:
широкодрумната Троя най-лесно сега ще превземеш,
тъй като вече не спорят сами боговете безсмъртни

достопочтената Хера с молби е предумала всички.

Много нещастия Зевс отреди за троянци наскоро.

70 Всичко добре да запомниш.» Това като каза на мене,
мигом изчезна безшумно и сладкият сън ме напусна.

Нека обмислим как бихме повели на битка ахейци.

Първо сега да опитам със думи, доколкото следва,

да наредя да побягнат към нашите кораби бързи.

75 Вие от разни места ги задържайте тук да
останат.“

Рече и после си седна. Сред тях се изправи цар
Нестор,

който отдавна царуваше в древния пясъчен Пилос.

Благонамерен към тях, със такива слова заговори:

„Мили другари! Водачи, съветници мъдри аргийски!
80 Този сън ако ни кажеше друг от ахейците днеска,
бихме лъжец го нарекли и скоро съня ще забравим,
но е сънувал героят, признаван за пръв сред ахейци.
Нека обмислим как бихме повели на битка
войската.“

Тъй каза старият Нестор и пръв от съвета си
тръгна.

85 Дружно се вдигнаха всички царе скиптроносци,
съгласни

с умния вожд на народа. Войската се сбираше вече.
Както рояци пчели зажужали излитат внезапно
от пещера в планината, все нови и нови прииждат
и се натрупват на гроздове върху цветята напролет,
90 вкупом едните насам, а натам гъсто другите кацат,
тъй многобройни войските от кораби и от палатки
в плътни тълпи се рояха край стръмния бряг на
морето

в общо събрание. Зевсов вестител, мълвата, вървеше
с тях и подбуждаше вред духовете. Войските се
сбраха.

95 Бурно събрание стана, земята започна да стене,
щом като седнаха всички и глъчка отвред се понесе.
Девет вестители, викайки силно, ги спираха вече,
за да изслушат речта на царете, родени от Зевса.
С мъка най-последно войската насяда по своите пейки.

100 Спряха да викат, а цар Агамемнон Атреев се вдигна
с жезъл в ръката, отколе изкусно направен от
Хефест.

Хефест го беше предал на великия Зевс олимпийски,
Зевс след това го предаде на Хермес, вестителя
пъргав,

Хермес божествен го върчи на конесмирителя
Пелопс,

105 Пелопс го даде на царя Атрея, водач на войските:
него Атрей завеща на Тиеста, стада притежаващ.
Той го остави наследство на цар Агамемнон Атреев,

за да владее над острови много и целия Аргос.

Царят, на него подпрял, към аргийците тъй заговори:

110 „Мили другари, данайски герои, слуги на бог Арес!
В тежка, голяма неволя оплете ме Зевс олимпийски,
който коварно на мен обеща и ми кимна с главата
да разруша укрепената Троя и здрав да се върна.

Ето сега той замисля измама и сам ме съветва
115 в Аргос безславно да бягам, погубил безчислено
войнство.

Всичко това е напълно угодно на Зевса надменен,
който е често събарял внушителни крепости
градски,

а ще събаря и други, понеже е с власт най-голяма.

Срамно това е за нашите бъдни потомци да знаят:

120 толкова храбра и тъй многобройна войската ахейска
как безуспешно война е повела и тук се е била
дълго със по-малоброен противник, без никаква
полза!

Ако ли ние, ахейците, също и всички троянци
клетви за вярност положим и двете войски
преброиме,

125 ако пристигнат и всички троянци, които са живи,
ний пък ахейците в групи застанем по десет човека,
щом виночерпец троянец за всякоя група си вземем,
колко десетки ще бъдат лишени от мъж-
виночерпец!

Зная, че толкова много ахейци по брой надминават

130 всички троянци, които града обитават. Съюзни
копиеборци те имат, от селища разни събрани.

Тези мъже ме възпират и твърде ми пречат в
стремежа

Троя, града многолюден, да срина и в прах да
превърна.

Девет години на Зевса всевластен отминаха бързо.

135 Корабни части изгниха, възгета се скъсаха вече,
нашите верни съпруги и нашите рожби невръстни

в родните къщи ни чакат напразно, а славното дело,
дето ни тука доведе, несвършено още остава.

Нека ний всички постъпим тъй, както сега ще ви
кажа:

140 с кораби нека побегнем към нашата мила родина;
широкодрумната Троя не можем със бой да
превземем.“

Каза и силно разпали сърцата в гърдите на тези,
дето не бяха в съвета и плана не чува тогава.

В миг се раздвижи войската, тъй както вълни
исполински

145 всред Икарийско море се надигат от Евра и Нота,
рукнали буйни от облаци, сбрани от татко ни Зевса.
Както Зефирът неспирно вълнува узрелите ниви,
щом забушува, и доземи чак класовете им свежда,
тъй се раздвижиха заедно всички ахейски войници.

150 С вик се понесоха в стана и прах под нозете се
вдигна.

Вкупом взаимно се блъскаха по-скоро те да
достигнат

близо до витите кораби и да ги спуснат в морето.

Чистеха пътя пред тях и засваляха ниски подпори,
бързаха в къщи: викът им достигна небето високо.

155 Щяха аргийците вече сами да си тръгнат обратно,
ако не беше продумала Хера така на Атина:

„Тежко ни, дъще безстрашна на егидодържеца
Зевса!

Тъй ли във бащини къщи, във своята мила родина
всички аргийци ще бягат по морската равна
повърхност?

160 Ще ли оставят за радост на царя Приам, на
троянци

тази Елена аргийка? За нея мнозина ахейци

бяха убити пред Троя, далече от свидна родина.

Хайде върви сред войската на меднохитонни ахейци,
с ласкави думи задържай ти всеки герой поотделно,

165 кораби вिति не давай да спуснат в морето за бягство!“

Тъй каза, а совоока Атина я с радост послуша.

Устремно слезе Палада от стръмни била олимпийски,

тутакси стигна при гладките кораби в стана ахейски.

Там Одисея намери, подобен на Зевса по разум.

170 Той не докосваше черния хубавопалубен кораб,
тъй като мъка гнетеше ума и сърцето му гордо.

А светлоока Атина наблизо застана и рече:

„Сине божествен Леартов, царю Одисей хитроумен!

Тъй ли към бащини къщи, към своята мила родина

175 жалки ще бягате вий с многовеслите кораби вече?
Ще ли остане за радост на царя Приам, на троянци
тази Елена аргийка? За нея мнозина ахейци
бяха убити пред Троя, далече от свидна родина.

Хайде иди сред войската ахейска, недей да се бавиш,

180 с ласкави думи задържай ти всеки герой поотделно,
кораби вिति не давай да спуснат в морето за
бягство.“

Тъй каза. Той разпозна по гласа, че богиня говори.

Хукна да тича веднага, захвърли си плаща разкошен,
който прибра Еврибат глашатаят, вървейки след
него.

185 Цар Одисей, щом видя Агамемнон, сина на Атрея,
взе от ръцете му жезъла бащин, нетленен вовеки,
с жезъла тръгна сред кораби на меднобронни ахейци.
Колкото срещаше славни царе и юначни войници,
Всекиго спираше той и обсипваше с ласкави думи:

190 „Достопочтени! На теб не прилича да бягаеш
страхливо!

Спри незабавно и всички войници заставяй да спират,

тъй като точно не знаеш какво е решил Агамемнон:
той ни изпитва сега, но ахейците зле ще накаже.

Всички не чухме словата, които е казал в съвета.
195 Гневен, дано не постъпи жестоко с войските ахейски!

Много голям е гневът на царете, родени от Зевса.
Почит той има от Зевса, обича го Зевс промислител.“

Ако пък срещнеше някой войник от народа да вика,
почваше с жезъла той да го удря и с думи да хули:
200 „Клети! Седи си спокойно и слушай словата на други,

много по-храбри от тебе, а ти си плашлив и невойнствен.

Нито си имал значение в битката, нито в съвета.
Всички ахейци не можем сега да царуваме тука.
Няма добро многовластие: нека един е владетел,
205 който получи от Зевса, сина на коварния Кронос,
жезъл и право законно над нас да царува всевластно.“

Вредом сновеше из стана и даваше тези съвети.
Рукнаха всички обратно от кораби и от палатки
с шум към площада, тъй както пенливи вълни се
разбиват

210 с грохот о стръмния бряг и морето реве страховито.

Седнаха те настанени безмълвно на своите седалки.
Още шумеше единствен Терсит, неумерен във думи,
който в душата си въдеше разни слова непристойни,
дързостно все предизвикваше свади без повод с
царете,

215 стига това да разсмила събраните много аргийци.
Между дошлите при Троя ахейци той беше най-грозен:

с гърбица, куц, кривоглед, раменете му хилави бяха,
вгънати силно навътре и сведени чак до гърдите.

Имаше остра глава само с няколко щръкнали косми.

220 Беше най-лютият враг на Ахила и цар Одисея.
Тях ги ругаеше често, а днес Агамемнона нагло

с крясък ужасен и злоба нападна. Затуй и ахейци
върло му бяха сърдити и гневни в сърцата си горди.
Викаше гръмко, обиждаше с хулни слова Агамемнон:
225 „Сине Атреев, защо негодуваш, какво ли желаеш?
Твоите палатки са пълни със мед; а във шатрите
имаш
отбор жени многобройни, които ахейците щедро
даваме първо на тебе, щом някоя крепост превземем.
Злато ли още жадуваш да ти донесе тука някой
230 конесмирител троянец за откуп на чедо, което
вързано ти си получил от мен или други ахейци?
Нова жена ли желаеш, в любов да прекарваш със нея,
скрил я далече от всички? За тебе, водача, е срамно
все да увличаш във гибел и зло синовете ахейски.
235 Жалки, презрени страхливци! Ахейки, но не и ахейци!
Нека си тръгнем със кораби в къщи, а той да остане
тука при Троя на плячката сам да се радва! Да види
полза дали му принасяме, или не служим за нищо.
Той оскърби и Ахила, герой по-юначен от него,
240 силом отне му наградата скъпа и сам я владее.
Но отстъпчив е Ахил и в гърдите си жлъч не
запазва:
иначе, сине Атреев, за сетен път би оскърбявал!“
Каза Терсит и обиди Атрида, водач на войските.
Мигом застана пред хулника цар Одисей богоравен,
245 гневно към него погледна, нападна го с думи свирепи:
„Глунав дърдорко, Терсите, макар гръмогласен
вития!
Спри се и вече не рипвай все ти със царете да
спориш.
Смятам, че няма по-долен от тебе сред смъртните
хора,
дето дойдоха при Троя със двамата братя Атриди.
250 Иначе нямаше ти да говориш със злост за царете,
да ги ругаеш пред всички, за връщане само да
мислиш.
Точно не знаем и ние делата ни как ще завършат:

славно ли или безславно ще стигнем обратно във
къщи.

255 Ти упорито охулваш сега Агамемнон Атреев,
тъй като много награди му дават герои данайски;
возда известен осмиваш и укори сипеш по него.
Но ще ти кажа сега и това ще изпълня най-точно:
само да чуя отново така да дърдориш безумно,
260 мойта глава да не бъде върху раменете ми вече
и да не бъда баща на любимия син Телемаха,
ако те мигом не хвана и твоите дрехи не смъкна,
плаща с хитона, които ти срамните части
покриват:

ще те изпратя разплакан при нашите кораби вити,
вън от съвета изгонен позорно със удари тежки.“
265 Рече и сам го зашиба със жезъла твърд по плещите.
Сви се Терсит и започна да плаче със сълзи обилни.
Кървава, синкава буца подпухна от златния жезъл.
Цял разтреперан тогава, Терсит най-смирено си
седна,

сгърчен от болки, погледна смутено, изтри си очите.
270 Весело там се присмяха над него, макар натъжени.
Всеки погледна към своя съсед и така му продума:
„Виж, Одисей е извършил дела многобройни и
славни,

давал е твърде полезни съвети и битки подготвял,
днеска обаче извърши пред всички най-славното
дело:

275 този опасен хулител застави да млъкне веднага!
Наглата дързост едва ли ще кара Терсита отново
с думи обидни да хули безсрамно царете известни.“
Всички говореха тъй. Одисей, градове разрушаващ,

[20]

стана със жезъл в ръка, а сама светлоока Атина
280 в образа на глашатай заподканя войската да млъкне,
за да го чуят ахейските първи и крайни редици,
дружно да могат съвета му мъдър добре да
обмислят.

Благонамерен към тях, заговори със думи такива:
„Сине могъщ на Атрея! Ахейците днеска желаят
285 да те охулят жестоко и срамно пред смъртните хора,
да не извършат делата, които сами обещаха
още по пътя от Аргос, където коне се отхранват:
щом укрепената Троя съборят, назад да отплуват.
Както невръстни деца и жени овдовели копнеят
290 всички задръжно да тръгнат за своята мила родина.
Много е тежко войник да се върне, измъчен
напразно;
даже и месец да бъде далече от своята съпруга,
той със досада остава запрян в многовеслия кораб,
че го задържат вълните огромни и морските бури.
295 Вече девета година стоим пред стените на Троя.
Аз да се сърдя не мога на сбраните тука ахейци,
че негодуват ужасно край своите кораби вити.
Срамно е още да чакаме и да се върнем без полза.
Но потърпете, другари, почакайте мъничко още,
300 за да изпитаме вярно ли Калхас ни всичко
предсказва.
Знаем какво ни предрече — свидетели вие сте всички,
дето не са ви отвлекли при Хадес свирепите Кери.
Бяха събрани в Авлида ахейските кораби гладки,
носейки мъка и гибел за царя Приам и троянци.
305 Там хекатомби отбрани принасяхме на боговете
около извор обилен на дивни олтари свещени,
в сянка на кичест платан, гдето бистрата струя
течеше.
Чудо голямо се случи: показва се змей ненадейно,
с яркочервена гърбина, изпратен на светло от Зевса.
310 Той под олтара изскочи, напред пропълзя към
дървото.
Имаше пиленца малки в платана, врабчета
невръстни,
сгушени, тръпни от страх сред листата на клонче
високо,

пиленца осем те бяха, а с майка си ставаха девет.
Всичките змеят изяде, а те все писукаха жално.
315 Майката близо хвърчеше, оплаквайки своите рожби.
Змеят изви се нагоре, крилото на врабката хвана.
Ала когато изяде врабчетата с тяхната майка,
богът, изпратил го там, ни разкри преголямото
чудо:

мощният син на коварния Кронос превърна го в
камък.

320 Смаяни ние стояхме от всичко, което се случи.
След като чудото стана по време на нашата
жертва,

Калхас веднага започна пророчески думи да ниже:
«Вий, дългокоси ахейци, защо ли безмълвни стоите?
Зевс промислител ни прати знамение твърде голямо;
325 някога то ще се сбъдне и слава безсмъртна ще има.
Този змей колко врабченца изяде със тяхната майка

—
пиленца осем те бяха, а с майка си ставаха девет,
толкова ние години ще водим войната за Троя:
широкодрумния град на десетата чак ще
превземем.»

330 Тъй ни говореше Калхас и днеска това се изпълва.
Всички вий, медноколенни ахейци, от бягство се
спрете,
докато дружно превземем прочутия град на
Приама.“

Каза така и аргийци започнаха силно да викат.
Целият стан заехтя от високата мъжка гълчава.
335 Хвалеха шумно словата на цар Одисея божествен.
Нестор, геренският конник, тогава така им
продума:

„Истина! Вие приказвате като деца неразумни,
нямащи никаква грижа за хода на лютата битка.
Нашите верни съюзи и клетви къде ще останат?
340 Биха във огън изтлели съвети и замисли мъдри,
жертви с несмесено вино и наши обети за вярност.

Спорим напразно със думи отдавна, а още не можем
средство добро да намерим, макар да сме тука от
дълго.

Сине Атреев, със воля желязна, тъй както по-рано,
345 тръгвай да водиш аргийци във кървави, яростни
битки!

Трябва със смърт да накажеш един или двама
ахейци,

тайно замислящи друго: те няма успех да
постигнат.

Няма към Аргос да тръгнем, преди да узнаем
самички

вярно ли или лъжовно ни Зевс обещание даде.

350 Казвам открито, че властният Зевс ни предрече
успехи

в оня ден, в който аргийци потеглиха с кораби
морски,

носейки смърт неизбежна, разруха за всички
троянци:

мълния хвърли отдясно^[21] и верни поличби ни прати.

Ето защо нека никой не бърза да плува за в къщи,

355 без да е спал във леглото с жената на някой
троянец,

без да е сам отмъстил за скръбта и плача за Елена.

[22]

Ако ли някой желае тъй много дома да се върне,

само до кораба хубавопалубен да се докосне,

той ще намери по-рано от всички позорната гибел.

360 Сам ти, Атриде, обмисляй добре, но и другите
слушай!

Има значение моята дума, която ще кажа.

Ти раздели и групирай войските по род и по племе,

род да подкрепя рода си и племето — своето племе.

Ако постъпиш така и ахейците теб те послушат,

365 ти ще узнаеш за всеки войник и водач на войските
кой е страхлив и юначен, че битка ще водят за свои.

Също дали и града не ще вземеш по Зевсова воля

или от страх на мъжете и липса на опитност в боя.“

Властният цар Агамемнон така отговори на Нестор:

370 „Старче, ти пак надминаваш в съвета чедата ахейски!

Татко наш Зевсе, богиньо Атина и ти, Аполоне,
десет такива ахейци съветници мъдри да имах,
щеше веднага да падне градът укрепен на Приама,
с устрем превзет и разсипан от нашите мощни
десници.

375 Егидодържецът Зевс ми изпрати нещастия щедро,
тъй като той ме захвърли във разпри и спорове
празни.

Двамата ние с Ахила се скарахме зле за момата
с думи враждебни; и пръв аз подхванах, жестоко
разсърден.

Но ако някога двама отново съгласие стигнем,
380 няма да има отсрочка на злото за всички троянци.
Хайде вървете на обед, а после борбата ще почнем.
Копие нека си всеки наостри и щит си приготви,
всеки добре да нахрани сега и конете си бързи,
всеки добре да притегне за бой колесницата здрава,
385 целия ден непрестанно да водим омразната битка,
тъй като няма почивка да има дори и за малко,
докато нощ не настъпи, да спре яростта на
мъжете.

Върху гърдите на всекиго ремъкът жилав на щита
в пот ще прогизне, ръката от копие ще отмалява,
390 конят му в пот ще се къпе, летящ с колесница
блестяща.

Щом забележа, че някой отстъпи далече от боя,
искайки скрит да остане край витите кораби в
стана,

няма грабливите птици и псетата той да избегне.“
Каза и почнаха дружно аргийците силно да викат,

395 както вълните бучат, в канарата крайбрежна
разбити,

щом като вятърът Нот ги надигне; вълните не
спират,

вихри различни ги вият и в разни посоки ги тласкат.
Станаха и се разпръснаха всички към кораби гладки,
огън запалиха в стана, започнаха те да обядват.

400 Всеки принасяше жертва на някой почитан
безсмъртен,

молейки сам да избегне смъртта във кипящата
битка.

Мощният цар Агамемнон принесе във жертва на
Зевса

бик угоен петгодишен, отгледан за бога всевечен.

Свика при себе си всички най-знатни ахейски
стареи:

405 първо разумния Нестор и властника Идоменея,
после Аяксите двама и храбрия син на Тидея,
шести герой Одисея, по разум подобен на Зевса.

Цар Менелай гръмогласен дойде без покана при него:
знаеше колко се грижи в душата си брат му обичан.

410 Те край бика се събраха, зърна ечемичени взеха.

Мощният цар Агамемнон започна така да се моли:

„Славен, велик, чернооблачен Зевсе, живеещ в ефира!

[23]

Слънцето нека не зайде и мрак не покрие земята,
докато аз не съборя двореца опушен^[24] Приамов,

415 докато не изгоря и вратите му с огън стихиен,
бронята върху гърдите на Хектор догде не разкъсам
с копие медно и много другари наблизо до него,
паднали ничком в прахта, не загризат във ужас
земята.“

Каза така, но Кронид не поиска сега да го чуе:

420 жертвите само прие, а засили бедите неносни.

Щом се помолиха, ръснаха печен ечмик едрозърнест,
жертвите първо свалиха, заклаха и сръчно одраха.

После бедрата отрязаха, с пласт тлъстина ги покриха,

двоен слой туриха вещо и сетне над него месото.

425 Всичко това изгориха на клони безлистни и сухи.
С шишове сложиха дроба, сърцето над огън разпален.

Щом изгориха бедрата, изядоха дроба, сърцето.

Дребно нарязаха другото, низаха в шишове остри,
много усърдно изпекоха, тутакси всичко свалиха.

430 След като тъй се потрудиха, седнаха те на гощавка.
Никой от нищо лишен не остана на пира им равен.

Свойта охота за вино и ядене щом утолиха,
Нестор, геренският конник, започна така да говори:
„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!

435 Повече тука не бива бездейни да бъдем; не трябва
още да бавим делата, които сам бог ни възлага.
Хайде сега глашатаите на меднобронни ахейци
бързо войската да свикат при нашите кораби вити,
ние задружно да тръгнем из стана обширен ахейски,
440 да пооцрим незабавно бойците за лютата битка.“

Каза. И мощният цар Агамемнон послуша съвета.
Тутакси прати вестители красноречиви да идат
с вик гръмогласен за бой да зоват дългокоси ахейци.
Почнаха те да ги свикват и всички се сбраха веднага.

445 Заедно с цар Агамемнон царете, потомци на Зевса,
бързаха строя да стегнат. Сред тях се яви и Атина,
носейки скъпата, вечно нетленна, безсмъртна егида.
Горе се вееха нейните златни сто чудни пискюла,
дивно изплетени всички и струваха по хекатомба.^[25]

450 С нея блестейки, Атина обходи войските ахейски
да ги застави да тръгнат. И всекиму вдъхна в
сърцето

смелост голяма да влезе във боя и сам да воюва.

Битката стана за тях по-желана от пътя обратен
с гладките кораби право към тяхната свидна
родина.

455 Както пожар всепоглъщащ изгаря горите
просторни

върху планинското било и огънят свети далече,
тъй от доспехите медни, когато войската вървеше,
яркият блясък премина ефира и стигна небето.

460 Както ята многобройни на някои прелетни птици,
жерави, гъски или дългошиести лебеди бели,
в тучна ливада във Азия, там край реката Каистър,
хвъркат насам и натам, със крилете си радостно
пляскат,

с крясък се спускат надолу и цяла ливадата еква,
тъй племената ахейски от кораби и от палатки

465 шумно поеха в полето на бистрия, буен Скамандър:
страшно затътна земята от хората и от конете.
Толкова хиляди бяха в полето сега при Скамандър,
колкото много листа и цветя избуяват напролет.

470 Както огромни рояци от нагли мухи насъбрани
хвъркат с бръмчене навред из овчарските ниски
кошари

пролетно време, когато ведрата се пълнят със
мляко,

тъй се стълпиха в полето за бой дългокоси ахейци,
жадни без жал да погубват троянските бойни
редици.

475 Както мъжете козари разделят стадата си лесно,
щом се размесят козите, когато отиват на паша,
тъй пълководците лесно строиха войските ахейски
в битка да тръгнат. А цар Агамемнон сред всички
блестеше,

в погледа и във главата подобен на Зевс
гръмовержец,

в кръста — на лютия Арес, в гърдите — на бог
Посейдона.

480 Както сред стадо говеда бикът е най-личен от
всички,

пръв отдалеч се познава веднага сред сбраните
крави,

точно такъв Агамемнон по воля на Зевса бе станал,
рязко отличен от всички пръв сред герои прочути.
Хайде кажете ми, музи, дарени с дворци олимпийски,
485 вий сте богини и бивате вредом, и знаете всичко,
ние пък чуваме само мълвата и нищо не знаем!
Хайде кажете кои са царе и водачи данайски!
Всички не бих изброил, нито бих изредил имената,
даже да имах по десет отлични уста и езика,
490 даже да беше гласът ми най-силен, сърцето ми
медно!

Вий, дъщери олимпийски на егидодържеца Зевса,
хайде спомнете ми колко дойдоха при Троя свещена.
Ще назова аз водачите с техните кораби само.
Смелите вождове на беотийците бяха петима:
495 Аркесилай, Пенелей, Протоенор и Клоний със Леит.
Те обитаваха Хирия и камениста Авлида,
Схена и Скола, дори Етеона, със урви известен,
Теспия, Грея и с много обширни поля Микалеса.
Други от тях обитаваха Харма, Илесий, Еритра,
500 и Елеона, и Хила, и град Петеона до Тива,
и Окалея, и град Медеона, красиво иззидан,
Копя, Етреса и твърде богата със гълъби Тисба,
и Коронея, и град Халиарт със ливади тревисти,
имаха още Платея, Глисант с население гъсто,
505 гдето владееха град Хипотива, прекрасно иззидан,
също свещена Онхеста, с гората на бог Посейдона,
Арна с лозя, натежали от гроздове, още Мидея,
Ниса свещена и град Антедон, надалеч от морето.
Техните кораби бяха пет пъти по десет, седяха
510 в тях по стотица и двадесет млади мъже беотийци.
Всички, живеещи в град Аспледон и Орхомен
минийски,
водеха дружно Аскалаф и Ялмен, потомци на Арес.
Тях ги роди Астиоха в двореца на Актор Азеев,
дева свенлива; когато се качила в своята спалня,
515 мощният Арес преспал във леглото със нея на
скрито.

Тридесет кораба вити вървяха със тях наредени.
Всички фокийци предвождаха двама — Епистроф и
Схедий,

рождби на смелия духом Ифита, потомък Навболов.
Водеха воини от град Кипарис и скалистия Питон,
520 още от Криса свещена, Давлида и град Панопея,
жители също на град Анемория и на Хиампол,
всички, заселени чак до брега на Кефис велелепен,
още в Лилея, отдето извира Кефис бистроструен.
Черни четиресет кораба следваха тези водачи —
525 Схедий с Епистроф. Строили усърдно редиците
бойни,

готвеха всички за битка във ляво покрай беотийци.
Бързият син на Ойлея Аякс бе водач на локрийци,
който не беше еднакъв на ръст със Аякс Теламонов,
бидейки много по-малък, възнисък, със ленена броня,
530 но надминаваше в бой всички елини, пък и ахейци.
Те обитаваха Кинос и град Опонт с Калиара,
Беса и Скарфа, Авгея, любимия град на народа,
Тарфа и Троний и гдето реката Боагрий протича.
Черни четиресет кораба следваха него в редици
535 само с локрийци, живеещи срещу свещена Евбея.
Дишащи смелост абанти владееха остров Евбея,
също Халкида, Еретрия и Хистиея лозарска,
Керинт приморски и здравата крепост на Дион
евбейски,

още и тези, които живееха в Карист и Стира,
540 тях ги предвождаше цар Елефенор, потомък на
Арес,
син Халкодонтов, известен по храброст водач на
абанти.

Идваха с него абанти със плитка отзад на главата;
бяха те храбри войници, желаети с копия остри
броните върху гърдите на много троянци да счупят.
545 Кораби черни четиресет следваха него в редици.
Тези, които владееха дивната крепост Атина,
област на цар Ерехтея юначен, когото отгледа

Зевсова щерка Атина: земята го беше родила.

Него Атина посели в града си, във храма си пищен.

550 Жертви от бикове тлъсти и агнета нему принасят
ловки атински младежи през всяка четвърта година.

[26]

Опитен в бой Менестей Петоид ги предвождаше
мъдро.

Никой от смъртните хора не можеше смел като
него

в бой да подрежда конете си и щитоносните воители.

555 Само по-старият Нестор му беше единствен
съперник.

Кораби черни пет пъти по десет го следваха
дружно.

От Саламин бе Аякс със дванадесет кораба бързи.

Спря ги Аякс на брега при атинските стройни
редици.

Тези, които живеяха в Аргос и в крепостен Тиринт,

560 в град Хермиона, Атина, пристанища морски и
двата,

също в Трезен и Ейона, с лозя пребогат Епидавър,
млади ахейци от древна Егина и дивна Масета,
всички тях водеха цар Диомед гръмогласен и Стенел,
син благороден, обичен на славния вожд Капаней.

565 Трети вървеше със тях Евриал, воевода божествен,
син Мекистеев достоен, потомък на царя Талая.

Пръв сред водачите беше герой Диомед гръмогласен.
Осем десетки от кораби черни ги следваха дружно.

Всички, които живеяха в чудно сградена Микена,

570 още в заможен Коринт, във красиво строена Клеона,
също и тези в Орнея и в Еретирия желана,

в Сикион древен, където Адраст най-напред
зацарува,

във Хипересия, чак в Гоноеса ахейска висока,

всички, които владееха Егион, древна Пелена,

575 целия бряг на морето, обширната крепост Хелика,
тръгнаха с кораби сто, управлявани от Агамемнон.

С него вървяха отбрани войски многобройни и
храбри.

Сам си облече тогава блестящите медни доспехи.

Гордо стоеше, изпъкващ най-много сред всички
герои,

580 тъй като беше най-силен, войската му бе най-
голяма.

Всички, които владееха Лакедемон с долините,

Фарис и Спарта известна и Меса със гълъби много,

всички, които населваха Брисия, Авгия мила,

също Амикла и Хелос, приморската хубава крепост,

585 тези, които живеяха в Лаа и пазеха Ойтил,

братът на цар Агамемнон, сам цар Менелай
гръмогласен,

водеше в кораби шест десетици, отделно строени.

Той сред войските вървеше, облегнат на своята
дързост,

викайки всички на бой със желание неудържимо

590 да отмъсти за скръбта и плача за Елена аргийка.

Тези, които владееха Пилос и скъпа Арена,

Трион на брода Алфейски, красиво издигната Епи,

град Кипарисия, град Амфигения, много прочути,

Хелос, и Дорин, и Птелеос, музите гдето отдавна

595 срещнали Тамир от Тракия и го от песни лишили
тъкмо когато се връщал от царя Еврит ехалийски.

Той се похвалил, че музите, щерки на Зевса всесилен,

сам ще надвие със песни, когато се с него надпяват.

Гневни го те ослепили, отнели му дара да пее

600 и го лишили навеки от меденозвучната лира.

Тях ги предвождаше старият Нестор, геренският
конник.

Деветдесет многовеслени кораба бяха със него.

Всички, родени в Аркадия под планината Килена,

близо до гроба Епитов, войници за бой ръкопашен,

605 също във Финеос, още в богат със стада град
Орхомен,

в Рипа и Стратия, в малката и ветровита Ениспа,

още в Тегея старинна и в град Мантинея обичан,
 в Стимфал които живееха, също в Парасия равна,
 всички тях водеше цар Агапенор, синът на Анкея,
 610 с кораби шест десетици: и много аркадски войници,
 опитни в битки, се качиха в своите кораби вити.
 Мощният цар Агамемнон самичък им даде тогава
 хубавопалубни кораби, за да преминат морето,
 тъй като те се не грижеха за мореходното дело.
 615 Всички, отрасли в Бупрасий, в свещената древна
 Елида,
 в целия кът, обграден от Хирмина и Мирсин далечен,
 и от скалите Оленски, от хълма крайпътен Алезий,
 бяха с четирима юначни водачи и кораби десет
 бързо след всекиго плуваха, пълни със много епейци.
 620 Бяха водачи Амфимах и Талпий, потомци на Актор:
 първият син на Ктеата, а вторият син на Еврита.
 Трети водач бе могъщият воин Диор Амаринков.
 Беше четвърти известен водач Поликсен богоравен,
 доблестен син Агастенов, потомък на царя Авгея.
 625 Всички войски от Дулихий и острови святи Ехински,
 пръснати точно насреща в морето, далеч от Елида,
 тях ги предвождаше Мегес Филеев, подобен на Арес.
 Нявга роди го Филей конеборец, любимец на Зевса,
 който в Дулихий остана, разсърден на своя родител.
 630 Кораби черни четиресет с него вървяха в редици.
 Цар Одисей бе водач на сърцатите кефаленийци,
 в мир населяващи остров Итака с гористия Нерит,
 и Крокилея, и чак Егилипа, скалистата местност,
 още владееха остров Закинт и земите на Самос;
 635 всички мъже, обитаващи сушата и бреговете,
 водеше цар Одисей, на Кронида подобен по разум.
 Следваха него дванадесет кораба червенобордни.
 Волният син Андремонов Тоант бе водач етолийски.
 А етолийци живееха в Оден, Плеврон и Пилена,
 640 също в Халкида приморска и в град Калидон
 недостъпен.
 Вече не бяха сред тях синове на вожда Ойнея,

мъртъв Ойней бе отдавна, умря русокос Мелеагър.
С власт безгранична сега бе Тоант, господар
етолийски.

Черни четиресет кораба следваха него в редици.
645 Славният с копие Идоменей бе водач на критяни,
волно живеещи в Кносос и в здравата крепост
Гортина,

в Ликт и в Милет, и в Ликаст, белокаменна крепост
известна,

още във Ритий и Фест, градове многолюдни,
старинни,

тия, които живееха също в сто селища критски,
650 тях ги предвождаха Идоменей, знаменитият воин,
и Мерион, на убиеца бог Енеалий подобен.

Осем десетки от кораби черни ги следваха дружно.
А Тлеподем, на Херакъл потомък, висок и
безстрашен,

кораби девет доведе със горди войници от Родос.
655 В Родос живееха всички, на три племена разделени.
Те обитаваха Линд, и Ялис, и Камир белокамен.
Славният с копие мъж Тлеподем ги предвождаше
вещо.

Него роди Астиохия в брак със героя Херакъл.
Той я доведе от древна Ефира при бистър Селент,
660 след като селища много на Зевсови люде съсипа.
А Тлеподем, щом порасна в двореца изяцно иззидан,
скоро погуби любимия вуйчо Хераклов в полето,
стария вече Ликимний, достоен потомък на Арес.
Кораби той си приготви, събра и войска
многобройна,

665 тръгна веднага да бяга в морето, преследван от
всички

войнствени рожби и внуци на същия силен Херакъл.
Стигна изгнаник във Родос, понасяйки мъки големи.
Три племена там живееха, тачени много от Зевса,
който всевластно царува над всички безсмъртни и
смъртни.

670 Щедро Кронид им изливаше неизброими богатства.
Кораби три симетрични Нирей бе докарал от Сима.
Този Нирей бе роден от Аглая и царя Харопа:
беше Нирей най-красив от дошлите данайци при

Троя,

но след блестящия син на Пелея, Ахил благороден.

675 Плах и безсилен, войска малобройна го следваше в
боя.

Всички, владеещи острови Нисир, и Крапат, и Касос,
Кос Еврипилов, дори Калиднийските острови малки,
бяха предвождани в бой от сърцатите Фидип и

Антиф,

двама потомци на царя Тесала, сина на Херакъл.

680 Тридесет кораба вити след тях се редяха за поход.

Тия, които живееха в мир в Пеласгийския Аргос,
тия, които владееха Алос, Трехин и Алопа,
плодната Фтия и малка Елада с жени най-красиви,
тях мирмидонци, ахейци и елини всички зовяха,

685 имаха кораби те петдесет със Ахила начело.

Тия войски не помисляха вече за шумните битки,
тъй като нямаше кой да ги в бойни редици

предвожда.

В стана при кораби черни лежеше Ахил богоравен,
гневен все още за хубавокоса мома Бризеида.

690 Нея си беше избрал от Лирнес след голяма победа,
след като беше съборил Лирнес и стените на Тива,
в боя погубил Минет и Епистроф, със копие славни:
бяха те рожби на царя Евена, потомък Селепов.

Тъжен за нея лежеше, но скоро той щеше да стане.

695 Всички, владеещи дълго Филака и китния Пирас
с храм на Деметра, град Итон, родина на дребен
добитък,

Антрон приморски и град Птелеон със ливади зелени,
бяха предвождани вред от юначния Протезилая,
докато жив бе, но черната пръст го покриваше

вече.

700 А във Филака остана жена му, сломена от скърби,

и недовършен домът му: дарданец го мигом погуби,
 щом като пръв от ахейците слезе от гладкия кораб.
 Имаха други водачи, но жалеха всички за него.
 Тях ги поведе на битка Подаркес, потомък на Арес,
 705 син на Ификъл Филаков, прочут със стада
 многобройни,
 брат еднокръвен на същия Протезилай велемощен,
 но на години по-малък. А по-стар и много по-храбър
 беше сам Протезилай. След смъртта му войските не
 бяха
 от пълководец лишени, но жалеха много за него.
 710 Следваха дружно Подаркес четиресет кораба черни.
 Всички, живущи във Фера на Бебското езеро бистро,
 също във Беба, в Глафира и в чудно красивия Яолк,
 със единадесет кораба водеше Евмел Адметов.
 Евмела беше родила от царя Адмета Алкеста,
 715 между жените богиня, най-хубава щерка на Пелий.
 Всички, които живееха във Тавмакия, в Метона,
 във Мелибея и в град Олизон каменист, недостъпен,
 ловкият с лък Филоктет ги предвождаше с кораби
 седем.
 Вътре във всеки от тях петдесет от гребците му
 бяха
 720 опитни много във точно и смело воюване с лъка.
 Но Филоктет във страдания тежки лежеше на
 остров
 Лемнос божествен, от своите другари ахейци
 оставен,
 люто терзан от жестоката рана на хидра коварна.
 В мъки лежеше, но скоро аргийците пак ще си
 спомнят
 725 за Филоктета юначен край своите кораби бързи.^[27]
 Имаха други водачи, но жалеха много за него.
 Медон им стана водач, незаконният син на Ойлея;
 Рина родила го бе от Ойлей, градове разрушаващ.
 Всички, живеещи в Трика и в терасовидна Итома,
 730 във Ойхалия, града на Еврит, именит ойхалиец,

водеха в бой синовете рождени на бога Асклепий,
 лекари опитни — сам Махаон и герой Подалирий.
 Тридесет кораба вити след тях във редици вървяха.
 Всички, живеещи близо до извора бърз Хиперей,
 735 още в Оремний, в Астерий, край бялото било на
 Титан,
 водеше цар Еврипил, велелепният син на Евемон.
 Кораби черни четиресет следваха него в редици.
 Всички, живеещи в древна Аргиса и китна Гиртона,
 Орта, Илона и в белия град Олоосон известен,
 740 водеше сам Полипет, най-мъжествен и смел воевода,
 син на герой Пиритоя, роден от Кронида
 безсмъртен.
 А Полипета роди Хиподамия от Пиритоя
 тъкмо когато наказва обраслите с косми кентаври:
 от Пелион ги прогони и до етикийци преследва.
 745 Сам той не тръгна, а с вожд Леонтея, потомък на
 Арес,
 син на безстрашния Корон и внук на Кеней
 прославен.
 Кораби черни четиресет с тях на редици вървяха.
 С кораби двацет и два бе доплувал Куней от град
 Кифос.
 Следваха го ениенци и смелите в битки переби.
 750 Всички, които си вдигнаха къщи край хладна Додона,
 мирни, грижливи орачи на ниви покрай Титаресий,
 който в Пеней си излива вълните, течащи игриво,
 без да се слива със него във сребристите
 водовъртежи,
 само отгоре му леко се плъзга, подобен на масло:
 755 иде Пеней от водите на Стикс, най-злокобен за
 клетви. [28]
 А Тентредонов Протой бе водач на магнетите силни
 —
 волно живееха те край Пеней в Пелион гъстолистен.
 Знатният пъргав Протой ги предвождаше в лютите
 битки.

Кораби черни четиресет следваха него в редици.^[29]
760 Тези са всички водачи и всички царе на данайци.
Музо, кажи ми, кой беше най-храбър от всички ахейци,
кой бе с най-буйни коне от дошлите с Атридите храбри?
Евмел, потомък на Ферес, бе с двойка най-яки кобили,
стройни и вихрено бързи, подобни на птици крилати,
765 двете напълно еднакви на ръст, и на цвят, и на възраст.
Сребърнолъкният бог Аполон във Перея отхрани двете кобили, които докарваха бягство във боя.
Между мъжете най-храбрият беше Аякс Теламонов, докато още Ахил се гневеше — Ахил бе по-храбър:
770 първи му бяха конете, които го носеха в битки.
Ала сега той седеше при витите кораби в стана, страшно разсърден на цар Агамемнон, водач на войските;
около стръмния бряг на морето бойците бездейни хвърляха дискове, копия дълги, стрели за забава.
775 Край колесниците спрени, конете им кротко ядяха целина блатна най-сочна и сладка за тях детелина.
Частите на колесниците, плътно покрити, лежаха скрити в палатките царски; войските с тъга за водача
скитаха вредом из стана, не влизаха вече във битки.
780 Тръгна войската и сякаш пожар се развихри в полето.
Както земята застенва, щом Зевс, разярен гръмовержец,
грозно бичува със мълния около Тифон местата, гдето е, казват, направил леглото на клетия Тифон,
тъй под нозете ахейски страхотно застана земята,
785 щом те потеглиха. Минаха скоро полето открито.
Вихрено бърза Ирида вестител дойде при троянци, пратена с вести тревожни от егидодържеца Зевса.

Там пред двореца Приамов голямо събрание стана:
заедно всички стояха — и стари, и млади троянци.
790 Вихрено бърза Ирида наблизо застана и каза,
уподобена напълно по глас на Полита Приамов,
който бе пъргавоног съгледвач на троянци; следеше
все от високата гробна могила на цар Есиета,
дебнещ кога ще потеглят ахейци от кораби вити.
795 Образ Политов приела, Ирида продума тогава:
„Старче ти винаги твърде обичаш безкрайните
речи,
както по време на мир; ала днеска войната бушува.
Често съм влизал във лютите битки с мъжете
враждебни,
ала такава и толкова много войска не съм виждал:
800 хиляди, както листата в гората и пясъка морски,
вече настъпват в полето, борба да завържат пред
Троя.
Хекторе, аз те съветвам усърдно така да
постъпиш:
много съюзници има в големия град на Приама,
разни езици говорят далечните хора събрани.
805 Всеки да бъде началник на тези, които предвожда,
своите хора във строй да нарежда и води във
битка.“
Тъй каза. Хектор можеше да познае гласа на Ирида.
Скоро съвета разпусна; поеха за своите доспехи,
цялата порта отвориха, с устрем забърза войската
—
810 колесничари, пешаци; и шум неизказан се вдигна.
Има висока могила, не много далече от Троя,
нейде в полето, която се лесно обхожда от всички.
Смъртните хора я просто наричаха хълм Батиея,
а боговете безсмъртни — могила на бърза Мирина.
815 Там се строиха троянци със своите съюзници верни.
Вожд на троянците бе шлемовеецът славният
Хектор,
син на Приама; мнозина най-смели се готвеха вече

заедно с него да влязат със копия остри във боя.
Вожд на дарданците беше известният син на
Анхиза,
820 царят Еней — от Анхиз го роди Афродита
блестяща:
беше богинята спала със смъртен сред урви на Ида.
Дружно с Еней ги предвождаха двамата
Антенориди:
вожд Архелох с Акаманта, изкусни във всякакви
битки.
Всички, живеещи мирно в Зелея и близо до Ида,
825 бяха богати и пиеха черна вода от Езепя,
тези троянци предвождаше Пандар, синът
Ликаонов.
Сам Аполон далнострелец лък даде на светлия
Пандар.
Всички, живеещи в град Адрестея, в земята Апеса,
в град Питиея и чак в планината висока Терей,
830 водеха Адраст и Амфий, облечен във ленена броня,
двамата сина на Меропс, прочутия цар перкосийски,
който бе вещ предсказател за всичко и спираше
строго
своите рожби да тръгнат на страшна и пагубна
битка.
Те не го чуха, защото ги тласкаше черната гибел.
835 Тези, които живееха около Практый, в Перкота,
в Сест, и в Абид, и далече в божествена древна
Арисба,
водеше Азий Хиртаков, прославен водач на мъжете,
Азий Хиртаков, докаран от едри коне златожълти
чак от далечна Арисба и чак от реката Селѐент.
840 Водеше цар Хипотой племе с копие силно пеласги,
тези, които живееха сред плодородна Лариса,
тях ги предвождаха в бой Хипотий със Пилей
войнолюбец,
двамата сина на Лет пеласгийски, потомък
Тевтамов.

А пък Пейрой с Акаманта предвождаха всички тракийци,

845 мирно живеещи близо покрай Хелеспонт бързотечен.
Вождът на копиеборци кикони бе смелият Евфем,
син на Трезена, потомък на Кея, отхранен от Зевса.
Водеше храбро Пирехъм пеонците с лъкове вити,
с чест обитаващи град Амидон до широкия Аксий,
850 който разлива води превъзходни далеч по земята.
Силният вожд Пилемен от Енетия, гдето се въдят
мулета диви, доведе безброй пафлагонци юначни.
Те населяваха Китор, живееха мирно във Сесам,
имаха хубави къщи навред край реката Партений,
855 в Егвал, сред Еретина висока и още във Кромна.
Одий и с него Епистроф доведоха тук ализони
чак от далечна Алиба, където сребро се добива.
Мизи начело със Хромий и Еном, вещ птицегадател,
ала чрез птиците той не отбягна най-черната
гибел.

860 Падна в реката, убит от ръцете на внука Еаков,
който във нея погуби и други отлични троянци.
Форкис с Асканий божествен доведоха фриги при
Троя
чак от Аскания: искаха в стръвната битка да
влязат.

А пък меонци предвождани бяха от Местъл и Антиф,

865 рожбите на Талемен и на езерна нимфа Гигея:
водеха в боя меонци, родени при Тмол недостъпен.
Наст бе водач на карийци, известни със говор
незвучен,

имащи къщи в Милет, край Фтирон, планината
гориста,

и край реката Меандър, по стръмното било Микале.
870 Наст с Амфимах ги предвождаха дружно във
всякакви битки,

Наст с Амфимах, синове именити на вожд Номиона.

Както момиче нагизден със злато, Наст влизаше в боя.

*Глупчо! Това не отблъсна от него ужасната гибел:
падна в реката, убит от ръцете на внука Еаков,
875 който му златото взе и отнесе във своята шатра.
А Сарпедон със почтения Главк пък доведе ликийци
чак от далечната Ликия, негде от Ксант
бързотечен.^[30]*

[18] Дълги коси носели знатните и свободно родените, а робите и азиатските народи си стрижели косите. При голяма скръб обаче древните елини си стрижели косите. ↑

[19] Хитонът бил тънка долна дреха с къси ръкави или без ръкави. Обличали го на голо тяло, а над него намятали плащ или кожа от звяр. ↑

[20] Епитетът „градорушител, градове разрушаващ“ се дава рядко на Одисей. Тук се има пред вид обстоятелството, че Троя паднала чрез измисления от него план за дървения кон. ↑

[21] При знамения дясната страна била смятана за благоприятна, а лявата — за неблагоприятна. ↑

[22] Гръцкият текст може да се тълкува двояко: «Скръбта и плача на Елена» — предполага се, че Елена се разкайва за своята постъпка и страда, и «Скръбта и плача за Елена» — това са страданията на елините след грабването на Елена. ↑

[23] Древните гърци смятали, че въздушният пласт се състои от гъст слой, наречен аер, а над него се намират етер, ефир. Хората дишат аер, а боговете — етер. ↑

[24] Дворецът бил опушен от огъня, с който бил осветяван вечер.
↑

[25] Търговията била разменна. Цената хекатомба (сто вола) била твърде висока. Една робиня се купувала обикновено за четири вола. ↑

[26] Имат се пред вид тържествените празници в чест на Атина Палада, уреждани всяка четвърта година — в третата година на всяка олимпиада. Наричали се Панатенеи — всеатински. ↑

[27] Ахейците не можели да превземат Троя без лъка и стрелите на Херакъл, които се намирали у Филоктет. Затова довели отново

Филоктет при войските. ↑

[28] Боговете се клели във водите на подземната река Стикс и тази им клетва се смятала ненарушила. ↑

[29] Ахейските кораби били 1186. В един кораб имало по 120 души (стих 510) или 50 души (стих 719). Приема се, че средно в един кораб имало по 85 души или всичко 100810 души. Аристарх изчислява елинската войска на 140000 души, а схолиастите — на 120000 души. ↑

[30] Броят на троянските войски не се дава, но щом на всеки десет ахейци се пада по един троянец (стихове 123–130), предполага се, че троянците били към 12000 души, а техните съюзници — към 38000. ↑

ТРЕТА ПЕСЕН

КЛЕТВИ

ТЕЙХОСКОПИЯ

ЕДИНОБОРСТВО МЕЖДУ ПАРИС И

МЕНЕЛАЙ

След като двете войски се строиха със своите
водачи,

вкупом троянци се спуснаха с крясък и шум като
птици;

също тъй грак се понася от жерави горе в небето,
бягащи вече от зимата и дъждовете проливни;

5 с писък високо летят към далечни води океански,^[31]
носейки само убийство и смърт за мъжете пигмеи;

[32]

призори щом срещу тях се отправят във битка
жестока.

А пък ахейците тръгнаха мълком, но дишаха ярост,
пълни с гореща решимост във бой да се бранят
взаимно.

10 Както мъгла в планините от южния вятър се стеле,
лоша за клетки овчари, по-мила от нощ за крадеца —
виждащ пред себе си само пространство на хвърлей
със камък,

тъй се надигна и прах от краката, когато вървяха:
че бързеешком прекосяваха пеши полето просторно.

15 Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,

сам Александър божествен излезе пред всички
троянци

с кожа пантерска през рамо, с извития лък и със
меча,

горд пред войските размахващ две копия с върхове
медни,

всеки най-храбър аргиец приканваше в битка
открита

²⁰ с него да влезе и страшно сражение двама да
почнат.

Цар Менелай гръмогласен, когато видя Александра
дръзко да ходи със крачки широки край своите
войници,

той като лъв се зарадва, попаднал на хубава плячка

—

дива планинска коза или едър елен виторожец.

²⁵ Гладен отдавна, лъвът стръвно своята жертва
разкъсва,

даже и погнат от кучета бързи и яки младежи.

Тъй Менелай се зарадва, когато съзря Александра,

силно жадуващ виновника сам да накаже пред
всички.

От колесницата скочи с доспехите в миг на земята.

³⁰ Щом Александър видя Менелая, любимец на Арес,
в първите бойни редици, сърцето му в ужас
изтръпна.

Той се отдръпна към своите другари, смъртта да
избегне.

Както човек сред планински усои, змия щом съгледа,
мигом отстъпва и цялото тяло от страх му
трепери,

³⁵ хуква назад и лицето му бледност мъртвешка
покрива,

тъй Александър веднага се сгуши сред горди
троянци,

смъртно изплашен от цар Менелая, любимец на
Арес.

Хектор щом Париса зърна, обидни му думи надума:

„Парис нещастен, на вид само хубав, женкар,
прелъстител!

40 Де да не беше се раждал, да беше загинал неженен!
Бих предпочел аз това и по-харно било би за тебе,
вместо да бъдеш тъй много презиран и мразен от
всички!

Даже осмиват те вече ахейците кървавокоси:
доблестен вожд са те смятали заради твоята
външност,

45 ала в душата си нямаш ти никаква сила и смелост!
Щом си бил толкова войнствен, защо ти преплава
морето

с нашите кораби, свика за поход любими другари,
стигна при чуждото племе, защо отдалече доведе
чудно красива Елена, снаха на прочути герои:
50 мъка безмерна за твоя баща, за града, за народа,
за враговете ни радост, позор неизказан за тебе.
Как не може да дочакаш ти цар Менелай
гръмогласен?

Щеше да видиш чия тъй цветуща съпруга владееш!
Хубост, и кърди, и цитра — със тях Афродита
дарява,

55 няма на теб да помогнат, когато в праха се
търкулнеш.

Ала троянци са много страхливи: те иначе щяха
с камъни да те пребият за злото, което им стори.“
Богopodobният цар Александър така му отвърна:
„Хекторе, ти ме похули със право и както заслужих!

60 Винаги твойто сърце е подобно на остра секира,
дето разсича дърво, щом добър дърводелец изкусно
дяла за кораба кил и замахва със брадвата силно,
тъй е упорно и твърдо сърцето в гърдите ти мощни.

Но не упреквай у мене любимия дар Афродитин,
65 ти даровете прочути на бога недей да отхвърляш,
нам боговете ги дават, самичък ги никой не взема.
Щом ти желаеш сега с неприятеля аз да воювам,
нека във кръг да насядат троянци и също ахейци,

70 точно в средата изкарайте цар Менелая и мене,
за да се бием сами за Елена и всички богатства.
Който от нас победител излезе и бъде по-храбър,
нека жената със тия богатства да води във къщи.
Мир като сключите вие и клетви за вярност дадете,
мирно живеете във плодната Троя, те нека
отплуват

75 в Аргос, прочут със коне, и в Ахея — с жени най-
красиви.“

Каза, а Хектор се много зарадва от чутиите думи.
Точно в средата излезе, със копие медно в ръката
почна да спира войските и всички се спряха веднага.
А дългокоси ахейци изопваха лъкове вече,
80 да го уцелят готови и с камъни да го замерват.
Мощният цар на мъже Агамемнон високо извика:
„Спрете, аргийци! Не стреляйте вие, ахейски
младежи!

Сам пожелала да говори на нас шлемовеецът Хектор.“
Тъй рече. Спряха ахейци да стрелят и млъкнаха
мигом.

85 Хектор тогава на двете строени войски заговори:
„Слушайте вие, троянци и медноколенни ахейци,
думите на Александра, виновен за нашата свада.
Той настойчиво предлага троянци и също ахейци
своите красиви доспехи сега на земята да сложат.
90 В центъра двамата с цар Менелая, любимец на Арес,
битка да почнат сами за Елена и всички богатства.
Който от тях победител излезе и бъде по-храбър,
нека жената със тези богатства да води във къщи.
Другите мир нека сключим и клетва за вярност
положим!“

95 Каза така и останаха всички дълбоко смълчани.
Цар Менелай гръмогласен отправи им думи такива:
„Чуйте и мене сега! Най-жестока ме мъка терзае.
Мисля, че време е вече, троянци, и ние, ахейци,
мир да постигнем най-сетне, че много злини
претърпяхте,

100 тях ги създаде вината на Парис и моята ярост.
Който от двама ни има отсъдена смърт от
съдбата,^[33]

нека погине, а другите в сговор и мир заживейте!

Агнета две донесете за Слънцето и за Земята:

бяло и черно, а трето сами ще заколим за Зевса.

105 И доведете ни царя Приам, тука клетва да стори,
тъй като има деца вероломни и много неверни,
да не престъпят с надменност приетите клетви на
Зевса:

винаги младите имат сърце лекомислено, дръзко.

Ако ли старец е с тях, той напред и назад ще
обглежда,

110 двете страни как да имат взаимна изгода и полза.“
Тъй каза. И възликуваха всички ахейци, троянци,
лумна надежда у тях да отдъхнат от лютата
битка.

Спряха конете в редици и скочиха от колесници,^[34]

свойте доспехи свалиха и сложиха върху земята

115 толкова близо, че малко поле там остана свободно.

Хектор веднага двамина вестители прати във Троя

агнета две да докарат и тука Приам да повикат.

Цар Агамемнон във същото време проводи Талтибий

в стана да иде при витите кораби, агне да вземе.

120 Той се завтурна, послушен на цар Агамемнон
божествен.

При белоръка Елена със вести отиде Ирида

в образа на Лаодика, прекрасна Еленина зълва,

вярна съпруга на цар Хеликаон, сина Антеноров,

първа по хубост сред всичките щерки на царя

Приама.

125 В стаята беше Елена и везана тъкан тъчеше,
пурпурна, двойна,^[35] в която втъкаваше многото
мъки

на конеборци троянци и меднохитонни ахейци,

дълго за нея понасящи удари тежки от Арес.

А бързонога Ирида наблизо застана и рече:

130 „Мила невясто, ела да погледнеш дела чудновати
 на конеборци троянци и меднохитонни ахейци!
 Тези, които взаимно се требеха върло доскоро,
 цели отдадени с ярост на гибелни битки в полето,
 днес мълчаливо стоят и войната напълно е спряла,
 135 с щитове те се подпират, в земята са копия вбили.
 Сам Александър Приамов и цар Менелай гръмогласен
 единоборство за тебе ще почнат със копия дълги:
 на победителя в боя ще бъдеш любима съпруга.“
 Каза Ирида, в душата ѝ сладостни чувства събуди
 140 към Менелая, към родния град и родители свидни.
 Бързо Елена заметна главата си с було сребристо,
 тръгна от своята спалня, проливайки горестни
 сълзи.
 Заедно с нея вървяха и две дългополи слугини:
 Етра, Питеева щерка, и голямоока Климена.
 145 Скоро дойдоха до мястото, гдето са Скейските^[36]
 порти.
 Мъдрият Укалегон с Антенора на кулата бяха
 заедно с царя Приама, и Пантой, и с брат им
 Тимета,
 заедно с Лампа, със Клития, с храбрия Хикетаона.
 Тези старейшини горе над Скейските порти седяха.
 150 Старост отдавна им пречеше в лютите битки да
 влизат,
 ала отлични оратори бяха, тъй както щурците,^[37]
 сгушени в шумата, гдето най-сладостни звуци
 занизват.
 Там нависоко седяха такива троянски водачи.
 Щом те видяха Елена към кулата вече да идва,
 155 тутакси думи крилати взаимно си казаха тихо:
 „Нека не съдим троянци и медноколенни ахейци,
 че за такава жена те отдавна понасят неволи!
 Страшно прилича по своето лице и снага на богиня!
 Ала макар и такава, тя нека дома си отплува,
 160 повече да не остава за нас и децата ни гибел.“
 Тъй си говореха те. А Приам с глас повика Елена:

„Чедо обично, щом тук си дошла, приседни ти до мене,

за да си видиш и прежния мъж, и роднини, и близки.

Ти си невинна за мен, боговете са само виновни,

165 дето подтигнаха тази плачевна война със ахейци.

Хайде сега назови ми по име героя огромен,

кой ли е този ахеец така благороден и снажен?

С цяла глава по-високи и други съзирам, обаче

нивга с очите си аз не съм виждал друг толкова хубав,

170 толкова горд и достоен: на цар по осанка прилича.“

Дивната между жените Елена така му отвърна:

„Мили ми свекре, боязън и почит дълбоко ми вдъхваш!

Трябваше грозната смърт да ме грабне тогава, когато

заедно с твоя син тръгнах, оставила къща и братя,

175 също и щерка невръстна, и дружки любими, цветущи.

Ала не стана така и сега се стопявам от сълзи.

Всичко поред ще ти кажа, което ме питаш, разпитваш.

Този е син на Атрея, великият цар Агамемнон:

не само вещ властелин, но и копиеборец прославен.

180 Девер на мен, кучеоката, беше. Но някога беше!“

Тъй каза. А възхитеният старец Приам заговори:

„Сине блажен на Атрея, любимец щастлив на безсмъртни!

Много ахейски герои ти имаш изцяло подвластни.

Някога ходих във Фригия, твърде богата със грозде,

185 там аз видях многобройни фригийци с коне вихрогонни,

по-рано славен народ на Отрей и Мигдон богоравен.

Сбрани стануваха те край брега на реката Сангарий.

Бях им съюзник доверен и заедно с тях се сражавах, щом се явиха сами амазонките мъжеподобни.

190 Ала фригийците бяха по-малко на брой от ахейци.“
Старецът пак заразпитва, когато видя Одисея:
„Чедо обично, кажи ми какъв е и онзи ахеец.
С цяла глава е по-нисък от цар Агамемнон Атреев,
но по-широк ми изглежда във гръдния кош и в
плещите.

195 Свойте доспехи е сложил сега на земята кърмилка,
както овен обикаля военния строй на мъжете.
Той ми напълно прилича на силен овен гъсторунен,
който обхожда голямото стадо овце белорунни.“
А пък Елена, родена от Зевса, така му отвърна:

200 „Този е син на Лаерта, герой Одисей хитроумен,
който израсна в земята на стръмния остров Итака.
Всякакви хитрости знае и много разумни съвети.“
Мъдрият цар Антенор проговори така на Елена:
„Жено, наистина твоите думи са верни напълно.

205 Някога тука пристигна при нас Одисей богоравен.
Пратеник беше за теб с Менелая, любимец на Арес.
Аз ги приех като гости и в къщи ги щедро гощавах.
Тяхната външност и мъдрост можях да изуча
отблизо.

Щом се изправеха двама сред много събрани
троянци,

210 цар Менелай бе по-личен с плещите си твърде
широки,

щом като седнеха, цар Одисей по-величествен беше.
Ала когато пред всички занизаха думи и мисли,
славният цар Менелай заговори свободно и бързо,
кратко, но ясно и точно, понеже не беше бърбовец,
215 ни празнословец, макар на години да беше по-малък.
Щом се надигна обаче пред нас Одисей хитроумен,
мълком застана, погледна, очите заби към земята;
той не размахваше важно насам и натам своя
жезъл,

без да помръдне, стоеше, подобен на прост
говорител.

220 Би го помислил човек за сърдит и дори скудодумен.

Ала когато изкара гласа си могъщ из гърдите,
думи се сипнаха сякаш от бурни виелици снежни.
Смъртен тогава не би пожелал с Одисей да се мери.
Ний не се чудехме вече на образа на Одисея.“

225 Трети път пак я запита Приам, щом съгледа Аякса:
„Кой е и този ахеец тъй хубав, мъжествен и едър,
пръв сред аргийци с глава и с плещи прекомерно
широки?“

А дългопола Елена, жена над жените, му рече:
„Той е Аякс исполински, велика опора ахейска.

230 Идомений като бог е сред своите критяни отсреща;
около него са сбрани и другите критски водачи.
Смелият цар Менелай го приемаше често във къщи
гост да ни бъде любезен, от Крит щом пристигнеше
в Спарта.

Виждам и всички останали хубавооки ахейци:

235 лесно аз бих ги познала и бих ги нарекла по име.
Само двамина военни водачи не мога да видя:
конника Кастор и возда в юмручния бой Полидевка,
моите братя, с които една ни е майка родила.
Или сами не са тръгнали в поход от милата Спарта,
240 или пък, стигнали тук със ахейските кораби морски,
те не желаят сега да участвуват в боя с мъжете,
че се срамуват и плашат от мойта позорна
постъпка.“

Каза така, но тях скриваше вече земята богата
някъде в Спарта далечна, във тяхната свидна
родина.

245 В Троя вестители носеха божите клетви за вярност

— агнета две и във кози мях вино, що хората радва,
плод на земята. Вестителят славен Идей най-
смирено

носеше в длани блестящия кратер и златните чаши.
Той до Приама застана и с тия слова го прикани:

250 „Лаомедонтови сине, стани, че те викат герои
от конеборци троянци и от меднобронни ахейци,

за да положите клетва със жертва в полето на боя.
Сам Александър Приамов и цар Менелай гръмогласен
скоро двубой за Елена ще почнат със копия дълги.

255 Който надвие, ще вземе жената и всички
богатства.

Ние пък мир като сключим и клетви за вяност
положим,

да заживеем във плодната Троя, а те да отплуват
в Аргос, прочут със коне, и в Ахея — с жени най-
красиви.“

Тъй каза. Старецът трепна и заповед даде: другари
260 верни да впрегнат конете; и мигом се те подчиниха.
Тежко Приам се покачи и опна юздите веднага.

А до Приам Антенор в колесницата пъстра се
метна,

гонейки бързо конете през Скейските порти в
полето.

Стигнали в стана, където троянци с ахейци стояха,
265 слязоха от колесницата върху земята обилна,
тръгнаха точно в средата на двете враждебни
редици.

Мощният цар Агамемнон и цар Одисей хитроумен
тутакси станаха прави, а после вестители славни
сбраха животните жертвени, виното смесиха в
кратер.

270 А на царете поредом поляха с вода на ръцете.
Сетне синът на Атрея измъкна със яка десница
ножа, висящ постоянно до дългата ножница с меч,
па от главата на агнета кичури гъсти отрязва,
после ги даде на знатни троянци и знатни ахейци.

275 Вдигнал ръце Агамемнон, за тях се помоли високо:
„Татко наш Зевсе, царуващ на Ида, велик и
преславен!

Слънце, което навсякъде гледаш и всичко дочуваш,
вие, реки, и ти, земя, и вий, Персефона и Хадес,
дето наказвате хората, щом се заклеват лъжливо!

280 Вие бъдете свидетели, верните клетви пазете!

Парис Приамов в двубоя ако Менелая погуби,
нека запази Елена и всичките нейни богатства,
ние ще тръгнем обратно със нашите кораби морски.
Русият цар Менелай ако Париса в боя убие,
285 нека троянците върнат Елена и всички богатства;
нека платят на аргийците, както прилича, и откуп,
който за дълго да помнят и нашите бъдни потомци.
Ако Приам и децата на царя Приама не искат
откупа скъп да платят, щом загине сразен
Александър,

290 тук ще остана тогава, за откупа пак ще воювам,
за да достигна най-сетне желания край на
войната.“

Рече и с ножа преряза гърлата на агнета кротки,
после във тръпки предсмъртни ги сложи Атрид на
земята,

вече бездушни, пресякъл им животрептущата сила.
295 Черпейки вино от кратера с чаши, възливаха щедро,
хором горецо се молеха на боговете всевечни.
Всеки ахеец и всеки троянец повтаряше често:
„Зевсе велик и преславен! И вие, блажени
безсмъртни!

Първи които от нас нарушат нерушимите клетви,
300 техният и на децата им мозък, тъй както туй вино,
да потече по земята; с жените им други да
легнат!“

Казваха тъй, но не искаше Зевс да им чуе молбата.
После започна Приам Дарданид да говори пред
всички:

„Чуйте ме вие, троянци и медноколенни ахейци!
305 Аз ще се върна без бавене във ветровитата Троя,
сили не ще ми достигнат с очите си тука да гледам
как се сражава синът ми със цар Менелая юначен.
Зевс само и боговете безсмъртни единствени знаят
смъртният жребий кому от двамината днес ще се
падне.“

310 Старецът рече така, в колесницата агнета сложи,

после и сам се покачи и опна юздите веднага.

А до Приам Антенор в колесницата пѣстра се метна.

Двамата с устрем назад се насочиха право към Троя.
Хектор, синът на Приама, и цар Одисей богоравен
315 първо измериха място, където двубоят да стане,
сетне във меднокования шлем заразклащаха жребий:
кой между двамата трябва да хвърли пръв копие
медно.

Всички се молеха, вдигнали своите ръце към небето.
Всеки ахеец и всеки троянец повтаряше често:
320 „Татко наш Зевсе, царуващ на Ида, велик и
преславен!

Който от двамата злото докара на двата народа,
нека погине и слезе в подземното царство на Хадес,
ний да завържем пък дружба и нашите клетви да
спазим!“

Казваха тъй. Шлемовеецът Хектор разклащаше
шлема,

325 без да го гледа; и жребий за Париса първом излезе.
Всички насядаха в кръг там, където на всекиго бяха
пѣстрите бойни доспехи с конете му вихреноноги.
Парис божествен, съпругът на хубавокоса Елена,
върз раменете си метна блестящите свои доспехи.
330 Най-напред той наколенници сложи на своите
пищали,

хубави, стегнати крепко с токи от сребро изковани.
Върху гърдите си после надяна и ризница здрава:
тя Ликаонова беше, но точно и нему прилегна.
Той през плещите обрамчи и меча си
сребърногвозден,

335 после пое във ръката си щита огромен и плътен.
Върху главата си мощна постави шлем, нещо
направен,

с гребен от конска опашка, която се вееше страшно.
Взе си и копие яко, което на длан му допадна.
Също така Менелай си обличаше светли доспехи.

340 След като всеки сред своите другари в доспехи се
стегна,

тръгнаха двамата смело сред двете враждебни
редици,

гледайки страшно; когато ги зърнаха, уплах обхвана
в миг конеборци троянци и медноколенни ахейци.

Близо опълчени спряха на определеното място,

345 гневно един срещу друг заразмахваха копия остри.

Пръв дългосенното копие цар Александър запрати.

Кръглия щит на прочутия цар Менелая улучи,

ала медта не проби и върхът му се вгъна навътре.

Втори Атрид Менелай се прицели със копие медно,

350 след като беше отправил молитва към татко ни
Зевса:

„Зевсе, стори да накажа във бой Александър
божествен!

Хайде, убий го чрез мене за злото, което извърши,

за да не смее и никой от идните наши потомци

лошо да прави на дом, гостолюбно и щедро приел

го.“

355 Каза, замахна и в миг дългосенното копие хвърли.

Кръглия щит на прочутия Парис Приамов умери.

Тежкото копие с екот премина през щита му лъскав

и през изкусно кованата броня проникна дълбоко,

та му разкъса хитона във долната част до корема.

360 Парис чевръсто се сведе и черната гибел отбягна.

Цар Менелай пък извади и меча си сребърногвозден,

силно замахна, удари в металния гребен на шлема.

Мигом изпусна си меча, начупен на ситни парчета;

той към небето безкрайно погледна и горко изохка:

365 „Татко наш Зевсе! По-зъл сред безсмъртните няма
от тебе!

Вярвах, че вече наказвам аз Парис Приамов за злото,

ала сега ми се счуни огромният меч във ръцете,

хвърлих напразно и копие, без да го даже засегна.“

Втурна се, Париса сграбчи за шлема със конската
грива

370 и го повлече назад към ахейците медноколенни.
 Пъстрият ремък душеше тъй нежната шия на
 Парис —
 ремъкът бе под брадата опънат и свързваше шлема.
 Би го отмъкнал така и най-хубава слава спечелил,
 ако не беше видяла това Афродита богиня.
 375 Срязва тя ремъка жилав, направен от бикова кожа.
 Шлемът опразнен остана в ръката на цар Менелая.
 Той развъртя го, замахна и сред меднобронни ахейци
 го запокити, а верни другари веднага го взеха.
 Гневен, отново се спусна, решен да убие той Парис
 380 с копие медно, но пак Афродита го лесно запази,
 тъй като беше богиня. Покри го с мъгла
 непрогледна,
 па го отнесе направо в уханната прелестна спалня.
 После отиде да викне Елена, която намери
 в стройната кула и много троянки стояха със нея.
 385 Хвана я тя за нектарната дреха, с ръка я придръпна,
 образа взела напълно на нейната стара предачка.
 Някога, още догдето щастливо живееше в Спарта,
 тънки ѝ преди предеше и беше ѝ много обична.
 Нейния образ приела, така Афродита продума:
 390 „Скоро ела! Александър те вика да дойдеш в
 двореца.
 Той е във спалнята вече, в леглото, направено вещо,
 с хубост и дрехи сияе, и никога няма да кажеш,
 че се е върнал от бой, а че свеж на хорото отива
 или че той си отдъхва, щом вече е спрял да играе.“
 395 Тъй рече тя, развълнува сърцето ѝ тръпно в
 гърдите.
 Ала когато погледна прекрасната божия шия,
 нежната хубава гръд и очите ѝ ярко блестящи,
 трепна в уплаха Елена и думи такива издума:
 „Светла богиньо, защо ли се мъчиш така да ме
 мамиш?
 400 Или желаете далеч да ме водиш във град многолюден,
 център на Фригия, или дори във Меония скъпа,

там ако друг между смъртните хора на теб е
любимец?

Или понеже сега Менелай победи Александра,
иска и мене, омразната, в къщи да върне обратно,
405 та затова си застанала тука с коварство в
сърцето?

Тръгвай, при онзи седни, откажи се от пътя
божествен,

нито пристъпвай с нозете си вече в Олимп
белоснежен.

Винаги ти му слугувай, обсипвай го с ласкави думи,
докато сам те направи наложница или съпруга.
410 Няма аз там да отида — за укор достойно ще бъде,
с чужд да споделям леглото, троянките мене ще
хулят.

Имам си без това аз страдания неизмерими.“
С гняв Афродита богиня така на Елена отвърна:
„Дръзка! Недей да ме сърдиш, че аз ще те ядно
напусна.

415 Днес ще те люто намразя, тъй както преди те
обичах.

Гибелна злоба ще вдъхна към теб у троянци, данайци
—

двата враждебни народа: и ти ще загинеш
позорно.“

Тъй каза. Ужас обхвана Елена, родена от Зевса.
Метна си було блестящо-сребристо и тръгна
безмълвно,

420 скрита от всички троянки: богинята беше пред нея.
Щом като стигнаха вече в двореца чудесен на
Парис,

двете слугини подеха домашната работа мигом,
дивната между жените отиде във своята спалня.
А Афродита, усмихната мило, повдигна креслото
425 и го понесе самичка, наблизо до Парис го сложи.
Седна Елена, родена от егидодържеца Зевса,
поглед отвърна встрани и съпруга си с думи упрекна:

„Ти си пристигнал от боя, а трябваше там да погинеш,

паднал от храбрия, който ми беше съпруг преди тебе!

430 Ти ми се хвалеше, уж си по-горен от цар Менелая
както по сила и сръчност, така и със копие остро.
Хайде повикай ти сам Менелая, любимец на Арес,
за да се биеш отново със него. Но аз те съветвам
тук да останеш, недей се сражава със цар Менелая,
435 тъй неразумно във битка недей да се впускаш със
него,

за да не паднеш веднага пронизан със копие медно.“

В отговор Парис Приамов отправи ѝ думи такива:

„Жено, недей наранява сърцето ми с тежки обиди,
дето сега Менелай победи с помощта на Атина.

440 Него и аз ще надвия — и нам богове ни помагат!
Нека в постелята вкусим сега от любовна наслада,
Огън подобен сърцето ми още до днес не познава
даже когато те грабнах от твоята Спарта обична,
благополучно със морските кораби вити доплувах
445 в остров Краная и вкусих за първи път твоите
ласки.

Повече днеска те любя и сладък копнеж ме обзема.“

Каза, към ложето тръгна. След него пое и Елена.

Легнаха двама в леглото, със тънка резба украсено.

А Менелай сред войската сновеше подобен на хищник,

450 няма ли нейде да зърне пак богоподобния Парис.

Но не можеше да покаже на цар Менелая юначен

Париса никой троянец и никой прославен съюзник.

Ако го бяха видели, не биха от обич го скрили:

беше на всички омразен, подобно на черната гибел.

455 Мощният цар на мъже Агамемнон Атревеев им рече:
„Чуйте ме вие, троянци, дарданци, съюзници славни!
Явно победата грабна Атрид Менелай гръмогласен.
Вие предайте Елена и всичките нейни богатства,
както прилича, платете сега на аргийците откуп,

460 който за дълго да помнят и нашите бъдни
потомци.“

Каза Атрид и ахейците дружно това одобриха.

[31] Според Омир океанът е вечно течаща река, която обикаля земята. ↑

[32] Пигмеи — баснословен народ в Етиопия или Индия. Представяли си ги малки на ръст, както показва името им (пюгме — юмрук или палец). ↑

[33] Съдбата (на гръцки Мойра) се смята всесилна богиня. На нея се подчиняват дори боговете. Според митологията мойрите (на латински парки) са три: Клото — държи хурката със златна и сребърна прежда за щастливите и с овча вълна или кълчища за нещастните; Лахезис — преде нишката, а пък Атропос я прерязва. ↑

[34] Омировите герои влизат в сражение с колесница, която има две колела и е запрегната с два коня. Към двата коня понякога има и трети (логой). На дясната страна в колесницата стои боецът, а на лявата — возачът. В онова време не е имало ездачи. ↑

[35] Поетът има пред вид особен плащ, голям и премятан два пъти през рамо, обикновено червен и с украса — геометрически фигури или животни. ↑

[36] Скейските порти се намирали в западната част на градската стена. През тях излизали за бойното поле и за лагера на ахейците. Над вратите имало кула, от която наблюдавали бойното поле. Скейските порти се наричали още Дардански. ↑

[37] Някои тълкуватели смятат, че тук под „щурци“ се разбира особен вид насекоми, които са вече изчезнали. ↑

ЧЕТВЪРТА ПЕСЕН

НАРУШАВАНЕ НА КЛЕТВИТЕ

АГАМЕМНОН ПРАВИ ПРЕГЛЕД НА

ВОЙСКИТЕ

*А боговете седяха на златния под при Кронида
и си говореха. Хеба нектар им поднасяше сръчно.
Весело те си подаваха златните чаши взаимно,
гледайки често надолу свещения град на троянци.*
*5 Зевс ненадейно започна да дразни почтената Хера,
с остри лукави слова присмехулно така заговори:
„Две между всички богини подкрепят Атрид*

Менелая:

*Хера аргийка и силна защитница в битки Атина,
но са далече от боя, наслада изпитват да гледат.*
*10 В същото време сама Афродита, усмихната мило,
винаги Париса брани, смъртта отклонява от него.
Тя и сега го избави, когато той сметна, че гине.
Ала победата взе Менелай, подпомогнат от Арес.
Нека задружно обмислим как тези дела да
завършат:*

*15 пак ли да вдигнем войната жестока и страшната
битка,
или пък сговор да вдъхнем на двата враждебни
народа.*

*Ако за всички безсмъртни това е приятно и драго,
нека градът на Приама остане запазен напълно,
а Менелай да си вземе обратно Елена аргийка.“*
*20 Каза така, възроптаха Атина Палада и Хера.
Седнали редом, крояха неволи за всички троянци.
Мъдра Атина остана безмълвна и нищо не рече,*

много сърдита на Зевса, обзета от злоба свирепа.
Хера не скри във сърцето си своята ярост и викна:
25 „Зевсе Крониде безсрамен, какви ми ти думи
надума?

Мигар желяеш да сториш труда ми напразен,
несвършен?

В пот се обливах обилно, сама изморих си конете,
свиквайки тази войска — за Приам и децата му
гибел.

Действуй! Всичките други безсмъртни това не
желаем.“

30 Облакосборецът Зевс ѝ отвърна със тежка
въздишка:

„Клета, какво ли Приам и децата на царя Приама
толкова лошо ти правят, че тъй упорито желяеш
чак до основи да сринеш града им, красиво иззидан?
Ако би влязла през портите и през стените на Троя,
35 ти би изляла сурови Приама, децата на царя,
още и всички троянци — така би смирила гнева си.
Действуй, както си искаш! Но нашата свада
голяма

нека не стане опасна вражда между мене и тебе.
А ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:
40 ако и аз пожелая в гнева си град някой да срина,
в който живеят щастливо герои, любими на тебе,
моята ярост недей да възпираш, свободен да бъда.
Аз ти предадох града неохотно, макар без принуда.
Колкото има под слънцето и под звездите небесни
45 селища върху земята, в които живеят човеци,
Троя свещена за мойто сърце е най-скъпа от всички,
също Приам и народът на копиеборец Приама.
Никога моят олтар не остана без щедра гощавка,
без възлияние, нито без пушек: това е дарът ни.“

50 А волооката властница Хера така отговори:
„Има три града известни, които най-много обичам:
Аргос безводен, и Спарта, и широкодрумна Микена.

Сам разруши ги, когато ти станат омразни в душата.

Няма във тяхна защита да идвам и няма да преча.

55 Ако дори се противя и тебе възпра да ги срутиш,
пак няма нищо да сторя, понеже си много по-силен.
Само не бива трудът ми несвършен сега да остане,
тъй като аз съм богиня, родът ми е с твоя еднакъв.
Хитрият Кронос ме първа създаде и с двойна ме
почит

60 щедро дари: със рода си и твоя съпруга да бъда.
Ти пък, Крониде всевластен, над всички безсмъртни
царуваш.

Нека и двамата днеска така си отстъпим взаимно

— Хера на Зевса, а Зевс пък на Хера, и всички
безсмъртни

ще ни последват. Накарай Атина веднага да влезе

65 в тежката битка сред всички троянци и всички
ахейци.

Нека подбуди троянците първи да почнат коварно
клетвите да нарушават към славните в боя ахейци.“

Каза. И чу я бащата на хората и боговете.

Тутакси думи крилати продума на мъдра Атина:

70 „В стана троянски и в стана ахейски иди незабавно!
Хитро накарай троянците първи да почнат коварно
клетвите да нарушават към славните в боя ахейци.“

Тъй рече Зевс и подбуди Атина, отдавна готова.

Устремно тя се понесе от стръмния връх
олимпийски,

75 както звездата, която синът на лукавия Кронос
праца поличба на всички моряци или на войските,
ярка звезда, от която се пръскат лъчи многобройни.

Точно такава Атина Палада слетя на земята
между войските. Когато я зърнаха, ужас обхвана

80 там конеборци троянци и медноколенни ахейци.
Всеки погледна към своя съсед и така му продума:

„Пак ли ще пламне войната жестока и страшната
битка?

Няма ли обич и сговор да прати на двата народа
Зевс промислител, загрижен за хората в лютите
битки?“

85 Често тъй казваше някой ахеец и някой троянец.
Взела човешкия образ на силния в бой Лаодока,
син Антеноров, Атина се смеси с войската
троянска,

търсейки богоподобния Пандар сред тях да открие.
Храбрия и непорочния син Ликаонов намери
90 вече изстъпен напред и край него войски щитоносни,
с него дошли от далечните струи на буйния Езеп.
Близо Атина застана и думи крилати му рече:

„Сине сърцат Ликаонов, не би ли сега ме послушал?
Бърза стрела ако пратиш срещу Менелая Атреев,
95 ти благодарност и слава би имал сред всички
троянци,

ала от всички най-много пред цар Александър
Приамов.

Тутакси ти би получил блестяща награда от него,
види ли той Менелая, юначния син на Атрея,
сложен на тъжната кладя,^[38] сразен от стрелата
ти люта.

100 Хайде прати си стрелата против Менелая прославен
и обещавай на прочутия с лък Аполон светозарен
да принесеш хекатомба от агнета първородени,
щом се завърнеш дома, във свещената крепост
Зелея.“

Каза Атина така и склони неразумния Пандар.
105 В миг си извади той лъка, извит от рога на козела,
който бе някога точно в гърдите от Пандар улучен,
щом на скалата изскочи, където бе дебнат в засада.
Там го умери в сърцето; и възник се просна козелът.
Имаше той на главата рога по шестнадесет лакти.

110 Опитен майстор рогата полира, на лък ги направи,
хубаво цял го излъска и сложи му кука от злато.

Този лък Пандар опъна умело, опря го в земята;
 верни другари го криеха с кожени щитове здрави,
 за да не го изпреварят юначните рожби ахейски
 115 още преди да е паднал Атрид Менелай гръмогласен.
 Пандар повдигна капака на тула, стрела си намери
 —
 нова, снабдена с пера,^[39] причиняващи мъки големи.
 Тази опасна стрела в тетивата намести веднага
 и обеща на прочутия с лък Аполон светозарен
 120 да принесе хекатомба от агнета първородени,
 щом се завърне дома, във свещената крепост Зедея.
 Хвана той волската жила и долния край на
 стрелата,
 на тетивата допря до гръдта си, стрелата — до
 лъка.
 Щом като силно опъна си лъка извит и огромен,
 125 звънна рогът, тетивата отекна, политна
 стрелата,
 с острия връх устремена да стигне войската
 ахейска.
 Ала и теб, Менелаете, те помнеха много безсмъртни,
 първо на Зевс дъщерята, даряваща плячка Атина.
 Спря тя пред тебе, препречи самата стрела
 смъртоносна
 130 и я отби от снагата ти гола за удар, тъй както
 майка отпъжда мухата от своята рожба заспала.
 Там я Атина насочи, където токите от злато
 пояса с бронята скрепят и ризница двойна създават.
 Право във здравия пояс попадна стрелата коварна.
 135 След като чудно красивия пояс прониза до края,
 мигом тя мина през бронята, твърде изкусно
 скована,
 плочката стигна, която на тялото беше защита,
 срещу стрелите преграда; и нея прониза до края,
 нежната кожа докосна и леко отгоре одраска.
 140 Тутакси черната кръв му потече от прясната рана.
 Както жена от Меония или от Кария плодна

слонова кост боядисва със пурпур за конски набузник,
дълго го пази дома си, макар че мнозина желаят
конския накит да вземат, но той си остава за царя,
145 скъпа украса за коня и слава за колесничаря,
също тъй, цар Менелае, със кръв са обагрени вече
твоите стройни бедра и пицjali дори до петите.
Мощният цар Агамемнон тогава от ужас изтръпна,
щом забеляза как черната кръв се от раната лее.
150 Също и сам Менелай гръмогласен изтръпна от ужас,
ала когато съгледа връвта и зъбците отвънка,^[40]
мигом се върна отново в сърцето му прежната
смелост.

Тежко въздъхна Атрид Агамемнон, ръката му хвана,
тъй му продума — въздишаха тежко другарите с
него:

155 „Мили ми братко! Аз клетва положих за твоята
гибел,

след като тебе изпратих за нас да се биеш самичък.

Клетвите вече не спазват троянците, щом те
раниха.

Няма да бъдат напразни ни клетви, ни кървави
жертви,

ни възлияния с вино, ни даже обети за вярност.

160 Но ако Зевс олимпийски не ги е наказал веднага,
ще ги накаже по-късно и те ще платят непременно:
всеки със своя живот и със своите деца и съпруги.

Ето аз зная добре във сърцето си и във душата:

ден ще настане, когато свещената Троя ще падне,
165 заедно с нея Приам и народът на царя Приама.

Високотронният Зевс, обитаващ ефира вовеки,

гневен от тази измама, ще вдигне със ярост над

Троя

своята страшна егида. И всичко това ще се сбъдне.

Но и тогава ще страдам безкрайно за теб, Менелае,

170 ако погинеш сега и завършиш живота си земен.

Бих се завърнал с позор неизказан в безводния Аргос,
че ще си спомнят ахейците скоро за своята родина.

И ще оставим за слава на царя Приам и троянци
 наша Елена аргийка, а твоите кости ще гният
 175 близо до Троя и без да е свършено твоето дело.
 Някой надменен троянец ще скача с омраза над
 гроба
 на Менелая прославен и думи такива ще казва:
 «Нека във всичко така си насища гнева Агамемнон,
 както без никаква полза доведе войската си тука!
 180 Той се завърна във къщи, във своята свидна родина
 с кораби празни, оставил убит Менелая юначен.»
 Някой така ще говори; тогава дано съм загинал!“
 А Менелай русокос, ободрявайки брата си, рече:
 „Ти се не бой и недей да изплашваш войската
 ахейска!
 185 Острата вража стрела не попадна на място
 опасно.
 Пъстрият пояс попречи и бронята здрава под него,
 също и медната плоча, със труд от мъже изкована.“
 Властният цар Агамемнон Атреев така му отвърна:
 „Мой Менелая обичан! Данно да е вярно, що казваш!
 190 Лекар ще види раненото място и цял ще му сложи,
 за да премахне от раната черните, хапещи болки.“
 Рече така и подбуди Талтибий, божествен
 вестител:
 „Хайде веднага повикай, Талтибие, тук Махаона,
 славния син на Асклепий, почтен, безупречен
 целител,
 195 за да прегледа добре Менелая, любимец на Арес.
 Някой троянец или пък ликиец, изкусен в стрелбата,
 с лък го улучи: за чест на троянци, за скръб на
 ахейци.“
 Тъй каза и глашатаят речта на Атрида послуша.
 Тръгна да иде във стана сред меднохитонни ахейци,
 200 търсейки вред Махаон героя. И в миг го съгледа,
 както стоеше готов, а край него войски щитоносни,
 от коневъдната Трика далечна пристигнали тука.
 Близо до него застана и думи крилати продума:

„Сине Асклепиев, тръгвай със мен! Агамемнон те
вика,

205 за да прегледаш ти цар Менелая, водач на ахейци.
Някой троянец или пък ликиец, изкусен в стрелбата,
с лък го улучи: за чест на троянци, за скръб на
ахейци.“

Каза така и сърцето в гърдите му той разтревожи.
Тръгнаха бързо да идат в обширния стан на ахейци.
210 Щом приближиха обаче до русия цар Менелая,
свариха около него събрани най-знатни водачи;
точно в средата застана герой Махаон богоравен,
тутакси дръпна стрелата от пояса плътно
пристегнат;

в пътя обратен се счупиха нейните шипове остри.
215 Пъстрия пояс развърза и бронята здрава под него,
също и медната плоча, със труд от мъже изкована.
Раната щом му откри, где стрелата попаднала
беше,
с устни изсмука кръвта и посипа целебни лекарства

—
Хирон ги бе дружелюбно предал на баща му
Асклепий.

220 Още ахейци се грижеха за Менелай гръмогласен,
а щитоносци троянци нападаха с устрем в редици.
Боя си спомниха пак и облякоха своите доспехи.
Вие не бихте видели там цар Агамемнон божествен
бавен, бездеен, изгубил желание да се сражава;
225 той непрестанно се впускаше в боя, прославящ
мъжете.

Своите коне с колесницата пъстра остави да чакат.
Силно пръхтяха конете, встрани ги задържахше с
мъка

Евримедон Птолемеов Пираев, коларят известен.
Цар Агамемнон му заповед даде да бъде наблизо,
230 в случай, че сети умора, когато командва войските.
Тръгна пешком да прегледа той своите бойни
редици.

Щом като виждаше бързи данайци в борба
устремени,

спираше близо, усърдно им вдъхваше смелост със
думи:

„Вие, аргийци, недейте забравя военната храброст!

235 Никога татко ни Зевс вероломните няма да брани.
Ала понеже са първи престъпили своите клетви,
техните нежни тела лешояди ще ръфат свирепо.
Ние пък техните мили съпруги и рожби невръстни
в плен ще откараме с кораби, срутим ли градската
крепост.“

240 Щом като видеше други да бягат от тежката
битка,

цар Агамемнон припряно ги мърмеше с яростни
думи:

„Вий, самохвалци, страхливи аргийци, не се ли
срамите?

Плахи защо сте се спрели, подобно на млади кошути,
дето са тичали дълго в полето обширно и морни

245 вече са спрели, понеже в душата си нямат
геройство?

Тъй вцепенени и вие стоите, не влизате в схватка.
Може би чакате близо да дойдат троянци, където
нашите кораби съхнат край шумния бряг на морето,
за да узнаете Зевс олимпийски дали ви закриля?“

250 С тези съвети обхождаше своите бойни редици.
Стигна критяните царят, преминал през много
фаланги.

Те покрай Идомений си обличаха медни доспехи:
той бе сред първите, равен по мощ на глиган
гороломен,

а Мерион насърчаваше задните бойни редици.

255 Цар Агамемнон се много зарадва, когато ги зърна.

Тутакси ласкави думи продума на Идоменея:

„От бързоконни данайци аз тебе най-много почитам
както по време на битки, така и в дела най-
различни,

също на пирове, гдето най-лични аргийци размесват
260 в кратера вино искрящо, отбрано за знатните
старци.

И ако другите хубавокоси ахейци изпиват
само частта си, то твоята чаша, подобна на
моята,

винаги пълна остава да пиеш, когато поискаш.

Тръгвай безстрашен в атака, какъвто си беше по-
рано.“

265 Идоменей, предводителят критски, така му
отвърна:

„Сине Атреев, аз винаги верен другар ще ти бъда,
както в началото бях обещал и ти кимнах с главата.

Но насърчавай и другите хубавокоси ахейци
в боя да влезем, щом своите клетви троянци не
спазват.

270 В близкото бъдеще гибел и мъки жестоки ги чакат,
тъй като първи коварно престъпиха своите
клетви.“

Каза така. Агамемнон отмина със радост в
сърцето.

Много редици обходи, дойде при Аякси юначни.

Бойни доспехи обличаха, имаха много пешаци.

275 Както козар щом съгледа от някое било високо
облак, фучащ над морето, подгонен от западен
вятър,

и отдалеч му се струва дори от катрана по-черен,
грозно пълзящ над морето и буря голяма надигащ;
тръпне пастирът от страх, в пещера си потирва
стадата;

280 тъй и след тези Аякси се впускаха в лютата битка
гъсти редици герои, цъфтящи и богородени,
страшни със своите щитове кръгли и копия дълги.
Цар Агамемнон се много зарадва, когато ги зърна.
Той им високо извика и думи крилати продума:

285 „Вие, Аякси, водачи на меднохитонни аргийци!

Няма съвет да ви давам — за двама ви той не
подхожда:

вие сами насърчавате своята войска да се бие.

Татко наш Зевсе, богиньо Атино и бог Аполоне,

всички дано притежават в сърцата си храброст

такава!

290 Скоро би паднал тогава градът укрепен на Приама,
с устрем превзет и разсипан от нашите мощни
десници.“

Тъй каза, там ги остави и тръгна към други герои.

Срещна наблизо той Нестор, известен оратор от
Пилос,

който подготвяше своите другари да влязат във
схватка

295 заедно с вожд Пелагон победител, с Аластор и
Хромий,

с буйния Хемон, с Биант, предводител прочут на
войските.

Нестор постави напред колесниците бойни с конете,
точно след тях нареди многобройни и смели пешаци
в боя опора да бъдат; страхливите сложи в
средата,

300 за да воюват насила дори ако някой не иска.

Първо той заповед даде на всички бойци с колесници
своите коне да задържат, без ред да не тичат в
тълпата:

„Никой, облегнат на своето конно изкуство и сила,
да не излиза напред и с троянците сам да се бие,

305 ни да отстъпва, защото ще станете много по-
слаби.

Който боец с колесница попадне на враг с колесница,
копие нека извади, това е най-сигурен начин.

Тъй градове и стени са рушили дедите ни славни,

имайки мъдрост такава и смелост голяма в
гърдите.“

310 Тъй ги съветваше старецът, опитен в древните
битки.

Цар Агамемнон се много зарадва, когато го зърна.
Той му високо извика и думи крилати му каза:
„Старче, да можеше както духът ти е силен в
гърдите,

тъй колене невредими и мощ дълготрайна да имаш!
315 Но неизбежната възраст и тебе измъчва жестоко.
Трябваше друго старост да стигне, ти млад да
останеш!“

Нестор, геренският конник, така му отвърна
тогава:

„Сине Атреев, бих искал да бъда юначен, тъй както
в дните, когато погубих Еревтолиона божествен.
320 Но наведнъж боговете не дават на хората всичко:
юноша бях аз тогава, а днес старостта ме измъчва.
Но и така ще отида с бойците, полезен да бъда
с моите съвети и думи — това е награда за старци.
Копия трябва да хвърлят по-младите, дето след
мене

325 раснат по-годни, облежнати само на своите сили.“
Каза така. Агамемнон отмина със радост в
сърцето.

Срещна сина на Петей, Менестея конеукротител.
Около него стояха атинци, съветници в битки.
Беше застанал наблизко и цар Одисей хитроумен.
330 Там се намираха също редиците на кефаленци.
Силния вик на борбата не бяха все още дочули,
тъй като скоро се бяха понесли във боя фаланги
на конеборци троянци и на меднобронни ахейци.
Чакаха двамата друга ахейска войска да пристигне,
335 за да се счепкат с троянците и да подхванат
войната.

Щом ги видя Агамемнон, упрекна и двамата гневно.
Той им извика високо, крилати им думи продума:
„Сине на царя Петей, потомък на Зевса всевластен!
Също и ти, Одисее, изпълнен с опасни коварства!^[41]
340 Тука защо сте застанали в смут и очаквате други?
Редно за вас е да бъдете с челните бойни редици,

често да влизате храбро в разгара на лютата битка.

Двамата първи съм канил на обща, обилна гощавка, щом като пир за старейшини ние ахейците правим.

345 Имаше печено много за ядене, също и чаши с медено вино за пиене, колкото искахте двама. Гледали бихте доволни сега дори десет ахейски бойни редици пред вас да се бият със мед безпощадна.“

А Одисей хитроумен със гняв го погледна и рече:

350 „Сине Атреев, каква през зъбите ти дума излезе? Как ти говориш, че ние отбягваме битки, когато всички ахейци започваме бой с конеборци троянци? Ако поискаш, и ако това ти е нужно, ще видиш на Телемаха бащата напред срещу първите групи
355 на конеборци троянци. Напразно така ти говориш.“ Цар Агамемнон, когато видя Одисея разсърден, взе си словата обратно, усмихна се кротко и каза: „Сине божествен Лаертов, царю Одисей хитроумен!

Нито аз тебе ще хуля и нито съвет ще ти давам,
360 тъй като знам, че твоят сърце във гърдите ти мощни

дружески чувства питае и двамата мислим еднакво. Тръгвай в атака! Сега ако нещо е казано лошо, после ще видим. Дано боговете го сторят безвредно!“

Тъй рече, там ги остави, забързан към други герои.

365 Скоро видя Диомеда, прочутия син на Тидея, спрял се смутен сред конете и сред колесниците здрави.

Близо до него стоеше и Стенел, синът Капанеев.

Щом го съзря Агамемнон Атреев, упрекна го остро.

Той му извика високо и думи крилати му каза:

370 „Тежко ми, сине на храбрия в битки Тидей конеборец!

Днеска защо ти трепериш, защо и полето
оглеждаш?

Нямаше навик Тидей да се плаши и тъй да трепери,
ала се биеше той с враговете пред своите другари.

Тъй ни разправяха тези, които го виждали в битки.

375 Аз го не помня, но казват, че другите той
надминавал.

Някога сам бил пристигнал в Микена приятел-
изгнанник

с вожд Полиника божествен, събирайки смели
войници.

Готвели поход тогава към святата крепост на Тива,
молейки много да вземат съюзници славни в Микена.

380 Искали вече микенци да сторят, каквото ги молят,
ала Кронид ги въздържал, показвайки лоши поличби.
Щом от Микена излезли и пътя далечен поели,
стигнали чак до Азоп, с брегове във трева и
тръстика,

там пък отново ахейци изпратили с вести Тидея.

385 Тръгнал веднага и срещнал не малко потомци на
Кадъм,^[42]

сбрани на пир във двореца на силния цар Етеокъл.

Опитен в бой с колесници, Тидей не изпаднал в
упаха,

бидейки вече самичък сред много потомци на Кадъм.

Викал ги на състезание, лесно ги всички надвивал.

390 Толкова явно навред му помагала мъдра Атина.

Гневни били на Тидея тиванци, гонци на конете.

Хитра засада скроили, когато се връщал обратно.

Турили там петдесет най-отбрани младежи с
водачи:

Меон, потомък на Хемон, подобен на бог олимпийски,

395 и Полифонт Автофонов, прославен във лютите
битки.

Ала Тидей им приготвил позорна, нечувана гибел:

всички избил, а един само пуснал дома да се върне,

Меона волен отпратил, покорен на божии поличби.

Ето такъв бил Тидей етолиец! Но син е отгледал
400 в битки по-долен от него, а само на думи по-
храбър.“

Тъй рече. Смелият цар Диомед не промълви му нищо,
много засрамен от силния укор на царя почитан.

Стенел, потомък на вожд Капанея, така му
отвърна:

„Сине Атреев, лъжи не разправяй! Ти знаеш
безспорно —

405 с право се смятаме ний от бащите си много по-
храбри:

ние превзехме сами седмовратата крепост на Тива,
водейки малка войска пред стените, добре укрепени,
вярвайки в божии поличби и във помощта на Кронида.
Паднаха нашите бащи поради дързостта си безумна.

410 Двамата тях не поставяй наравно със нашата
слава!“

А Диомед гръмогласен със гняв го погледна и каза:

„Драги ми Стенел, мълчи и послушай ти моите
думи!

Няма сега да упреквам Атрида, водач на войските,
тъй като той насърчава ахейците да се сражават.

415 Слава голяма ще има за него, когато ахейци
в битка погубят троянци и вземат свещената Троя.
Паднат ли в боя ахейците, мъка голяма ще има.

Двамата нека си спомним за нашата войнствена
храброст!“

Каза и от колесницата скочи в прахта със доспехи.

420 Страшно издрънка медта на гърдите на цар
Диомеда:

ужас до смърт би обхванал дори и най-смелия воин.

Както вълните, когато се удрят в брега на морето
пенести и неуморни, които Зефирът надига,

първо в морето нарастват и стават големи, опасни,
425 после, разбити в брега, зашумяват страхотно и
вдигат

гребени много високи, изхвърляйки пяна солена,

тѣй непрестанно прииждаха бойни данайски
фаланги.

Всеки един пълководец командваше своите войници,
всички останали крачеха тихо, дълбоко смълчани,
430 би си помислил, че тази войска да говори не може;
те се бояха от своите водачи; доспехите пъстри
ярко блестяха, когато вървяха, строени в редици.
Както овце многобройни на твърде замोजен
стопанин

чакат да им издоят във кошарата бялото мляко,
435 бляят безспирно, дочувайки своите агънца малки,
тѣй се разнасяше бойният вик на троянци из стана.
Ала не беше викът им еднакъв, речта бе различна:
смесени разни езици на много събрани народи.
Арес подбуди троянци, данайци — Атина Палада,
440 Ужас и Страх, и в гнева ненаситница разпра —
Ерида,

родна сестра и другарка на Арес, погубващ мъжете;
малка отпърво тя тръгва, но скоро издига в небето
свойта глава, а нозете си здраво опира в земята.
Слезе тогава сред двете войски и еднаква свирепост
445 тя им внуши, умножавайки стона на всички войници.
Щом като двете войски се събраха на бойното
място,

смесиха кожени щитове, копия остри и ярост
на меднобронни войници; а техните щитове кръгли
плътно се сблъскаха: шум и безредие мигом настана.
450 Там едновременно екнаха вопли на смъртно ранени
с радостен вик за победа: във кръв се окъпа земята.
Както две бурно течащи реки от планински чукари
сливат водите си силно пенливи посред долината
в грозни въртопи, понеже избликуват от извори
буйни,

455 техният шум се дочува дори от овчар в планината,
тѣй се разнасяше крясък и боен ехтеж от войските.
Първи уби Антилох Ехепола, сина на Талисий,
храбър водач на троянци и винаги с първите в боя.

Най-напред в гъстата грива високо му шлема удари,
 460 после заби във челото му своето копие медно.
 Вътре в костта то проникна и мрак му забули
 очите.
 В бурната схватка той рухна със грохот подобно на
 крепост.
 Вожда убит улови за краката герой Елефенор,
 който бе син Халкодонтов и вожд на сърцати
 абанти.
 465 Влачеше мъртвото тяло, понеже желяеше много
 той да му вземе доспехите: кратък му беше
 стремежът.
 Щом Агенор го съгледа да мъкне трупа на героя,
 в миг го удари жестоко със копие медно в ребрата,
 вече от щита открити, и тъй подкоси му нозете.
 470 Щом го душата напусна, борба за трупа му избухна
 между троянци и много ахейци. Подобно на вълци,
 те се нападаха: мъж срещу мъж се нахвърляше
 стръвно.
 Точно тогава Аякс Теламонов уби Симоесий,
 Антемионов потомък, мъж тъкмо на възраст
 цветуща;
 475 майка му бе го родила край брегове симоентски,^[43]
 слязла от Ида с родители нявга да видят стадата.
 Ето защо Симоесий го бяха нарекли. Отплата
 никак не даде на своите родители мили, понеже
 рано погина, убит от Аякса със копие остро.
 480 Както вървеше, Аякс го прониза в гърдите отдясно;
 медното копие мина направо през дясното рамо.
 Падна в прахта на земята подобно на черна топола,
 дете висока и стройна расте в мочурлива ливада,
 а по върха ѝ се вият красиви и кичести клони.
 485 Майстор колар я отсича със своята лъскава брадва,
 за да я свие във наплати на колесница прекрасна.
 Дълго лежи на брега на реката, догдето изсъхне.
 Тъй Симоесий лежеше, когато Аякс го съблече.

Антиф, синът на Приама, пристегнат със ризница светла,

490 хвърли в гъмжилото копие остро в Аякс Теламонов,
но не можеше да улучи; рани в слабините той Левка,
храбър другар Одисеев, повлякъл трупа на героя:
падна трупът от ръцете на Левка, а той — върху него.

Цар Одисей се разсърди свирепо, че Левк е погубен.
495 В мед заискряла облечен, излезе пред челните в строя,

спря се наблизо и своето бляскаво копие метна,
след като вред се огледа. Троянци отстъпиха мигом,
щом се прицели; нахалост не прати той копие медно.

Демокоонта умери, сина незаконен Приамов,^[44]
500 който дойде от Абид, от ливадите с бързи кобили.
Гневен за своя другар, Одисей го прободеше без милост
в дясното сляпо око и през лявото мина веднага
медното копие: мрак му забули очите красиви.

Шумно той рухна, доспехите звъннаха силно на него.
505 Първите в боя и светлият Хектор отстъпиха
вкупом.

Викаха гръмко аргийци, измъкваха своите мъртви,
стигаха много напред. Аполон се разсърди тогава,
щом от Пергам ги съгледа, и с гняв на троянците
вика:

„Смело напред, конеборци троянци! Недейте
отстъпва!

510 Нямаат аргийците кожа от камък или от желязо,
за да издържат на копия, дето телата разкъсват.
В боя не влиза Ахил, син на хубавокоса Тетида,
че покрай своите кораби гняв душегубен изпитва.“
Тъй им извика сърдитият бог от високата крепост.

515 Славната щерка на Зевса подбуждаше стръвно
ахейци,
между войските сновейки, когато ги виждаше
мудни.

Тука съдбата погуби Диора, сина Амаринков,
който бе смъртно ударен във десния крак над
петата

с камък заострен, случайно там нейде в полето
намерен.

520 Вождът от Енос тракийски Пирой Амбрасид го
улучи.

Камъкът грозно премаза костта му и двете му
жили,

падна по гръб във прахта на земята Диор
Амаринков,

двете ръце си протегна към своите мили другари,
вече издишващ духа си. Към него притича пак този,

525 който го беше ударил, прониза го с копие в пъпа,
вън му червата изкара и мрак му забули очите.

Вождът Тоант етолиец в гърдите Пироя прободде
с медното копие: в белия дроб то проникна дълбоко.

Близко до него застана Тоант, от гръдта му издърпа

530 своето копие тежко; на острият меч си извади,
право в корема промуши Пироя и взе му душата.

Ала доспехите светли Тоант не можеше да му смъкне:
верни тракийски другари дойдоха със копия дълги.

Едър макар и да беше, могъщ и достоен за почит,

535 те го отбиха: Тоант, разтреперан, във ужас
отстъпи.

Тъй във прахта се простряха един до друг двама
водачи —

вожд на тракийци единият, другият вожд на
епейци.

Още и други мнозина лежаха в полето избити.

Всичко това не би дръзнал дошлият човек да похули,

540 ако без удар и рани, запазен от мед островърха,
би се намирал в средата и би го превела Атина,

взела го в миг за ръка и отбила стрелите от него,

тъй като в оня ден много троянци и много ахейци,

ничком в прахта повалени, лежаха едни върху други.

[38] Древните елини погребвали своите мъртви, изгаряйки ги на огън, а пепелта поставяли в урна, която заравяли в земята. ↑

[39] Стрелите имали пера, които увеличавали тяхната бързина. ↑

[40] Зъбците се намирили близо до острието на стрелата. ↑

[41] Военната измама и коварство не били смятани за отрицателно качество в древността. ↑

[42] Потомци на Кадъм или кадмейци били наричани жителите на гр. Тива. ↑

[43] Край бреговете на река Симоент, която извира от Ида и се влива в Скамандър. ↑

[44] Незаконните деца по времето на Омир били от наложници, от тайна любов или от девици. ↑

ПЕТА ПЕСЕН ПОДВИЗИТЕ НА ДИОМЕД

*Вдъхна тогава Атина Палада на цар Диомеда
сила голяма и смелост да бъде все пръв между
всички*

*храбри аргийци и сам да спечели най-хубава слава.
Тя му запали край шлема и щита сияние вечно,
5 наподобило звездата,^[45] която най-ярка наесен
между звездите сияе, окъпана вдън океана.
С блясък такъв озарила главата му и раменете,
тя сред войските го тласна, где боят кипеше най-
бурно.*

*Имаше между троянците някой си Дарес, имотен,
10 жрец непорочен на Хефест, баща на двамина герои:
братя Фегей и Идей, във различните битки изкусни.
Двамата сина на Дарес нападаха цар Диомеда,
двамата със колесница, той прав на земята стоеше.
Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,*

*15 първо Фегей със замах дългосенното копие метна.
Острото копие мина над рамото на Диомеда,
без да улучи героя. След туй Диомед се прицели.
Своето копие медно не хвърли напразно с десница:
право в гръдта го умери и от колесницата смъкна.
20 Слезе Идей и остави назад колесницата дивна,
но не можеше да изтича в защита на брат си погубен.
Нямаше също и сам да избяга от черната гибел,
но го измъкна бог Хефест, покри го с мъгла
непрогледна,*

*за да не бъде съсипан напълно нещастният Дарес.
25 Храбрият цар Диомед им разпрегна конете веднага,*

заповед даде на своите да ги откарат във стана.
А пък троянци, когато видяха децата на Дарес:
първия бягащ, а втория при колесницата мъртъв,
всички се духом смутиха. Но в миг светлоока Атина
30 хвана ръката на буйния Арес и тъй му продума:
„Арес убиец, със кърви оцапан, стени разрушаващ!
Няма ли ний да оставим троянци сами и ахейци
с бой да решават кого промислителят Зевс ще
прослави?

Нека отстъпим и нека отбегнем гнева на Кронида!“
35 Каза така и изведе от битката буйния Арес,
на го принуди да седне на стръмния бряг на
Скамандър.

Лесно данайци обърнаха в бягство троянци и всеки
вожд порази неприятел. Пръв мощният цар
Агамемнон

от колесницата смъкна цар Одий, водач хелизонски.
40 С копие той го удари в гърба помежду раменете,
то през гръдта му излезе, тъй както бе хукнал да
бяга.

Просна се Одий, доспехите звъннаха гръмко на него.
Идоменей пък уби меониеца Феста, син Боров,
който тук беше пристигнал с войските от плодната
Тарна.

45 Славният Идоменей го прониза със копие дълго
в дясното рамо, когато се качваше Фест в
колесница;

от колесницата рухна и страшният мрак го
обгърна.

Взеха му всички доспехи слугите на Идоменея.

Цар Менелай пък погуби със своето копие остро
50 вожда Скамандрий, потомък на Строфий, ловец
ненадминат:

бе го научила много отдавна сама Артемида
всички животни, в гората отхранвани, с лък да
уцелва.

Ала сега Артемида ловджийка не бе му полезна,

нито стрелбата му точна, с която той беше известен.

55 Славният с копие син на Атрей, Менелай гръмогласен,

ядно напред го подгони, в гърба помежду раменете
с копие той го промуши и то през гръдта му излезе.

Ничком се просна Скамандрий, доспехите звъннаха силно.

Вожд Мерион умъртви пък Ферекла, потомък на Хармон,

60 който с ръцете си правеше всякакви вещи изкусни,
че го обичаше много богиня Атина Палада;
той построи злополучните кораби вити на Парис,
зло причинили на него и мъка на всички троянци,
тъй като никак не знаеше волята на боговете.^[46]

65 Щом Мерион във полето подгони и стигна Ферекла,
с яд го прободете отдясно в бедрото и мигом премина
острият връх под костта пряко таза направо в
мехура.

С вик на колени се смъкна Ферекъл, смъртта го
забули.

Мегес погуби Педей, потомък на цар Антенора,
70 син незаконен, когото отгледа грижлива Теана
редом със своите рожби, угаждайки тъй на мъжа
си.

Мегес Филеев, прочутият копиеборец, го погна,
с остро копие в миг по главата в тила го удари.
То му езика подряза и спря между белите зъби.

75 Падна Педей и със зъби студеното копие стисна.
Вожд Еврипил Евемонов срази Хипсенора
божествен,

чедо на Долопиона безстрашен и жрец на
Скамандър,

който подобен на бог Олимпиец бе тачен от всички.

Вожд Еврипил, Евемонов потомък, се спусна към
него.

80 Както се беше затичал, улучи го в дясното рамо,

с меча си остър веднага отсече ръката му тежка.
 Цялата в кърви облята, десницата падна в полето.
 Алена смърт и всесилна съдба му затвори очите.
 Тъй се измъчваха дълго водачите в лютата битка.
 85 Трудно човек би узнал Диомед със кои се сражава:
 битка с троянци ли води или със самите ахейци.
 Той по полето се носеше както река пълноводна,
 дете могъщо и буйно събаря преградите здрави.
 Нито я бендове спират във нейния яростен устрем,
 90 нито огради в нивята цветущи назад я задържат,
 щом е веднъж придошла от проливния дъжд на
 Кронида.
 Колко прекрасни дела на човека изчезват под нея!
 Тъй и троянски редици погинаха от Диомеда:
 не устояха пред него, макар и да бяха тъй много.
 95 Пандар, блестящият син Ликаонов, когато го зърна
 как из полето пред себе си гони редиците гъсти,
 тутакси той си насочи извития лък в Диомеда.
 Както нападаше, в миг го умери във дясното рамо,
 в медната броня: стрелата опасна през нея
 премина;
 100 плешката мощна прониза, а бронята с кръв се
 опръска.
 Светлият син Ликаонов тогава високо извика:
 „Смело нападайте, храбри троянци, гонци на
 конете!
 Вече ранен е най-знатен ахеец и аз се надявам:
 той ще се бори не дълго с мойта стрела
 смъртоносна,
 105 щом Аполон ме изпрати да дойда от Ликия тука.“
 Тъй се похвали, но с тая стрела не уби Диомеда,
 който отстъпи към своите коне с колесницата
 крепка,
 спря се и тъй заговори на Стенел, сина Капанеев:
 „Стенеле мили, скочи напусни колесницата бойна,
 110 за да извадиш стрелата жестока от моето рамо.“

От колесницата Стенел се смъкна в прахта на земята,

спря се до него, стрелата измъкна от дясното рамо.

Бликна веднага червената кръв изпод яката броня.

А Диомед гръмогласен тогава така се помоли:

115 „Чуй ме ти, дъще всесилна на егидодържеца Зевса!

Ако на мене и татко ми нявга помощница беше

в лютите битки, сега ми помагай отново, Атино!

Дай да настигна със копие и да убия героя,

който ме първи улучи и много се хвали, че няма

120 дълго да гледам лъчистия блясък на ясното слънце.“

Тъй се помоли, Атина Палада послуша молбата;

тялото леко му стори, нозете, ръцете — чевръсти.

Близко до него застана и думи крилати му каза:

„Смело напред, Диомеде, във бой със троянците

тръгвай!

125 В твоите гърди аз изпратих безстрашния дух на баща ти,

точно какъвто е имал героят Тидей щитоборец.

Мракът, преди непрогледен, ти магнах сама от

очите^[47]

да разпознаваш добре боговете и смъртните хора.

Ако ли някой безсмъртен пристигне да те изкушава,

130 с никого от боговете всевечни недей се сражава,

но ако влезе във бой Афродита, на Зевс дъщерята,

ти нарани я без милост със твоето копие остро.“

Щом му заръча това, светлоока Атина си тръгна,

а Диомед се отправи веднага сред първите в боя.

135 Той и по-рано желаше в битка да влезе с троянци,

ала сега бе обхванат от трижди по-гибелна ярост.

Както лъв, който в полето напада овце гъсторунни,

дръзко в кошарата скача, но леко ранен от овчаря,

дваж по-разпален се хвърля; овчарят побягва в

заслона,

140 вече забравил овцете, и те изоставени тичат,

но издушени наскоро, една се до друга търкалят,

после лъвът разлютен през оградата ловко прескача;

тъй разярен и могъщ Диомед сред троянци се втурна.

Там той уби Астиной и Хипейрон, водач на войските;

145 първия точно срази над гърдите със копие медно,
втория в силната ключица с меча огромен удари:
рамото падна от едрия гръб и от яката шия.

Той го остави и после свали Полиид и Абанта,
рожби на Евридамант, остарелия съногадател.

150 Техните сънища старецът не разтълкува тогава —
цар Диомед ги уби и им смъкна доспехите светли.

Сетне се спусна към Ксанта и Тоона, рожби на Фенон,

млади и двамата още. А Фенон, измъчван от старост,

нямаше други момчета имота си да им остави.

155 Щом Диомед ги погуби, душата им мила изтръгна,
вопли и скръб безутешна остави на техния татко,
тъй като те се не върнаха живи от боя при него;
взеха в наследство имота на Фенон далечни роднини.
С устрем нападна тогава и двама Приамови сина:

160 Хромия и Ехемона — в една колесница те бяха.

Както лъв стадо говеда върхлита сред място гористо,

счупва врата на юница или пък на крава гоена,
тъй Диомед ги принуди насила да слязат за гибел
от колесницата здрава и сне им доспехите пъстри.

165 Даде на свои другари конете оттам да откарат.
Щом го съгледа Еней, че коси редовете троянски,
бързо във боя се втурна сред множество копия

остри,

търсейки богоподобния Пандар дано да открие.

Смелия син Ликаонов, герой безупречен, намери,

170 спря се наблизо до него и тези му думи продума:

„Пандаре, где ти е лъкът и где са стрелите крилати

—

твоята слава, която теб никой герой не оспорва?

Никой във Ликия днес не се смята по-храбър от тебе.

175 Ти помоли се на Зевса и пращай стрелата си в тоя,
който надвива и много злини на троянците стори,
че на мнозина прочути водачи сломи коленете.
Само дано не е някакъв бог, разлютен на троянци,
гневен за жертви свещени: че божият гняв е опасен.“

180 Славният син Ликаонов тогава така му отвърна:
„Драги Енее, съветнико на меднобронни троянци!
Той ми напомня по всичко юначния син на Тидея,
както му гледам аз шлема заострен и с четири
върха,

пък и конете. Не зная дали не е някой безсмъртен.
Ако е храбрият син на Тидея, тъй както допускам,
185 сам да беснее без помощ на бог той не може.
Безсмъртен

близо до него стои, раменете си скрил във мъглата,
той отклони и стрелата ми остра от возжд
Диомеда.

Хвърлих я точно във него, улучих го в дясното рамо,
бързо стрелата премина направо през крепката
броня.

190 Аз се надявах, че вече го пращам в подземното
царство,

ала не съм го погубил: бог някой на нас е разсърден.
Нямам аз тука коне с колесница, в която да скоча,
а единадесет има във къщи добри колесници,
хубави, скоро направени, целите плътно покрити.
195 Има до всяка една колесница два коня впрегатни,
хранени твърде обилно със бял ечемик и пшеница.
Копиеборецът стар, Ликаон, във дома си разкошен
мъдри съвети ми даде за боя, когато потеглих.

200 Той ми поръчваше винаги от колесницата пъстра
да ръководя войските троянски в свирепите битки.
Аз не послушах баща си, а щеше полезно да бъде.
Жал за конете ми стана, от зоб да не бъдат лишени,

ако попаднем в засада, че те до насита се хранят.
Тъй си оставих конете, пешком съм пристигнал при

Троя.

205 Имах надежда във лъка, но той се оказва безсилен.
Вече аз стрелях със него във двама най-смели ахейци:
в цар Диомеда и в цар Менелая, улучих ги точно,
кръв им потече, но само ги още по-люто разсърдих.
210 С лоша поличба свалих си извития лък от пирона
в оня ден, в който поведох троянци към Троя любима,
носейки помощ и радост на богоподобния Хектор.
Щом се завърна в дома си и пак със очите си видя
моята родина, съпругата мила и нашата къща,
215 нека герой чуждоземец главата ми в миг да отреже,
този лък ако не счупя със своите ръце и не хвърля
в буйния огън, защото напразно ме той
придружава!“

В отговор тъй му продума Еней, предводител
троянски:

„Не говори! И за в бъдеще той все такъв ще остане,
ако и двамата ние с коне в колесница не тръгнем
220 този човек да нападнем отблизо с оръжие тежко.
Качвай се с мен в колесницата, за да научиш веднага
колко са ловки конете на Троса; познават полето,
всякога вихром се носят, когато преследват и бягат.
Те ще ни върнат в града, ако Зевс олимпийски
внезапно

225 слава изпрати отново на вожд Диомеда Тидеев.
Хайде, вземи незабавно юздите блестящи и бича!
Прав в колесницата аз ще стоя с Диомед да се бия,
или пък ти го пресрещай, а аз ще насочвам конете.“
Славният син Ликаонов така на Енея отвърна:
230 „Дръж ти юздите на двата си коня, Енее Анхизов!
По-бързо те ще препускат, когато познават коларя:
ако случайно побегнем от вожд Диомеда Тидеев,
да не запрат ужасени, сами да не искат тогава
да ни изкарат от боя, понеже гласа ти не чуват.
235 Яростно пръв ще нападне синът на Тидея юначен,

нас ще убие, конете ти еднокопитни ще вземе.
 Карай сам своите коне, в колесницата впрегнати
 двата,
 с моето копие аз ще пресрецна героя върхлитащ. “
 Тъй си говореха двамата във колесницата пъстра;
 240 към Диомеда подшибнаха с устрем конете си бързи.
 Щом ги съгледа блестящият Стенел, синът
 Капанеев,
 тутакси думи крилати на цар Диомеда продума:
 „Чуй, Диомеде Тидеев, от мене горецо обичан!
 Виждам аз двама мъже, устремени във бой срещу
 тебе.
 245 Сила те имат огромна. Единият стреля отлично —
 Пандар се казва и с гордост се смята за син
 Ликаонов,
 другият пък се нарича Еней и се хвали надменно,
 че е роден от Анхиза безстрашен и от Афродита.
 Нека сега с колесницата малко отстъпим и дръзко
 250 пръв не нападай във боя, живота си да не погубиш!“
 Гневно погледна към него герой Диомед и отвърна:
 „Не говори ми за бягство, че нито ти мен ще
 предумаш,
 нито е в моята природа с измъкване да се
 сражавам,
 ни да се крия уплашен: цветуща е моята сила.
 255 Аз с колесница не искам — пешком ще налитам
 направо.
 Мъдра Атина Палада не дава от страх да треперя.
 Няма конете им буйни назад да се върнат от боя
 даже да може от двамата някой сега да избяга.
 Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:
 260 ако премъдра Атина ми прати великата слава
 двамата тук да убия, запри ти конете веднага,
 след като вържеш юздите добре за перилата
 здрави,
 без да забравиш да вземеш конете на вожда Енея,
 да ги откараш оттука при медноколенни ахейци.

265 Те са от тая порода, която Кронид гръмовержец
даде на Троса в отплата за младия син Ганимеда.
Няма по-дивни коне под зората и ясното слънце.
Царят известен Анхиз бе получил от тази порода,
скришом от Лаомедонта, довеждайки своите
кобили.

270 Тъй се родиха шест хубави коня в дома на Анхиза;
четири той задържа и богато ги храни на ясли,
другите два подари на Енея, та ужас да всяват.
Ако ги вземем във плен, ще спечелим най-хубава
слава.“

Тъй си говореха цар Диомед и другарят му Стенел,
275 а враговете им близо дойдоха с конете си бързи.
Пръв на Титида продума блестящият син Ликаонов:
„Сине мъжествен и страшен на знатния воин
Тидея!

С острата люта стрела не можах да ти грабна
живота,

но ще опитам със копие тежко дали ще улуча.“

280 Каза, замахна и в миг дългосенното копие хвърли.
Право умери сина на Тидея във щита му кръгъл.
Медното копие мина през щита и бронята стигна.
Славният син Ликаонов тогава високо му викна:

285 „Ти си опасно ранен в слабините и дълго не можеш
тъй да понасяш; и вече ми даде победната слава!“

Без да се плаши, могъщият вожд Диомед му
отвърна:

„Сбърка ти, в мен не уцели! Аз мисля, че двамата
вие

битката няма да спрете, без някой от вас да загине
и да насити със своята кръв ненаситния Арес.“

290 Каза и копие метна, Атина го в Пандар насочи
точно в носа до окото; през белите зъби то мина.
Твърдата мед му преряза дълбоко езика от корен,
острият връх пък излезе от долната част на
брадата.

Пандар със шум се събори, доспехите звъннаха с него,

295 лъскави, ярки; конете от уплах встрани полетяха.
Тутакси там му изхвъркна душата и мъжката сила.
Скокна Еней на земята със щит и със копие дълго,
в страх да не би да измъкнат ахейците мъртвото
тяло.

Силен, подобен на лъв, обикаляше той покрай него,
300 своето копие, щита си кръгъл пред Пандар
държеше,

викайки страшно, готов да убие от ярост човека,
който излезе насреща. Синът на Тидея надигна
камък огромен и тежък — двамина от днешните
хора

него не биха понесли, а той го самичък захвърли.
305 Силно Енея удари във таза, където бедрото
леко се движи във ямка — наричат я хората чашка.
Чашката зле му премаза и две сухожилия скъса.
Камъкът, остър и ръбест, обели му нежната кожа.
Падна Еней на колене, подпря се с ръка на земята.
310 Мрак непрогледен и черен покри му веднага очите.
Царят мъжествен Еней би загинал тогава
безславно,

ако не бе го видяла сама Афродита Киприда,
негова майка, родила го тук от пастира Анхиза.
Тя над любимото чедо ръцете си бели протегна,
315 чудните дипли на светлия пеплос пред него разгъна,
срещу стрелите защита, та мъж бързоконен данаец
да не улучи Енея и да му не вземе душата.

Тъй Афродита изнесе сина си обичан от боя.
Стенел, синът Капанеев, не беше забравил съвета,
320 който получи наскоро от возжд Диомед гръмогласен.
Своите еднокопитни коне настрана той отведе,
след като върза юздите добре за перилата вити,
тръгна да вземе конете Енееви хубавогриви
да ги изтегли от боя при медноколенни ахейци.

325 Даде ги на Деипила, любимия, предан приятел,

тачен най-много сред всички другари за верните
чувства,

за да откара конете при витите кораби гладки.
Сам в колесницата скочи и хвана юздите блестящи,
Стенел насочи конете назад към сина на Тидея.

330 Там Диомед бе подгонил Киприда със копие медно,
знаейки, че е безсилна богиня и няма дял равен
с тези богини, които предвождат герои във битки —
нито Атина е тя, нито пък Енио градоломна.

Вред я преследва сред гъсти редици и щом я
настигна,

335 славният син на Тидея се втурна направо към нея,
своето копие хвърли, рани я във бялата китка.
В първия миг острието разкъса ѝ дивния пеплос,
който самите харити за нея приготвиха сръчно,
стигна до китката, водната кръв на богиня потече

340 влага,^[48] която се движи из жилите на боговете,
тъй като жито не вкусват и вино искрящо не пият.
Ето защо са безкръвни и прозвище носят
безсмъртни.

Горко проплака Киприда, изпусна сина си да рухне.

Феб Аполон го измъкна с ръце и покри го във облак
345 черен, та никой от смелите и бързоконни данайци
с копие да го не мушне, душата му да не отнеме.

А гръмогласният син на Тидея високо ѝ викна:

„Дъще на Зевса всесилен, излез от свирепата битка!

Мигар на теб ти не стига, че слаби жени
прелъстяваш?

350 Влезеш ли в боя отново, то аз съм напълно уверен:
после от ужас ще тръпнеш, щом само дочуеш за
битка.“

Тъй каза. Много смутена тя тръгна и страдаше
страшно.

А бързонога Ирида я хвана и дръпна от боя.

Болка Киприда обзе, потъмня ѝ красивата кожа.

355 После наляво от боя намери жестокия Арес,

седнал във облак със своето копие, с двата си коня.
Падна сама на колени и брат си горещо помоли;
искаше двата му пъргави коня с начелници златни:

[49]

„Мили ми брате, сега помогни ми и дай си конете,
360 за да отида в Олимп белоснежен, с дворци за
безсмъртни.

Страдам от прясната рана, която ми смъртен
нанесе:

вожд Диомед би воювал сега и със татко ни Зевса.“

Тъй каза. Арес ѝ даде конете с начелници златни.

Във колесницата влезе Киприда със мъка в душата.

365 С нея се качи Ирида, юздите в ръцете си грабна,
с бича подкара конете и те полетяха със радост.
Стигнаха скоро Олимп белоснежен, с дворци за
безсмъртни.

Вихренобърза Ирида запря незабавно конете,
сръчно и двата разпрегна, амброзиев зоб им
постави.

370 Падна Киприда в нозете на своята майка Диона.^[50]

Взе дъщеря си сърдечно Диона във своите прегръдки,
нежно с ръка я погали и думи такива ѝ каза:

„Кой от безсмъртните, свидно ми чедо, така те
удари,

сякаш открито сама си направила зло непростимо?“

375 В миг Афродита с усмивка пленителна тъй
отговори:

„Дръзкият син на Тидея нанесе ми рана в ръката,

тъй като исках от боя сама да измъкна Енея,

моето чедо, което обичам най-много от всички.

Вече троянци не влизат във лютата битка с ахейци,

380 ала данайците днеска се бият свирепо с
безсмъртни.“

Дивната между богини Диона така ѝ отвърна:

„Дъще! Макар наскърбена, бъди търпелива, понасяй!

Ние, мнозина безсмъртни, сме страдали доста от
смъртни,

тъй като ние самите беди си нанасяме често.
 385 Страда и Арес, когато могъщият От с Ефиалта,
 рожбите на Алоей, го завързаха с яки окови.
 Цели тринадесет месеца беше във медна тъмница.
 Щеше дори да загине на бой ненаситният Арес,
 ако прекрасната мащеха тяхна, сама Ерибея,
 390 Хермес не бе известила и с хитрост отвлече той
 Арес,
 вече до крайност измъчен от тежки, огромни окови.
 Страда и Хера, когато Херакъл, син Амфитрионов,
 [51]
 бе я ранил със тризъба стрела във гърдите отдясно.
 Болка едва поносима търпеше богинята Хера.
 395 Страда и едрият Хадес от люта стрела
 бързолетна.
 Същият смъртен, потомък на Зевса, със яд го удари
 долу сред мъртви^[52] при портите и го наказва със
 болки.
 Тръгна си той към двореца на Зевс на Олимп
 белоснежен,
 толкова зле изтерзан, във сърцето пронизван от
 болки:
 400 в рамото беше забита стрелата и мъчеше бога.
 Ала Пеан му поръси с премахващи болка лекарства
 раната и изцери го, понеже безсмъртен е Хадес.
 Дързък, престъпен е, който злини не престава да
 върши,
 стреляйки с лък в боговете, които Олимп обитават.
 405 Хубавоока Атина Тидей срещу тебе изпрати.
 Глупав! Синът на Тидея не знае в духа си надменен,
 че кратколетен е смъртният, който с безсмъртни
 се бори.
 Няма дома да се върне, спасен от неравната битка,
 няма децата му никога «татенце» да го наричат.
 410 Ето защо и синът на Тидея, макар да е силен,
 нека не смята, че няма по-храбър от тебе да
 срещне,

че дъщерята Адрастова, гордата Егалиея,
 вярна съпруга на цар Диомеда конеукротител,
 няма да буди с ридания своите мили слугини,
 415 скръбна за своя законен съпруг, най-юначен ахеец. “
 Каза Диона, с ръце ѝ избърса кръвта от ръката,
 китката в миг оздравя и преминаха лютите болки.
 Щом като всичко Атина Палада и Хера видяха,
 с думи обидни започнаха Зевса Кронида да дразнят.
 420 Тъй совоока богиня Атина със жлъч заговори:
 „Татко мой Зевсе, дали ще се сърдиш, че нещо ще
 кажа?
 Ето Киприда примами и някоя друга ахейка
 да я последва в града на троянци, които обикна.
 Милвайки нежно красивата и дългопола ахейка,
 425 тя си одраска ръката във нейната златна карфица. “
 Каза. Засмя се бащата на хората и боговете,
 мигом повика при себе си златна Киприда и рече:
 „Дъще, военните грижи не са отредени за тебе!
 Ти се отдавай усърдно на брачни дела и любовни.
 430 Нека Атина и бързият Арес се грижат за битки. “
 Докато тъй си говореха двамата — Зевс и Киприда,
 цар Диомед гръмогласен нападна Енея Анхизов,
 ако и вече да знаеше, че Аполон го закриля.
 Нямаше никакъв страх и от бога: връхлиташе
 често,
 435 за да убие Енея, доспехите славни да вземе.
 Три пъти дръзко нападна, заплашвайки да го погуби,
 три пъти бог Аполон му разтърсваше щита
 излъскан.
 Щом за четвърти път той се нахвърли, подобен на
 демон,
 Феб Аполон далнострелец страхотно му викна
 веднага:
 440 „Сине Тидеев, разумен бъди, отстъпи и не искай
 сам с боговете наравно да бъдеш, че никога няма
 хората със боговете безсмъртни еднакви да
 станат.“

Каза така и синът на Тидея назад се отдръпна,
 за да избяга от гневния бог Аполон далномерец.
 445 Феб Аполон надалече от боя изнесе Енея
 и във Пергам го положи, където е храмът му древен.
 Хубавостреляща с лък Артемида и Лета във храма
 скритом лекуваха с грижа и почит Енея Анхизов.
 Бог Аполон, сребролъквият, призрак измамлив
 създаде,
 450 сходен напълно с Енея, със същите бойни доспехи.
 Около призрака сбрани, троянци с ахейци взаимно
 върху гърдите си в боя разсичаха волските кожи —
 щитове кръгли, големи и щитове леки, крилати.
 Феб Аполон заговори тогава на буйния Арес:
 455 „Арес убиец, във кърви оцапан, стени разрушаващ!
 Няма ли този човек, Диомед, да прогониш от боя,
 който сега и със татко ни Зевса би дръзко воювал?
 Първо рани Афродита във нейната прелестна
 китка,
 после, подобен на демон, и мене самия нападна.“
 460 Каза така Аполон и в Пергамската крепост остана.
 Злобният Арес подбуждаше вече войските троянски,
 в образа на Акаманта, най-бързия вожд на
 тракийци.
 Той призова на Приам синовете, потомци на Зевса:
 „Вие, чедата на царя Приама, потомък на Зевса!
 465 Още ли тези ахейци войските ви тук ще избиват?
 Или ще чакате битка да почнат пред вашите
 порти?
 Ето, ранен е героят, почитан наравно със Хектор —
 воин Еней богоравен, синът на Анхиза мъжествен.
 Нека спасим от кипежа на боя другаря си знатен!“
 470 Тъй рече. Сила и смелост разпали у всеки троянец.
 А Сарпедон заговори със думи обидни на Хектор:
 „Хекторе, твоята храброст прочута къде се
 изгуби?
 Казваше, че ще запазиш града без войска и без
 помощ,

само със твоите зетъове, с твоите братя рождени.
475 Никого тука от тях аз не мога сега да съгледам.
Те се страхуват подобно на псета от лъв ненаситен.
Ние дойдохме съюзници, всички оставаме в боя.
Също и аз съм пристигнал съюзник от много далеко:
чак от далечния Ксант пълноводен и Ликия родна.
480 Там си оставих любима съпруга и мъничка рожба,
също и много богатства, желани от бедните хора.
Все пак аз лично подтиквам ликийци и искам самичък
в битка да вляза с героя, а тука имот не владее,
който ахейци да грабнат или да откарат във къщи.
485 Ти пък бездееен оставаш и другите в бой не подканяш
да се сражават юнашки и своите съпруги да
бранят.
Паднали в мрежа опасна, която най-здраво улавя,
жертва и плячка дано да не станете на враговете!
После те лесно ще сринат и вашия град многолюден.
490 Трябва за всичко това да се грижиш и денем и
нощем,
трябва да молиш неспирно прочути съюзни водачи
пак да воюват и срамните укори тъй да отбият.“
Каза така Сарпедон и захапа сърцето на Хектор.
Тутакси Хектор с доспехите от колесницата скочи.
495 Махащ две копия остри, обхождайки вредом
войските,
той ги зовеше на бой и разпалваше яростна битка.
Те се обърнаха бързо, с лице към ахейците спряха.
Всички аргийци останаха и не отстъпиха в бягство.
Вятърът както отнася свещената плява в хармана,
500 гдето вършачи я веят, когато и златна Деметра
зърно от плява отделя при духнали вихри желани;
всички околни места, дървеса и треви побеляват;
тъй и ахейците станаха бели от пращия облак,
който с нозете си вдигнаха чак до небето конете,
505 щом се понесоха в боя обратно със своите колари.
Всички троянци започнаха битка със устремна сила.
Бурният Арес покри ги с мъгла, подпомогна троянци,

тичайки вредом по волята на Аполон златомечест,
който поръча на Арес да върне духа на троянци,
510 тъй като беше видял, че Атина си вече отива,
мъдра помощница в тежките битки за всички
данайци.

Сам Аполон изпроводи Енея от храма си пищен,
вдъхнал геройство в гърдите на вожда прочут на
войската.

Скоро Еней се яви между своите обични другари.
515 Радостни те го видяха, че бодър и читав си идва,
пълен със сила, но никой за нищо не го и попита,
тъй като почваше новата битка, която скроуха
Феб Аполон, и убиецът Арес, и злата Ерида.
Двамата славни Аякси и цар Одисей с Диомеда
520 в боя подтикваха своите данайци, макар че войските
нямаха страх от троянската сила и вражия натиск,
ала стояха недвижни, подобни на облаци тъмни,
пръснати над планините от Зевса във време
спокойно —

тихи, догдето почива мощта на Борей и на други
525 вихри могъщи, които, щом почнат да воят,
разпръсват

черните облаци вредом със своето духане шумно.
Тъй неподвижни данайци очакваха смело троянци.
Цар Агамемнон обходи войската с такива съвети:
„Мили другари, бъдете мъже със сърца на герои!
530 В страшните битки един се пред други срамувайте
вие!

Който войник се срамува, по-често във бой се
спасява,

който от битката бяга, изгубва защита и слава.“
Каза и копие хвърли, улучи храбреца известен,
Деикоонта Пергасов, другар на Енея юначен,
535 тачен наравно с децата на царя Приам от троянци,
тъй като ревностен бе да се впуска сред първите в
боя.

Цар Агамемнон Амреев го хласна със копие в щита,

здравият щит не отхвърли медта и тя мина през него,

стигна във долната част на корема през якия пояс.

540 Грохна троянецът, звъннаха гръмко доспехите с него.

В същото време Еней бе погубил най-лични данайци

—

Кретон и брат му Орсилох, потомци на царя Диокъл.

Техният татко Диокъл живееше в дивната Фера,

много заможен, той беше по род от Алфей

бистроструен,

545 който широко тече през земята на пилосци древни.

Този Алфей е баща на Орсилох, водач на герои,

а пък Орсилох — баща на прочутия, мощен Диокъл,

а пък Диокъл — баща на сърцати момчета близнаци:

Кретон и брат му Орсилох, в различни сражения

вещи.

550 Двамата щом възмъжаха, със своите кораби черни тръгнаха дружно с аргийци към хубавоконната Троя чест да печелят за цар Агамемнона и Менелая.

Ала смъртта ги настигна и двамата тука пред

Троя.

Както два лъва, отраснали сред върховете планински,

555 кърмени нежно от майка лъвица в гора недостъпна,

грабят свирепо рогати юници, овце угоени,

опустошават кошари пастирски, догдето самички

бъдат убити със копие медно от мъжки десници;

тъй от ръцете Енееви двама близнака сломени

560 рухнаха върху земята, подобни на борове стройни.

Паднаха и ги пожали герой Менелай гръмогласен.

Целият в мед заискряла облечен, излезе пред всички,

махайки своето копие; Арес му вдъхна геройство,

тайно кроейки коварство — да бъде убит от Енея.

565 Щом го видя Антилох богоравен, потомък на Нестор,

сам пред войските излезе, изплашен за вожда народен,

да не пострада и целият труд да отиде напразно.

Двамата вече насочваха своите копия медни,

за да се бият със устрем един срещу други отблизо.

570 Сам Антилох бе застанал до вожда прочут на войските.

Колкото сръчен боец и да беше, Еней се отдръпна,

щом забеляза, че двама герои го чакат задружно.

След като бяха отвлекли телата във стана ахейски

и на другари предали убитите двама близнака,

575 те се явиха отново във първите бойни редици.

Стигнаха до Пилемена, подобен по храброст на

Арес,

вожд на юначни мъже, щитоносни бойци пафлагонци.

Славният с копие цар Менелай го улучи жестоко

тъкмо във здравата ключица, както се беше изправил.

580 Там Антилох му погуби Мидона, колар и помощник, син на Антимний, когато обърна конете във бягство;

с камък във лакътя той го умери. В прахта на земята

паднаха мигом юздите, със слонова кост украсени.

С меч Антилох в слепоочника с мощен замах го удари.

585 Хъркайки, от колесницата дивна Мидон се събори, презглава рухна на темето и на плещите си едри.

Дълго остана така, че попадна в дълбокия пясък,

двата му коня го блъснаха силно в прахта на земята.

С бич Антилох ги закара веднага във стана ахейски.

590 Двамата Хектор позна сред войските и с вик ги нападна.

Всички троянски редици затичаха заедно с него:

водеха ги Енио достославна и страшният Арес.

Носеше вред Енио суматоха голяма във боя,

Арес размахваше копие дълго с ръцете си мощни.
595 Ту се изпречваше близо пред Хектора, ту пък зад него.

Щом го видя Диомед гръмогласен, изпадна във ужас.
Както безпомощен пътник, минаващ полето широко,
спира изплашен пред буйна река, към морето
потекла,

само щом зърне шумящата пяна, назад се отдръпва,
600 тъй Диомед се оттегли, на своята войска заговори:
„Мили другари, така се дивим на сърцатия Хектор,
копиеборец прочут и безстрашен във всякакви
битки!

Винаги някой безсмъртен отблъсва от него бедата.
Ето сега му помага бог Арес, престорен на смъртен.
605 Стойте с лица към троянци и гърбом отстъпвайте
само!

Никой от вас да не смее във бой със безсмъртни да
влиза!“

Тъй каза, ала троянци близо до тях вече бяха.
Хектор тогава погуби Менеста и вожд Анхиала,
двама герои в една колесница и опитни в боя.
610 Паднаха и ги пожали героят Аякс Теламонов.
Спря се наблизко до двамата, своето копие хвърли,
точно попадна във Амфий, потомък известен
Селагов,

който в Пес имаше много стада и нивя плодородни,
но го съдбата доведе да брани Приама и Троя.
615 Снажният син Теламонов го в пояса право уцели;
дългото копие влезе във долната част на корема.
Шумно раненият падна. Притича Аякс Теламонов,
за да му снее доспехите светли; троянците вкупом
ръснаха копия: много от тях се забиха във щита.

620 Мъртвия с крак той натисна и своето копие дръпна,
но не можеше да му смъкне доспехите от раменете:
беше обсипан безспирно със гъсти стрели от
войските.

Той се уплаши от тесния кръг на троянците горди,

че многобройни и силни със копия и дваха смело.
625 Снажен макар и да беше, могъщ и достоен за почит,
те го отбиха назад. И Аякс разтреперан отстъпи.
Всички аргийци така се потрудиха в боя усилен.
После съдбата насочи против Сарпедона божествен
вожд Тлеполема, потомък Хераклов, огромен и
мощен.

630 Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени —

Зевсов син бе Сарпедон, Тлеподем бе потомък на
Зевса,

първ Тлеподем заговори на своя роднина известен:

„Цар Сарпедоне ликийски, каква ли те нужда
принуди

тук да трепериш, понеже от битки съвсем не
разбираш?

635 Лъжат, които говорят, че ти си издънка на Зевса,
тъй като много по-слаб си от тези прочути герои,
Зевсови рожби рождени, велики сред древните хора.
Казват, че точно такъв е създаден героят Херакъл,
моят юначен родител със лъвско сърце във гърдите,
640 който тука бе дошъл за конете на Лаомедонта
само с шест кораба вити и малко отбрани войници.
Той разруши Илион и остави площадите пуси.

Твойто сърце е плашливо, войската ти вече загива.

Мисля, че няма да бъдеш със нищо полезен на Троя.

645 Даже и храбър да беше, от Ликия помощ не носиш.

Скоро от мен повален, ти ще стигнеш вратите на
Хадес.“

Цар Сарпедон, предводител ликийски, така му
отвърна:

„Твоят баща, Тлеподем, съсипа свещената Троя,
но заради лудостта на прочутия Лаомедонта,

650 който с обидни слова благодетеля силно засегна,
че му не даде конете — за тях бе пристигнал баща
ти.

Казвам: сега ще настъпи смъртта ти и черната
гибел.

Тежко ударен от моето копие, ти ще загинеш,
слава на мен ще дадеш, а душата си долу — на
Хадес.“

655 Рече така Сарпедон; Тлеподем вече копие вдигна.
В миг от ръцете им литнаха техните копия дълги.
Цар Сарпедон го улучи в средата на бялата шия
и острието, донасящо болка, премина през нея.
Черната нощ непрогледна покри му очите веднага.

660 А Тлеподем нарани Сарпедона в бедрото отляво
и острието стремглаво проникна дълбоко навътре,
стигна костта му; бащата запази сина си от гибел.
Верни другари изнесоха цар Сарпедона от боя,
ала го мъчеше много забитото копие дълго;

665 никой не бе се досетил и нито помислил бе даже
да го изтръгне с ръка от бедрото, та той да се
движи,

тъй като бързаха: толкова много те бяха заети.

А Тлеподема изнесоха медноколенни ахейци.

Щом го видя Одисей богоравен, герой хитроумен,
670 с дух издръжлив, със сърце благородно, в тревога
изпадна.

Той се размисли тогава във своята душа наболяла:
първо дали да преследва сина на Кронида всесилен,
или живота да вземе на много съюзни ликийци.

Още съдбата не беше решила за цар Одисея
675 сам да убие със копие мощния син на Кронида,
а мисълта му Атина насочи към други ликийци.
Там той Керана, Аластора, Хромия в боя изстреби,
Халия и Ноемона, Алкандра и с тях Пританиса.

Още мнозина ликийци сега Одисей би погубил,
680 ако не бе го видял шлемовеецът, славният Хектор.
Целият в мед засияла облечен, излезе пред строя,
всявайки страх у данайците. Щом като стигна
наблизо,

цар Сарпедон се зарадва и жални слова му продума:

„Сине Приамов, не давай да стана аз плячка данайска!

685 Ти защити ме! И нека във вашия град ме напусне
моят живот кратковечен, понеже разбирам, че
няма

вече да ида във къщи и в моята свидна родина,
за да зарадвам жена си любима, сина си невръстен.“

Каза така. Шлемовеецът Хектор му нищо не рече,
690 ала премина край него с желание страшно веднага
сам да прогони ахейците, много от тях да избие.
Сложиха верни другари герой Сарпедона божествен
скритом под чудния дъб на егидодържителя Зевса.

[53]

Дългото копие дръпна навън от бедрото на царя
695 смелият, силен Пелагон — другар неразделен му
беше.

Свяст Сарпедон бе изгубил и мрак му забули очите.
Скоро задиша отново и свежият лъх на Борея
вдъхна живот във гръдта, пресекливо и тежко
пъхтяща.

Ала аргийци пред Арес и пред меднобронния Хектор
700 нито избягаха в стана при своите кораби вити,
нито нападаха в боя, но бавно отстъпваха вече,
щом като бяха узнали, че Арес е между троянци.
Хектор, синът на Приама, и в бой ненаситният Арес
първи кого ли убиха, кого ли последен от всички?

705 Богоподобният Тевтрант, конеукротителя Орест,
копиебореца Трех етолиец и цар Еномая,
Хелен, потомък Енопов, Оресбий с блестящия пояс,
който живееше в Хила, отдаден на своите имоти
чак до Кефиското езеро; заедно с него и други
710 там беотийци живееха сред плодородни полета.
Щом белоръката Хера съгледа и двамата дружно
да разгромяват жестоко аргийците в жарката
битка,

тутакси думи крилати продума на мъдра Атина:
„Горко ни, дъще безстрашна на егидодържеца Зевса!

- 715 Двете напразно ний дадохме дума на цар Менелая,
щом укрепената Троя събори, назад да отплува,
ако оставим убиеца Арес така да беснее.
Нека сега си припомним за нашата мощна защита. “
Тъй каза. И совоока богиня Атина послуша
- 720 Хера, богиня почитена и щерка на славния Кронос,
тръгна веднага да впрегне конете с начелници
златни.
Хеба тогава постави в желязната ос колеснична
медните две колела, дето имаха спици по осем.
Техните наплати бяха от злато, нетленни. Отгоре
- 725 медните шини прилягаха плътно — за чудо и приказ!
Сребърни бяха главините — те на оста се въртяха;
с ремъци златни и сребърни капрата бе закрепена,
имаше също и двойни перила, умело извити.
Сребърен процепът беше. На края привърза за него
- 730 златен и хубав ярем: позлатените ремъци сложи.
Хера запрегна в ярема конете си вихреноноги:
силно жадуваше яростна битка и викове бойни.
В същото време Атина, любимата щерка на Зевса,
бързо в двореца си бащин съблече ефирния пеплос,
- 735 пъстър, искрящ, който беше сама изтъкала изкусно;
сложи си здравата броня на облакосбореца Зевса,
въоръжи се с доспехите за многосълзната битка.
На раменете си метна умело ресниста егида;
както венец се извива украсата около нея:
- 740 там се открийват и Бягство, и Разпра, и Храброст,
и Сила,
и на Горгона главата, чудовище зло и опасно,
грозно страшилище, чудо на егидодържеца Зевса.
Сложи си шлема със двете качулки и четири върха,
който бе златен и бе украсен със бойци на сто града.
- [54]
- 745 Тя в колесницата светла се метна и взе си в ръката
копие яко, голямо, с което избива мъжете,
щом им се сърди богинята, имаща татко всесилен.
Хера веднага припряно конете си шибна с камшика.

Крепките порти небесни сами се разтвориха шумно.
750 Хорите пазят усърдно вратите, Олимп и небето,
за да разстилат вред облаци гъсти или да ги събират.
Двете през портите вкараха своите коне
вихрогонни.

Зевса намериха седнал далече от всички безсмъртни
върз най-високия връх на Олимп многовръх,
недостъпен.

755 Там си конете запря белоръката Хера богиня,
Зевса Кронид всемогъщ заразпитва така и продума:
„Зевсе, за тези злодейства защо се не сърдиш на
Арес?

Колко прочути войски на ахейците Арес погуби
несправедливо и злобно? Аз страдам, а твърде
спокойни

760 вече се радват и бог Аполон сребролък, и Киприда,
след като пратиха този безумец, що правда не знае.
Татко наш Зевсе, дали ще се сърдиш на мен, ако с
удар

Ареса срамно наказва и после прогоня от боя?“

Облакосборецът Зевс отговори със думи такива:

765 „хайде прати срещу него Атина, даряваща плячка:
има тя навик да хвърля на Арес страдания тежки.“
Тъй каза, а белоръката Хера веднага послуша,
с бича подкара конете и радостни те полетяха
между земята огромна и звездния свод на небето.

770 Колкото може човек да обхване пространство със
поглед,

седнал на огледен връх, виновтъмно море съзерцаващ,
толкова с цвилене скачат конете на двете богини.

Щом като стигнаха Троя и двете реки бързотечни,
где Симоент и Скамандър водите си бистри

събират,

775 там белоръката Хера веднага запря си конете.

Щом ги разпрегна, наоколо пръсна мъгла
непрогледна.

Бог Симоент им изпрати обилно божествена паша.

Двете богини поеха, превърнати в гълъби плахи,
страстно желаейки още да бранят мъжете
аргийци.

780 Стигнаха място, където мнозина герои стояха,
всички събрани край цар Диомеда конеукротител,
твърде подобни на лъвови хищници, за кръв
настървени,

или на диви глигани, мощта на които е страшна.
Там белоръката Хера застана и гръмко извика,
785 уподобена на силния Стентор, герой медногърлен,
който надвикваше сам петдесет гласовити герои:
„Срамно! Аргийци страхливци, по външност сте
само достойни!

Докато идваше тука във боя Ахил богоравен,
нивга троянци не виждахме вън от Дарданските
порти.

790 Всяваше ужас у всички със своето копие тежко,
ала сега се сражават във стана, далече от Троя.“
Тъй каза. Сила и храброст събуди у всеки ахеец.
А светлоока Атина потърси сина на Тидея
и го откри досами колесницата и до конете,
795 раната да си разхлажда, която му Пандар нанесе.
Пот го измъчваше чак под широкия ремък на щита.
Страдаше върло героят, ръката го люто болеше,
щом като вдигнеше ремъка, черната кръв да
избърше.

Пипна ярема Атина Палада и викна високо:

800 „Колко ти малко приличаш на татко си, вожда
Тидея!

Скромен и дребен на ръст бе Тидей, но войник бе
отличен,

даже когато и аз му не давах да влиза във боя,
славата в битки да гони, тогава самичък ахейски
пратеник в Тива отиде при много и знатни
кадмейци.

805 Аз му поръчах да седне спокойно на пир във двореца.

Както по-рано, в сърцето си имаше смелост
безмерна,

викаше млади кадмейци на бой, побеждаваше
вредом;

толкова явна помощница бях за Тидея Ойнеев.

810 Също на тебе помагам и твърде усърдно те пазя,
най-благосклонно те карам с троянците да се
сражаваш.

Или голяма умора сковала е твоето тяло,

или пък страх малодушен сега те всецяло владее.

Ти не си син на Тидея, юначен потомък Ойнеев.“

Мощният син на Тидея така на Атина отвърна:

815 „Дъще на Зевса всесилен, богиньо, добре те
познавам!

Аз ще ти кажа сърдечно и няма да крия от тебе.

Нито ме страх малодушен владее, ни даже умора,

ала аз помня съветите мъдри, които ми даде.

820 Ти забрани да се бия със други безсмъртни, обаче

влезе ли в бой дъщерята на Зевс Афродита, поръча

да я понижа без милост със моето копие остро.

И затова аз отстъпих самичък и заповед дадох

всички аргийци да дойдат със мене на същото
място.

Виждам, че Арес сега ръководи напълно борбата.“

825 А совоока Атина Палада така отговори:

„Сине Тидеев, герой Диомеде, от мене обичан!

Нямай страх нито от Арес, ни даже от други
безсмъртни!

Толкова явна помощница днес ще ти бъда във боя.

830 Хайде нападай ти Арес с конете си еднокопитни,

удряй отблизо и без да се плашиш от буйния Арес,

този безумец, във злото изкусен, с дела вероломен!

Той обещание даде недавна на мене и Хера,

че ще се бие с троянци и сам ще подкрепя аргийци,

ала забрави това и сега подпомогна троянци.“

835 Тъй каза. Дръпна с ръката си Стенел и после го
блъсна

от колесницата долу; покорно той скочи веднага.
 Жадна за битки, Атина се качи до цар Диомеда.
 От тежината заскърца пронизно оста на колата:
 страшна богиня и воин отличен тя взеше в боя.

840 Грабна Атина Палада юздите и бича му гъвкав,
 бързо нападна бог Арес с конете му еднокопитни.
 Сваляше богът тогава доспехите на Перифанта,
 славния син на Охезий, най-храбрия от етолийци.
 В кърви опръскан, бог Арес му смъкваше всички
 доспехи.

845 Шлема на Хадес си сложи Атина, та скрита да
 бъде.

Щом като Арес, убиец на смъртни, съзря Диомеда,
 той Перифанта огромен остави прострян на
 земята,
 гдето го беше убил и лишил от живота му свиден,
 па се насочи против Диомеда конеукротител.

850 Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
 устремени,
 първо бог Арес запрати над конски юзди и яреми
 своето копие медно, живота му с ярост да вземе.
 Хубавоока богиня Атина с десница го сграбчи,
 блъсна го сред колелата да мине отдолу безвредно.

855 Втори нападна със копие цар Диомед гръмогласен.
 А пък Атина Палада насочи медта му направо
 във слабините на Арес, където бе с пояс препасан.
 Там го улучи и дивната кожа на бога разкъса,
 дръпна си остроото копие; Арес извика от болка,

860 както войска деветхилядна и десетхилядна вика,
 щом като вече започне страхотната битка на Арес.
 Ужас обхвана и всички ахейци, и всички троянци:
 тъй проглушително викна на бой ненаситният Арес.
 Както задава се мрак непрогледен от облаци черни,
 щом като бурният вятър задуха при лятната жега,

865 толкова страшен се стори бог Арес на цар Диомеда,
 в облаци гъсти нагоре поел към небето широко.

Бързо пристигна в Олимп недостъпен с дворци на
безсмъртни,

седна до Зевса Кронида със мъка голяма в душата
870 и му показва кръвта си безсмъртна, която течеше.
Стенейки богът печално, крилати му думи продума:
„Татко наш Зевсе, за тези злодейства защо се не
сърдиш?

Винаги ние, безсмъртните, тежки беди сме
търпели,

само по лична подбуда щом правим услуги на
смъртни.

875 Всички се сърдим на тебе — роди дъщеря неразумна,
гибелна щерка, която дела най-престъпни замисля.

Всички блажени безсмъртни, които Олимп
обитават,

с теб са напълно съгласни и всеки от нас е послушен,
само Атина Палада с уста и ръка не наказваш,

880 ала ѝ всичко прощаваш, понеже създаде я дръзка.

Тя и сега Диомеда, надменния син на Тидея,
прати на своя глава да беснее против боговете.

Първо рани Афродита във нейната прелестна
китка,

после, подобен на демон, и мене самия нападна.

885 Мен ме спасиха нозете ми бързи, че инак отдавна
мъките щях да понасям сред грозните купища
мъртви

или щях жив и безсилен да страдам от удари
медни.“

Облакосборецът Зевс го погледна сърдито и рече:

„Бог вероломен, недей да ми плачеш, приседнал до
мене!

890 Тебе аз мразя най-силно между боговете
безсмъртни.

Винаги много обичаш ти спорове, разпри и битки.

Имаш характера опак и мъчен на майка си Хера,
тая, която със моите думи едвам укротявам.

Смятам, че толкова страдаш по нейна вина и съвети.

⁸⁹⁵ Дълго от болки да патиш не мога все пак да понасям.

Мой си потомък и твоята майка роди те от мене.

Ако друг някой безсмъртен те беше създал тъй омразен,

щеше отдавна да бъдеш по-долу^[55] от всички титани.“

Тъй каза и заповяда Пеан да го сърчно лекува.

⁹⁰⁰ Вещо Пеан му положи лекарства, премахващи болки, раната той изцери му, понеже безсмъртен е Арес.

Както гъст сок от смокиня, във бялото мляко изсипан,

млечната течност сгъстява и бързо тя сирене става,

също тъй бързо Пеан излекува жестокия Арес.

⁹⁰⁵ Хеба сама го изкъпа, облече го в хубави дрехи.

Своята слава съзнаващ, приседна той близо до Зевса.

Хера аргийка и в битки помощница дръзка Атина

пак се завърнаха горе в двореца на Зевс гръмовержец,

Арес, убиец на смъртни, възпрели от мъжеубийства.

[45] Поетът има пред вид светлата звезда в съзвездие Орион, която изгрява в края на лятото. Някои смятат, че това е Сириус. ↑

[46] Според легендата боговете определили за троянците да обработват земята и да не плуват по море. В противен случай щели да погинат и да погубят града си. ↑

[47] Според митологията хората нямат достатъчно силно зрение, за да могат да различават боговете от човеците. ↑

[48] Митологията разказва, че боговете се хранят с амброзия и пият нектар вместо вино. В техните жили тече „божествена кръв“, наричана „йхор“. Кръвта на хората се нарича „хайма“. В такъв смисъл авторът казва, че боговете са „безкръвни“. ↑

[49] Според Евстатий, тълкувател на текста от XII век, начелниците били златни или позлатени верижки, които задържали гривите над челото на конете. ↑

[50] Според митологията Афродита произлязла направо от морската пяна. Само на това място в „Илиада“ се говори, че била дъщеря на Диона. ↑

[51] Херакъл се смята за син на Зевс и на Амфитрион. По същия начин Елена се смята за дъщеря на Зевс и на Тиндар. ↑

[52] Поетът има пред вид нападението на Херакъл срещу подземното царство, когато измъкнал оттам триглавото куче Цербер, пазещо входа. ↑

[53] Дъбът бил посветен на Зевс, маслината — на Атина, а лавровото дърво — на Аполон. Тука се има пред вид известният дъб в полето пред Троя (VI, 237). ↑

[54] В случая има хипербола: шлемът е толкова голям, че може да покрие бойците от сто града или пък върху него били нарисувани бойците от сто града. ↑

[55] Титаните били затворени дълбоко под земята, след като Зевс ги победил. ↑

ШЕСТА ПЕСЕН

СРЕЩА НА ХЕКТОР И АНДРОМАХА

В страшната битка останаха само троянци с ахейци.^[56]

*Бой непрестанно кипеше навред из полето обширно,
копия медни летяха поройно едно срещу друго
там между двете пенливи реки Симоент и
Скамандър.*

⁵ *Пръв между всички Аякс Теламонов, защита ахейска,
строя троянски разкъса, на своите вдъхна надежда,
тъй като мъртъв простря най-юначния между
тракийци,*

родния Евсоров син, Акаманта огромен и мощен.

¹⁰ *Първо удари високо във гъстата грива на шлема,
после заби във челото му своето копие медно.
Вътре в костта то проникна и мрак му забули
очите.*

*А Диомед гръмогласен прониза Аксила Тевтрантов,
който в доволство живя във добре изградена Арисба,
много честит, и богат, и обичан от смъртните
хора:*

¹⁵ *всички приемаше с радост в дома си, издигнат край
пътя;*

*никой обаче от тях пред лицето на грозната гибел
в помощ не му се притече. А вожд Диомед го погуби
заедно с верния негов приятел Калесий, подкарал
в боя конете: потънаха двамата дружно в земята.*

²⁰ *В лютия бой Евриал умъртви пък Офелтий и Дресос.
А след това се отправи към Езеп и Педас, известни
рожби на Буколиона и нимфата Абарбарея.
Син беше Буколион на прочутия Лаомедонта,*

най-стар по възраст във къщи, но син извънбрачен по майка.

25 Буколион край стадата си легна в любов със наяда, нимфа, която зачена и после роди му близнаци. А Евриал им сломи храбростта и телата красиви, после самичък им смъкна доспехите от раменете. Смелият в бой Полипет пък лиши от живот Астиала.

30 С копие медно срази Одисей перкосиеца Пидит. Славният Тевкър уби богоравния Аретаона, сам Антилох пък прониза със своето копие Аблер, мощният цар Агамемнон изпрати при Хадес Елата, който живееше близо до Сатниоент бързотечен
35 в стръмния Педас; а Леит погуби при бягство Филака,
сам Еврипил тесалийски свали безпощадно Мелавтий.

Цар Менелай гръмогласен тогава жив хвана Адраста;
двата му коня, подплашени, тичаха диво в полето, в храст тамарисков се блъснаха, счупиха здравия процеп

40 на колесницата вита; сами се засилиха после право към Троя, нагдето и други коне полетяха. От колесницата падна Адраст във прахта на земята

край колелата наблизю. При него веднага дотича силният цар Менелай, дългосенното копие вдигнал.
45 Хвана Адраст коленете му, почна така да го моли:
„Ти пощади ми живота, Атриде, и откуп ще вземеш!

Много съкровища има в дома на баща ми имотен: имаме злато, и мед, и изкусно ковано желязо.^[57] Татко ми ще ти изпрати награда и откуп несметен,
50 ако узнае, че жив съм при вашите кораби в стана.“ Рече на цар Менелая, склони му сърцето в гърдите. Царят бе вече готов да го връчи на своя служител,

за да го в плен отведе при ахейските кораби бързи,
но Агамемнон се втурна при него и с укор му каза:

55 „Цар Менелай мекушав! Ти защо съжбяваш
мъжете?

В своята къща троянците сториха хубаво дело!
Никой троянец дано не отбегне жестоката гибел
днес от ръцете ни тежки. Дано и детето, което
майката носи във своята утроба, смъртта не
избегне!

60 Всички във Троя дано да погинат без гроб и без
слава!“

Каза героят така и сърцето на брат си предума
с вярното слово. Атрид със десница отблъсна
Адраста.

Мощният цар Агамемнон без жал го рани във
корема.

Падна Адраст на земята: тогава синът на Атрея
65 стъпи със крак на гърдата му, забитото копие
дръпна.

Конникът Нестор подтикна аргийците, викайки
гръмко:

„Мили другари, данайски герои, слуги на бог Арес!
Никой сега, изостанал назад, да не бърза за плячка,
за да откара във стана най-много отмъкнати вещи.

70 Нека избиваме днеска мъжете, а после свободно
вий ще ограбват вражите трупове тука в полето.“
Тъй рече. Сила и смелост възбуди у всеки ахеец.

Щяха тогава троянци, надвити от храбри ахейци,
поради своята слабост в града да избягат отново,
75 ако не беше продумал на Хектора и на Енея

Хелен, синът на Приама, отличният птицегадател:

„Вие, Енее и Хекторе, имате повече грижи
както от всички троянци, така и от всички ликийци,
тъй като двама сте винаги първи във бой и в съвети.

80 Тук застанете и спрете войските пред нашите
порти,

с бягане да не попаднат в ръцете на своите съпруги,

повод да станат за радост и възгласи сред враговете.

Ала когато подбудите всичките наши фаланги,
ние, оставайки тука, ще влезем във битка с данайци,
85 нищо, че страдаме много: заставя ни нужда съдбовна.

Хекторе, ти пък изтичай към Троя, кажи на Хекуба,
нашата майка любима, да свика почтени троянки
в градската крепост във храма^[58] на хубавоока
Атина;

с ключ да отвори вратата на своята къща, да вземе
90 пеплоса,^[59] който тя смята най-хубав, най-дълъг в
двореца,

който самата най-много от всички одежди обича,
него да сложи върху коленете на мъдра Атина,
да обещае за жертва във храма дванадесет крави,
едногодишни, невяргани, ако пожали Палада
95 нашата крепост, жените троянки, децата
невръстни,

ако отблъсне от Троя свещена сина на Тидея,
дивия копиеборец, виновник за срамното бягство.
Казвам открито, че той е най-силен от всички
ахейци.

Тъй се не плашихме ний от Ахила, водач на мъжете,
100 а пък разказват, че той е роден от безсмъртна
богиня.

Страшно беснее Тидид и подобен по храброст той
няма.“

Тъй каза Хелен. И Хектор послуша съвета на брат
си.

В миг на земята с доспехите от колесницата скочи.
Махайки копия остри, обхождайки вредом войските,
105 той ги зовеше на бой и разпалваше яростна битка.
Те се обърнаха право с лице към редиците вражи.
Мигом аргийци от боя отстъпиха, спряха клането.
Сметнаха, че е пристигнал безсмъртен от звездни
простори,

за да закриля троянци, които така връхлетяха.

110 Хектор високо извика с такива слова на троянци:
 „Великодушни троянци и славни съюзници наши!
 Хайде бъдете мъже и спомнете си бурната сила,
 докато ида във Троя и кажа на нашите старци,
 мъдри в съвети, а също на нашите верни съпруги

115 те боговете да молят и да обрекат хекатомба.“
 Рече така шлемовеецът Хектор Приамов и тръгна.
 В шията и във нозете го удряше черната кожа,
 дето обшиваше края на щита му дълъг, изпъкнал.
 Главк, на Хиполох синът, и безстрашният син на
 Тидея,

120 жадни за битки, се втурнаха с устрем сред двете
 редици.
 Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
 устремени,
 пръв Диомед гръмогласен продума на Главк
 благороден:
 „Кой си ти толкова храбър, герою, сред смъртните
 хора?
 Още не съм те съзирал във боя, прославящ мъжете;
 125 всички троянци сега ти надмина със своята
 дързост,
 щом дългосенното копие мое посмя да дочакаш.
 Рожби на клетки бащи срещу моята сила излизат.
 Ако си някой безсмъртен, дошъл от небето високо,
 никога аз не бих влязъл във бой с боговете небесни.

130 Дълъг не беше животът на царя Ликурга Дриантов,
 който безумно се впусна във спор с боговете небесни.
 Някога той бе разгонил кърмачките на Диониса
 в Ниса свещена. Те всички захвърлиха своите
 тирси^[60]
 върху земята, преследвани с бич от Ликурга убиец.

135 Бог Дионис се изплаши и в морските бездни се
 гмурна,
 гдето го скри разтреперан Тетида във своите
 скути:

толкова страх го обхвана от силния вик на героя.
 Всичко това разгневи боговете, живеещи леко.
 Сам всемогъщият Зевс ослепи без пощада Ликурга,
 140 който наскоро умря, ненавиждан от всички
 безсмъртни.
 Аз не желая да влизам във спор с боговете блажени.
 Щом си ти някой от смъртните, хранен с плода на
 земята,
 близо ела да намериш без бавене своята гибел.“
 Светлият син на Хиполох отвърна на цар Диомеда:
 145 „сине юначен Тидеев, защо за рода ми разпитваш?
 Смъртните хора приличат съвсем на листата в
 гората:
 вятърът сваля едни на земята, а други напролет
 свежи покарват, когато гората отново напъхва.
 Хората също: едни тук се раждат, а други умират.
 150 Искаш ли нашия род ти добре да познаеш, изслушай
 всичко, което мнозина от хората знаят отдавна:
 има в прочута с коне Арголида град с име Ефира,
 гдето живя и Сизиф, най-лукав между всичките
 хора,
 син на Еола, а сам бе баща на известния Главка;
 155 тоя пък Главк бе родител на Белерофонт непорочен,
 щедро дарен от безсмъртните с хубост и сила
 мечтана;
 Прет бе замислил за него в душата си дело коварно:
 той го изгони от своята област, че беше по-
 властен.
 Зевс подчинил бе под скиптъра Претов и
 Белерофонта.
 160 Ала Антея, жената на Прета, копнееше лудо
 в тайна любов да се свърже със Белерофонта
 юначен,
 но не успя да предума младежа разумен и скромен.
 Наклевети го тогава пред Прета, съпруга си
 царствен:
 «Белерофонта убий или сам да загинеш ти, Прете,

165 тъй като силен поиска в любов да се свърже той с мене.»

Каза това. И нечувана ярост обхвана цар Прета.
Все пак той имаше страх и не смееше да го погуби,
но го изпрати във Ликия, даде му гибелни^[61] знаци.
Прет вписа в табличка сгъната ред смъртоносни

заръки:

170 щом я покаже на тъста му, сам да погине от него
Белерофонт. Той потегли за Ликия с божия помощ.
Благополучно пристигна до Ксант бързотечен
ликийски.

Царят на плодната Ликия твърде любезно го
срещна:

девет го дена гощава със девет заклани говеда.

175 Ала когато изгря и десета Зора розопръста,
царят попита младежа и знака поиска да види,
който му носи от Прета, от зетя далечен и верен.
Щом като царят получи прокобните знаци на зет си,
Белерофонта изпрати да смаже химерата грозна,
180 от боговете родена, а не от преходните хора:
с лъвска глава, със опашка на дракон, с туловище
козе,

яростно бълваща струя голяма от огън разпален.
Белерофонт я срази, упован на поличба небесна.^[62]

После в сражение влезе с прочутото племе солими:
185 смяташе тази си битка най-тежка от битките с
хора.

В третия подвиг изби амазонките мъжеподобни.
Друго коварство понесе, когато се връщаше в къщи:
царят избра от обширната Ликия храбри младежи
и ги постави в засада, но никой дома се не върна —

190 Белерофонт благороден безмилостно всички погуби.
Вече узнал, че е храбър потомък от род на
безсмъртни,

царят го там задържа, задоми го за своята щерка,
даде му той половина от царската почит и слава,
а и ликийци го щедро дариха с земя плодородна,

195 чудна земя за градини и ниви, които да сее.
 Рожби три беше родила жената на Белерофонта:
 първо Исандър, Хиполох, след туй Лаодамия щерка.
 Зевс промислител преспа с Лаодамия, дивна девица.
 Тя му роди меднобронния син Сарпедон богоравен.
 200 Щом боговете безсмъртни намразиха Белерофонта,
 той се заскита самотен и блед по полето Алейско,
 глождейки своята душа, надалеч от следите на
 хора.
 Син му Исандър погина от Арес, на бой ненаситен,
 в дните, когато воюва с прочутото племе солими.
 205 А златоюздата, зла Артемида уби дъщеря му.^[63]
 Моят баща е Хиполох, за негов син аз се признавам.
 Сам ме изпрати във Троя и много поръки ми даде:
 винаги пръв да съм в боя и другите да надминавам,
 да не посрамя рода на дедите, които безспорно
 210 бяха най-храбри в обширната Ликия и във Ефира.
 Ето рода и кръвта ми, с които се хваля пред тебе.“
 Тъй каза Главк. Диомед гръмогласен се много
 зарадва.
 Своего копие остро заби във пръстта плодородна,
 меденосладки слова заговори на вожда народен:
 215 „Истина! Ти си ми верен другар по наследство от
 дядо!^[64]
 Царят Ойней бе приел благородния Белерофонта
 гост във двореца си древен, гощава го двадесет дена.
 Те си раздадоха щедро подаръци много красиви:
 дядо Ойней го дари гостолюбно със пояс от пурпур,
 220 Белерофонт му поднесе изваяна чаша от злато.
 Чашата в къщи оставих, когато потеглих за Троя.
 Царя Тидея не помня, понеже ме малък остави
 в дните, когато погина войската ахейска^[65] пред
 Тива.
 И затова ще ти бъда любезен хазаин във Аргос,
 225 ти пък — на мене във Ликия, дойда ли нявга при
 тебе.
 Нека взаимно отбягваме нашите копия тука:

много троянци и славни съюзници има за мене,
 за да повалям, когото настигна, изпратен от бога.
 Много ахейци остават за тебе; убивай на воля!
 230 Нека сега си сменим лъчезарните наши доспехи,
 всеки да знае, че ний сме другари по старо
 наследство.“
 Казаха двамата, слязоха от колесниците бойни,
 взеха ръцете си, клетви за вярност си дадоха
 дружно.
 Зевс олимпийски лиши предводителя Главк от
 разсъдък,
 235 тъй че смени той със цар Диомеда доспехи от злато
 с медни доспехи и даде сто вола отбрани за девет.
 Щом като Хектор дойде при дъба и при Скейските
 порти,
 вкупом се сбраха край него троянски съпруги и
 щерки,
 за да го питат за рожби и братя, съпрузи и близки.
 240 Той заповяда на всички поред боговете да молят:
 мъки горчиви надвисваха вече над много троянки.
 Сам след това се завърна в прекрасния дом на
 Приама,
 който бе вредом известен с блестящите стаи с
 колони;^[66]
 там петдесет се намираха спални от мрамор
 изгладен,
 245 всичките бяха във близко съседство, изкусно
 строени:
 спяха във тях синовете на царя със своите съпруги;
 точно отсреща и вътре в двореца за царските
 щерки
 имаше спални дванадесет, също сградени от
 мрамор,
 всичките бяха във близко съседство, изкусно
 строени:
 250 царските зетъове спяха във тях със законни съпруги.
 Хектора вътре посрещна добрата му майка Хекуба

със Лаодика, най-първа по хубост от нейните
щерки.

Тя за ръката го хвана и думи такива му каза:

„Чедо, защо изостави борбата и тука пристигна?

255 Сигур ви много терзаят омразните рожби ахейски,
битка повели пред Троя, а тебе сърцето те тласка
тука да дойдеш и Зевс да помолиш от градската
крепост.

Чакай да ти донеса от пресладкото медено вино,
за да възлееш на татко ни Зевса и други безсмъртни,
260 после самичък ти полза ще имаш, щом пиеш от него.
Виното връща голямата смелост на морния воин,
както си ти изнурен, защитавайки своите близки.“

А шлемовеецът, славният Хектор, така ѝ отвърна:

„Майко почтена, недей да донасяш приятното вино,
265 слаб да не стана и сам да забравя и храброст, и
сила.

Страх ме е вино да лея за Зевс със ръце неумити,
нито е редно изобищо, изцапан със прах и със кърви,
помощ да моля усърдно от облакосбореца Зевса.

В храма иди на Атина Палада, даряваща плячка,
270 свикай почтени троянки, откарай и жертви уханни;
пеплоса, който ти смяташ най-хубав, най-дълъг в
двореца,

който самата най-много от всички одежди обичаш,
него върху колената на мъдра Атина да сложиш.

Ти обещавай ѝ за жертва във храма дванадесет крави,

275 едногодишни, невпрягани, ако пожали Палада
нашата крепост, жените троянки, децата
невръстни,

ако отблъсне от Троя свещена сина на Тидея,
дивия копиеборец, виновник за срамното бягство.

В храма иди на Атина Палада, даряваща плячка.

280 Аз ще потърся и Парис, на бой ще го викам да
тръгне,

ако поиска да чуе. Дано го погълне земята!

Париса Зевс олимпийски отгледа за мъка голяма,

мъка за Троя, за царя Приама, за царските рожби.
Ако го видя потънал в подземното царство на Хадес,
285 вярвам, че мойто сърце ще забрави горчивата
болка.“

Тъй каза. Влезе Хекуба в двореца, слугините свика,
тръгнаха те из града да събират почтени троянки.
В същото време Хекуба отиде в уханната стая,
гдето си пазеше пъстрите пеплоси; тях ги тъкаха
290 сръчни сидонки,^[67] които сам Парис божествен
докара

в същото време, когато преплува морето обширно
и благородна Елена по този път в Троя доведе.
Измежду тях си хареса Хекуба за дар на Атина
най-голям пеплос, най-хубав, със шарки втъкани по
него;
295 както звезда той блестеше и беше поставен най-
долу.

Тръгна със него Хекуба, от знатни жени
придружена.

Щом приближиха в акропола храма висок на Атина,
ширно отвори там дверите хубавобуза Теана,
щерка Кисеева, вярна съпруга на цар Антенора.
300 Нея троянци избраха за жрица на мъдра Атина.
Плачейки всички, издигнаха своите ръце към Атина.
Хубавобуза Теана получи красивия пеплос,
сложи го на коленете на къдравокоса Атина,
гласно започна да моли така дъщерята на Зевса:
305 „Градозащитнице, мощна богиньо, почитена Атино!
Медното копие на Диомеда счупи незабавно!
Нека да падне той ничком наблизо до Скейските
порти,
за да получиш веднага във храма дванадесет крави,
едногодишни, невпрягани, ако пожалиш, Атино,
310 нашата крепост, жените троянки, децата
невръстни.“

Тъй се помоли Теана, обаче Атина отказа.
Всички така се помолиха на дъщерята на Зевса.

Хектор, синът на Приама, пристигна в двореца на Парис,

Парис го беше издигнал самичък с мъжете зидари,
315 майстори твърде известни на времето в плодната Троя.

Те му направиха нещо двореца със двор и със спалня горе в акропола, близо до царя Приама и Хектор.

Хектор божествен в двореца му влезе със копие дълго

до единадесет лакти, а медният връх му блестеше,
320 плътно затегнат за здравата дръжка със пръстен от злато.

В женската стая завари той Парис сред чудни доспехи:

пробваше щитове, ризници, лъкове силно извити.

Там и Елена аргийка седеше със своите слугини:

работи дивни поръчваше на дългополи робини.

325 Хектор щом брат си съгледа, обидни му думи продума:

„Клетнико! Време намери да трупаши в душата си ярост!

Гинат войските безспирно край Троя и стръмната крепост.

Заради теб се разпали жестокия бой край града ни.

Трябваше сам да се бориш и всички край тебе да мъмриш,

330 щом ги съгледаш да бягат страхливо от тъжната битка!

Тръгвай! Дано да не пламне градът ни от вражески огън!“

Богopodobният цар Александър така му отвърна:

„Хекторе, ти ме похули със право и както заслужих.

Всичко сега ще ти кажа, а ти ме изслушай спокойно.

335 В спалнята не от омраза и гняв към троянци останах,

само желях да бъда самичък със своята мъка.

Мойта съпруга със ласкави думи към бой ме подтиква.

Мен ми се струва сега, че това по-изгодно ще бъде:
честоменява победата своите герои любимци.

340 Хайде почакай ме тук да си сложа доспехите бойни,
или тръгни: ще побързам след тебе и сам ще те
стигна.“

Тъй каза, а шлемовеецът Хектор му нищо не рече.
С ласкави думи тогава Елена на Хектор продума:
„Мили ми девере! Девер на кучка омразна, прокобна!

345 Трябваше в същото време, когато ме раждала мама,
буря свирепа да духне, във дън планина да ме скрие
или в дълбока, пенлива вълна на море многошумно,
да ме погълне водата, преди да се случат злините.

Щом боговете решиха такива беди да настъпят,
350 нежна съпруга да станех поне на герой благороден,
който да чувства хулите хорски, обидните думи.
Днес малодушен е Парис, такъв ще остане и после,
вярвам обаче, че той ще получи за всичко отплата.

Девере, хайде сега ти ела и седни на креслото,
355 тъй като мъка ти гложди душата най-много от
всички

заради мене безсрамната и за вината на Парис.
Зевс олимпийски на двама ни даде печалната участ,
за да сме после прославяни ние от бъдните хора.“^[68]

А шлемовеецът, светлият Хектор така ѝ отвърна:
360 „Ти ме не карай, любезно Елено, да сядам: не мога.
Мойто сърце ме припира да браня неспирно
троянци:

вече те много тъгуват, че аз се отлъчих от боя.
Ала подканяй ти Парис и нека той сам да побърза,
за да ме скоро настигне, догдето в града се
намирам.

365 Аз у дома ще отида и своите близки ще видя:
моята мила съпруга и мойто невръстно момченце.
Никак не зная дали ще се върна отново от боя,
или с ръце на ахейци безсмъртните ще ме погубят.“

Каза така шлемовеецът Хектор Приамов и тръгна.
 370 Бързо пристигна тогава във своя дворец многолюден,
 но белоръка, добра Андромаха дома не намери.
 Заедно с малката рожба и хубавопола слугиня
 беше на кулата спряла, ридаейки, в сълзи обляна.
 Щом не завари в двореца почтената своя съпруга,
 375 Хектор застана на прага и тъй на прислугата рече:
 „Хайде, служителки верни, веднага кажете ми
 точно,
 где белоръка, добра Андромаха отиде от къщи —
 пак ли при своите зълви и гиздавополи етърви
 или във храма на мъдра Атина, където и други
 380 хубавокъдри троянки смиляват богинята
 страшна?“
 А икономката сръчна така отговори на Хектор:
 „Хекторе, щом настояваш, сега ще ти кажа най-
 точно:
 нито при своите зълви и гиздавополи етърви,
 нито във храма на мъдра Атина отиде, където
 385 хубавокъдри троянки смиляват богинята страшна,
 но се отправи към градската кула, когато научи
 колко троянците страдат, каква е ахейската сила.
 Хукнала тя като луда, пристигна на градската
 крепост:
 дойката с нея вървеше и носеше в скути детето.“
 390 Тъй икономката каза, а Хектор изскочи от къщи.
 Тръгна обратно по същите улици, гладко настлани.
 Мина просторния град и пристигна до Скейските
 порти:
 трябваше скоро през тях да излезе в полето широко.
 Там Андромаха, жена му любима, притича към него.
 395 Щерка богата^[69] тя беше на храбрия Еетиона,
 който живееше дълго под Плак, планината гориста,
 в Тива плакийска, царуващ над много мъже
 киликийци.
 Бе дъщеря му съпруга на меднохитонния Хектор.
 Тя го пресрещна, а с нея вървеше слугинята вярна,

400 носейки в своите прегръдки невръстното, мъжко
детенце,

чедо обично на Хектор, подобно на ярка звезда.

Хектор го с радост зовеше Скамандър, а всички
троянци —

Астианакс, че единствен защитник на Троя бе
Хектор.

Той се усмихна тогава, загледан безмълвно детето.

405 Близо до него се спря Андромаха, проливайки сълзи.

Тя за ръката го хвана и думи такива му рече:

„Хекторе клети! Погубва те своята храброст. Не
жалиш

своят невръстно детенце, ни мене, злочестата
майка;

скоро без теб ще остана, понеже ахейците дружно

410 скупчени теб ще нападнат и тъй ще ти грабнат
живота.

По-добре щеше да бъде в земята и аз да потъна!

Няма да има за мене утеха, когато погинеш.

Мъки ме чакат, а нямам ни татко, ни майка
почтена.

С копие тежко Ахил богоравен прониза баща ми,

415 високопортната Тива, цветущия град киликийски,

в пепел превърна и татка ми Еетиона погуби.

Ала не взе му доспехите — жал му обхвана душата.

Тялото сложи на клада ведно със доспехите пъстри

и му издигна могила, а горските нимфи прекрасни,

420 щерки на Зевса всемоушен, сами посадиха дървета.

Имах аз братя седмина, родени в двореца ни бащин.

Всички в деня съдбоносен отидоха долу при Хадес:

всички уби безпощадно Ахил, бързоног и божествен,

между овце белорунни и тежкокопитни говеда.

425 Моята майка, царица на Плакската област гориста,

пленница тука докара, плякосал и други богатства.

После я върна обратно, взел откуп несметен за нея,

но Артемида със лък я срази във двореца ни бащин.

Хекторе, ти си ми всичко; и татко, и майка
почтена,

430 ти си ми брат и съпруг неразделен във възраст
цветуща!

Хайде смили се сега, не напускай високата кула,
да не оставиш жена си вдовица, детето — сираче.

Хайде войската задръж при смокинята дива,^[70]
където

Троя е най-уязвима, стената най-лесно достъпна.

435 Трижди я вече нападат най-дръзки и храбри ахейци
с двамата мощни Аякси и силния Идоменея,
с двамата братя Атриди и смелия син на Тидея.
Може би вещ прорицател умело насам ги насочва
или пък техният дух ги подтиква и тъй направлява. “

440 А шлемовеецът, славният Хектор тогава ѝ каза:
„Мила съпруго, това и за мене е грижа голяма,
но ме е срам от троянци и от дългополи троянки,
ако избягам далече от битката като страхливец.
Мен ми не дава сърцето, понеже съм свикнал да

бъда

445 винаги доблестен, пръв със троянци да влизам във
боя,

за да печеля най-хубава слава за мене и татко.

Вече разбирам добре във сърцето си и във душата:
ден ще настане, когато свещената Троя ще падне,
заедно с нея Приам и народът на царя Приама.

450 Толкова мен ме не плаши троянската бъдеща мъка,
нито съдбата на майка Хекуба и царя Приама,
нито на моите братя, които, безбройни и храбри,
скоро ще бъдат свалени в прахта от мъжете
враждебни,

колкото твоята участ, когато незнаен ахеец

455 плачеща ще те откара, отнел свободата ти скъпа.

В Аргос робиня ще бъдеш, платно ще тъчеш ти за
друга,

от Месеида или Хиперея вода ще пренасяш

волю-неволю със болка; принуда над тебе ще тегне.

Всеки ще каже, когато те види проливаща сълзи:
 460 «Ето жената на Хектора, който по храброст бе
 първи
 от конеборци троянци, когато се биха при Троя.»
 Някой така ще говори и мъката пак ще те сграбчи,
 тъй като няма да имаш съпруг да ти робството
 снесе.
 Мъртъв дано ме покрие надгробна могила в земята,
 465 за да не чувам вика ти и твойта неволя не виждам!“
 Рече блестящият Хектор, протегна ръце към сина
 си.
 С плач се пригуши детето в гърдите на своята
 дойка,
 силно смутено от външния вид на баща си обичан:
 светлата, лъскава мед го уплаши и конската грива,
 470 щом я видя да се вее страхотно отгоре на шлема.
 Милият татко и нежната майка за миг се засмяха.
 Снажният Хектор веднага свали от главата си
 шлема
 и на земята го сложи, излъчващ сияние ярко.
 После целуна любимото чедо, в ръце го подруса
 475 и се обърна с молитва към Зевса и други безсмъртни:
 „Зевсе и други безсмъртни! Дарете сина ми обичен,
 както баща си да стане известен сред всички
 троянци,
 тъй да е силен и храбър и Троя със мощ да владее!
 Нека да казват за него, когато от битка се връща:
 480 «Той и баща си по храброст надмина.» След тежка
 победа
 кървава плячка да носи и своята майка да радва.“
 Рече и сложи детето в ръцете на своята съпруга.
 Тя се усмихна през сълзи, пое го на пазви уханни.
 Хектор това забеляза и жал му обхвана душата,
 485 нежно с ръка я погали и думи такива ѝ каза:
 „Свидна! Недей изтезава сърцето си с толкова
 горест!

Мимо съдбата не може човек да ме прати при
Хадес.

Смятам, че никой от хората своята съдба не
избягва:

нито героят, ни слабият, щом е роден на земята.

490 Хайде върви си във къщи и своята работа гледай —
стана и хурката. Карай слугините сръчно да
вършат

тяхната работа къщна. За битката грижа ще
имат

всички герои във Троя, но най-много аз ще се грижа. “

Хектор тъй каза и шлема си с конската грива
наложи.

495 А пък съпругата мила си тръгна безмълвно за в
къщи,

често назад се обръщаше, леейки сълзи горещи.

Щом като стигна в двореца на мъжегубителя
Хектор,

вътре завари тя много от своите покорни слугини.

Плач и ридание мигом у тях Андрوماха възбуди.

500 Дружно слугините в къщи оплакваха живия Хектор:

смятаха вече, че няма от боя дома да се върне,

няма гнева и ръцете на лютия враг да избегне.

Парис се дълго не бави във своята къща висока;

след като бе си облякъл прочутите медни доспехи,

505 тръгна през Троя със устрем, уверен в нозете си
бързи.

Както жребец, във обора запиран на ясли, когато

скъса въжето и тичайки, тропя с копита в полето,

гордо препуска и често се къпе в реката пенлива,

все нависоко си вдига главата и грива развява

510 върху плещите си мощни, уверен във своята хубост,

живо краката го носят в желани лъки за конете:

също тъй Парис се спусна от стръмната крепост
на Троя,

радостен, святкащ във своите доспехи, подобен на
слънце.

Леко нозете му бързи го носеха право през Троя.
515 Брата си Хектора стигна, когато напускаше вече мястото, гдето се беше простил със жена си любима.

Пръв Александър божествен така заговори на Хектор:

„Мили ми брате! Забавих те много, а бързаш да тръгнеш.

Аз не пристигнах навреме, тъй както ти беше поръчал.“

520 А шлемовеецът Хектор отвърна веднага на Парис:
„Брате мой! Никой човек справедлив сред почтените хора

твоего дело военно не хули, понеже си храбър,
но доброволно ти сам се отпускаш, отбягваш делата.

Страда сърцето ми, чуя ли укор за теб от троянци,
525 че преголеми неволи понасят те заради тебе.

Хайде сега да вървим; за това ще говорим и после,
щом като Зевс ни даде да налеем свободни в двореца
вино в препълнени кратери за боговете всевечни,
като отблъснем от Троя ахейците медноколенни.“

[56] Боговете, които участвували в сражението, напуснали бойното поле. ↑

[57] Желязото било рядък метал и се ценяло много. ↑

[58] Боговете имали храмове горе в крепостта, в които се пазели техните статуи. ↑

[59] Пеплосът бил дълга горна дреха, предимно за жени. ↑

[60] Тирсът бил жезъл, който носели служителките на Дионис. Около тирса увивали венец от бръшлян и лоза. ↑

[61] Някои тълкуватели смятат, че се говори за писмо. ↑

[62] Митологията разказва, че Атина дала на Белерофонт крилатия кон Пегас, с помощта на който убил Химера. ↑

[63] Внезапната смърт на мъж приписвали на Аполон, а на жена — на Артемида. ↑

[64] Бащата на Диомед починал рано. Затова той говори за дядо си Ойней (стих 222 и следващи). ↑

[65] Става дума за похода на Седемте срещу Тива. ↑

[66] Колонадите в дворците били при главната порта и през тях се влизало в двора. ↑

[67] След като Парис отвлякъл Елена, минал през Египет и през Финикия. От финикийския град Сидон взел жени за робини, известни със своите хубави тъкани и бродерии. ↑

[68] Поетът прави алюзия за своята „Илиада“, в която Елена и Парис са възпети. ↑

[69] Съпругът откупвал жена си от нейния баща. Богатите бащи обаче дарявали дъщерите си при сключване на брак (IX, 148 и следващи). Думата „полюдорос“ се тълкува от някои езиковеди като „струващ, скъпо“, т.е. жена, за която е платен на баща ѝ голям откуп. ↑

[70] Омир говори за смокиновото дърво, което се намирало недалече от река Скамандър и градската крепост. ↑

СЕДМА ПЕСЕН

ЕДИНОБОРСТВО МЕЖДУ ХЕКТОР И АЯКС

ПОГРЕБВАНЕ НА МЪРТВИТЕ

Тъй каза светлият Хектор, излезе от портите с устрем.

Заедно с него вървеше и Парис. В душата си двама искаха колкото може по-скоро борба да започнат. Както на чакащи дълго и жадно моряци бог праща
5 вятър попътен, когато са морни да порят морето с гладки весла натежали и техните мишци отпадат,

двамата тъй се явиха, очаквани с жад от троянци. Там Александър погуби Менестия Арейтосев, жител на Арна, потомък на славния в бой със криваци^[71]

10 Арейтой и на голямооката Филомедуза. Хектор удари със своето копие Еионея в нежната шия под медния шлем и отне му живота. Главк пък, синът на Хиполох, водач на мъжете ликийски,

с копие в боя улучи във рамото вожд Ифиноя
15 Дексиев, както се качваше във колесницата бърза. Падна героят в прахта със разслабено, стинецо тяло.

Щом совоока^[72] богиня Атина Палада ги зърна как най-жестоко избиват аргийците в лютата битка,

вихром се спусна направо от стръмния връх олимпийски

20 в Троя свещена, но бог Аполон от Пергам я съгледа,

тръгна към нея, че искаше той за троянци победа.
Двамата скоро дойдоха при стария дъб във полето.
Пръв Аполон-покровител, потомък на Зевса, ѝ рече:
„Дъще на Зевс гръмовержец, защо ти отново
припряна

25 тука дойде от Олимп и защо духът ти е тревожен?
Мигар сега ще дадеш на данайците пълна победа?
Никак не жалиш горките троянци, които погиват.
Но ако ти ме послушаш, то много полезно ще бъде.
Нека прекъснем за днеска войната и всякаква битка.
30 По-късно пак ще воюват, догдето град Троя изчезне,
тъй като двете със Хера желаете твърде отдавна
целият град на Приама да бъде съсипан до камък.“
А светлоока богиня Атина така му отвърна:
„Далекострелецо, нека тъй бъде! Със същата мисъл
35 тука дойдох от Олимп сред троянци и всички ахейци.
Само кажи ми, ний как да прекъснем сечта на
мъжете?“

Бог Аполон-покровител, потомък на Зевса, ѝ каза:
„Нека разпалим опасната смелост на Хектор
Приамов,
за да извика той виден ахеец във единоборство,
40 двама, един срещу друг, да излязат във яростна
схватка.
Медноколенни ахейци, обидени, в миг ще подирят
някого, за да го втикнат във бой с богоравния
Хектор.“

Тъй рече и совоока богиня Атина послуша.
Хелен, любимият син на Приама, разбра
незабавно^[73]

45 плана, допаднал напълно на двамата силни
безсмъртни.

Хелен отиде наблизо до Хектор и тъй му продума:
„Хекторе, сине Приамов, по разум подобен на Зевса!
Би ли сега ме послушал? Нали сме си братя
рождени?

Нека да седнат троянците, също и всички ахейци.

50 Сам ти извикай най-храбрия между войските
ахейски,

двама един срещу друг започнете безжалостна
битка.

Още съдбата ти смърт не предсказва и няма да
паднеш.

Чух аз това да говорят сами боговете безсмъртни.“
Каза, а Хектор се много зарадва от чутиите думи.

55 Гордо излезе в средата със копие медно в десница,
взе да задържа редиците, всички се спряха веднага.
Цар Агамемнон накара бойците ахейски да седнат.

Бог Аполон сребролък и богиня Атина Палада,
уподобени на ястреби-хищници, кацнаха горе
60 върху високия дъб на егидодържителя Зевса,
гледайки с радост войските. Фалангите гъсти
седяха,

страшни с наежени щитове, шлемове, копия остри.
Както Зефирът, внезапно задухал, надига неспирно
нови и нови вълни, та морето чернее от него,

65 тъй и войските нащрек се вълнуваха там сред
полето.

Хектор Приамов на двете враждебни войски
заговори:

„Чуйте ме вие, троянци и медноколенни ахейци!
Аз ще ви кажа, каквото ме кара духът ми в гърдите.

Нашите клетви високопрестолният Зевс не изпълни,
70 ала замисля да стори злини и на двата народа,
докато вие превземете Троя със яките кули
или загинете при мореходните кораби бързи.

Имате вие отлични герои сред всички ахейци;
този, когото сърцето подтиква със мен да се бие,

75 нека пред всички излезе за битка със Хектор
божествен.

Тъй аз говоря и нека Кронид да ни бъде свидетел!

Ако ли мене погуби противникът с копие остро,
мойте доспехи да вземе и в лагера да ги отвози.

Моето тяло да върне обратно във Троя, да могат

80 да ме поставят на клада троянци със своите
съпруги.

Ако ли аз го убия и бог Аполон ме прослави,
аз ще му взема доспехите, сам ще ги в Троя откарам,
ще ги положа във храма на Феб Аполон далномерец,
а пък трупа ще пратя при кораби с навеси дивни,
85 за да го турят във гроб дългокосите смели ахейци,
да му издигнат могила покрай Хелеспонта обширен.
Някога някой от бъдните хора ще казва със почит,
плувайки там с многовеслени кораби близо в морето:
«Тази могила е гроб на ахеец, отдавна загинал;
90 светлият Хектор го нявга във единоборство погуби.»
Тъй ще говорят, а моята слава не ще се затрие.“
Рече така и останаха всички дълбоко смълчани.
Срамно им бе да откажат и страшно им бе да
приемат.

Най-после цар Менелай се изправи и с укор им викна,
95 хулейки ядно и стенийки горко в сърцето си мъжко:
„Тежко за вас, самохвалци! Ахейки, но не и ахейци!
Вече позор за данайци от грозен по-грозен ще следва,
щом като никой от вас не излезе в двуборство със
Хектор.

Нека да станете всички на пръст и вода незабавно,
[74]

100 тъй като тука седите страхливи, безславни и
жалки.

Ето защо аз самичък ще сложа доспехите бойни,
а боговете безсмъртни владеят победния жребий.“
Тъй каза и си облече разкошните бойни доспехи.
Тук би настанал и краят на твоя живот, Менелае,
105 взет от ръцете на Хектор, понеже бе много по-
силен,

ако не бяха те спрели със устрем царете ахейски,
също и широковластният цар Агамемнон Атреев,
който ти хвана ръката и думи такива издума:
„Брат Менелае, потомък на Зевса, постъпваш
безумно!

110 Глупост не бива да правиш, смири си сърцето
печално!

Гневен във бой не налитай с герой по-юначен от
тебе,

с Хектора, син на Приама: от него и други
треперят.

Даже Ахил се уплаши да влезе със него във битка,
дето мъжете прославя, а той е по-храбър от тебе.

115 Хайде сега си седни между твоите верни другари;
някой герой ще изпратят ахейци в двубоя със
Хектор.

Колкото да е безстрашен и жаден за кървава
схватка,

все пак той с радост, повярвай, коляно ще сгъне
покорно,

ако борбата опасна и тежката сеч би избягнал.“

120 Тъй каза цар Агамемнон, склони Менелая божествен
с реч справедлива; и брат му съвета веднага
послуша.

С радост слугите свалиха доспехите светли от него.
А сред аргийците стана цар Нестор и тъй заговори:
„Горко ни! Мъка голяма заплашва земята ахейска!

125 Старият вече Пелей конеборец би скръбно заплакал

—

сред мирмидонците мъдър съветник и чуден оратор,
който ме питаше весел отдавна във своята къща,
сам да узнае рода и предците на всички аргийци.

Днес ако чуе, че тези ахейци се плашат от Хектор,
130 често би вдигал ръце боговете безсмъртни да моли,
за да потъне душата му в мрачното царство на
Хадес.

Татко наш Зевсе, богиньо Атино и ти, Аполоне,
млад да бях както във дните покрай Каледон
бързотечен,

гдето се пилосци биха и с копие славни аркадци

135 близо до Фейската крепост, край буйните струи на
Ярдан!

Вожд на аркадите беше Еревталион богоравен,
върху плещите си метнал доспехите ярки на вожда
Ареитоя, когото наричаха криваконосец
както мъжете, така и жените, препасани дивно,
140 тъй като той се не биеше с лък, ни със копие дълго,
само с желязна тояга громеше редиците вражи.
Него погуби Ликург със измама, но не и със сила:
с тая тояга смъртта не отблъсна по тясна пътека.
Ловко Ликург изпревари и с копие в миг го прониза
145 точно в корема; и падна той възник в прахта на
земята.

Снел му доспехите, дадени нявга от медния Арес,
често самичък Ликург ги надяваше в битки сурови.
А пък след време, когато Ликург остаря у дома си,
той ги предаде на своя помощник Еревталиона,
150 който, облечен във тях, предизвикваше всички най-
храбри.

Те се бояха, трепереха, нямаха смелост пред него.
Мойто безстрашно сърце ме подтикна да вляза в
двубоя:

бях на години най-малък от всички събрани герои.
И се сражавах със него: Атина ми даде победа.
155 Тъй аз погубих героя най-едър и много по-силен:
падна грамаден и риташе буйно на разни посоки.
Ако отново млад стана и прежната сила добия,
то шлемовеецът Хектор ще срещне противник
достоеен.

Имате вий превъзходни бойци между всички ахейци,
160 ала днес никой не дръзна да влезе във битка със
Хектор.“

Старецът тъй ги кореше и скочиха девет водачи.
Първо се вдигна юначният цар на мъже Агамемнон,
после — могъщият син на Тидей, Диомед
гръмогласен,

станаха също Аякси, дарени със сила огромна,
165 Идомений ги последва и с него другарят му предан,
смел Мерион, на убиеца бог Ениалий подобен.

Тръгна след тях Еврипил, Евемонов сияен потомък,
още Тоант Андремонов и цар Одисей богоравен.

Бяха напълно готови да влязат във битка със
Хектор.

¹⁷⁰ Нестор, геренският конник, тогава така им
продума:

„Жребий^[75] хвърлете веднага и който ще бъде
посочен,

той ще зарадва със подвизи медноколенни ахейци.

Сам ще се радва в душата си, ако отбегне щастливо
смъртната, грозна опасност и лютата сеч на
войната.“

¹⁷⁵ Тъй каза Нестор, мъжете пък жребии с белег
снабдиха,

сетне ги сложиха в шлема на цар Агамемнон Атреев.

Всички се молеха, вдигнали своите ръце към
Кронида.

Всеки говореше тъй, към небето широко загледан:

„Зевсе, ти жребия дай на Аякса или Диомеда,

¹⁸⁰ или на цар Агамемнон, владетел на златна Микена!“

Нестор, геренският конник, разклащаше шлема.

Изскочи

жребият пръв на Аякса, когото желаеха всички.

И глашатай го понесе отдысно навред из войските.

Той го показва на всички най-знатни ахейски водачи.

¹⁸⁵ Белега те не познаха, отхвърляше жребия всеки.

Щом глашатаят, обхождайки вредом, пристигна до
този,

който със белег го пусна — героят Аякс Теламонов,

той си ръката протегна и Нестор му жребия даде.

Знака погледна, позна го, възторг му изпълни
душата.

¹⁹⁰ Хвърли го той на земята, до своите нозе, па извика:

„Жребият мой е, ахейци! Сърцето в гръдта ми
ликува,

тъй като смятам сега да надвия юначния Хектор.

Докато сам се обличам във моите бойни доспехи,

195 вие през всичкото време молете бог Зевса Кронида
тихо, на себе си, звук да не чуят троянци надменни,
или пък гласно, понеже от никого ний се не плашим.
Никой не ще ме прогони от боя със сила и хитрост,
колкото той и да иска, щом същото аз не желя:
толкова глупав не съм се родил в Саламин и
пораснал.“

200 Тъй рече. Те се замолиха дружно на Зевса Кронида.
Всеки говореше тъй, към небето широко загледан:
„Татко наш Зевсе, царуващ на Ида, велик и
преславен!

Дай на Аякс да спечели победа и слава блестяща!
Ако и Хектор обичаш и грижа за него ти имаш,
205 дай и на двамата сила и слава, напълно еднакви!“
Шепнеха тъй, а Аякс си надяваше мед светозарна.
Щом като всички доспехи облече на своето тяло,
тръгна тогава грамаден, подобен на страшния Арес,
който се впусна сред боя с мъжете, прочути
смелчаци,

210 пращани да се сражават от Зевс с душегубна
жестокост.

Тъй се надигна Аякс исполински, защита ахейска,
с лека усмивка на строго лице и със крачки големи
стъпваше бавно, размахвайки своето копие дълго.
Радост обхвана аргийци, когато видяха едряка,
215 трепет ужасен прониза телата на всички троянци.
Даже сърцето на Хектора трескаво почна да бие,
ала не можеше вече назад да се върне и скрие
между войските, понеже бе сам предизвикал двубоя.
Близо пристъпи Аякс със гигантския щит като кула,
220 щит седмокожен и меден, направен изкусно от
Тихий,

майстор кожар най-прославен, отдавнашен жител
на Хила,

който приготви му някога щита огромен със седем
кожени реда, а осмия меден отгоре настави.
С него пред своите гърди Теламонов Аякс исполински

225 близо до Хектор застана и тъй самохвално му каза:
„Хекторе, ти ще узнаеш от нашето единоборство
тука какви храбреци се намират сред тези данайци
и без Ахила, разбиващ войските със лъвска
сърцатост!

Той си почива покрай мореходните кораби вити,
230 люто разсърден на цар Агамемнон, водач на
войските.

Ний сме мнозина герои, достойни със теб да се бием.
Хекторе, пръв^[76] ти започвай двубоя и лютата
схватка!“

А шлемовеецът, гордият Хектор така му отвърна:
„Богороден Аякс Теламонов, водач на войските!

235 Мен ти недей да изпитваш тъй, сякаш съм малко
момченце

или девица, която не знае делата военни.

Имам аз опит във битки и кървави мъжеубийства.

Щита си кожен умея да движа наляво и дясно.

Аз се сражавам със него без отдих и смело пред
всички.

240 Зная да влизам в метежния бой с колесниците бързи,
зная и жестоко да водя и бой ръкопашен отблизо,
ала с измама не искам да стрелям в такъв като
тебе,

след като дълго съм дебнал: открито дано те
улуча!“

Рече, замахна и в миг дългосенното копие хвърли.

245 Тежко удари Аякса във страшния щит седмокожен,
в медния пласт го умери, а той беше осмият в щита.
Острото копие мина шестте разпокъсани слоя,
в седмата кожа заседна. А втори Аякс богоравен
с яд дългосенното копие свое направо запрати.

250 Точно попадна във кръглия щит на прочутия Хектор,
крепкото копие с екот премина през щита му светъл
и през изкусно кованата броня проникна дълбоко;
то му раздра и хитона във долната част до корема.
Хектор чевръсто се сведе и черната гибел отбягна.

255 Двамата мигом измъкнаха своите копия дълги.
 Те се нападнаха стръвно, подобно на лъвове хищни
 или на диви глизани, със ярост и мощ несломима.
 Хектор уцели му щита в средата със копие остро,
 ала медта не прониза, върхът се преви и огъна.
 260 После се спусна Аякс и замахна във щита на Хектор,
 с копие щита проби и отблъсна героя нападащ.
 Щията зле му засегна и рукнаха кърви възчерни.
 Но шлемовеецът Хектор Приамов не спря да се бие,
 малко отстъпи назад и с ръката яка подигна
 265 камък огромен, възтъмен и ръбест, лежащ сред
 полето,
 тежко удари Аякса във страшния щит седмокожен
 тъкмо в средата: и цялата медна обковка отекна.
 Вдигна Аякс Теламонов с ръцете си камък по-едър.
 Сила безмерна напрегна, размаха го и запокити.
 270 В миг воденичният камък разкъса на Хектора щита,
 а коленете му болно засегна. Притиснат от щита,
 Хектор се възнак събори, но бог Аполон го изправи.
 Щяха сега да се бият със мечове в бой ръкопашен,
 ако не бяха дошли глашатаи на Зевс и на смъртни,
 275 двамата мъдри вестители^[77] — лично Тидей и
 Талтибий:
 първият беше троянец, а вторият беше ахеец.
 Всеки си скиптъра вдигна сред двамата видни герои.
 Опитен в мъдри съвети, Идей заговори тогава:
 „Рожби любими! Сега прекратете войната и боя.
 280 Облакосборецът Зевс ви и двама еднакво обича.
 Двамата вие сте смели; това го разбираме всички.
 Вече е нощ и разумно е всеки нощта да зачита.“
 А пък Аякс Теламонов така на Идея отвърна:
 „Нека повтори, Идею, това и юначният Хектор,
 285 тъй като сам призова храбреците на бой ръкопашен.
 Пръв да престане: и аз ще последвам, щом той те
 послуша.“
 А шлемовеецът, славният Хектор, така му отвърна:
 „Тъй като имаш от бога, Аяксе, и снажност, и сила,

също и мъдрост, а с копие пръв си сред всички ахейци,

290 нека прекъснем за днеска двубоя и грозната битка.
После отново ще почнем, догде божество всемогъщо
нас раздели и победа даде на една от страните.
Вече е нощ, а разумно е всеки нощта да зачита.
Тъй ще зарадваш ти всички ахейци при кораби вити,
295 ала най-много другари и близки, каквито ти имаш.
Аз ще се върна във Троя, великия град на Приама,
за да зарадвам троянци и хубавополи троянки —
тия, които ще дойдат във храма за мен да се молят.
Двама да се зачетем със подаръци скъпи за спомен.

300 Всеки ахеец и всеки троянец така да говори:
«Биха се люто и двамата със смъртоносна омраза,
но си отидоха, свързани с дружба и обич взаимна.»“
Тъй каза Хектор и меча си сребърногвозден му даде,
заедно с ножница дълга и с ремък, изящно изрязан.
305 А подари му Аякс своя бляскав и пурпурен пояс.
После се те разделиха. Аякс към ахейците тръгна,
в същото време и Хектор отиде сред своите
троянци.

Радостни те го видяха да идва запазен и бодър,
вече спасен от ръцете и дивия гняв на Аякса.

310 В Троя поведоха този, когото не чакаха вече.
В срещния лагер ахейци поведоха също Аякса
при Агамемнон божествен, ликуващ от тази победа.
Щом се събраха във шатрата на Агамемнон Атревев,
мощният цар Агамемнон принесе във жертва на

Зевса

315 бик угоен, петгодишен, отгледан за бога
безсмъртен.

Те го одраха, насякоха всичко на малки парчета.

После го дребно нарязаха, внизаха в шишове остри,
твърде усърдно изпекоха и го навреме свалиха.

Щом като свършиха жертвата, седнаха те на
гощавка.

320 Никой от нищо лишен не остана на пира им равен.

Широковластният цар Агамемнон, синът на Атрея,
много почете Аякса с гърба на закланата жертва.
Свойта охота за вино и ядене щом утолиха,
старецът Нестор започна пред сбраните мъдрост
да ниже:

325 той и по-рано им даваше често полезни съвети.
Благонамерен към тях заговори със думи такива:
„Сине Атреев и вие, водачи, на всички ахейци!
Мъртви са вече мнозина от къдравокоси ахейци.
Черната кръв им проля покрай хубавоструен
Скамандър

330 бурният Арес; душите им слязоха долу при Хадес.
Трябва да спреш от войната ахейците в ранното
утро,

с мулета и със волове убитите нека превозим
тука във стана и нека поставим телата на кладата
близо до лагера с цел да откараме белите кости
335 в къщи на техните рожби, когато дома се завърнем.
С пръст от полето да вдигнем до кладата обща
могила,

да съградим покрай нея и крепост висока със кули,
вярна защита за нас и за нашите кораби вити.
На крепостта да направим и плътно прилепнали
порти,

340 за да излизат през тях колесниците леки за битка.
Нека отвън пред стената и ров изкопаем дълбоко,
който отвед да възпира и пеши, и колесничари:
лагера да не нападнат със пристъп троянците
горди.“

Тъй каза Нестор и всички водачи това одобриха.
345 Горе в троянската крепост, пред царския дом на
Приама,

ставаше бурен и шумен съвет на мъжете троянски.
Пръв пред сбраните мъдрият цар Антенор
произнесе:

„Чуйте ме вие, троянци, дарданци, съюзници славни!

Аз ще ви кажа, каквото в гърдите духът ме подтиква.

350 Хайде да върнем Елена аргийка и всички богатства,
тях да откарат Атриди във къщи: свещените
клетви

ний нарушихме, нечестно се бием; и никаква полза
няма да имаме, щом не изпълним, каквото ви
казвам.“

Тъй рече вождът и седна; сред тях се изправи
тогава

355 Парис божествен, съпругът на хубавокоса Елена,
който започна във отговор думи крилати да ниже:
„Ти, Антеноре, говориш неща, неприятни за мене.
Можеш и нещо по-умно от тези слова да измислиш.

360 Щом сериозно и прямо изказваш това във съвета,
ясно е, че боговете ти взеха разумната мисъл!
На конеборци троянци сега ще призная направо:
аз заявявам открито — Елена не мога да върна!
Всички богатства, които докарах във къщи от
Аргос,

аз съм съгласен да дам и от моите други да пратя.“

365 Тъй рече Парис и седна. Сред тях се изправи веднага
кроткият старец Приам, на безсмъртните равен по
разум.

Благонамерен към тях заговори със думи такива:

„Чуйте ме вие, троянци, дарданци, съюзници славни!

Аз ще ви кажа, каквото в гърдите духът ме
подтиква.

370 Хайде сега да вечеряте в Троя тъй както по-рано.
Нощната стража помнете и всички да бъдете
будни!

Рано Идеи да отиде при гладките кораби вражи,
нека повтори на цар Агамемнона и Менелая
думите на Александър, виновник за лютата свада.

375 Нека им каже той тези разумни слова: ако искат
боя зловучен да спрем и телата да сложим на
клада.

После отново ще почнем, докле божество
всемогъщо

нас раздели и победа даде на една от страните.“

Тъй рече. Всички го слушаха, бяха със него съгласни.

380 Седнаха те да вечерят във стана троянски по групи.
Рано Идей се отпрати към витите кораби вражи.

Всички данайци, потомци на Арес, намери събрани
близо зад бързия кораб на цар Агамемнон Атреев.

Спря по средата Идей глашатаят и викна високо:

385 „Сине Атреев и вие, водачи на всички ахейци!

Царят Приам и троянските вождове знатни ме
пращат

тук да повторя — дано да ви бъде приятно и драго

—

думите на Александър, виновник за нашата битка:

всички богатства, които със кораби в Троя докара —

390 как не погина тогава, преди да се случи бедата! —

вече готов е да върне и други да прати от своите,

само жената законна на цар Менелая прославен

няма да върне, макар че троянци безспир настояват.

Още това предложение искат сега да направя:

395 боя зловучен да спрем и телата да сложим на
клада.

После отново да почнем, докле божество всемогъщо
нас раздели и победа даде на една от страните.“

Каза така и останаха всички дълбоко смълчани.

Цар Диомед гръмогласен най-сетне така им
продума:

400 „Никой сега да не взема богатствата на
Александър,

нито Елена, понеже безумният даже разбира:

смъртната гибел е вече решена за клети троянци.“

Тъй рече. Всички ахейски водачи със вик одобриха

твърдото слово на конесмирителя вожд Диомеда.

405 Цар Агамемнон тогава продума така на Идея:

„Чуваш самичък, Идее, словата на смели ахейци!

Както на тебе отвръщат, така и на мен ми допада.

Аз одобрявам да бъдат изгаряни нашите мъртви:
нищо дължимо на мъртвите ние не бива да бавим,
410 щом като те са умрели, веднага ги в огън изгарят.
Зевс да им бъде свидетел, съпруг гръмовержец на
Хера!“

Каза и скиптѐра царски си вдигна към всички
безсмъртни.

А пък Идей се завърна обратно във Троя свещена.
Бяха троянци събрани със своите съюзни дарданци,
415 чакайки нетърпеливо Идей да пристигне от стана.
Той си дойде и, изправен в средата, вестта им
предаде.

Там се приготвиха вече троянци така да постъпят:
мъртви едни да докарват, а други — дърва от
гората.

Бързаха също аргийци при своите кораби черни:
420 мъртви едни да докарват, а други — дърва от
гората.

Слънцето беше огряло полята с лъчите си нови,
от океана бездънен възлязло високо в небето.
Тъкмо тогава се срещнаха двата враждебни народа.
Те разпознаваха мъчно чии са убитите воини.
425 Първом с вода им измиваха черната кръв от телата,
ронейки сълзи горещи; в коли ги товареха мълком.
Царят Приам забраняваше строго троянци да
плачат.

Тихо и скръбно те слагаха мъртви тела върху клади.
Щом изгориха телата, поеха към Троя свещена.
430 Също тъй в другия лагер и медноколенни ахейци
тъжни в сърцата си слагаха мъртви тела върху
клади.

Щом изгориха телата, поеха към стана ахейски.
Още сред сумрака нощен, преди да изгрее Зората,
около кладата бяха събрани най-знатни ахейци;
435 обща могила грижливо издигнаха с пръст от
полето,
на съградиха край нея и крепост висока със кули,

вярна защита за тях и за техните кораби кухи.
 На крепостта те направиха плътно прилепнали
 порти,
 за да излизат през тях колесниците леки за битка.
 440 Вънка наблизо край нея и ров изкопаха в земята,
 много широк и дълбок, с колореди набити по него.
 Тъй дългокоси ахейци в зори се потрудиха в стана.
 А боговете седяха при мълниевержеца Зевса,
 гледайки чудните крепости на меднобронни ахейци.
 445 Пръв Посейдон земетръсец с такива слова заговори:
 „Татко наш Зевсе! Дали на земята безкрайна остана
 смъртен да казва сега на безсмъртните своите
 мисли?
 Или не виждаш, че вдигнаха тук дългокоси ахейци
 крепост пред своите кораби, ров изкопаха край нея,
 450 и не принесоха те хекатомба на нас боговете?
 Нейната слава ще стигне, догдето Зората достига,
 другата крепост забравят, която със Феб Аполона
 зидахме^[78] с мъка голяма за Лаомедонта героя.“
 Облакосборецът Зевс му отвърна със тежка
 въздишка:
 455 „Ти, земетръсецо, боже всесилен, какво ми продума?
 Нека се плаши от тези им замисли друг олимпиец,
 който далече отстъпва пред тебе по сила и
 хитрост!
 Твоята слава ще стигне, догдето Зората достига.
 Хайде по-смело! Щом хубавокоси ахейци се върнат
 460 заедно с витите кораби в своята мила родина,
 ти крепостта разруши, потопа я напълно в морето,
 морския бряг засипи ти отново със пясък и камък,
 за да изчезне навеки великата крепост ахейска.“
 Докато тъй си говореха Зевс с Посейдон земетръсец,
 465 светлото слънце потъна, ахейската крепост се
 вдигна.
 В лагера тлъсти волове заклаха, вечеряха всички.
 В същото време пристигнаха кораби с вино от
 Лемнос,

пратени щедро от царя Евнея, Язонов потомък,
 дете го бе Хипсипила родила от вожда Язона.
 470 Беше изпратил той вино искрящо по мери хиляда^[79]
 на Менелай и на цар Агамемнон, чеда на Атрея.
 Къдравокоси ахейци купуваха вино от Лемнос,
 плащайки някои с мед и със лъскаво светло желязо,
 други — със кожи одрани и с тлъсти големи говеда,
 475 трети — със роби. Тогава разкошна гощавка
 започна.
 Ядоха цялата нощ дългокоси ахейци с охота.
 Ядоха също троянци със своите съюзници в Троя.
 Зевс промислител замисляше вече злини за ахейци,
 грозно гърмейки в небето: и бледен ги ужас обхвана.
 480 Върху земята изливаха вино от своите чаши,
 никой не пиеше, без да възлее на Зевса всемогъщ.
 После си легнаха тихо и сладкият сън ги обори.

[71] Това бойно оръжие наподобявало твърде много боздуган. Както личи от следващите стихове (141 и др.), то било желязно. Предполага се, че желязна била само топката на края, а дръжката — дървена. ↑

[72] Епитетът „совоока“ значи буквално „с очи на кукумявка“. Някои го превеждат „синеока“ или „светлоока“, понеже гръцката дума е двузначна. ↑

[73] Хелен е прорицател и затова знае решението на боговете. ↑

[74] Тази клетва е взета от народа. Схващането, че човек е създаден от вода и пръст и след смъртта си пак се превръща в тези основни елементи, било разпространено в ония времена. Философът Ксенофан така го формулира: «Всички сме от вода и земя; от земята е всичко и всичко отново отива в земята.» ↑

[75] Хвърлянето на жребий ставало по следния начин: всеки участник давал някакъв предмет като белег, наричан жребий. Тези предмети поставяли в шлем, разтърсвали го и след това изваждали толкова предмета, колкото били нужни, но без да гледат в шлема. ↑

[76] При единоборството между Менелай и Парис определили с жребий кой да започне пръв (III, 366). Аякс обаче отстъпва първия удар

на Хектор, понеже вярва в своята победа. ↑

[77] Вестителите (глашатаите) били покровителствувани от Зевс и се ползували с неприкосновеност. В мирно и военно време те свиквали събрания, изпълнявали ролята на посредници и т.н. Обикновено носели жезъл. ↑

[78] Според легендата Аполон и Посейдон построили крепостната стена на Троя (XXI, 441–457). ↑

[79] Терминът в оригинал е общ — „метрон“. Не е известно колко литра или килограма съдържа един метрон. Но понеже виното се пазело в глинени съдове (амфори), може да се допусне, че тук се говори за амфори. ↑

ОСМА ПЕСЕН

СЪБРАНИЕ НА БОГОВЕТЕ

ПРЕКЪСНАТА БИТКА

В плащ минзухарен Зора се разпръсна навред по земята.

Мълниевержецът Зевс бе събрал на съвет боговете горе на най-извисения връх на Олимп многобърдест.

Тъй заговори им той, а безсмъртните слушаха мълком:

5 „Чуйте ми словото днес, богове и богини всевечни. Аз ще ви кажа, каквото диктува духът ми в гърдите.

Никой от всички безсмъртни — ни бог всемогъщ, ни богиня,

да не прекъсва речта ми, а слушайте ревностно вие, за да извърша веднага без пречка решеното дело.^[80]

10 Щом забележа, че някой прикрито желае да иде в помощ било на троянци, било на данайци във боя, той на Олимп ще се върне, позорно ударен от мене; или пък сам ще го хвана и хвърля във мрачния Тартар,

който далеч под земята лежи в най-дълбоката бездна;

15 там се намират железните порти и прагът им меден —

ниско под Хадеса, колкото земната твърд под небето, —

там ще узнае, че аз съм най-силен от всички безсмъртни.

Хайде сами се опитайте и разберете на дело:

златна верига спуснете високо от свода небесен,

20 заедно вий, богове и богини, теглете я мощно!
Няма да смъкнете долу върховния Зевс промислител,
колкото крепко да опвате и да се мъчите дружно.
Ала когато самичък и аз бих поискал да дръпна,
с вас наведнъж ще изтегля земята и още морето.

25 После веригата мога да вържа за връх олимпийски:
цялата дивна вселена в ефира сама ще увисне.
Толкова аз съм по-силен от всички безсмъртни и
смъртни.“

Каза така и останаха всички много смълчани,
хвърлени в смут от речта му, че той им говореше
страшно.

30 Най-сетне тъй възрази совоока богиня Атина:
„Татко наш Зевсе Крониде, най-мощен от всички
безсмъртни!
Знаем отлично, че твоята сила е непобедима,
но съжаляваме много и копиеборци данайци;
те ще погинат наскоро, сломени от орис сурова.

35 Както нареждаш, от битките ще се въздържахме
вече,
само съвети полезни ще даваме пак на аргийци,
всички във бой да не паднат, понеже си много
разсърден.“

Облакосборецът Зевс ѝ се усмихна и тъй ѝ отвърна:
„Мило дете! Тритогения! Смела бъди! Сериозно

40 аз не говоря, но искам към теб благосклонен да
бъда.“

Тъй заяви и завчас в колесницата впрегна конете,
вихрени, меднокопитни, развяващи гриви златисти.
Златни одежди облече, пое и камшика си златен,
с дивно изкуство направен, и сам в колесницата
скочи.

45 С бича подшибна конете и те полетяха охотно
между земята обширна и звездния свод на небето.
Скоро дойде в многоизворна Ида, на звярове майка,
в Гаргар, където той имаше лес и олтар благовонен.
Спря си конете бащата на хората и боговете.

50 Щом ги разпреди, наоколо ръсна мъгла непрогледна.
Своята слава съзнаващ, приседна високо на Ида,
вгледан в троянския град и в ахейските кораби вити.
А дългокоси ахейци се бяха нахранили вече
в своите шатри и бързо обличаха бойни доспехи.

55 Също за бой се тъкмяха отсреща в града си троянци
по-малобройни; но петимни в лютата битка да
влязат
поради нужда върховна да бранят деца и съпруги.
Цялата порта отвори, с устрем войските поеха —
колесничари, пешаци; тътнеж неизказан се вдигна.

60 Щом като двете войски наближиха полето на боя,
смесиха кожени щитове, копия остри и ярост
на меднобронни герои; и техните щитове кръгли
силно се сблъскаха: шум и безредие грозно настана.
Сляха се там едновременно вопли на смъртно ранени

65 с радостен вик за победа: и в кръв се окъпа земята.
Докато беше зора и свещеният ден все растеше,
гъсто стрелите валяха и гинеха в боя войските.
Щом като слънцето стигна зенита на свода
небесен,
тъкмо тогава Кронид заопъва везните си златни:

70 сложи в блюдата два жребия, носещи гибелна участ
на конеборци троянци и меднохитонни ахейци.
Вдигна везните, съдбовният ден на ахейци се спусна.
Смъртният жребий ахейски достигна земята
кърмилка,
а пък троянският жребий политна дори до небето.

75 Зевс всемогъщ загърмя изведнъж буреносно от Ида,
прати светкавица ярка в ахейските плътни редици.
Смаяни те я видяха и бледен страх всички обхвана.
Там не останаха Идомоней, нито цар Агамемнон,
нито юначните двама Аякси, слугите на Арес.

80 Нестор геренски, защитник ахейски, единствен
остана.
Стори това по принуда, че кон му пострада
жестоко.

Парис божествен, съпругът на хубавокоса Елена,
 коня опасно рани със стрела във тила към главата,
 гривата дето започва — във най-уязвимото място.

85 Конят подскочи от болка, стрелата във мозъка
 влезе.
 Той се замята със нея, подплаши конете във верига.
 Тъкмо пресегна цар Нестор да среже с меч конския
 ремък,
 вихрено там долетяха конете стремглави на
 Хектор,
 возейки право през схватката дръзкия син на
 Приама.

90 Старецът Нестор живота си щеше сега да загуби,
 ако не бе го съгледал герой Диомед гръмогласен.
 Вик проглушаващ нададе, подбуждайки цар Одисея:
 „Сине божествен Лаертов, царю Одисей
 хитроумен!
 Где през тълпата ти бягаш, подобно на воин
 страхливец?

95 Никой дано не улучи гърба ти при твоето бягство!
 Спри се за миг да отблъснем от стареца дивия
 Хектор!“
 Тъй каза. Нищо не чу Одисей издръжлив и
 божествен,
 а продължи да търчи към ахейските кораби кухи.
 Цар Диомед се отправи самичък сред първите в боя.

100 Спря пред конете на Нестор, сина сладкодумен
 Нелеев,
 па му извика високо и думи крилати изрече:
 „Старче! Наистина много те мъчат по-млади
 войници!
 Твоята сила отслабна и тежка те старост налегна,
 немоощен ти е коларят, конете ти вече са бавни.

105 Качвай се с мен в колесницата, за да узнаеш на дело
 колко са яки конете на Троса: познават полето,
 винаги бързо се носят — когато преследват и бягат.

Скоро ги взех от Енея, виновник за срамното бягство.

110 Двамата наши колари за твоите да се погрижат,
с моите нека нападнем сега конеборци троянци,
за да узнае и Хектор как копие медно размахвам.“
Тъй каза. Нестор, геренският конник, веднага
послуша.

Силният Стенел и храбрият Евримедонт незабавно
взеха под своите грижи кобилите морни на Нестор,
115 който при цар Диомед в колесницата здрава се качи.
Старецът Нестор пое със десница юздите
блестящи,

плесна със бича конете и стигнаха близо до Хектор.
А Диомед се прицели във Хектор, връхлитащ
отсреща,

но не улучи във него, рани му коларя усърден,
120 Ениопея, рождения син на Тебея юначен,
който държеше юздите: умери го право в гърдите.
Рухна коларят в прахта, а конете поеха обратно;
там начаса му излитна душата и мъжката сила.
Горестна мъка обхвана сърцето на Хектор за него.
125 Скръбен макар и да бе за другаря си, той го остави,
после без бавене самоотвержен колар си подири,
тъй без водач не останаха дълго конете му буйни.
Скоро откри дръзновения Архептолема Ифитов.
Хектор го взе в колесницата бърза, юздите му даде.

130 Щеше беда да настане, опасни дела да се случат
и като агнета в Троя да бъдат запрени троянци,
ако не беше бащата на хората и боговете.
Гръмна Зевс грозно и мигом слепяща светкавица
прати.

Тя пред конете на цар Диомеда удари в земята.
135 Огън страхотен от пламнала сяра се вдигна високо.
Свиха се към колесницата двата подплашени коня,
старецът Нестор Нелеев изпусна юздите блестящи.
Ужас обзе му душата, той рече на цар Диомеда:
„Сине Тидеев! Насочвай конете веднага към бягство!

140 Или съвсем не разбираш, че Зевс ти отказва победа?
Зевс олимпийски дарява днес слава на Хектор
божествен.

Стига да иска, той може по-късно и нас да
прослави.

Никой човек не променя всесилната воля на Зевса —
даже най-храбрият, тъй като Зевс е най-могъщ от
всички.“

145 Цар Диомед гръмогласен така отговори на Нестор:
„Всичко, което ти каза, разумно и редно е, старче!
Болка неснасна без жал ми терзае духа и сърцето —
Хектор след време ще каже в съвета пред всички
троянци:

«С уплах от мене синът на Тидея избяга във стана.»

150 Тъй ще се хвали; тогава дано ме земята погълне!“
Нестор, геренският конник, така на Тидея отвърна:
„Сине на могъщия воин Тидея, какво ми продума?
Нека синът на Приам те нарича страхлив и
безсилен,

нито троянците, нито дарданците ще му повярват,

155 нито дори и съпругите на щитоносни троянци,
тъй като ти си повалил мъжете им млади и яки.“
Каза така и подкара за бягство конете сред боя.
В същото време войските троянски и Хектор
Приамов

сипеха с вик нечовешки по него стрели смъртоносни.

160 А шлемовеецът, славният Хектор, високо му викна:
„Сине Тидеев! Данайците храбри те тачеха много
с почетно място, със тлъсти мяса и препълнени
чаши!

Вече не ще те почитат: сега на жена заприлича!

Бягай далече, девице страхлива! Без моята воля

165 никога няма да стъпиш на нашите крепостни кули,
няма жените ни в плен да откараш: на смърт ще те
пратя!“

Тъй рече. Цар Диомед колебливо за миг се размисли
как да обърне конете и в боя да влезе отново.

Три пъти той се реши във сърцето си, вече готово,
170 три пъти гръмна от стръмната Ида Кронид
промислител,

давайки знак на троянци за пълна победа във боя.

Хектор възкликна така, призовавайки всички
троянци:

„Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци!

Смели бъдете, другари, спомнете си бойната
доблест!

175 Зная, че Зевс обеща благосклонно да прати за мене
пълна победа и слава голяма, а скръб за данайци.
Глупави! Те построиха стените за своя отбрана,
слаби, нищожни стени — да възпрат храбростта
ми не могат.

Леко конете ми буйни дълбокия ров ще прескочат.

180 Ала когато пристигна при техните кораби гладки,
всеки ахеец ще има да помни опасния огън,
кораб след кораб ще паля и сам ще избивам аргийци,
хукнали в ужас край тях, задушени от пушек
пожарен.“

Викна така и към своите коне се обърна със думи:

185 „Етоне, Ксанте, обични Подарге, божествени
Лампе!^[81]

Дайте ми днеска достойна отплата за всичките
грижи,

че Андромаха, потомка на храбрия Еетиона,

винаги вам първо слагаше меденосладка пшеница,

смесваше вино^[82] за пиене, щом пожелаехте само,

190 после — на мене, съпругът ѝ нежен на възраст
цветуща.

Дружно препускайте, бързайте — щита на Нестор
да грабнем,

щита със слава, която сега небесата достига.

Той е направен от злато, и дръжките също са
златни.

От раменете на цар Диомеда конеукротител

195 чудната броня да смъкнем, скована изкусно от
Хефест.

Ако доспехите вземем, надежда голяма ще имам:
тази нощ още ахейци със кораби бързи ще бягат.“

Каза така самохвално и властната Хера разсърди.

200 Тя се на трона раздвижи, накара Олимп да трепери,
на заговори направо на мощния бог Посейдона:
„Ти, земетръсецо, боже всесилен! Сърцето в гръдта
ти

никак не жали за клети данайци, които погиват!
Те ти откарват в Хелика и в Ега богати награди,
все дарове най-приятни, а ти пък въздай им победа!

205 Ако поискаме ние, които данайците браним,^[83]
в бой да отблъснем троянци и спрем гръмовержеца
Зевса,

той би тъгувал самотно, приседнал на Ида
гориста.“

Бог Посейдон земетръсец ядосан на Хера отвърна:

„Дръзкоезична си, Херо! Какви ми слова наговори?

210 Никак не бих пожелал да се бием със Зевса Кронида
ний боговете, понеже е много по-силен от всички.“

Хера и бог Посейдон си разменяха думи такива.

Цялото място, което край кулата ровът обгражда,
беше натъпкано плътно с коне и мъже щитоносци.

215 Хектор Приамов, подобен на буйния Арес, ги беше
всички нагъсто наблъскал, че Зевс му изпрати
прослава.

Щеше сега да запали той стройните кораби с огън,

ако не беше внушила на цар Агамемнона Хера

в миг да подтикне войските, при все, че самият цар
бдеше.

220 Тръгна Атрид към палатки и кораби гладки ахейски
с дългата пурпурна мантия върху ръката си мощна,
спря се до кораба чер и огромен на цар Одисея,
който бе тъкмо в средата — на двете страни да го
чуят

както до ширния шатър на вожда Аякс Теламонов,

225 тъй и до шатъра бял на Ахила, които далече
в края стануваха, сигурни в своята смелост и сила.
Там Агамемнон извика високо да чуят данайци:
„Срамно! Аргийци страхливи! Вий само на вид сте
юначни!

Где са хвалбите ви горди, че ний сме най-храбри от
всички!

230 Някога вие на Лесбос говорехте тъй самохвално,
лакомо гълтайки вкусно месо от рогати волове,
пиейки хубаво вино от кратери, пълни догоре:
всеки щял в бой да излезе на сто или двесте троянци!
Днеска стоим недостойни дори за един от троянци!

235 Нашите кораби Хектор самичък сега ще подпали.
Татко наш Зевсе велики! Кого от царете всевластни
с тази беда ти наказва и взе му чутовната слава?
Никъде аз не отминах чудесните твои олтари,
щом се отправих на поход насам с многовеслия
кораб.

240 Бутове тлъсти говежди изгорих на всички олтари,
вече потеглил да срина вече укрепената Троя.
Татко Крониде всесилен! Сега изпълни ми молбата!
Ти помогни да побегнем, спаси ни от близката гибел,
не позволявай ахейци да паднат във бой от
троянци!“

245 Тъй каза. Зевс се смили над Атрида, окъпан във
сълзи.

Кимна му, че ще запази войската, не ще я погуби.
Тутакси прати орела, най-веща в предсказване
птица,

в ноктите с младо еленче, родено от бърза кошута.
Пусна еленчето точно в олтара прекрасен на бога,
250 гдето ахейци принасяха жертви за Зевс прорицател.
Мигом, когато видяха, че птицата иде от Зевса,
боя си спомниха те и нападнаха жарко троянци.
Никой от всички данайци, които там бяха, не може
да се похвали, че своите буйни коне е прехвърлил
255 по-рано от Диомеда през рова и в боя е влязъл.

Първом уби Диомед Агелая, потомък Фридомоноу,
който обърна за бягство конете си право към Троя.
Както се беше възвил, във гърба сред плещите
могъщи

с копие беше пронизан и то през гърдите излезе.

260 От колесницата падна, доспехите звъннаха с него.
После се впуснаха в боя двамината братя Атриди,
храбрите двама Аякси, известни със сила
страхотна,

сетне се вдигнаха Идоменей и другарят му предан,
смел Мерион, на убиеца бог Ениалий подобен,

265 после герой Еврипил, лъчезарният син Евемоноу.
Тевкър пристигна девети, опъвайки лък еластичен.
Мигом застана зад щита голям на Аякс Теламоноу.
Щом пък Аякс си отместваше щита, и Тевкър
веднага

диреше с поглед троянец, в когото стрела да насочи:

270 рухваше всеки улучен, душата си вече загубил.
Тевкър се връщаше после, тъй както детенце при
майка;

брат му Аякс Теламоноу го криеше с щита си
светъл.

Първо кого ли погуби тогава невинният Тевкър?

Първо уби Офелеста, Орсилох и клетия Ормен,
275 Детора, Хромия, богоподобния мъж Ликофонта,
Амопаона, сина Полиеменоу, и Меланиа.
Всички накуп ги свали на земята, кърмилница наша.
Мощният цар Агамемнон Атрид се зарадва, щом
зърна

как покосява той с лъка троянските бойни фаланги.

280 Близо до Тевкър отиде и думи такива му каза:
„Мили ми Тевкре, юнак Теламоноу, водач на
войските!

Стреляй така, та да станеш спасител на всички
данайци,

гордост за твоя баща Теламона, че той те отхрани
в своята къща от малък, макар да си син незаконен.

285 Ти го прославяй, при все че е много далече оттука.
Аз ще ти кажа сега и това ще се случи най-точно:
егидодържецът Зевс и Атина щом само поискат,
чак до основи ще срина добре построената Троя,
пръв ще получиш след мене най-почетна, ценна
награда:

290 може триножници, може впрегатни коне с
колесница

или жена хубавица да ляга в постелята с тебе.“

А непорочният Тевкър отвърна на цар Агамемнон:

„Сине Атреев прославен! Защо ли ме ти
насърчаваш?

Сам аз не спирам, доколкото сила у мене остава.

295 След като ние отблъснахме вече троянци към Троя,
аз ги пресрецам със моите стрели и убивам
мъжете.

Осем стрели островърхи изпратих срещу враговете.

Всички те бяха забити в тела на юначни младежи,

но да улуча не мога това побесняло зло куче.“

300 Каза и друга стрела той със лъка си метна към
Хектор:

имаше силно желание да го умери. Обаче

Хектора той не уцели, но лошо засегна в гърдите

Горготион, благороден и доблестен син на Приама.

Него родила бе майка, доведена тук от Езима,

305 прелестна Кастиянира, по външност същинска
богиня.

Както и мак във градина встрани наклонява главица,

станала тежка от семе и росна, предпролетна
влага,

тъй и троянецът сведе глава, натежала от шлема.

Тевкър и друга стрела зазвънтяла изпрати към

Хектор:

310 имаше силно желание да го улучи веднага.

Сбърка отново, че бог Аполон му отблъсна
стрелата.

Право в гърдите прониза излезлия смело във боя

Архептолема, коларя безстрашен на Хектор
Приамов.

От колесницата той се събори, конете обратно
315 хукнаха; там му излитна душата и мъжката сила.
Жалба голяма обхвана сърцето на Хектор за него.
Скръбен макар и да бе за другаря си, той го остави.
И заповяда на близкостоящия брат Кебриона
мигом да вземе юздите, и той го послуша с
готовност.

320 Хектор пък от колесницата скочи със шум на
земята,

викайки страшно, и взе със ръката си камък
огромен,

впусна се право към Тевкър, желаейки да го убие.
Тевкър извади опасна стрела от колчана си хубав,
тури я на тетивата. Когато си лъка опъна,
325 сам шлемовеецът Хектор със камъка зле го удари
в крехката ключица, дето отделя врата от гърдите.
Мястото там е опасно и нежно. С ръбатия камък
той тетивата му скъса и китката в миг му се
схвана.

Тевкър прегъна колени, ръката му лъка изпусна.
330 Никак Аякс не остана нехаен към брата си паднал:
той се затича при него, покри го със щита огромен.
Вдигнаха Тевкра тогава двамина приятели верни:
родният Ехив син Мекистей и Аластор божествен.
Те го понесоха в стана ахейски, той стенеше тежко.

335 Зевс олимпийски отново внуши на троянците
смелост.

Право в дълбокия ров те подгониха вкупом ахейци.
Хектор сред първите беше, ликуващ със своята сила.
Както зло куче, когато преследва с нозете си бързи
лъв или дива свиня и отзад ги захвапва в бедрата,
340 бдейки, най-зорко се пази от тях да не свърнат към
него,

също тъй Хектор преследваше сам дългокоси ахейци,
сваляше всеки назад изостанал; те бягаха в ужас.

В бягство преминаха рова дълбок с колореди по него.
 Много лежаха убити от силни ръце на троянци,
 345 другите чакаха близо до своите кораби в стана.
 Смелост взаимна си вдъхваха, после с ръце към
 небето
 всеки се молеше твърде усърдно на всички
 безсмъртни.
 Хектор се движеше вредом с конете си хубавогриви,
 имащ очи на Горгона или на убиеца Арес.
 350 Щом ги съгледа богинята Хера, обхвана я жалост.
 Тутакси думи крилати продума на мъдра Атина:
 „Горко ни, дъще безстрашна на егидодържеца Зевса!
 Няма ли да се погрижиш за гинещи клетки ахейци?
 Скоро ще бъдат съвсем разгромени от орис сурова
 355 поради силата само на воин, вилнеещ без мярка —
 Хектор Приамов, извършил във боя злини
 многобройни.“
 А совоока богиня Атина така ѝ отвърна:
 „Той би загубил отдавна и смелост, и сила голяма,
 смъртно сразен от ръце на аргийци във своята
 родина,
 360 ала баща ми беснее, изпълнен със мисли лукави,
 винаги дързък, престъпен и пречка на моите цели.
 Той е забравил, че аз съм спасявала често Херакъл,
 който бе грозно измъчван от брат си, герой
 Евристей.
 Щом се Херакъл обърнеше с плач към небето за
 помощ,
 365 тутакси Зевс ме провождаше, за да му бъде в
 защита.
 Но ако аз бях разбрала това с проникателен разум,
 още когато бе пратен в подземното царство на
 Хадес,
 за да изкара триглавото куче^[84] от мрачния Ереб,
 нямаше той да избегне водите на Стикс
 тъмноструен.
 370 Зевс ме сега ненавижда и слуша зова на Тетида.

Тя му целуна нозете, с ръка му докосна брадата,
молейки чест да даде на Ахил, градове разрушаващ.
Някога пак ще ми казва «обичана» и «светлоока».
Хайде сега ти запрягай конете ни еднокопитни!
375 Аз ще отида в двореца на егидодържеца Зевса,
ще се приготвя за битка със медноблестящи
доспехи.

Искам да видя дали шлемовеецът Хектор Приамов
ще се зарадва, когато излезем в полето на боя.
Или пък някой троянец край кораби бързи ахейски
380 сам ще насити с месата си тлъсти и псета, и
птици.“

Тъй каза и белоръката Хера веднага послуша.
Хера, богиня почитена и щерка на славния Кронос,
тутакси тръгна да впрегне конете с начелници
златни.

В същото време Атина, любимата щерка на Зевса,
385 мигом съблече в двореца си бащин ефирния пеплос,
пъстър, искрящ, който беше сама изтъкала изкусно,
сложи си здравата броня на облакосбореца Зевса,
въоръжи се с доспехите за многосълзната битка.
Тя в колесницата огнена скочи и грабна в десница
390 копие тежко, огромно, което изтребва мъжете,
щом е на тях разярена богинята с татко всесилен.
Хера подкара с камшика конете си неудържими.
Медните порти небесни сами се разтвориха шумно.
Хорите пазят усърдно вратите, Олимп и небето,
395 за да разстилат вред облаци гъсти или да ги сбират.
Двете през портите погнаха своите коне
вихрогонни.

Щом ги съгледа от Ида, Кронид се разсърди ужасно.
Той златокрила Ирида изпрати подире им с вест:
„Бърза Иридо, иди и върни ги обратно! Не давай
400 да продължават, че в битката ний ще се срещнем за
лошо.

Но ще ти кажа сега и това ще се сбъдне най-точно:
сам ще пречупя нозете на двата им коня във верига,

тях ще съборя в прахта, колесницата светла ще счупя.

405 Двете тогава за десет години не ще излекуват
лютите рани, които нанася гърмът ми страхотен;
тъй ще узнае Атина кога се е била с баща си.

Аз не се толкова много гневя и ядосвам на Хера:
има тя навик да пречи на всичко, което нареждам.“

Тъй каза. Вихренонога Ирида забърза със вести.

410 Тръгна от Ида висока към стръмния връх
олимпийски.

Двете пресрещна при първите порти в Олимп
многобърдест,

спря ги веднага, предаде им точно словата на Зевса:

„Где сте поели? Защо ви беснее сърцето в гърдите?

Не позволява Кронид да помагате днес на аргийци.

415 Зевс ви заплашва така и закана та той ще изпълни:

сам ще прекърши нозете на двата ви коня във

верига,

вас ще събори в прахта, колесницата светла ще

счупи,

двете тогава за десет години не ще изцерите

лютите рани, които нанася гърмът му страхотен;

420 тъй ще узнаеш, Атино, кога си се била с баща си.

Той не се толкова много гневи и ядосва на Хера:

има тя навик да пречи на всичко, което той казва.

Ала ти, кучко безсрамна, ще бъдеш най-долна богиня,

ако би дръзнала копие в Зевса Кронида да хвърлиш.“

425 Тъй рече шеметно бърза Ирида и в миг си отиде.

Хера тогава продума на мъдра Атина Палада:

„Тежко ни, дъще безстрашна на егидодържеца

Зевса!

Аз не желая за смъртни със Зевс да воюваме двете!

Нека едните погинат, а другите^[85] нека живеят,

430 както се случи. Кронид да обмисля свободно делата

и да решава за всички троянци и всички данайци.“

Тъй каза Хера, обърна конете си еднокопитни.

Хорите пуснаха с радост конете им хубавогриви,

после ги вързаха здраво на ясли, с амброзия пълни,
435 а колесницата те прислониха край навеса светъл.
Седнаха в своите тронове златни и двете богини;
тъжни дълбоко в сърцата си бяха сред всички
безсмъртни.

Зевс пък от Ида с конете и плавната в бяг колесница
стигна Олимп и дойде при престолите на боговете.

440 Славният бог Посейдон земеръсец разпрегна
конете,

а колесницата вкара в заслона,^[86] покривка ѝ метна.
Зевс гръмовержец едва на престола си златен
приседна,

и затрепера със тътен под него Олимп недостъпен.
Само Атина и Хера седяха далече от Зевса:

445 нито му дума продумваха, нито го питаха нещо.

Ала Кронид начаса се досети и пръв заговори:

„Вие, богини Атино и Херо, защо сте печални?

Дълго не сте били в битка, прославящи вредом
мъжете,

за да громите троянци, които презирате злостно.

450 Моята сила и моите могъщи ръце са такива,
че олимпийците сбрани задружно не ще ме
прогонят.

Тръпки на ужас побиха телата ви дивно красиви,
без да сте още видели войната, делата ѝ тежки.

Но ще ви кажа сега и това ще се сбъдне най-точно:

455 с гръм поразени, вий нямаше със колесницата светла
тук, на Олимп, да се върнете, где боговете
живеят.“

Тъй каза и възроптаха Атина Палада и Хера:

Редом седяха, замисляйки мъки за всички троянци.

Мъдра Атина остана безмълвна и нищо не рече,

460 много сърдита на Зевса, обзета от злоба свирепа.

Хера не скри във сърцето си своята жлъч и
промълви:

„Сине най-страшен на Кронос, какви ми ти думи
издума?

Знаем отлично, че твоята сила е непобедима,
но съжаляваме много и копиеборци данайци.

465 Те ще погинат наскоро, сломени от орис сурова.
Както нареждаш, от битките ще се въздържахме
вече,
само съвети полезни ще даваме пак на аргийци,
всички във бой да не паднат, понеже си много
разсърден.“

Облакосборецът Зевс отговори на своята съпруга:

470 „Херо почитана и волоока! Ти утре ще видиш,
ако поискаш, как Зевс всепобеден без милост погубва
цялата силна войска на аргийците копиеборци.
Буйният Хектор не ще се откаже от лютата
битка,
без да принуди Ахил бързоног да пристигне от
стана.

475 В този ден те ще се бият край своите кораби вити
около мъртвото тяло на клетия паднал Патрокъл.
Тъй е решено. А никак не страдам, че ти си сърдита,
даже в гнева си да стигнеш до другия край на
земята
и на морето, където отдавна са Япет и Кронос.

480 Те се не радват на чудния блясък на ясното слънце,
нито на лекия полъх — край тях е дълбокият
Тартар.
Скитайки, там да отидеш, не бих се за тебе
загрижил,
тъй като няма от тебе по-нагла богиня сред
всички.“

Тъй каза, а белоръката Хера му нищо не рече.

485 Яркият блясък на слънцето вдън океана потъна,
влачейки тъмната нощ на земята богата и плодна.
Слънцето беше залязло за мъка на всички троянци,
мрачната нощ се яви за ахейците триж по-желана.
Свика блестящият Хектор събрание между троянци

490 по-надалече от кораби вражи, до Ксант водовъртен,
гдето се виждаше празно поле, без тела на убити.

От колесниците слезли, мъжете го слушаха мълком.
Хектор божествен говореше с копие дълго в ръката
до единадесет лакти, а медният връх му блестеше,
495 плътно затегнат за здравата дръжка със пръстен
от злато.

Той се на него подпря и така на троянци продума:
„Чуйте ме вие, троянци, дарданци, съюзници славни!
Днес, щом погубя ахейци и техните кораби, смятах
пак да се върнем ликуващи във ветровитата Троя,
500 ала нощта изпревари, запази напълно аргийци
с техните кораби, спрени на стръмния бряг на
морето.

Нека да бъдем покорни на черната нощ и на мрака,
да си приготвим вечеря. Конете си хубавогриви
тук разпрегнете веднага, храна изобилна им дайте!
505 Скоро от Троя докарайте тлъсти овце и говеда,
с тях не забравяйте вино, което душите ни радва,
също и хляб от дома си, и много дърва от гората
струпайте, за да запалим всенощни високи огньове.
Техният блясък да стига небето до ранната утрин,
510 за да не би да се впуснат без шум дългокоси ахейци
в бягство сред тъмната нощ по широкия гръб на
морето;

да се не качат спокойно във своите кораби празни.
Всеки данаец дома да се върне със собствена рана,
тежко ударен от копие или стрела смъртоносна,
515 скочил набързо във кораба, и да се вече страхуват
пак с копиеборци троянци да почнат война
многосълзна.

Нека в града съобщят глашатаи, любимци на Зевса:
всички веднага — от юноши до беловласите старци

вкупом да дойдат на кулите богостроени във Троя.
520 Нашите млади жени да запалят големи огньове —
всяка във своята къща. А стражата крепка да бъде,
за да не влезе в града ни засада, щом липсва
войската.

Както аз казвам, така нека бъде, юначни троянци!
 Тези са моите наръки, които сега са полезни!
 525 В ранни зори ще говоря отново на храбри троянци.
 Аз със надежда се моля на Зевс и на други
 безсмъртни:
 сам да прогоня от Троя съдбовните псета ахейски —
 Керите тук ги изпратиха с техните кораби черни.
 Ала да пазим усърдно и себе си в тази нощ тъмна!
 530 Утре във ранни зори, защитени от медни доспехи,
 битка свирепа да почнем край техните кораби
 гладки.
 Сам ще узная дали гръмогласният син на Тидея
 ще ме отблъсне от стана ахейски към нашата
 крепост,
 или пък ще го убия и кървава плячка ще взема.
 535 Утре той сам ще покаже геройство, щом смело
 посрещне
 моето копие остро; но аз се надявам, че утре,
 щом като слънце изгрее, той с първите мъртви ще
 легне,
 тежко ударен, а с него ще паднат мнозина ахейци.
 Нека да бъде безсмъртен и млад да остана вовеки,
 540 за да ме почитат наравно с Атина и бог Аполона,
 толкова, колкото сигурна иде смъртта за аргийци!“
 Тъй им говореше Хектор, троянците бяха съгласни.
 Те от ярема изпрегнаха своите коне изпотени,
 за колесницата всеки ги върза със ремъци здрави.
 545 Скоро от Троя докараха тлъсти овце и говеда,
 с тях не забравиха вино, което душата ни радва.
 Хляб от дома си донесоха, много дърва насъбраха.
 И хекатомба отбрана принесоха в дар на
 безсмъртни.
 Мирис приятен от жертвите стигаше чак до
 небето,
 550 но боговете блажени не искаха да го приемат,
 тъй като мразеха върло свещената Троя, Приама,
 също народа на славния копиеборец Приама.

Цялата нощ престояха в полето на боя троянци,
горди във своите мисли, и палеха много огньове.
555 Колкото светли звезди се разсипват на свода небесен
около ясения месец, когато е времето тихо,
виждат се всички скали, долини, върхове
недостъпни,
а от небето навред се разстила ефирът безкраен,
трепкат безброй светила и овчарят се радва
сърдечно,
560 толкова много троянски огньове блестяха пред Троя
между ахейския лагер и бистрите Ксантови струи.
Хиляди буйни огньове горяха, край всеки седяха
по петдесет от троянци, огрени от яркия пламък.
Бял ечемик и лимец непрестанно ядяха конете
565 край колесниците: чакаха всички Зора
светлотронна.

[80] От първата песен (558 и следващи) се знае, че Зевс ще помогне на троянците, за да накара ахейците да отдадат отново заслужена почит на Ахил. ↑

[81] Този стих е бил предмет на тълкуване още от древно време. Два коня са карали колесницата, а другите два трябва да се смятат за логои — помощни коне. Обикновено имало само по един логой. ↑

[82] Приема се, че конете били поени с вино за засилване. В Арабия и Африка и сега дават вино на конете, особено на по-слабите. ↑

[83] На ахейците помагат Хера, Атина, Посейдон, Хермес и Хефест, а на троянците — Афродита, Аполон, Арес, Артемида, Лета и речният бог Ксант (XX, 38–40). ↑

[84] Цербер («Теогония», 311). ↑

[85] Поетът има пред вид героите от двете враждебни войски. ↑

[86] При главните врата, отляво и дясно, имало приспособления за оставяне на колесниците. ↑

ДЕВЕТА ПЕСЕН ПРАТЕНИЦИ ПРИ АХИЛ МОЛБИ

Тъй охраняваха стана троянци,^[87] а вече ахейци
тръпнеха в ужас смразяващ, придружник на бягство
позорно.

Мъка безмерна разтърси и всички най-храбри герои.
Както вълнуват морето дълбоко, богато със риба,
5 злият Борей и Зефир — ветровете тракийски
студени,
дето внезапно връхлитат, и черни вълни се надигат,
шумно изхвърляйки куп водорасли от морското дъно,
—

тъй се вълнуваше бурно духът във гърдите ахейски.
Цар Агамемнон Атреев, пронизан от скръб
безпределна,

10 вредом сновеше и своите вестители звънкоречиви
пращаше бързо да свикат съвета на всички водачи,
тихо, поименно.^[88] С първите сам се стараете
много.

Седнаха тъжни мъжете в съвета, а цар Агамемнон
стана, проливайки сълзи, подобно на извор клокочещ,
15 който излива възтъмни води от скала недостъпна.
С болка въздъхна Атрид и така на аргийци продума:
„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!
В тежка, голяма неволя оплете ме Зевс олимпийски,
който коварно ми бе обещал и с главата си кимнал,
20 щом укрепената Троя превзема, назад да отплувам.
Ето сега той замисля измама и сам ми внушава

да се завърна безславно във Аргос след толкова жертви.

Всичко това е напълно угодно на Зевса надменен,
който е често събарял безчислени крепости градски,
25 а ще събаря и още, понеже владее над всички.
Хайде това да изпълним, каквото сега ще предложи:
нека побегнем със кораби в нашата свидна родина,
широкодрумната Троя не можем със бой да
превземем.“

Каза така и останаха всички дълбоко смълчани.
30 Дълго стояха безмълвни печалните рожби ахейски.
Цар Диомед гръмогласен най-сетне така проговори:
„Пръв възразявам, Атриде, на твоите думи безумни,
както е редно, царю, във съвета: недей да се сърдиш!
Първо обиди ти моята смелост пред всички
данайци,

35 тъй като тук ме нарече невойнствен, безсилен. Но
колко

вярно е всичко това, знаят млади и стари аргийци.
Само с едно те прослави синът на коварния Кронос:
даде ти царската власт, за да бъдеш почитан от
всички,

ала не даде ти храброст, която е сила могъща.
40 Вярваш ли, клетнико, че синовете прочути ахейски
таъ са страхливи и слаби във битките, както
говориш?

Щом те подтиква духът ти припряно назад да
отплуваш,

тръгвай, открит ти е пътят и твоите кораби
бързи,

тука дошли от Микена, те чакат на морския пясък.
45 Другите хубавокоси ахейци без теб ще останат,
докато Троя съсипем. Дори ако всички поискат,
нека побягнат със кораби в своята мила родина;
двамата ние със Стенел упорно ще водим войната,
докато Троя не сринем: дошли сме със божия
помощ.“

50 Тъй каза. Всички ахейски водачи със вик одобриха,
хранейки почит голяма към думите на Диомеда.
Конникът Нестор се вдигна сред тях и така
заговори:

„Както във битките винаги ти си най-силен,
Тидиде,
тъй надминаваш в съвета и всичките свои
връстници.

55 Никой не би ти словата осъдил или пък оборил,
все пак докрай не доведе речта си и сам я прекъсна.
Още си малък на възраст — могъл би и син да ми
бъдеш.

Ако и най-млад от всички, но зряло приказваш,
Тидиде,
между царете аргийски, понеже говориш със разум.

60 Ето аз, който се хваля, че много по-стар съм от
тебе,
думата вземам в съвета и всичко подробно ще кажа.
Никой не може речта ми да хули, ни сам Агамемнон.
А беззаконен, бездомен, напълно безроден е този,
който обича раздора и страшната гражданска
битка.

65 Хайде да бъдем покорни на черната нощ и на мрака:
да си приготвим вечеря, а стражите всички на
смяна
нека застанат до рова, прокаран отвън край
стената.

Аз предоставям това на младежите, после отново
пръв ти да бъдеш, Атриде, понеже си цар най-
достоеен.

70 Давай гощавка на старците — редно и лесно за теб
е.

Пълни са твоите палатки със вино, което докарват
често ахейци от Тракия тук през морето широко.
Всичко обилно ти имаш, над много народи царуваш.
Щом се стекат покрай тебе мнозина, послушай
тогова,

- 75 който най-умно съветва. Ахейците днес се нуждаят
мъдър съвет да получат, че близко стоят враговете.
Палят огньове във стана: кого ли това ще зарадва?
Днешната нощ ще погуби или ще запази войската.“
Тъй каза. Всички го слушаха, бяха със него съгласни.
- 80 Стражите тръгнаха скоро, облечени в своите
доспехи:
сам Тразимед Несторид, предводител прочут на
войските,
Ялмен и брат му Аскалаф, двамина потомци на Арес,
също герой Мерион, Афарей и Деипир юначен,
заедно с тях Ликомед богоравен, потомък на Креон
-
- 85 седем водачи на стражите. А по стотина младежи
крачеха стройно след всекиго с копия дълги в ръцете.
Спряха се между голямата крепост и рова, в
средата.
Там те огньове накладоха, всеки си сготви вечеря.^[89]
Цар Агамемнон заведе ахейските знатни старей^[90]
- 90 в своята шатра и сложи за всички богата гощавка.
Те си простряха ръцете към вече готовите гозби.
Своята охота за вино и ядене щом утолиха,
старецът Нестор започна пред сбраните мъдрост
да каже;
той и по-рано им даваше често полезни съвети.
- 95 Благонамерен към тях, заговори със думи такива:
„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
С тебе ще почна и с тебе ще свърша, защото
царуваш
мощно над много народи, а Зевс олимпийски ти даде
власт и закони да имаш, съвети да даваш разумно.
- 100 Ето защо ти си длъжен и реч да държиш и да
слушаш.
Следвай съвета на този, когото сърцето подтиква
само добро да предлага, а сам ще решаваши за всичко.
Аз пък това ще говоря, което за най-добре смятам.
Никой не може да има по-хубава мисъл от мойта,

105 както и нося до днеска в сърцето си вече отдавна,
още от времето, сине божествен, когато изведе
с гняв дъщерята на Бриза от светлия шатър Ахилов.
Ти не послуша тогава, макар че те много съветвах.
Сам се поддаде надменно, без разум, на своята
гордост,

110 тежко обиди най-храбрия воин, когото почитат
много безсмъртни; ти взе му наградата, днес я
владееш.

Нека сега да помислим как бихме Ахила смирили,
да го помолим с подаръци скъпи и с ласкави думи.“
Мощният цар Агамемнон така отговори на Нестор:

115 „Старче! Съвсем справедливо за мойта вина ме
упрекна!

Грешка голяма направих и няма това да отричам.
Струва един за мнозина, когато от Зевс е обикнат.
Днес Зевс почете Ахила, наказва войската ахейска.

120 Тъй като сбърках тогава, отдаден на пагубни мисли,
искам това да поправа и откуп безчетен да пратя.
Моите дарове скъпи пред вас ще посоча подробно:
седем триножника^[91] нови и десет таланта^[92] от
злато,

двадесет светли бакъра, дванадесет хранени коня,
дето победи печелят в надбягване лудо в полето.

125 Никой не би могъл беден да бъде и няма да има
нужда от ценното злато, щом толкова той
притежава,

колкото тези коне ми донесоха щедри награди.

Още предлагам и седем най-сръчни робини от
Лесбос.^[93]

Аз ги избрах, щом разсипа Пелид многолюдния
остров.

130 Те надминават по хубост жените, родени от
смъртни.

Тях ще му пратя, а с тях — дивнобузата щерка на
Бриза.

Ето пред всички сега се заклевам със клетва велика:

никога аз с Бризеида не легнах във брачна постеля,
както човешки закон е мъже със жени да
постъпват.

135 Всичко това ще получи веднага Ахил богоравен.
Ако дадат боговете да сринем града на Приама,
сам нека дойде, когато разделяме нашата плячка,
да си напълни догоре цял кораб със мед и със злато,
сам да си вземе и двадесет дивно красиви троянки,
140 първи по хубост и стройност след наша Елена
аргийка.

Ако се върнем във Аргос ахейски, земя плодородна,
зет да ми стане и аз ще го тача наравно с Ореста,
син мой обичан, отглеждан далече във пълно
охолство.

Имам три щерки в Микена, в двореца си здраво
иззидан:

145 Хризотемида, Ифианаса и Лаодика.
Нека без откуп откара, която си иска от трите,
в царския дом на Пелея: и дарове аз ще прибавя
колкото никой баща не е давал на своята щерка.
Вричам му аз за подарък и селища седем цветущи:
150 Хира, богата със сочна трева, Кардамила, Енопа,
също свещената Фера, Антея, със тучни ливади,
още Епея красива и Педас, с лозя преизпълнен.
Всички са те до морето, край древния пясъчен
Пилос.

Техните жители имат стада от овце и говеда.
155 Те с дарове ще го тачат наравно със бог олимпийски,
данъци щедро ще плащат под скиптъра строг на
Ахила.

Всичко това ще получи, когато гнева си надмогне.
Нека смири яростта си: суров, непреклонен е Хадес

—
смъртните него презират най-много от всички
безсмъртни.

160 Хайде Ахил да отстъпи пред мене, защото аз имам

власт по-голяма,^[94] а също по-стар съм на възраст от него.“

Нестор, геренският конник, така му отвърна тогава:

„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
Ти дарове най-желани предлагаш на царя Ахила.

165 Хайде сега да подтикнем избрани герои, които
с вести да тръгнат веднага за шатъра бял на Ахила.
Нека самичък посоча лицата, а те да послушат.
Феникс, любимец на Зевс, да потегли и пръв да ги
води,

после Аякс исполински и цар Одисей богоравен.

170 Двама вестители — Одий и смел Еврибат, да ги
следват.

Дайте вода за ръцете^[95] и нека смирено замлъкнем,
Зевса Кронида да помолим сърдечно, дано ни
пожали.“

Тъй посъветва; на всички допаднаха мъдрите думи.
А глашатаи завчас им поляха вода на ръцете.

175 юноши с вино напълниха кратера чак до венеца,
чаши наляха, поднесоха после поредом на всички.
След като в жертва възляха и пиха кой колкото иска,
дружно напуснаха шатъра на Агамемнон Атреев.

Нестор, геренският конник, ги с много наръки
изпрати,

180 правеше знаци с очи, а най-вече към цар Одисея:
всичко да сторят, Ахил благороден да върнат във
боя.

Тръгнаха вече по стръмния бряг на морето шумящо,
молейки с цяла душа земеръсеца бог Посейдона,^[96]
лесно дано да спечелят сърцето на вожда Ахила.

185 Стигнаха до мирмидонските шатри и кораби леки.
Те го завариха там да услажда душата си с лира —
хубава, многозвънлива, със сребърно столче за
струни.

Той я бе взел, разрушавайки Еетионова Тива.

Сам се развличаше с нея, възпяваше славни герои.

190 Мълком, наблизо до него, седеше единствен
Патрокъл,

чакайки внука Еаков, догдето престане да свири.

Тримата вече дойдоха, а цар Одисей бе начело.

Спряха наблизо, Ахил се учуди и с лира в ръцете,

мигом напусна креслото, в което бе седнал да свири.

195 Вдигна се също Патрокъл, когато съгледа мъжете.

С поздрав ги срещна любезно Ахил бързоног и
продума:

„Драги, дошли сте на гости при мен или нужда ви
води?

Даже в гнева ми, най-мили за мен сте от всички
ахейци.“

Тъй каза и ги поведе нататък Ахил богоравен.

200 Той ги покани да седнат в креслата, покрити със
пурпур.

В същото време помоли стоящия близо Патрокъл:

„Мили Патрокле, сложи ни веднага големия кратер!

По-силно вино смеси и за всекиго чаша да има.

Ето най-свидни другари дойдоха във моята шатра.“

205 Каза така и Патрокъл послуша другаря си верен.

Маса голяма постави наблизо до огъня светец,

сложи на нея месо от овца и коза угоена,

също и рибица свинска, която лъщеше от сало.

Автомедонт му помогна: Ахил сам нарязва месото.

210 Той раздроби го на мръвки, на шишове сръчно
набоде.

Огън грамаден запали Патрокъл, герой боголюбен.

Щом като пламъкът спадна и огънят вече затихна,

ловко разпръсна жаравата, шишове втъкна над нея,

здро̀во подпрени: с божествена сол той поръси
месото.

215 Щом го опече Ахил и наслага на масичка малка,

хляб на трапезата тури Патрокъл в красиви
панерки.

А пък Ахил богоравен раздаде месото на всички,

после самият приседна срещу Одисея божествен,

своя приятел Патрокъл подкани да жертвопринася
220 на боговете — той хвърли във огъня жертва уханна.
Те си простряха ръцете към вече готовите гозби.
Свойта охота за вино и ядене щом утолиха,
кимна на Феникс Аякс, Одисей забеляза му знака,
чаша напълни със вино и тъй към Ахил се обърна:
225 „Сине Пелеев, сполай! От гощавката щедра сме
сити.

Както във шатрата пищна на цар Агамемнон
Атреев,

също и тука — храна изобилна и вкусна се дава.
Ала не бива да мислим сега за пируване сладко!
Зевсов любимецо, виждаме грозна беда и се плашим.
230 Ние не знаем дали ще запазим или ще погубим
нашите кораби, щом ти не влезеш геройски във боя.
Дръзките духом троянци със своите съюзници
славни

вече напират наблизко до нашата крепост и стана.
В лагера палят големи огньове и много се хвалят,
235 че ще нападнат безспирно ахейските кораби черни.
Святка отдясно Кронид и щастливи поличби им
праща.

Хектор навред се гордее без мяра със своята сила,
нагло вилнее в полето, облегнат всецяло на Зевса.
Хората и боговете не тачи и бяс го владее.
240 Моли се той да изплува Зората свещена по-скоро
и се заканва емблемите корабни да ни отреже,^[97]
нашите кораби сам да запали със огън стихиен,
а пък ахейци, смутени от пушека, с яд да избие.
Страх безпределен обзема сърцето ми, че боговете
245 ще му изпълнят заплахите, че е решено да паднем
близо до Троя, далече от конеразвъдния Аргос.
Даже и късно, щом искаш, Ахиле, тръгни да запазиш
клетки ахейци, измъчвани все от троянския натиск.
После самият напразно ще страдаш от нашата
гибел:

250 злото щом стане, лекарство за него не ще се намери.

Хайде сега да отблъснеш злокобния ден от аргийци!
Драги мой! Също баща ти Пелей те напътваше
мъдро

още когато те прати от Фтия при цар Агамемнон:
«Чедо любимо! Атина и Хера даряват ти сила,

255 щом пожелаят, но ти си въздържай сърцето надменно

в своите смели гърди: кротостта е най-хубаво нещо!

Всякаква гибелна свада със смъртните хора отбягвай,

за да те много почитат и стари, и млади аргийци.»
Старецът тъй те съветваше, ти си обаче забравил.

260 Хайде сега се смири, потуши душегубната ярост!

Дарове щедри ще имаш, когато гнева си надмогнеш.
Ето сега ме изслушай и аз ще ти кажа подробно
колко големи награди за теб обеща Агамемнон:

седем триножника нови и десет таланта от злато,
265 двадесет светли бакъра, дванадесет хранени коня,
дето победи печелят в надбягване лудо в полето.

Никой не би могъл беден да бъде и няма да има
нужда от ценното злато, щом толкова той притежава,

колкото тези коне му донасяха щедри награди.

270 Сам обещава и седем най-сръчни робини от Лесбос.

Той ги избра, щом, Пелиде, ти срина цветущия остров

Те надминават по хубост жените, родени от смъртни.

Тях ще ти прати, а с тях — дивнобузата щерка на Бриза.

Ето пред всички сега се заклева със клетва велика:

275 никога той не е спал с Бризеида във брачна постеля,
както е редно, царю, за мъже и жени да постъпват.
Всичко това ще получиш веднага, Ахиле божествен!

Ако дадат боговете да сринем града на Приама,
сам ти ще дойдеш, когато разделяме нашата
плячка,

280 да си напълниш догоре цял кораб със мед и със злато,
сам да си вземеш и двадесет дивно красиви троянки,
първи по хубост и стройност след наша Елена
аргийка.

Ако се върнем във Аргос ахейски, земя плодородна,
зет ще му станеш и той ще те тачи наравно с
Ореста,

285 негов любимец, отглеждан далече във пълно
охолство.

Има три щерки в Микена, в двореца си здраво
иззидан:

Хризотемида, Ифианаса и Лаодика.

Всяка, която поискаш, ти сам ще откараш без
откуп

290 в царския дом на Пелея. И дарове той ще прибави
колкото никой баща не е давал на своята щерка.

Той за подарък ти врича и селища седем цветущи:

Хира, богата със сочна трева, Кардамила, Енопа,

също свещената Фера, Антея със тучни ливади,

още Епея красива и Педас, с лозя изпълнен.

295 Всички са те до морето, край древния пясъчен
Пилос.

Техните жители имат стада от овце и говеда.

С дарове ще те почитат наравно със бог олимпийец,
данъци щедро ще плащат под твоя величествен
скиптър.

Всичко това ще получиш, когато гнева си
надмогнеш.

300 Ако презираш Атрида и тези подаръци скъпи,
имай ти милост за всички ахейци, които тъй
страдат.

Вечно ще помнят за тебе и вред като бог ще те
тачат.

Ти между тях ще добиеш голяма, нечувана слава:

Хектора днес ще погубиш. Обхванат от лудост жестока,

305 той срещу теб ще пристъпи, че никого между данайци,

с кораби тука дошли, не признава на себе си равен. “

А бързоногият син на Пелея така му отвърна:

„Сине божествен Лаертов, царю Одисей хитроумен!

Трябва съвсем откровено и честно в ответ да ти кажа

310 как аз това преценявам и как несъмнено ще бъде, тримата вече да спрете един подир друг да цвърчите.

Както вратите на мрачния Хадес презирам аз този, който едно във сърцето си мисли, а друго приказва.

Аз пък това ще говоря, което за най-добро смятам.

315 Нито Атрид Агамемнон, ни всички събрани данайци ще ме придумат, щом вече признателност няма за този,

който усърдно се бие без отдих с мъжете враждебни.

Плячка еднаква се дава на храбрия и на беглеца, с почит еднаква се славят страхливият мъж и героят,

320 а работливият гине наравно със всеки безделник.

Полза аз нямам, макар че понесох страдания тежки, тъй като винаги смело излагах живота си в боя.

Птицата както донася храна за безкрилите рожби, даже самата измъчвана люто от глад и от жажда,

325 тъй съм прекарвал и аз във безсъние ноци безбройни, множество кървави дни съм минавал в сражения върли,

влизайки в бой със врага все за техните млади съпруги.

Докато плувах в морето, съсипах дванадесет града,

а пък по суша превзех единадесет в плодна Троада.

330 Много богатства безценни плякосвах от тях подир
боя,

всичко редовно предавах на цар Агамемнон Атреев.
Той си стоеше далече при своите кораби бързи,
пляската сбираше, малко раздаваше, вземаше много.
Все пак отделяше той дарове за царе и за знатни:

335 своето всеки запазва, а моят дар взе Агамемнон.
Скъпа жена ми заграби — да спи за наслада със нея!
Но за какво ли аргийци воюват все още с троянци?
И за какво Агамемнон доведе войската пред Троя?
Всичко нали е за хубавокоса Елена аргийка?

340 Или сред смъртните само Атриди жените си
любят?

Всеки мъж, който е честен, почитан и благоразумен,
своята съпруга обича и грижи полага за нея,
както обичах и аз Бризеида, макар и робиня.^[98]

След като мойта награда отне и така ме измами,
345 мен да не моли: добре го познавам, не ще ме предума.
Нека помисли със теб, Одисее, и с други водачи
как да отблъсне от нашите кораби страшния огън.

Много известни дела е извършил той вече без мене:
вдигна голямата крепост и рова до нея прокара —
350 твърде широк и дълбок, а по него заби колореди.

Все пак не смогна и тъй да възпира убиеца Хектор.
Докато аз се сражавах с ахейците дружно пред
Троя,

Хектор не смееше битка да почне далеч от
стената:

стигаше само до стария дъб и до Скейските порти.

355 Там ме дочака веднъж и едвам се изплъзна от мене.

Повече няма да влизам във битка със Хектор
божествен.

Утре щом жертви заколя на Зевса и всички
безсмъртни,

моите кораби, пълни с товари, ще спусна в морето.

Щом пожелаеш и щом ти е нужно, ще можеш да
видиш

360 как прекосяват в зори Хелеспонт, изобилен със риба,
как ги усърдно подкарват с веслата мъжете ми
здрави.

Ако даде Посейдон земетръсец щастливо да плувам,
още на третия ден ще пристигна във плодната
Фтия.

Много богатства оставих, когато потеглих за Троя.
365 Други оттука сега ще откарам: червена мед, злато,
хубавопоясни млади жени и възсиво желязо:
всичко по жребий добих. Но наградата, гдето ми
даде

цар Агамемнон Атреев, отне ми я сам с подигравка.
Вие това му кажете открито тъй, както поръчвам,
370 за да роптаят подобно на мене и други ахейци,
ако все още се кани той някого пак да измами.
Винаги в наглост облечен, макар и без срам като
куче,

няма да смее Атрид да ме право в очите погледне!
Нищо със него не искам да върша или да обмислям.
375 Той ме измами веднъж и коварно постъпи със мене:
втори път с думи не ще ме излъже: един път му
стига.

Нека загива! Лиши го от разум Кронид промислител.
Аз му презирам наградите, косъм не струват за
мене!

Той десеторно да прати и двадесеторно богатства,
380 колкото има сега и във бъдеще дете ще има,
заедно сбрани в Орхомен или във египетска Тива,
гдето във къщите градски несметни съкровища
струпа:

сто са вратите на Тива и дружно през всяка
минават

двесте отбрани герои със своите коне в колесници;
385 да ми дадеше и толкова дарове, колкото тука
пясък и прах съществува, не би ми предумал
сърцето,

без да изкупи той сам душегубната, тежка обида.

Няма да взема съпруга от щерките на Агамемнон,
ако дори надминава по хубост и чар Афродита
390 или е равна по сръчност и на совоока Атина.
Нея аз няма да взема, той друг сред ахейци да търси,
който на него подхожда и който е много по-знатен.
Щом ме спасят боговете и здрав се завърна във
къщи,

татко Пелей ще намери самичък за мене съпруга.
395 Много ахейки живеят в Елада^[99] и в нашата Фтия,
щерки на знатни бащи, защищаващи крепости
градски.

Всяка, която поискам, аз своя съпруга ще имам.
Мойто сърце благородно отдавна упорно ме тласка
там да намеря законна съпруга, прилична другарка,
400 всички имоти да ползвам, които Пелей е спечелил.
Зная, че нищо не е равноценно с живота човешки:
нито богатства, натрупани в гъстонаселена Троя,
в мирните дни преди тук да нахлуят чадата ахейски,
нито съкровища, скрити дълбоко в скалистия
Питон,

405 вътре зад прага, изваян от камък за Феб Аполона.
[100]

В плячка се грабват волове и тлъсти овце
гъсторунни,

светли триножници и русогриви коне се печелят,
само душата човешка не може назад да се върне,
ни да се хване, щом вече изхвъркне навън през
зъбите.^[101]

410 Майка ми, сребърнонога богиня Тетида, разказва,
че отредила съдбата двояка кончина за мене:
ако остана сега за троянския град да се бия,
няма дома да се върна, но слава безсмъртна ще
имам;

ако се върна във къщи, във моята мила родина,
415 няма аз слава да имам, но дълъг живот ще живея,
няма тъй скоро, без време, смъртта да ме грабне
жестоко.

Бих посъветвал и всички останали видни ахейци,
нека отплуват! Вий няма да видите края на Троя:
Зевс гръмовержец над нея простира ръката си
мощна.

420 Смелост голяма добиха войските троянски във боя.
Вие вървете и тези ми думи предайте веднага
в стана на знатни ахейци — това е и вашата
длъжност,

та да напрегнат ума си за друго по-сигурно
средство,

как да запазят войската и своите кораби гладки,
425 тъй като техните планове, дето ги бяха кроили,
неизпълними са вече: в гнева си съм аз непреклонен!
Феникс сега да остане и заедно с нас да ношува,
за да отплува със мене във нашата свидна родина,
стига да иска: насила не ще го откарам обратно.“

430 Каза така и останаха всички дълбоко смълчани,
хвърлени в смут от речта му, че силни слова
изговори.

Конникът, старият Феникс, най-сетне продума през
сълзи,

тъй като страдаше сам за ахейските кораби кухи:
„Славни Ахиле! Щом ти си решил да се върнеш във
Фтия,

435 щом вече никак не искаш да браниш от гибелен огън
нашите кораби бързи, понеже гневът те владее,
как ще остана самичък, без тебе, любимо ми чедо?
Старият конник Пелей Еакид ме проводи със тебе
още когато те прати от Фтия при цар Агамемнон.

440 Млад, ти не знаеше нито войната, омразна на
всички,

нито съвета, където известни мъже се прославят.
Твоят баща ми поръча на всичко това да те уча:
в речи оратор да бъдеш и в дело — велик изпълнител.
Аз затова не желая без тебе сега да остана,
445 даже и бог олимпийски да ми обещае направо
моята старост да махне и юноша пак да ме стори,

точно какъвто напуснах Елада, с красавици славна,
за да отбягна гнева на баща си Аминтор Орменов,
силно разсърден за своята наложница кѣдравокоса:
450 нея обичаше той, а презираше своята съпруга,
майка ми. Тя на колене ме моли да легна с жената,
за да ѝ стане противен старикът, баща ми
нещастен.

Аз я послушах и легнах. Щом татко ми всичко научи,
с люти ме клетви обсипа, повика еринии злостни:
455 та да не сложа на скута си никога мое детенце.
Тези му клетви ужасни послушаха злите безсмъртни

Зевс от подземното царство^[102] и нямаща жал
Персефона.

Исках тогава със острия меч да убия баща си,
някой безсмъртен обаче гнева ми възпря и ми спомни
460 лошата слава в народа и хорските укори хулни,
щом сред ахейците име на отцеубиец получа.
А пък духът ми в гърдите не даваше вече спокойно
аз да живея във къщата на разлютения татко.
Верни другари и близки ме следваха вред
неотстъпно.

465 Те със молби ме насилваха в родния дом да остана.
Много овни угоени и тежки рогати говеда
бяха заклали, а още по-много свине затлъстели
сръчно въртяха високо над буйния огън на Хефест,
много се вино изпи от големите делви на татко.

470 Девет те ноци прекараха будни край мене
безспирно,

сменяйки нощните стражи, а огънят вечно гореше.
Бдеше един до колоните в двора със здрава ограда,
друг в коридора пред яките двери на моята спалня.
Ала когато настана десетата нощ непрогледна,
475 счупих на моята спалня вратата, добре прикрепена,
тихо излязох и ловко прескочих оградата дворна,
скритом от всякакви стражи, усърдни робини и
роби.

После избягах и бродих през цяла обширна Елада,
стигнах във плодната Фтия, родина на дребен
добитък,

480 влязох при царя Пелея и той ме прие благосклонно.
Сам ме обикна тъй, както родител детето си
свидно —

своя син единороден, наследник на много имоти.
Той ме направи богат, подари ми народ многоброен;
цар на долопците бях и живеех на края на Фтия.

485 Богоподобни Ахиле, аз тъй те възпитах от малък,
тъй те обикнах сърдечно, че с друг не желаете
нивга

нито на пир да отиваш, ни даже дома да се храниш,
без да те сложа самичък да седнеш на мойто коляно,
мръвките да ти нарежда и виното да ти наля.

490 Колко си пъти намокрял хитона ми върху гърдите,
пръскайки вино с уста през наивните детски години!
Толкова много се мъчих и толкова страдах за тебе,
тъй като мен боговете ме бяха дарили с потомство,
тебе направих и имах за син, богоравни Ахиле,
495 за да отблъснеш ти някога гибел позорна от мене.
Хайде, любими Ахиле, смири си душата надменна!
Трябва и милост да имаш! Дори богове се смиряват,
а с добродетели, слава и мощ са по-висши от всички.
Смъртните хора, възливайки вино, смиляват

безсмъртни

500 със благовония, с чисти молитви и мирис от сало,
щом като някой човек е престъпил небесната воля.
А съществуват Молби,^[103] дъщери на Кронида
всесилен,

гърбави, хроми, набръчкани грозно, с очи кривоогледи.
Винаги ходят загрижени след заслепената Ата.

505 Тя е могъща и бърза, далеч изпреварва Молбите,
първа обхожда земята, на хората зло причинява.
После минават Молбите и вредом лекуват бедите.
Който зачита на Зевс дъщерите, щом те го
споходят,

помощ голяма му дават и склонно молбите му чуват.
510 Който от тях се откаже и с върла омраза ги гони,
тутакси тичат направо при Зевса Кронида и молят:
Ата да тръгне след него и той да плати за греха си.
Хайде, Ахиле, и ти почети дъщерите на Зевса,
че почитта усмирява душите на много герои.
515 Дарове ако не беше ти дал Агамемнон Атреев,
също и други обрекъл, а само се сърдеше люто,
нямаше аз да те моля гнева си голям да забравиш,
нито аргийци да браниш, макар че от теб се
нуждаят.

Царят тъй много ти дава сега, обещава и още.
520 Ето изпрати при теб да те молят мъже най-
известни,
първи сред всички ахейци и твои любимци аргийци.
Ти не презирай речта им и техните стъпки дотука!
Твоят гняв само до днеска не беше достоен за укор.
Често сме слушали ние мълвата за древни герои,
525 как се поддавали също на страшна, безпаметна
злоба,

ала приемали дарове, чували мъдри съвети.
Спомням си случка, която е станала много отдавна.
Както е станала, точно така и на вас ще я кажа.
Някога куретите водили бой с етолийци юначни
530 около град Калидон и без жал се изстребвали грозно.
Бранили дивния град Калидон етолийците смели,
а пък куретите искали да го съсипят жестоко.
Златопрестолна сама Артемида им пратила злото,
гневна, че царят Ойней не принесъл от своите
градини

535 плод-първоберка на нея, на другите дал хекатомба.
[104]

Щерката само на Зевса всесилен оставил без
жертва,
бил я забравил или не помислил — голям грях
направил!

Стрелолюбивата щерка на Зевса била разгневена:

пратила дива свиня, белозъбест глиган, срещу него.
 540 Много вреди причинил на градините той на Ойнея.
 Цели грамади от едри овощни дървета изкъртил
 заедно с корени, с ябълков цвят повалил на земята.
 Но Мелеагър, синът на Ойнея, погубил глигана.
 Свикал той много ловци от съседните селища с
 псета,
 545 тъй като шепа смелчаци не биха убили глигана,
 който бил силен и качил мнозина на тъжната клада.
 Но Артемида възбудила битка и спор за глигана,
 и за главата му, и за покритата с четина кожа,
 между куретите и етолийците неустрашими.^[105]
 550 Докато сам Мелеагър, любимец на Арес, се биел,
 ставало трудно тогава за всички събрани курети:
 те не могли да останат за дълго отвъд, пред
 стените.
 Но Мелеагра обхванала ярост, която разтърсва
 даже душата на тези, които се славят със разум.
 555 Той се разсърдил свирепо на своята майка Алтея;
 в къщи останал при дивната своя жена Клеопатра,
 рожба на хубавонога Евенова щерка Марпеса
 и на Идаса, най-храбрия мъж на земята тогава,
 дръзнал той лък да издигне дори срещу Феб Аполона,
 560 бранейки хубавоногата своя съпруга Марпеса.
 И оттогава наричана в къщи била Клеопатра
 с името на Алкиона,^[106] понеже и нейната майка
 имала същата участ на морската птица злочеста:
 плакала горко, когато сам бог Аполон я отвлякъл.
 565 Та Мелеагър преглъщал гнева си при своята съпруга,
 върло ядосан от лютите клетви на своята майка:
 скръбна за брат си убит, тя се молела на боговете,
 удряла с длани земята, кърмилница щедра за всички,
 падала и на колени, обливала пазви със сълзи,
 570 с вик умолявала Хадес и с плач Персефона ужасна
 да ѝ погубят сина! А ериния, скитаща в мрака,
 неумолимо жестока, я чула в подземното царство.

Бойният шум на куретите скоро достигнал
вратите,

рухвали кулите в прах. Етолийските старци веднага
575 пратили видни жреци^[107] при героя сърдит
Мелеагър,

с просба да дойде в защита — и преголям дар му
обрекли.

В най-плодородната област на полската шир
Калидонска

те му предложили сам да си вземе земя благодатна

—

хектара по петдесет, половината годна за лозе,

580 другата пък половина на орна земя да остане.

Старият конник Ойней го предумвал с молби най-
горещи,

чакал пред прага на брачната високопокривна
спалня,

чукал вратите подпрени, превил колене пред сина си.

Също сестрите и майка им го умолявали дълго.

585 Още по-твърдо отказвал. Другари го молили много,
дето ги смятал най-верни, най-мили от своите
близки,

ала и те не склонили сърцето му гневно в гърдите,

докато почват куретите здравата спалня да
блъскат,

да се катерят на градската крепост и огън да
палят.

590 Чак в този миг се провиква съпругата хубавокръста:
молейки с плач Мелеагра, припомняйки всички неволи,
дето понасят народи, загубили своята крепост:
там се избиват мъжете, градът им се опожарява,
в робство откарват децата с жените, препасани
ниско.

595 Силно духът му се трогнал от тези нещастия
тежки.

Тутакси скочил героят и светли доспехи облякъл.

Той от града етолийски отблъснал деня съдбоносен,

слушайки своето сърце, но голямата, скъпа награда
никога те не му дали, макар че от сеч ги избавил.
600 Ти не замисляй подобна постъпка, обично ми чедо!
Нека и бог ти не праша такива желания лоши!
Мъчно ще бъде да браниш запалени кораби вече.
Дарове ценни вземи! Като бог ще те тачат ахейци!
Даже без дарове после да влезеш във бой мъжегубен,
605 няма да бъдеш на почит, макар да отблъснеш
троянци.“

А бързоногият син на Пелея така му отвърна:
„Фениксе, скъпи ми дядо, потомък на Зевса! Аз
нямам

нужда от почит: от волята Зевсова аз съм зачетен!
Тая чест с мен ще остане при кораби вити, догдето
610 дух във гърдите си имам и крепко нозете ме носят.
Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:
ти не вълнувай душата ми тъй с плачове и въздишки
в полза на цар Агамемнон. Недей го обсипва със обич,
за да не станеш омразен на мене, че аз те обичам.
615 С мене ти трябва да мразиш човека, когото аз
мразя.

Заедно с мене царувай, честта ми споделяй наравно.
Двамата^[108] вести да носят, а ти остани да
нощуваш

в мека постеля. Щом пукне зората, със теб ще
обмислим

да си заминем ли с кораби, или пък тук да останем.“
620 Рече и знак на Патрокла безмълвно със вежди
направи

меко легло да приготови по-скоро за стария Феникс,
за да си тръгнат от шатрата другите двама към
стана.

Богopodobният син Теламонов така заговори:
„Сине божествен Лаертов, царю Одисей
хитроумен!

625 Хайде да тръгваме! Виждам, че няма успех да
постигнем

с нашето идване тука. А трябва веднага да кажем
тези слова на данайци, при все че са твърде печални.
Трепетно те ни очакват, събрани в съвета ахейски.
Вождът Ахил е натрупал в гърдите си ярост
свирепа.

630 Той не зачита сърдечната дружба на своите
другари.

С нея го тачехме ние във стана най-много от всички.
Няма той жалост! Дори от убиец на брат
еднокръвен

откуп са вземали, също за собствено чедо убито!
Щом се откупи убиец, остава в страната спокоен,
635 всеки с отплата смирява в душата си гордата
злоба.^[109]

Но боговете всевечни са вложили в тебе, Ахиле,
злост несмирима и всичко това за една мома само.
Ний ти предлагаме седем най-хубави между
жените,

също и дарове други. Смили си най-сетне сърцето.
640 Гостоприемството^[110] имай на почит! Дошли сме
под твоя

покрив, изпратени тук от данайци. Желая да бъдем
много по-мили за теб и по-драги от всички ахейци.“
А бързоногият син на Пелея така му отвърна:
„Богородени Аякс Теламонов, водач на войските!
645 Смятам, че всичко това откровено и смело ми каза,
ала сърце ми от гняв се вълнува, когато си спомня
как ми нанесе жестока обида Атрид пред аргийци,
сякаш съм някакъв жалък изгнаник, без чест и
достойнство.

Вие тръгнете обратно, предайте му следните
вести:

650 няма да имам аз грижа за кръвопролитната битка,
докато Хектор божествен, синът на Приама
юначен,

тука не стигне до шатри и кораби на мирмидонци,
за да убива аргийци и кораби с огън изстребва.

Вярвам, че близо до мойта палатка и черния кораб
655 Хектор от бой ще отстъпи, макар и да буйствува
силно.“

Тъй рече. Всички поеха по чаша двудръжка, възляха
за боговете и цар Одисей ги поведе към стана.

А пък Патрокъл накара слугини и верни другари
меко легло да постелят по-скоро за стария Феникс.

660 Те го послушаха: както им каза, застлаха леглото
с овнешко руно, с килими и ленена тънка покривка.
Старецът в него си легна, очакващ зората свещена.

В своята здрава палатка навътре Ахил се оттегли,
легна със него робиня, която бе грабнал от Лесбос,

665 хубаволика мома Диомеда, Форбантова щерка.
Също Патрокъл отиде отсреща в леглото, а с него
стройна Ифида, която му даде Ахил богоравен,
след като срина високия Скирос, града Ениеев.

Другите^[111] двама се върнаха в шатрата на
Агамемнон.

670 Знатни ахейци ги срещнаха, вдигайки чаши от
злато,

около тях се събраха и почнаха да ги разпитват.

Пръв ги запита могъщият цар Агамемнон Атреев:

„Хайде кажи, Одисее, велика прослава ахейска!

Иска ли той да отблъсне враждебния огън от
стана,

675 или отказва и гняв му владее все още сърцето?“

Богopodobният и търпелив Одисей му отвърна:

„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!

Той не желае все още гнева си свиреп да потисне,

в ярост презира и тебе, и твоите подаръци скъпи.

680 Той ти предлага да мислиш самичък сред всички
аргийци

как да запазиш войската и нашите кораби бързи.

Даже заплашва той още, че щом се покаже зората,
своите кораби дивнонавесни ще спусне в морето.

Също съветва и всички останали воители ахейски

685 да си отпловат във къщи, че няма да видите нивга

края на Троя висока, че нея с ръката си мощна
Зевс далногръмец закриля и смелост добиха троянци.
Тъй рече. Моите спътници ще потвърдят тия думи

—
ето Аякс и разумните наши вестители двама.
690 Старецът Феникс остана да спи, че Ахил го покани,
за да отплува със него във нашата мила родина,
ако желае: насила не иска назад да го води.“
Каза така и останаха всички дълбоко смълчани,
хвърлени в смут от речта му, че силни слова
изговори.

695 Дълго стояха безмълвни печалните рожби ахейски.
Цар Диомед гръмогласен най-сетне така им
продума:

„сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
Трябваше ти да не молиш известния син на Пелея
с толкова дарове скъпи: надменен и по-рано беше!
700 Ето сега го подтиква към още по-лоша надменност.
Да го оставим! Той нека си тръгне или да остане!
Смятам, че после Ахил ще се втурне отново във боя,
щом го подбуди духът му или богове го принудят.
Хайде сами да изпълним, каквото сега ще предложи!
705 Вие вървете да спите, щом своето сърце усладите
с хляб и със вино, защото те дават и смелост, и
сила.

Ала когато се сипне Зора розопръста, прекрасна,
свикай, Атриде, пред стана и пеши, и конни войници,
ти насърчи ги и с първите влизай направо във
битка!“

710 Тъй ги подкани. И всички царе одобриха речта му,
хранейки почит към думите на Диомед конеборец.
Вино възляха и всеки си тръгна към своята палатка,
гдето си легна и вкуси дара на съня благодатен.

[87] Троянците охранявали неприятелския стан, за да не избягат ахейците. ↑

[88] Глашатаите обикновено са викали високо, но в случая трябва да отидат при всекиго и да го викат тихо на съвет, за да не чуят враговете. ↑

[89] Всеки войник сам си приготвял храната. ↑

[90] В поемата често водачите се наричат старей или старци, макар че не винаги са били стари. ↑

[91] Триножниците били два вида: едните се поставяли на огън, а другите били изящно изработени и служели за украса. ↑

[92] Няма точни данни за стойността на таланта по времето на Омир. Предполага се, че не е била много голяма, понеже при състезанието се полага за четвърта награда (XXIII, 269). ↑

[93] Жените на остров Лесбос се славели с красотата си. Ахейците го завладели на път за Троя и през време на войната им служел за база. ↑

[94] Агамемнон имал право да си отдели от общата плячка всичко, което му харесва. ↑

[95] Нестор се обръща към глашатаите да донесат вода за измиване на ръцете преди жертвоприношението. ↑

[96] Тримата пратеници се молят на Посейдон, понеже този бог помага на ахейците. Той бил сърдит на троянците, тъй като техният древен цар Лаомедонт не му платил уговорената цена за построяването на крепостната стена. ↑

[97] Корабите имали различни украшения-емблеми. Понякога това били ценни статуи на богове, фигури от скъпи метали и т.н. ↑

[98] Наложниците се смятали за съпруги, но с по-малки права от законните жени. ↑

[99] В Омирово време Елада се наричала малка област в Северна Гърция, а Обширна Елада — Тесалия. ↑

[100] Делфийският храм на Аполон бил известен с оракула си и с големите си богатства. Старото име на Делфи било Питон. ↑

[101] Древните смятали, че душата излита през устата. В отделни места на «Илиада» се говори, че душата излита през раната на убития (XIV, 518; XVI, 505). ↑

[102] «Подземен Зевс» или «Зевс на подземното царство» се наричал Хадес. ↑

[103] Това обожествяване на Молбите се среща само у Омир. Древните обяснявали техните физически качества така: те са куци и

хромии, защото колкото по-силно страстта и грехът овладяват човека, толкова той по-бавно се разкайва и търси помощта на боговете; те са набръчкани, защото съзналият своята грешка е тъжен и с навъсено лице; те са кривогледи, защото съгрешилият се срамува и не смее да гледа хората в очите. ↑

[104] Първите плодове се принасяли в жертва на боговете, предимно на Деметра, богинята на плодородието. ↑

[105] Разказът не е довършен. Според легендата Мелеагър предал главата и кожата на ловджийката Аталанта, която първа улучила глигана. Синовете на Тестий, които били братя на майката на Мелеагър, отнели дара от Аталанта. Мелеагър се разсърдил и убил един от тях. Майка му Алтея го проклела и изгорила главнята, вследствие на което Мелеагър трябвало да умре. Според легендата на Алтея било предсказано, че синът ѝ ще умре, щом догори запалената в огнището главня. Тя веднага я изгасила и запазила. ↑

[106] Митът не е разказан ясно. Марпеса се омъжила за Идас от Месения. Аполон се влюбил в нея и я похитил. Идас влязъл в бой с бога. Зевс се намесил и спрял двубоя, като предоставил на Марпеса да си избере един от двамата. Тя предпочела Идас. Също само е загатнат и митът за Алкиона, разказан подробно у Овидий («Метаморфози», XI, 412–748). Тя загубила съпруга си рано и била превърната в морска птица, която пее тъжно. ↑

[107] Жреците били изпращани често като посредници. ↑

[108] Одисей и Аякс Теламонов. ↑

[109] Убийството се смятало за провинение само пред близките на учителя, а не и пред държавата. Близките на убития могли да простят на убиеца срещу откуп. ↑

[110] Гостоприемството било под върховната защита на Зевс. ↑

[111] В книжното издание обяснителната бележка към този стих на „Илиада“ (IX, 669) липсва. — Бел. NomaD. ↑

ДЕСЕТА ПЕСЕН ДОЛОНИЯ

*Другите морни водачи на всички ахейци във стана
спаха през цялата нощ, упоени от сън благотворен.
Сладкият сън не обори единствен Атрид Агамемнон,
първи водач на войските, погълнат от множество
мисли.*

*5 Както с гръм сватка съпругът на хубавокосата
Хера,*

*готвейки дъжд неизказано пороен или пък градушка,
или фъртуна, която със сняг ще засипе полята,
или пък нейде огромната паст на войната разтваря,
тъй непрестанно издън гърди цар Агамемнон Атрев*

*10 тежко въздишаше: цял обладан бе извътре от
трепет.*

*Често се взираше мълком в полето троянско
просторно*

*и се дивеше на много огньове, горящи пред Троя,
също на звуци от флейти, и свирки, и мъжка
гълчава.*

*Колчем погледнеше той към войските и стана
ахейски,*

*15 почваше ядно да скубе косата си гъста, да моли
Зевса всевишен: сърцето му доблестно стенеше
силно.*

*Тази си мисъл тогава най-мъдра и правилна сметна:
първом да иде при Нестор Нелеев, оратор от Пилос,
за да открият със него почтено, спасително
средство,*

*20 дето да стане защита от злото на всички данайци.
Вдигна се и си облече хитона на мощното тяло,*

а на нозете си яки завърза разкошни сандали,
после си метна и кожа голяма от лъв
жълтогривест,^[112]

25 дето му стигаше чак до петите; взе копие остро.
Също тъй страх бе обхванал и цар Менелая Атреев.
Сън му не склопи очите, боеше се да не пострадат
никак аргийци, които за него дойдоха при Троя,
воден простор прекосиха да почнат геройската
битка.

Първо покри си плещите широки със кожа
пантерска,

30 сетне взе шлема си меден и сам на главата го сложи,
сграбчи в ръката си жилаво копие медно и остро.
Тръгна да вдигне от сън Агамемнона, брат си,
върховен
вожд на аргийците, тачен подобно на бог от
народа.

Той го намери до кораба да си надява самичък
35 дивни доспехи. И цар Агамемнон се много зарадва.
Пръв Менелай гръмогласен започна така да говори:
„Драги, защо си доспехите слагаш? Нима ще
изпратиш

някакъв наш съгледвач сред троянския лагер
отсреща?

Много се плаша, че никой не може това да извърши.
40 Ако ли в този амброзиев мрак се промъкне съгледник
сред враговете жестоки, ще има сърце дръзновено.“
Мощният цар Агамемнон на брата си тъй отговори:
„Двамата днес се нуждаем, защото на Зевс
Менелая,

мъдър съвет да получим и той да избави войските,
45 нашите кораби също, че Зевс си обърна сърцето:
повече трогват духа му свещените жертви на
Хектор.

Никога аз не съм виждал и никой не ми е разказвал
толкова мъки на ден да скроява един само смъртен,

колкото Хектор, любимец на Зевс, е създал на ахейци,

50 без да е чедо обично на бог всемогъщ и богиня.
Дълго и тягостно има да помнят аргийци делата,
сторени тука от него: такива злини им нанесе.
Тичай по-скоро при витите кораби, за да повикаш
Идоменей и Аякс. Аз отивам при Нестор божествен,
55 да го подтикна да стане, дано да поиска веднага
сам да отиде съветник при нашата стража
свещена.

Нему ще бъдат най-много покорни, понеже ги води
дружно синът му^[113] със верния Идоменеев
съратник

вожд Мериона: на двамата стражата ний
поверихме.“

60 А Менелай гръмогласен тогава така му отвърна:
„Точно какво ми поръчваш и сам заповядваш със
думи?

Там ли при тях да остана, очаквайки ти да
пристигнеш,

или назад да дотичам при тебе, щом всичко им
кажа?“

Мощният цар Агамемнон на брата си тъй отговори:
65 „Там ме дочакай, че може във тъмното да се
разминем:

много пътеки кръстосват вред нашия лагер
обищен.

Викай, отдето минаваш, войниците будни да бъдат.
Всеки мъж срещнат зови по баща и по родово име,
[114]

всички почитай и с никого горд и надменен не бивай!
70 Нека сами се потрудим, защото от люлката^[115]
още

Зевс олимпийски за нас отреди тая участ сурова.“
Каза и брат си изпрати със тези полезни наръки,
а пък самият отиде при Нестор, водач на войските.
Той го намери при шатрата, близо до черния кораб,

75 в мека постеля; доспехи красиви до него лежаха:
двете му копия остри и шлемът му лъскав, и щитът.
Редом лежеше и поясът пъстър, със който препасан
старият Нестор предвождаше в бой мъжегубен
войската,

тъй като още не беше отстъпил пред тъжната
старост.

80 Вдигна главата си Нестор, подпря се на десния
лакът,

па заговори на цар Агамемнон и тъй го запита:

„Кой си ти, дете самотен сновеш между кораби в
стана

в мрака среднощен, когато почиват в сън другите
смъртни?

Някого търсиш от стражите или пък дириш
приятел?

85 Хайде кажи ми, не идвай безмълвен! Какво ти е
нужно?“

Мощният цар Агамемнон тогава така му отвърна:

„Несторе, сине Нелеев, велика прослава ахейска!

Аз съм Атрид Агамемнон, когото най-много от
всички

Зевс олимпийски отрупа с неволи безкрайни, догдето

90 дух във гърдите си имам и още ме носят нозете.

Аз тъй се скитам, че сладкият сън ми не склопва
очите,

грижа се все за войната и все за теглата ахейски.

Страшно се плаша за храбри данайци, духът ми
отслабва,

много съм аз разтревожен, сърцето ми вече напир

95 вън от гърдите да хвъркне, трепери ми цялото
тяло.

Ако ли нещо обмисляш, че сън те не хваща и тебе,

двамата нека да слезем при стражите, за да ги
видим,

да не би морни от труд непосилен във сладостна
дрямка

да си полегнат и нощното бдение те да забравят.
¹⁰⁰ А враговете стануват наблизо. И ние не знаем
няма ли те да започнат през тази нощ битка
внезапна.“

Нестор, геренският конник, с такива слова му
откликна:

„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
Всички кроежи ужасни на Хектора Зевс
промислител

¹⁰⁵ няма в дела да превърне, макар че се Хектор надява.
Вярвам, че Хектор Приамов и повече мъки ще пати,
ако Ахил отстрани от душата си върлата ярост.
Аз ще те следвам усърдно. И другите нека събудим:
славния с копие цар Диомеда и цар Одисея,
¹¹⁰ бързия воин Аякс^[116] и юначния син на Филея.
Някой друг нека отиде и нека по-скоро повика
още Аякс богоравен^[117] и властния Идоменей.
Техните кораби кухи далеч се намират оттука.^[118]
Цар Менелая упреквам, макар да го с обич почитам.
¹¹⁵ Няма да скрия от тебе, дори и да би се разсърдил:
спи си сега Менелай, а оставя те сам да се трудиш.
Трябваше днес със молба да отиде при всички
водачи,

тъй като непоносима неволя ни вече настига.“
Мощният цар Агамемнон отново така отговори:
¹²⁰ „Някога, старче, и аз настоявах пред теб да го
мъмриш,
тъй като често нехае и сам да заляга не иска.
Без да е склонен към леност и без да е тъй
неразумен,
твърде разчита на мене и винаги подтик очаква.
Тая нощ той преди мен се събуди, пристигна при
мене.
¹²⁵ Аз го изпратих да викне мъжете, които ти искаш.
Нека да тръгнем! А тях пред вратите навярно ще
срещнем,

гдето са нощните стражи: аз там наредих да ни чакат.“

Нестор, геренският конник, отвърна на цар Агамемнон:

„Щом е тъй, никой аргиец не ще го похули и с радост

¹³⁰ всичко ще стори, което сега Менелай му нарежда.“

Каза така и облече хитон на гърдите си стари,
а на краката си бели завърза разкошни сандали,
върху гърба си наметна и мантия пурпурна, двойна,
много красива, която бе с рунтава вълна покрита.

¹³⁵ Взе във ръката си остро то копие с меден завършек,
тръгна към черните кораби на меднобронни ахейци.

Нестор, геренският конник, със викове гръмки
събуди

най-напред цар Одисея, по разум подобен на Зевса.

Мощен, гласът му проникна в сърцето на цар
Одисея,

¹⁴⁰ който излезе от своята шатра и тъй им продума:

„Вие защо ли сами покрай кораби бродите в стана
в мрака среднощен? Каква неотложна ви нужда
заставя?“

Нестор, геренският конник, така отговори веднага:

„Сине божествен Лаертов, царю Одисей
хитроумен!

¹⁴⁵ Спри да се сърдиш, че мъка голяма постигна ахейци.

Хайде със нас да събудим и други, с които е редно
ний да обсъдим дали да отстъпим, или да се бием.“

Рече, а цар Одисей хитроумен в палатката влезе,
метна си щита изпъстрен на рамо и с двамата
тръгна.

¹⁵⁰ Стигнаха при Диомеда, когото намериха легнал
вън от палатката, в своите светли доспехи облечен.

Сняха бойците му близо на щитове вместо
възглавки.

Техните копия бяха забити отвесно в земята
и като Зевсова мълния в мрака далеко блестяха.

155 Спеше синът на Тидея на кожа от гоен бик полски,
а под главата си имаше вълнен килим многоцветен.
Нестор, геренският конник, до него се спря да го
буди,

с крак го побутна, разтърси го силно и тъй го
похули:

„Сине Тидеев, стани! Или цялата нощ ще почиваш?

160 Мигар не знаеш, че вече врагът е на хълма в полето,
близо до нашите кораби? Малко ни място разделя!“

Тъй рече, а Диомед незабавно от сън се надигна,
на заговори на Нестор и думи крилати му каза:

„Неуморим си ти, старче! От работа нивга не
бягаш!

165 Няма ли други по-млади от тебе сред всички ахейци,
дето да ходят из стана да будят царете заспали?
Ала ти, старче, припрян си и все те не сдържа да
чакаш.“

Нестор, геренският конник, отново така му
продума:

„Всичко, което ти рече, любимо ми чедо, е вярно.

170 Имам деца благородни, а имам и много войници.
Всеки от тях би могъл да изтича и свика съвета.
Ала голяма беда се е спуснала срещу ахейци.
Днеска върху острието на меча ни висне за всички
или погубел страшна от по-страшна, или пък
победа.

175 Тръгвай да будиш Аякса и храбрия син на Филея,
щом ме дотолкова жалиш, а ти си и по-млад от
мене.“

Цар Диомед се наметна със кожа от лъв
жълтогривест,

дълга и стигаща чак до петите; взе копие остро.

Сам се отправи, от сън ги събуди и там ги заведе.

180 Скоро, когато се смесиха, измежду сбраните
стражи

никъде те не откриха заспали водачи на стража:

всичките будни стояха, облечени в своите доспехи.

Както наежжено кучета вардят овце във кошара,
вече дочули, че идва през дебри планински опасен
185 звар от гората, и мигом настава тревога и врява
вред между псета и хора, сънят им напълно изчезва,
тъй бе изчезнал и сладкият сън от очите на тези,
дето на стража стояха в нощта непрогледна; в
полето

вперили поглед, наострили слух дали идват троянци.
190 Старецът щом ги видя, насърчи ги, дълбоко
възрадвам,

бодро към тях се обърна и думи крилати им каза:
„Бдете, обични ми рожби! И никого сън да не хваща,
за да не станем причина сами да ликува врагът ни!“
Рече така и премина през рова, а с него вървяха
195 всички аргийски водачи, поканени там за съвета,
също със тях Мерион и синът благороден на
Нестор.^[119]

лично царете ги викнаха, за да участват в съвета.
След като минаха рова, те спряха на място
открито,

гдето се виждаше чисто поле, без тела на убити.
200 Буйният Хектор оттука се върна след боя разпален,
сваляйки много аргийци, догдето нощта ги забули.
Седнаха всички в съвета един на друг думи да
нижат.

Нестор, геренският конник, започна пред тях да
говори:

„Скъпи ми! Няма ли някой, облегнат на своята
сърцатост,

205 сам да проникне потайно до гордите духом
троянци?

Може той жив неприятел да хване към края на
стана

или поне да подслуша там разговор между троянци,
точно какво те замислят да правят, дали се
приготвят

тук да останат при нашите кораби, или отново

210 да се отдръпнат във Троя, понеже разбиха ахейци.
 Щом разузнае това и при нас невредим се завърне,
 в цялата шир поднебесна сред хората слава велика
 той ще получи и с дарове щедри ще бъде отрупан.
 Колкото военачалници в нашите кораби има,
 215 всеки овца чернорунна^[120] със агънце дар ще му
 прати:
 друга награда не може да бъде със тази сравнена:
 винаги той ще е канен на пиршества и на гощавки.“
 Каза така и останаха всички дълбоко смълчани.
 Цар Диомед гръмогласен най-после на тях
 проговори:
 220 „Несторе, мойто сърце и духът ми безстрашен ме
 карат
 да се промъкна във близкия стан на мъжете
 враждебни.
 Но ако с мене поиска да дойде и друг от ахейци,
 повече бодрост ще имам и много по-дързък ще бъда.
 Двама когато отиват, взаимно обмислят усърдно
 225 как да успеят, а сам-самин, колкото и да премисля,
 все пак умът му е бавен и волята доста по-слаба.“
 Тъй рече и пожелаха мнозина да тръгнат с Тидида.
 Искаха двамата храбри Аякси, слугите на Арес,
 искаше и Мерион, и синът на разумния Нестор,
 230 искаше и Менелай, знаменитият син на Атрея,
 искаше смелият цар Одисей сред троянци да иде:
 винаги нему сърцето за подвизи беше готово.
 Мощният цар на мъже Агамемнон така им продума:
 „Сине Тидеев, горещо обичан от мен Диомеде!
 235 Сам избери си другаря, когото за път предпочиташ,
 най-подходящ според тебе, че много желаещи има.
 Само от почит свенлива по-храбрия да не оставиш,
 нито от страх и неловкост по-слабия да си посочиш,
 нито от знатния род да се водиш, дори да е царски.“
 240 Тъй каза и се уплаши за русия цар Менелая.
 А Диомед гръмогласен отново към тях се обърна:

„Щом като вие предлагате сам да си спътник
посоча,

мога ли да пренебрегна сега Одисея божествен?

Той със решителен дух и сърце непреклонно се впуска
245 в трудности най-всевъзможни; Атина Палада го
пази.^[121]

Щом като той е със мене, дори и от огън стихуен
двамата ще се завърнем, понеже умът му е остър.“

А Одисей, издръжлив и божествен, така му
отвърна:

„Нито ме много хвали, ни хули, Диомеде Тидеев:

250 ти пред аргийци говориш, които добре ме познават.
Нека вървим, че преваля нощта и зората е близо,
ето звездите залязват. Две части са вече изтекли,
третата^[122] част от нощта ни остава за нашето
дело.“

Тъй разговаряха, после облякоха страшни доспехи.

255 Смелият в бой Тразимед сам предаде си меч
двуостър

на Диомед (който в кораба беше си своя оставил),
даде му щита; покри му главата със шлема^[123] си

кожен

без качулата опашка и гребен, наречен „прилепнал“.

Този шлем пази главата на млади и буйни герои.

260 А Мерион надари Одисея със лък и със стрелник,
върчи му също и меч, на главата му тури шлем
кожен,

с ремъци плътно изплетен отвътре, обсипан
отвънка

с много с много нашити нагъсто зъби от глиган
белозъбест,

внизани твърде изкусно по целия шлем във редици,
[124]

265 с меко кече подплатен бе на темето да не убива.

Този шлем някога взе Автолик като плячка, когато
в град Елеона събори дома на Аминтор Орменов.

В Скандия дар го поднесе на Амфидамант китерийски,

Амфидамант го предаде подарък на госта си Мола.

270 Мол го дари на сина си, герой Мерион, да го носи.

Най-после шлемът покри и главата на цар Одисея.

След като двамата бяха облекли доспехите страшни,

тръгнаха бързо на път и оставиха всички водачи.

Прати Атина Палада отдясно^[125] по пътя им чапла.

275 Птицата те не можяха с очите си зорки да видят в мрака среднощен, но чуваха нейния крясък пронизен.

Цар Одисей се зарадва на знака, помоли Атина:

„Чуй ме ти, дъще любима на егидодържеца Зевса!

Винаги в трудни минути с готовност ми идваш на помощ!

280 Нищо не крия от тебе. Сега ме най-много обичай!

Дай да се върнем при нашите кораби здрави със слава,

свършили дело велико, което да помнят троянци.“

Цар Диомед гръмогласен след него така се помоли:

„Дъще на Зевс несломима, послушай ти днеска и мене!

285 Следвай ме, както си следвала ти и баща ми Тидея нявга, когато потегли към Тива^[126] вестител ахейски.

Той край реката Азоп меднобронни ахейци остави, тръгвайки да отнесе миротворни слова на кадмейци.

А пък на връщане чудни дела науми да извърши

290 с твоя подкрепа, богиньо, че бе благосклонна към него.

Тъй и на мене помагай сега и с любов ме закриляй.

В жертва на тебе обричам аз едногодишна юница, широкочела и буйна, в ярем незапрягана още:

в жертва желана, с рога позлатени, на теб ще я пратя.“

295 Тъй се помолиха. Чу им молбите Атина Палада.
Свойта молитва приключили към дъщерята на
Зевса,
двамата както два лъва поеха в нощта непрозирна
между тела на убити, доспехи и кървави локви.
Ала и Хектор не даде на своите юначни троянци
300 също да мигнат. На важен съвет свика всички най-
знатни,
колкото имаше вождове, мъдри съветници в Троя.
След като беше ги сбрал, им изложи той плана си
хитър:
„Кой срещу ценни подаръци би обещал да ми свърши
дело, което ще кажа? Желана награда ще има:
305 аз ще му дам колесница и впряг от коне,
здровошийни;
те най-добри са от всички в просторния стан на
ахейци.
Ще се покрие със слава сърцатият, който би
дръзнал
близо да иде до бързите кораби да разузнае
пазят ли още ахейците своите кораби леки,
310 или пък вече, надвити от нашите мощни десници,
бягство позорно замислят и повече никак не смятат
нощна охрана да слагат, сломени от тежка умора.“
Каза така и останаха всички дълбоко смълчани.
Имаше между троянците някой си Долон Евмедов,
315 син на вестител божествен, богат с много мед и със
злато.
Долон на външност бе грозен, но шеметно пъргав в
нозете.
Син бе единствен сред пет дъщери на баща си
Евмеда.
Той заговори тогава на Хектора и на троянци:
„Хекторе, мойто сърце и духът ми безстрашен ме
карат
320 близо да ида до бързите кораби да разузная.
Жезъла само вдигни, закълни ми се с клетва велика,

че ще получи конете и с тях колесницата пъстра,
возещи вихрено в боя почтения син на Пелея.

Аз ще ти бъда полезен съгледник, какъвто желаеш.

325 Сам ще проникна навътре във лагера, докато стигна
кораба на Агамемнон, където ахейски водачи
сигур обмислят дали да побягнат, или да се бият.“

Тъй рече Долон, а Хектор взе жезъл и клетва му
даде:

„Зевс силногръмец, съпругът на Хера, да бъде
свидетел!

330 Няма друг никой троянец със тези коне да се вози.

Аз обещавам: единствен ти винаги с тях ще се
славиш.“

Каза и клетва лъжлива му даде, но Долон повярва.

Тутакси той си обрамчи извития лък на плещите,

а върху него наметна си кожа от сив вълк одрана,

335 с шлем невестулков покри си главата, взе копие
остро.

Право към вражбите кораби сам се упъти от стана.

Но не бе съдено с вести при Хектор назад да се
върне.

Щом като Долон напусна гмежта от коне и
войници,

тръгна забързан по пътя и както припряно вървеше,

340 цар Одисей го съгледа и на Диомеда продума:

„Някакъв мъж, Диомеде, от вражия стан
приближава.

Само не зная дали съгледвач е за нашия лагер,

или пък дебне във мрака трупа на убит да ограби.

Нека ний първо да го пуснем да мине пред нас във
полето,

345 после стремглаво и двамата да го нападнем и
хванем.

Ако с нозете си ловко надтича и мене, и тебе,

ти го подгонвай неспирно към нашите кораби вити,

махайки с твоего копие, да не избяга към Троя.“

Казаха тъй и се спряха встрани сред тела на убити.

350 Долон ги скоро отмина, понеже му липсваше разум.
Ала когато прехвърли път, равен с браздата, която
мулета яки орат — от воловете те са по-силни,
впрегнати ралото дружно да теглят във оран
дълбока, —

дватамата в миг се затичаха; Долон спря, чувайки
стъпки,

355 тъй като той си помисли, че идват другари от Троя,
пратени вече от Хектор назад да го върнат във
стана.

Щом приближиха на хвърлей със копие или по-малко,
той враговете позна и замята нозете си в бягство.
Дватамата вихром след него се спуснаха да го догонят.

360 Както две кучета опитни в лов, острозъби и бързи,
стръвно, без отдых преследват сърна или заек в
гористо

място, а заекът скача пред тях и плачевно писука,
тъй Диомед и герой Одисей, градове разрушаващ,
гонеха Долон с устрем далеч от войската
троянска.

365 Тъкмо във стана ахейски сред стражите той да се
смеси,

вдъхна Атина Палада стремителност на Диомеда,
та да не може да каже със гордост друг никой
ахеец,

пръв че ударил троянеца, а Диомед стигнал втори.
Махайки с копие, мощният син на Тидея му викна:

370 „Или се спри, или с копие ще те настигна и няма
жалката гибел за дълго от моите ръце да
отбягваш!“

Каза и копие хвърли; но без да улучи нарочно.

Острото копие мина над дясното рамо на Долон
и във земята заседна. А Долон недвижно застана,

375 бледен от страх, разтреперан, със тракащи зъби в
устата.

Дватамата силно пъхтейки, настигнаха клетия Долон,

здро̀во рѣцете му хванаха, той им продума през
сълзи:

„В плен ме вземете! Аз откуп богат ще ви дам, че
във къщи

имаме злато, и мед, и изкусно ковано желязо.

380 Татко ми ще ви изпрати награда несметна в
отплата,

щом разбере, че съм жив при ахейските кораби
кухи.“

Цар Одисей хитроумен във отговор тѣй му продума:

„Ти съвземи се и мисъл за смърт да не сепва духа ти!

Хайде сега ми кажи, но кажи ми съвсем откровенно:

385 сам за какво се отправяш към нашите кораби вити
в тъмната прязнощ, когато почиват в сън другите
смъртни?

Или издебваш в полето трупа на убит да ограбиш?

Или те Хектор изпрати добре да огледаш ти всичко
около нашите кораби? Или духът те подтикна?“

390 Долон, от страх разтреперан, тогава така му
отвърна:

„Хектор ума ми съвсем помрачи с обещания щедри.

Каза ми, че ще получа във дар колесницата пъстра

с еднокопитните, буйни коне на Ахила прославен.

Той ме накара да трѣгна през тая нощ бърза и черна,

395 до враговете да стигна и да разузная отблизо

пазят ли, както по-рано, те своите кораби леки,

или пък вече, разбити от нашите мощни десници,

бягство позорно замислят и повече никак не смятат

нощна охрана да слагат, сломени от тежка умора.“

400 А Одисей хитроумен лукаво усмихнат му рече:

„Вярно, че твойто сърце е ламтяло за едри награди:

чак за конете на внука Еаков! Но много е мъчно

смъртни мъже да им слагат юзди, да ги в бяг
укротяват.

Само Ахил ги запряга, но той е от майка
безсмъртна.

405 Хайде сега ми кажи, но кажи ми съвсем откровенно:

где ти остави на тръгване Хектора, вожд на войските?

Где са му бойните светли доспехи, конете му где са?

Колко далеч са оттука троянските стражи и станът?

Точно какво те замислят да правят, дали се подготвят

410 тук да останат при нашите кораби, или отново да се отдръпнат във Троя, понеже разбиха ахейци?“
Долон, потомък Евмедов, веднага така му отвърна:
„Аз и това ще ти кажа съвсем откровено и вярно.
Хектор със всички водачи, съветници мъдри троянски,

415 свика съвет край могилата древна на Ила божествен,

вън от шума. А за стражите, дето ме питаш, геройо,

никаква нощна охрана не броди и стана не варди.

Колкото виждаш огньове, запалени са те от нужда, само троянци там бдят и взаимно се канят за

стража;

420 нашите славни съюзници в същото време безгрижно спят, предоставили вред на троянците будни да пазят,

тъй като техните рожби и мили жени са далече.“

А Одисей хитроумен запита пленения Долон:

„Как си почиват сега? С конеборци троянци заедружно

425 или отделно от тях? И това ми кажи да узная!“
Долон, потомък Евмедов, отново така му отвърна:
„Аз и това ще ти кажа съвсем откровено и вярно.
Откъм морето — карийци, пеонци със лъкове криви, също лелеги, кавкони и богоподобни пеласги.

430 Близо до Тимбра нощуват ликийци и горди мизийци, конесмирители фриги и смели колари меонци.
Ала защо ме разпитваш за тия неща поотделно?
Ако ли искате вий да се вмъкнете в стана троянски,

новодошлите тракийци стануват последни от всички.

435 Заедно с тях е и царят им Резос, синът Ейонеев.

Сам аз му зърнах конете — грамадни и много красиви;

те са по-бели от сняг и препускат подобно на вятър.

В злато и светло сребро му блести колесницата нова.

Има и златни, огромни доспехи, за чудо и приказ!

440 Не подобава на смъртни да носят такива доспехи,
а съвършено подходжат те на боговете
безсмъртни.

Хайде сега ме водете при вашите кораби бързи

или ми тежки окови сложете и тук оставете,

докато вие самите отидете и проверите

445 вярно ли всичко разказах на двама ви или невярно.“

А Диомед го погледна накриво и грубо му рече:

„Долоне, ти за спасение мисъл в духа си не влагай,
щом ни попадна в ръцете, макар че ни беше полезен.

Ако те пуснем свободен сега и отпратим обратно,

450 после отново ще дойдеш при нашите кораби леки
да разузнаваш потайно или да се биеш открито.

Но ако тука погинеш, сразен от ръцете ми силни,
никога вече ти няма да бъдеш беда за аргийци.“

Долон опита със едра ръка да му пипне брадата,

455 искайки да го помоли, но с меча героят замахна,
право врата му удари и двете му жили преряза.

Шепнеше още главата, когато във прах се оваля.

Взеха му шлема, направен от кожата на невестулка,
дългото копие, лъка, а също и вълчата кожа.

460 Цар Одисей богоравен ги вдигна нагоре с молитва
в чест на Атина, даряваща плячка, и тъй се
провикна:

„Радвай се, дивна богиньо, за тези троянски
трофеи!

Първа сред всички безсмъртни в Олимп те зовем ний
за помощ.

Ти ни предвождай до шатрите и до конете тракийски!“

465 Тъй каза цар Одисей и доспехите метна високо,
на тамарикс ги провеси и сигурен белег постави,
чупейки наръч тръстика и кичест клонак
тамарисков,
да ги намерят по-лесно, когато се връщат във
мрака.

Тръгнаха после напред през доспехи и кървави локви.
470 Тихо вървяха, достигнаха скоро войската тракийска.
Спяха мъжете от труд изтощени; доспехи чудесни
сложени бяха до тях на земята в три прави редици.
Близо до всеки тракиец стояха два коня впрегатни.
Спеше в средата цар Резос, до него — конете му
бързи,

475 вързани горе със ремъци за колесничния обръч.
Пръв Одисей го съгледа и на Диомед го посочи:
„Ето ти тук, Диомеде, мъжът и конете, които
точно описа ни Долон, когато току-що убихме.
Хайде сега покажи си голямата сила! Не трябва
480 в бойни доспехи напразно да чакаш! Отвързвай
конете

или мъжете избивай, пък аз ще се справя с конете.“
Тъй рече. Вдъхна Атина геройство на цар Диомеда.
Почна той вред да сече и мнозина погуби със меча.
Стон се понесе страхотен, земята със кръв се
обазри.

485 Както лъв стръвен внезапно напада невардено
стадо,
хвърля се върху кози и овце с кръвожадна свирепост,
тъй и синът на Тидея върхлиташе с бяс на
тракийци.

Мъртви събори дванадесет. А Одисей хитроумен,
щом Диомед поразяваше някого с меча отблизо,
490 мигом трупа за крака настрани сам издърпваше
сръчно,
съобразявайки тъй за конете им хубавогриви,

лесно да могат да минат и без да се плашат, че газят

върху тела на убити: не бяха привикнали още.

Ала когато синът на Тидея достигна при царя,
495 него, тринайсета жертва, лиши от живота приятен.

Дишаше тежко цар Резос: насън тази нощ до главата

сам Диомед му се беше явил по съвет на Атина.

Цар Одисей пък отпрегна конете му еднокопитни,
върза ги с ремъци той и изкара от бойното място,
500 шибайки техните хълбоци с лъка, понеже забрави от колесницата пъстра блестящия бич да задигне. После подсвирна, знак даде на цар Диомеда божествен.

Спря Диомед и размисли какво по-свирепо да стори:
първо дали колесницата с пъстри доспехи във нея
505 сам да изтегли за ока, или на ръце да я вдигне, или живота на повече воители тракийски да вземе. Още обмисляше всичко, когато Атина Палада близо застана и тъй заговори на цар Диомеда:
„Сине юначен Тидеев! Спомни си за връщане вече
510 в стана при гладките кораби, за да не бягаш изплашен,

ако ли някой безсмъртен събуди войските троянски.“

Каза. Синът на Тидея послуша гласа на Атина, метна се пръв на конете^[127] и с лък Одисей ги заудря:

те полетяха към бързите кораби в стана ахейски.

515 Бог Аполон сребролък ненапразно на стража стоеше.

Щом той съгледа Атина да следва сина на Тидея, гневен се втурна напред сред троянската рат многобройна,

Хипокоонта, съветник тракийски, роднина на Резос, почна да буди тревожно. От сън се надигна героят.

520 Виждайки мястото празно, където конете стояха,
също мъжете от мъки предсмъртни във кръв да се
гърчат,

той се разплака веднага и викна другаря си свиден.

Глъчка и паника грозна настана сред всички
троянци:

вкупом се стичаха шумно и гледаха страшното дело,

525 сторено тук от двамина, препускащи вече към
стана.

Щом като стигнаха мястото, гдето погубиха
Долон,

цар Одисей боголюбен запря там конете крилати.

Скочи Тидид на земята, доспехите кървави вдигна,
даде ги на Одисея и пак на конете се метна.

530 Шибна припряно конете и те полетяха охотно
право към кухите кораби: там ги затегли сърцето.
Пръв между всичките Нестор чу конския тропот и
рече:

„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!

Истина или лъжа, но духът ме подтиква да кажа:

535 звук на коне вихроноги до моите уши се донася.
Хайде дано Одисей и герой Диомед да докарват
еднокопитни коне тъй наскоро от стана троянски!
Все пак страхувам се много, че може би зло са
понесли

тези най-храбри аргийци във шумната схватка с
троянци.“

540 Думата още не бе си довършил, когато дойдоха.
Скочиха те на земята и радостно всички ахейци
в миг ги приветстваха дружно с десници и ласкави
думи.

Пръв да ги пита започна геренският конник цар
Нестор:

„Хайде кажи, Одисее, велика прослава ахейска!

545 Как вие взехте конете и бяхте ли в стана троянски?
Или бог някой ви срещна и в дар ви предаде конете?

Страшно прилични са те на лъчите на яркото слънце!

Аз постоянно отивам във бой със троянци и казвам,
че не оставам във стана, макар да съм воин на възраст.

550 Ала такива коне не съм никъде виждал до днеска!
Мисля, че някакъв бог ви е срещнал и дар са от него.
Тъй като облакосборецът Зевс ви обича, а също
и совооката щерка на Зевса, Атина, ви тачи.“

Цар Одисей хитроумен така отговори на Нестор:
555 „Несторе, сине Нелеев, велика прослава ахейска!
Щом някой бог пожелае, ще може във дар да ни прати

още по-чудни коне — боговете от нас са по-силни.
Несторе, тези коне са тракийски, дошли са наскоро.
Цар Диомед безбоязнен уби господаря им Резос;
560 също и други дванадесет негови храбри другари.
А пък тринайсети мъж — съгледвача — убихме край стана.

Хектор Приамов и други известни троянски водачи
бяха го пратили тук за войската ни да разузнава.“
Каза, прекара през рова конете им звънкокопитни,
565 заедно с него преминаха с радост и други ахейци.
Щом като стигнаха крепката шатра на цар Диомеда,

вързаха с ремъци, рязани гладко, конете на ясли,
где буйноногите, яки коне на сина на Тидея
вече стояха и хрупкаха меденосладка пшеница.
570 А Одисей скри облените в кърви доспехи на Долон
в кърмата корабна, жертва догде притъкмят за Атина.

Двамата се потопиха в морето, потта си измиха
от коленете, от шиите и от бедрата могъщи.
След като с морска вълна те измиха от пот
изобилна

575 своята кожа пламтяща и морни сърца освежиха,
влязоха в гладки и лъскави вани, с вода се обляха.

*Щом се изкъпаха тъй и с елей си натриха телата,
седнаха пак да ядат и възливаха меденосладко
вино от пълния кратер във чест на Атина Палада.*

[112] Воините се намятали с кожи от диви животни, за да се предпазват от дъжд и студ. Менелай и Парис се покриват с кожи от пантера (X, 29 и III, 17), а Долон — с кожа от вълк. ↑

[113] Несторовият син Тразимед бил началник на нощната стража (IX, 31). ↑

[114] Старите елини се обръщали към хората обикновено със собственото и бащиното им име: Ахил Пелеев, Нестор Нелеев и т.н. ↑

[115] Според древните вярвания орисниците определят съдбата на всеки човек при неговото раждане (XXIV, 210). ↑

[116] Аякс Ойлеев. ↑

[117] Аякс Теламонов. ↑

[118] Корабите на Аякс Теламонов и на Идомений се намирали на края на лявото крило на стана. ↑

[119] Мерион и Тразимед са допуснати до съвета като водачи на стражите. ↑

[120] В Омирово време чернорунните овце се ценели повече от белорунните, а в християнско време — обратно. ↑

[121] Атина покровителствува особено Одисей и Диомед. ↑

[122] Древните елини разделяли нощта, както и деня, на три равни части и три пъти се сменявали стражите на пост: от 18 до 22, от 22 до 2 и от 2 до 6 часа. ↑

[123] Всъщност това била удобна кожена шапка, която прилягала плътно към главата и подходдала за разузнаване, понеже нямала гребен, който да блести. ↑

[124] Шлемът дълго време бил смятан за поетическа измислица, понеже е много оригинален. След микенските разкопки обаче е намерен подобен шлем, датиран към XV век преди н.е. ↑

[125] Когато гадаели чрез птици, заставали с лице към север. Дясната им страна била на изток, а лявата на запад — съответно към изгрева и към залеза (мрака), затова появата на птица отдясно била смятана за благоприятна. ↑

[126] Тидей участвувал в похода на Седмината против Тива заедно с Адрас и Полиник, когато в Тива царувал Етеокъл. Тидей бил изпратен при Етеокъл да го предума да предаде царската власт за една година на брат си Полиник. След като Етеокъл отказал, Тидей извикал на единоборство мнозина тиванци и ги победил. Разсърдените тиванци му устроили засада, но той избил всички с помощта на Атина (IV, 376–399). ↑

[127] Омировите герои не са яздили конете, а са ги впрягали в колесници. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ПЕСЕН ПОДВИЗИТЕ НА АГАМЕМНОН

Стана Зората от ложе, преспала с Титона прославен,

да отнесе светлината на всички безсмъртни и смъртни.

Зевс при ахейските кораби бързи изпрати Ерида, грозна богиня в ръцете с поличба^[128] за сеч безпощадна.

⁵ Спря тя до кораба чер и огромен на цар Одисея. Корабът беше в средата — на двете страни да я чуят:

както до шатъра здрав Теламонов, така и Ахилев — двамата бяха изтеглили своите кораби в двата края на ширния стан, уповани на своята сила.

¹⁰ Тука застана богинята, викна високо и страшно с глас пронизителен. Вдъхна в сърцето на всеки ахеец

храброст голяма и жар да се хвърли в борба неуморно.

Стана им битката мигом по-мила от пътя обратен с гладките кораби право към тяхната скъпа родина.

¹⁵ Громко Атрид заповяда аргийци за бой да се стягат, сам си облече веднага блестящите медни доспехи.

Първо на своите пицъли той два наколенника сложи,

хубави, опнати здраво, с токи от сребро закопчани.

Върху гърдите си после защитната ризница тури.

²⁰ Някога в дар гостолобен за спомен Кинир му я даде, тъй като стигна до Кипър великата вест, че ахейци

щели със кораби в поход за бой да отплуват към
Троя.

Да угоди той на царя, предаде му тоя подарък:
ризница с ивици десет от черна стомана вковани,
25 двадесет светли оловни, дванадесет цели от злато.
А пък от двете страни по три змея стоманеносини
вият се чак до врата и напомнят дъгата, която
в облак закрепя Кронид за поличба^[129] на смъртните
хора.

Метна си през раменете и меча, по който блестяха
30 гвоздеи златни, а цялата ножница около него
сребърна беше и плътно пристегната с ремъци
златни.

Грабна си щита нашарен, красив, всепокриващ и
буен.

Имаше десет бакърени кръга по края на щита,
още се нижеха двадесет плочки оловни и бели,
35 тъкмо в средата сияеше плочка от черна стомана.
Щитният пъп увенчаваше свирепоока Горгона,
гледаща страшно, а близо до нея — и Ужас, и
Бягство.

Беше към щита притъкната сребърна дръжка със
ремък.

Дракон триглав, тъмносин се извиваше точно над
нея —

40 трите глави от единствена шия му бяха израсли.
Четириобръчен шлем на главата Атрид си надяна
с гребен от конска опашка, която страхотно се вее.
Взе и две копия крепки, със върхове медни и остри.
Техният блясък достигаше чак до небето високо.
45 Пратиха трясък небесен тогава Атина и Хера
да почетат Агамемнон, владетел на златна Микена.
Всеки боец заповяда на своя колар да задържа
близо до рова дълбок колесницата в пълна
готовност,

те пък самите пешком в своите бойни доспехи поеха.
50 Вик неугасващ ехтеше, преди да изгрее зората.

Спряха пред рова във строй, изпреварили вече конете,

а колесниците следваха тези редици отблизо.

Паника грозна създаде Кронид със роса от небето, цяла обаяна в кърви, понеже той щеше да прати

55 много юнашки глави във подземното царство на Хадес.

Също троянци отсреща на хълм сред полето се сбраха

около славния Хектор и Полидамант благороден,

около вожда Еней, като бог от троянци почитан,

около тримата сина на вожд Антенора: Полиба,

60 и Агенора, и младия син Акамант богоравен.

Хектор сред първите носеше щита си вещо закръглен.

Както звездата злокобна^[130] ту блесне сред облаци горе,

ту пък отново потъне в грамада от облаци мрачни,

също тъй Хектор се мяркаше ту между първите в боя,

65 ту заповядваше гласно във крайните задни редици, блеснал с медта си, подобен на Зевсова мълния ярка.

Както жетвари застават едни срещу други да жънат

нива с ечмик или жито на някой заможен стопанин,

свалят ръкойки нагъсто със класове тежки от зърно,

70 тъй и троянци с ахейци се биеха с устрем и сила: никой не мислеше вече за пагубно бягство от боя.

С ярост еднаква беснееха двете войски като вълци.

А многостонна Ерида ги гледаше с радост голяма:

тя бе единствена от боговете присъстваща в боя,

75 други безсмъртни не идеха в схватката да се намесват,

а си седяха спокойно в двореца на Олимп многоурвест,

гдето палат велелепен за всекиго беше издигнат.

Те обвиняваха Зевс, чернооблачен син на бог Кронос,
 че пожела да изпрати прослава и чест на троянци.
 80 Без да обръща внимание, татко им Зевс, разположен
 сам надалече от всички, съзнавайки своята слава,
 гледаше Троя свещена, ахейските кораби черни,
 медния блясък и тези, които убиват и гинат.
 Докато беше зора и свещеният ден все растеше,
 85 гъсто стрелите валяха и падаха в боя мъжете.
 Но във момента, когато дърварят обяд^[131] си
 приготвя
 в дебри планински, щом с тежкия труд си насити
 ръцете,
 стволоче едри насякъл, умора духа му сломява
 и го обхваща голяма охота за ядене вкусно,
 90 тъкмо тогава данайците разбиха фалангите вражи,
 с викот подбуждайки своите другари. Сам цар
 Агамемнон
 пръв се понесе, уби Пиенора, водач на войските,
 сетне другаря му, конегонителя ловък Ойлея,
 от колесницата скочил и срещу Атрида застанал.
 95 Царят го шибна със копие право в челото. И шлемът
 меднотежащ не попречи на острото копие никак:
 мина то право през него, прониза му черепа, стигна
 вътре до мозъка в кърви, прекъсна му буйния порив.
 Мощният цар Агамемнон в прахта ги остави убити
 100 с лъснали голи гърди, че им смъкна доспехите
 пъстри.
 Тръгна напред, за да вземе живота на Ис и на
 Антиф,
 двамата сина на царя Приам — извънбрачен и
 брачен,
 двама в една колесница. Колар извънбрачният беше,
 брачният, Антиф, се биеше смело, изправен зад него.
 105 Нявга Ахил ги плени, върза с върбови пръчки във Ида,
 гдето овце те пасяха, а после ги върна за откуп.
 Широковластният цар Агамемнон сега ги погуби:
 Иса удари със копие горе в гърдите, прободде

Антифа с меч под ухото и от колесницата смъкна.
 110 Щом им засвлича обаче доспехите дивни, внезапно
 той ги позна — бе ги виждал при своите кораби
 леки,
 гдето ги беше докарал от Ида Ахил богоравен.
 Както лъв лесно разкъсва сърненца на бърза кошута,
 щом ги издебне в леговище, сграбчва ги с яките зъби,
 115 тутакси алчно им взема душата невинна и нежна,
 а пък кошутата клета, дори да се случи наблизо,
 в помощ не идва, самата обзета от трепет ужасен,
 хуква стремглаво през гъсти шубраци и тъмни
 дъбрави,
 цяла във пот се облива пред устрема хищен на звяра.
 120 Също тъй двамата нямаха помощ от никой
 троянец,
 че и троянците бяха вече от страх пред аргийци.
 После нападна Пизандра и храбрия в битка Хиполох,
 двамата сина юначни на цар Антимаха известен,
 който получи от Париса злато и дарове скъпи,
 125 дето не даде да върнат Елена на цар Менелая.
 Там Агамемнон настигна двамината негов сина:
 бяха в една колесница и караха дружно конете.
 Те се смутиха, изпуснаха мигом юздите блестящи.
 А като лъв се затича насреща им цар Агамемнон;
 130 от колесницата жално започнаха те да го молят:
 „Ти пощади ни, Атриде, и откуп достоен ще вземеш!
 Много съкровища има в двореца на цар Антимаха:
 имаме злато, и мед, и изкусно ковано желязо.
 Татко ни ще ти изпрати награда и откуп несметен,
 135 ако узнае, че ние сме живи във стана ахейски.“
 Двамата с плач умоляваха царя със ласкави думи,
 ала във отговор чуха неласкаво слово от него:
 „Ако сте вий синове на надменния цар Антимаха,
 който подтикваше нявга троянците сбрани в съвета
 140 там да убият веднага и в стана назад да не върнат
 цар Менелая, пристигнал вестител при тях с
 Одисея, ^[132]

вие сега ще изкупите срамната бащина дързост.“
 Тъй каза. С копие силно удари Пизандра в гърдите,
 от колесницата в миг го събори по гръб на земята.
 145 Скочи от страх и Хиполох, Атрид във пръстта го
 погуби:
 с меч му отсече ръцете и после главата отряза
 и като дънер го ритна — трупът се търкулна в
 тълпата.
 Там ги остави, нападна най-гъстите бойни редици,
 другите медноколенни ахейци връхлитаха с него.
 150 Пеши избиваха пеши, насила обърнати в бягство,
 конни събаряха конни, и прах се понесе в полето,
 вдигнат на облаци гъсти от гръмкотропливи
 копита.
 Цар Агамемнон преследваше с ярост троянци,
 неспирно
 тях ги громеше, а с вик насърчаваше своите аргийци.
 155 Както бушува пожар изстребителен в лес
 непокътнат —
 вятър със силен въртеж го раздухва и вредом
 разнася,
 рухват дървета из корен, сломени от огнена буря,
 тъй и глави на троянци, отстъпващи пред
 Агамемнон,
 падаха; високошийни коне по полето на боя
 160 влачеха с грохот навред колесниците празни,
 скърбейки
 много за своите колари, които лежаха избити,
 вече по-мили за ястреби, нежели пак за съпруги.
 Хектора Зевс отдели настрана от прахта и
 стрелите,
 от мъжегубството зло, от кръвта и от знойната
 битка.
 165 С яд Агамемнон нападнаше вредом със своите
 данайци.
 А пък троянци край гроба на древния Ила Дарданов
 и край смокинята дива търчаха посред равнината,

все към града на Приама: Атрид ги преследваше с
грозен

крясък и в кърви изцапваше своите ръце необорни.

170 Стигнаха Скейските порти и стария дъб, се запряха
първите групи троянски, изчаквайки своите другари.
Някои бягаха още в полето, подобни на крави,
след като лъв ги подгони, изскочил във мрака
среднощен;

само една между всички сполита внезапната гибел.

175 Първом я сграбчва със здравите зъби, врата ѝ
пречупва,

после кръвта ѝ изпива и цялата вътрешност гълта.

Цар Агамемнон Атреев така ги преследваше
стръвно,

всеки догонен убиваше — в паника бягаха вредом.

От колесниците падаха ничком и възник мнозина,

180 от Агамемнон сразени, беснеещ със копие медно.

Ала когато дойде до града и високата крепост,

в същото време бащата на хората и боговете

от небесата се спусна и сам в многоизворна Ида

седна на бърдо високо; светкавица в длани държеше.

185 Той златокрила Ирида изпрати да тръгне със вести:
„Бързай, Иридо, изтичай и тъй заповядай на
Хектор:

докато вижда, че цар Агамемнон, водач на войските,

с първите влиза във бой и троянския строй покосява,

той да се дърпа назад, а пък другите нека подбужда

190 да се сражават сами с враговете във лютата
битка.

Щом Агамемнон, ранен със стрела или копие медно,

пак в колесницата скочи, на Хектора сила ще вдъхна,

за да убива, догде при навесните кораби стигне,

слънце догде не залезе и сумрак свещен не настъпи.“

195 Тъй каза. Вихренобърза Ирида веднага послуша,
спусна се право от Ида висока към Троя свещена,
богоподобния Хектор, потомък Приамов, намери
вече застанал с готови коне в колесницата здрава.

Пъргавонога Ирида до него се спря и продума:
 200 „Хекторе, сине Приамов, по разум подобен на Зевса!
 Татко ни Зевс олимпийски ме прати това да ти
 кажа:
 докато виждаш, че цар Агамемнон, водач на
 войските,
 с първите влиза във бой и троянския строй покосява,
 ти да се дърпаш назад, а пък другите смело
 подбуждай
 205 да се сражават сами с враговете във лютата
 битка.
 Щом Агамемнон, ранен със стрела или копие медно,
 пак в колесницата скочи, Кронид ще ти сила
 изпрати,
 за да убиваш, догде при навесните кораби стигнеш,
 слънце догде не залезе и сумрак свещен не настъпи.“
 210 Тъй рече вихренонога Ирида и в миг си отиде.
 От колесницата скочи в прахта със доспехите
 Хектор,
 копия остри размахал, обхождаше вредом войската,
 всички зовеше на бой и разпалваше яростна битка.
 Те се обърнаха дружно и срещу ахейците спряха.
 215 Стегнаха също аргийците своите редици отсреща.
 Пламна сражение бурно, един срещу друг налетяха.
 Пръв Агамемнон се спусна, решен да се бие пред
 всички.
 Хайде кажете ми, музи, дарени с дворци олимпийски,
 кой пръв излезе тогава срещу Агамемнон Атреев:
 220 някой ли воин троянец или пък съюзник прославен?
 Ифидамант Антеноров, огромен и много юначен,
 в Тракия плодна отхранен, родина на рунен добитък.
 Дядо му Кис го отгледа от малък във своята къща.
 Кис бе родител на майка му, хубаволика Теана.
 225 Щом като стигна младежът до възраст цветуща, в
 дома си
 дядо му го задържа и ожени^[133] за своята щерка.
 Право от брачната спалня пое след ахейската слава,

тръгна възраждан с отбрани дванадесет кораба
вити.

После в Перкота остави той своите кораби
стройни,

²³⁰ в помощ пристигна пешком пред високата крепост
на Троя.

Той пръв излезе насреща на цар Агамемнон Атреев.

Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,

с копие тежко Атрид не улучи; встрани то премина.

Ифидамант го удари под бронята в пъстрия пояс,

²³⁵ острокопие вкара дълбоко с ръката си мощна;
то не прониза докрай пъстроцветния пояс Атридов,
вгъна се както олово върхът му, попаднал в
среброто.^[134]

Широковластният цар Агамемнон с десница го
сграбчи

и като лъв поривист го изтръгна от своя противник

²⁴⁰ шията с меч му съсече и тутакси взе му живота.

Клетникът цял се простря на земята и вкуси сън
меден,

бранейки близки, далече от своята законна съпруга,

без да е ласки получил за сватбени дарове щедри:

дал ѝ бе първо сто крави, а после обрекъл хиляда

²⁴⁵ гойни кози и овце от стадата си неизброими.

Цар Агамемнон на място в прахта го уби и съблече,

взе му доспехите дивни и с тях сред ахейците
тръгна.

Щом забеляза го Коон, прочут сред мъжете
троянски,

син първороден на цар Антенора, веднага неносна

²⁵⁰ горест за брата, прострян на земята, покри му
очите.

С копие скришом застана встрани от Атрида
божествен,

на сред ръката, под лакътя точно, със яд го промуши.

Мина върхът на блестящото копие в миг през ръката.

Мощният цар на мъже Агамемнон от болка изтръпна,

255 но не напусна ужасната битка. Към Коона вдигна
своето копие яко със ствол, закаляван от вятър.

Коон едвам за крака бе повлякъл стремително брат
си

Ифидамант, призовавайки всички най-храбри на
помощ:

както влачеше трупа през тълпата, Атрид го
прониза

260 с копие медно под щита изпъкнал и взе му живота;
спусна се и му отрязва главата над Ифидаманта.

Тъй Агамемнон уби синовете на цар Антенора —
следвайки своята орис, потънаха долу при Хадес.

265 Цар Агамемнон нападна и други троянски редици
с копие дълго, със меч и със камъни тежки, големи,
нищо, че топлият кърви от раната бликаха още.

След като тя позасъхна, кръвта му престана да
капе;

остри болези сломиха духа на Атрид Агамемнон.

Както терзаят родилка стрелите пронизни, които

270 пращат Илиту, даващи с напъни помощ родилна,
щерки на Хера, владеещи всички родилни болезки,
също тъй болки неспособни измъчваха цар Агамемнон.

Той в колесницата скочи, на своя колар заповяда

да го откара към стана: в сърцето си страдаше
много.

275 С глас гръмовит се провикна, та всички данайци да
чуют:

„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!

Днеска бранете сами мореходните кораби наши

в жарката битка, че Зевс промислител не ми
позволява

целия ден да се бия срещу враговете троянци.“

280 Каза. Коларят подкара конете му хубавогриви
право към гладките кораби: те полетяха охотно.
С пяна гърдите си пръскаха, с прах се обсипваха
цели,
возейки царя измъчен далече от боя опасен.
Хектор, когато съгледа, че цар Агамемнон
отстъпва,

285 грозно възкликна, подбуди троянци и също ликийци:
„Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци!
Твърди бъдете, другари, спомнете си бойната
храброст!

Бяга най-силният воин; и слава голяма ми праща
Зевс гръмовержец. Гонете конете си еднокопитни

290 право към мощни данайци, да имате слава
върховна!“

Тъй рече. Сила и смелост пробуди у всеки троянец.
Както ловец белозъби и яростни псета насъсква
срещу глиган ненаситен и лъв настървен във гората,
също тъй Хектор, подобен на мъжеубиеца Арес,

295 своите сърцати троянци подтикваше срещу ахейци.
Сам се понесе със гордост сред първите бойни
редици,
врязващ се в боя навред като вихър, свистящ
страховито,
който връхлита и вдига вълни теменужни в морето.
Първи кого ли погуби, кого ли последен от всички

300 Хектор, синът на Приама, щом Зевс му изпрати
прослава?

Първо Азeya уби, Автоноя след него, Опиата,
Долонса Клитиев, още Офелтия и Агелая,
Езимна заедно с Ора и твърдия в бой Хипоноя.
Тези данайски водачи погуби, а после мнозина

305 незнайни. И както Зефирът, щом с буря заблъска
облаци тъмни, родени от бързия Нот, и ги погва,
едри хълмисти вълни се огъват и хвърлят високо
пръски от пяна при порива на разностранныя вятър,

тѣй от ръката на Хектор летяха глави
многобройни.

310 Щеше беда да настане, опасни дела да се вършат,
щяха край своите кораби в бягство ахейци да
паднат,

ако не бе Одисей призовал Диомеда Тидеев:

„Сине Тидеев, нима сме забравили буйната
храброст?

Драги мой, близко до мен застани, че позорно ще
бъде

315 нашите кораби бляскавошлемният Хектор да
вземе.“

Мощният вожд Диомед отговори на цар Одисея:

„Аз ще остана, докрай ще понасям, но малко ще има
полза за всички ни: облакосборецът Зевс олимпийски
днес предпочита да прати победа в чест на
троянци.“

320 Каза и от колесницата смъкна Тимбрей на земята,
след като копие вниза в гръдта му отляво. Събори
цар Одисей Молиона, коларя му богоподобен.
Там ги оставиха мъртви, навеки негодни за битка.
Двамата тръгнаха пак сред гъмжилото, всявайки
ужас.

325 Както два диви глигана се хвърлят на псета
ловджийски,

тѣй устремени отново громаха врага. И ахейци
спряха да бягат пред Хектор, възрадавани дѣх си
поеха.

Там колесница плениха с най-лични мъже от народа,
двамата сина решителни на перкосиеца Меропс,

330 който бе вецъ предсказател за всичко и своите
момчета

никак не прашаше в боя убийствен. Но те не го чува,
че ги поведоха страшните Кери към черната гибел.
Славният с копие син на Тидей, Диомед гръмогласен,
взе им духа и душата,^[135] отне им доспехите дивни.

335 Цар Одисей пък уби Хиподама и вожда Хипейрох.

Зевс и на двата народа изпращаше бой равновесен,
 гледайки зорко от Ида как те се изтребват взаимно.
 С копие цар Диомед във бедрото рани Агастрофа,
 син на Пеона; оставил далеч колесницата своя,
 340 той не можеше да избяга: така безразсъдно постъпи!
 Бе му коларят назад с колесницата, а пък героят
 сам се сражаваше пеши, загуби душата си мила.
 Хектор, когато двамината зърна във боя, се впусна
 с вик срещу тях и троянски редици затичаха с него.
 345 Щом го видя Диомед гръмогласен, изтръпна от
 ужас.
 Тутакси той заговори отблизо на цар Одисея:
 „Гибел зловеща над нас се надвесва — могъщият
 Хектор!
 Двамата нека застанем и тук да отблъснем
 бедата!“
 Рече, замахна и в миг дългосенното копие хвърли.
 350 Никак не сбърка, улучи направо главата на Хектор
 в шлема високо: медта от медта се отблъсна със
 екот
 и не докосна красивата кожа — попречи ѝ шлемът,
 конусовиден,^[136] трикратен, подарък от бог Аполона.
 Хектор се рязко отдръпна и смеси навътре с
 тълпата.
 355 Там на колени той падна, подпря се с ръка на
 земята,
 мрак непрогледен и черен застла му веднага очите.
 Докато цар Диомед се завтече сред първите в боя,
 гонейки своето копие, там във земята забито,
 Хектор се вече съвзе и назад в колесницата скочи,
 360 пак към троянци препусна и черната гибел избягна.
 Махайки копие, мощният син на Тидея му викна:
 „Куче, отново отбягна смъртта, а тя беше до тебе
 толкова близко, но Феб Аполон и сега те избави:
 него ти молиш, отивайки в страшния копиен грохот.
 365 Сигурно ще те убия при среща, макар и по-късно,

щом като някой безсмъртен застане помощник зад мене.

Други сега ще нападам, които случайно настигна.“

Каза и почна да сваля доспехите на Агастрофа.

Но Александър, съпругът на хубавокоса Елена,

370 скрил се в полето зад стълба задгробен на Ила Дарданов,

вдигнат над малка могила за този старейшина дърен,

с лък се прицели във цар Диомеда, водач на войските.

Смъкна Тидид от гърдите на силния мъж Агастрофа

ярко искрящата ризница, щита му от раменете,

375 тежкия шлем от главата. А лъка си Парис опъна.

Той не изпрати напразно стрела — Диомеда умери

в десния крак, във ходилото. Мина през него стрелата

и във земята заседна. А Парис със смях тържествуващ

рипна от своята засада и тъй самохвално извика:

380 „Ти си улучен от мене! Не хвърлих напразно стрелата!

Щях да ти взема живота, да бях те ударил в корема, да си отдъхнат от злото троянци, които от тебе, както вресливи козици от лъв кръвожаден, треперят.“

Без да се стресне, могъщият вожд Диомед му отвърна:

385 „Жалък стрелец и негодник, красавец със лък, женолюбец!

Ако ти беше излязъл открито във битка със мене,

нямаше полза да имаш от лък и стрели многобройни.

Ти ми се хвалиш сега, че петата едвам ми одраска!

Никак не страдам — тъй би ме ранило дете и девица:

390 тъпа остава стрелата на воин нищожен, безсилен!

Друго е с моята остра стрела — на макар да докосне

даже най-леко, веднага поваля безжизнен човека,
и на жена му от скръб са издраскани бузите с нокти,

рождби оставя сираци, сам с кърви обагрят земята,
395 гине, а вместо жена покрай него са птици грабливи.“

Тъй рече. Славният с копие цар Одисей се завтече,
спря се пред него, а той зад гърба му приседна,
стрелата

сам от крака си измъкна: прониза го режеща болка.
Той в колесницата скочи, на своя колар заповяда
400 да го откара към стана: в сърцето си страдаше много.

Славният с копие цар Одисей бе останал самичък,
нямаше никой аргиец край него — страхът ги прогони.

Тежко въздъхна и в своето сърце благородно си каза:
„Горко ми! Как да постъпя? Беда е да бягам пред
тая

405 вража тълпа, а по-лошо ще бъде пленен да ме хванат.

Всички данайци разпръсна от боя Кронид
гръмовержец.

Ала защо се вълнува сърцето ми с мисли такива?
Зная, че само страхливци напускат разгара на боя:
който е храбър, ще трябва в борбата докрай да остане

410 или да бъде убит, или другиго той да убие.“

Докато всичко претегляше още във своите мисли,
рой щитоносци троянци нападаха вече в редици,
стягаха обръч край него, подготвяйки своята гибел.
Както юначни младежи и псета обграждат
глигана,

415 който внезапно изскача от гъста усойна дъбрава,
точещ си белите зъби във челюсти криви и яки,

в кръг го връхлитат и скърцане грозно от зъбите чуват,

все пак ловците остават, макар да е звярът страхотен.

Тъй и троянци нападнаха цар Одисей боголюбен.

420 Той пък, размахвайки копие остро във боя неравен,
първо във рамото горе рани Дейопит непорочен,
после лиши от живот и Енома, и Тоона също.

Херсидаманта, когато бе от колесницата скочил,
с копие той във корема прониза под щита изпъкнал.

425 Клетият падна в прахта и с ръцете си сграбчи земята.

Тях изостави и силно удари Харопса Хипасов,
едноутробния брат на троянеца Сок благороден.
Богopodobният Сок се притича веднага на помощ,
спря се наблизо и тъй заговори на цар Одисея:

430 „Цар Одисее прославен, в коварства и труд
ненаситен!

Днес или ти ще ликуваш над двама Хипасови сина,
двама герои погубил и взел им доспехите бойни,
или улучен от моето копие, сам ще загинеш.“

Тъй каза и го удари във щита, всестранно заоблен.

435 Крепкото копие мигом блестящия щит му промуши,
лесно проникна през пъстрата броня, изкусно
кована,

цялата кожа одра от ребрата, обаче Атина
не позволи острието да влезе дълбоко в корема.

Цар Одисей подразбра, че не беше ранен
смъртоносно,

440 малко назад се отдръпна и тъй заговори на Сока:
„Клетнико! Страшната смърт неизбежно сега ще
те стигне.

Ти ми попречи чрез раната да се сражавам с
троянци,

аз пък ти казвам, че тука убийство и черна погибел
днес те очакват; от моето копие долу съборен,

445 слава на мен ще дадеш, а духа си — на конника
Хадес.“

Тъй рече. Сок се обърна и впусна стремглаво във
бягство.

Както се беше възвил, във гърба сред плещите му
мощни

с копие беше прободен и то през гърдите премина;
падна той с шум на земята, а цар Одисей възликува:

450 „Соке, потомък на храбрия конесмиритель Хипаса!
Теб изпревари смъртта, не можеш да избягаш от нея.
Клетнико! Татко и майка почитана не ще ти
затворят

тъжно очите, когато издъхнеш, а птици грабливи
ще ги кълат и над теб ще плющят със крилете си
гъсти,

455 мен пък ахейците с чест ще погребват, когато
загина.“

Каза и крепкото Соково копие мигом измъкна
сам поривисто от своята снага и от щита
изпъкнал.

Бликна от раната кръв и сърцето му болка прониза.
Храбрите духом троянци, когато кръвта му видяха,
460 всички се втурнаха вкупом със крясъци право към
него.

Бавно отстъпваше цар Одисей и другари зовеше.
Три пъти викна, доколкото гърло човешко издържа,
три пъти чу му гласа Менелай, на бог Арес любимец.
Тутакси той заговори към близо дошлия Аякса:
465 „Богородени Аякс Теламонов, водач на войските!
Стига до мене гласът на каления цар Одисея.
Дивият вик ми напомня, че той е нападнат, отлъчен
и че троянците сам го обграждат в жестоката
битка.

Нека в тълпата се впуснем в защита на цар Одисея.
470 Страх ме е, че ще пострада, макар да е храбър и
хитър,

сам сред троянци. И тягостна скръб ще покрус
данайци.“

Рече и тръгна; след него затича Аякс богоравен.

Стигнаха скоро при цар Одисея, любимец на Зевса.

Вече троянци го гонеха, както свирепи чакали

475 погват из дебри планински елен със рога разклонени,
смъртно ранен от стрела на ловец, а пък той се
изплъзва

с бягство, догдето кръвта му е топла и бързи
краката.

Ала когато стрелата му вземе последните сили,

суровоядци чакали го ръфат в усойна дъбрава.

480 Но божество изпровожда внезапно там лъв
кръвожаден,

в ужас чакалите бягат, лъвът сам дояжда елена.

Също тъй вкупом към цар Одисея, юначен и ловък,

множество силни троянци се втурнаха, а пък героят
с копие сам отклоняваше трудно деня смъртоносен.

485 Близо дотича Аякс със огромния щит като кула,
спря се до него и в бяг се разпръснаха вредом
троянци.

Бойкият цар Менелай за ръка Одисея измъкна,

а пък колярят докара при тях колесницата бърза.

Грозно Аякс връхлетя враговете, погуби Дорикла,

490 син незаконен Приамов; след него уби и Пандока,
също Лизандра, Пираса известен и още Пиларта.

Както река, придошла от снега и дъжда на
Кронида,

с грохот се спуска разпенена от планината в
полето,

влачейки дъбове сухи и много ели стволувати,

495 тиня обилно загребва и бълва в морето шумящо,
тъй и Аякс велелепен се втурна тогава в полето,
сваляйки много коне и мъже. Не узна това Хектор,
тъй като той се сражаваше в левия край на
войската

до бреговете на буйния и бистроструен Скамандър,

500 гдето най-много летяха юнашки глави и ехтеше
вик неугасващ край Идоменея безстрашен и Нестор.
Хектор се биеше вредом и вършеше дело ужасно:
с копие и с колесница разбиваше вражи фаланги.
Крачка не биха отстъпили богоподобни ахейци,
505 ако сам Парис, съпругът на хубавокоса Елена,
с лъка не бе отстранил Махаона, водач на войските;
с остра тривърха стрела го улучи във дясното рамо.
Ужас обхвана тогава ахейците, дишащи смелост,
да не погине той в битката, друга насока приела.
510 Тутакси Идоменей заговори на Нестор божествен:
„Несторе, сине Нелеев, велика прослава ахейска!
Хайде, скочи в колесницата, в нея вземи Махаона,
бързо подкарай конете си еднокопитни към стана,
тъй като лекар един е по-ценен от много войници:
515 сръчно той вади стрелите и раните ръси с
лекарства.“

Тъй каза. Нестор, геренският конник, послуша
съвета.

Той в колесницата скочи и в нея качи Махаона,
ловкия син на Асклепий, лечител почтен и прославен.
С бича подшибна конете и те полетяха охотно
520 право към кораби гладки — натам ги зовеше
сърцето.

А Кебрион в колесницата, както стоеше до Хектор,
щом забеляза, че бягат троянците, тъй му продума:
„Хекторе, двамата с тебе се бием с данайците тука
в края на диво шумящата битка, а всички троянци
525 бягат безредно, в уплаха стълпени коне и войници.
Ето Аякс Теламонов върлува, познах го веднага —
щит исполински той има върху раменете си мощни.
Нека насочим натам колесницата бойна с конете,
гдето във кървава схватка пешаци и колесничари
530 с яд се избиват жестоко и вик незамлъкващ се чува.“
Рече и с бича подкара конете му хубавогриви.
Тутакси звънкият удар на бича конете разбраха,
вихром понесоха те колесницата между войските,

тълпчейки трупове пресни и паднали щитове светли.
535 Цялата ос, перилата със кръв се оплискаха вече:
кървави пръски под шините и под копитата конски
бризваха буйно нагоре. А Хектор се впусна във боя
с ярост да пръсне гмежта от мъже. Суматоха
страхотна

вся сред данайци; и своето копие малко щадеше.
540 Той продължи да напада и други ахейски редици
с копие дълго, със меч и със камъни тежки, големи,
само отбягваше в битка да влиза с Аякс Теламонов:
Зевс би разсърдил, ако се сражава с герой по-юначен.
Високотронният Зевс пък подбуди Аякса към
бягство.

545 В смут спря Аякс, седмокожия щит на гърба си
преметна,

в миг заотстъпва със вперен в гъмжилото поглед на
хищник.

Често назад се обръщаше, правейки крачка по
крачка.

Както лъв огненориж от обора, препълнен с говеда,
яростно гонят мъжете и лютите псета от село;
550 будни през цялата нощ, те не дават лъвът да си
грабне

някоя гойна юница от сбраното стадо. А звярът,
алчен за тлъсто месо, все напада, но нищо не взема,
че го пресрещат ръцете юнашки със копия чести,
с факли горящи, които, макар настървен, го
изплашват.

555 Рано в зори си отива, печален в душата си горда.
Тъй неохотно Аякс се отдръпна встрани от
троянци,

тъжен в душата си, в страх за ахейските кораби
черни.

Както лениво магаре, което минава край нива,
плаши децата, при все че си чупят тоягите в него,
560 тучния посев изпасва спокойно, децата го удрят
с криви тояги, но тяхната сила е малка за него:

късно едвам го прогонват, когато е сито на паша.
Тъй и Аякса, огромния син Теламонов, тогава
смелите духом троянци със своите съюзници дружно
565 гонеха, удряйки с копия щита му точно в средата.
Често Аякс си припомняше своята войнствена
храброст:

ту се обръщаше мигом и спираше бойни фаланги
на конеборци троянци, ту пак се оттегляше с
бягство.

Тъй им попречи да стигнат ахейските кораби,
570 сам забушувал сред всички троянци и всички ахейци.
Копия много от мощни ръце на герои летяха,
малко от тях се забучваха в щита огромен Аяксов,
повече около него, несегнали бялото тяло,
вбити в пръстта се тресяха, ламтящи за плът
ненаситно.

575 Щом го видя Еврипил, достославният син Евемонов,
с толкова копия чести обсипван от много троянци,
втурна се, спря се до него и бляскаво копие хвърли:
Аписаона, потомък на Фавзий, водач на войските,
в черния дроб под ребрата срази, подкоси му нозете.
580 Там Еврипил се затича, доспехите сам му засваля,
но го видя Александър, когато събличаше вече
мъртвия Аписаон, па извития лък си опъна
и Еврипила рани със стрела във бедрото отдясно.
Лошо тръстта се пречупи и в миг натече му
бедрото.

585 Той се отдръпна към своите другари смъртта да
избегне.

С глас гръмовит се провикна, та всички данайци да
чуят:

„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!
Спрете с лице към врага, отблъснете от вождата
Аякса

смъртния ден! Че обсипван със гъсти стрели, не
допускам

590 сам да успее той жив да избяга от боя зловучен.

В кръг застанете напред край Аякса, сина
Теламонов.“

Каза раненият вожд Еврипил и ахейци се сбраха
около него, облягайки щитове до раменете,
с вдигнати копия остри. Аякс невредим ги
пресрещна,

595 спря се и с гръд към врага се обърна, щом стигна при
свойте.

Тъй се сражаваха бурно, подобно на огън разпален.

Потни конете Нелееви караха Нестор от боя
вече далеч и със него военния вожд Махаона.

Зърна ги и забеляза Ахил бързоног и божествен,
600 както стоеше на кърмата в кораба свой
едробордест,

гледайки тежкия труд и плачевното бягство
ахейско.

Той се обърна веднага към своя приятел Патрокла,
викайки гръмко от кораба. В шатъра чу го
Патрокъл,

тръгна, подобно на Арес — оттук гибелта му
започна.

605 Пръв на Ахила продума юначният син на Менойтий:
„Сине Пелеев, защо ме повика, защо съм ти нужен?“
А бързоногият, храбър Ахил на Патрокла отвърна:
„Сине Менойтиев светъл, от мене горецо обичан!
Днеска ахейците, мисля, с молба ще ми паднат в
нозете,

610 тъй като непоносима неволя ги вече постига.
Хайде иди, боголюбни Патрокле, и Нестора питай
кой е раненият воин, когото изведе от боя.

Откъм гърба той напълно приличаше на Махаона,
син на Асклепий, но аз не видях във лицето героя:

615 бързо край мен профучаха конете, напред
устремени.“

Рече така. И Патрокъл послуша другаря си свиден.
Той се затича към шатри и кораби в стана ахейски.

Двамата^[137] стигнаха вече до шатъра дивен на
Нестор,

скочиха върху земята, която мнозина отхранва.

620 Евримедон бе колар на старика; разпрегна конете.
Буйната пот изсушиха мъжете от своите хитони,
прави поспрели на морския бряг срещу свежия вятър,
влязоха после в палатката, седнаха морно в
креслата.

Хубавокъдра, добра Хекамеда им смесваше вино;^[138]

625 старецът взе я от Тенедос, сринат след бой от
Ахила.

Беше тя щерка на гордия цар Арсиноя. Ахейци
Нестора с нея дариха, че бе ненадминат в съвета.

Първом добра Хекамеда им сложи красива трапеза,
гладко издялана, с тъмни крака; върху нея постави

630 медна съдина със лук за мезе на напитките вкусни,
мед кехлибарен и хляб от свещен ечемик
едрозърнест,

чаша прекрасна, която бе Нестор от къщи донесъл,
с гвоздеи златни обкована, с четири дръжки удобни,
около всяка по две гълъбици от злато кълвяха

635 сякаш зрънца; а отдолу двудънна и с двойна
подставка.^[139]

Всеки друг с мъка би вдигнал от масата тежката
чаша

пълна догоре, но старецът Нестор я вдигаше леко.

А Хекамеда, същинска богиня, им смесваше в нея

вино прамнийско,^[140] в което настъргваше сирене

козе

640 с медно стъргало и бяло брашно му поръсваше после.
Всичко приготвила, тя ги покани и двама да пият.
С пиене щом те наситиха своята палеща жажда,
почнаха да се услаждат взаимно със думи приятни.

Тъкмо тогава Патрокъл божествен на прага
застана.

645 Старецът, щом го съгледа, от стола блестящ се
изправи,

хвана го сам за ръката, покани го редом да седне,
ала Патрокъл отказа и тъй заговори на Нестор:
„Старче божествен! Не бива да сядам, не ще ме
предумаши.

Много почитан и страшен герой ме изпрати да видя
650 кой е раненият воин, когото доведе. Знам вече,
тъй като виждам ранен Махаона, водач на
войските.

Аз ще се върна веднага да кажа това на Ахила.
Старче божествен! Ти знаеш добре, че Ахил е
опасен:

може прибързано той и невинния да обвинява.“
655 Нестор, геренският конник, тогава така му
отвърна:

„Как тъй тревожен оплаква Ахил синовете ахейски,
с люти стрели поразени? Той никак не иска да знае
тежката мъка, която се шири във нашия лагер:
в своите кораби всички най-храбри лежат наранени.
660 Мощният син на Тидей, Диомед, със стрела е
пронизан,
с копие — конеборецът цар Одисей, а тъй също
цар Агамемнон Атрид; със стрела — Еврипил във
бедрото.

Този, когото изведох сега от жестоката битка,
беше засегнат от лък. Но Ахил, макар с дух
благороден,

665 нито се грижи сега за данайците, нито ги жали.
Или изчаква той нашите кораби чак до морето
в огън враждебен да пламнат, при все че аргийци ги
бранят,

ний пък самите да паднем един върху други избити?
Няма я прежната сила във моето пъргаво тяло.
670 Нека отново млад стана и същата якост добия,
както тогава, когато се бихме с крадливи епейци
заради взети говеда. Там Итимонея погубих,
син на Хипейрох юначен, живеещ щастливо в Елида;
много добитък задигнах. Но бранейки своите говеда,

675 с копие той бе ударен от мене сред първите още.
Щом го съборих, веднага войската му селска
побягна.

Ние подкарахме плячка богата, събрана в полето:
волски стада петдесет, още толкова овчи отбрани,
толкова и от свине, от кози, нашироко пасящи,
680 сто петдесет светложълти кобили със хубави
гриви,
все за разплод, а пък много от тях и със малки
жребчета.

Този добитък откарахме нощем в града на Нелея,
в Пилос. А татко Нелей във сърцето си радост
изпита,
тъй като млад бях потеглил за боя, но много
сполучих.

685 В ранното утро навред глашатаи засвикваха тия,
чийто добитък бе силом отвлечен в Елида свещена.
Сбраните пилоски старци разделяха плячката
честно:

трябваше дълг на мнозина от нас да изплащат
епейци,

тъй като бяхме по-малко на брой и все страдахме в
Пилос.

690 Нявга Херакъл дойде и голяма злина ни нанесе:
колкото имахме храбри герои, погуби ги всички.
Бяхме дванадесет сина на татко Нелей непорочен:
аз му единствен останах, а другите паднаха в
битки.

Горди от всичко това, меднобронните хитри епейци
695 дръзко със нас се държаха и вършеха много
безчинства.

Старият татко Нелей отдели си черда от говеда,
също и стадо голямо от триста овце, и пастири.
Много дължеше свещена Елида на нашия старец:
заради четири победоносни коне с колесници,^[141]

700 на състезание пратени. Трябваше те за триножник

да се надбягват; но Авгий, водач на мъже, ги заграби,

върна обаче возача, сломен от печал за конете.

Старецът, люто разсърден от тези дела и обиди,

взе си най-много, а другото даде за дял на народа:

705 никой оттам да не тръгне, лишен от частта равностойна.

Цялата плячка така поделихме, принесохме в Пилос жертвите на боговете. На третия ден се явиха всички епейци внезапно с конете си еднокопитни.

Идеха заедно с тях Молиони във медни доспехи,^[142]

710 юноши още, неопитни двамата в бойното дело.

Град Триоеса лежи разположен на хълм недостъпен, много далеч от Алфей и съседен на пясъчен Пилос.

Искайки да го съсият, града обсадиха епейци.

Щом прекосиха полето, в нощта се заветче Атина,

715 вест от Олимп ни донесе — оръжие ние да грабнем.

Свика народа на Пилос, охотно се сбраха при нея,

всички ламтящи за битки. Баща ми не даде с доспехи

да се приготвя и скри колесницата моя с конете:

каза, че нищо не смислям от тежките подвизи

бойни.

720 Пеши макар, отличих се сред нашите колесничари,

тъй като мъдра Атина сама ръководеше боя.

Има река Минией — до Арена се влива в морето;

там ние, пилоски конници,^[143] чакахме святото утро,

гдето се стичаха също пехотните бойни дружини.

725 Сбрани със тях и облечени в своите защитни доспехи,

стигнахме около пладнe Алфей със свещените струи.

Там ний принесохме жертви прекрасни за Зевса всесилен,

бик за Алфея заклахме, бик^[144] също за бог Посейдона,

за совоока Атина — пък крава от полското стадо.

730 После подхванахме своята вечеря по групи във
стана.

Както си бяхме със бойни доспехи, налягахме всички
край бреговете алфейски. Надменните духом епейци
град Триоеса обсаждаха, за да го сринат напълно,
но предстоеше им първом голямото дело на Арес:

735 щом като ясното слънце изгря над земята обширна,
встъпихме в битката, молейки Зевса и мъдра Атина.
Тъкмо започна борбата на пилосци с хитри епейци,
първ аз свалих едного и отнех му конете крилати —
Мулия копиеметеца, зетя на Авгий, оженен

740 за русокоса мома Агамеда, най-старата щерка,
знаеща всякакви билки, които земята отхранва.
С копие медно го мушнах, когато се втурна към
мене.

Мулий се просна в прахта, в колесницата негова
скочих,

тръгнах сред първите в боя. А гордите духом епейци
745 вред се разбягаха, щом те видяха съборен героя,
вожд на бойци с колесници, най-храбър във лютите
битки.

Спуснах се аз подир тях като черна неистова буря,
взех петдесет колесници. По двама юнака във всяка
с копие тежко сразих; и гризяха земята със зъби.

750 Щях да убия момци Молиони, децата на Актор,
ако баща им, пространновладателят бог
земертърсец,^[145]

скрит във мъгла непрогледна, не бе ги измъкнал от
боя.

Зевс бе приготвил тогава за пилосци слава велика:
гонихме ний враговете без отдих в полето
просторно,

755 в бяг ги убивахме, сваляхме техните дивни доспехи.
Щом долетяхме с коне до Бупрасий, богат със
пшеница,

чак до скалата Оленска и хълма, наричан Алезий,
в миг заповяда Атина назад да се върне войската.

Воин последен погубих и там да лежи го оставих.
760 Тъй от Бупрасий обърнаха всички конете към Пилос,
хвалейки от боговете Кронид, а от хората —
Нестор.

Ето какъв сред мъжете съм бил, ако бил съм
изобщо.

А пък Ахил храбростта си за себе си ползува само.
Мисля, че много ще плаче, когато войската изгине.
765 Драги, баща ти Менойтий такива съвети ти даде
още когато те прати от Фтия при цар Агамемнон.
Ний с Одисей богоравен тогава в двореца Пелеев
бяхме и слушахме всичко, каквото ти той заповяда,
тъй като бяхме дошли в многолюдния дом на Пелея,
770 събирайки много войници от цялата плодна Ахея.
Вътре, в двореца, видяхме баща ти, героя
Менойтий,

теб и Ахила. Тогава Пелей, престарелият конник,
бутове тлъсти говежди изгаряше в двора за Зевса
мълниевержец. Държеше в ръцете си чаша от
злато,

775 с вино искрящо възливаше върху горящата жертва.
Бяхте заети с месото говеждо, когато на прага
двамата спряхме; Ахил се учуди и скочи веднага,
па за ръце ни поведе, покани ни вътре да седнем
и ни поднесе гощавка, каквато за гости подхожда.
780 Своята жажда за вино и ядене щом утолихме,
пръв заговорих, предлагайки с нас да потеглите
двама.

Вие охотно приехте, бащите ви учеха мъдро.
Старият вече Пелей посъветва сина си Ахила:
винаги храбър да бъде и другите да превъзхожда.
785 А пък Менойтий, потомък на Актор, така ти
наръча:

«Чедо! Ахил е по-горен от тебе по род и по
знатност,
ти си по-стар на години от него, но той е по-
храбър.

С умни слова го напътвай и давай му често съвети,
пример бъди му във всичко и той ще те следва в
доброто.»

790 Старецът тъй ти наръчваше, ала ти вече забрави.
Хайде това разкажи на Ахила, дано те послуша!
Може би с божия помощ сърцето му с думи ще
трогнеш?

Всякога полза принася съвет от приятел сърдечен.
Ако пророчество^[146] някакво още духа му тревожи,
795 ако е нещо узнал от Кронида чрез своята майка,
тебе поне да изпрати и с тебе войска мирмидонска

може самият да станеш сега светлина за данайци.
Нека на тебе отстъпи и своите прекрасни доспехи;
ако пък вземат троянците тебе за него, от боя
800 ще се откажат. Тогава ахейците ще си отдъхнат,
тъй изтощени: и кратка почивка във бой е почивка.
Вие пък бодрите бихте отблъснали морните лесно
чак до стените, далече от кораби и от палатки.“
Каза и в миг развълнува дълбоко в сърцето

Патрокла,

805 който затича към стана, при внука Еаков, Ахила.
Както търчеше край кораба на Одисея божествен,
гдето се шири площадът за съд и събрания общи,
гдето се вдигат олтарите за боговете безсмъртни,
срещна го там Еврипил благороден, синът Евемонов:
810 куцац напускаше боя, ранен със стрела във бедрото.
Пот му течеше обилна от тялото и от главата,
черна кръв бликаше буйно от прясната, зинала рана,
ала все имаше още съзнание ясно и разум.

Милост обхвана Патрокла юначен, когато го зърна.
815 Жалостен от състрадание, думи крилати продума:
„Клети нещастни водачи, светници мъдри
данайски!

Тъй ли край Троя, далече от родна земя и от близки,
с вашите бели тела ще насищате бързите псета?
Хайде кажи, Еврипиле геройо, отхранен от Зевса,

- 820 имат ли сила ахейци да спрат исполинския Хектор,
или ще гинат, сразени от него със копие тежко?“
Тъй му отвърна тогава раненият син Евемонов:
„Богородени Патрокле! Ахейците нямат избава —
ще изпопадат наскоро при своите кораби черни.
- 825 Всички, които по-рано във битките бяха най-храбри,
в своите кораби днеска лежат, от троянци ранени,
а пък троянската сила расте непрестанно и
страшно.
Ти помогни ми и сам отведи ме на черния кораб,
на извади ми стрелата, измий ми от раната люта
- 830 черните кърви със топла вода, наръси я с лекарства,
с билки целебни, които ти знаеш добре от Ахила —
той от Хирон ги научи, най-честен от всички
кентаври.
Няма ги нашите лекари тук — Махаон, Подалирий:
първият с кървава рана в палатката, както научих,
- 835 сам се нуждае от помощ на някой изкусен целител,
вторият още остава в полето троянско сред боя.“
Храбрият син на Менойтий отново така му
продума:
„Как ще се свърши това, Еврипиле? Какво да
направим?
Бързам да кажа подробно сега на Ахила юначен
- 840 всичко, което поръча ми Нестор, защитник ахейски.
Ала и тебе не ще те оставя така да се мъчиш.“
Каза Патрокъл и хвана водача юначен през кръста,
в шатрата той го отведе; а кожа постла му
съратник.
Там го постави да легне, изрязва със нож от бедрото
- 845 острата люта стрела и от раната почна да мие
черните кърви със топла вода. Във ръцете си стърка
корен горчив, лековит, и поръси я с него отгоре.
Секна кръвта, позасъхна му раната, болките спряха.

[128] Според едни тя носи егида, според други — факел или меч, а според трети поетът има пред вид небесната дъга. ↑

[129] В древността смятали небесната дъга за божествено знамение. ↑

[130] Звездата Сириус, която поетът нарича „между звездите най-светла, но лоша поличба вещае“ (XXII, 30). ↑

[131] Това е времето на втората закуска, която правели към 10 часа преди обед. ↑

[132] Менелай и Одисей в началото на войната отишли в Троя да склонят троянците да върнат Елена с всички нейни богатства и гостували на Агенор (III, 205 и следващи). ↑

[133] Ифидамант бил женен за сестра на майка си, както и Диомед (V, 412). ↑

[134] Поясът бил украсен със сребърни пулове. ↑

[135] Древните смятали, че човек се състои от дух, душа и тяло, а животните — само от душа и тяло. ↑

[136] Шлемът завършвал с кухо приспособление като тръба, в което поставяли качулката. Някои тълкуват епитета „снабден с дупки за гледане“ — понякога шлемът покривал цялата глава и имал отвори за очите. ↑

[137] Нестор и Махаон. ↑

[138] Преводът „вино“ е твърде условен, понеже питието било от вино, стрито сирене и ечемичен булгур или брашно. Според Г. Мистриотис то наподобявало боза. ↑

[139] При направените разкопки в четвъртия пласт на древна Троя е намерена подобна чаша. ↑

[140] Прамнийско вино — вероятно по име на местност в Кария или на остров Икар. ↑

[141] Омир не споменава колесница с четири коня. Някои допускат, че в случая поетът има пред вид Олимпийските игри, които ставали в Олимпия (в Елида, област в Северен Пелопонес). ↑

[142] Ктеат и Еврит, наричани още Молиони — синове на майка Молиона. Това е единствен пример у Омир за родово име по майчина линия. ↑

[143] И тук под конници се разбират бойци с колесници. ↑

[144] На боговете принасяли в жертва определени животни: на слънцето — бяло мъжко агне, на земята — черно женско агне, на

Атина — крава, на Посейдон и на речните богове — бик. ↑

[145] Еврит и Ктеат според митологията били синове на Посейдон, но се наричат също и синове на Актор и на Молиона. ↑

[146] Пророчеството гласяло: Ахил ще живее дълго, ако не участва във войната, но няма да има слава. Ако вземе участие във войната, ще умре млад, но ще има велика слава. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ПЕСЕН

БИТКА ОКОЛО КРЕПОСТНАТА СТЕНА

Мощният син на Менойтий лекуваше в светлата шатра

возда ранен Еврипила, а стръвно аргийци с троянци
още се биеха, скупчени гъсто. Но нямаше дълго
ровът и ширната крепост да бранят данайци,

които

5 зид построиха пред своите кораби, ров изкопаха,
без да дарят боговете в Олимп с хекатомба богата,
за да се грижат за техния стан и за пляката в него

—

вдигната бе крепостта мимо волята на боговете.
Ето защо не може да остане така дълготрайна.

10 Докато Хектор бе жив и Ахил се гневеше разсърден,
докато още не беше съсипан градът на Приама,
толкова време стоеше голямата крепост ахейска.
След като паднаха в битката всички най-храбри
троянци,

също мнозина аргийци, а други от тях оцеляха,
15 и разрушен бе градът на Приама след десет години,
а пък аргийци отплуваха в своята мила родина,
бог Аполон земеръсец и Феб Аполон далнострелец
дружно решиха да сринат стената посредством
реките,

дето извират от Ида и буйно се вливат в морето:

20 Резос, Хептапор, и бистрият Карес, и Родий
разпенен,

също и Граник, и Езеп, и още Скамандър божествен,
и Симоент, край които в прахта се търкаляха много
щитове кръгли, тела на герои и шлемове медни.

Феб преобърна реките и сля устията на всички
 25 девет дни право в стената ги пращаше. Зевс
 непрестанно
 лееше дъжд, за да рухне по-скоро стената в морето.
 Сам Посейдон със тризъбец в ръце бе застанал
 начело,
 свличащ с вълни от основите камъни и гредореди,
 сложени там от ахейците някога с труд непосилен.
 30 Мястото той изравни досами Хелеспонт
 бързотечен,
 морския бряг необхватен отново насипа със пясък.
 След като срути стената, пак върна реките в
 руслата,
 гдето течаха по-рано водите им хубавоструйни.
 Бог Посейдон с Аполона тъй щяха след време да
 сторят.^[147]
 35 Ала край яката крепост днес още бой шумен кипеше;
 удряни, страшно трецяха гредите на бойните кули.
 С бича^[148] на Зевс укротени, аргийците вече стояха
 вкупом стълпени назад покрай своите кораби гладки,
 всички във ужас от Хектора, върл причинител на
 бягство.
 40 Той се сражаваше, както по-рано, подобен на буря.
 Както глиган или лъв, обкръжен от ловци и от
 псета,
 все се върти и се пъчи, съзнавайки своята сила:
 в кръг се нареждат ловците и плътно затягат
 редици,
 точно пред хищника спират и копия хвърлят
 начесто,
 45 звярът остава срещу им, не трепва сърцето му
 дръзко,
 никак не мисли да бяга — и тъй храбростта го
 погубва.
 Скача на разни страни да изпита ловците строени,
 вредом, където се спусне, отстъпват редиците
 мъжки —

също тъй Хектор разпален обхождаше своите
другари,

50 викайки рова да минат. Конете им вихреноноги
нямаха смелост и цвилеха, спрели съвсем до ръба му;
те се бояха безумно от рова, широко прокаран —
трудно им беше да минат през него или да
прескочат:

двата му бряга издигнати бяха високи и стръмни,
55 с колове остри и дълги, нагъсто набити отгоре.
Там синовете ахейски ги бяха набучили сръчно,
здрави и много големи, защита срещу враговете.
Кон с колесница подвижна нелесно би влязъл във
него,

пешите доста си биха помислили как да преминат.
60 Полидамант заговори отблизо на дръзкия Хектор:
„Хекторе, вие, троянски и вие, съюзни водачи!
Глупост ще сторим да гоним конете си бързи през
рова.

Мъчно през него ще минем: стърчат горе колове
остри,

редом до тях се издига стената ахейска висока.
65 Там да проникнем не можем, ни в бой с колесници да
влезем.

Много е тясно и смятам, че всички ще бъдем ранени.
Ако ли Зевс далногръмец замисля злини за ахейци,
искайки тях да погуби, а в боя да брани троянци,
аз от сърце пожелавам това да се случи веднага:
70 тук да погинат безславно ахейци, далече от Аргос.
Ако ли те се обърнат и вън ни отблъснат от своите
кораби, паднем ли ние в дълбокия ров пред стената,
вярвам, че няма да може и пратеник в Троя да
стигне

поради тия ахейци, отново на нас налетели.
75 Хайде сами да изпълним, каквото сега ще предложи:
нека коларите близо до рова задържат конете,
ние пък пеши във своите доспехи да тръгнем
веднага,

заедно всички отблизо да следваме Хектор. Ахейци
никак не ще успеят, ако гибелен край ги заплашва.“

80 Тъй каза Полидамант и това се понрави на Хектор.
От колесницата скочи с доспехите в миг на земята.
Другите сбрани троянци не чакаха там при конете:
рипнаха те незабавно, щом зърнаха Хектор
божествен.

Всеки боец заповяда на своя колар да задържа
85 близо до рова широк колесницата в пълна готовност.
След като се разделиха, застанаха в бойни редици,
в пет се дружини строиха, след своите водачи поеха.
[149]

Първи потеглиха с Хектор и с Полидамант
благороден
най-многобройни и смели троянци, ламтейки да
сринат

90 бързо зида и до вражките кораби да се сражават.
С двамата вождове бе Кебрион. В колесницата
Хектор
друг за колар си остави, по-скромен от вожд
Кебриона.

Парис предвождаше втория взвод с Алкатой, с
Агенора.

Третият взвод бе начело със Хелена и Деифоба,
95 двамата сина на царя Приама — с тях също бе Азий,
Азий Хиртаков, когото конете червени и едри
тук от Арисба докараха, от Селеент бързотечен.
Вожд на четвъртия взвод бе достойният син на
Анхиза,

славен Еней, придружен от чедата на цар
Антенора:

100 вожд Архелох с Акаманта, изкусни във всякакви
битки.

А Сарпедон бе водач на прочути съюзни дружини —
взел бе със себе си Главка и Астеропея безстрашен:
двама ги смяташе първи по храброст сред другите
воини,

ала след него самия, че той надминаваше всички.
 105 Щом се сгъстиха редиците, щитове крепки допрели,
 [150] тръгнаха право срещу враговете, с надежда, че няма
 дълго данайците да устоят, а ще хукнат към стана.
 Всички троянци с мнозина преславни съюзници техни
 чуха съвета на Полидаманта, безукорен воин.
 110 Азий Хиртаков, водач на мъжете, единствен отказа
 да си остави конете при рова с водача съратник,
 но с колесницата той към ахейските кораби литна.
 Глупчо! Той нямаше нивга, опасните Кери избягнал,
 гордо понесен от своите коне в колесницата дивна,
 115 пак да се върне от битката във ветровитата Троя!
 Много по-рано злоименна, тежка съдба го забули
 с острата мед на сияйния Идоменей Девкалионов.
 Азий се втурна наляво от стана, където ахейци
 бързо отстъпваха в бяг с колесници далеч от полето.
 120 Той си подкара конете натам с колесницата вихра,
 но не намери вратите залостени с дълги подпори —
 все ги държаха отворени, в случай че някой приятел
 бяга от битката, вътре във лагера да се спасява.
 Азий надменно подкара конете направо, с пронизни
 125 викове други поеха след него с надежда, че няма
 дълго ахейците да устоят, а ще хукнат към стана.
 Глупави! Там пред вратите завариха двама юнаци,
 дръзки свръхмяра, потомци на копиеборци лапити:
 първият бе Полипит, издръжливият син Пиритоев,
 130 вторият бе Леонтей, на убиеца Арес подобен.
 Двама застанали бяха на пост пред високите порти,
 както два дъба с високи върхари посред планините,
 гдето и денем и нощем на бури и дъжд устояват,
 враснали здраво в земята със корени
 ширнопрострени,
 135 също тъй двамата, сигурни в своите десници и сили,
 без да избягат, очакваха снажния Азий да дойде.
 Вдигнали ред сухокожени щитове много високо,
 с вик нечовешки нападнаха нещо сградената крепост

воините, сбрани край Азия и край Ямена, Ореста,
140 край Адаманта Азида, и край Тоона, и Еномая.
Докато бяха отвътре, лапитите караха всички
твърди ахейци за своите кораби да се сражават.
Щом те видяха обаче троянци отвън да връхлитат,
а сред данайците вик на уплаха и бяг да настъпва,
145 двамата смело се впуснаха, почнаха бой пред
вратите,
наподобяващи диви глигани, които дочуват
вдън планините надигащ се шум от мъже и от
псета,
мятат се в разни страни и трошат, и повалят
дървета,
цели из корен ги къртят и тракат ужасно със зъби,
150 докато някой стрелец ги улучи, живота им вземе;
тъй на гърдите лапитски ехтяха блестящите
брони,
удряни крепко: и двамата дълго се биха геройски
с вяра във своята сила и в своите другари, които
хвърляха камъни кръгли от яко сградените кули,
155 бранейки себе си, бързите кораби, шатрите ширни.
Както снежинки навред по полята се сипят обилно,
щом като бурният вятър, подгонвайки облаци черни,
с бяла покривка застеле земята, кърмилница плодна,
тъй и стрели от ръце на ахейци и много троянци
160 гъсто летяха. Под удари чести на камъни едри
глухо отекваха шлемове медни и щитове обли.
Азий Хиртаков тогава така се провикна високо,
двете бедра си заудря^[151] и възнегодувал, изрече:
„Татко наш Зевсе! Ти вече съвсем си обикнал
лъжата!
165 Аз не допусках, че тези ахейски смелчаци ще могат
тъй да възпират мощта на ръцете ни непобедими.
Както оси гъвкокръсти или работливи пчелици
кошери ловко градят край скалиста висока пътека,
без да напускат дома си със кухи килийки, те бранят
170 яростно своите рожби и жият свирепо ловците,

тѣй не желаят и тези, макар че са само двамина,
да се отдръпнат, преди да надвият или да
погинат.“

Тѣй каза, ала не трогна Кронида със своите думи:
Зевс във душата си искаше слава да прати на
Хектор.

¹⁷⁵ Други войски се сражаваха близо до другите порти.
[152]

Трудно бих всичко разказал тѣй, както безсмъртен
разказва:

вред край стената от камък се носеше огън
развихрен.

Духом макар и унили, аргийците бранеха стана
волю-неволю. Скърбяха сега боговете, които
¹⁸⁰ бяха помощници верни във тая война на данайци.
А пък лапитите двама се хвърляха в тежката
битка.

Ето единият, мощен левент Полипит Пиритоев,
с копие Дамас удари през шлема му меднообточен,
шлемната мед не възпря острието; направо премина
¹⁸⁵ медният връх и прониза му черепа, стигна дълбоко
вътре до мозъка в кърви, прекъсна му буйния устрем.
После героят погуби Пилона и храбрия Ормен.

Другият мъж Леонтей, на бог Арес потомък, улучи
в пояса с копие вожд Хипомаха, син Антимахов.

¹⁹⁰ Сетне извади от своята ножница меча си остър,
между тълпата се втурна и първо във бой
ръкопашен

вожд Антифата удари: той падна по гръб на
земята.

Менона после съсече, Ямена и също Ореста —
всички събори един подир друг на пръстта
плодородна.

¹⁹⁵ Докато още им сваляха светлите бойни доспехи,
Хектор и Полидамант приближиха с отбрана
дружина —

много на брой дръзновени младежи, желаещи силно

здравата крепост да сринат и кораби с жар да подпалят;

близо до рова се спряха, размисляйки твърде смутени.

200 Тъкмо да минат стремглаво през него, прехвъркна отляво

кобен орел поднебесен, високо кръжещ над войската. Носеше в своите нокти жив змей исполински и ален: беше в агония змеем, но помнеше още двубоя.

Той се изви ненадейно и жилна орела в гърдите
205 близо до шията. Хищната птица от болка изпусна лютия змей на земята и там сред войската захвърли.

Писна пронизно орелът и с порив на вятър отлитна. Ужас обхвана троянци, щом змея запъплил видяха, паднал сред тях за поличба на егидодържеца Зевса.

210 Полидамант се обърна отблизо към дръзкия Хектор: „Хекторе! Винаги ти ме упрекваш в съветите наши, даже когато приказвам за в полза, понеже не бива мъж от народа да спори и да възразява на тебе в бой и в съвети, а само властта ти да увеличава.

215 Аз пък това ще говоря, което за най-добре смятам: да се не бием с данайци за техните кораби вече. Мисля, ще стане така, ако тази поличба е вярна: тъкмо да минат троянци през рова, прехвъркна отляво

кобен орел поднебесен, високо кръжещ над войската; 220 носеше в своите нокти жив змей исполински и ален, но изтърва го, преди да достигне гнездото си скъпо, и не можеше да го пусне на своите малки за плячка.

Също и ние, дори да съборим със сила голяма портите и крепостта и дори да отстъпят ахейци, 225 няма спокойно по същия път да се върнем от стана: там ще оставим мнозина троянци, които врагът ни, бранейки своите кораби, с острата мед ще избие. Същото би ни предсказал гадателят, който разбира ясно поличби небесни и нему народът би вярвал.“

230 А шлемовеецът Хектор със яд го погледна и рече:
„Полидаманте! Ти днес ми говориш слова
неприятни!

Можеше друга, по-хубава реч да измислиш от тази.
Ако ли всичко това ти по разум и съвест приказваш,
то боговете безсмъртни отдавна ума са ти взели,
235 щом ме зовеш да забравя завета на Зевс
силногръмец,

който на мен го предаде и лично с главата си кимна.
Ти ме заставяш да вярвам на птиците ширококрили;
аз не зачитам пернатите, нито ми грижа създават
вкупом дали прелетяват отдясно към изгрева
слънчев,

240 или отляво се носят към залеза^[153] облачно мрачен.
Ние ще слушаме волята само на Зевса всесилен,
който всевластно владее над всички безсмъртни и
смъртни.

Има единствена вярна поличба — родина да браним.
Ти пък защо си изплашен от лютата сеч на
войната?

245 Всички ний даже да паднем убити при стана
аргийски,

ти поне страх не изпитвай, че може и сам да
загинеш:

нямаш юнашко сърце във гърдите си, жадно за
битки.

Ако избягаш самичък от боя или подстрекаваш
някого другото с думи сега да напусне борбата,
250 в миг ще загинеш, пронизан от моето копие остро.“
Каза и тръгна напред, а след него поеха момците
с викот потръсен. Кронид гръмолюбец тогава
изпрати

от стръмнините на Ида без жал ураганна вихрушка,
блъваща прах към събраните кораби, а на ахейци
255 здравия разум размъти за слава на Хектор и Троя.
С вяра във тези поличби и в своите сили троянци

почнаха с взлом да разкъсват голямата крепост
ахейска,

бойници тежки да сриват, зъбци да събарят от
кули,

260 крепки подпори да клатят, които ахейците вбиха
право в земята за предна защита на яките кули.

Щом ги изтръгнаха, щяха да срутят ахейската
крепост,

ала данайци не бяха отстъпили още ни крачка.

С кожени щитове своите бойници вкуп оградиха,
стреляха по враговете, щом те приближеха
стената.

265 Двамата храбри Аякси оттам ръководеха боя,
вредом сновяха, разпалвайки бодрост и жар у
ахейци,

с ласкави думи едни насърчаваха, други с обидни,
ако ги зърнеха вече да бягат от тежката битка.

270 „Мили, които от вас са най-лични по сила, които
средни са или последни — различни мъжете са в боя,
всички ще имате днеска еднакво голяма задача.

Вие самите разбирате точно: назад да не бяга
никой към нашите кораби, след като заповед чуе,
само напред се стремете, взаимно си вдъхвайте
смелост!

275 Може би мълниевержецът и на нас ще помогне,
за да отблъснем врага и дори до града да го гоним.“

Двамата викаха тъй и подбуждаха в боя ахейци.

Както през зимата белите гъсти снежинки се
стелят,

щом промислителят Зевс е решил снегове да
изпраща

280 и да показва на смъртните хора стрелите си люти;
той ветровете приспива и сняг непрестанно навява,
за да покрие високи била и скали недостъпни,

тучни полета, богати със лотос, и ниви засети,
тихи пристанища и брегове на морета пенливи;

285 само вълна припъзляла успява снега да погълне,

бяло е всичко останало, щом снегопад се развихря.
Тъй от едните към другите камъни често летяха:
ту към троянци и ту от троянци назад към ахейци

—
грохот неспирен се носеше около цялата крепост.
290 Никак тогава троянци и светлият Хектор не биха
портите на крепостта и подпорите твърди
разбили,

ако не беше изпратил Кронид своя син
Сарпедона^[154]

срещу аргийци, подобно на лъв сред рогати говеда.
Воинът вдигна пред себе си щита всестранно
заоблен,

295 меден, кован, велелепен, направен добре от ковача,
който навътре нагъсто сплетените бикови кожи
беше изопнал и с гвоздеи златни скрепил покрай
диска.

С щита запазен героят, две копия остри размахал,
буйно се спусна, подобно на лъв в планините
отраснал,

300 който отдавна месо не е вкусвал; духът му го тласка
овчи стада да нападне и в здрава кошара да влезе,
нищо че там той налита на будни овчари, които
зорко овцете си пазят със псета и копия дълги.

Без да е опит направил, не иска назад да се върне,
305 или прескача и плячка задига стремглав, или пада
още сред първите, с копие мушнат от ловка десница.
Тъй и тогава подтикна духът Сарпедона божествен
с устрем да срине стената и нейните бойници яки.

Тутакси той се обърна към Главка, сина на Хиполох:
310 „Главке! Защо сме зачитани двама със тебе най-
много

с почетно място, с отбрано месо и препълнени чаши
в Ликия цяла и всички ни тачат наред с боговете?
Имаме ширно владение близо до Ксант буйноструен,
плодна земя за градини и ниви, посети с пшеница.

315 Ето защо е potrebno да бъдем сред първите воители

и да се бием геройски в разгара на жежката битка,
за да говори така всеки наш крепкобронен ликиец:
«Никак не са ни безславни царете, над Ликия
властни,

нищо, че много изяждат овни угоени и тлъсти,
320 пият и меденосладко, отбирано вино, но имат
доблест и мощ да воюват в ликийските първи
фаланги.»

Друже мой! Ако ли ние, избягали днес от борбата,
бихме останали двама завинаги млади, безсмъртни,
нямаше аз да се бия сред първите смели редици,
325 нямаше теб да изпращам във боя, прославящ
мъжете,

но ни заплашват безспир смъртоносни, безчислени
Кери.

Никой не може от тях да избяга, нито да се скрие.

Хайде да тръгнем за слава на другиго или за своя.“

Тъй рече. Главк не отказа, речта му послуша
веднага.

330 Двама се втурнаха право напред с многобройни
ликийци.

Ужас обзе Менестей Петеосов, когато ги зърна.

Те му нападнаха кулата, носейки гибел за нея.

Гледаше той в крепостта на ахейци дали ще открие
някой водач да отблъсне със него смъртта от
бойците.

335 Скоро съгледа Аяксите двама, на бой ненаситни;
бяха наблизно, а също и Тевкър пред своята палатка,
ала не чука сина Петеосов, когато им викна —
толкова шум се бе вдигнал, та грохот достигна
небето:

удари в щитове, в гривести шлемове, в порти
огромни.

340 Бяха вратите залостени плътно, троянците спряха,
искайки да ги изкъртят със сила и вътре да влязат.
Тутакси прати вестителя верен Тоот при Аякса:
„Богородени Тооте! Изтичай да викнеш Аякса,

по-добре двамата викай: от всичко това е най-харно,

345 тъй като вече заплашва оттука неவிжданa гибел.
Зле ни притиснаха група ликийски водачи, които
тъй и по-рано нападаха бурно в суровата битка.
Ако и там, при двамината, тежко сражение става,
нека тогава самичък Аякс Теламонов да дойде —
350 с него да тръгне и Тевкър, умело боравещ със лъка.“
Тъй каза. Щом го изслуша вестителят, хукна
веднага.

С тичане стигна стената на меднохитонни ахейци,
спря се при двамата храбри Аякси и тъй им продума:
„Вие, Аякси, водачи на меднохитонни аргийци!
355 Милият син Петеосов, герой Менестей, ви подканя
само за малко да дойдете, с нас да делите теглото,
по-добре двама елате: от всичко това е най-харно,
тъй като там ни заплашва наскоро неவிжданa
гибел;

зле ни притиснаха група ликийски водачи, които
360 тъй и по-рано нападаха бурно в суровата битка.
Ако и тука, при двама ви, тежко сражение става,
нека героят Аякс Теламонов самичък да дойде.
С него да тръгне и Тевкър, умело боравещ със лъка.“
Рече. Огромният син Теламонов молбата послуша,
365 тутакси каза крилати слова на сина на Ойлея:
„Сине Ойлеев Аяксе, и ти, Ликомеде безстрашен!
Тук останете, подтиквайте да се сражават
данайци!

Аз ще отида натам, за да взема участие в боя.
Щом им помогна, веднага обратно при вас ще се
върна.“

370 Тъй рече едрият син Теламонов и тръгна на помощ.
С него потегли и Тевкър — той брат еднокръвен му
беше.

Тях придружи Пандион, носещ лъка изопнат на
Тевкър.

Бързайки все край стената отвътре, достигнаха
горе

кулата, где Менестей със отряда си беше
притиснат.

375 Мощни ликийски водачи и мъдри съветници както
тъмна вихрушка врхлитаха с пристъп към бойници
крепки.

С ярост се сблъскаха там враговете и трясък
избухна.

Първом Аякс Теламонов на място погуби героя,
возда сърцат Епиклей, Сарпедонов обичен приятел;
380 той го удари опасно със камък грамаден и ръбест,
който лежеше прикрит зад стената до бойница
здрава.

Мъчно човек от сегашните хора на възраст цветуща
с две ръце би го поместил, а той го повдигна и
хвърли.

Четиривърхия шлем Епиклеев строши и му смаза
385 целия череп. Същински гмурец, Епиклей се преметна
чак от високата кула; духът му от костите литна.
Тевкър улучи юначния Главка, сина на Хиполох,
тъкмо изкачващ стената; със люта стрела го
прониза

право в откритото рамо — така го извади от боя.

390 Скришом назад от стената Главк скочи, та никой
ахеец

раната да му не види и с горди слова да се хвали.

Мъка обзе Сарпедона, когато съгледа, че бяга

Главк надалече, но сам не забрави жестоката
битка.

Той в Алкмаона, потомък на Тестора, копие мушна,
395 после го дръпна обратно и оня повлечен се просна:
пъстрите медни доспехи по него отекнаха звънко.

А Сарпедон със ръцете си сграби зъбец от стената,
почна със яд да го тегли и цял го откърти издъно;
горе зидът се оголи и път за мнозина отвори.

400 Тевкър с Аякс се насочиха към Сарпедона. И с лъка

Тевкър улучи блестящия ремък на щита, покриващ
плътно гърдата му, но Зевс отклони гибелта от сина
си,

за да не падне безжизнен при вражбите корабни
кърми.

405 Сетне се спусна към него Аякс и удари му щита,
без да пробие медта, но отблъсна героя нападащ.

Цар Сарпедон се отдръпна за малко, но в боя
остана:

беше духът му изпълнен с надежда да стигне до
слава.

Той се обърна и викна на богоподобни ликийци:

410 „Вие, ликийци! Така ли забравяте бурната смелост?
Много е мъчно за мене, макар да съм силен и храбър,
сам да разбия стената и път да открия към стана.
Тръгвайте заедно с мене: мнозина по-лесно
успяват.“

Тъй каза. Те се смутиха от укора строг на водача.

В гъсти редици застанаха около возда съветник.

415 Също аргийците стягаха своите редици отсреща,
там зад зида: сред войските започваше дело велико.

Нито ликийците силни успяха да срутят стената,
път да открият направо към бързите кораби с
пробив,

нито данайците конеборци можяха ликийци

420 крачка да върнат назад от стената, където стояха.

Както двамина съседни се карат в полето за синор,

с мерки^[155] в ръцете застанали в общата нива
голяма,

тясно пространство заемат и спорят за равните
части,

тъй и зъбците разделяха там враговете, които

425 в боя разчитаха върху гърдите си бикови кожи,
опнати в щитове кръгли и в щитове лекоподвижни.

Имаха рани от копия медни в телата мнозина:

някои бяха в гърба поразени при опит за бягство,

други пък право в гърдите през техните щитове
твърди.

430 Кули и бойници каменни бяха опръскани вредом
с алени кърви на много троянци и много ахейци,
но не можяха ликийците в бяг да обърнат ахейци.
Двете страни бяха, както везните на честна
предачка:

тя във блюдата поставя наравно и тежест, и вълна,
435 за да изкара оскъдна прехрана за своите рожби.
Тъй в равновесие бяха войната и върлата битка,
докато Зевс не изпрати по-висша прослава на
Хектор,
който пръв беше проникнал във здравата крепост
ахейска.

Той се провикна високо, та всички троянци да чуят:
440 „Смело троянци, напред! Крепостта на аргийци
рушете.

Хвърляйте огън разпален по техните кораби вити!“
С тези слова ги подбуди и всички с ушите си чуха.
Дружно стената нападнаха, почнаха да се катерят
върху отделните зъбери, стискайки копия остри.
445 Хектор повдигна с ръце и понесе огромен камък,
сложен пред портите, долу широк, а отгоре
заострен.

Двама мъже от народа, каквито са днешните хора,
даже най-силните, биха в кола го поставили с мъка,
Хектор обаче самичък го вдигна и лесно размахаше:
450 лек го направи за него синът на лукавия Кронос.
Както овчар без усилия овнешко руно понася
само с едната ръка и товара дори не усеща,
тъй и синът на Приама понесе грамадния камък
сам към двукрилите порти високи, прилепнали
плътено,

455 срещуположни два лоста отвътре ги крепко
държаха,
яко притъкнати двата един върху друг със ключалка.

Спря се наблизо, замахна и блъсна вратите в средата,
ширно разкрячен, та ударът още по-могнен да бжде.
Двете резета разчупи и камъкът вътре попадна
460 с тежест голяма. Вратите изтряскаха грозно,
гредите
не издържаха, а двете крила се разпръснаха вредом,
камъкът щом ги докосна. Блестящият Хектор се
впусна,
с образ на нощ бързолетна, облечен от горе до долу
в медно, страхотно сияние, с копия две във ръцете.
465 Бог само би му излязъл насреща, назад да го върне,
щом тъй нахлу през вратите; очите му в огън
горяха.
Той се възви към войската и викна на своите
троянци
с устрем да минат зида: те изпълниха заповедта му.
Скочиха бързо едни през стената, а други
стремглаво
470 пряко вратите се вляха. Данайци побягнаха в ужас
право към кухите кораби: шум непрестанен
затътна.

[147] Разрушаването на стените тук е предадено като пророчество: то станало след падането на Троя. ↑

[148] Под Зевсов бич едни разбират мълнията, други — наказващата Зевсова сила. ↑

[149] Войските са разделени на 5 групи според броя на водачите или според броя на вратите на крепостта. Някои обясняват броя на групите с тактически съображения: Хектор да бжде в средата, а от двете му страни да има по две групи. ↑

[150] При поход и сражение войниците се събирали нагъсто и допрените им щитове образували преградна стена (XIII, 130). ↑

[151] Древните се удряли с двете ръце по бедрата при силни преживявания, особено при скръб. ↑

[152] Аристарх смята, че крепостта имала само една врата, обаче други приемат, че имала една главна врата и няколко по-малки. ↑

[153] Омир говори само за изток и запад, а за север и юг не споменава никъде в поемите си. ↑

[154] Сарпедон бил ранен преди четири дена, но пак се явява в сражението (V, 622). В „Илиада“ събитията се развиват с ускорен темп.

↑

[155] Земята мерели с тръстикови пръчки. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ПЕСЕН БИТКА ПРИ КОРАБИТЕ

Зевс щом до черните кораби пусна троянци и
Хектор,

там ги остави беди и тегла да понасят без отдих.
После обърна очи лъчезарни в обратна посока,
вгледан далеч към родината на коневъдци тракийци
и на мизийци, прочути във бой ръкопашен, и още
на млекоядци, добри хипомолги, на честни абийци.

[156]

Той не отправяше вече очи светлозарни към Троя,
смятайки в своята душа горделива, че никой
безсмъртен
няма да тръгне да брани троянци или пък данайци.

[157]

10 Бог Посейдон земеръсец на стража внимателно
бдеше

и със почуда следеше войната и битката, седнал
сам на най-горния връх на гористия Самос
тракийски. [158]

А многоизворна Ида оттам се откриваше цяла,
също градът на Приам и ахейските кораби в стана.

15 Там, от морето излязъл, приседна със жал за ахейци,
тъй от троянци притискани: силно на Зевс се
разсърди.

Тутакси почна от стръмния островен връх да се
спуща,

крачейки бързо; дърветата и планините високи
цели трепереха, щом Посейдон си раздвижи нозете.

20 Само три крачки направи, с четвъртата стигна до
Ега, [159]

гдето в дълбокия залив му беше дворецът преславен,
целият блеснал от злато, издигнат нетленен вовеки.
Стигнал дома, в колесницата впрегна конете си
вихри,

меднокопитни, развяващи гриви златисти и буйни.
25 Той се облече във злато, взе и камшика си златен,
с дивно изкуство изплетен; на сам в колесницата
скочи

и по вълните се плъзна. А морски чудовища вредом
скачаха около него, че царя си мощен познаха.
С радост морето отстъпи, конете безспирно
летяха,

30 медната ос не можеше да се даже намокри отдолу,
скоком конете го носеха право към стана ахейски.
Има една пещера в дълбините на морския залив,
между скалистия Тенедос и недостъпния Имброс.
Бог Посейдон земетръсец там спря си конете
крилати,

35 сръчно ги двата разпрегна, амброзиев зоб им
постави,
а на нозете им сложи вериги, ковани от злато,
тежки, пристегнати здраво, та там да дочакат
спокойно

царя си славен, а той сред войската ахейска отиде.
Всички троянци, подобни на пламък или на вихрушка,
40 следваха Хектор Приамов със викот и грохот
страхотен:

те се надяваха днес да превземат ахейския лагер
и да избият във него най-храбрите между ахейци.
Но Посейдон земедържец, велик и могъщ
земетръсец,

идващ от морската бездна, подтикваше жарко
аргийци;

45 уподобил се на Калхас по глас гръмовит и по
външност,

първо подбуди Аякси, към бой и сами устремени:
„Вие, Аякси, сега ще спасите войската ахейска,

помнейки своята храброст, забравили срамното бягство.

Другаде аз се не плаша от яки ръце на троянци,
50 даже да могат те вкупом да минат голямата крепост:

медноколенни ахейци сами ще ги лесно отблъснат.
Ала се много страхувам, че зле ще пострадаме тука,
гдето подобно на пламък господствува бесният
Хектор,

който се хвали неспирно, че син е на Зевса всесилен.
55 Някой безсмъртен дано да ви вдъхне геройство в сърцата,

твърдо сами да се биете, да насърчавате други.
Бихте отблъснали Хектор от своите добри
поврътливи
кораби, даже и сам Олимпиецът да го подбужда.“
Тъй каза бог Посейдон земедържец, могъщ
земетръсец.

60 Двамата с жезъл докосна и с буйна ги сила изпълни,
леки им стори телата, нозете и още ръцете.
Както се стрелва нагоре в простора сокол
бързокрилен,
литнал стремглав от висока скала, за кози
недостъпна,
спуска се стръвно в полето, преследвайки някоя
птица,

65 тъй Посейдон земетръсец от тях си отиде
внезапно.

Пръв се досети Аякс, вихреногият син на Ойлея.
Тутакси той заговори Аякса, сина Теламонов:
„Храбри Аяксе! Един олимпиец със образ на Калхас
нам заповяда сега да се бием при нашия лагер.
70 Калхас не беше това — прорицателят
птицегадател!

Аз отведнъж го открих по пицялите и по нозете,
щом се отпрати назад: боговете се лесно познават.
Ето сега и у мене сърцето ми свидно в гърдите

още по-страстно ме тласка напред към разгара на боя,

75 същото искат нозете отдолу, ръцете отгоре.“
А пък Аякс Теламонов със тези слова му отвърна:
„Също за копие моите ръце несломими копнеят,
моята сила нараства, нозете сами ме понасят,
лудо желая да вляза във единоборство опасно
80 с Хектор, сина на Приама, нападащ неспирно със устрем.“

Думи такива си казваха двамата храбри Аякси,
радостни с бойната дързост, която безсмъртен им вдъхна.

Бог Посейдон ободри пък ахейци, назад изпокрити,
свойто сърце освежаващи с отдих край кораби в стана,

85 тъй като бяха с тела изнурени от труд непосилен.
Горест безмерна обзе им сърцата, когато видяха
в гъсти тълпи враговете големия зид да прескачат.
Гледайки всичко това, те проливаха сълзи под вежди,

нямаха вече надежда от злата беда да избягат.
90 В миг Посейдон се яви и направи фалангите силни.
Първо със призив за смелост отиде при Тевкър и Леит,

после съзва Пенелея, героя Тоант, Деипира
и Мерион с Антилоха, изкусни във шумните битки.
Тях насърчавайки богът, крилати слова им продума:
95 „Срамно е, млади, юначни аргийци! На вас се надявах,

че ще запазите нашите кораби, влизайки в боя.
Ако и вие напускате вече печалната битка,
днес ще настъпи денят, в който нас ще погубят троянци.

Ужас! Наистина виждам с очите си чудо голямо,
100 страшно, което не вярвах, че някога може да стане:
тука, при нашите кораби, ето нахълтват троянци,
имащи вид неотдавна на плахи кошути, които

тичат безсилни в гората, негодни за никакви битки,
 стават гощавка на алчни чакали, пантери и вълци.

105 Тъй и троянци по-рано не смееха да доизчакват
 в бой ръкопашен войската и грозната сила ахейска,
 днес се сражават обаче във стана, далече от Троя,
 поради грешка на вожда и леност на нашите воини.
 Ядно сърдити на него, войските не искат да бранят

110 бързите кораби: те се оставят да бъдат избити.
 Даже да беше действително много виновен пред
 всички

широковластният цар Агамемнон, синът на Атрея,
 дете така оскърби бързоногия син на Пелея,
 нямаме право да бягаме срамно от боя, а нека

115 лек да подирим: героите имат сърца изцерими.
 Вие съвсем недостойно забравяте бурната смелост,
 а пък сте всички най-храбри във стана обширен
 ахейски.

Няма да споря със плахия, който побягва от боя,
 ала от цяло сърце против вас негодувам със право.

120 О, малодушни! Със тази си леност ще сторите
 скоро

зло по-голямо! Спомнете си всички срама и позора!
 Ето че днеска започва велика, решителна битка!
 Хектор, могъщ, гръмогласен, съборил вратите и

лоста

дълъг, сред нашите кораби вече сражение води.“

125 С тези слова Посейдон земедържец подбуди ахейци.
 Около двамата смели Аякси се сбраха фаланги
 силни. Не би ги упрекнал дори да пристигнеше Арес,
 нито Атина, която подтиква войските към битки.
 Тук храбреците очакваха Хектор божествен с
 троянци.

130 Копие беше допряно до копие, щит върху щита,
 шлем редом с шлема, човек до човека, метал до
 метала.

Гривести шлемове плътно докосваха медни, когато

в строй се навеждаха само: тъй гъсто стояха бойците.

Движени с дръзки ръце, се кръстосваха копия остри:
135 право напред се стремяха ахейците, жадни за битка.

Тясно стълпени троянци нападнаха с Хектор начело, който летеше подобно на камък заоблен по стръмно, щом го откърти поройна планинска река от скалите,

след като с буйните струи основите им подкопае.
140 Скачайки, все се търкаля, гората отеква от него, той неудръжно се носи, догдето достигне полето — само тогава се спира недвижен, макар и засилен.

Също тъй Хектор заплашваше днес, че ще стигне морето,^[160]

минал през шатри и кораби, сеейки смърт сред ахейци.

145 Ала когато попадна на гъстите бойни фаланги, спря се наблизо пред тях. Синовецете ахейски отсреща,

удряйки с мечове тежки и копия медни двуостри, вкуп го оттласнаха: Хектор отстъпи назад разтреперан.

После извика високо, та всички троянци да чуят:
150 „Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци! Дръжте се! Дълго не могат ахейците да ме отблъснат,

колкото плътно сега да застават във строй като кула.

Те ще отстъпят пред мене, наистина щом ме предвожда

първият сред боговете, съпруг силногръмец на Хера.“

155 Тъй каза. Сила и смелост възбуди у всеки троянец. А Деифоб Приамид се понесе надменно пред всички; вдигайки право пред себе си щита, всестранно закръглен,

стъпваше леко с нозете, вървеше прикриван от щита.

Но Мерион се прицели във него със копие светло:

160 никак не сбърка, улучи го в щита от бикова кожа.

Кожата той не можеше да пробие, че счупи по-рано
ствола на своето копие дълго при острото жило.

Щита си биковокожен встрани Деифоб поотмести,
че се уплаши от точното копие на Мериона.

165 А Мерион се отдръпна към верни другари ядосан,
че се лиши от победа и своето копие счупи.

Тръгна да иде при шатри и кораби черни ахейски
копие друго да вземе, което в палатката беше.

Другите водеха боя и вик неугасващ ехтеше.

170 Тевкър, синът Теламонов, погуби мъж копиеборец,
Имбрий, потомък на Ментор, прочут със коне
многобройни,

който живееше в град Педон до войната с ахейци,
женен за Медесикаста, небрачна Приамова щерка.

Ала когато дойдоха данайските кораби вिति,

175 Имбрий се върна във Троя, изпъкна сред всички
троянци,

тачен в дома на Приама наравно със царските
рождби.

Тевкър заби под ухото му своето копие дълго,

после го дръпна; раненият падна подобен на ясен,

който високо, на било планинско, отвсякъде виждан,

180 с брадва отсечен, привежда надолу листата си
крехки.

Тъй рухна: медните пъстри доспехи отекнаха
гръмко.

Спусна се Тевкър със устрем доспехите сам да му
смъкне.

В него прицели се Хектор със своето копие светло.

Тевкър го зърна и с мъка отбягна опасния удар.

185 Хектор обаче улучи в самите гърди Амфимаха,
чедо на Ктеат, потомък на Актор, налитащ във
боя.

Воинът грохна, доспехите звъннаха грозно на него.
 Втурна се Хектор да грабне от смелия мъж
 Амфимаха
 шлема му, до слепоочника плътно прилепнал на лоба.
 190 А пък Аякс срещу Хектор най-бляскаво копие хвърли,
 без да му тялото стигне, че целият беше запазен
 с мед страховита; ахеецът, удряйки пъпа на щита,
 Хектора блъсна със сила голяма; и Хектор отстъпи,
 мъртви двамина оставил: прибраха ги после ахейци.
 195 Стихий и вожд Менестей богоравен, атински
 водачи,
 дръпнаха мъртвия клет Амфимах сред войската
 ахейска.
 Имбрий прибраха Аякси, във бурния бой устремени.
 Както два лъва заграбват изпод острозъбите псета
 вардена зорко коза и във гъсти шубраци я носят,
 200 вдигнали в челюст разпенена своята плячка високо,
 тъй и двамината мощни Аякси повдигнаха Имбрий.
 Те му доспехите взеха; главата от нежната шия
 в миг му отсече Ойлид, разярен заради Амфимаха.
 Хвърли я да се търкаля в тълпата подобно на топка.
 205 Падна главата в прахта, недалеч от нозете на
 Хектор.
 Бог Посейдон се разсърди тогава в сърцето си гордо
 заради внука си, паднал убит във свирепата битка.
 Тръгна припрян към ахейските шатри и кораби бързи
 да насърчава данайци, беди за троянци да готви.
 210 Славният с копие Идомений му излезе насреща,
 идвайки тук от приятеля, който недавна от боя
 беше се върнал, ранен под коляното с копие остро.
 Близки другари го бяха донесли, на лекари сръчни
 той го остави, към шатрата тръгна, копнеец за
 боя.
 215 Бог Посейдон земетръсец тогава му пръв заговори,
 уподобил се по глас на Тоант, Андремонов потомък,
 който във целия ширен Плеврон, в Калидон
 недостъпен

властваше над етолийци — от тях като бог уважаван:

220 „Идоменее, съветнико критски! Заканите дръзки
где са, с които ахейци заплашваха нявга троянци?“
Идоменей, предводителят критски, така му
отвърна:

„Днеска, Тоанте, доколкото зная, виновен ахеец
няма, че всички умеем добре с врагове да се бием.
Нито е някой обхванат напълно от страх
малодушен,

225 нито пък някой напуска жестоката битка от
леност.

Ала това е угодно сега на Кронида всесилен:
тука, далече от Аргос, безславно да паднат ахейци.
Драги Тоанте! Ти беше по-рано във битките храбър,
ти насърчаваше други, когато ги видеше плахи.
230 Днес не отстъпвай от боя, на всеки герой
заповядай!“

Бог Посейдон земетръсец веднага в ответ му
продума:

„Идоменее! Дано се не върне от Троя във къщи,
тука дано за играчка на псетата стане боецът,
който сега доброволно напусне опасната битка.
235 Хайде вземи си доспехите медни и тръгвай с мене.
Бързай! Макар само двама, ний можем да бъдем
полезни.

Дружната сила помага дори на невойнствени хора.
Ние със тебе умеем и с храбри мъже да се бием.“
Тъй рече богът и пак към борбата на смъртните
тръгна.

240 Идоменей пък отиде във своята здрава палатка,
дивни доспехи облече, избра си две копия остри,
хукна подобен на мълния, сграбчена мигом от Зевса
с мощна ръка, запокитена чак от Олимп
светлозарен,

вярна поличба да бъде за хората с блясък сияен;
245 тъй и медта по търчащия Идоменея искреше.

Срещна го вожд Мерион, благородният негов
съратник,

тичащ до шатрата близо, та копие медно да вземе.

Силният Идомений, предводителят критски, му
каза:

„Сине на Мол, Мерионе чевръст, мой съратнико
свиден!

250 Тука защо си пристигнал, далеч от жестоката
битка?

Или си вече ранен, острие на стрела ли те мъчи,
или от някого пратен, ти идваш със вести за мене?
Сам не желая да чакам във стана и бързам за боя.“

А разсъдливият вожд Мерион на това отговори:

255 „Идоменее, съветнико на меднобронни критяни!
Имаш ли копие в шатрите? Идвам едно да си взема.

Моето, дето го имах, се счупи недавна във боя,
удряйки крепко по шлема на смелия, горд Деифоба.“

Идомений, предводителят критски, така му
отвърна:

260 „Копия, колкото щеш! И едно ще намериш, и
двайсет

в мойта палатка, подпрени във светлия кът на
стената.

Те са троянски, отнети от вече убити герои.

Казвам, че аз се сражавам отблизо с мъжете
враждебни.

И затова притежавам във шатъра щитове кръгли,

265 шлемове, копия много и ризници, хвърлящи блясък.“

А разсъдливият вожд Мерион на това отговори:

„Също във моята шатра и в черния кораб аз имам
много троянски трофеи, но близо не са, да ги взема.

С право твърдя, че и аз не забравям военната
доблест,

270 тъй като с първите влизам във боя, прославящ
мъжете,

винаги щом се завърже разпалена битка в полето.

Някой от другите меднохитонни ахейци би могъл

мен като воин да не знае, но мисля, че ти ме познаваш.“

Идоменей, предводителят критски, така му отвърна:

275 „Твоята храброст познавам, защо ми говориш за нея?

Нека най-смелите бъдем избрани сега за засада, тъй като там доблестта на мъжете се вижда най-ясно.

Там се открива най-лесно страхливият мъж и героят.

Често се сменя цветът на лицето у плахия воин,
280 липсва му дух издръжлив да остане спокоен в засада, все тук и там се премества, приляква на двата си крака,

гръмко сърцето му бие в гърдите, понеже той мисли само за своята гибел: зъбите в устата му тракат.

Но не променя цвета на лицето си храбрият воин.

285 Той не трепери, дори да е с първите дебнещ в засада, ала се моли да влезе веднага в суровата битка.

Твоята сила и смелост не може там никой да хули.

Ако ли тебе ранят със стрела или копие в боя,

няма да бъдеш във гръб или в тил от стрелата улучен,

290 точно пронизан ще бъдеш в гърдите или във корема, с първите щом се нахвърлиш в кипящия спор с враговете.

Повече да не говорим, подобни на малки момчета, спрели бездейно: сега би ни всеки упрекнал със право.

Бързай във мойта палатка и копие здраво вземи си.“

295 Тъй каза. А Мерион, на убиеца Арес подобен, тутакси копие медно изнесе от светлата шатра, тръгна след Идоменея, обхванат от жар да воюва. Както и мъжегубителят Арес се хвърля във битки, следван неспирно от Фобос, сина си могъщ и безстрашен,

300 който обръща във бягство дори неуморни герои;

двамата идват от Тракия, бурно нападат ефири
 или надменни флегийци; в молбите на двата народа
 те се не вслушват — със слава даряват единия само.
 Също тъй Идоменей с Мериона, водачи народни,
 305 в боя поеха, облечени цели във мед заблестяла.
 Пръв Мерион се обърна към него със думи такива:
 „Идоменее, къде ти желаеш в борбата да влезем?
 В десния край на войската, във левия или в средата?
 Впрочем аз смятам, че никъде другаде, както във
 ляво,
 310 нямат тъй нужда от помощ сега дългокоси ахейци.“
 Идоменей, предводителят критски, така му
 отвърна:
 „Има и други, способни да бранят средата на
 стана:
 двамата силни Аякси и Тевкър, от всички ахейци
 пръв във стрелбата със лък, а добър и във бой
 ръкопашен.
 315 Те до насита ще гонят врага, ненаситен на битки —
 Хектора, син на Приама, макар да е много юначен.
 Трудно ще бъде за него, при все че ламти да се бие,
 тяхната храброст надвил и ръцете им необорими,
 кораби там да подпалва, освен ако Зевс гръмовержец
 320 сам върху леките кораби хвърли запалени факли.
 Мощният син Теламонов не може пред мъж да
 отстъпи,
 ако е смъртен роден и яде на Деметра храната,^[161]
 ако раним е от копие медно и камъни едри.
 В бой ръкопашен Аякс не отстъпва дори на Ахила,
 325 който фаланги разбива: в нозете е само по-бавен.
 Хайде да тръгнем наляво от стана, по-скоро да
 видим:
 някому слава дали ще дадем, или нас ще прославят.“
 Тъй каза, а Мерион с бързината на бурния Арес
 мигом се втурна и стигнаха в левия край на
 войската.
 330 Виждайки Идоменея, подобен на пламък по сила,

заедно с него другаря му — двамата в дивни доспехи,
викнаха всички троянци, нападнаха Идоменея.
Схватка всеобща започна край черните корабни
кърми.

335 Както внезапна вихрушка се вие от съскащи вихри
в дните, когато по пътя най-гъст прахуляк се
натрупва,

заедно с вятъра облак огромен от прах се надига,
също тъй яростно битката лумна между враговете,
алчуци да се избиват взаимно със копия медни.

340 Човекогубният бой се наежи от копия дълги,
дето телата разкъсват; очите на всички слепеше
медният блясък от шлемове светли и щитове ярки,
също от новоизлъскани брони, когато мъжете
тичаха в боя. Наистина бил би коравосърдечен,
който при гледката скръб не би сетил, а би се
зарадвал.

345 С мисли различни двамината сина могъщи на Кронос
вече подготвяха горестни мъки на много герои.
Искаше Зевс да дари на троянци и Хектор победа
и да прослави Ахил, бързоногия син на Пелея,
но не желаше там да погинат напълно ахейци:
350 славеше само Тетида и нейния син велемощен.
А Посейдон насърчаваше скришом аргийци във боя,
тайно пристигнал от морската бездна, със жал във
сърцето,

че ги громяха троянци. На Зевса се сърдеше люто.

Двамата бяха наистина с общ произход и коляно,
355 ала Зевс беше по-стар на години и знаеше много.
Ето защо Посейдон не подкрепяше явно ахейци,
винаги боя разпалваше тайно, взел образ на смъртен.
Те непрестанно държеха юздите на грозната битка,
опваха ги променчиво към двата враждебни народа

360 тежки, безкрайни юзди, подкосили нозе на мнозина.
Идоменей пък, макар и да беше с коси полубели,

дружно с данайци нападна троянци и в бяг ги обърна.

Отрионея погуби, а той от Кабеза далечна
беше наскоро пристигнал да дири прослава във боя.

365 От дъщерите Приамови първа по хубост Касандра
той си поиска без откуп и в дело велико се вриче:
сам синовете ахейски далеч да отблъсне от Троя.
Старият вече Приам обеща и му кимна с главата.
Отрионей се сражаваше с вяра във царските думи.

370 Идоменей се прицели във него със копие светло
и го улучи, когато той крачеше горд и наперен.
Медната броня не спря острието, в корема то влезе.
Падна раненият с трясък, а Идоменей се похвали:
„Отрионее! От смъртните теб ще зачитам най-

много,

375 ако изпълниш ти всичко, което обрече на царя,
който на теб обеща дъщеря си, прекрасна Касандра.
Ний обещаваме днеска и бихме изпълнили всичко,
бихме ти дали най-личната щерка на цар Агамемнон.
Ще я докараме тука от Аргос и теб ще оженим,

380 ако със нас ти събориш града Илион многолюден.
Следвай ме до мореходните кораби да уговорим
всичко за брака, че ние сме тъстове щедри при
откуп!“

Тъй каза Идоменей и за крак го повлече сред боя.

Азий завчас се яви във защита на Отрионея;

385 пеш пред конете вървеше, които коларят му верен
винаги близо държеше да дишат в плещите му
право.

С устрем към Идоменея се впусна, но той го превари
с копие. В гърлото чак до брадата медта го прониза.

Рухна героят, подобен на дъб или бяла топола,
390 или на бор, от мъже дърводелци в дъбрава отсечен
с брадви, наточени скоро, та кил да издялат за
кораб.

Тъй пред конете си и колесницата Азий лежеше:

проснат простенваше, сграбил земята, окъпана в кърви.

395 А пък коларят му предан загуби и ума, и дума
и не посмя да подгони конете обратно към Троя,
за да избегне ръцете враждебни. Коравият в битки
млад Антилох го прободде със копие точно до пъпа.
Медната броня не спря острието, в корема то
хлътна.

Хъркайки, от колесницата, здраво сглобена, той
рухна.

400 Сам Антилох, на сърцатия Нестор потомък,
подкара

бързо конете троянски към медноколенни ахейци.
Скръбен за Азий, във миг Деифоб се затича наблизо,
метна към Идоменея той своето копие светло.
Идоменей го съгледа и медното жилище отбягна,
405 тъй като бе се запазил със щита, всестранно
закръглен,

вещо направен от лъскава мед и от бикови кожи.
Идоменей го държеше за двете му дръжки отвътре.
Цял се скри в щита: над него летящото копие мина.
Щитът при удара глухо отекна, докоснат открая,
410 но Деифоб ненапразно замахна с ръката си тежка:
той Хипсенора Хипасов, водач на войските, улучи
под диафрагмата в черния дроб, подкоси му нозете.
Викна със глас гръмовит Деифоб и така се похвали:
„Неотмъстен не загина тук Азий! Сега заявявам:
415 той ще пътува към Хадес, суровия страж на
вратите,

с радост голяма в сърцето, загдето придружник му
пратих.“

Тъй каза. Мъка аргийци обзе от това самохвалство,
то развълнува най-много душата на вожда Антилоха.
Въпреки своята горест другаря си той не забрави,
420 бързо към него притича, покри го със щита огромен;
в миг Хипсенора нарамиха двама любими другари —

славният Ехив син Мекистей и Аластор
божествен;

те го понесоха в стана ахейски, той стенеше
тежко.

Идомей не смириваше своята сила, копнеещ
425 някого между троянци със мрачната нощ да покрие
или самичък да падне, ахейци от смърт отбраняващ.
Там повали Алкатоя, герой и потомък обичан
на Есиета, отхранен от Зевса и зет на Анхиза,
за Хиподамия женен, най-старата щерка на царя,
430 и от баща, и от майка сърдечно обичана в къщи.
Тя надминаваше всичките свои връстници в
страната

с хубост, с дела и със ум. Затова се ожени за нея
момък най-личен по храброст във широкодрумната
Троя.

Бог Посейдон го погуби тогава чрез Идомея,
435 с мрак му затвори очите, скова му снагата
прекрасна:

вече не можеше той ни да бяга, ни сам да се брани.
Бе като стълб или високолистна тополя подвижен.
Идомей го удари със копие право в гърдите
и му разкъса от горе до долу бакърната броня,
440 пазеща вярно до днеска от гибел могъщото тяло.
Сухо тя звънна тогава, раздрана от силния удар.
С шум Алкатой се събори със копие вбито в гърдите;
тупкайки още, сърцето му караше да потреперва
края на дръжката. Силата Арес сломи му най-
сетне.

445 Идомей се провикна високо и тъй се похвали:
„Хайде кажи, Деифобе, дали е достойна отплата:
трима да паднат за воин един? Нали тъй се
гордееш?

Клетнико! Сам застани срещу мене във
единоборство,
за да узнаеш на дело какъв съм потомък на Зевса;

450 Зевс, който първо създаде закрилника критски цар
Минос,

Минос създаде във Крит непорочния Девкалиона,
Девкалион ме роди да царувам над много народи
в Крит необятен. Със моите кораби тука
пристигнах

гибел да бъда за теб, за баща ти и други троянци.“

455 Тъй рече, а Деифоб в двоумение беше все още
друг ли помощник да вземе от силните духом
троянци,

като се върне веднага назад, или сам да се бие.

Тъй размишлявайки, сметна за редно Енея да викне
и го намери бездееен при крайните бойни редици;

460 често Еней се гневеше на царя Приама божествен,
дето го малко почита,^[162] макар да е смел сред
мъжете.

Спря се наблизо до него и думи крилати издума:

„Драги Енее, съветник троянски! Сега се налага

зетя^[163] си да защитиш, ако своите сродници
жалиш.

465 Следвай ме, за да запазим героя любим Алкатоя,
който те нявга отгледа от малък във своята къща.
Славният с копие Идомений Алкатоя погуби.“

Тъй каза и развълнува сърцето в гръдта на Енея,
който, за битка жадуващ, към Идомения се впусна.

470 Идомений не побягна, подобно на юноша крехък,
чакаше, както глиган, доверил се на своята сила,
чака да дойде крещяща тълпа от мъже многобройни
в някое място самотно, гърбът му настръхва
наежен,

святкат очите му страшно със огън опасен, зъбите

475 стръвно си точи, готов да налита на псета и хора.
Копиеборецът Идомений тъй изчакваше смело
возда Енея, нападащ. И без да отстъпва ни крачка,
тутакси с вик призова Аскалаф, Афарей с Деипира,
вожд Мерион с Антилоха, изкусни във шумните
битки.

480 Тях насърчаваше гръмко и думи крилати изрече:
 „Скоро, другари, елате ми в помощ! Боя се ужасно
 от бързоногия воин Енея, върхлитащ към мене,
 който е твърде могъщ да убива герои във боя.
 Той е във младост цветуща, което е сила голяма.
 485 С него връстници да бяхме при нашата смелост
 еднаква,
 скоро един от двамината славна победа би имал.“
 Тъй каза. Единодушни в сърцата си, всички се сбраха
 близо край него със щитове, връз рамене наклонени.
 А пък отсреща Еней поощряваше своите другари:
 490 вожд Деифоб, Агенор богоравен и Парис Приамов —
 заедно с него те бяха известни троянски водачи.
 После вървяха войските. Овце както следват овена
 в пасбища за водопой, а овчарят се радва сърдечно,
 тъй и духът на Енея в гърдите му беше възраждан,
 495 щом като зърна тълпа от бойци да го следва
 усърдно.
 Около вожд Алкатоя подхванаха бой ръкопашен
 с копия дълги и гладки; медта по гърдите ехтеше,
 щом си взаимно нанасяха удари тежки във боя.
 Двама враждебни мъже, най-юначни сред всички
 водачи,
 500 Идоменей и Еней, по геройство подобни на Арес,
 искаха да си намушкат телата със мед безпощадна.
 Първом Еней се прицели направо във Идоменея,
 който го зърна навреме и медния удар отбягна,
 а острието прелитна край него, заби се в земята,
 505 трепкайки; хвърлено беше нахалост от мощна
 десница.
 Идоменей нарани Ойномая в корема до пъпа,
 плочка от бронята счупи, с медта му червата
 изкорми.
 Падна в прахта Ойномай и с ръката си сграбчи
 земята.
 Идоменей дългосенното копие мигом измъкна

510 с кръв от трупа му; не свари доспехите той да му снем

от раменете, че бе със стрели многобройни обсипван.

Имайки устрем, той нямаше здрави нозе и колени своята мед да догони или да избяга от чужда.

С бой ръкопашен отблъскваше само деня смъртоносен:

515 никак не можеха бързо да тичат нозете му в боя.

Както отстъпваше мудро, във миг Деифоб го замери с копие светло, че винаги злоба таеше към него.

Но не улучи, а с удара той нарани Аскалафа,

чедо на Арес; през рамото тежкото копие мина.

520 Падна в прахта Аскалаф и с ръката си сграбчи земята.

А гласовитият яростен Арес не знаеше^[164] още,

че е загинал във жарката битка синът му обичен,

та си седеше високо в Олимп между облаци златни:

там задържан от всесилната воля на Зевса, където

525 бяха и други безсмъртни запрени далеч от войната.

Около вожд Аскалафа започнаха бой ръкопашен.

Светлия шлем Аскалафов отне Деифоб богоравен,

но се яви Мерион, на чевръстия Арес подобен,

в миг Деифоба със копие в мишцата мушна. Ръката

530 четиривърхния шлем на земята изпусна със трясък.

Пак Мерион го нападна, подобен на ястреб връхлитащ,

своето копие крепко изтегли от мишния мускул

и се отдръпна при своите. Ранен Деифоб се полюшна.

Брат му Полит го обхвана с ръцете си яки през кръста

535 и го изведе от боя злозвучен назад при конете

бързи, които стояха встрани от полето на боя,

спрели с коларя усърден и със колесницата пъстра.

Те го понесоха право към Троя, той стенеше тежко,

страдаше много, кръвта му течеше от прясната рана.

540 Другите още се биеха, вик неугасващ ехтеше.
С копие остро завтурнат, Еней нарани във гръкляна
вожд Афарей, сина на Калетор, насочен към него,
клюмна главата му вдясно, а с нея и щитът, и
шлемът —

край Афарей витаеше вече смъртта душегубна.

545 Но Антилох щом съгледа как Тоон отстъпваше
гърбом,

в миг го нападна със устрем, преряза му главната
жила,

дето минава през целия гръб и до шията стига.

Щом я преряза, и Тоон цял възник в прахта се събори,
двете ръце си протегна към своите верни другари.

550 Спусна се там Антилох и озъртащ се вред, му
засваля

от раменете доспехите. В кръг се събраха троянци

около него, заудряха щита му лъскав, огромен,

но не докоснаха нежното тяло със мед
смъртоносна.

Беше от бог Посейдон земетръсец запазван
грижливо

555 храбрият Несторов син Антилох от стрелите
безбройни.

Без да напуска за миг враговете, сред тях се
въртеше,

пъргав, съвсем не бездеен, размахваше копие дълго,
всеки миг годно за полет. Претегляше само в ума си
първо дали да го хвърли, или да нападне отблизо.

560 Но Адамант Азиад го съзря как се цели в тълпата,
близо към него притича, удари му щита в средата
с острото копие, но Посейдон чернокъдрав тогава
медния връх обезсили, спаси Антилоха от гибел.

Тъй половината копие в щита му вбито остана,

565 сякаш бе кол обгорен, а пък другата бе на земята.

В миг Адамант се отдръпна сред своите, смъртта да отбегне,

а Мерион го подгони, беглеца с медта си умери точно в корема под пъпа и малко над срамните части,

гдето за клетите смъртни е болката непоносима.

570 Там Адамант бе пронизан и грохна; до дългата дръжка

почна да рита, подобно на вол, в планините завързан от говедари с въжета насила, а после подкаран.

Тъй смъртоносно сразен, затрепера, но твърде за кратко,

докато близо дойде Мерион и от тялото в кърви
575 своето копие дръпна; и мрак Адаманта забули.

Хелен отблизо рани в слепоочника вожд Деипира, с меча тракийски огромен го хласна и шлема му счупи.

Шлемът отхвъркна и наземи падна. Един от ахейци взе го, търкалящ се още в нозете на влезлите в боя;

580 нощ непрогледна затвори очите на бедния воин.

Мъка обхвана сина на Атрей, Менелай гръмогласен; махайки копие остро, се впусна със устрем, заплаши Хелен, героя владетел, а той пък си лъка опъна.

И едновременно: цар Менелай се засили да прати
585 копие остро, а Хелен да хвърли стрела с тетивата.

Хелен удари във плочка на бронята право в гърдите цар Менелая, стрелата опасна отскочи далече.

Както от дълга, широка лопата във гумно голямо шумно отскачат зърната на черния боб и на граха,

590 щом като вятърът вее и мощно замахва веечът, тъй и от здравата броня на цар Менелая прославен рязко отскочи стрелата опасна, далече отхвъркна.

Цар Менелай гръмогласен, синът на Атрея, прониза Хелен в ръката, с която държеше той лъка полиран.

595 Медното копие мина през нея и спря се във лъка.

Хелен отстъпи към своите другари, смъртта да избегне.

В немощ увисна ръката му, копие здраво от ясен
в нея забито повлякла. А вожд Агенор го издърпа,
после ръката превърза със мека превръзка от вълна,
600 дето коларят държеше за славния вожд на
войските.

А пък Пизандър нападна прочутия цар Менелая:
злата съдба го поведе към тъжния край на живота,
мъртъв да падне от теб, Менелая, в горещата
схватка.

Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,
605 копие хвърли напразно Атрид, то встрани се
отплесна.

Силно удари Пизандър във щита на цар Менелая,
но не може да прекара през него медта
смъртоносна,

спря в широкия щит, а във горния край се пречупи
дръжката. Той се зарадва сърдечно, очакващ победа.
610 Сребърногвоздния меч си извади синът на Атрея,
на към Пизандра се впусна, а пък той си измъкна под
щита

медната, хубава брадва^[165] с маслинена, гладка и
дълга

дръжка. Един срещу друг едновременно те
доближиха.

Първо Пизандър го шибна по здравия шлем
гъстогривест

615 чак под високия гребен, а цар Менелай го улучи
горе в носа при челото и костите ситно начупи:
в кърви очите му паднаха долу в прахта пред нозете.
Той се прегъна и рухна, Атрид на гърдите му стъпи,
на му засваля доспехите и самохвално извика:

620 „Тъй ще напускате стана на вихреноконни данайци
вие, надменни троянци, на яростен бой ненаситни!
Повече срам и обида не ще ми нанасяте нивга!

Стигат ви тия, с които ме срамахте, псета
проклети!

Нямахте страх от опасния гняв на Кронид
силногръмец,

625 гостоприемец! Но той ще съсипе града ви обширен.
Мойта законна съпруга и много от моите
богатства

нагло със себе си взехте, а бяхте радушно приети.
Вие заплашвате днес, че ще хвърлите гибелен огън
в бързите кораби чак, да сразите герои ахейски.

630 Някога ще прекратите войната, макар да сте алчни.
Татко наш Зевсе! Говорят, че ти превишаваш по
мъдрост

хората и боговете! А всичко това е от тебе!

Как си решил да помагаш на тези надменни
троянци?

Тяхната храброст е даже престъпна, понеже не
могат

635 никога да се наситят на боя, всеобщо презиран.
Има насита на всичко: на сън и на ласки любовни,
също на песен приятна, на танци невинни и плавни.
Всеки такива наслади пред лютия бой предпочита;
само еднички троянци остават на бой ненаситни.“

640 Каза така Менелай благороден и смъкна от него
кървави бойни доспехи; на своите другари ги даде.
Сам пък отново отиде сред първите бойни редици.
Скоро се спусна към него юначният син Пилеменов,
Харпалион, със баща си дошъл да се бие при Троя,
645 ала се вече не върна във своята мила родина.

Право в средата на щита Атрид го удари отблизо
с копие, но не можеше да промуши медта си през него;
Харпалион се отдръпна сред своите, смъртта да
избегне,

и се озърташе вред да не бъде умерен в снагата.

650 Медна стрела Мерион във боеца отстъпващ
изпрати

и го уцели отдясно във задника точно; стрелата
вънка излезе под тазните кости, пробива мехура.
Харпалион се отпусна в ръцете на свои другари,

мигом духа си издиша; подобен на червей дъждовен
655 просна се. Рукна му черната кръв и наква си земята.
А пафлагонците храбри се грижеха около него,
на колесница го сложиха, сетне към Троя поеха
тъжни. А с тях и баща му вървеше, проливайки
сълзи:

нямаше да отмъсти за сина си, убит безпощадно.
660 Парис се много разсърди, че Харпалион е погубен.
Нему той беше гостувал сред много на брой
пафлагонци.

Гневен за Харпалиона, изпрати стрелата си медна.
Имаше мъж Евхенор, на пророк Полиида потомък,
знатен и твърде заможен, живеещ в Коринт
многодомен.

665 Знаейки своята гибелна участ, потегли със кораб.
Кроткият стар Полиид му напомняше често
съдбата:

или от болест коварна в двореца си той ще издъхне,
или във стана ахейски ще падне, сразен от троянци.
Ето защо той отбягваше откупа скъп за ахейци,
670 също и грозната болест, да няма в душата си мъки.
Под челюстта до ухото го Парис прониза; изхвъркна
бързо духът му от тялото — страшният мрак го
обгърна.

Тъй се сражаваха бурно, подобно на огън разпален.
Хектор, любимец на Зевса, не беше дочул и научил,
675 че са избивани вляво войските му от враговете
в стана, че може би слава голяма очаква ахейци:
бог Посейдон земетръсец подкрепяше щедро
аргийци,

сам ги закриляше в боя със своята сила огромна.
Хектор стоеше там, гдето зида и вратите премина,
680 гъсти редици на рой щитоносци данайци разкъсал,
гдето изтеглени бяха на пясъчен бряг от морето
леките кораби вити на Протезилай и Аякса.^[166]
А пък стената най-ниско там бяха сградили ахейци,
гдето най-бурно войски и коне се сражаваха днеска.

685 Там беотийски дружини и дългохитонни йонийци,
[167]

още локрийци, и фтийски фаланги, и славни епейци
гонеха Хектор божествен, подобен на пламък,
върхлитащ

с устрем на стана, но никак не можеха да го
отблъснат.

В първите бойни редици личаха отбрани атинци.

690 Имаха те за водач Менестей, Петеосов потомък.
Заедно с него и Фидас, и Стихий, и Биас мъжествен.
А на епейци бе вожд Амфион, също Мегес и Дракий.
Медон и твърдят в битки Подаркес предвождаха
фтийци.

Медон бе син незаконен на царя божествен Ойлея,
695 брат на Аякса, живеещ далеч от дома във Филака,
след като беше погубил той брата на своята млада
мащеха Ериопида, съпруга на царя Ойлея.

А пък героят Подаркес бе син на Ификла Филаков.
Двамата бяха начело на бойните фтийски дружини,
700 бранейки своите кораби заедно с куп беотийци.

Бързият син на Ойлея Аякс не остана тогава
нито на крачка назад от Аякса, сина Теламонов.
Както два вола възчерни, със сила напълно еднаква,
крепко сглобеното рало из нивата влачат усърдно;
705 с пот изобилна край корена як на рогата облени,
лъскав и гладък ярем ги разделя единствен в
браздата,

дружно която прокарват до края на тучната нива

— също тъй близко стояха юначните двама Аякси.

След Теламонов Аякса вървяха мнозина герои,
710 верни другари, които му вземаха щита веднага
щом от умора и пот коленете му се подкосяха.
Ала локрийци не следваха храбрия син на Ойлея:
нито сърцето им нежно издържаше в бой
ръкопашен,

нито войската им имаше шлемове медни със гриви,

715 нито пък щитове кръгли и копия дълги от ясен.
Вярващи само на лък и на прашка с пресукана вълна,
бяха с Аякса пристигнали при Илион здравостенен;
стреляйки често, разбиваха много троянски
фаланги.

В първия ред саламинци, облечени в дивни доспехи,
720 водеха битка с троянци и с Хектора меднохитонен,
а пък локрийците стреляха, скрити назад; и
троянци,

бойния устрем забравяйки, в смут от стрелите
стояха.

Щяха с позор да отстъпят от кораби и от палатки
всички троянци към Троя, изложени на ветровете,
725 Полидамант да не беше продумал на дръзкия
Хектор:

„Хекторе, ти не си склонен да слушаш разумни
съвети.

Тъй като бог те дари да владееш делата военни,
искаш да бъдеш над другите даже и с мъдри съвети!
Ала ти няма да можеш сам в себе си всичко да
вместиш.

730 Някому бог подарява способност в делата военни,
другиму — сръчност към танца, на трети — във
цитра и песен,

а на четвърти Кронид далногръмецът влага в
гърдите

ум благороден. Мнозина добиват от мъдрия полза,
често в беди ги спасява, сам себе си точно познава.

735 Аз пък това ще говоря, което за най-добро смятам.
Вредом край тебе бушува венецът горящ на
войната.

Щом през стената преминаха силните духом
троянци,

част се отдръпват, а част разпилени из стана се
бият

с по-многоброен противник, макар че са по-
малобройни.

740 Ти се върни и повикай тук всички най-храбри троянци.

После ще можем задружно и целия план да обмислим:

пак ли сега многовеслите кораби ний да нападнем,
ако поиска на нас някой бог да изпрати геройство,
или назад да отстъпим от стана съвсем невредими.

745 Страх ме е, че ще ни върнат ахейци дълга си от вчера.

В техните кораби има смелчак, ненаситен на битки;
[168]

мисля, че няма за дълго далеч да остане от боя.“

Тъй рече Полидамант и това се понрави на Хектор.
От колесницата скочи с доспехите в миг на земята,

750 па се обърна към него и думи крилати му викна:
„Полидаманте! Сега ти задържай тук всички най-храбри!

Аз ще отида напред, за да взема участие в боя.

Щом разпоредби предам, ще се върна веднага обратно.“

Тъй каза и се понесе, подобен на връх белоснежен.

755 С вик прелетя през троянски и верни съюзни дружини.

Чувайки призив от Хектор, събраха се всички нагъсто

около Полидаманта, юначния син на Пантоя.

Хектор отиде сред първите, дирейки там да намери
силния вожд Деифоб и владетеля доблестен Хелен,
760 и Адаманта, потомък на Азий, и Азий Хиртаков.

Той ги намери — едните ранени, а другите мъртви.

Мъртвите бяха прострени край корабни кърми
ахейски,

вече загубили своите души от ръце на аргийци,

живите в рани от лък и от копие — чак при
стената.

765 Скоро завари на левия край на плачевната битка
Парис божествен, съпруга на хубавокоса Елена,

да насърчава войските и в бой да ги кара да влизат.

Близко до него застана и думи обидни му каза:

„Парис нещастен, на вид само хубав, женкар, прелъстител!

770 Где е сега Деифоб и владателят доблестен Хелен?
Где Адамант е, потомък на Азий, и Азий Хиртаков?
Отрионей? Илион недостъпен се днес сгромолясва
цял от основи. И теб неизбежна погибел те чака.“
Богopodobният цар Александър така му отвърна:

775 „Хекторе! Радост изпитваш невинния да обвиняваш.
По-рано аз съм оставал далече от боя, но мойта
майка не ме е родила съвсем боязлив и безсилен.
След като битка ти почна с другари при кораби
вражи,

ние оставаме тук и безспирно се бием с данайци.

780 Всички водачи, които ти дириш, са вече убити.
Зная, че сам Деифоб и владателят доблестен Хелен
боя напуснаха скоро, и двамата тъкмо в ръцете
с копия дълги ранени, но Зевс от смъртта ги избави.
Хайде води ни натам, где духът и сърцето те карат.

785 Ние със устрем ще тръгнем веднага след тебе, аз
казвам:

храброст на нас не ще липсва, доколкото имаме сили

—
никой свръх своята мощ не воюва, макар и да иска.“
Рече героят така и предума сърцето на брат си.
Тръгнаха двама натам, где разпалена битка кипеше:
790 при Кебриона водача и Полидаманта почитан,
при богоравния мъж Полифета, при Фалка, Ортея,
Палма; Асканий и Морис, потомци на Хипотиона —
двамата бяха дошли от Аскания вчера за смяна:
Зевс олимпийски ги беше подтикнал да тръгнат на
поход.

795 Влязоха в боя, подобни на буря от вихри свирепи,
пращана с гръм от небето в полята от татко ни
Зевса.

Тя се размесва със трясък страхотен с морето,
където

сред многошумната бездна клокочат вълните
несчетни,

бели от пяна, гърбати, които в превара се гонят;
800 тъй и троянци в редици, едни подир други строени,
цели от мед заблестели вървяха след своите водачи
с Хектор начело, подобен на мъжегубителя Арес,
здро̀во придържа̀щ пред себе си щита, всестранно
закръглен,

с медна дебела обковка над гъсто поставени кожи.
805 Над слепоочника горе се вееше шлемът му ярък.
Крачейки гордо, изпитваше вре́дом редиците вражи
няма ли тук да отстъпят пред него, запазен от
щита,

но не смуцаваше никак духа във гръдта на ахейци.
Стъпвайки с крачки големи, Аякс му извика високо:
810 „Клетнико! Близо ела! И защо тъй заплашваш
аргийци?

Имаме опит и ние да водим война с враговете,
но сме сломенни сега от суровия бич на Кронида.
Ти се надяваш, че нашите кораби зле ще разсипеш.
Имаме също и ние ръце да ги браним от огън.
815 Много по-рано наистина вашия град многолюден
ний ще превземем и сринем със нашите мощни
десници.

Казвам, че време настъпва, когато във бягство ще
молиш

татко ни Зевса и други безсмъртни да сторят по-
бързи

даже от ястреби хищни конете ти хубавогриви,
820 за да те в Троя откарат, надигайки прах из полето.“
Щом като рече това, и отдясно прехвъркна високо
птица, орел поднебесен. Войската ахейска извика,
бодра от тази поличба, а светлият Хектор
отвърна:

„Жалки Аяксе, бърбив самохвалко, какво ми надума?

825 Де да бях толкова сигурен, че съм потомък на Зевса,
че съм призоваван вовеки за син на почтената Хера,
че ще ме тачат наравно с Атина и бог Аполона,
както със сигурност днеска настъпва беда за
аргийци!

Заедно с тях ще загинеш, щом само посмееш да
срещнеш

830 моето копие дълго, че то ще ти люто разкъса
нежното тяло. Край кораби паднал, ти сам ще
наситиш

псета троянски и птици грабливи с лойта и кръвта
си.“

Каза и тръгна напред, а със него и други троянци
с вик потресаващ; възкликна пронизно отзад и
войската.

835 Викаха също аргийци и помнейки своята храброст,
чакаха силния удар на тези най-бойки троянци.
Общият крясък достигна ефира и блясъка Зевсов.

[156] Споменатите хипомолги (които доят кобили) и абийци (кротки) не са известни като исторически племена. Агавите (почтени) са познати в историческо време. ↑

[157] Зевс забранил на боговете да помагат на сражаващите се войски (VIII, 11). ↑

[158] Остров Самотраки. ↑

[159] Посейдон не отишъл направо на бойното поле, а на остров Ега, за да заблуди Зевс. ↑

[160] Хелеспонт. ↑

[161] «На Деметра храната» — хляб, за разлика от амброзията — храната на боговете. Деметра била богиня на плодородието и на житните растения. ↑

[162] На Еней било предопределено от съдбата да основе нов град и да постави начало на нова държава. Приам знаел това и не го пускал в сраженията. За Омировите герои е оскърбително, ако не ги допускат до боя. ↑

[163] Зет на Енея бил Алкатой, женен за сестра му Хиподамия. ↑

[164] Според митологията боговете знаят всичко, но поетът често ги представя с качества на смъртни; Арес научава за смъртта на сина си от Хера (XV. 110–112). ↑

[165] Бравата като бойно оръжие се споменава рядко, и то предимно за троянците (XV, 711). ↑

[166] Аякс Ойлеев, тъй като корабът и палатката на Аякс Теламонов се намират на лявото крило (VIII, 222; X, 113 и др.). ↑

[167] Под йонийци поетът разбира атиняни, които носели дълги хитони (Тукидид, История, I, 6). ↑

[168] Става дума за Ахил. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ПЕСЕН ИЗМАМВАНЕ НА ЗЕВС

Нестор, макар и да пиеше, чу непрестанния крясък.
[169]

*Той заговори с крилати слова на сина на Асклепий:
„Хайде кажи, Махаоне, как тези дела ще завършат?
Става по-мощен викът на младежите буйни във
стана.*

*5 Тук поседи, продължавай да пиеш искрящото вино,
докато хубавокъдра, добра Хикамеда приготви
топлата баня и гъстите кърви от тебе отмие.
Аз пък на близкия хълм ще се кача и сам ще узная.“
Каза, взе щита, сияещ със мед, най-изкусно
направен,*

*10 собствен на конесмирителя смел Тразимеда, сина му
—
който го беше оставил, а тръгнал със щита си
бащин.*

*Копие остро със меден завършек в десница взе
Нестор,*

*вън от палатката спря и съгледа дела непристойни:
бягаха срамно ахейци, троянци надменни отдире
15 вкупом ги гонеха — срината беше стената ахейска.
Както морето безбрежно от леко вълнение тръпне,
щом предусети опасния пристъп на съскащи вихри;
все пак спокойно остава, насам и натам се полюшва,
докато пратен от Зевса решителен вятър
пристигне,*

*20 тъй колебливо обмисляше Нестор двояка
възможност:*

право на бой ли да тръгне напред с бързоконни данайци,

или да иде при цар Агамемнон, водач на войските.

Тъй размишлявайки, старецът сметна за редно да иде

при Агамемнон Атревев. Войските тогава взаимно

25 в бой се избиваха. Твърдата мед по телата ехтеше, удряна с мечове тежки и с копия яки, двуостри.

Идваха трима от стана и срещнаха стария Нестор: вожд Диомед, Одисей и всевластният цар

Агамемнон,

всички любимци на Зевса, ранени с оръжия медни.

30 Техните кораби бяха съвсем надалече от боя, чак до брега на морето сребристо; на сушата първи те ги изтеглиха, а пък до крайните вдигнаха крепост.

Колкото и необятен да беше брегът на морето, всичките съдове той не побра, за войската бе тясно.

35 Ето защо ги измъкнаха стъпаловидно, нагъсто, тъй че изпълниха целия бряг на широкия залив.

Тримата славни водачи, желаейки боя да видят, дружно вървяха, подпрени на своите копия дълги.

Горестно свити сърцата на тримата бяха. Тогава

40 старият Нестор ги среща, смути им духа във гърдите.

Мощният цар Агамемнон така заговори на Нестор:

„Несторе, сине Нелеев, велика прослава ахейска!

Как мъжегубната битка напусна и тука пристигаш?

Страх ме е много, че буйният Хектор е вече изпълнил

45 своята заплаха, която изрече в съвета троянски: няма от нашите кораби той да се върне във Троя, без да ги с огън запали и без да ни зверски избие.

Тъй се заканваше Хектор и всичко сега се изпълня.

Тежко ми! Сигур и други от медноколенни ахейци

50 люто ме мразят тъй, както самият Ахил богоравен,

и не желаят да влизат във боя при корабни кърми.“
Нестор, геренският конник, тогава така му
отвърна:

„Сине Атреев, изцяло това е извършено вече.
Даже и Зевс силногръмец едва ли би сторил промяна.
55 Падна ахейската крепост, която очаквахме с вяра,
несъкрушима опора да бъде за нас и за стана,
а враговете безспирно при нашите кораби бързи
с бяс се сражават. Едва ли открил би, макар и да
гледаш,

точно къде ще побягнат подгонени клетки ахейци:
60 вредом без ред ги избиват, викът им достига
небето.

Нека обмислим какво да направим. Дали не ще може
тук мъдростта да помогне. Не трябва да влизаме в
боя,

тъй като никой ранен не е годен с успех да се бие.“
Мощният цар на мъже Агамемнон така му отвърна:
65 „Несторе! Щом като битката става при корабни
кърми,

щом не ни бяха полезни стената висока и ровът,
дето данайци градиха със мъка голяма и вяра
несъкрушима опора да бъдат за нас и за стана,
сигурно всичко това е угодно на Зевса свръхмощен:
70 тука, далече от Аргос, безславно да паднат ахейци.
Знаех, че някога Зевс подпомагаше с радост данайци,
зная, че днеска прославя наред с боговете блажени
гордите духом троянци, а свързва ръцете ни в боя.
Всички ний нека постъпим тъй, както сега ще
предложa.

75 Нашите кораби, дето най-близо стоят до водата,
нека да смъкнем и спуснем веднага в морето
свещено,

да ги оставим високо на котви,^[170] догдето настъпи
нощ благодатна: дано се откажат от боя троянци.
После и другите съдове нека да спуснем в морето:
80 бягство от злото и нощем не може да бъде за укор.

По-добре бягство от злото, отколкото в плен да попаднеш.“

А Одисей хитроумен със гняв го погледна и каза:

„Сине Атреев, каква през зъбите ти дума излезе?

Клетнико! Друга войска недостойна защо не предвождаш,

85 не да владееш над нас, на които Кронид предостави
още от млади години до старост дълбока да водим
яроствни битки, догдето най-сетне ний всички
загинем.

Тъй ли сега ти желаеш троянския град ширнодрумен
ний да оставим, за който понесохме мъки безмерни?

90 Ти замлъкни и друг никой ахеец дано да не чуе
тази ти дума, която не би изговорил героят,
винаги трезво умеещ разумни слова да изрича,
цар скиптроносец, владеещ над толкова много
народи,

колкото имаш аргийци, подвластни на твоята воля.

95 Аз ти се сърдя за тези съвети, които изказа:
ти ни предлагаш, догдето ужасната битка вилнее,
дивнопалубните кораби ние да спуснем в морето,
та да ликуват троянци, които ни вече надвиват,
а пък за нас да настъпи мъчителна гибел. Ахейци,
100 спуснат ли кораби вече в морето, не могат да водят
битки,

а все ще се плахо озъртат, от боя ще бягат.

Твоят съвет ще погуби ахейци, водачо народен.“^[171]

Мощният цар на мъже Агамемнон така му отвърна:

„Цар Одисее! Засегна ме много със тежкия укор!

105 Аз не подтиквам чедата ахейски, щом те не желаят
своите кораби дивнопалубни да спуснат в морето.
Хайде съвет по-разумен сега да ни каже друг някой

—
млад или старец на възраст; ще бъде приятен за
мене.“

А Диомед, гръмогласният син на Тидея, им рече:

110 „Ето мъжът и не трябва далеч да го търсим, щом само

вие ме слушате склонно и никой във гняв не роптае,
тъй като аз съм от тримата тука най-млад по години.

Аз се гордея с рода си от моя баща благороден,
конник Тидея, когото могила покрива във Тива.

115 Трима почтени, добри синове на Портей се родиха.
Дружно живяха в Плеврон и във град Калидон
недостъпен:

Агрий и Мелас, а третият беше Ойней конеборец.
Този Ойней бе баща на баща ми и пръв по геройство.
Там си остана Ойней, а баща ми след скитане

стигна

120 в Аргос: това пожелаха Кронид и мнозина
безсмъртни.

Взе за жена дъщеря на Адраста, живееше в къща
твърде богата; достатъчно имаше ниви с пшеница,
имаше много просторни градини със плодни
дървета,

също и много стада, надминаваше всички ахейци

125 с копие. Трябва това да сте чули, понеже е вярно.

Щом като знаете вий, че по род не съм плах и
безсилен,

вече недейте презира словата, които ще кажа.

В боя да влезем, макар и ранени, защото е нужно,
но да останем далеч от стрелите на лютата

схватка,

130 да не би някой от нас да получи към раната — рана.

Нека да бъдем полезни, подтиквайки други, които
в своя угода далече стоят и съвсем се не бият.“

Тъй каза. Всички го слушаха, бяха със него съгласни.

Тръгнаха с мощния цар на мъже Агамемнон начело.

135 Бог Посейдон земеръсец на стража напразно не
бдеше.

Уподобен на герой стародавен,^[172] сега ги последва,
хвана десницата силна на цар Агамемнон Атреев,

па се към него обърна и думи крилати изрече:
 „Сине Атреев! Ахил тържествува в сърцето си
 злобно,
 140 виждайки днеска клането и срамното бягство
 ахейско,
 тъй като няма в гърдите си никакво чувство за
 милост.
 Нека самият погине и бог да му вземе очите!
 А боговете блажени не могат на теб да се сърдят.
 Скоро мнозина водачи и знатни мъже от троянци
 145 прах ще надигнат в полето обширно и сам ще
 съгледаш
 как ще побягнат от нашите шатри и кораби в
 Троя.“
 Тъй каза, гръмко извика и в миг се понесе в полето.
 Колкото викат, когато воюват до девет и десет
 хиляди души, започнали битка страхотна на Арес,
 150 викот такъв излетя от гърдите на бог Посейдона;
 вдъхна неவிждана сила в сърцата на всички ахейци,
 най-упорито безспир с враговете си да се сражават.
 А златотронната Хера застана на връх олимпийски,
 всичко огледа с очи и веднага позна отдалече
 155 брата си роден и девер, забързан в свирепата битка,
 дете мъжете прославя; в сърцето си тя се зарадва.
 После съгледа и Зевса, приседнал на стръмното било
 на многоизворна Ида, и злоба голяма я хвана.
 И волооката властница Хера кроежи замъти
 160 как да омае ума на егидодържителя Зевса.
 Следният план се показва най-сгоден в сърцето на
 Хера:
 в чудна премяна стъкмена, по-скоро да иде на Ида,
 може би Зевс ще поиска да легне до нейното тяло
 в ложе любовно — тя съсн благодатен и сладък да
 ръсне
 165 над прозорливия разум и гъстите клепки на Зевса.
 Тръгна към своята спалня, която направи синът

й Хефест; вратите й плътни към рамката беше
затворил

с тайна ключалка, която друг бог да отваря не
може.

Вътре богинята влезе, заключи вратите блестящи,
170 първо с амброзия махна от своята прелестна кожа
всичко нечисто; обилно след туй се намаза с помада

мас амброзийна, приятна, която й бе най-уханна.
Щом я докоснеше само сред медната къща на Зевса,
мирис се пръсваше чак до земята и чак до небето.
175 Своята хубава кожа намаза, косите си среса,
ловко ги сплете със пръсти във плитки прекрасни,
блестящи,
спусна ги благоуханни от своята глава на
безсмъртна;

дивна одежда облече, която за нея Атина
беше умело тъкала и везала с шарки различни.
180 Хера я стегна със златни токи на гърдите си бели.
Пояс красив си опаса, обточен с ресни многобройни,
две обици си постави в ушите, изкусно пробити,
всяка триока със перли: и блесна невиджана
прелест.

Първата между богините було си метна отгоре,
185 скоро тъкано, прозрачно, подобно на слънце по
блясък.

А на нозете си бели завърза изящни сандали.
След като целия накит наслага на своето тяло,
Хера излезе от спалнята и Афродита повика
по-надалече от други безсмъртни и тъй й продума:
190 „Рожбо любима,^[173] дали би ми чула молбата
гореща?

Или сега ще откажеш, във свойто сърце разярена,
дето закрилям данайци, а ти на троянци помагаш?“
А дъщерята на Зевс, Афродита, така й отвърна:
„Херо, богиньо почитена и щерко на славния Кронос!
195 Хайде кажи ми, какво ти желаеш? Сърцето ме кара

да го изпълня, щом мога и щом е това изпълнимо.“
 Гордата властница Хера ѝ рече с коварни кроежи:
 „Дай ми любовната сила и чара, с които владееш
 винаги всички безсмъртни и хората смъртнородени.
 200 Аз ще отида да видя във земните плодни предели
 бог Океана, баща на безсмъртни, и майка ни Тетис.
 Те ме отгледаха нявга и храниха в своята къща,
 като ме взеха от Рея, щом Зевс далногръмец
 захвърли
 Кроноса чак под земята и чак под морето безводно.
 205 Тръгвам да ги навестя, да прекъсна кавгите им
 дълги,
 тъй като двамата вече отдавна взаимно отбягват
 общо легло и наслади: душите вражда им обсеби.
 Щом със любезни слова аз предумам сърцата им
 мили,
 двамата пак да споделят леглото с любовна
 наслада,
 210 биха ме вечно наричали скъпа и достопочтена.“
 Пък Афродита с усмивка пленителна тъй отговори:
 „Твоята молба да отхвърля не мога. Това е нередно,
 тъй като спиш във прегръдките мощни на Зевса
 всесилен.“
 Каза и в миг си свали от гърдите цветистия пояс,
 215 сърчно извезан и криещ различни чаровни
 възшебства.
 Имаше в него любов и копнеж, и думи лъстиви,
 дето ума заслепяват дори и на хора разумни.
 Тя го положи в ръцете на Хера и тъй ѝ продума:
 „Хайде веднага сложи сред гърдите си пъстрия
 пояс,
 220 в който се крият различни чаровни възшебства. Аз
 смятам,
 че ще се върнеш, постигнала всичко, което
 желаеш.“
 Тъй рече. А волооката Хера се мило усмихна.

Мило усмихната, скри сред гърдите си пъстрия
пояс.

А дъщерята на Зевс, Афродита, пое към двореца.
225 Хера напусна стремглаво високия връх олимпийски,
мина Пиерия близка, Ематия, свидна за нея,
вихром прехвъркна над снежни високи била в
планините

на конелюбци тракийци: с нозе не докосна земята.
И от Атон се понесе над бурните морски талази,
230 стигна най-после във Лемнос, града на Тоанта
божествен.

Срещна във него Съня — на Смъртта той бе брат
еднокръвен.^[174]

Тя за ръката го хвана, по име го викна и каза:
„Съньо, царю повелител на всички безсмъртни и
смъртни!

Както ме нявга послуша, така и сега ме послушай:
235 аз ще ти бъда за всичко това благодарна навеки.
Хайде приспи ти очите блестящи на Зевса Кронида
тутакси щом като легна при него в любовна наслада.
Златен, изящен и вечен престол ще получиш в
награда.

Моят син, куцията Хефест, за теб ще го сръчно
направи,

240 той ще прибави към него подставка със мъничко
столче,

за да си слагаш нозете красиви, когато пируваш.“

Сладкият Сън незабавно отвърна на властната
Хера:

„Херо, богиньо почитена и щерко на славния Кронос!
Всекиго от боговете, които живеят навеки,
245 лесно приспал бих, и даже водите на бог Океана —
родно начало на всичко, което в света съществува.
Само не смея да ида наблизко до Зевса Кронида,
нито пък бих го приспал, ако той не поиска самичък.
Вече с подобно желание ти ме направи по-мъдър

250 в оня ден, в който Херакъл, безстрашният син на Кронида,

плуваше от Илион, щом съсипа града на троянци.
Разума аз омагьосах на егидодържеца Зевса,
сладко навред се разливах. Ти зло за сина му замисли,
вятър неспирен със вихри опасни изпрати в морето

255 и го отмъкна далеч от другари към Кос пренаселен.
Зевс се разсърди жестоко, когато от сън се събуди,
с гняв боговете разгони в двореца; от всички най-
много

диреше мен, от ефира той би ме изхвърлил в морето,
но ме запази Нощта,^[175] на безсмъртни и смъртни
смирител.

260 Скоро при нея избягах, а Зевс да се сърди престана,
тъй като никак не дръзна той бързата Нощ да
обиди.

Днес ти ме караш да правя отново неща
невъзможни.“

А волооката Хера властителка пак му продума:

„Съньо! Защо ли такива тревоги в ума си
пробуждаш?

265 Смяташ ли, че Гръмовержецът тъй ще подкрепя
троянци,

както със ярост закриляше своето чедо Херакла?
Хайде върви! И една от по-младите мили харити
аз ще омъжа за тебе и твоя съпруга ще стане
дивна по стан Пазитея, която си винаги искал.“

270 Каза така. А Сънят се зарадва и в отговор рече:

„Ти закълни се във Стикс, във водите му
ненарушими!

И със едната ръка се допри до земята обилна,
с другата пък до морето блестящо, свидетели нека
бъдат за нас боговете подземни, съседни на Кронос,

275 че ще получа една от по-младите мили харити,
дивна по стан Пазитея, която съм винаги искал.“

Тъй каза. А белоръката Хера не бе непослушна.

Както той молеше, клетва му даде, повика по име

тези подземни безсмъртни, които се казват титани.

280 Щом като тя се закле и завърши опасната клетва,
тръгнаха двамата дружно, във облаци тъмни обвити,

Имброс и Лемнос напуснаха, вихрено бързо летяха;
стигнаха те в многоизворна Ида, на хищници майка,
в Лект изоставиха първо морето, поеха по суша,
285 а под нозете им в миг затрепера гората висока.
Сладкият Сън там остана, далеч от очите на Зевса.
Той се качи на ела, най-широка от всички дървета,
право нагоре израсла и стигнала чак до ефира.
Кацна, добре се потули във гъстите елови клони,
290 с образ на птица звънлива, която гнезди в планините

—
от богове назована халкида, от смъртни — киминда.
Устремно Хера пристигна на Гаргар, върха на висока
Ида; а облакосборецът Зевс мигновено я зърна.

Щом я съгледа, и страст замъгли му ума и сърцето,
295 както отдавна, когато за пръв път се сбрах с
наслада

в ложе любовно, прикрити от своите родители
мили.

Спря се пред нея Кронид, призова я по име и рече:
„Херо, защо от Олимп ти пристигаш така
устремена?

Нямаш коне с колесница, в която се винаги качваш.“
300 Достопочтената Хера му каза с коварни кроежи:
„Идвам насам, за да видя във земните плодни
предели

бог Океана, баща на безсмъртни, и майка ни Тетис.
Те ме отгледаха нявга и храниха в своята къща,
тръгвам да ги навестя, да прекъсна кавгите им
дълги,

305 тъй като двамата вече отдавна избягват взаимно
общо легло и наслади: вражда им душите обсеби.
Спрях си конете в полите на хилядоизворна Ида.

Те ще ме возят охотно сами по море и по суша.
 Ала при тебе пристигам сега от Олимп белоснежен,
 310 да не ми бъдеш след време сърдит, ако тайно отида
 в къщата на Океана, дълбоко течащ и безкраен.“
 Облакосборецът Зевс отговори веднага на Хера:
 „Херо! Ще можеш и после да идеш при бог Океана.
 Хайде сега да полегнем и вкусим любовна наслада!
 315 Нивга такава любов към жена или дивна богиня
 в моите гърди не е пламвала, ни е духа ми владяла.
 Нито когато обикнах съпругата на Иксиона,
 дете роди Пиритоя, на бог по съветите равен;
 нито Даная с прекрасни нозе, дъщеря на Акризий,
 320 дете роди ми Персея, най-славен от смъртните
 хора;
 нито Европа, девицата на знаменития Феникс,
 дете роди Радаманта божествен и Миноса
 критски;
 нито тъй любих Семела и стройна Алкмена във Тива,
 дете роди ми Херакла, сина издръжлив и юначен,
 325 а пък Семела роди Диониса за радост на смъртни;
 нито мечтана Деметра, царица със хубави плитки,
 нито прочутата Лета, ни даже и тебе самата,
 както сега те обичам и сладък копнеж ме обзема.“
 Достопочтената Хера му рече с коварни кроежи:
 330 „Зевсе Крониде всесилен, какви ми ти думи издума?
 Щом ти сега пожелаваши да легнем в любовна
 наслада
 тук на високата Ида, където е всичко открито,
 що ли ще стане, ако някой бог вековечен случайно
 двама ни види заспали и каже на всички безсмъртни?
 335 Няма да смея да дойда отново в двореца ти меден,
 щом от леглото се вдигна: това би заслужило укор.
 Ала щом толкова искаш и всичко това ти е драго,
 имаш ти спалня, която за тебе направи синът ни
 Хефест; във рамките той ѝ постави врати
 непоклатни.

340 Там да отидем да легнем, щом брачното ложе те
тегли.“

Облакосборецът Зевс отговори на Хера богиня:
„Херо, недей се страхува! Ни бог, ни човек ще ни
види!

Облак огромен и златен над нас ще разстеля умело,
тъй че не би ни съзряло през него и яркото слънце,
345 острият лъч на което прониква навред, за да гледа.“
Каза Кронид и обгърна с ръцете си своята съпруга,
а от земята под тях избуяха цветя разцъфтели:
лотоси росни, шафран и зюмбюли със снежни
цветчета,

гъсти и меки, които ги вдигнаха в миг над земята.
350 Там те лежаха, покрити със дивнозлатистия облак;
[176]

светла росица на капчици ситни ръмеше от него.
Зевс гръмовержец тъй спеше спокойно на стръмния
Гаргар,
своята съпруга прегърнал, обхванат от сън и
блаженство.

Сладкият Сън се отправи тогава към стана
ахейски,

355 радостна вест да обади на бог Посейдон
земерръсец.

Близо до него застана и думи крилати изрече:
„Бог Посейдоне, свободно помагай сега на ахейци!
Дай им ти слава, макар и за малко, че Зевс си почива,
тъй като аз го обвих със съня непробуден и ласкав.

360 Хера го хитро предума да легнат в любовна
наслада.“

Тъй каза и се понесе към други прочути народи,
бог Посейдона подтикнал да брани усърдно данайци.
Тутакси богът притича сред първите, гръмко
извика:

„Пак ли, аргийци, сега ще отстъпим победа на
Хектор,

365 нашия стан да превземе и да се покрие със слава?

Сам той разказва това и се хвали, че още остава
 гневен Ахил богоравен при нашите кораби гладки.
 Повече няма от него да имаме никаква нужда,
 щом като ние самите задружно се браним във боя.
 370 Всички ний нека постъпим тъй, както сега ще
 предложа:
 щитове нека си метнем — най-хубави, най-обемисти
 в стана, а своите глави да покроем със шлемове
 светли,
 копия здрави, най-дълги в ръцете си нека да грабнем!
 Тъй да нападнем: аз сам ще ви водя във боя и
 смятам,
 375 Хектор не ще ни дочака, макар и премного да иска.
 Който е храбър във битка, но щит притежава по-
 малък,
 нека на слаб го даде, а самият с голям да се тули. “
 Тъй рече. Те го изслушаха, бяха със него съгласни.
 Лично царете, макар и ранени, строиха войските —
 380 вожд Диомед, Одисей и могъщият цар Агамемнон:
 всички обхождаха, караха да си разменят доспехи —
 крепкият взимаше крепки, на слабия даваше слаби.
 Щом си телата покриха аргийци със мед заблестяла,
 тръгнаха в боя, начело със бог Посейдон земеръсец,
 385 който в ръката си твърда държеше меч остър и
 страшен,
 с мълния сходен; не смееше никой до меча да иде
 в боя печален: дори храбреците възпираше ужас.
 Светлият Хектор отсреща строяваше също
 троянци.
 Палнаха най-безпощаден пожар на войната тогава
 390 бог Посейдон тъмнокъдрав и светлият Хектор
 Приамов:
 бранеше Хектор троянци, а богът всесилен —
 аргийци.
 Диво ревеше морето край кораби и край палатки.
 Двете враждебни войски се нападаха с виковете
 гръмки.

Нито тъй шумно вълната се удря в скалистата
суша,

395 щом я подгони в морето свирепият северен вятър;
нито е толкова мощен шумът от пожара стихия
в дебри планински, когато лесът със пращане изгаря;
нито тъй бясно фучи посред дъбове висококоси
вихърът, който най-страшно бучи, щом със вой
завилнее,

400 както ехтежът гръмлив от троянци и сбрани
ахейци,

викот нечуван надали, един срещу друг връхлетели.
Копие пръв шлемовеецът Хектор запрати в Аякса,
който бе тръгнал направо към него. Улучи го Хектор
точно където кръстосват се двата му ремъка;

свързва

405 щита единият, другият — меча му сребърногвозден.
Те му спасиха красивото тяло. Разсърди се Хектор,
тъй като острокопие метна напразно с десница.
Той се отдръпна сред своите другари, смъртта да
избегне.

Него, отстъпващ, удари великият син Теламонов
410 с камък от тези, които подпори за кораби бяха
и се търкаляха често в нозете на влезлите в боя.
Вдигнал един, като пумпал го хвърли с въртеж да се
носи,

Хектора блъсна в гърдите, над щита, до шията
близо.

Както дъб рухва, съборен из корен от удар на Зевса,
415 мирис противен на сира от него се пръска далече,
всякаква смелост загубва човек, щом отблизо го
види,

грозен е гневният гръм на всемощния Зевс
олимпийски;

също тъй рухна в прахта и голямата сила на
Хектор.

Падна му острокопие, щитът и шлемът връз
него,

420 пъстрите медни доспехи на него отекнаха шумно.
С викове гръмки ахейци се спуснаха с устрем към
Хектор,

искайки да го отмъкнат, запращаха копия често.
Никой от тях не рани отдалеч и отблизо героя,
вожд на войските; край него се сбраха най-храбрите
воини:

425 Полидамант и Еней, и герой Агенор богоравен,
и Сарпедон, предводител ликийски, и Главк
благороден.^[177]

Пък и от другите никой не беше нехаен за него;
те го запазваха вече със щитове кръгли. Другари
в миг на ръце го понесоха вън от борбата, догдето
430 стигнаха чак до конете му бързи, далече от боя
спрели с коларя му верен и със колесницата пъстра,
та го подкараха право към Троя; той стенеше
тежко.

Щом приближиха до брод на реката красиво
струяща

Ксант^[178] със дълбоките вирове, рожба на Зевса
безсмъртен,

435 там на земята го сложиха и със вода го обляха.
Хектор задиша едвам и очите си с мъка отвори,
на колене се привдигна, обилно повърна кръв черна,
пак на земята се просна безсилен: покри му очите
нощ непрогледна — сломен бе напълно от мощния
удар.

440 Щом като вече аргийци видяха, че Хектор
отстъпва,

боя си спомниха пак и нападнаха смело троянци.
Пръв между всички Аякс, бързоногият син на Ойлея,
мушна със остро то копие Сатния, син на наяда,
прелестна нимфа, която го беше родила от Енопс,
445 водил на паша говеда край Сатниоент в равнината.
Славният с копие син на Ойлей го нападна отблизо
и го прониза в корема, свали го по гръб на земята;
почнаха битка свирепа за него троянци с данайци.

Полидамант Пантоид пък пристигна в защита на Сатний,

450 махайки копие, в дясното рамо срази Протоенор
Арешиков: през рамото тежкото копие мина.
Рухна в прахта Протоенор, с ръката си сграбчи земята.

Полидамант се провикна високо и тъй се похвали:
„Виждам, че крепкото копие не отлетя безполезно,
455 хвърлено с твърда ръка от юначния син на Пантоя,
а го погълна един от аргийци във своето тяло.
Смятам, че с него подпрян, ще отиде в подземното царство.“

Тъй каза. Мъка аргийци обзе от това самохвалство,
ала най-много разтърси духа на Аякс Теламонов:
460 падна убит Протоенор наблизо до него. Веднага
светлото копие метна Аякс във боеца отстъпващ,
Полидамант се отдръпна встрани и спаси се от черна

смърт: Архелох Антеноров получи жестокия удар,
че боговете всевечни го бяха обрекли на гибел.
465 В горния прешлен Аякс го умери, където главата
с шията здраво се свързват: преряза и двете му
жили.

Нос, и уста, и глава Архелох долепи до земята
много по-рано от своите колени и стройни пищали.
Силно Аякс се провикна към Полидамант благороден:
470 „Полидаманте, добре помисли и кажи ми открито,
този дали е достоен да падне за вожд Протоенор?
Прост не изглежда, навярно той знатни родители
има:

брат или син е на вожд Антенора конеукротител —
той ми прилича най-вече на него по своята осанка.“
475 Рече, макар и да знаеше. Горест обхвана троянци.
С копие остро срази Акамант беотиеца Промах,
бранейки брат си, когото врагът за нозе бе
повлякъл.

Горд Акамант се провикна високо и тъй се похвали:

„Вий, самохвалци аргийци, в заплахи така
ненаситни!

480 Няма единствени ний да понасяме мъки и грижи,
твърде наскоро и вие ще бъдете вече избити.
Виждете как спи тук съборен от моето копие Промах,
за да не бъде за дълго отлагана тая разплата
кръвна за брат ми; че всеки желае да има във къщи
485 роден брат, който да стане мъстител при случай на
гибел.“

Тъй каза. Мъка аргийци обзе от това самохвалство,
ала най-много разтърси духа на герой Пенелея.
Той Акаманта нападна, но удара оня отбягна.
Лошо прониза обаче със копие Илионея,
490 син на Форбанта, богат със стада и най-много от
Хермес

между троянци обичан, дарен със имоти от него.
Илионей бе единствена рожба на своята майка.
С копие беше прободен под веждата в очното дъно:
то му гледеца извади, медта през окото премина
495 и през тила му излезе; той седна, простря си ръцете.
А Пенелей бързешком своя меч острорезен изтегли,
с него съсече врата му, главата свали на земята,
както си беше със шлема; а дългото копие още
беше в окото. Подобно на маково стръкче с
главичка,

500 сам Пенелей пред троянци я вдигна и гордо им викна:
„Хайде, троянци, кажете на милите татко и майка
Илионееви, нека оплачат сина си в двореца.
Също жената на клетия Промах, син Алегеноров,
няма да срещне съпруга си нежен, когато обратно
505 с кораби ние, младежи ахейци, се върнем от Троя.“
Тъй рече. Тръпки побиха телата на всички троянци;
те се озъртаха как да отбягнат свирепата гибел.
Хайде кажете ми, музи, дарени с дворци олимпийски,
кой от ахейците първо пляккоса доспехи във кърви,
510 щом Земедържецът славен обърна победата в боя!
Първи Аякс Теламонов погуби известния Хиртий,

Гиртиев син и водач на безстрашните духом
мизийци;

вожд Антилох пък лиши от доспехите Мермер и
Фалка:

Морис и Хипотион бяха свргнати от Мериона;

515 Тевкър срази Протоона и бойкия мъж Перифета:
цар Менелай гръмогласен тогава промуши в корема
Хиперенора, водач на войските; медта го разкъса,
вънка червата извади; през страшната зинала рана
мигом душата изхвъркна и мрак му забули очите.

520 Бързият син на Ойлея погуби най-много троянци,
нямаше равен на него в преследване вихром с нозете,
щом се разпръсват войските, обърнати в бягство от
Зевса.

[169] Шумът от сражаващите се ахейци и троянци. ↑

[170] Котвите били тежести, обикновено камъни или чакъл. Под «високо положение на корабите» се разбирало закотвяне на плитчина така, че горната част на кораба да стърчи над сушата. ↑

[171] Агамемнон не говори сериозно за бягство, а изпитва водачите, както и във Втора песен. Одисей смята това предложение за сериозно и затова се сърди. ↑

[172] Посейдон приема образа обикновено на някой известен герой. Само на това място в поемата той се преобразява като неизвестен стар герой. Някои тълкуватели смятат, че богът приел образа на стария Феникс. ↑

[173] Афродита е дъщеря на Зевс и Диона. Обръщението на Хера с нежните думи «мила рожбо» цели да предразположи богинята. ↑

[174] Древните смятали Съня за брат на Смъртта, понеже и той носи забрава и покой. ↑

[175] Нощта смятали за майка на Съня. ↑

[176] Златният облак скрива Зевс и Хера от боговете, но и сражението — от Зевс. ↑

[177] Главк бил ранен (XII, 387) и продължавал да страда (XVI, 509). Неговата поява в боя е поетическа грешка. ↑

[178] Реката Скамандър наричали още Ксант поради мътния цвят на водата ѝ през по-голямата част на годината. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ПЕСЕН ОТБЛЪСКВАНЕ ОТ КОРАБИТЕ

*В бягство троянци преминаха рова дълбок с колореди
остри; мнозина пострадаха там от ръцете
данайски.*

*Морни покрай колесниците пъстри те спряха да
чакат,*

*бледи от ужас, избягали с мъка. А Зевс се събуди
5 до златотронната Хера на стръмното било на Ида.
Бързо се вдигна, съгледа троянци и много ахейци —
първите бягаха срамно, ахейци ги гонеха стръвно:
заедно с вторите беше и бог Посейдон земеръсец.*

*Зърна как Хектор лежеше в полето, а около него
10 тъжно другари стояха: безчувствен, той дишаше
тежко,*

*бълвайки кръв — твърде силен ахеец го беше ударил.
Жалост обхвана бащата на хората и боговете,
страшно към Хера погледна, сърдито така ѝ
продума:*

*„Херо злотворна, лукава! И тази измама е твоя:
15 Хектор божествен от боя извади, разпръсна
войските!*

*Ала не зная дали от престъпните твои коварства
няма ти първа да вкусиш, когато те с мълния шибна.
Помниш ли как ти висях от небето и две наковални
аз окачих на нозете ти, а на ръцете ти сложих
20 златни и здрави окови? В ефира сред облаци висна.
А боговете роптаеха само в Олимп необятен:
никак не можеха близо да дойдат и теб да
развържат.*

Хванех ли някого, мигом го хвърлях от прага небесен,

чак до земята да стигне замаян; но моята ярост
25 с туй не смири ми безмерната скръб по Херакъл
божествен.

Ти с помощта на Борея надигна нестихващи бури,
[179]

на злоумишлено с яд го подгони в морето безродно;
тъй го отвлече насила към острова Кос пренаселен.

Аз го измъкнах тогава, макар да бе много изстрадал,
30 сам го отведох отново назад в коневъдния Аргос.

Всичко това ти припомням, та с твоите лукавства
да свършиш,

за да узнаеш дали ти помогна любовното ложе,
гдето далеч от безсмъртните легна коварно със
мене.“

Тъй каза. А волооката Хера изтръпна от ужас;

35 тя се обърна към него и думи крилати изрече:

„Нека да знае земята, небето обширно над нея,

също водата подземна на Стикс, а пък клетва

такава

даже за нас боговете блажени е мощна и страшна;
твойта свещена глава и леглото ни брачно да знаят

40 в него лъжовно не бих се заклела аз нивга за нищо:
бог Посейдон земетръсец без моя подбуда наврежда
все на троянци и Хектор, а в боя подкрепя ахейци,
сам го подтиква духът му, че милост и жал го
обхвана,

щом като в стана съгледа измъчвани клетки ахейци.

45 Бих му самата аз мигом предала полезни съвети,
за да поеме по пътя, във който, Крониде, ни водиш.“

Каза. Засмя се бащата на хората и боговете,

на ѝ отвърна тогава и думи крилати издума:

„Ти, волоока властителко Херо! За в бъдеще вече

50 щом ще си с мене съгласна в съвета на всички
безсмъртни,

бог Посейдон земетръсец, макар и да иска той друго,
скоро ще почне да мисли еднакво със мене и с тебе.

Ако сега ти говориш съвсем откровенно и честно,
при боговете събрани иди и веднага повикай
55 тука да дойдат прочутият с лък Аполон и Ирида.
Тя да отиде във боя сред меднохитонни ахейци
и незабавно да каже на бог Посейдон земедържец:
битката той да прекъсне и в своя дворец да се
върне,

Феб Аполон да подбуди ранения Хектор за боя,
60 силата нека му върне и болките в миг уталожат,
дето сега му терзаят сърцето, а всички ахейци
нека прогони обратно и бягство позорно им вдъхне;
хукнали към многовеслите кораби, в стана да
стигнат

те при Ахила и той да изпрати Патрокла, когото
65 светлият Хектор със копие сам ще убие при Троя,
след като лично Патрокъл погуби мнозина герои,
заедно с тях Сарпедона, сина ми любим и
божествен.

В гняв за Патрокла Ахил всеблестящ ще убие пък
Хектор.

Чак след това ще отблъзвам от витите кораби в
стана

70 всички троянци безспирно, догдето ахейците вземат
Троя висока по даден съвет от Атина Палада.^[180]
Няма гнева си да съдържам и няма това да допускам
някой безсмъртен във боя сега да подкрепя данайци,
без да изпълня на дело молбата на внука Еаков.

75 Както се врекох тогава, когато с главата си кимнах,
в оня ден, в който Тетида в Олимп коленете ми
хвана,

молейки чест за Ахила, великия градорушител. ^[181]
Тъй каза, а белоръката Хера не бе непослушна.
Тръгна от урвеста Ида далеч към Олимп необятен.
80 Както лети мисълта на човек със фантазия силна,
който е много земи пропътувал и често си мисли:
„Тука да бъда и там“, и бленува, с мечти се опива,

тъй се понесе стремглаво забързана властната
Хера,

стигна високо в Олимп недостъпен, намери събрани
85 там боговете безсмъртни в двореца на Зевса
Кронида.

Станаха, щом я видяха, поднасяйки чаши за поздрав.
Всички отмина, взе чаша от хубаволика Темидо,
тъй като първа на прага притича и срещна тя Хера,
па се към нея обърна и думи крилати изрече:

90 „Херо, защо ти пристигна? Изплашена много
изглеждаш.

Сигурно твоят съпруг олимпийецът Зевс те е
стреснал.“

А белоръката Хера богиня така ѝ отвърна:

„Ти ме не питай, богиньо Темидо, че знаеш самата
колко е гордо и твърдо сърцето на Зевса Кронида.

95 Хайде започвай ти общия пир с боговете в двореца!
Заедно с всички безсмъртни ще чуеш, богиньо
Темидо,

с колко големи беди ни заплашва Кронид велемощен.

Зная, че никой безсмъртен и смъртен не ще се
зарадва,

даже сега да пирува все още безгрижен и весел.“

100 Тъй каза достопочтената Хера богиня и седна.

А боговете в двореца на Зевса се много смутиха.

С устните тя се усмихна, но челото с тъмните
вежди

тъжно остана. Промълви богинята с укор към
всички:

„Клети сме ние, които се сърдим на Зевс
безразсъдно!

105 Искаме близо да идем и с тихи молби или сила
да усмирим яростта му, а той си остава нехаен,
никак не страда, понеже се смята безспорно най-
горен

сред боговете безсмъртни по своята мощ и
всевластност.

Ето защо го търпете, каквото и зло да ви стори.
110 Мисля, че днеска постигна нещастие тежко бог
Арес:
родният син Аскалаф му погина в сражение люто —
бурният Арес го смяташе син най-любим сред
мъжете.“
Тъй рече Хера. Бог Арес заудря бедрата си крепки
с длани могъщи, застана и тъй проговори през сълзи:
115 „Вий, богове със дворци олимпийски, не ми се
сърдете,
че ще вървя сред ахейци, за да отмъстя за сина си,
даже орисан да бъда, от Зевсова мълния гръмнат,
редом със трупове сам да се ваям във прах и във
кърви.“
Тъй каза. Заповед даде на Страх и на Ужас да
впрегнат
120 бързо конете, а сам си облече блестящи доспехи.
Щеше тогава със още по-страшна и с много по-
силна
злоба и гняв да избухне Кронид срещу всички
безсмъртни,
ала добре, че Атина, изтръпнала за боговете,
мигом от трона си стана и право към входа се
спусна,
125 сне от главата на Ареса шлема, а от раменете —
щита и медното копие взе от ръката му яка,
па се обърна със думи такива към буйния Арес:
„Бесен безумец, лишен от разсъдък! Напразно ти
имаш
здрави уши, за да чуваш! И разум, и срам си загубил!
130 Мигар не слушаш какво белолактна Хера разказва,
тъкмо пристигнала тука направо от Зевс
олимпийски?
Или желаеш самият, понесъл нещастия много,
ти на Олимп да се върнеш, заставен насила и
скръбен,

пък и за всички безсмъртни големи злини да докараш?

- 135 Тутакси Зевс ще остави ахейци и дръзки троянци,
горе в Олимп ще се качи вилнеец и нас ще разгони,
редом ще почне да бие невинни наравно с виновни.
Аз те съветвам: гнева си възпирай за своето чедо.
Много герои по-храбри и даже по-мощни от него
140 вече или са избити, или пък ще бъдат избити:
трудно е всички бащи и деца да останат спасени.“
Тъй рече, после принуди свирепия Арес да седне.
Хера извика навън от дома Аполон и Ирида —
беше Ирида вестителка на боговете безсмъртни.
145 Хера към тях се обърна и думи крилати им каза:
„Зевс заповяда веднага да идете двама на Ида.
Щом като стигнете там и съзрете лицето на Зевса,
вие сторете, каквото поръчва и сам ви нарежда.“
След като рече това, достолепната Хера се върна,
150 седна на трона, а бог Аполон и Ирида поеха.
Стигнаха те в многоизворна Ида, на хищници майка,
Зевс далногръмец откриха приседнал на стръмния

Гаргар;

облак уханен подобно венец покрай него кръжеше.
Двамата близо се спряха до облакосбореца Зевса.

- 155 Щом ги пред себе си зърна, в душата си той се възрадва,
дето изпълниха скоро словата на милата Хера.
Първом Ирида погледна и думи крилати ѝ каза:
„Бърза Иридо, иди незабавно при бог Посейдона!
Всичко предай му, недей да ми бъдеш неверен
вестител!

- 160 Ти му внуши да възпре безпощадната битка веднага,
при боговете да иде или във морето свещено.
Ако ли моите думи презре и не иска да слуша,
нека премисли добре във душата си и във сърцето:
може ли сам, па макар и могъщ, срещу мен да излезе?

- 165 Казвам, че аз съм по-стар на години и много

по-силен. Никакъв страх във сърцето си той не изпитва,

а дръзва да се сравнява със мен, от когото и други треперят.“

Тъй каза. Вихрено бърза Ирида не бе непослушна.

Спусна се право от Ида висока към Троя свещена.

170 Както снежинки и хладна градушка се сипят от облак,

щом ги подгони Борей със дъха си, роден във ефира,

тъй се понесе стремглаво и вихрено бърза Ирида.

Близо застана до славния бог земеръсец и рече:

„Аз съм пристигнала тук, тъмнокъдрави бог Посейдоне,

175 носейки вести за тебе от егидодържеца Зевса.

Той повелява веднага да спреш безпощадната битка, при боговете да идеш или във морето свещено.

Ако словата му ти пренебрегнеш, не искаш да слушаш,

той те заплашва, че тука ще дойде и с теб ще се бие.

180 Зевс те съветва сега да отбегнеш ръцете му тежки; казва,

че той е по-стар на години и много по-силен.

Никакъв страх във сърцето си ти не изпитваш, а дръзваш

да се сравняваш със Зевс, от когото и други треперят.“

А Земеръсецът славен така й отвърна сърдито:

185 „Горко ни! Ако и мощен, Кронид е говорил надменно, щом ме заплашва със сила, макар че сме равни по почит.

Трима сме братя от Кронос, които е Рея родила:

Зевс, Посейдон и бог Хадес, владеец подземното царство.

Всичко на три е делено и всеки частта си получи:

190 с жребий на мене се падна вовеки морето пенливо, Хадес получи дълбокия мрак на подземното царство,

Зевс пък — небето широко сред облаци и сред ефира:
обща за всички остана земята с Олимп необятен.
Ето защо не живея по воля на Зевса! Спокоен,
195 както и силен, той нека над своята трета владее.
Мен да не плаши с ръцете си, сякаш съм жалък
страхливец!

По-добре той ще направи да мъмри със думи обидни
щерките и синовете, които самичък създаде.
Те по неволя ще слушат, каквото им той заповядва.“
200 Вихрено бърза Ирида тогава така му отвърна:
„Трябва ли още сега, тъмнокодрави бог Посейдоне,
този твой отговор грозен, опасен да кажа на Зевса?
Няма ли ти да отстъпиш? Отстъпват сърца
благородни.

Знаеш, че служат Еринии вечно на
първородени.“^[182]

205 Бог Посейдон земетръсец продума така на Ирида:
„Редно и право, богиньо Иридо, е твоето слово:
много добре е, когато вестител разумно съветва.
Болка несносна без жал ми обхваща духа и сърцето,
тъй като иска да хули и мене Зевс с думи обидни,
210 аз пък на Зевса съм равен по своята сила и жребий.
Все пак сега ще отстъпя пред него, макар да се
сърдя.

Но ще ти кажа и друго; ще помня и тази заплаха —
ако без мене, без мъдра Атина, даряваща плячка,
също без Хера почитена, без Хермес, без властника
Хефест

215 Зевс ще закриля високата Троя и няма да иска
нея да срине, а сам да дари на аргийци прослава,
нека да знае: враждата ни с него ще трае вовеки.“
Тъй Земедържецът рече, напусна войската ахейска,
скри се в морето и всички ахейски герои скърбяха.
220 Облакосборецът Зевс заговори на бог Аполона:
„Мили ми Фебе, сега доближи меднобронния Хектор,
тъй като бог Посейдон земетръсец, могъщ
земедържец,

скри се в морето священо, изплашен от моята ярост.

Иначе щяха да чуят за нашата битка и други:
225 в мрака дори боговете подземни, съседи на Кронос.
Много добре е за мене, а също за него самия,
дето отстъпи пред моите пестници, макар да се сърди,
тъй като нямаше никак без пот да се свърши борбата.

Хайде вземи във ръцете си мойта егида ресниста,
230 па я размахай и в боя прогонвай мъжете ахейски!
Далекострелецо, имай ти грижа за светлия Хектор,
вдъхвай му сила голяма, догдето ахейците вкупом
стигнат със бягство до своите кораби и Хелеспонта.

После самичък ще дойда с дела и със думи на помощ,
235 да си отдъхнат отново ахейци от бойната мъка.“
Тъй каза. Бог Аполон далномерец баща си послуша,
тръгна от стръмната Ида веднага, подобен на ястреб,

гълъби диви убиващ, най-бръз от грабливите птици.
Лесно откри разсъдливия Хектор, сина на Приама.
240 Хектор бе седнал, сега не лежеше, събираше сили;
своите другари позна, а потта му и задухът спряха,
че го подкрепяше волята мощна на Зевса всевластен.
Бог Аполон далномерец застана до него и рече:
„Хекторе, сине Приамов! Защо надалече от всички
245 толкова слаб си приседнал? В голяма беда ли изпадна?“

А шлемовеецът Хектор с огромни усилия каза:
„Кой си ти толкова мил от безсмъртните, който ме питаш?

Или не знаеш, че днеска при корабни кърми ахейски,
докато трепех войските, Аякс гръмогласен със камък

250 тежко ме блъсна в гърдите, отне ми кипящата сила?

Сметнах, че в същия ден ще отида при мъртвите
долу,
право в двореца на Хадес, понеже издишвах духа
си.“.

Бог Аполон далномерец отново така му продума:
„Хекторе! Имай ти смелост сега, че Кронид ти
изпрати

255 горе от Ида помощник до теб да застава във боя —
Феб Аполон златомечест — аз, който отдавна със
грижа

бдях и те бранех, а заедно с теб и високата Троя.
Хайде подтиквай ти всичките колесничари да карат
своите коне бързоноги към вражите кораби гладки!
260 Аз ще минавам напред, за конете ви ще изравнявам
пътя и в бягство позорно ще хвърлям бойците
ахейски.“

Сила голяма той вдъхна на Хектор, водач на
войските.

Както жребец, във яхъра запиран на ясли, внезапно
скъсва въжето и тичайки, тропя с копита в полето,
265 гордо препуска и често се къпе в реката пенлива,
все нависоко си вдига главата и грива развява
върху плещите си мощни, уверен във своята хубост,
живо краката го носят в желани лъки за конете;
също тъй Хектор раздвижи нозете си и коленете,
270 в боя подтикваше своите, понеже чу божие слово.
Както и псета ловджийски и дръзки мъже от
селата

дива коза или пъргав елен виторожец подгонват —
само скала недостъпна и гъста гора ги запазват,
щом е решила съдбата до тях да не стигнат
ловците, —

275 пътем при ловния викот и лъв гъстогрив се показва,
в бягство обръща той всички, макар и в лова
устремени;

тъй непрестанно данайци преследваха вкупом
троянци,

удряйки с мечове звънки и с копия медни, двуостри.
 Ала когато видяха, че Хектор в редиците влиза,
 280 в ужас изпаднаха всички, душата им слезе в петите.
 В миг пред ахейци така произнесе Тоант
 Андремонов,
 пръв етолиец по храброст и опитен с копие яко,
 сръчен и в бой ръкопашен; малцина ахейци в съвета
 бяха от него по-горе при спор с речовити младежи.
 285 Благонамерен към тях, заговори със думи такива:
 „Горко ни! Чудо голямо аз виждам с очите си тука:
 Хектор отбягна смъртта и отново пристигна във
 боя.
 Всеки от нас се надяваше много, че той е загинал,
 смъртно сразен от ръцете на вожда Аякс
 Теламонов.
 290 Някой безсмъртен измъкна и после спаси от погибел
 Хектора, в бой подкосил коленете на много ахейци.
 Смятам, че тъй ще се случи и днеска. Без помощ на
 Зевса
 високогръмец напред не излиза той, с мощ
 преизпълнен.
 Всички ний нека постъпим тъй, както сега ще
 предложа.
 295 Да наредим на войската към кърмите тя да
 отстъпи.
 Ние, които се смятаме с гордост най-храбри ахейци,
 тук да останем, дано да отблъснем при среща героя
 с нашите копия. Вярвам, макар да е много разпален,
 няма да смее да влезе сред гъстия строй на
 данайци.“
 300 Тъй каза. Те го послушаха, бяха със него съгласни.
 Всички водачи, начело с Аякса и с Идоменея,
 с Тевкра, със Мегеса, равен на Арес, и с вожд
 Мериона,
 почнаха да се приготвят за боя, най-храбрите
 сбрали,

за да пресреещнат троянци и Хектор. Назад се оттегли

305 цялата друга войска към ахейските кораби черни.
Първи троянци нападнаха дружно със Хектор начело,

крачещ широко, а Феб Аполон пък вървеше пред него,
с облак покрил раменете си, носещ опасна егида,
бурна, искряща и цяла космата, която ковачът
310 Хефест предаде на Зевса да всява сред смъртните бягство.

С тази егида в ръцете Феб тръгна да води войските.
Вкупом аргийци ги чакаха; вик се понесе пронизен
мигом от двете страни, смъртоносни стрели
полетяха;

копия гъсто задрънени все от ръце дръзновени,
315 много попадаха право в телата на смели младежи,
много летяха встрани и не стигаха бялата кожа,
щръкваша вбити в земята, ламтящи за плът
ненаситно.

Докато Феб Аполон с неподвижна егида стоеше,
люто грояха стрелите и гинеше вече войската.
320 Щом във лицето направо съзря бързоконни данайци,
Феб я раздвижи, провикна се грозно, духа им в
гърдите

силно смути и забравиха своята храброст кипяща.
Както стада от говеда или от овце гъсторунни
биват подгонени в мрака на черната нощ от два
звяра

325 тъкмо когато ги никой не чака и липсва пазачът,
също тъй бягаха в ужас безсилните духом ахейци:
страх Аполон им изпрати, а чест — на троянци и
Хектор.

Битката вредом кипеше и вожд покосяваше вожда.
Хектор погуби юначния Стихий и Аркезилая;
330 Аркезилай бе повел меднобронни мъже беотийци,
Стихий бе верен приятел на гордия вожд Менестея.
Паднаха Медон и Иас, свалени във бой от Енея.

Медон бе син незаконен на царя божествен Ойлея,
брат на Аякса, живеещ далеч от дома във Филака,
335 след като беше погубил той брата на своята млада
мащеха Ериопида, съпруга на царя Ойлея.
Иас пък беше водач на атинските бойни редици,
син се зовеше на Сфела, потомък на дръзкия Букол.
Полидамант умъртви Мекистея, а в първата
схватка

340 Ехий погина от Полит, а Клоний от вожд Агенора.
Парис във рамото горе удари отзад Деиоха,
хукнал сред първите в бяг, и прокара медта си през
него.

Докато още троянци събличаха вражи доспехи,
в рова дълбок с колореди проникнаха вече ахейци,
345 тичайки тука и там, зад зида по неволя се скриха.
Хектор извика високо, подбуди троянците в боя:
„Право към вражия стан! Оставете доспехите в
кърви!

Ако ли някого видя далече от кораби кухи,
тутакси ще го убия и нито сестри, нито братя
350 нявга ще сложат на тъжната клада убития
клетник,
а ще го влачат безмилостно псета пред нашата
крепост.“

Тъй каза, рязко замахна с камшика, подкара конете,
гръмко подкани троянци, строени в редици, и с него
викнаха всички към своите коне, колесници повлекли
355 с грохот страхотен; а Феб Аполон предводител им
беше,

сриваше лесно с нозе на дълбокия ров бреговете,
плътно засипа средата и равна пътека проправи,
толкова дълга, широка, доколкото с копие хвърлят,
щом се мъже състезават, изпитвайки своята сила.
360 Там се стълпиха троянци, начело със бог Аполона;
вдигнал егида безценна, той къртеше лесно
стената.

Както дете край морето, натрупвайки купчина
пясък

да си направи от него играчка за детска забава,
после отново я пръска с ръцете си и със нозете —
365 тъй, далнострелецо бог Аполоне, ти срути без мъка
тежката пот на аргийци, а тях ги обърна във
блягство.

Щом като спряха най-после при своите кораби
гладки,

смелост взаимно си вдъхваха и със ръце към небето,
всеки ахеец се молеше гласно на всички безсмъртни.
370 Нестор, геренският конник, защитник ахейски, най-
много

молеше, вдигнал ръце към небето безкрайно и
звездно:

„Татко наш Зевс! Ако някога в Аргос, богат със
пшеница,

някой за теб е изгарял най-тлъсти говежди и овчи
бутове, молец дома да се върне, и ти си му кимнал,
375 днес си спомни, Олимпиецо, сетния ден отклонявай!
Не позволявай дагинат ахейци така от троянци!“
Тъй се помоли и силен гръм прати Кронид

промислител

в знак, че приема молбите на стария Нестор Нелеев.
Чули тътнежна на Зевса егидодържител, троянци
380 боя си спомниха пак и нападнаха стръвно ахейци.
Както огромна вълна сред моретата широкопътни
корабен корпус надхвърля, подета от бурния вятър,
който надига бучащи вълни със разпенени гриви,
тъй и троянци връхлитаха с вик страховит към
стената,

385 гонеха своите коне и до кърмите почнаха боя
с копия яки, двуостри: нападаха те с колесници,
а пък ахейци, високо от своите кораби черни —
мятаха копия дълги, наставени крепко с връх меден,
пазени в техните съдове само за морските битки.

[183]

390 Конникът виден Патрокъл, догдето ахейци с
троянци

водеха бой до стената, далече от кораби бързи,
в шатрата още седеше при вожда сърцат Еврипила:
с нежни го думи тешеше, поръсваше лютата рана
с билки целебни и тъй облекчаваше черните болки.

395 Щом забеляза, че бясно нападат троянци стената,
а сред ахеици настава гълчава и бягство позорно,
тежко въздъхна тогава и двете бедра си заудря
с длани могъщи, заохка горчиво и тъй заговори:

„Вече не мога при теб да остана ни миг, Еврипиле,
400 нищо, че ти се нуждаеш. Решителна битка започна!
Нека другарят ти предан сега да се грижи за тебе,
аз при Ахил ще побързам, дано го склоня да се бие.
Може би с божия помощ сърцето му с думи ще
трогна?

Винаги полза принася съвет от сърдечен приятел.“

405 Още говореше тъй, а нозете го носеха вече.

С мъка ахеици задържаха върлия напор троянски,
все пак не можеха по-малобройния враг да
отблъснат,

нито троянци успяха да скъсат данайски редици,
за да проникнат навътре сред кораби и сред
палатки.

410 Както отвес изравнява греда-кил за кораб огромен,
ако попадне в ръцете на опитен майстор-строител,
свойто изкуство изучил направо от мъдра Атина,
тъй беше равна борбата на двата враждебни
народа.

Много бойци се сражаваха близо до кораби равни.

415 Хектор Приамов нападна открито Аякса прославен.
Двамата хвърляха сили при кораб един, но напразно.
Хектор Аякс не сломи, нито кораба с огън подпали,
нито Аякс го отблъсна, че бог Аполон бе до Хектор.
С копие остро в гърдите удари Аякс Теламонов

420 вожда Калетор, когато към кораба тичаше с огън.

Грохна Калетор в прахта, от ръцете му факелът падна.

Щом като Хектор видя със очи братовчеда си свиден,

проснат безжизнен на пращната почва до черния кораб,

громко извика на всички троянци и всички ликийци:

425 „Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци!
Днес не напускайте боя, развихрен на тясно пространство,

ала спасете Калетор, потомък на знатния Клитий,
да не му снемат доспехите, паднал при кораби в стана!“

Тъй каза, своето копие светло запрати в Аякса,
430 но не улучи; срази Ликофрона, потомък на Матор,
мъж китериец, другар на Аякса, живеещ със него,
след като беше погубил човек във свещена Китера.
С копие медно го Хектор рани над ухото, в главата,
както стоеше наред със Аякса; от кърмата рухна
435 наземи възник в прахта Ликофрон и мощта го напусна.

В ужас смразяващ изтръпна Аякс и продума на брат си:

„Мили ми Тевкре! Умря Маторид, наш доверен приятел.

Него, макар и пристигнал при нас от далечна Китера,

ние почитаме в къщи наравно с родители мили.

440 Смелият Хектор сега го уби. А къде се намират
твоите стрели бързосмъртни и лъкът, подарък от Феба?“

Тъй рече. Тевкър разбра и завтечен, до него застана,
носейки лък еластичен и много стрели във колчана.

Тутакси почна да сипе поройни стрели към троянци.

445 Първом умери той Клита, блестящия син Пизеноров,
близък на Полидаманта, сина благороден Пантоев.

Клит бе с юзди във ръце, направлявайки в боя конете.

Той ги подкара натам, где фалангите бяха най-гъсти,

да угоди на троянци и Хектор, но злото го стигна,
450 без да го някой отблъсне, макар че желаеха всички.
Носеща вопли стрела във врата изотзад го прониза:
наземи грохна мъжът, а конете се върнаха мигом,
влачейки с шум колесницата празна. Видя ги веднага
Полидамант властелинът и пръв пред конете
дотича,

455 даде ги на Астиноя, потомък на Протиаона;
и му поръча най-строго да бъде наблизо с конете,
сам пък се смеси отново със първите бойни редици.
Тевкър изпрати стрела и срещу меднобронния
Хектор.

Щеше той боя да спре при ахейските кораби вити,
460 само да беше лишил от душа най-юначния воин.
Скрито това не остана от мъдрия разум на Зевса,
който закриляше Хектор, а слава отказа на Тевкър.
Зевс тетивата, усукана здраво на лъка му точен,
скъса, щом Тевкър в целта заопъва; встрани се
насочи

465 тежката медна стрела, от ръката му лъкът
изпадна.

Тевкър от ужас замръзна и рече на брат си Аякса:
„Горко ни! Зевс ни отрязва военните хитри кроежи!
Същият бог ми изтръгна и лъка сега от ръката,
скъса ми и тетивата, пресукана скоро, която
470 вързах в зори да издържа стрелите, нагъсто
летящи.“

А пък великият син Теламонов, Аякс, му отвърна:
„Ти остави да лежат и стрелите безбройни, и лъка,
мили, щом бог ги разпръсва от злоба сега към
данайци.

Ала със копие дълго в ръце и със щит върху рамо

475 сам се сражавай с троянци и други войници
подтиквай.

Нека без мъка не вземат те нашите кораби крепки,
ако ни нявга надвият; но нека си спомним за боя!“

Тъй каза. Тевкър остави си лъка във своята палатка,
на раменете си метна веднага щит четирипластен,
480 върху главата си мощна наложи шлем, нещо
направен,

с гребен от конска опашка, която се вееше страшно.
Взе си и копие яко със меднозаострен завършек,
мигом навън се завтурна и спря до Аякса наблизо.

Щом като Хектор видя, че стрелите на Тевкър са
спрени,

485 гръмко извика на всички троянци и всички ликийци:
„Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци!
Хайде бъдете мъже и спомнете си бурната сила
тук при ахейските кораби гладки! С очите си зърнах
Зевс как направи безсилни стрелите на воин юначен.

490 Лесно мъжете познават голямата сила на Зевса:
както ония, които дарява със слава по-висша,
също и тия, които потиска и никак не брани.
Днес той смалява аргийската мощ, а на нас ни
помага.

Бийте се вкупом при техните кораби. Ако ли някой
495 тук си намери смъртта от стрела или копие точно,
нека умре! То е чест да загинеш във бой за родина.

[184]

Живи остават след него съпруга и мили дечица;
къща и ценни имоти ще бъдат запазени цели,
ако ахейците с кораби тръгнат за своята родина!“

500 Тъй рече, сила и смелост разпали у всеки троянец.
А пък отсреща Аякс поощряваше своите другари:
„Срам е, аргийци! Сега ни остава или да загинем,
или спасени да бъдем и злото сами да отблъснем.

Щом шлемовеецът Хектор ни бързите кораби вземе,
505 смятате всеки пешком ли да тръгне за своята
родина?

Мигар не чувате как насърчава войските си Хектор,
как се стреми да запали днес нашите кораби в
стана?

Той призовава троянците не на хоро, а на битка.

Нямаме ние ни план, ни съвет по-разумен от този:

510 в бой ръкопашен да смесим с врага си ръце и
геройство.

По-добре в миг да загинем достойно или да живеем,
вместо да страдаме дълго при нашите кораби вити,
мъчени в страшния бой от мъже, несъмнено по-
слаби.“

Тъй каза. Сила и смелост разпали у всеки ахеец.

515 Хектор тогава погуби отблизо водача фокейски,
Схедий, сина Перимедов; Аякс уби Лаодаманта,
син знаменит Антеноров и вожд на отбрана пехота.
Полидамант от доспехи лиши килениеца Ота,
верен приятел на Мегес Филеев и вожд на епейци.

520 Мегес го зърна и с копие Полидаманта нападна.
Полидамант се отдръпна встрани и не беше улучен:
бог Аполон не допусна да падне сред първите в боя.
Право в гърдите на Кройсма уцели със копие Мегес,
Кройсъм със шум се събори, доспехите Мегес му
смъкна.

525 Мигом към него се втурна изкусният с копие Долопс,
опитен в бурната храброст, внук виден на
Лаомедонта,

син първороден на Лампа, най-мощния между
мъжете.

С копие Долопс удари всред щита на Мегес,
притичал

близо, но беше за Мегес защита солидната броня,

530 плътно споена със плочки метални; Филей я донесе
чак от далечна Ефира покрай Селеент
бистроструен.

Гостоприемният цар на герои, Евфит, му я даде,
за да я носи във битки — закрила от удари вражи.
Тя и тогава избави от гибел сина му обичан.

535 Тутакси Мегес прониза със остро копие Долопс;
Той го улучи високо във медния шлем гъстогривест,
гребена с конска опашка преряза; цял гребенът
хвъркна

право в прахта на земята, блестящ от боята
червена.^[185]

Докато с него се биеше Долопс, очакващ победа,
540 цар Менелай гръмогласен пристигна във помощ на
Мегес.

Скритом до Долопс се спря и отзад във гърба го
умери

с копие. Острото жило, напред устремено, промуши
Долопса пряко гърдите и той по лицето си грохна.
Двамата хукнаха в миг да му смъкнат доспехите
медни.

545 Хектор извика към всички бойци, братовчеди на
Долопс:

първо похули герой Меланипа, син Хикетаонов,
който през мирното време, преди да нахлуят
данайци,

волно пасеше в Перкота говеда, пристъпващи бавно.
След като вече дойдоха данайските кораби вити,

550 той се завърна във Троя, изпъкна сред всички
троянци,

тачен в дома на Приама наравно със царските
рожби.

Хектор го викна по име, похули го ядно и рече:
„Тъй ли сега, Меланипе, това ще оставим? И никак
твойто сърце се не трогва, че тук братовчед ти
погина?

555 Виждаш ли тази борба за доспехите светли на
Долопс?

Следвай ме! Бой отдалече не бива да водим с
аргийци:

време е тях да изтребим или те високата Троя
чак до основи да сринат и всички в града да
избият.“

Каза и тръгна; след него пое Меланип богоравен.
560 А Пък Аякс Теламонов подбуждаше вече аргийци:
„Мили! Бъдете мъже във сърцата със срам
благороден!
В тежките битки един се пред други срамувайте
вие!
Който войник се срамува, по-често във бой се
спасява;
който от битката бяга, изгубва защита и слава.“
565 Тъй каза. Те и сами се стремяха врага да отблъснат;
лесно приеха съвета и с медна стена оградиха
своите кораби здрави, но Зевс подпомогна троянци.
Цар Менелай гръмогласен подтикваше тъй
Антилоха:
„Няма от тебе по-млад, Антилохе, сред всички
ахейци,
570 няма по-пъргав с нозете, по-самоотвержен във боя.
Хайде нападай! Дано да убиеш герой от троянци!“
Тъй рече и се отдръпна назад, поощрил Антилоха,
който излезе пред строя и след като вред се озърна,
светлото копие хвърли; троянци отстъпиха мигом,
575 щом се прицели към тях. И замахът не беше
нахалост;
право попадна във вожд Меланипа, син Хикетаонов
втурващ се в боя: до нянката точно в гръдта го
улучи
Наземи с грохот той рухна и мрак му забули очите.
Тъй Антилох налетя, както пес на ранена кошута,
580 тъкмо изскокнала живо от свойто леговище скрито,
гдето ловец я пронизал, сломил коленете ѝ бързи.
Тъй, Меланипе, безстрашният в бой Антилох те
нападна,
за да ти вземе доспехите, ала го Хектор съгледа
и срещу него се впусна в разгара на лютата битка.
585 Колкото храбър герой и да бе, Антилох не изтрая,
мигом побягна във ужас, подобен на хищник виновен,
който, щом куче разкъса или говедар при говеда,

хуква стремглаво, преди да пристигнат мъжете
стълпени,

тъй Несторид се оттегли, а много троянци и
Хектор

590 сипеха с вик нечовешки по него стрели смъртоносни;
спря се и с гръд към врага се обърна, щом стигна при
свойте.

А пък троянци, подобни на лъвове суровоядци,
кораб след кораб нападаха върло по воля на Зевса,
който им вдъхна безпримерна мощ, а ума на данайци
595 вече замая, лиши ги от слава, подтикна троянци.

Зевс във душата си искаше слава да прати на
Хектор,

който да хвърли връз кухите кораби огън развихрен,
неизтощим; и така на Тетида молбата съдбовна
той да изпълни. Кронид промислител внимателно
бдеше

600 блясък от кораб подпален да зърне с очите си само,
мигом тогава той щеше троянци от кораби вражи
с бягство да върне и пак на данайци да спусне
прослава.

С мисли такива насочи към гладките кораби право
Хектор Приамов, а той и самият натам се
стремеше.

605 Бясно връхлиташе Хектор, подобен на буйния Арес
или на гибелен огън, бушуващ във гъста дъбрава:
бяха устата му в пяна, очите му гневни пламтяха
страшно под мрачните вежди, а над слепоочника
шлемът грозно се вееше горе, когато нападаше
Хектор.

610 Верен бранител му беше самият Кронид от ефира,
който със слава и чест го зачете сред много герои,
тъй като той бе орисан за кратък живот на
земята.

Мъдра Атина Палада подготвяше вече за Хектор
смъртния ден — за да падне убит от сина на Пелея.

615 Силом опита героят да скъса редиците бойни,

там, гдето зърне по-много войска и отлични
доспехи;

въпреки своето желание той не може да пробие.

В гъсти редици събрани, ахейците твърдо стояха,
както скала недостъпна на бряг до морето пенливо,

620 дето издържа на силната буря от съскащи вихри
и на вълните стълпени, които се блъскат във нея;
тъй устояха данайци, не бягаха те от троянци.

Хектор, блестящ като пламък, нападаше вредом
тълпата,

както налита на бързия кораб вълна, устремена

625 бурно, подхранена с вятър във облаци черни; и цял е
корабът в пяна и вихърът съска с дъха си в
латната,

а пък моряците бледи треперят от ужас в сърцето,
след като само на косъм избягват смъртта

нежелана,

тъй се вълнуваше силно духът на ахейци в гърдите.

630 Както зъл лъв ненаситен напада безчислени крави
в стадо, което пасе сред голяма и тучна ливада;
а пък пастирът не знае добре да се бори със звяра,
нито умее да брани от смърт виторогите крави,
винаги бърза със първите или с последните в
бягство.

635 Хищникът скоком се втурва в средата, една си
разкъсва,

другите в уплах далеч се разпръсват. Така и ахейци
бягаха всички във трепет от Хектор и татко ни
Зевса.

Хектор тогава уби Перифета, роден във Микена,
син най-любим на Копрей, който нявга отиваше
често

640 с вест при Херакъл юначен от името на Евристия.
Беше синът по-достоеен от своя баща неизвестен:
имаше качества много — да тича добре, да се бие,
с разум блестеше наравно със първите между
микенци.

Слава по-висша на Хектор така Перифет
предостави.

645 Както се беше извърнал, препъна се в края на щита,
чак до петите му дълъг, защита от копия остри.
В него се спъна и възник се просна, а шлемът му
меден

гръмна страхотно и в двете му слепи очи се отекна.
Хектор във миг го съзря и завтурнат, до него
застана,

650 с копие мушна гръдта му, уби го пред свидни
другари.

Те не помогнаха с нищо, макар да скърбяха за него:
всички се плашеха много от богоподобния Хектор.
В бяг приближиха до крайните кораби, първом
запрени

чак до морето: след тях и врагът се изсипа. Ахейци
655 волю-неволю отстъпиха първите кораби вече.
Вкупом сгъстени, останаха още при своите шатри,
без да се пръскат из стана: уплаха и срам ги
държаха,

непрестанно ахейци взаимно си вдъхваха храброст.
Нестор, геренският конник, защитник ахейски, най-
много

660 молеше всеки ахеец, със клетва в баща и във майка:
„Мили другари, бъдете мъже и пред другите хора
срам си вложете в сърцата! И всички сега си
спомнете

своите съпруги и рожби, имот и родители свидни —
както и живите, тъй и умрелите вече отдавна!
665 Аз ви заклевам във тези, които сега са далече:
храбро се дръжете, недейте се впуска във бягство
позорно!“

Тъй каза. Сила и смелост разпали у всеки ахеец.
Тъмният облак^[186] надвиснал Атина им сне от
очите,
пак светлината проблесна от двете страни на
ахейци:

670 както при витите кораби, тъй и в полето на боя.
Те гръмогласния Хектор и много троянци видяха:
някои бяха назад и не влизаха в общата битка,
други се биеха вече край бързите кораби в стана.
Но не допадна на гордия воин Аякс Теламонов
675 там да остане, където стояха и други ахейци.
Той нашироко закрачи по корабни палуби равни,
махащ огромното копие, годно за морските битки,
стегнато здраво със гривни и дълго до двайсет два
лакта.^[187]
Както ездачът изкусен в надбягване лудо с конете
680 четири коня сред много избира и крепко ги свързва,
вихром се спуща по пътя утъпкан към градската
крепост,
много мъже и жени занемели с възхита го гледат
как непрестанно и сигурно той през полето
препуска,
скача от кон върху кон и летят неупорно конете,
685 тъй и Аякс се прехвърляше ловко от кораб на кораб
с крачки големи: гласът му се носеше чак до ефира.
Без да замлъква, той викаше страшно на всички
данайци
своите шатри и кораби най-упорито да бранят.
Миг не остана и Хектор сред куп здравобронни
троянци,
690 ала подобен на черен орел, който с устрем напада
ято от птици крилати, които пасат край реките —
жерави, гъсти или дългошиести лебеди бели,
също тъй Хектор се спусна срещу черноносия кораб:
Зевс го подтикваше днес изотзад със ръката си
едра,
695 заедно с него надигаше в боя войската троянска.
Битка свирепа отново избухна край кораби вити.
Би си помислил човек, че войски неуморни и бодри
влизат във боя: със ярост такава се биеха всички.
Те се сражаваха с мисли различни: ахейците клети
700 смятаха, че ще загинат и няма от зло да избягат,

а пък троянците вярваха, че ще подпалят със огън
 вражбите кораби днес, ще избият мъжете ахейски.
 С мисли такива войските една срещу друга напяха.
 Хектор се хвана за кърмата стръмна на кораб
 презморски,
 705 нов, бързоходен, докаран при Троя от Протезиляя,
 който го никога вече не върна във своята родина.
 Около кораба много ахейци и много троянци
 почнаха да се избиват взаимно във бой ръкопашен.
 Копия, люти стрели не очакваха те отдалече,
 710 близо заставаха двете войски и със жаркост
 еднаква
 битката водеха с остри топори^[188] и бойни секири,
 с мечове прави, големи и с копия медни, двуостри.
 Хубави мечове, имащи дръжки със ивици черни,
 падаха с трясък навред от плещи и ръце на герои,
 715 вчепкани в боя: и черна земята потече във кърви.
 След като Хектор се хвана за кърмата, той я не
 пусна;
 сграбил емблемата с длани, така на троянци извика:
 „Огън носете и дружно надавайте викове бойни!
 Днеска Кронид ни изпрати деня на разплата за
 всичко:
 720 кораби ние да вземем, дошли против божия воля,
 сторили много беди по вина на страхливите наши
 старци. Аз исках да вляза във битка при корабни
 кърми,
 нашите старци ме спряха, не пускаха също
 войската.
 Но ако Зевс далногръмец тогава ума ни замая,
 725 днес той самият напред ни подтиква и в боя ни
 води.“
 Тъй каза. Още по-смело налитаха те на аргийци.
 А пък Аякс не изтрая: стрели го обсипваха често.
 Мислейки, че ще загине, назад се отдръпна за малко
 към седмостъпната пейка^[189] и борда нападан
 напусна.

730 Дебнейки, тука стоеше, отбиваше с копие мигом
всеки троянец, понесъл към кърмите огън
нестихващ.

Без да замлъква, той викаше страшно на всички
данайци:

„Мили другари, данайски герои, слуги на бог Арес!
Хайде бъдете мъже и спомнете си бурната сила!

735 Мигар си мислим, че някой помощник зад нас се
намира

или пък някаква крепост, която от смърт да ни
пази?

Нямаме никакъв град, защитаван със крепостни
кули,

в който сега да се браним с народа към нас
дружелюбен.

Ние сме тук сред полето на стегнатообронни
троянци,

740 чак до морето сме сврени, далеч от земята ни
родна;

само ръцете ни носят избава, не бойната леност!“

Рече и силно замахна със своето копие остро.

Всеки троянец, връхлитащ на кухите кораби в стана
с огън разпален в десница, подбуден от Хектор

Приамов,

745 беше убиван във миг от Аякса със копие дълго.

Воини дванайсет погуби пред кораба в бой
ръкопашен.

[179] Борей бил сърдит на Херакъл, понеже погубил синовете му.

↑

[180] По съвета на Атина бил направен дървеният кон, за който се говори в «Одисея» (VIII, 493 и следващи) и в «Енеида» (II, 15–20). ↑

[181] Старите тълкуватели съобщават, че Ахил разрушил двадесет града. ↑

[182] Наследявали имота и властта първородните мъжки деца. ↑

[183] В Омирово време нямало морски сражения. Когато корабите доближавали неприятелски бряг и били възпирани да стоварят войските си, започвала битка: едните от брега, а другите от кораба. В „Илиада“ под морски битки се разбират именно такива сражения. ↑

[184] Тази мисъл звучи като сентенция и боен призив. Тя се среща и у други гръцки и латински поети; Калин (I, 6), Тиртей (X, 1 и 13), Симонид (103, 3), Хораций («Стихотворения», III, 2, 13) и др. ↑

[185] Конските косми на качулката на шлема били често боядисвани с червена боя. ↑

[186] Преди това поетът не съобщава за изпращане на такъв облак. ↑

[187] Един лакът бил дълъг около 50 см. Копието, значи, е било дълго към 11 метра. ↑

[188] Бравите и секирите били с две остриета, а рядко и с едно острие. В Омирово време служели предимно за сечене, а като бойно оръжие се употребявали рядко. ↑

[189] Пейката била за гребците или за кормчията. Една стъпка като мярка за дължина била равна на 30 см. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ПЕСЕН

ПАТРОКЛИЯ^[190]

Тъй се сражаваха те за красивопалубния кораб.^[191]
А пък Патрокъл дойде при Ахила, водач на войските,
леейки сълзи горещи подобно на извор, клокочещ
с буйни, възтъмни води от скала, за кози
недостъпна.

⁵ Жалост обхвана Ахила божествен, когато го зърна.
Той се обърна към него и думи крилати му каза:
„Що си разплакан, Патрокле, приличаш на малко
момиче,

дето край майка си тича и молейки тя да го вземе,
хваща ѝ дългата дреха и пречи ѝ бързо да ходи,
¹⁰ гледа я милно през сълзи, дано на ръце да го вдигне;
дребни ми сълзи проливаш и ти като него,
Патрокле!

На мирмидонците нещо ще кажеш или пък на мене?
Мигар си чул ти единствен известие ново от Фтия?
Казват, че жив е все още Менойтий, потомък на
Актор,

¹⁵ жив е и татко Пелей Еакид сред мъже мирмидонци.
Ако са двамата мъртви, то бихме тъгували много.
Или ти жалиш аргийци, които безславно загиват
около гладките кораби поради своята неправда?
Хайде кажи ми, не скривай, да знаем и двамата с
тебе!“

²⁰ Коннико дивен Патрокле, дълбоко въздъхнал, ти
рече:

„Сине Пелеев, Ахиле, най-мощен от всички ахейци!
Спри да се сърдиш, днес мъка голяма постигна
ахейци!

Всички, които по-рано във битките бяха най-храбри,
с копие или стрела наранени, остават във стана.
25 В рани лежат Диомед, всепобедният син на Тидея,
славният с копие цар Одисей и Атрид Агамемнон,
а Еврипил е пронизан със люта стрела във бедрото.
Лекари, знаещи церове много, край тях се стараят,
техните рани лекуват, а ти непреклонен оставаш.
30 Ярост такава, каквато изпитваш, дано ме не хване!
Храброст ти имаш, но кой ще получи от нея изгода,
щом не отблъснеш сега от аргийците грозната
гибел?

Нямаш ти милост! Пелей конеборец не ти е
родител,
майка не ти е Тетида! Море и скали недостъпни
35 теб са родили навярно, та имаш сърце като камък!
Ако пророчество още душа и сърце ти тревожи,
ако си нещо узнал от Кронида чрез твоята майка,
мене поне изпрати и със мене войска мирмидонска,
може самият да стана сега светлина за данайци.
40 Ти позволи да покроя снагата си с твоите доспехи.
Ако ли вземат троянците мене за тебе, от боя
ще се откажат. Тогава ахейците ще си отдъхнат,
тъй изтощени: и кратка почивка във бой е почивка.
Ние пък бодрите бихме отблъснали морните лесно
45 чак до стените, далече от кораби и от палатки.“
Клетият и неразумен Патрокъл така го помоли.
Сам със това си изпроси той смърт злополучна и
гибел.

Силно въздъхна Ахил бързоног и така му отвърна:
„Богородени Патрокле, каква ми ти дума продума?
50 Нито пророчество страшно, което уж зная, ме
плаши,
нито ми нещо предаде от Зевс мойта майка
почтена.

Болка несносна без жал ми терзае духа и сърцето,
щом като някой от равен на себе си иска да граби,

дар да му вземе обратно, понеже със власт е погорен!

55 Мъка голяма си имам, понесох страдания тежки.
Тази девица, която във дар от ахейци получих,
с копие аз я спечелих, събаряйки град крепкостенен,
властният цар Агамемнон от моите ръце я
изтръгна,

сякаш съм някакъв жалък изгнаник без чест и
достойнство.

60 Ала сега да оставим това — то е минало вече.
Никак не бива да храня в сърцето си злост
непрестанна.

Аз заявих, че гнева си не ще обуздая, преди да
стигне до моите кораби бойният шум и борбата.
Но облечи си плещите със моите прочути доспехи
65 и поведи мирмидонци, които обичат войната,
щом като черния облак троянски обгражда със сила
нашите кораби вити, а с натиск аргийци са спрени
чак до приморския пясък на малко пространство от
суша:

целият град на троянци безстрашно излезе на
пристъп.

70 Вече не виждат отблизо челото на шлема ми лъскав.
Скоро те щяха да бягат и с трупове ями да пълнят,
само Атрид Агамемнон да бе благосклонен към мене!
Днеска троянците водят войната край нашия лагер.
Ето в ръцете на цар Диомеда сега не беснее

75 здравото копие, за да опази от гибел данайци;
звук от устата омразна на цар Агамемнон не чувам,
ала навред се разнася гласът на убиеца Хектор,
смело подтикващ троянци, които със викове гръмки
пълнят изцяло полето и в боя надвигват ахейци.

80 Хайде, Патрокле, закриляйки стана от гибел,
нападай

мощно троянци, не давай да палят със огън
развихрен

нашите кораби, нас да лишат от завръщане свидно.

Ти ме послушай какво ти поръчвам сега да направиш,
да ми спечелиш и почит, и слава пред всички
данайци,

85 та да ми върнат обратно девицата хубавобуза,
заедно с нея да пратят и дарове скъпи за мене.

Щом враговете отблъснеш от стана, назад се
завръщай!

Даже и Зевс силногръмец да би те отрунал с успехи,
сам ти недей да се биеш без мен с войнолюбци
троянци,

90 тъй като ще ми отнемеш голямата чест и прослава.
Нито в борба възгордян и изтребил мнозина
троянци,

ти не повеждай надменно войската наблизко до Троя,
та от Олимп да не влезе във битката някой
всевечен:

Феб Аполон далномерец премного обича троянци.

95 Бързите кораби щом защитиш, завърни се при мене,
двете войски остави да се бият отново в полето.

Татко наш Зевсе, богиньо Атино и ти, Аполоне!

Нито един от троянци дано не избегне смъртта си,
също и никой аргиец, а двамата ний да останем,

100 за да съборим сами крепостта на свещената Троя.“

Тъй си говореха дружно Ахил бързоног и Патрокъл.

А пък Аякс не изтрая, от чести стрели притесняван:
планът на Зевс и троянците славни сега го сломиха
с удари. Край слепочника светлият шлем му

ехтеше

105 с гръм страховит, а безспирно той беше замерван в
самия

обръч на шлема: умора почувствува в лявото рамо —
с него той винаги носеше щита си бляскав. Троянци,
хвърляйки много стрели, не можаха дори да го
мръднат.

Дишаше често и тежко Аякс, а потта му течеше

110 струйно по цялото тяло: не можеше дъх да поеме.

Вече отвед се натрупваха нови беди към бедите.

Хайде кажете ми, музи, дарени с дворци олимпийски,
 как на ахейските кораби огънят първо попадна!
 Хектор наблиз дотича и рязко удари Аякса
 115 с меча си тежък във дългото копие, с дръжка от
 ясен,
 горе до плътния връх и отсече му остро жило.
 Копие, вече безвърхо, размаха Аякс Теламонов:
 медният връх надалече със звек отлетя на земята.
 Трепна Аякс безупречен, познал в това божя намеса:
 120 всичките планове в боя преряза му Зевс далногръмец,
 силно желаещ победа сега на троянци. Отстъпи
 мигом Аякс, а троянци захвърляха огън нестихващ.
 Пламъкът неугасим се разпръсна по бързия кораб.
 Кърмата лумна в пожар. И тогава Ахил богоравен
 125 двете бедра си заудря и тъй на Патрокла продума:
 „Бързай, Патрокле божествен, прославен във бой с
 колесници!
 Виждам с очите си буйния огън сред кораби в стана.
 Само дано ги не вземат и пътя за бягство
 отрежат!
 Въоръжавай се скоро, аз сам ще ти свикам
 войската.“
 130 Каза така, а Патрокъл облече се в мед заблестяла.
 Първо на своите пищали той два наколенника
 сложи,
 хубави, стегнати крепко с токи от сребро изковани.
 Върху гърдите си после надяна и ризница здрава,
 бронята пъстра и звездна на бързия внук на Еака.
 135 Меча му сребърногвозден със ремък праметна през
 рамо,
 сетне пое във ръката си щита огромен и плътен.
 Върху главата си мощна положи шлем, нещо
 направен,
 с гребен от конска опашка, която се вееше страшно.
 Взе си две копия яки, които му точно прилягат.
 140 Само не взе той огромното копие на Еакида —
 тежко и твърдо, което не можеше никой ахеец

в боя да мята — Ахил благороден го хвърляше само,
копие, дето бе Хирон предал на баща му Пелея
от върхове пелионски за сигурна смърт на герои.

145 Автомедонт бе накаран да впрегне веднага конете,
най-много него Патрокъл почиташе, но след Ахила
мъжеубиец, че бе му най-предан при вражия напор.
Автомедонт му запрегна в ярема конете крилати —
Ксанта и Балия, дето летяха подобно на вятър.

150 В тучна ливада пасейки стадата си край океана,
харпия страшна, Подарга, конете роди от Зефира.
Трети към впряга бе включен отличният в бягане
Педас.

Нявга Ахил го доведе, взел Еетионова Тива.

Педас бе смъртен, но тичаше както конете
безсмъртни.

155 А пък Ахил обикаляше вред мирмидонци и всички
пращаше да си надянат в палатките своите
доспехи.

Както неистови вълци със сила безмерна в гърдите,
хванали вдън планината огромен елен-виторожец,
стръвно го ръфат — муцуните техни от кръв са
червени,

160 в глутница тръгват тогава към извора
синкавоструен,

с тънки езици отгоре те лочат водата обилна,
после започват да бълват съсирена кръв от елена.

Те са безстрашни по дух и с подути от плячка
коречи;

тъй първенци и водачи от сбраните там
мирмидонци

165 идваха шумно при смелия спътник на внука Еаков.
А пък Ахил всепобеден сред тях се изправи припряно,
карайки в боя да влязат коне и мъже щитоносци.

Бързите кораби бяха на брой петдесет, със които
беше пристигнал при Троя висока Ахил боголюбен,

170 верни гребци петдесет^[192] при веслата на всеки
сediaха.

Тури петима водачи, войската навред да командват,
сам пък стоеше начело на всички със власт най-
голяма.

Водеше първия отред Менестий, герой
пъстробронен,
син на реката Сперхей, със води от небето направо.

[193]

175 Него роди Полидора, Пелеева щерка прекрасна,
спала със бога Сперхей — със безсмъртен, макар да е
смъртна,

според мълвата обаче — със Бора, сина Периеров.

Бор се ожени за нея, заплащайки откуп безчетен.

Водеше втория отред във боя юначният Евдор:

180 бе го родила мома Полимела, отлична във танци,
щерка Филантова. Бързият Хермес я много обикнал,
щом я видял да играе хоро, сладкогласно да пее
в чест на прочутата със златни стрели Артемида
ловджийка.

Хермес-закрилник се вмъкнал веднага във нейната
стая,

185 тайно при нея полегнал и тя го дарила с потомък —
Евдор красавец, в надбягване пръв и в сражения
бляскав.

Щом пък Илития, даваща помощ при болки родилни,

него изведе на белия свят и той слънцето зърна,

силният мъж Ехеклей мирмидонски, потомък на

Актор,

190 майка му взе за съпруга, заплащайки откуп
несметен.

Старият вече Филант го отхрани, грижовно
отгледа:

и го обичаше, както се собствено чедо обича.

Водеше третия отред героят Пизандър Мемалов,

който изпъкна сред всички мъже мирмидонци във боя

195 с копие, но след Патрокла, другаря любим на Ахила.

Вожд на четвъртия отред бе конникът, старият
Феникс.

Алкимедонт, син Леарков, предвождаше петия отред.

След като всички отряди строи със такива водачи, гръмко Ахил заговори и слово сурово им каза:

200 „Вий, мирмидонци, недейте забравя ония заплахи грозни, които от стана отправяхте все към троянци

в дните, когато от гняв бях обхванат и мен ме винехте:

«Горди Ахиле! Със жлъч си откърмен от твоята майка!

Клети! Насила от ярост задържах ти своите другари.

205 Ний с мореходните кораби нека дома да си тръгнем, щом като злоба опасна духа ти така е обзела!»

Думи такива неспирно ми сипехте, сбрани при мене.

Днеска настъпва великото дело, което мечтахте.

Всеки със храбро сърце да се бие сега със троянци!“

210 Рече така и разпали у всекиго сила и смелост.

Щом като царя си чува, фалангите в миг се сгъстиха.

Както зидарят издига от камъни, плътно слепени,

зидове яки на къща висока в защита от вихри,

тъй се допираха шлемове светли до щитове медни.

215 Шлем бе до шлема там, щит бе до щита, човек до човека.

Гривести шлемове тясно досягаха гребени медни:

толкова бяха нагъсто строени войските ахейски.

Първи пред всички стояха двамина герои в доспехи —

Автомедонт и Патрокъл, от порив еднакъв обзети:

220 винаги пред мирмидонци да влизат във яростни битки.

А пък Ахил си отиде във своята разкошна палатка,

вдигна капак на ковчег велелепен. Във бързия кораб

сребърнонога Тетида му сложи сандъка нашарен,

пълен с хитони, с килими и дрехи, закрила от вятър.

225 Там се намираше също и чаша, направена вещо.

Никой от смъртните с нея не пиеше огнено вино,
а възлияния правеха само на татко ни Зевса.
Чашата взе от ковчега, изчисти я първо със сяр,
после я сърчно обля със вода бистроструйна, обилна,
230 сам си ръцете изми и напълни я с вино искрящо.
Спря се в средата на двора, с очи към небето
започна
вино да лее и скрит не остана за Зевс гръмолюбец:
„Зевсе додонски, царю пеласгийски,^[194] живеещ
далеко,
властно царуващ в студена Додона! Жреците ти
дружно
235 с тебе живеят и спят на земята с нозе неумити.^[195]
Както преди ме послуша, когато аз тъжен те
молих,
та ме почете и тежко наказва войската ахейска,
също и днеска те моля, ти пак изпълни ми молбата:
сам ще остана при моите кораби в стана, обаче
240 в боя изпращам Патрокла с мнозина мъже
мирмидонци.
Ти, силногръмецо Зевсе, дари му успехи и слава!
Дръзко стори му сърцето, та Хектор Приамов да
види
може ли моят приятел самичък да води войната,
или ръцете му мощни свирепствуват необоримо
245 само когато аз влизам със него в разгара на боя.
След като вече отблъсне той шумната битка от
стана,
здрав да се върне отново при нашите кораби бързи
заедно с всички доспехи и също с юначни другари.“
С тия слова се помоли. Послуша го Зевс
промислител,
250 част от молбата изпълни, а другата част му
отвергна:
пусна Патрокла далеч да оттласне войната от
стана,
ала отказа му жив да се върне обратно от боя.

След като вино възля и на татко ни Зевс се помоли,
в шатрата влезе Ахил и там чашата тури в ковчега,
255 после излезе и спря пред палатката, искайки още
сам да погледа ужасния бой на троянци с ахейци.
В своите доспехи войските начело с Патрокла поеха,
за да нападнат надменно и смело войската
троянска.

Бързо се втурнаха, като оси от гнезда покрай пътя,
260 гдето деца неразумни по навик ги дразнят най-
често,

сърдейки върло осите свирепи в гнездата крайпътни,
обща беда безразсъдно навличат така на мнозина;
ако ли някога пътник, наблизко минаващ, неволно
само докосне осите, те с дръзки сърца незабавно
265 вкупом връхлитат на него в защита на своите
рожби;

тъй мирмидонците дружно със дух и сърцатост
осийна

в миг полетяха от стана и вой неугасващ ехтеше.

Гръмко извика Патрокъл, подбуждайки своите
другари:

„Вий, мирмидонци, другари на славния син на Пелея!
270 Хайде, бъдете мъже и спомнете си бурната сила,
чест да дадем на Ахила, най-храбрия между аргийци,
сбрани край кораби кухи, че вий сте бойци
ръкопашни!

Своята грешка да види и властният цар Агамемнон,
който съвсем не зачете най-храбрия между ахейци.“

275 Каза така и разпали у всекиго сила и смелост.
В гъсти редици войските нападнаха дръзко троянци:
станът отекна страхотно от бойния вик на ахейци.
Щом пък троянци видяха юначния син на Менойтий,
блеснал във медни доспехи, и с него коларят му
славен,

280 всички се сепнаха духом; войската във смут
се раздвижи. Сметнаха, че е пристигнал от стана
Ахил богоравен,

вече гнева си смирил, помирен със ахейци напълно.
Вред се озърташе всеки къде от смъртта да избяга.
Пръв се прицели Патрокъл със своето копие светло
285 точно в средата, където нападаха много троянци
стръмната корабна кърма на Протезилая
мъжествен.

Тежко удари Пирехма, довел конеборци неонци,
волно живеещи в град Амидон до широкия АксиЙ.
Той го прониза във дясното рамо, Пирехъм изохка,
290 възник в прахта се събори, неонците хукнаха в ужас:
всички обърна във бягство Патрокъл, синът на
Менойтий,
щом им погуби водача, най-доблестен в лютите
битки.

Той ги отблъсна назад, угаси избуялия огън.
Кораба, вече почти изгорял, изостави. Троянци
295 бягаха с вик вледеняващ, данайци се сипнаха бързо
около гладките кораби, шум непрестанен ехтеше.
Както Зевс мълниесборец от връх недостъпен
когато

сред планината огромна разпръсне гъст облак
надвиснал,

виждат се всички скали, долини, върхове остроъзби,
300 а от небето навред се разстила ефирът безкраен,
тъй и данайци, отбили от кораби огъня пламнал,
дъх си поеха за малко, но боят не спираше никак.

Още троянци не бягаха от войнолюбци ахейци,
нито напускаха в ужас извитите кораби черни;
305 здраво стояха във строя, отстъпваха само насила.
Битката вредом кипеше и вожд покосяваше вожда.
Първо Патрокъл, юначният син на героя Менойтий,
с копие остро улучи бедрото на Ареилика,
който бе тъкмо побягнал, медта го просвредли
изцяло,

310 счупи му яката кост, повали го с лице към земята.
Цар Менелай гръмогласен умери Тоанта в гърдите,

там, гдето бяха открити от щита, отне му живота.

Щом Филейд пък видя, че Амфикъл налита прикрито,

той изпревари и пръв го удари високо в бедрото,
315 гдето стои най-дебелият мускул в човешкото тяло;
жилите с мед му преряза и мрак му забули очите.

Вожд Антилох Несторид нарани пък Антимния с остро

копие, в миг му промуши корема със медното жило.

Падна героят наблизо, но Марис веднага се спусна
320 с копие към Антилоха, че беше разсърден за брат си:
спря пред трупа и преди да стовари медта в Антилоха,

богоподобният вожд Тразимед изпревари и точно Мариса в рамото шибна, а острото копие смъкна мускула цял от ръката, на дребно костта му начупи.

325 Марис се шумно събори и мрак му забули очите.

Тъй че със двамата сина на Нестор Нелеев убити, слязоха в Ереб двамина другари на цар Сарпедона, копиеборци отлични, потомци на Амизодара, който отхрани свирепа Химера за зло на мнозина.

330 А пък Ойлеев Аякс се затича срещу Клеобула, сграбчи го жив и объркан съвсем в суматохата бойна,

в шията с меч го перна и силата в миг му премахна, целият меч се затопли от струйната кръв на героя: алена смърт със всесилна съдба му затвори очите.

335 Влязоха в бой Пенелей беотиец и Ликон от Троя; хвърлиха копия медни и двамата, ала напразно.

После се втурнаха с мечове. Ликон срази Пенелея в конската грива на шлема; до дръжката меча си счупи,

а Пенелей го улучи във шията чак под ухото,

340 целия меч надълбоко потъна, главата увисна,

само на кожа държана: отлитна животът на Ликон.

Вожд Мерион пък настигна с чевръсти нозе
Акаманта;

в рамото той го уцели, едва в колесницата скочил.
С шум Акамонт се катурна и мрак му забули очите.

345 Идомений Ериманта умери със мед безпощадна
право в устата, и жилото мина под мозъка ниско,
белите кости му счупи, зъбите от корен изкърти,
двете му светли очи се напълниха с кърви червени,
кръв му течеше от ноздрите и от устата разбита:
350 черният облак на смърт безпощадна отвед го
обгърна.

Всеки от тези данайски водачи уби по троянец.
Както зли вълци налитат на агнета или козлета,
грабват ги с бяс от стадата, разпръснати сред
планините,

щом е пастирът небрежен. Когато ги вълците
зърнат,

355 стръвно разкъсват веднага безсилните плахи
животни,

тъй и данайци нападаха диво троянци, които,
спомнили шумното бягство, забравиха бурната сила.

А пък Аякс исполински напираше все да улучи

Хектора меднохитонен, но вещият в битките
Хектор,

360 скри раменете си снажни зад щита от бикова
кожа,

вслушан в свистеж на стрели и в звънтене на копия
остри,

вече разбираше ясно, че губи победата в боя,
ала оставаше още и бранеше свидни другари.

Както по чисто небе от Олимп изведнъж се понася

365 облак, когато Кронид гръмовержецът буря изпраца,
тъй от ахейските кораби бягство и глъч се надигна.

В строй не можяха троянци да минат обратно.

Конете вихреноноги със мъка изведоха Хектор от
боя,

вече напуснал войските, които възпираше ровът.

370 Много коне бързолетни изчупиха процепи в рова,
а колесниците царски оставиха в него строшени.
Буйно Патрокъл се спусна, подтиквайки своите
данайци,
зло за троянци замислил: те бягаха с викове в ужас,
пълнеха всички пътеки, понеже се пръснаха; кълбом
375 прах се изви до небето, конете им еднокопитни
право към Троя поеха от кораби и от палатки.
Гдето Патрокъл съглеждаше струпани много
троянци,
там се насочваше с вик, изпопадаха ничком герои
под колела колеснични и рухваха с шум колесници.
380 Устремно минаха рова конете безсмъртни и бързи,
дадени от боговете в подарък блестящ на Пелея.
Те непрестанно летяха, Патрокъл преследваше
Хектор
да го удари; но пак го спасиха конете му леки.
Както наесен пръстта почерняла трепери от буря,
385 щом като Зевс промислител изпраща поройни
валежи,
люто разсърден със дух негодуващ на смъртните
хора,
дето в съветите силом прокарват решения криви,
нямайки страх от мъстта на безсмъртните,
правдата газят;
всички реки по земята с води изобилни прииждат,
390 склонове свличат и в мътни и буйни порои
отмъкват,
с грохот се вливат най-после в морето, кипящо от
пурпур,
рукнали от планините, съсипват делата човешки —
тъй и конете троянски задъхани тичаха с трясък.
В боя Патрокъл разкъса троянските първи редици
395 и ги притисна отново към кухите кораби в стана,
без да допусне със бягство стремглаво в града да се
скрият,

втурнат ги погна сред стана между крепостта и реката,

бурно убиваше той и мъстеше за много другари.

Първом прободе със копие светло Проноя в гърдите,
400 там, гдето бяха открити под щита, скоси му нозете.

С шум се събори Проной, а Патрокъл се хвърли към Тестор,

син на Енопа, присвит в колесницата, лъсната гладко.

Тестор, обхванат от ужас, изпусна веднага юздите.

Близо Патрокъл дотича и с копие в миг го промуши
405 в дясната буза: то рязко премина през белите зъби.

Тестора от колесницата с вбитото копие дръпна,
както рибар, на отвесна скала до морето приседнал,
риба голяма изтегля със шнура на въдица медна;
тъй Енопида позинал повлече той с копие светло.

410 Тестор се ничком простря и душата го мигом напусна.

После Патрокъл срази Ерилая, нападащ упорно,
с камък го шибна в главата, която на две се разцепи
в шлема му тежък — той ничком се смъкна в прахта
на земята.

Тутакси смърт душегубна обгърна отвред Ерилая.

415 Сетне Патрокъл уби Ериманта, Епалта, Ифея,
Пирия и Тлеполема, а също така Полимела,
син на Аргея, Евипа и Ехия, и Амфотера.

Всички един подир друг повали на пръстта
плодородна.

Цар Сарпедон щом съгледа безпоясни^[196] свои
другари,

420 паднали мъртви сега от Патрокла, сина на
Менойтий,

думи обидни отпрати към богоподобни ликийци:

„Срамно, ликийци! Къде вие бягате? Колко сте
бързи!

Аз ще отида наблизо самичък да видя героя,

който надвива и много злини на троянците стори,
425 че на мнозина прочути водачи сломи коленете.“

Каза така и с доспехите от колесницата скочи.

Щом го съгледа Патрокъл, и той в миг от своята
рипна.

Както два ястреба, с нокти извити и клюнове криви,
грозно крещят и се бият над зъбер висок,
недостъпен,

430 тъй се нападнаха с ярост и двамата, викайки
страшно.

Жалост обхвана Кронида, когато ги зърна в двубоя.

Той заговори на Хера, рождена сестра и съпруга:

„Тежко ми! За Сарпедон, най-обичния мъж, е решено
в боя да бъде сразен от Патрокла, сина на

Менойтий.

435 Вече две мисли различни сърцето ми силно вълнуват:
жив ли да грабна сега от плачевния бой Сарпедона
и да го скрия далече в земята на Ликия плодна,
или пък да го погубя с ръцете на вожда Патрокъл.“

А волооката властница Хера така му отвърна:

440 „Зевсе Крониде всесилен! Какви ми ти думи
продума?

Искаш ли смъртен човек, от съдбата отдавна
обречен,

ти да избавиш отново от тъжната смърт на
войната?

Действуй! Никой от нас боговете това не желае.

Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:

445 ако ти жив Сарпедона изпратиш във родната къща,
смятай, че може и друг от безсмъртните да
пожелае

своето чедо любимо да грабне от лютата битка,

тъй като много деца на безсмъртни^[197] се бият
наблизо

край крепостта на Приама. Ти гняв ще събудиш у
всички.

450 Ако ли ти Сарпедона обичаш и страдаш за него,

то остави го най-сетне в полето на бурната битка
мъртъв да падне, сломен от Патрокла, сина на
Менойтий,

ала веднага, когато душа и живот го напуснат,
заповед дай на Смъртта и на сладкия Сън да го
вземат

455 и отнесат надалече в обширната Ликия плодна.

Там ще го сложат във гробница братя и други
роднини,

стълб ще издигнат над нея: това е за мъртвите
почит.“

Тъй каза. Чу я бащата на хората и боговете.

Кървави капки^[198] започна да ръси Кронид на земята

460 в чест на сина си обичен, когото героят Патрокъл
бе отреден да убие при Троя, далеч от родина.

Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,

копие остро изпрати Патрокъл срещу Тразимеда,

който бе смел и прославен служител на цар
Сарпедона.

465 Той го умери в корема под пъпа, скоси му нозете.

Цар Сарпедон се прицели в Патрокла със копие
светло,

но не улучи, а в дясната плешка удари той Педас,

коня му, който изцвили и в миг си загуби душата,

рухна с ужасно пръхтене в прахта и духът му
изхвъркна.

470 Двата пък коня встрани се отдръпнаха, скръцна
яремът,

сплетени бяха юздите, щом наземи падна логоят.

Славният Автомедонт за бедата лекарство намери:

меча си дълъг извади, висящ край бедрото му здраво,

сръчно отрязва веднага логойския ремък на Педас.

475 Двата останали коня във ред под юздите запряха.

Почнаха пак душегубен двубой Сарпедон и
Патрокъл.

Пак Сарпедон не улучи със своето копие светло.

Острият връх прелетя на Патрокъл край лявото
рамо,

без да засегне героя. Патрокъл след туй се прицели,
480 своето копие медно с ръка не запрати напразно:
то в диафрагмата стигна, която допира сърцето.
Грохна с ехтеж Сарпедон като дъб или бяла топола,
или пък бор, който сръчно в леса дърводелци
отсичат

с брадви, наточени скоро, греда да приготвят за
кораб.

485 Тъй Сарпедон пред конете и пред колесницата легна;
проснат, той стенеше, сграбил земята, потънала в
кърви.

Както нападнат внезапно от лъв сред стада и
разкъсан

бик тъмнориж, угоен сред говеда, пристъпващи
бавно,

с грозно мучене веднага погива от лъвската челюст,
490 тъй разлютен предводителят на щитоносни
ликийци,

вече сразен от Патрокла, завика другаря си свиден:
„Мили ми Главке, герой сред мъжете! Сега ти си
длъжен

копиеносец да бъдеш и воин с душа дръзновена.

Ако си пъргав, отдай се всецяло на тежката битка.

495 Първом иди да обходиш ликийските смели водачи,
вред ги подтиквай без страх да се бият за цар
Сарпедона.

После и сам се сражавай за мене със мед
смъртоносна.

Инак през всичките дни занапред аз ще бъда за тебе
срам и позор неизказан, щом днеска доспехите мои
500 смъкнат ахейци от мене, загинал край кораби в
стана.

Дръж се геройски, а също и всички бойци
насърчавай!“

Тъй каза. Мигом смъртта му забули носа и очите.

Стъпи Патрокъл с нозе връз гърдите му едри и
дръпна

своето копие, чак диафрагмата с него измъкна;
505 заедно с острото копие той му изтръгна душата.
А мирмидонци едвам задържаха конете пръхтящи,
вече готови да бягат, че бе колесницата празна.
Горестно Главк затъгува, чул сетния зов на героя.
Ярост обзе му сърцето, че сам не може да помогне;
510 с длан си притискаше рамото, мъчен от рана,
която нему, нападащ, нанесе със лък от стената
висока Тевкър,

отблъсквайки ловко бедата от своите другари.
Главк се помоли горещо на бог Аполон далнострелец:
„Чуй ме ти, боже, където да бъдеш: сред Ликия
плодна

515 или във Троя! Отвсякъде можеш да чуеш човека,
смазан от скърби, каквито и мене постигнаха
днеска.

Имам аз рана опасна, ръката ми тръпне от болки,
още не може кръвта да засъхне, която изтича
струйно, а моето рамо остава съвсем вцепенено.
520 Копие вече не мога да взема, не мога да вляза
повече в бой с враговете. А падна най-личният воин

цар Сарпедон: не помогна Кронид и на своето чедо.
Моля те, боже, сега изцери ми опасната рана,
острите болки смекчи и дари ме със сила юнашка,
525 за да подтикна към битка ликийските мои другари,
също и сам да се бия за мъртвото тяло на вождя.“
Тъй се помоли тогава и Феб Аполон го послуша.
Тутакси болките спря, пресуши от дълбоката рана
черната кръв и в сърцето му вдъхна голямо
геройство.

530 Главк го усети в гърдите си мощни, зарадва се
много,
тъй като богът велик му изпълни веднага молбата.
Първом обходи той вредом ликийските смели водачи

й ги подбуди във бой да се впуснат за цар Сарпедона.
После със крачки широки отиде при знатни
тroyанци:

535 Полидаманта Пантоев и при Агенора божествен,
още при вожда Енея и меднохитонния Хектор.
Близо застана до тях и крилати слова им продума:
„Хекторе! Своите съюзници вече съвсем си
забравил!

Те пък за тебе, далеч от другари и мила родина,
540 гинат безспирно; а ти не желаеш сега да ги браниш.
Мъртъв е цар Сарпедон, щитоносни ликийци
предвождащ,
който закриляше Ликия с правда^[199] и собствена
сила.

Медният^[200] Арес без жал го уби чрез мощта на
Патрокъл.

Хайде, другари, със гняв във сърцата елате на
помощ,

545 да му не вземат доспехите, с тялото да не се гаврят
тук мирмидонците, много сърдити за тия данайци,
с копия дето избихме при техните кораби бързи.“
Каза. И мъка без мяра обхвана всецяло тroyанци,
тъй като цар Сарпедон бе защита на тяхната
крепост,

550 нищо че бе чуждоземец; във помощ дойде на
тroyанци

с много войски и сред тях той изпъкна във битки
различни.

С ярост голяма се втурнаха всички напред към
данайци,

Хектор вървеше пред тях, разлютен за смъртта на
героя.

Дръзкото мъжко сърце на Патрокъл разпали ахейци.

555 Първом подбуди Аякси, за бой и сами зажаднели:
„Вие, Аякси, напред във сражение влезте охотно,
както по-рано се бийте сега, а дори и по-храбро!

Падна мъжът, покатерил се пръв на стената ахейска.

Нека да грабнем трупа Сарпедонов, за срам да го сторим.

560 От раменете му нека да смъкнем доспехите, нека с мед безпощадна убием ония, които го бранят!“
Тъй рече. Те и сами се стремяха врага да отблъснат.
След като двете войски се строиха във бойни редици:

тука троянци с ликийци, а там мирмидонци с ахейци,
565 викайки страшно, се сблъскаха в битка за мъртвото тяло:

грозно ехтяха доспехите медни на всички герои.
Нощ смъртоносна изпрати Кронид над свирепата битка,

за да направи борбата за своето дете по-жестока.
Първо троянци оттласнаха с бой бързооки ахейци.
570 Сред мирмидонците падна герой не най-лош между всички

сам Епигей богоравен, син на Агаклея мъжествен,
който по-рано царуваше в своя Будей многолюден.
След като в къщи неволно уби братовчед си достоен,
той се укри при Пелея и сребърнонога Тетида.

575 Те го изпратиха тук с мъжегубеца страшен, Ахила,
да се сражава с троянци при хубавоконната Троя.
Тъкмо трупа Епигей бе докоснал и Хектор го перна с камък направо в главата, която на две се разцепи в шлема му тежък: и ничком той рухна над мъртвото тяло:

580 смърт душегубна навред се разсипа покрай Епигея.
Мъка Патрокла обзе за убития вече приятел.
Хукна през първите в боя, подобен на ястреб връхлитащ,

който изплашва и гони скорците и черните гарги;
тъй ти, Патрокле, прославен във бой с колесници, се стрелна

585 срещу ликийци, троянци, сърдит за другаря си верен.

Ти Стенелая, обичния син Итеменов, удари
в шията с камък огромен, преряза му вратните
жили.

Светлият Хектор отстъпи, а с него и първите в боя.
Колкото копие дълго в полето далече отлита,
590 щом като мъж го захвърля, изпитвайки своята сила
при състезание с друг или в бой с врагове душегубци,
толкова само троянци отстъпиха там пред ахейци.
Главк, щитоносни ликийци предвождащ, се първи
извърна,

мигом със устрем се впусна, уби Батиклея юначен,
595 чедо любимо на Халкон, живеещ щастливо в Елада,
сред мирмидонци изпъкващ с успех и с голямо
богатство.

Главк се обърна внезапно, срази Батиклея в гърдите
с копие, тъкмо последният с бяг го настигаше вече.
Грохна с тътнеж Батиклей и покруса обхвана
ахейци.

600 Падна герой благороден, ликуваха гръмко троянци.
Спряха и скупчени в кръг се събраха край Главка.
Ахейци,

помнейки все храбростта, към врага устремиха
мощта си.

Там Мерион порази Лаогона, боец шлемоносец,
дързостен син на Онетор, известен сред своите
троянци,

605 жрец на Кронида идейски, наред с боговете
почитан.

Под челюстта до ухото си го хласна; изхвъркна
бързо духът му от тялото — страшният мрак го
обгърна.

Своето копие медно изпрати Еней в Мериона,
за да умери героя, прикриван от щита огромен.
610 Но Мерион го съгледа, отбягна опасния удар,
ловко наведен; и дългото копие мина зад него,
право в земята заседна и краят му дълго трепера,
докато буйният Арес му скърши свирепата сила.

Тъй острието на царя Енея, забито в земята,
615 трепкаше; метнато беше нахалост от яка десница.
Ярост обхвана Енея и той се провикна високо:
„Щеше сега, Мерионе, макар да си опитен в танци,
моего копие теб да смири, ако бях те улучил.“
Славният с копие вожд Мерион на Енея отвърна:
620 „Много е трудно за тебе, Енее, макар да си силен,
сам да гасиш мъжеството на всички ония, които
в бой срещу теб се опълчват открито: родил си се
смъртен.
Ако ли острата мед те уцели сега във гърдите,
нищо, че ти си юначен, уверен във своята десница,
625 слава на мен ще дадеш, а духа си — на конника
Хадес.“
Тъй каза. Мощният син на Менойтий със гняв го
упрекна:
„Ти, Мерионе, макар и достоен, защо тъй говориш?
Няма с обиди троянците ти от трупа да прогониш,
драги; преди това още мнозина земята ще глътне.
630 В боя победа с ръце се печели, в съвета — със речи.
Никаква нужда днес няма от думи, а само от
битки.“
Каза и тръгна, след него забърза героят божествен.
Както ехтеж се надига от брадви и яки дървари
между планински клисури и много далече се чува,
635 тъй се понесе тогава сред земната твърд
ширнодрумна
трясък от мед и от кожи, от щитове, здраво
сглобени,
удряни с мечове тежки и с копия медни двуостри.
Даже и най-прозорлив мъж не би разпознал
Сарпедона,
тъй като беше покрит от глава до пети с
многобройни
640 остри стрели, изпоцапан със прах и засъхнали кърви.
Двете войски непрестанно се струпваха в бой край
трупа му.

Както мухи забръмчават в кошара край съд за доене
пролетно време, когато ведрата се пълнят със
мляко,

тъй непрестанно войските се скупчваха в бой край
трупа му.

645 Зевс не отвърна от битката своите очи лъчезарни,
всички следеше безспир и в духа си прехвърляше
много

мисли за близката смърт на Патрокъл, все още
решаващ

днес ли в разгара на боя блестящият Хектор и него
с копие тъй да убие до цар Сарпедон богоравен

650 и да му смъкне доспехите от раменете, или пък
бойния труд за мнозина сега да засили Патрокъл.

Дълго премисляше той и накрая прие за полезно:

смелият верен другар на Ахила, сина на Пелея,

пак да прогони троянците и меднобронния Хектор

655 близо до градската крепост, духа на мнозина да
вземе.

Първо направи безсилно сърцето на Хектор
Приамов:

той в колесницата скочи, побягна и викна да бягат

други троянци — разгатна везните свещени на
Зевса.

Там не останаха даже и смели ликийци, а всички

660 бягаха, зърнали цар Сарпедона, пронизан в сърцето,
проснат сред купища мъртви: погинаха много край
него,

след като Зевс бе развихрил такава борба непосилна.

А мирмидонците снеха доспехите на Сарпедона,

медни, блестящи, които юначният син на Менойтий

665 даде на своите другари назад да откарат във стана.

Облакосборецът Зевс заговори на бог Аполона:

„Мили ми Фебе! Сега изнеси надалеч от стрелите

цар Сарпедона, изтрий му от тялото черните
кърви,

а след това го вземи и умий със вода от реката,

670 на го с елей амброзиен натрий, облечи го с нетленни дрехи,

а после го дай на двамината бързи водачи —
сладкия Сън и Смъртта безпощадна, известни близнаци.

Те ще го в миг отнесат във земята на Ликия ширна,
там ще го сложат във гробница братя и други роднини,

675 стълб ще издигнат над нея: това е за мъртвите почит.“

Тъй каза. Бог Аполон далномерец послуша баща си,
с устрем се спусна от Ида висока във лютата битка,

в миг Сарпедона божествен измъкна встрани от стрелите,

сам недалеч го изтегли, изми го с вода от реката,

680 на го намаза с елей амброзиен, облече с нетленни дрехи,

а после го даде на двамата бързи водачи —
сладкия Сън и Смъртта безпощадна, известни близнаци.

Те го отнесоха скоро в земята на Ликия ширна.

А пък Патрокъл подтикна конете и Автомедонта,

685 погна троянци, ликийци и грешка направи.

Клетият! Само да беше послушал съвета Ахилов,
той би отбягнал злокобния жребий на черната гибел.

Ала умът на Кронида стои над ума на мъжете:

той и героя изплашва, дори му отнема победа

690 лесно, макар че и сам го подбужда да влиза във битка.

Зевс и тогава разпали духа във гръдта на Патрокъл.

Първи кого ли погуби, кого ли последен от всички,

щом боговете, Патрокле, на смърт те повикаха вече?

Първом уби Автоноя, Адраста и още Ехекла,

695 също Перима, Мегада, Епистора и Меланипа,

малко по-късно и Еласа, Мулия, вожда Пиларта.
 Тези погуби, а другите мислеха само за бягство.
 Щяха ахейци да вземат и високопортната Троя
 днес чрез мощта на Патрокла, беснеещ със копие
 медно,
 700 Феб Аполон да не беше застанал на стройната кула,
 мислейки зло за Патрокъл и бранейки явно троянци.
 Три пъти вече Патрокъл напря до стената висока,
 три пъти бог Аполон го отблъсна далече от нея,
 удряйки грозно във щита му бляскав с ръцете си
 вечни.
 705 Щом за четвърти път дръзко се впусна, подобен на
 демон,
 богът страхотно извика и думи крилати му каза:
 „Богородени Патрокле, върни се! Съдбата не дава
 с копие ти да превземеш града на троянците горди,
 нито Ахил ще го срине, а той е по-храбър от тебе.“
 710 Рече така и Патрокъл назад се отдръпна веднага,
 за да избяга от гневния бог Аполон далномерец.
 Хектор държеше конете си буйни при Скейските
 порти,
 недоумяващ дали да ги върне в разгара на боя,
 или да викне войските да дойдат накуп до стената.
 715 Докато мислеше тъй, Аполон се показва пред него,
 преобразил се в цветущата младост на силния Азий,
 който бе вуйчо мъжествен на конесмирителя
 Хектор,
 брат еднокръвен на майка Хекуба и син на Диманта,
 мирно живеещ във Фригия чак до реката Сангарий.
 720 Уподобил се на него, сега Аполон заговори:
 „Хекторе, спираш ли боя? Не трябва това ти да
 правиш!
 Колкото аз съм по-слаб, да бях толкова по-як от
 тебе,
 скоро ти би се разкалял, че боя позорно напусна.
 Тръгвай сега към Патрокла с конете си
 здравокопитни!

725 Може би ще го убиеш и слава от Феб ще получиш.“
Тъй каза богът и тръгна отново в борбата с мъжете.

Хектор блестящ нареди на коляря си смел, Кебриона,
тутакси с бич да подгони конете към лютата
битка.

Феб Аполон се укри сред тълпата и паника грозна
730 вся сред аргийци, а слава дари на троянци и Хектор.
Хектор отбягваше други данайци, от смърт ги
щадеше,

но към Патрокла подкара конете си крепкокопитни.
От колесницата скочи във миг на земята Патрокъл
с копие в лява ръка, а дограби със дясната камък,
735 мраморен, твърд, остроръбест, ръката му цяла
изпълнил.

Той го запрати напрегнат, но без да умери героя.
Все пак не хвърли нахалост, удари сега Кебриона,
Хекторов колесничар, незаконен потомък Приамов:
както държеше юздите, във челото беше улучен.

740 Камъкът двете му вежди разкъса и черепа счепи,
в кърви очите му паднаха долу в прахта на земята
точно в краката. Същински гмурец, Кебрион се
преметна

от колесницата: мигом духът му от костите литна.
Коннико славен Патрокле, ти с присмех така го
похули:

745 „Колко е пъргав наистина, колко се леко прехвърля!
Ако попаднеше той във морето, богато със риба,
търсейки миди, мъжът би наситил гърла
многобройни,

скочил умело от кораб, макар и в море развилняло,
както тук от колесницата ловко се метна в полето.
Вярно, дори сред троянци добри акробати се
срещат!“

750 Рече така и се впусна към тялото на Кебриона
с дивата ярост на лъв, във кошара добитък
разкъсващ,

ала в гърдите сразен и погиващ от своята дързост;
тъй ти, Патрокле, нападна свирепо трупа
Кебрионов.

755 От колесницата рипна във миг на земята и Хектор.
За Кебриона се биха подобно на лъзове стръвни,
дето в планински усои се сдавят за мъртва кошута,
мъчени двата от глад, но надменни във своята
ярост,

тъй край трупа Кебрионов изкусните в битки герои,
760 мощният син на Менойтий, Патрокъл, и светлият
Хектор,
искаха да си намушкат телата със мед
смъртоносна.

Хектор бе хванал главата на мъртвия, без да я
пуска,

а пък Патрокъл държеше единия крак Кебрионов;
други троянци започнаха схватка жестока с
данайци.

765 Както и Евър и Нот се нахвърлят един срещу други,
в стръмни планински усои раздвижват горите
високи —

букове, ясени стройни и дрянове хубавокори,
силно си блъскат взаимно големите, кичести клони,
трясък еклив се разнася, когато под напор се чупят,
770 тъй и троянци и много ахейци се вкопчиха с устрем:
никой не мислеше вече за гибелно бягство от боя.

Край Кебрион се забиха изострени копия много,
също стрели бързолетни, изпратени от тетивата,
множество камъни едри строшаваха щитове медни
775 в битка край него. Коларят лежеше сред прашния
облак —

едър, обтегнат, забравил за своето конно изкуство.
Докато слънцето беше в средата на свода небесен,
гъсто стрелите летяха и гинеха още войските.
Ала щом слънцето стигна часа за разпрежка на
вола, [201]

780 мимо съдбата тогава ахейци надмощие взеха.

Дръпнаха те под стрелите и бойния вик на троянци
в миг Кебрион и му снеха доспехите от раменете.
Зло за троянци замислил, нападна ги върло
Патрокъл.

785 Три пъти той ги върхлита, подобен на бързия Арес,
три пъти с викове грозни погуби по девет героя.
Щом за четвърти път дръзко се впусна, подобен на
демон,
краят на твоя живот изведнъж се показва,
Патрокле!

Страшният Феб Аполон те пресрещна във лютата
схватка!

Ти не можеш да узнаеш, че богът в гмежта се
нахвърля,
790 тъй като той те издебна, закрит от мъгла
непрогледна.

Спря зад героя; в гърба и в плещите широки го
шибна

с мощна ръка; притъмня пред очите на вожда
Патрокъл.

Феб Аполон му събори високия шлем от главата,
който с ехтеж се търкулна в краката на двата му
коня;

795 гребенът с кичеста грива във кърви и прах се изцапа.
Никак не бе обичайно и редно във дните предишни
шлемът със конската грива така във прахта да се
валя;

пазеше шлемът главата и дивното чело на вожда
богоподобен, Ахила; но Зевс го предаде на Хектор,
800 за да го носи на своята глава, че смъртта му бе
близка.

А дългосенното копие — тежко, голямо и здраво,
с меден завършек — в ръцете Патроклови цяло се
счупи.

От раменете му падна със ремъка щитът огромен,
бог Аполон далномерец развърза му светлата броня.
805 Смут му обхвана душата и младото тяло отслабна;

спря се Патрокъл замаян. В гърба му посред
раменете

с копие остро без жал го удари отблизо дарданец,
Евфорб Пантоев, най-много изпъкващ сред своите
връстници

с копиеборство, с езда на коне и с нозе вихрогонни.
810 От колесници той смъкна до двадесет души, когато
пръв път дойде да се учи на трудния бой с колесница.
Коннико славен Патрокле, той с копие пръв те
замери,

без да те смъртно срази, но побягна, с тълпата се
смеси,

своето копие с дръжка от ясен обратно издърпал:
815 в бой не дочака Патрокла, макар и лишен от
доспехи.

С копие тежко от удар на бог обезсилен Патрокъл
в миг се оттегли при своите другари смъртта да
избегне.

Щом като Хектор съгледа безстрашния духом
Патрокъл

вече назад да отстъпва, засегнат от копие остро,
820 близо до него притича през бойните гъсти редици,
с копие ниско го мушна в корема, с медта го прониза:
падна Патрокъл и скръб непосилна обхвана ахейци.

Както лъв често надвива в борбата глиган неуморен,
с който в усои свирепо се бият за изворче малко,
825 тъй като те, изжаднели, напират да пият от него;
силният лъв укротява най-последе глигана задъхан;
също тъй Хектор Приамов отблизо лиши от
живота

с копие мощния син на Менойтий, погубил мнозина.
Горд от победата, Хектор крилати слова му
продума:

830 „Сигурно смяташе вече, Патрокле, града ни да
сринеш,

искаше сам да отнемеш свободния ден на троянки,
с кораби да ги откараш във твоята мила родина!

Глупчо! За тях се понесоха в боя конете ми бързи.
 Аз надминавам със копие войнолюбиви троянци,
 835 сам ще отблъсна сега злополучния ден от града ни:
 твоето тяло ще ръфат край Троя орли лешояди.
 Клетнико! Теб не запази Ахил, па макар да е храбър!
 Той си остана, а теб посъветва, когато ти тръгна:
 «Славни във бой с колесници Патрокле! Недей да се
 връщаш
 840 в стана, преди да си още разкъсал обляната броня
 в кръв над гърдите мозъци на мъжеубиеца Хектор.»
 Тъй те е сигур съветвал и ти неразумно послуша. “
 Коннико славен Патрокле, със сили последни му каза:
 „Хекторе, сине Приамов! Ти можеш сега да се
 хвалиш!
 845 Ала победа получи от Зевса и бог Аполона.
 Те ме сразиха, доспехите от раменете ми снеха.
 Да ме нападнаха двадесет души, подобни на тебе,
 всичките щяха да легнат под моето копие мъртви.
 Мен ме погуби нерада съдба и потомъкът Летин,
 850 а пък от смъртните Евфорб: ти трети ме лесно
 довършваш.
 Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:
 време броемо остава в света и на теб да живееш,
 близо до тебе са спрели смъртта и съдбата
 всесилна:
 ти от ръцете на внука Еаков, Ахила, ще паднеш.”
 855 Щом той изрече това и смъртта му забули очите.
 Мигом душата му литна из тялото, слезе при Хадес,
 своята участ оплакваща, губейки сила и младост.
 Светлият Хектор продума на мъртвия вече
 Патрокъл:
 „Клети Патрокле! Защо ми предсказваш^[202]
 жестока погибел?
 860 Знае ли някой дали и Ахил, син прочут на Тетида,
 няма преди мен да падне от моето копие остро?“
 Тъй каза, с крак го настъпи, измъкна от прясната
 рана

своето копие медно и с него по гръб го обърна.
После със копие тръгна направо към Автомедонта,
865 колесничар богоравен на бързия внук на Еака.
Автомедонт пък избяга с конете безсмъртни и
вихри,
дадени от боговете в подарък блестящ на Пелея.

[190] Песента описва подвизите на Патрокъл и неговата смърт. ↑

[191] Аякс и Хектор, които се сражават на кораба на Протезилай (XV, 705). ↑

[192] От това място се прави заключение, че мирмидонците били към 2500 души. ↑

[193] Реки, които събират водите си от дъждовете. ↑

[194] В град Додона Зевс имал прочут храм. Пеласгите били приморско племе. ↑

[195] Жреците живеели като отшелници и не си миели нозете. ↑

[196] Йонийците носели дълги хитони и се препасвали с пояс, а ликийците имали къси хитони и не се препасвали. ↑

[197] Ялмен бил син на Арес, Менестий — на речния бог Сперхей, Евдор — на Хермес, Ахил — на Тетида, Еней — на Афродита. ↑

[198] Знамение с кървави капки предвещавало смърт. ↑

[199] В онова време царете имали и съдийска власт. ↑

[200] Медният Арес — понеже бил облечен в медни доспехи. ↑

[201] Воловете разпрягали по пладне и вечер. В случая се има пред вид първото разпрягане. ↑

[202] Древните вярвали, че умиращите имат пророчески дар. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ПЕСЕН ПОДВИГЪТ НА МЕНЕЛАЙ

Скрит не остана за цар Менелая, любимец на Арес,
смъртният час на Патрокъл, сразен от троянци във
боя.

С мед заблестяла облечен, излезе пред първите
воини,

на край трупа му закри, подобно на крава, която
5 първи път ражда и дебне с мучене край свойто
теленце;

тъй обикаляше русият цар Менелай край Патрокла,
своето копие вдигнал и щита всестранно закръглен,
вече готов да убива, щом някой насреща му тръгне.
Копиеборецът Евфорб тъй също не беше нехаен,
10 след като падна в сечта благородният, предан
Патрокъл;

спря се до него и тъй заговори на цар Менелая:
„Богородени Атрид Менелае, водач на войските!
Бягай, трупа остави и не пипай доспехите в кърви!
Никой троянец и никой прославен троянски съюзник
15 с копие в бой не удари Патрокла по-рано от мене.
Дай да получа велика прослава сега сред троянци,
за да не взема със удар живота ти медено сладък.“
Русият цар Менелай му продума със тежка
въздишка:

„Татко наш Зевсе! Не трябва човек да се хвали
надменно!

20 Толкова горди не биват лъвът и пантерата хищна,
нито глиганът коварен, изпълнен със дива
свирепост,
който най-много се пъчи със своята сила в гърдите,

колкото тук се надуват чедата на жреца Пантоя:
конесмирителят Хиперенор наслади се за кратко
25 от младостта си, понеже ме с хули за бой
предизвика,
казвайки, че съм най-долен сред всички данайски
герои.

Смятам, че той не може да се върне с нозете си в
къщи,

за да зарадва обична съпруга, родители мили.

Тъй ще премахна и твоята мощ, ако ти
предизвикаш.

30 Но те съветвам сега да отстъпиш назад при
тълпата:

схватка със мен не завързвай, та зло да не патиш
без нужда:

чак като нещо се случи, глупецът тогава го
вижда. “[203]

Каза, но Евфорб съвета не чу и така му отвърна:

„Днес, Менелас божествен, на мен ще платиш
многократно

35 заради брат ми, погубен от тебе. Ти много се
хвалиш,

че си направил жена му вдовица във новата спалня,

че си донесъл на моите родители вопли и мъки.

Аз утешител бих станал в плача на злочестите
старци,

ако ти взема главата и светлите бойни доспехи

40 и ги положи в ръцете на татко Пантой и
Фронтида.

Дълго не бива да бъде протакана нашата битка,

спора сега да решим със победа или пък със
бягство.“

Каза и копие хвърли във щита, всестранно закръглен,
ала медта не проби и върхът се огъна във щита

45 твърд. Втори с копие медно Атрид Менелас се
прицели,

след като беше се вече помолил на татко ни Зевса.

Ниско улучи във гърлото Евфорб, отстъпващ от боя;

тежкото копие втъкна, натиснал го с мощна десница,

в миг острието излезе през нежната шия на Евфорб.

50 Воинът падна и звъннаха с екот доспехите с него.

Кръв му накваси косите, същински Харитини плитки дивни, пристегнати нещо със златни и сребърни щипки.

Както човек си отглежда фиданка от плодна маслина

в местност самотна, където извира вода бистроструйна,

55 бързо дръвцето пораства, от полъх на вятър люляно,

и се покрива богато с безброй цветове белоснежни,

но неочаквано вихър със буря могъща връхлита,

в миг го изтръгва от корен, събаря го върху земята;

тъй и Атрид Менелай повали със ръцете си Евфорб

60 копиеборец и сам му засваля доспехите светли.

Както и лъв в планините, облегнат на своята сила,

грабва най-гойната крава от стадо, излязло на паша;

първом я сгризва със здравите зъби, врата ѝ пречупва,

после кръвта ѝ изпива и цялата вътрешност гълта,

65 псета и яки пастири край него надават безспирно

яростен вик издалече, но никак не се осмеляват

близо до него да идат, обзети от бледия ужас;

също тъй никой троянец в гърдите си нямаше смелост

близо да иде до цар Менелая, прочут в боевете.

70 Лесно Атрид би отнесъл от Евфорб доспехите славни,

ако не беше му тъй завидял Аполон далномерец,

който, взел образ на смъртния Мента, водач на кикони,

прати във битката Хектор, подобен на бързия Арес.
 Феб се обърна към Хектор и думи крилати му каза:
 75 „Хекторе! Тичаш ти днеска и недостижимото
 гониш —
 искаш конете на внука Еаков, но те са опасни!
 Никой от смъртните хора не може със тях да се
 справи:
 само Ахил ги запряга, но той е от майка безсмъртна.
 В същото време синът на Атрей, Менелай
 велемоощен,
 80 пазиш трупа на Патрокла, погуби отличен троянец
 —
 Евфорба, син на Пантоя, лиши го от бурната сила.“
 Тъй рече богът и влезе отново във боя с мъжете.
 Горестна мъка обхвана сърцето смрачено на
 Хектор.
 Щом се огледа към строя, във миг той съзря
 Менелая,
 85 славни доспехи засвалял от Евфорба, наземи
 проснат,
 черната кръв на когото течеше от зинала рана.
 Хектор, облечен във мед заблестяла, излезе пред
 всички,
 викайки гръмко, подобен на Хефестов огън негаснещ.
 Острият вик на героя достигна до цар Менелая,
 90 който въздъхна и каза на своето сърце благородно:
 „Тежко ми! Ако оставя доспехите дивни на Евфорб,
 също трупа на Патрокъл, погинал във бой за честта
 ми,
 никой данаец не би ме похулил, когато ме види.
 Ако от срам се сражавам самичък с троянци и с
 Хектор,
 95 има опасност сега едного да нападнат мнозина,
 че шлемовеецът Хектор предвожда тук всички
 троянци.
 Ала защо се вълнува сърцето ми с мисли такива?
 Който реши да се бие без божия воля с противник,

тачен от някакъв бог, то голяма беда го постига.
100 Никоу данаец не ще ме похули, когато ме види,
че съм отстъпил пред Хектор, воюващ със божия
помощ.

Само да можех да чуя гласа гръмовит на Аякса,
двамата бихме отново се впуснали в боя със устрем,
даже без божия воля трупа на Патрокла да вземем
105 ний за Ахила: това от злините било би най-малко.“
Още премисляше всичко в душата си мълком, когато
вкуп го нападнаха много троянци начело със Хектор.
Цар Менелай се отдръпна, остави простряното
тяло.

Често назад се извъръщаше, както лъвът
буйногривест,

110 щом го подгонят далеч от кошарата псета и хора
с вик и със копия дълги; сърцето му дръзко в гърдите
трепва от ужас и той неохотно си тръгва от
двора;

също тъй русият цар Менелай изостави Патрокла:
спря и с лице към врага се обърна, щом стигна при
своите,

115 търсейки с поглед Аякса, огромния син Теламонов;
тутакси той го съгледа във левия фланг на борбата
смелост да вдъхва на своите другари да влизат във
боя:

Феб Аполон им изпрати тогава небесна уплаха.

Цар Менелай се затича, наблизо застана и рече:

120 „Мили Аяксе! Ела да се бием сега за Патрокъл!
Може би ний ще откараме голия труп^[204] при Ахила,
че шлемовеецът Хектор му смъкна доспехите
славни.“

Тъй каза и развълнува духа на Аякса юначен,
който през първите гъсти редици пое с Менелая.

125 Щом му съблече доспехите, Хектор помъкна
Патрокла,
за да отреже с медта си главата му от раменете,

а пък трупа му да хвърли на стръвните псета
троянски.

Близо пристъпи Аякс със грамадния щит като кула,
Хектор назад се отдръпна веднага сред своите
другари,

¹³⁰ па в колесницата скочи, предаде доспехите дивни
да ги откарат във Троя за негова бойна прослава.
А пък Аякс приближи до Патрокла, покри го със своя
щит необятен. И както лъвица се грижи за своите
лъвчета, щом ги в гората повежда и там я
пресрещат

¹³⁵ смели ловци, а тя гордо се пъчи със своята сила,
рошави вежди навъсва и с тях си покрива очите,
тъй и Аякс до трупа на героя Патрокъл застана.
А Менелай, на бог Арес любимец, стоеше отсреща
с мъка неспособна в гърдите, която безспирно
растеше.

¹⁴⁰ Главк, Хиполохов потомък, водач на мъжете
ликийски,

гневно погледна към Хектор и с упрек жесток му
продума:

„Хектор храбър на външност, от боя далече
оставаш!

Имаш съвсем незаслужена слава, понеже
отстъпваш.

Трябва сега да помислиш града с крепостта да
запазиш,

¹⁴⁵ водейки само войските, родени в свещената Троя.
Никой ликиец не ще се сражава за вашата крепост
вече с данайци, когато признателност няма за този,
който се винаги бие усърдно с мъжете враждебни.

Как ще спасиш от гмежта на борбата боец
неизвестен,

¹⁵⁰ щом Сарпедона, нещастнико, верен другар и
приятел,

ти изостави за плячка и дар възделен на аргийци?

[205]

Приживе бе Сарпедон за града и за тебе полезен,
нямаш ти доблест обаче от псета трупа му да
браниш.

155 Ако сега ме послушат мъжете ликийски да тръгнем
ний към дома, очевидно зла гибел ще дойде над Троя.
Ако троянците имат безтрепетна сила и дързост,
както ги имат юначните воители, които подхващат
тежка борба със мъжете враждебни на своята
родина,

тутакси бихме отвлекли Патрокла във Троя висока.
160 Ако убития вмъкнем в големия град на Приама,
след като ний го изтръгнем със пристъп от боя
развихрен,

скоро аргийци ще пратят доспехите на Сарпедона,
него пък ние сами ще откараме вътре във Троя.
Падна другар на героя им, който се смята най-
храбър

165 между аргийци във стана и има бойци ръкопашни.
Все пак ти нямаше смелост да срещнеш Аякса
безстрашен,

сам да го зърнеш в очите по време на бой с
враговете,

ти се не сблъска със него, понеже от теб е по-
мощен.“

А шлемовеецът Хектор го ядно погледна и рече:

170 „Главке, защо ми говориш надменно, макар че си
умен?

Жалко, че аз те поставих по-горе по мъдрост от
всички

славни смелчаци, които живеят във Ликия плодна.
Днеска се сърдя най-много на тебе, понеже ти каза,
че не съм смелял дори да дочакам Аякса огромен!

175 Никакъв страх не изпитвам от боя и конския
тропот.

Винаги волята висша на Зевса от нас е по-силна;
Зевс и героя изплашва, дори му отнема победа лесно,
макар че и сам го подтиква да влиза във битки.

Драги мой! Хайде сега застани покрай мене и гледай
180 целия ден ли ще бъда страхливец, какъвто ме
смяташ,

или пък някой данаец, макар да е с устремна сила,
аз ще отблъсна във бой за трупа на Патрокъл
погубен.“

След като рече това, на троянците викна високо:
„Вие, троянци, ликийци, бойци ръкопашни дарданци!
185 Хайде бъдете мъже и спомнете си бурната сила,
за да си сложа доспехите дивни на вожда Ахила,
дето ги смъкнах, когато сразих храбростта на
Патрокла.“

Каза така шлемовеецът Хектор и боя напусна.
Той се затича стремглаво назад със нозете си бързи,
190 скоро в полето настигна любимите свои другари,
носеци в Троя доспехите дивни на вожда Ахила.
От многосълзния бой надалеч преоблече се Хектор:
своите предаде в ръцете на войнолюбиви троянци,
сам пък надяна доспехите вечни на внука Еаков,
195 дадени от боговете във дар на баща му Пелея.
В старост Пелей ги отстъпи на своето чедо Ахила,
ала синът не достигна до старост във тези доспехи.
Облакосборецът Зевс, щом съгледа героя далече
да се облича в доспехите чудни на вожда Ахила,
200 той си разтърси главата и тъй във душата си рече:
„Клетнико! Никаква мисъл за смърт във сърцето си
нямаш.

Тя е до тебе, а ти си поставяш нетленни доспехи,
носени нявга от мъж, от когото и други треперят.
Днеска погуби Патрокла, другаря му кротък и силен,
205 сне му доспехите сам от плещите му и от главата.
Ето сега ще ти вдъхна в гърдите голямо геройство

—
вместо отплата, че няма ти жив да се върнеш от
боя,
ни Андромаха ще вземе доспехите на Еакида.“
Каза Кронид и му кимна със своите вежди възчерни.

210 Стори доспехите чужди добре да прилегнат на
Хектор.

Страшният Арес във него проникна, в снагата му
вложи

доблест и сила. И Хектор към своите съюзници
славни

тръгна със викот пронизен, във миг се показва пред
всички,

блеснал в доспехите вечни на дръзкия син на Пелея.

215 Ходеше между войските, подбуждаше всекиго с
думи:

Медона, Местла и Главка, и храбрия в бой Терсилоха,
Астеропея, герой Дейзинора и с тях Хипотоя,
Форкиса, Хромия, още и птицегадателя Еном.

Той ги подтикваше бодро, крилати слова произнесе:

220 „Чуйте ме вие, безброй племена от съюзни съседи!
Не многочисленост търсих и нужда от нея аз нямах,
тука когато ви свиках от вашите селища родни,
но за да браните твърдо от войнолюбиви ахейци
верни троянски съпруги и клетки невръстни дечица.

225 С тази надежда аз сам изтощавам народа във Троя
щедро с храна, с дарове да повдигам духа ви в
гърдите.

Всеки от вас да се впусне направо във бой да загине
или да бъде спасен, че това е закон на войната.

230 Който отмъкне убития вече от мене Патрокъл
при конеборци троянци и който отблъсне Аякса,
той половината плячка ще има, наравно със мене,
сам ще се радва на слава, каквато и аз ще получа.“
Тъй рече. Вдигнали копия, право напред връхлетяха
срещу данайците: имаха вече голяма надежда

235 мъртвото тяло да грабнат от вожда Аякс
Теламонов.

Клетници! Той на мнозина живота отне над
Патрокла!

Тъкмо тогава Аякс заговори на цар Менелая:

„Скъпи ми цар Менелая Атреев, потомък на Зевса!

Мисля, че двамата няма назад да се върнем от боя.
240 Толкова аз се не плаша за голия труп на Патрокла,
който сега ще насити троянските псета и птици,
колкото страх ме обзема за мойта глава и за
твойта,

да не пострадат, че бойният облак над всичко
надвисва —

Хектор Приамов; нечакана гибел отново ни дебне.
245 Хайде повикай най-храбри данайци, дано да ни
чуят!“

Тъй каза. Цар Менелай гръмогласен не бе
непослушен.

Той се провикна високо, дано да го чуят данайци:
„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски,
всички, които с Атрид Агамемнон и с цар Менелая
250 общото вино изпиват и своите народи предвождат,
слава голяма и почит добили от Зевс олимпийски!
Трудно е вече за мене при всеки водач да отивам,
тъй като много далеч се разгаря кипежът на боя.
Всеки самичък да тръгне, душата си с гняв да
препълни,

255 за да не стане Патрокъл играчка за псета
троянски.“

Тъй рече. Чу го Аякс, бързоногият син на Ойлея.
Пръв се завтурна насреща и стигна сред лютата
битка.

После дотичаха Идоменей и другарят му предан,
вожд Мерион, на убиеца бог Ениалий подобен.
260 Кой ли със собствена памет сега назовал би по име
всички ахейци, които по-сетне разгаряха боя?
Вкупом събрани троянци нападнаха с Хектор начело.
Както във устие речно, с води придошли от
Кронида,

грозно вълната голяма шуми пред насрещния напор,
265 а бреговете реват, че морето навън се излива,
с викове толкова гръмки налитаха често троянци,
а до трупа на Патрокъл стояха безсменно ахейци,

единодушни в борбата, запазени с щитове медни.
Сумрак изсипа Кронид покрай техните шлемове
светли,
270 тъй като в дните предишни не бе му омразен
Патрокъл,
докато дишаше още и беше другар на Ахила.
Зевс не поиска да стане той плячка на псета
троянски:
тутакси верни другари подтикна да бранят
Патрокла.
Първо троянци отблъснаха с вик бързооки ахейци,
275 бягащи в ужас, които оставиха мъртвото тяло.
Никого с копия тук не убиха сърцати троянци,
ала трупа те отвлякоха. Твърде за кратко без него
ядни стояха ахейци: Аякс ги възвърна веднага.
Както по външна осанка, така и по подвизи бойни
280 беше той пръв сред данайци, но втори след вожда
Ахила.
Тръгна от предните в боя, същински глиган по
свирепост,
който далече вдън дебри планински най-лесно
разпръсва
кучета бързи и млади ловци, щом назад се обърне;
тъй и Аякс велемощен, синът на герой Теламона,
285 леко нападна и пръсна троянските бойни редици,
strupани върху трупа на Патрокла с желание силно
да го отмъкнат в града си и слава така да спечелят.
А Хипотой велелепен, синът на пеласгеца Лета,
беше повлякъл трупа за крака сред жестоката
битка,
290 вързал му глезена здраво със ремък край жилите
ниско,
да угоди на троянци и Хектор, но зло му се случи:
никой му помощ не даде, макар че желаеха всички.
Храбрият син Теламонов се впусна направо в
тълпата,
в миг Хипотоя удари със копие в шлема му меден.

295 Шлемът със конската грива изпод острието се
сцепи,

рязко пронизан от крепка десница със копие дълго.

Мозъкът кървав потече от раната по острието

чак до халката. И мъжката мощ Хипотоя остави:

той от ръцете си наземи пусна крака на Патрокла,

300 после и сам се събори стремглаво с лице над
мъртвеца,

много далече от плодна Лариса. Отплата дължима

никак не даде на своите родители мили, че кратък

бе му животът, сразен от Аякса със мед

безпощадна.

Своего копие Хектор тогава запрати в Аякса,

305 който го зърна и с мъка отбягна опасния удар.

Ала улучен бе Схедий, потомък на храбрия Ифит,

твърде известен фокеец във град Панопея,

много мъже управляваше в своята богата родина.

Точно под здравата ключица Хектор го тежко

промуши,

310 острието копие медно излезе през рамото горе.

Схедий със шум се катурна, доспехите звъннаха с
него.

А пък Аякс Теламонов прободе направо в корема
Форкис,

потомък на Фенопс, закрилящ трупа Хипотоев.

Плочка от бронята счупи, с медта му червата
изкорми.

315 Форкис в прахта се простря и с ръката си сграбчи
земята.

Първите бойни редици и Хектор отстъпиха бързо.

Викнаха диво аргийци, отвлякоха двамата мъртви —

Форкиса и Хипотоя, — доспехите мигом им снеха.

Щяха троянци, надвити от войнолюбиви ахейци,

320 поради своята слабост в града да избягат отново,

а пък аргийците, въпреки Зевса, да имат прослава

само чрез собствена сила, Еней да не беше

подтикнат

в боя от бог Аполона, взел образа на Перифанта,
син на Епита, вестител при стария татко Енеев,
325 стигнал до старост дълбока и вещ за полезни
съвети.

Уподобил се на него, така Аполон заговори:
„Бихте ли вие, Енее, запазили Троя висока
без помощта на безсмъртни? Аз помня и други герои,
вярващи само на своята сила, юначност и смелост,
330 само на своите фаланги, макар малобройни да бяха.
Зевс предпочита победа за нас, не за горди данайци,
вие обаче треперите все и не влизате в боя.“

Каза. Еней богоравен позна Аполон далнострелец,
щом го погледна в лицето, и рязко извика на Хектор:
335 „Хекторе! Вие, троянски и вие, съюзни водачи!
Срам е за всички ни днеска да бягаме в Троя, надвити
от войнолюбци ахейци във бой зарад нашата
слабост.

Някой безсмъртен застана наблиз до мене и рече:
«Зевс, промислител върховен, е наш покровител във
боя.»

340 Нека нападнем данайци, за да не отмъкнат спокойно
близ до своите кораби черни трупа на Патрокла.“

Каза така и изтича пред първите бойни редици:
те се обърнаха в миг и с лице към ахейците спряха.

С копие остро удари внезапно Еней Лейокрита,
345 син Арисбантов, другар благороден на вожд
Ликомеда.

Войнолюбивият мъж Ликомед съжсали Лейокрита,
спря до трупа му наблиз и Аписаона Хипасов,
вожд на войските враждебни, със копие светло
улучи

под диафрагмата в черния дроб; подкоси му нозете.

350 Аписаон бе дошъл от Пеония плодна при Троя,
гдето изпъкна над всички по храброст след
Астеропея

Жалост обзе войнолюбца Астеропей зарад него.

Впусна се право напред, устремен да се бие с данайци,

ала без полза, понеже те бяха се спрели готови
355 с щитове, с копия дълги да бранят трупа на Патрокъл.

Всички Аякс там обхождаше, давайки често наредби:

никой назад нито крачка от мъртвия да не отстъпва,

никой напред да не влиза във боя, далеч от ахейци,
всички край тялото сбрани сега да се бият отблизо,
360 Тъй им нареждаше строго Аякс исполински. Земята в алена кръв се окъпа, един върху други лежаха мъртви троянци, съюзници доблестни, също данайци.

Тука данайците никак не водеха битка безкръвна,
ала малцина погиваха, тъй като помнеха всички
365 дружно безспир да се бранят взаимно от грозната гибел.

Тъй се сражаваха бурно, подобно на огън разпален.
Ти би помислил, че няма ни Слънце, ни Месец на свода.

Мрак непрогледен се сипна, затули мъжете в полето,

гдето се биеха смело за мъртвия вече Патрокъл.
370 Другите групи троянски и медноколенни ахейци водеха

боя под ведро небе и под грейнало слънце:
нямаше никакъв облак върху планини и полета.
Често след кратка почивка започваха битка отново,
но издалеч, със стремеж да отбягват стрели
многогонни

375 в двете странични крила. А в средата от мрака и боя

страдаха много и мъки търпяха от мед смъртоносна

всички най-храбри герои. Не знаеха само двамина

славни мъже, Тразимед с Антилоха, потомци на
Нестор,

че е загинал Патрокъл безстрашен, а смятаха още,
380 че си е жив и се бие с троянци напред всред
тълпата.

Двамата, бранейки своите другари от гибел и
бягство,

нейде далеч се сражаваха, както им Нестор поръча
още когато ги прати от черните кораби в боя.

Целия ден се разгаряше буен пожар на враждата
385 тежка. Безспирно обливани с пот изнурителна бяха
здрави прасци, колене и нозе бързоходни додолу,
в пот бяха също ръце и очи на участници в боя
около мъртвия свиден приятел на внука Еаков.

Както стопанин, когато даде на слуги да опъват
390 кожа голяма от едро говедо, със лой напоена,
те я поемат, във кръг се нареждат и силно я
дърпат,

влагата почва да чезне от нея, лойта се попива,
кожата става широка, понеже мнозина я теглят;
също тъй двете враждебни редици трупа на

Патрокла

395 дърпаха в тясно пространство с голяма надежда в
душите:

да го отмъкнат троянци в града си, ахейци — при
своите кораби.

Битка свирепа кипеше за мъртвото тяло.

Арес, разпалващ войски, и Атина не биха роптали,
ако ги бяха видели, макар и на тях разгневени.

400 Толкова тягостна мъка за хората и за конете
Зевс край Патрокла изсипа тогава. Ахил богоравен
нищо не беше все още узнал за смъртта на

Патрокла:

боят вилнееше доста далече от стана ахейски.

Той не допускаше никак, че вече Патрокъл е мъртъв.

405 Беше уверен, че жив е достигнал при градските
порти

и ще се върне, понеже той знаеше точно: Патрокъл
няма да срина града нито сам, нито даже със него.

[206]

Скришом той слушаше често от своята майка
Тетида

да му говори за тайните мисли на Зевса всесилен.

410 Тя му не каза обаче за злото, което го дебне:

че ще загине във боя най-свидният негов приятел.

Все край трупа на Патрокла със копия остри в
ръцете

водеха бой неуморно и с яд се избиваха всички.

Тъй им повтаряше някой от меднохитонни ахейци:

415 „Мили! Позорно за нас е към нашите кораби гладки
пак да се върнем оттука. Дано се разтвори земята
черна и всички ни глътне. За нас по-добро то ще
бъде,

вместо трупа да оставим на тях — конеборци
троянци,

да го откарат в града си и слава така да спечелят.“

420 Някой от смелите духом троянци пък казваше
често:

„Ако дори е решено над мъртвия всички да паднем,
никой за нищо, другари, сега да не бяга от боя!“

Все тъй повтаряше някой и всекиму вдъхваше
смелост.

Тъй се сражаваха страшно и грохот железен
ехтеше,

425 стигаше чак до небето бакърно през пустия етер.

А пък конете на внука Еаков далече от боя

плачеха, [207] след като бяха разбрали, че вече
коларят

мъртъв в праха е съборен от Хектора мъжеубиец.

Автомедонт богоравен, юначният син на Диора,

430 ту ги подшибваше с плясъци силни на бича си гъвкав,

ту им говореше с ласкави думи, ту с думи обидни:

те не потегляха към Хелеспонта обширен за стана,

ни при ахейци желаеха пак да се върнат във боя,

все неподвижно стояха, подобни на камък надгробен.
435 който стърчи над могила на момък или на девица;
тъй и конете стояха на впряг в колесницата дивна,
горко навели глави. От клепачите сълзи горещи
ронеха върху земята от жалост за колесничаря.
Техните гривви разкошни се спускаха ниско надолу
440 изпод ярема, зацапани в мръсната прах на земята.
Щом ги видя съкрушени, смили се сърцето на Зевса,
той си поклати главата ѝ в себе си тъй заговори:
„Клети коне! За какво ли ви дадохме ний на Пелея,
който е смъртен, а вий сте безсмъртни, лишени от
старост?

445 Или безкрайно да страдате все сред нещастните
хора?

Няма в света по-злочест от човека сред всичките
твари,

дето живеят и лаят навред по земята просторна.
Все пак до вас в колесницата, с пъстри бои украсена,
няма да дойде синът на Приама: не ще го допусна!

450 Мигар не стига, че той се гордее с доспехите вечни?
Сила ще вдъхна сега в коленете ви, също в духа ви,
здрав да откарате Автомедонта от битката в
стана.

Все още слава голяма ще пращам на много троянци,
за да убиват, докле при навесните кораби стигнат,
455 слънце докле не залезе и сумрак свещен не настъпи.“

Каза и вдъхна Кронид на конете невидждана сила.
Те от прахта си отърсиха наземи пищните гривви,
вихром понесоха в миг колесницата между войските.
Автомедонт се сражаваше скръбен за своя приятел,
460 вредом налиташе, както и ястреб връхлита над
гъски.

Лесно отбягваше страшния напор на всички
троянци,

лесно отново нападнаше с устрем сгъстените групи.
Но не убиваше той враговете при тая гонитба,
че в колесницата свята самичък не можеше вече

465 копие остро да хвърля и бързи коне да задържа.
Малко по-късно го зърна във боя другарят му верен
Алкимедонт добродушен, синът на Лаерка Емонов.
Зад колесницата спря и на Автомедонта продума:
„Автомедонте, кой бог ти внуши във сърцето
юначно
470 този съвет безполезен, отне ти и здравия разум?
Ти се сражаваш самичък с троянци в редиците
предни;
твоят другар е убит, а доспехите на Еакида
носи върху раменете си Хектор и с тях се гордее.“
Автомедонт пък, синът на Диора, така му отвърна:
475 „Алкимедонте, кой друг от ахейци ще може умело
тези безсмъртни коне да възпира и смело да кара,
ако не смятам Патрокла, подобен на бог по
разумност
приживе; само че днес го постигна смъртта и
съдбата.
Хайде вземи незабавно юздите блестящи и бича,
480 аз ще напусна без страх колесницата, за да се бия.“
Тъй рече. Алкимедонт в колесницата бойна се
метна,
грабна веднага в ръцете си мощни юздите и бича,
скочи и Автомедонт. А блестящият Хектор ги
зърна,
па се обърна със реч към Енея, застанал наблизо:
485 „Храбър Енее, съветнико на меднобронни троянци!
Аз забелязах конете на бързия внук на Еака
пак да се впускат във боя със колесничари негодни.
Мисля, че бихме пленили конете, щом само поискаш,
тъй като няма да дръзнат такива колари насреща
490 да ни излязат, когато ний двама със теб ги
нападнем.“
Тъй каза. Мощният син на Анхиза не бе непослушен.
Двамата тръгнаха право напред и нарамиха дръзко
щитове плътни със медна обковка под сухите кожи.

Дружно вървяха с тях Хромий и богоподобният Арет.

495 Те се надяваха много коларите в бой да погубят,
в плен да откарат във Троя конете им високошийни.
Глупави! Нямаше те да се върнат от Автомедонта,
без да се в кърви обляят. Щом той се помоли на
Зевса,

нак се изпълни сърцето му мрачно със сила и
храброст.

500 Мигом на Алкимедонта, другаря си предан, продума:
„Алкимедонте, не спирай конете далече от мене!
Винаги близо в гърба ми да дишат през време на боя!
Смятам, че Хектор Приамов не ще обуздае гнева си,
без да плени дивногривите буйни коне на Ахила,
505 без да ни двама убие и в бяг да обърне аргийци
или пък сам да попадне във плен между първите в
боя.“

Рече така и повика Аякси и цар Менелая:
„Вие, Аякси, аргийски водачи, и ти, Менелаяе!
Тук оставете мъртвеца на група най-храбри ахейци,
510 нека кръжат покрай него, от вражи войски да го
пазят,

вий отблъснете от двама ни живи деня
смъртоносен,

че в съзonoсната битка към нас се насочват със
яроост

Хектор и вождът Еней, най-прочути троянски
герои.

Всичко обаче зависи от волята на боговете!
515 Ето аз копие хвърлям, за другото Зевс да се грижи.“
Каза, замахна и в миг дългосенното копие метна.
Арета точно улучи във щита, всеcтpанно закръглен.
Плътният щит не отблъсна медта и тя мина през
него,

стигна във долната част на корема през якия пояс.

520 Както и мъж здравеняк със секира изострена удря
точно в тила зад рогата бика, обитаващ полето,

вратните жили му срязва, бикът цял подскача и пада;

също тъй Арет подрипна и рухна по гръб. А в корема острото копие, силно разклатено, взе му живота.

525 Хектор изпрати сияещо копие в Автомедонта.

Той го съгледа навреме, отбягна опасния удар, ловко наведен; а дългото копие мина зад него, право в земята заседна и краят му дълго трепера, докато буйният Арес смири му свирепата сила.

530 Щяха сега да се втурнат със мечове в бой ръкопашен,

ако не бяха ги в миг разделили Аяксите храбри, двамата влизайки в бой, призовани от своя приятел.

Хектор Приамов, Еней и със тях богоравният Хромий,

щом ги видяха, веднага отстъпиха в ужас при свойте,

535 проснат оставиха Арет, промушен направо в сърцето.

Автомедонт войнолюбец, подобен на бързия Арес, сне му доспехите светли и гордо така се провикна: „Малко поне облекчих си сърцето от тежката мъка заради вожда Патрокъл, макар да погубих по-долен.“

540 Каза и сам в колесницата сложи доспехите в кърви; с окървавени ръце и нозе той се метна във нея, както лъвът е обاغрен, когато е бик изтърбушил. А край трупа на Патрокла отново избухна борбата

гибелна, грозна, плачевна: Атина сега я подкладе.

545 Тя от небето се спусна, изпрати я Зевс гръмовержец,

за да подбужда данайци: духът му към тях се обърна.

Както Кронид разпростира в небето дъга многоцветна,

страшна поличба да бъде за смъртните: или за битка,

или за буря дъждовна, която възпира в полето
550 всякакъв труд на човека и много измъчва стадата;
тъй и богинята, щом се забули с мъгла многоцветна,
между ахейци дойде, поощрявайки всички герои.
Най-напред цар Менелая, могъщия син на Атрея,
нейде наблизко застанал, подстори със думи Атина,
555 уподобена на Феникс по глас гръмовит и по
външност:

„Срам и позор, Менелая Атреев, ще бъде за тебе,
ако допуснеш другаря любим на Ахила прославен
бързите псета да влачат покрай крепостта на
троянци!

Здраво самичък се дръж и войската безспир
насърчавай!“

560 Цар Менелай гръмогласен тогава така ѝ отвърна:
„Фениксе, старче добър, многолетен! Дано ми
Атина

вдъхва геройство и всички стрели отклонява от
мене!

Бих аз застанал тогава със радост да браня
Патрокла:

ранната негова смърт ме засегна дълбоко в сърцето.
565 Хектор, изпълнен със сила на огън стихиен, не спира
с мед да избива мъжете, че Зевс го дарява със
слава.“

Тъй рече. А совоока Атина се много зарадва,
че между всички безсмъртни на нея се първо помоли.
Сила му вля във плещите и чак в колената чевръсти,
570 а пък в гърдите му вдъхна за миг дързостта на
мухата:

даже и гонена често от нежната кожа на смъртен,
пак го върхлита и хапе — човешката кръв ѝ е сладка:
мрачния дух му изпълни Атина със наглост такава.
Той към Патрокла отиде и блеснало копие хвърли.
575 Имаше някой си Подес, троянец, син Еетионов,

твърде богат и юначен, почитан най-много от
Хектор,

тъй като беше му близък другар и любим
сътрапезник,

Подес започна да бяга, а цар Менелай го удари
в пъстрия пояс и медното копие мина през него.

580 Подес се просна. Атрид Менелай гръмогласен
отмъкна

скоро трупа му към своите другари, далеч от
троянци.

Редом до Хектора спрял, Аполон ги подбуждаше
тихо,

вземайки образа чуден на Фенопс, потомък на Азий,
Хекторов гост най-обичен от всички, в Абид
обитаващ.

585 Уподобил се на Фенопс, така Аполон заговори:

„Хекторе! Кой ли ахеец сега ще се плаши от тебе?

Ти затрепера от цар Менелай, който беше по-рано
копиеборец негоден, а днеска самичък отнася

смело трупа от троянци, погубил другаря ти верен,

590 Подес, син Еетионов, отличен сред първите в боя.“

Каза така. Черен облак от скърби обгърна героя.

С мед заблестяла облечен, пред първите в строя
излезе.

В същото време Кронид вдигна своята искряща
егида,

с много ресни украсена, а в облаци Ида забули;

595 ярко той светна и гръмна, разтърси егидата
страшна:

даде победа сега на троянци, прогони ахейци.

Пръв Пенелей беотиец се впусна да бяга от боя.

Както търчеше пред всички, той беше засегнат
внезапно

с копие в рамото горе: излеко костта му докосна

600 острото копие — Полидамант бе го хвърлил
отблизо.

Хектор притича, улучи в ръката до китката точно

Леита Алектрионов и тъй го от строя извади:
 той се озърна, побягна, загубвайки всяка надежда
 с копие медно в десница с троянците пак да се бие.
 605 Идоменей пък удари в гърдите през бронята Хектор,
 вече повторно налитащ на Леита Алектрионов.
 Счупи се дългото копие до острието; троянци
 викнаха, Хектор пък копие метна във Идоменея,
 който бе прав в колесница, ала не уцели за малко,
 610 все пак попадна той в Койран, другар ѝ колар
 Мерионов,
 който бе заедно с него доплувал от Ликт
 многолюден.
 Пеш от извитите кораби Идоменей влезе в боя;
 щеше сега да даде на троянците слава голяма,
 ако не беше докарал конете му вихрени Койран.
 615 Той светлина му донесе, отблъсна деня
 смъртоносен,
 ала самият загина от мъжеубиеца Хектор:
 с острия връх го прониза без жал в челюстта под
 ухото,
 зъбите той му изкърти и срязва езика в средата.
 От колесницата Койран се смъкна, изпусна юздите,
 620 а Мерион се наведе, пое ги в ръце от земята,
 сетне към Идоменея с такива слова се обърна:
 „Удряй конете със бича, догдето пристигнеш във
 стана:
 вече разбираш и сам, че ахейците губят борбата.“
 Идоменей погна с плясък конете си хубавогриви
 625 право към гладки кораби: страх му обхвана душата.
 Зевс не укри от Аякса сърцат и от цар Менелая,
 че надарява троянци сега с несъмнена победа.
 Пръв на войската продума великият син Теламонов:
 „Горко ни! Всеки, дори и глупакът, днес ясно
 разбира,
 630 че на троянци помага баща ни Кронид гръмовержец.
 Слаб или силен троянец, стрела или копие пратил,
 винаги точно улучва, че Зевс ги в целта направлява.

Нашите все се забиват без полза в прахта на земята.

Хайде сами да помислим за някакъв сигурен начин,
635 как да изтръгнем трупа на Патрокла и как да се върнем,

радост да бъдем самите за нашите мили другари.

Те ни сега наблюдават и с мъка в сърцата си мислят:

ний яростта и ръцете на мъжеубиеца Хектор
няма да спрем: да побегнем при нашите кораби
черни.

640 Някой другар незабавно да каже това на Ахила,
тъй като смятам, че още не е той успял да научи
тъжната вест за смъртта на любимия негов
приятел.

Ала не мога да видя вестител такъв сред ахейци:
с мрак непрогледен навред са покрити коне и
войници. [208]

645 Татко наш Зевсе! Спаси синовете ахейски от мрака,
ведро небе ни прати, за да видим с очите си всичко.
И погуби ни на светло, щом вече това ти харесва!“
Каза, а Зевс се смили над Аякса, окъпан във сълзи.
Тутакси мрака надвиснал разпръсна, разсея мъглата.

650 Слънцето блесна отново, откри се полето на боя.
Рече тогава Аякс Теламонов на цар Менелая:
„Гледай сега, Менелае божествен, дано забележиш
все още жив Антилоха, сина на юначния Нестор.

Ти го накарай да иде и каже на вожда Ахила,
655 че е загинал във боя най-свидният негов приятел.“
Тъй рече и гръмогласният цар Менелай го послуша.
Тръгна забързан, подобен на лъв, от кошара
прогонван,

сили до крайност изчерпил да дразни и псета, и хора.
Будни през цялата нощ, на лъва те не дават да
грабне

660 някоя гойна юница от сбраното стадо. А звярът
алчен за тлъсто месо все напада, но нищо не взема,

че го пресреещат ръцете юнашки със копия чести,
с факли горящи, които, макар настървен, го
изплашват.

Рано в зори си отива, печален в душата си горда;
665 тъй неохотно и цар Менелай гръмогласен напусна
мъртвото тяло, но той се боеше, че може ахеици
да го оставят трофей за троянци при своето
бягство.

Пламенно той запредумва Аякси и вожд Мериона:
„Храбри Аякси, водачи аргийски, и ти, Мерионе!
670 Всеки от вас да си спомни за кроткия нрав на
Патрокъл,

клетия! Приживе ласкав и нежен той беше със
всички,

само че днес го постигна смъртта и съдбата
всесилна.“

Щом като каза това, Менелай русокос се оттегли,
вредом оглеждайки, както орелът, за който
говорят,

675 че е с най-острото зрение сред поднебесните птици;
колкото и нависоко по свода с криле да се вдигне,
вижда той бързия заек, стаен изпод гъстите
храсти,

стрелнат се спуща, внезапно го сграбчва, живота
му взема:

тъй, Менеласе, отхранен от Зевса, тогава въртеше
680 своите светли очи сред тълпата на много другари,
няма ли нейде да зърнеш сина на прочутия Нестор.
Тутакси ти го съгледа на левия фланг на борбата
как насърчава другари и сам ги подтиква към боя.

Цар Менелай русокъдрав наблизо застана и рече:
685 „Тука ела, Антилохе, отхранен от Зевс, да узнаеш
тъжната вест за това, що не трябваше нивга да
стане.

Мисля, че вече самият ти виждаш и ясно разбираш:
богът наваля и трупа страдания днес за данайци,
а за троянци — победа. Погина отличен ахеец,

690 падна Патрокъл и горест голяма обхвана данайци.
Тичай веднага във стана ахейски, кажи на Ахила:
може би той ще откара при кораба голото тяло,
че шлемовеецът Хектор му смъкна доспехите
светли.“

Каза така. Антилох бе потресен от тези му думи,
695 дълго остана безмълвен, очите му плувнаха в сълзи,
силният глас на героя във гърлото секна внезапно.
Въпреки всичко послуша съвета на цар Менелая.
В миг се затича, предал си доспехите^[209] на
Лаодока,

който наблизко държеше конете му еднокопитни.
700 В сълзи облян го понесоха вън от борбата нозете
да съобщи на Ахила Пелеев печалните вести.
Твойто сърце, Менелая, отхранен от Зевс, не поиска
смело да брани обични другари, измъчени в боя,
где Антилох ги остави; а пилосци^[210] бяха в покруса.
705 Той им изпрати във помощ напред Тразимеда
божествен,

сам пък отново се върна да пази героя Патрокъл:
тичайки, спря до двамината храбри Аякси и рече:
„Аз Антилоха изпратих при бързите кораби в стана,
там при Ахил вихроног да отиде, но все пак
допускам:

710 няма Ахил да пристигне, макар че е гневен на
Хектор.

Как ще се бие с троянци, когато доспехи му
липсват?

Хайде сами да обмислим заедно най-сигурен начин
как да измъкнем трупа и как вече сами да отбегнем
в боя с троянци смъртта и жестоката гибелна
Кера.“

715 Тъй му отвърна Аякс, исполинският син Теламонов:
„Всичко ти вярно ни каза, царю Менелая преславен!
Двамата вий с Мерион се вмъкнете внезапно и бързо,
мъртвото тяло вдигнете и вън от сечта изнесете,

а пък зад вас ще се бием с троянци и Хектор
божествен

720 ний, едноимци, със храброст еднаква; и в дните
предишни

двама сме срещали често опасната битка на Арес.“

Тъй рече. Вдигнаха те от земята трупа нависоко.

Викот страхотен нададе тогава войската
троянска,

щом като зърна, че вече ахеици отвлечат Патрокла.

725 Вкупом се юрнаха бурно, подобни на псета
ловджийски,

дето пред млади ловци на глиган наранен се
нахвърлят,

хукват стремглаво напред с настървение да го
разкъсат;

щом се обърне глиганът, облегнат на своята сила,

мигом отстъпват и вредом се пръскат, обзети от
ужас:

730 тъй ги троянци преследваха, винаги в група събрани,
удряйки с мечове тежки и с копия медни двуостри.
Щом се извърнеха само двамината храбри Аякси,
спрели на място, цвета си меняха от страх
враговете;

никой не смееше бой за трупа да започне отново.

735 Носеха тъй Менелай с Мериона трупа от полето
право към гладките кораби в стана. След тях се
разпали

яроствна битка тъй, както пожар, ненадейно
избухнал

в град обитаван, бушува стихийно; и къщите рухват
цели в сияние ярко, че вятърът с бяс го раздухва;

740 също тъй шум незаглъхващ от буйни коне и войници
следваше двамата смели ахейци по пътя обратен.
Както големи катъри, напрегнали сила могъща,
влачат по стръмна скалиста пътека от дебри
планински

тежка греда или мачта огромна за кораб
презморски,

745 а в бързината духа им терзаят и пот, и умора,
тъй устремени, те носеха с мъка трупа на
Патрокъл.

А пък отдире Аякси задържаха вражия натиск.
Както и хребет горист, прекосяващ полето напърно,
спира дълбоките, силни води на реки пълноводни,
750 па ги отблъсква и техния ход в равнината насочва,
те не успяват рида да разбият, макар да са бурни;
тъй и Аякси възпираха върлия напор троянски.

Но враговете ги следваха — двама най-много от
всички:

славният син на Анхиза, Еней, и блестящият
Хектор.

755 Както безбройни скорци или гарги излитат на ято
с крясъци грозни, когато съгледат нападащ ги
ястреб,

който донася нечакана гибел на техните малки,
тъй от Еней и от Хектор ахейските млади войници
бягаха, викайки гръмко, забравили стръвната битка;

760 Много доспехи прекрасни на бягащи в ужас данайци
паднаха близо до рова, но боят не спираше още.

[203] Тази сентенция се среща и у други поети (Хезиод, „Дела и дни“, 216; Платон, „Пир“, 222; Ливий, „От основаването на Рим“, XXII, 39 и др.). ↑

[204] Под «голо тяло» или «гол труп» в епическата поезия се разбира тяло, от което са смъкнати доспехите. ↑

[205] Главк не знае, че тялото на Сарпедон е запазено от Аполон и пренесено в Ликия (XVI, 666–683). ↑

[206] Според мита съдбата решила Троя да не бъде съборена от Патрокъл. ↑

[207] Конете на Ахил били родени от бог и притежават човешки качества. ↑

[208] Зевс спуща облак около сражаващите се за трупа на Патрокъл (368–371). ↑

[209] Антилох предава доспехите си на коларя, за да може да тича по-бързо. ↑

[210] Антилох е син на Нестор от Пилос. Пилосци са негови подчинени. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ПЕСЕН ИЗРАБОТКА НА ОРЪЖИЕ ЗА АХИЛ

Тъй се сражаваха бурно,^[211] подобно на огън разпален.

Бързият млад Антилох вестносец дойде при Ахила.
Той го намери покрай праворогите кораби в стана,
в мисли потънал за всичко, което бе станало вече,
5 тъжен, въздъхващ да казва на своито сърце благородно:

„Горко на мене! Защо дългокоси ахейци отново
в страх през полето тъй бягат към своите кораби
черни?

Няма ли днес боговете несносни злини да ми сторят,
както ми нявга предсказа и моята майка Тетида:
10 още догдето живея, най-личен герой
мирмидонски^[212]

ще се прости със сияйното слънце, убит от
троянци.

Може би вече е мъртъв юначният син на Менойтий.
Клетият! Бях му поръчал, щом вражия огън
отблъсне,

с Хектора в бой да не встъпва, а тук да се върне
веднага.“

15 Още премисляше всичко в душата си мълком,
когато близо до него застана синът на прочутия
Нестор.

Леейки сълзи горещи, той скръбната вест му
предаде:

„Тежко ми, сине на храбрия воин Пелея! Ще чуеш
горестна вест за това, що не трябваше нивга да
стане!

20 Падна Патрокъл! За голия труп се сражават жестоко,

че шлемовеецът Хектор му смъкна доспехите светли.“

Каза така. Черен облак на мъка обгърна Ахила.

Грабнал с ръцете си пясък и прах, потъмняла от пушек,

той си посипа главата, изцапа лицето си дивно.

25 Черната пепел полепна навред по хитона уханен.

Проснат голям на голямо пространство в прахта на земята,

той си заскуба косите, раздърпа ги грозно със пръсти.

А пък жените, пленени във бой от Ахил и Патрокъл, писнаха жално с души съкрушени, напуснаха вкупом

30 ширната шатра и в миг окръжиха Ахила мъжествен,

удряха своите гърди,^[213] а нозете им се подкосиха.

Сам Антилох, разридан и обливан във сълзи горчиви, здраво държеше Ахил за ръцете от страх да не вбие меча си в своето гърло героят, покрусен в сърцето.

35 Стенеше грозно Ахил и дочу го почитената майка, седнала в морските бездни при своя баща многолетен.

Тъжно заплака Тетида и около нея се сбраха всичките нейни сестри нереиди от морската бездна.

Там се явиха и Главка, и Талия, и Кимодока,

40 хубавооката Халия, Снея, Низея и Тоя, още дойде Лимнорея, Актея и с тях Кимотоя,

също Мелита, Иера, дойде Амфитоя, Агава,

Дота и Прота, Феруса и заедно с тях Динамена,

и Дексамена дойде с Амфинома и Калианира,

45 още Дорида, Панопя, прочутата вред Галатея,

Калианаса, Немерта и твърде известна Апсевда,

също дойде Ианаса, Климена и с тях Ианира,

с дивни коси Аматея, Орития с Мера и всички

други сестри нереиди, които са в морската бездна.

50 Те пещерата ѝ сребърнобяла изпълниха. Дружно
удряха своите гърди, а Тетида през плач им продума:
„Слушайте, мили сестри нереиди, да знаете всички
колко големи са мъките, мойто сърце поразили!
Тежко на мене, нещастната майка на воин юначен,
55 тъй като аз съм откърмила син благороден и силен,
пръв сред герои, порасна красив като пролетно
цвете,
аз го отгледах подобно на нежна фиданка в градина,
но го изпратих със кораби вити далече при Троя,
за да се бие с троянци, а няма назад да се върне,
60 няма и аз да го срещна със радост в двореца Пелеев.
Ала догдето живее и гледа пресветлото слънце,
трябва да страда: не мога сама да му бъда във
помощ.
Все пак ще ида да видя любимото чедо, да чуя
болка каква го постигна, макар че не влиза във боя.“
65 Тъй каза, от пещерата излезе и с нея сестрите
тръгнаха с вопли. Вълните край тях се разбиваха с
грохот.
Ала щом стигнаха вече наблиз до плодната Троя,
те на брега се изкачиха, гдето стояха нагъсто
кораби на мирмидонци край бързия воин Ахила.
70 Властната майка се спря до сина си, дълбоко
застенал,
горко заплака, прегърна главата на своето чедо,
цяла във сълзи обляна, крилати му думи продума:
„Рожбо, защо ми ридаш? Каква ли печал те
терзае?
Хайде кажи ми, не скривай! Кронид вече всичко
изпълни.
75 както го молеше ти, със ръце към небето
прострени:
всички ахейци да струпа нагъсто при корабни кърми
в боя лишени от тебе, позорни беди да понасят.“
С тежка въздишка Ахил бързоног на Тетида
отвърна:

„Мила ми майко! Това Олимпиецът вече изпълни,
80 ала съвсем ме не радва, че моят приятел погина.
Него, Патрокла, от всички другари най-много
обичах,
както живота си свиден, а сам го загубих неволно.
Хектор му смъкна доспехите мои — за чудо и
приказ,
бляскав подарък на татко Пелея от всички
безсмъртни,
85 даден, когато теб хвърлиха в брачното ложе на
смъртен.
Ти да си беше останала там сред богините морски,
а пък Пелей да си вземеше смъртна жена за съпруга!
Ето че днеска безкрайна тревога сърцето ти мъчи:
твоего чедо погива и няма назад да се върне,
90 няма дома да го срещнеш, понеже духът ми не дава
аз да живея наравно с мъжете, преди да издъхне
Хектор Приамов, ударен от моето копие остро,
та да плати за смъртта на Патрокъл сина на
Менойтий.“
Леейки сълзи обилно, Тетида така му отвърна:
95 „Чедо, наскоро ще бъдеш ти мъртъв, щом тъй ми
говориш:
тутакси гибел очаква и тебе след Хектор Приамов.“
С тежка въздишка Ахил бързоног на Тетида
продума:
„Нека веднага умра, че оставих без помощ да падне
моя приятел! Далече от своята родина загина,
100 викаш напразно към мен да му бъда защитник в
бедата.
Вече аз няма назад да се върна във моята родина;
ни на Патрокъл помогнах, ни даже на други другари,
тъй многобройни, избити жестоко от Хектор
божествен;
в стана оставам бездеен, товар на земята без полза,
105 нищо, че пръв съм във боя сред меднохитонни ахейци
—

само в съвета се срещат и други по-горни от мене.
Нека изчезне раздорът между богове и човеци,
нека пропадне гневът, който в лудост и мъдрия
хвърля;

бидейки много по-сладък от течния мед на пчелите,
[214]

110 той във гърдите човешки нараства, подобно на
пушек.

Тъй ме до бяс разгневи Агамемнон, водач на мъжете.
Ала това да забравим, макар да сме много печални,
своята ярост в сърцата сами да смирим по принуда.
Тръгвам сега да намеря убиеца зъл на Патрокла —

115 Хектора. Аз пък смъртта ще посрещна тогава,
когато

Зевс олимпийски и други безсмъртни това
пожелаят.

Своята смърт не избягна дори и Херакъл свръхсилен,
който бе твърде обичан от Зевса Кронида
всевластен,

все пак го смаза съдбата и страшната злоба на
Хера.

120 Също и аз, ако участ подобна ме дебне в живота,
мъртъв ще легна, но нека спечеля велика прослава.
Аз ще заставам троянки и с тях пълногърди дарданки
с двете ръце да изтриват от своите разцъфнали
бузи

сълзи обилни и жално да охкат от мъка безмерна.

125 Нека узнаят, че дълго съм бил надалече от боя.
Майко! Недей ме възпира от битки! Не ще ме
предумаши!“

Сребърнонога богиня Тетида така му отвърна:

„Чедо! Това е наистина вярно. Сега не е лошо
своите клетки другари да браниш от грозната гибел!

130 Ала троянците взеха красивите твои доспехи,
медни, блестящи, които свали шлемовеецът Хектор,
метна ги на рамене и надменно ги носи. Но смятам:

дълго той няма със тях да се хвали — смъртта му е близка.

Синко любими, все пак не се втурвай в разгара на боя,

135 без да ме зърнеш с очите си, че се завръщам отново.

Утре аз рано със изгрева слънчев ще дойда във стана,

дивни доспехи ще нося за тебе от властника Хефест.“

След като каза това, тя веднага напусна сина си, спря се до своите сестри нереиди и тъй им продума:

140 „Вие сега се спуснете вдън морското лоно широко, влезте в двореца ни бащин, идете при морския старец,

всичко поред му кажете! Сама към Олимп недостъпен

тръгвам при Хефест, прочутия майстор, дано пожелае

той да даде на сина ми блестящи и славни доспехи.“

145 Тъй рече. Мигом се гмурнаха те под вълните пенливи. Сребърнонога Тетида на вис към Олимп се отправи да донесе за сина си обичен прекрасни доспехи.

Тя полетя към Олимп, а във същото време ахейци бяха с викот страховтен пред мъжеубиеца Хектор, стигнаха в стана при своите кораби и Хелеспонта.

150 Медноколенни ахейци напразно се бяха старали с бой да изтръгнат трупа на Патрокъл, другаря

Ахилов,

Тъй като вражи коне и пешаци го пак доближиха, също и Хектор Приамов, по сила подобен на пламък.

155 Трижди блестящият Хектор нозете Патроклови сегна,

искащ трупа да изскубне; и викаше гръмко троянци.

Трижди Аякси безстрашни, облекли си бурната сила, ядно далеч го отблъсваха; Хектор, в мощта си уверен,

ту връхлетяваше в схватка, ту спираше най-ненадейно,

160 викайки диво: дори не помисли назад да отстъпи.
Както пастири в полето не могат лъва да прогонят

—
гладен и огнен — от труп на говедо, убито от него,
тъй шлемоносците двама Аякси не можеха дружно
с бой да оттласнат сина на Приама от мъртвото
тяло.

165 Щеше трупа той да грабне и слава безсмъртна да
има,

ако не беше дотичала вихрено бърза Ирида
тайно от Зевса и други безсмъртни със вест при
Ахила —

да се приготви за боя веднага: изпрати я Хера.

Спря до Ахила наблизо и думи крилати му каза:

170 „Ставай, Ахиле Пелеев, най-страшен от всички
герои!

Своя Патрокъл спаси, за когото сега се разгаря
яроствна битка и двете войски се изстребват
взаимно:

силно желаят едните простряния труп да запазят,
другите — да го отмъкнат до към ветровитата
Троя.

175 Светлият Хектор най-много напират да дръпне
Патрокла,

тутакси да му отреже главата от нежната шия,

кървава да я забучи на копие дълго за показ.

Ставай веднага, не се излежавай! За теб ще е
срамно,

ако остане Патрокъл игралка за псета троянски:

180 вечен позор те очаква, щом бъде похулен трупът
му.“

А бързоногият, богоподобен Ахил я попита:

„Кой те изпрати, богиньо Иридо, вестител при
мене?“

Вихрено бърза Ирида така на Ахила отвърна:

„Хера, преславна съпруга на Зевса, ме скришом изпрати,

185 Нищо не знае ни Зевс, нависоко царуващ, ни никой от боговете, които живеят в Олимп белоснежен.“

А бързоногият син на Пелея така отговори:

„Как да отида във боя? Доспехите вече ми взеха.

Моята майка любима не дава във битки да влизам,

190 без да я зърна с очите си, че се е върнала тука: тя обеща да ми връчи прекрасни доспехи от Хефест.

Чужди прочути доспехи да сложа, не ще ми прилепнат,

ако не смятам огромния щит на Аякс Теламонов.

Ала и той се сражава, допускам, сред първите воини,

195 с копие медно троянци громи край трупа на Патрокъл.“

Вихрено бърза Ирида отново така му продума:

„Знаем и ние, че твоите доспехи са вече пленени;

само до рова иди, покажи се поне на троянци!

Може би те ще се стреснат и боя сами ще напуснат.

200 Ще си отдъхнат за кратко юначните рожби ахейски,

тъй изтощени: и малка почивка във бой е почивка.“

След като каза това, бързонога Ирида си тръгна.

А пък любимецът Зевсов Ахил се изправи. Атина,

между богини богиня, му метна ресниста егида

205 връз раменете — и в миг увенча му главата със облак златен. От него лъчисто запали тя пламък сияещ.

Както към етера дим се издига^[215] от град, разположен

нейде на остров далечен, обграждан от вражи войници,

целия ден се сражават мъжете от градските кули

210 в битка жестока; но щом светлозарното слънце залезе,

лумват сигнални огньове и блясък високо се пръска,

за да го видят съседи, които със своите леки
кораби бързо на помощ да се притекат във бедата;
тъй зарево от главата Ахилова стигна ефира.

215 Спря се до рова героят извън крепостта и войската,
помнейки мъдрите думи на своята майка Тетида.
Спря и със все сила викна, отсреща откликна Атина:
в миг суматоха страхотна настана сред всички
троянци.

Както е ясен и мощен звукът от тръбата
военна^[216]

220 на врагове душегубци, които град-крепост
обсаждат,

тъй беше ясен и мощен тогава викът на Ахила.
Медния глас на сина на Пелея щом чува троянци,
всички се духом смутиха. Конете им хубавогриви
мигом поеха обратно, предсетили вече злината.

225 Трепнаха колесничари, съгледали огън негаснещ,
ярко, страхотно пламтящ край самата глава на
Ахила,

че светлоока Атина безспир го разгаряше вещо.
Трижди извика гръмовно през рова Ахил богоравен,
трижди потръпнаха в ужас троянци с войските

съюзни.

230 Тъкмо тогава погинаха в смута дванайсет герои
от колесниците свои и своите копия остри.

С радост ахейци издърпаха изпод стрелите
Патрокла,

в ложе го туриха грижно, заплакаха верни другари.
Бавно закрачи след тях бързоногият син на Пелея,

235 леейки сълзи горещи, загледан в другаря си предан,
паднал от копие стръвно, положен сега на носило.
Сам го бе пратил с конете си и с колесницата в боя.
Той се не върна, Ахил го не срещна пред своята
шатра.

А волооката Хера застави усърдното слънце^[217]

240 вдън океана да втъне, макар да не беше му време.
Слънцето скоро залезе и богородени ахейци

спряха свирепата битка, еднакво опасна за всички.
Също троянци отсреща напуснаха боя разпален,
от колесници разпрегнаха сръчно конете си бързи,
245 на на съвет се събраха, преди за вечеря да мислят.
Прави останаха всички и никой не седна в съвета.
Ужас ги беше обхванал, понеже Ахил се показва,
след като дълго стоеше далеч от печалната битка.
Мъдрият Полидамант Пантоид заговори им първи,
250 който единствен и бъдно, и минало виждаше вярно.
Беше приятел на Хектор — в една нощ се бяха
родили.

Той побеждаваше с речи, а Хектор — със копие
точно.

Благонамерен към тях се обърна със думи такива:
„Всичко добре обсъдете, другари! Предлагам веднага
255 в нашия град да си идем, в полето до кораби вражи
свята зора да не чакаме ние далеч от стената.
В дните, когато Ахил се гневеше на цар Агамемнон,
много по-лесно воювахме всички с войските ахейски.
Винаги весел ношувах край бързите съдове морски,
260 смятайки, че ще пленим двойновитите кораби
чужди.

Много ме плаши сега вихроногият син Пелеев.
Той е със храброст безмерна и никога няма да иска
тук да остане в полето, където ахейци и ние
дълго деляхме наравно голямата ярост на Арес.
265 Той ще се бие за Троя, за нашите верни съпруги.
Хайде в града да се върнем! Повярвайте! Тъй ще се
случи!

Нощ амброзийна възпря бързоногия син на Пелея.
Ако ли утре той пак ни намери, събрани в полето,
ще ни нападне в доспехи и всички Ахил ще познаем.
270 Който избяга, зарадван ще тича в свещената Троя:
псета и птици грабливи ще ръфат мнозина троянци!
Нека до моите уши нивга вести такива не стигнат!
Ако послушате моите съвети, макар да сме тъжни,

цяла нощ нека държим на площада войската. Ще
бранят

275 нашия град тези кули високи, залостени порти,
плътно с греди закрепени — големи, одялани гладко.
Утре във ранни зори, със доспехи облечени всички,
ний ще застанем на кулите. Тежко му, ако поиска
с нас да воюва за градската крепост, пристигнал от
стана.

280 Той ще се върне при своите кораби, мъчил напразно
високошийни коне във препускане около Троя.
Храброст не ще му достигне да влезе във нашата
крепост,

пъргави кучета там ще го ръфат, преди да я срине.“
А шлемовеецът Хектор със яд го погледна и рече:

285 „Полидаманте! Какви неприятни слова ми говориш!
Ти ни съветваш в града да се върнем и там да се
скрием.

Сити не сте ли така все във кулите да сте запрени?
Смъртните хора през дните предишни разказваха
често,

че е известен градът на Приама със мед и със злато.

290 Нашите дивни богатства изчезнаха от домовете.
Много от тях са във Фригия и във Меония свидна:
там ги продадохме, щом всемогъщият Зевс се
разсърди.

Днеска, когато синът на лукавия Кронос ми даде
слава да имам и чак до морето да тикна ахейци,

295 мисли такива, безумецо, ти пред народа не казвай!
Никой троянец не ще те послуша: това забранявам.
Всички ний нека постъпим тъй, както сега ще
предложa.

Почвайте своята вечеря веднага във стана по групи,
нощната стража помнете и будни бъдете на
поста!

300 Който троянец премного милее за своите
богатства,
нека ги вземе и обща гощавка сега да направи:

нека със тях да пируват троянци наместо ахейци!
Утре във ранни зори, със доспехи облечени, всички
битка сурова ще почнем при вражите кораби гладки.
305 ако е вярно, че в боя е влязъл Ахил богоравен,
тежко му, щом е поискал. А що се отнася до мене,
няма аз нивга пред него да бягам от шумната
схватка:

сам ще го срещна в двубой: или аз, или той ще
загине.

Арес е равен към всички и често убива убийци.“
310 Тъй им говореше Хектор, троянците с вик одобриха.
Глупави хора! Ума им бе взела Атина Палада.
С Хектора бяха съгласни, макар да съветваше лошо,
с Полидаманта — не бяха, макар да съветваше
мъдро.

Почнаха своята вечеря във лагера. А пък отсреща
315 цяла нощ всички ахейци оплакваха с вопли Патрокла.
Първи синът на Пелея подхвана ридание гръмко,
върху гръдта на другаря си сложил ръце мъжегубни.
Стенеше страшно, подобно на хубавогрива^[218]
лъвица,

след като нейните малки ловец е отмъкнал далече;
320 късно лъвицата идва и скръб ѝ разкъсва сърцето,
скита из горски усои и търси следи от ловеца,
нейде дано го намери, че яростен бяс я владее.
Стенещ дълбоко, Ахил заговори така с мирмидонци:
„Горко ми! Думи напразни изрекох в деня злополучен,
325 в който предумвах героя Менойтий в двореца Пелеев.
Аз обещах, че в Опунт ще му върна Патрокла
прославен,

след като Троя съсипе и своята плячка получи.
Ала не всички човешки желания Зевс изпълнява.
Двама сме с него орисани — с нашата кръв да
обагрим

330 тука земята при Троя. Аз няма назад да се върна.
Старият конесмирител Пелей и богиня Тетида,

майка ми, няма дома да ме срещнат: аз тук ще загина.

Тъй като тръгвам след тебе, Патрокле, в подземното царство,

няма да те погребат, преди тук да докарам главата
335 с всички доспехи на Хектор — на твоя надменен убиец.

Гневен за твоята гибел, дванадесет славни троянски рожби ще обезглавя върху твоята клада висока.

Ти ще лежиш дотогава при нашите кораби вити.

Теб ще оплакват троянки ведно с пълногърди дарданки,

340 леейки сълзи горчиви и денем и нощем във стана.

Тях ги пленихме със сила и с нашите копия дълги, свивайки с теб градове най-цветуци на жители смъртни.“

Заповед даде Ахил богоравен на своите другари бързо на огън да сложат огромен котел със триножник;

345 за да измият Патрокла от прах и от кърви сгъстени.

Туриха сръчно котела за баня над огъня лумнал, с бистра вода го наляха, дърва наредиха под него.

Пламък обхвана търбуха котелен, водата затопли.

Щом като кипна водата във светлия медник, веднага
350 мъртвото тяло измиха и после с елей го натриха, раните пресни напълниха плътно с балсам деветлетен;

туриха в ложе мъртвеца и с ленен саван го покриха чак от глава до пети и със бяло платно го завиха.

Цялата нощ мирмидонци задружно с Ахил богоравен
355 стенеха в мъка, оплакваха жално трупа на Патрокъл.

Зевс заговори на Хера, на своята сестра и съпруга:

„Ти, волоока властителко Херо! Най-сетне сполучи пак да насъскаш Ахил бързоног в безпощадната битка,

сякаш си майка рождена на къртавокоси ахейци!“
 360 А волооката властница Хера така му отвърна:
 „Зевсе Крониде всесилен! Какви ми ти думи издума?
 Всеки от хората може на другия зло да направи,
 па и макар да е смъртен и нашата мъдрост не знае.
 Как да не мога самата, когато съм първа богиня,
 365 с почит двояка: по род и с това, че съм твоя съпруга,
 а пък, Крониде, нали ти над всички безсмъртни
 царуваш,
 как да не мога в гнева си злини на троянци да
 сторя?“
 Тъй си говореха Зевс гръмовержец и Хера тогава.
 Сребърнонога Тетида пристигна в двореца на
 Хефест,
 370 вечен и звезден, най-хубав от всички дворци на
 безсмъртни;
 меден го беше изваял за себе си куцият Хефест.
 Тя го намери да шета покрай меховете си потен.
 Той едновременно двацет триножника нови ковеше,
 за да ги в низ подреди край стената в двореца си
 дивен.
 375 Всеки крак беше снабден с колелца от излъскано
 злато,
 та да се движат сами към съвета на всички
 безсмъртни
 и да се връщат отново в двореца — за чудо и приказ.
 Вече ги беше довършил, но липсваха дръжки изящни
 —
 той ги приготвяше сръчно и скрепките вече ковеше.
 380 Докато тях майстореше с възшебното свое
 изкуство,
 сребърнонога Тетида богиня пристигна в двореца.
 Щом я съгледа, излезе във було блестящо Харита,
 прелестна, кротка съпруга на куция майстор
 прославен.
 Тя за ръката я хвана, по име я викна и рече:
 385 „Ти, дългопола Тетидо, защо във двореца ни идваш?

Мила и достопочтена, тъй рядко ни тук
навестяваш!

Следвай ме вътре в двореца и там ще ти сложа
гощавка.“

Каза богиня Харита и в къщи въведе Тетида,
гдето любезно я тури да седне на трон
среброгвозден,

390 хубав, изкусно направен, снабден за нозете със
столче.

После повика прочутия майстор и тъй му продума:

„Хефесте, тука ела, че Тетида от теб се нуждае!“

Куцият майстор прославен тогава така й отвърна:

„Мила и достопочтена богиня дошла е в двореца!

395 Тя ме избави, когато бях паднал и болки понасях
заради моята майка безсрамна, която поиска
хромия, мене, да скрие! Тогава щях много да
страдам,

ако не бяха ме взели във морския залив Тетида

с щерката на океана всевечно кръжащ, Евринома.

400 Девет години безспирно ковах им различни украси:
пръстени кръгли, игли за косите, огърлици, гривни.

Бях в пещерата огромна и куха, а около нея

с буйни води океанът бушуваше, в пяна обливан.

Никой безсмъртен и смъртен не знаеше нищо за
мене,

405 знаеха само Тетида и нежно добра Евринома,
моите спасителки! В къщи е хубавокъдра Тетида.

Дар й дължа във отплата, понеже спаси ми
живота.

Мила Харито, сложи й веднага приятна гощавка,

докато аз прибера инструментите и духалата.“

410 Каза грамадният Хефест и от наковалнята стана,
куцац, задъхан: придвижваше с мъка нозете си
слаби.

Той меховете остави далече от яркия огън,

а сечивата в ковчеза си сребърен сложи грижливо,

па си избърса усърдно със гъба лицето, ръцете,

415 яката шия и после гърдите космати. Облече
везан хитон, взе си жезъл дебел и пое към вратата,
куцайки силно. Две верни прислужници тръгнаха с
него —

цели от злато, напълно подобни на живи девици:
имаха разум в главата, и говор, и сила голяма,
420 знаеха всички изкусни дела на богините вечни.
Двете подкрепяха бога, че той се придвижваше
трудно.

Щом до Тетида дойде, Хефест седна на трона си
бляскав,

па за ръката я хвана, по име я викна и рече:
„Ти, дългопола Тетидо, защо във двореца ни идваш?
425 Мила и достопочтена, тъй рядко ни тук
навестяваш.

Хайде кажи ми какво ти желаеш. Сърцето ме кара
аз да го сторя с готовност, щом мога и щом е
възможно.“

Леейки сълзи горчиви, Тетида така му отвърна:
„Хефесте, има ли друга богиня в Олимп белоснежен,
430 толкова тежки страдания сбрала в сърцето си
клето,

с колкото горести Зевс ме обсипа сред всички
безсмъртни?

От нереидите мене едничка омъжи за смъртен,
син на Еака, Пелей! И понасях му брачното ложе,
въпреки че не желаех. Пелей днес лежи във двореца,
435 грохнал от старост нерада! Но имам и други неволи.
Зевс ме дари да родя и дома да отхраня Ахила,
пръв сред герои. Порасна красив като пролетно
цвете,

аз го отгледах подобно на нежна фиданка в градина,
но го изпратих със кораби вिति далече при Троя,
440 за да се бие с троянци, и няма назад да се върне,
няма и аз да го срещна със радост в двореца Пелеев.
Ала догдето живее и гледа пресветлото слънце,

трябва да страда: не мога сама да му бъда във
помощ.

Мощният цар Агамемнон му взе от ръцете момата:
445 нея му бяха избрали за дар синовете ахейски.

Тъжен по тая девица, скоси си сърцето от мъка.

А пък троянци при стана притискаха страшно
ахейци:

те им не даваха вън да излизат. Аргийските
старци^[219]

молеха много сина ми, обричаха скъпи награди.

450 Той им отказа от тях да отблъсне бедата сам
лично,

ала облече Патрокла обичан във своите доспехи,
в лютата битка го прати и с него — войска
многобройна.

Целият ден се сражаваха те покрай Скейските
порти.

Биха превзели тогава града, Аполон да не беше
455 слава на Хектора дал и погубил сред първите в боя
храбрия син на Менойтий, навлякъл беди на троянци.
Днес коленете ти хващам с молба и дано пожелаеш
щит да направиш, и броня, и шлем за Ахил
кратколетен,

и наколенници дивни, които с токи се затягат.

460 Всичко това му погуби другарят, убит от троянци.
Моето чедо лежи на земята с душа покрусена.“

Куцият майстор прославен отвърна така на
Тетида:

„Смела бъди и не трябва дори за това да се грижиш.

Де аз да можех тъй сигурно сам от смъртта да
избавя

465 твоето чедо, когато злощастната участ го стигне,
както е вярно, че той ще получи чудесни доспехи!

Всеки от смъртните, който ги види, на тях ще се
чуди.“

Тъй каза, там я остави и към меховете си тръгна.

Право в жарта ги насочи, на работа в миг ги опъна.

470 Всичките двадесет меха в пещта му задухаха силно,
пущайки струи въздушни, различно разпалващи огън,
за да помагат със ритъм променлив ту бързо, ту
бавно,

майсторът както изисква, та делото скоро да
свърши.

Хефест във огъня хвърли незIBLEма мед и олово,
475 после сребро той прибави и злато, метал
скъпоценен.

И наковалня голяма намести на здрава подставка,
тежък чук взе във едната ръка, а в другата —
клещи.

Първо започна да прави той щита огромен и плътен.
[220]

вещо обточи отвед, обкова го със светло кръжило,
480 тройно, блестящо, а сребърен ремък отвътре
притъкна.

Пет металически пласта в самия щит бяха споени.
Майсторът с чудно изкуство му вниза богата
украса.

Изобрази във средата^[221] земята, небето, морето,
неуморимото слънце наред с пълноликия месец,
485 всички съзвездия, дето обкичват небето високо,
всички Плеяди, Хиади, стрелеца могъщ Ориона,
Мечката^[222] също, която мнозина наричат Колата

—
тя все на север кръжи, наблюдава безспир Ориона
и се не къпе единствена в бездните на океана.

490 После представи два града цветущи със жители
смъртни.

В първия сватби се вдигат, гощавки и пиршества
пищни.

Пряко града се извеждат невести от брачни
чертози

с ярко запалени факли и сватбена песен отеква,
в кръшно хоро се понасят младежи, чевръсти
играчи,

495 флейти и цитри в средата издават ликуващи звуци.
Спрели пред къщните порти, дивят се и радват
жените.

А пък площадът обширен е пълен със хора стълпени.
Тъжба решават и спорят двамина за кръвния откуп:
първият казва, че той е платил за убития вече,
500 вторият пък се заклева, че нищо не е получавал.
Двамата искат пред съд да решат със свидетели
спора.

Хора от две страни викат, за всеки един се
застъпват.

А глашатаи смирят народа. И съдници-старци
сядат на камъни гладки, в свещения кръг наредени;
505 всеки в ръката със скиптър на вещь, звънкогласен
вестител,

стават, на скиптър подпрени, и редом изричат
присъда.

А по средата лежат във съвета два златни
таланта,

предназначени за този, когото в съда оправдаят.^[223]
Другият град пък обсаждат войски във блестящи
доспехи.

510 Тези, които обграждат отвън, двоумят се все още:
да разрушат ли града, или да поделят с враговете
всички имоти, които желаният град притежава.
Тези отвътре не скланят и тайно стъкмяват
засада.

Бранят стената отгоре любимите техни съпруги,
515 малките рожби и даже мъжете, сломени от
старост.

Впущат се в битка начело с Атина Палада и Арес,
двамата златни и в златни одежди облечени цели,
хубави, снажни, с доспехи, тъй както са всички
безсмъртни:

те си личат отдалече, а смъртните хора са дребни.
520 Щом като стигат до място, пригодено за хитра
засада,

нейде до близка река с водопой за стада
многобройни,

там те залягат прикрити, облечени в мед
заблестяла.

Двама бойци-съгледвачи напред от войската
прилазват,

за да причакат стада от овце и рогати говеда.

525 Скоро прииждат стадата и двама пастири ги
следват:

весело свирки надуват, не знаят за тази измама.

Щом ги съглеждат бойците укрити, във миг ги
върхлитат,

цели стада от говеда заделят и стадо отбрано
от белорунни овце, а самите пастири убиват.

530 Но враговете отвън, щом дочуват шума при
стадата,

шибват коне вихрогонни и в бяг с колесници политат
право при своите другари, веднага пристигат на
помощ.

Спират край речния бряг и завързва се битка
свирепа.

Те се замерват взаимно със своите копия медни.

535 Смут и Раздор се намесват, а също и Смърт
безпощадна,

сграбчила воин ранен, още жив, а и други без рани,
трети пък, вече убит, за крака го повлича сред боя,
с метната дреха през рамо, обагрена с кърви
юнашки.

Сблъскват се те и се бият подобно на живи
смелчаци,

540 мъчат се все да измъкват от огъня своите избити.

Нива на щита представи със плодна и рохкава угар,
ширна и триж преорана, а много орачи из нея
карат ралата във впряга, насам и натам ги
възвиват.

Винаги щом се завръщат до слога на тучната нива,

545 идва човек и поднася в ръцете им чаша голяма

с медено вино, а те се обръщат отново в браздите,
жадни по-скоро да стигнат до края на плодната
нива.

Тя зад гърба им чернее, подобна на рохкава оран,
а пък е цяла от злато: направи той истинско чудо.

550 Измайстори после нива просторна с висока пшеница.
Жънат из нея жътвари със сърпове остри в ръцете,
а на земята нагъсто се стелят ръкойки в редици.

Силни връзвачи с въжета от слама ги стягат във
снопи.

Трима връзвачи по стъпките следват жетварите
сръчни.

555 А пък децата събират във своите прегръдки
ръкойки,

трупат ги пъргаво. Сам господарят с тояга в
ръката,

с радост в сърцето, безмълвен сред тях на браздата
застава.

Готвят наблизко вестители обед под дъбова сянка.

Едър вол те са заклали и шетат усърдно край него;

560 бяло брашно за жетварска гощавка замесват
жените.

Хубаво лозе, отрупано с грозде, издяла от злато.

Гроздове едри и черни увисват навред по лозите,

всяка подпряна умело със сребърни дълги подпорки.

С тъмен ров той го опасва и още с оловна ограда.

565 Води напърно през лозето само едничка пътека,
гдето минават носачите, щом гроздобер се започне.

А пък девойки и юноши с радостно чувство в
сърцата

носят във плетени кошници меденосладки гроздове.

Там сред кръга на младежите момък със цитра
звънлива

570 свири игриво и пее със глас благозвучен и нежен

хубава Линова^[224] песен. Те дружно потрепват с
нозете,

следват го с песен и викот и скачат във такт хороводен.

Също създаде и стадо — безчет правороги говеда.

Кравите ловко извая от злато и светло олово,
575 как се отправят с мучене от своите обори на паша
чак до реката шумлива из блатни лъки със
тръстика.

Четири златни пастири сподирят голямото стадо,
кучета девет ги следват отблизо с нозе бързогонни.

Там посред първите крави внезапно два лъва свирепи
580 бик грабват, който реве страховито, догдето го
влачат.

Всички пастири и псета веднага ги погват със
ярост,
двата пък лъва, раздрали дебелата бикова кожа,
цялата вътрешност гълтат, лочат му черните
кърви.

Всуе ги гонят мъжете, насъсквайки бързите псета:
585 те пък не хапят, назад се отдръпват от тези два
звяра,

спират наблизо, залайват, готови отново да бягат.

Куцият майстор направи една долина необятна
с пасбище китно и злачно, а в него овце белорунни,
също кошари, покрити овчарски колиби и навес.

590 После прочутият Хефест хоро изрисува на щита,
както хорото, което в обширния Кносос издяла
нявга Дедал за мома Ариадна със прелестни плитки.
Стройни момци и девойки, откупвани скъпо с
добитък,^[225]

кръшно играят, с ръце заловени за нежните китки.

595 С тънки була са момите, момците пък носят
хитони,

дивно тъкани и бляскащи още със капки елейни.^[226]

Кичат богато венци пъстроцветни главите
момински,

носят момците на хълбок меч златен със сребърен
ремък.

Пъргаво ту се затичват с умели нозе във хорото,
600 както приседнал грънчар колелото със длани
ловко опитва дали завъртяно добре ще се движи;
ту пък във гъвки редици се спущат едни срещу други.
Радостно гледат мнозина събрани хорото им вито,
а сред играчите пее и сам си приглася на цитра
605 богоподобен певец. А двамина изкусни скачачи,^[227]
щом той запее, и те се завъртват чевръсто в
средата.

Майсторът изобрази Океана със сила безкрайна
в крайния кръг върху щита, грижливо и крепко
направен.

След като бе изработил той щита огромен и
плътен,

610 почна тогава и броня, по-ярка от огън разпален.

Шлем му приготви, прилягащ покрай слепоочника
точно

тежък, красиво изпъстрен: прибави му гребен от
злато.

Той наколенници после изчука от ковко олово.

Щом като всички доспехи завърши прочутият
майстор,

615 вдигна ги и ги постави пред майката на Еакида.

Тя с бързина на сокол отлетя от Олимп белоснежен,
носейки тези блестящи доспехи, подарък от Хефест.

[211] За трупа на Патрокъл. ↑

[212] Патрокъл е локриец. Поетът го нарича мирмидонски герой,
понеже се сражава заедно с мирмидонците. ↑

[213] Удряли гърдите си в знак на скръб. ↑

[214] Гневът се сравнява с мед, защото гневният човек изпитва
наслада от отмъщението. ↑

[215] Древните палели огньовете, за да задушават враговете си.
Нощните огньовете обаче били сигнални. ↑

[216] Бойните тръби били известни на Омир (XXI, 388), но
героите му не си служат с тях, а викат с глас. ↑

[217] Омир рядко описва противоестествени явления както в случая. В „Одисея“ (XXIII, 243–245) Атина продължава нощта, за да останат по-дълго време заедно Одисей и Пенелопа. ↑

[218] Епитетът в оригинала е „хубавогрив“ или „с хубава брада“. Понеже Омир употребява една дума за лъв и лъвица, в случая епитетът не подхожда за лъвица, която няма голяма грива. ↑

[219] Одисей, Аякс и Феникс (IX, 168–169). ↑

[220] Описанието на щита е предмет на много тълкувания още от най-старо време. Щитът е поетическа фикция. ↑

[221] Сцените са изобразени в пет концентрични кръга: в първия (центъра) — небето, земята, морето и други небесни тела; във втория — животът в два града (490–540); в третия — животът на селяните през пролетта, лятото и есента (541–572); в четвъртия — стадо волове, нападнато от лъвове, овчарски колиби със стадо овце и хоро (573–606) и в петия — океанът (607–608). ↑

[222] Според легендата Голямата мечка била красива девица, на име Калисто. Зевс се влюбил в нея, но Хера я превърнала в мечка и заповядала на Артемида да я убие, Зевс обаче я преобразил в съзвездие. ↑

[223] Има двояко тълкуване: двата таланта са награда или за този, който спечели процеса, или за съдията, който отсъди най-справедливо. При второто тълкуване на текста стихът би имал следния строеж:

право на мъдрия, който отсъдил би най-справедливо.

↑

[224] Лин бил убит от Аполон и в негова памет била създадена тъжна песен, наречена „лин“. Младежът пеел такава песен, понеже през есента природата умира според схващанията на древните. Други тълкуватели на поемата смятат, че под „лин“ се разбира изобщо песен.

↑

[225] Жените били продавани от родителите. Най-често ги купували с добитък, предимно с волове. ↑

[226] При тъкане намазвали нишките с маслиново масло, за да се получи лъскав плат. ↑

[227] Някои смятат, че това са фокусници, които се премятат презглава. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ПЕСЕН ОТРИЧАНЕ ОТ ГНЕВА

*В плащ минзухарен Зората от струите на Океана
вдигна се да отнесе светлина на безсмъртни и
смъртни.*

*А пък Тетида във стана дойде с даровете на
Хефест.*

*Там тя сина си завари прострян над трупа на
Патрокла,*

*5 плачещ горчиво; край него ридаеха много другари.
Дивната между богините спря до сина си обичен,
па за ръката го хвана, по име го викна и рече:
„Чедо! Макар наскърбени, сега да оставим
Патрокла,*

тъй като той е загинал по волята на боговете.

*10 Хайде вземи незабавно доспехите славни от Хефест.
Нивга човек не е носил такива на своето тяло.“
Каза така и положи доспехите тя пред Ахила.
Целите с чудни украси ковани, те звъннаха силно.
Трепет обхвана събраните там мирмидонци: и никой
15 право във тях не можеше да погледне, отстъпиха в
уплах.*

*Щом ги съгледа Ахил, и по-грозно гневът го
разтърси,*

*пламък страхотен в очите му блесна под влажните
клепки.*

Грабна в ръце очарован сияйните дарове божии.

*Щом се нарадва Ахил, съзерцавайки дивното дело,
20 в миг се обърна към своята майка със думи крилати:
„Майко! Доспехите бог ми е пратил! Подхожда да
бъдат*

само творба на безсмъртен, че смъртен не би ги направил,

Тях ще си сложа веднага, но страх ми тревожи сърцето,

да не би в същото време мухи да проникнат, наплюят

25 раните, с мед причинени на мощния син на Менойтий,

червеи да не излюпят, за да оскверняват трупа му, всичко да почне да гние, понеже животът изчезна.“

Сребърнонога богиня Тетида така му отвърна:

„Чедо любимо! Не трябва това да ти мъчи сърцето!

30 Аз ще се грижа да гоня от него мухите свирепи, дето разяждат телата на паднали в боя юнаци.

Даже и цяла година трупът да лежи непогребан, все незасегнат ще бъде, дори и по-хубав ще стане.

Хайде повикай веднага в съвета ахейски герои,

35 спри да си гневен на цар Агамемнон, водач на войските,

въоръжи се за бой, потопи се във своята сила!“

Каза Тетида и тъй му внуши мъжество дръзновено.

Ален нектар и амброзия капна в носа на Патрокла, за да остане съвсем непокътнато мъртвото тяло.

40 Тръгна Ахил богоравен по стръмния бряг на морето, викайки страшно, и всички ахейски герои раздвижи.

Даже и тези, които по-рано оставаха в стана — сърчни кормии, боравеци нещо с кормило на кораб,

и домакини, раздаващи вкусна храна на войската,

45 бързаха право в съвета, щом вече Ахил се показва, твърде отдавна останал далече от лютата битка.

Куцайки, първи дойдоха служители двама на Арес:

бойкият син на Тидея и цар Одисей богоравен,

с копия дълги подпрени, че имаха рани опасни.

50 Двамата седнаха бавно в съвета на предната пейка.

Мощният цар на мъже Агамемнон пристигна последен,

още със тежката рана — улучи го в схватка сурова

Коон, синът Антеноров, със своето копие медно.
След като всички ахейци се бяха събрали в съвета,
55 стана Ахил бързоног и започна така да говори:
„Сине Атреев, нима по-полезно за двама ни беше,
както за тебе, така и за мене, когато кипяхме
заради девата в гняв душегубен, макар и печални?
В стана да бе я убила без жал със стрела Артемиди
60 в оня ден, в който я взех, щом Лирнес до основи
съсипах!

Нямаше толкова много ахейци да хапят земята,
от враговете свалени, догдето упорствах в гнева си.
Само троянци и Хектор с това придобиха изгода.
Мисля, че дълго ще помнят ахейците нашата свада.
65 Но да забравим каквото се случи, макар да сме
тъжни,

своята ярост в гърдите сами да смирим по принуда.
Ето сега прекратявам гнева си опасен в сърцето:
вечно тъй непримиримо не бива със злъч да живея.
Хайде веднага към бой подбуди дългокоси ахейци,
70 за да изпитам на дело троянци, когато ги срещна,
пак ли ще искат до нашите кораби те да нощуват.
Мисля, че всеки от тях ще подвие коляно със радост,
щом се изплъзне от нашето копие в боя разбунен.“
Тъй рече. И възликуваха медноколенни ахейци,
75 че се отказва сърцатият син на Пелей от гнева си.
Мощният цар на мъже Агамемнон така им продума,
както си беше на трона и без да излезе в средата:

[228]

„Мили другари, данайски герои, слуги на бог Арес!
Редно е мълком да слушаш оратор и без да
прекъсваш:

80 даже за опитен в речи е трудно при шум да говори.
Кой би могъл да приказва и чува сред врява голяма?
Би се забъркал оратор, дори да е силен вития.
Аз обяснение искам да дам на Ахила Пелеев.
Слушайте всички аргийци и в моето слово вникнете.
85 Често ахейци говореха в стана за нашата разпра,

мен укоряваха много, но аз съм невинен! Виновни
бяха и Зевс, и Съдба, и Ериния, бродеща в мрака.
Те заслепиха жестоко ума ми в съвета ахейски
в оня ден, в който отнех аз дара на Ахила Пелеев.
90 Можех ли друго да сторя? Богинята всичко
извършва.

Ата е щерка на Зевса, която ни всички замайва.
Гибелна, има тя нежни нозе, по земята не стъпва,
само се движи безспир по главите на смъртните
хора,

зло причинява им често. И мене лукаво оплете.
95 Някога бе заблуден дори Зевс, за когото говорят,
че е най-горен по мъдрост от всички безсмъртни и
смъртни.

Хера, макар и жена, със коварство измами Кронида
в същия ден злополучен, когато прекрасна Алкмена
щеше да ражда Херакла в добре укрепената Тива.
100 Зевс самохвалко тогава възкликна на всички
безсмъртни:

«Чуйте ме всички сега, богове и богини всевечни,
за да ви кажа, каквото диктува духът ми в гърдите.
Днеска Илития, носеща болки родилни, на светло
мъж ще извади и той ще царува над всички съседи.
105 Той е от род на герои, от моята кръв
произлезли.»^[229]

Достопочтената Хера с коварни кроежи му каза:
«Ти ще излъжеш, Крониде, и няма това да изпълниш.
Хайде сега закълни се със клетва велика пред мене,
че ще царува могъщо над своите съседи отрокът,
110 който във днешния ден ще проплаче в нозете на
смъртна,

щерка на тия герои, които по кръв са от тебе.»
Тъй рече. Зевс не усети лукавия план на жена си.
Клетва велика ѝ даде, но после се много разкайва.
Хера пък с устрем напусна високия връх олимпийски,
115 бързо пристигна във Аргос ахейски.^[230] Тя знаеше

точно: там се намира съпругата знатна на Стенел
Персеев,

бременна вече във седмия месец с момченце^[231]
желано.

Хера на свят го изведе, макар недоносено още,
а за Алкмена нарочно забави родилните болки.

¹²⁰ Хера при Зевс се завърна със вести и тъй му
продума:

«Татко наш Зевс гръмовержец! Слова ще ти вложа в
сърцето:

вече роден е мъжът, който вожд на аргийци ще
бъде —

цар Евристей благороден, детенце на Стенел
Персеев,

твое потомство: и той над аргийци със чест ще
царува.»

¹²⁵ Тъй каза. Остра болезка удари сърцето на Зевса.

Сграбчвайки Ата във миг за главата със плитки
сияйни,

гневен във свойто сърце, той закле се със клетва
могъща,

никога няма в Олимп и сред звездния свод
безпределен

Ата отново да дойде, понеже тя всички измамва.

¹³⁰ Тъй рече и я захвърли от звездния свод необятен,
след като бе я въртял, и тя долу сред хората падна.

Стенеше често от нея Кронид, щом сина си^[232]

съзреше впрегнат във труд недостоен по заповед на
Евристия.

Също тъй в дните, когато и сам шлемовеецът
Хектор

¹³⁵ много аргийци избиваше близо до нашите кърми,
аз не забравях богинята Ата, объркан от нея.

Тъй като бях заслепен и Кронид ме лиши от
разсъдък,

искам това да поправа и откуп безчетен ти давам.

Тръгвай, Ахиле, за битка и други войски насърчавай.

140 Аз съм готов да ти пратя и всички подаръци,
 дето в шатрата вчера обрече на теб Одисей
богоравен.

 Ако пък искаш, почакай, макар и да бързаеш за боя,
 моите слуги ще докарат от кораба тук даровете,
 сам ти да видиш какви възжелени неща ти
предлагам.“

145 А пък Ахил бързоног отговори така на Атрида:
 „Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
 Искаш ли, дай ми подаръци скъпи, тъй както
прилича,
 или за после задръж ги, а днес да си спомним
борбата.

 Никак не бива сега да умуваме и да се бавим:
150 нашето дело велико несвършено още остава.
 Всеки отново ще види Ахила сред първите в боя
 как поразява троянски редици със копие медно.
 Нека и никой от вас не забравя с врага да воюва!“
 Цар Одисей хитроумен във отговор тъй му продума:

155 „Богopodobни Ахиле, макар че си толкова храбър,
 ти не подбуждай ахейците гладни да тръгнат към
Троя,
 да се сражават с троянци, че битката дълго ще
трае,
 щом като влизат във схватки редици мъжествени
воини,
 щом и на двата народа самият бог вдъхва
геройство.

160 Хайде накарай ахейци във лагера да се наситят
 с хляб и със вино, защото те дават и сила, и
смелост.

 Няма да може боец, ненакусил храна, да се бие
 целия ден със врага непрестанно от изгрев до залик.
 Даже в душата си той да желае със жар да воюва,
165 здравото тяло му става безсилно, измъчват го люто
жажда и глад,
 а нозете се сплитат, щом крачка направи.

Който боец пък е вече заситен с храна и със вино,
целия ден се сражава без отдих с мъжете
враждебни,

смел е духът му в гърдите, умора в ръцете не сеца;
170 той не отстъпва, преди да излязат от битката
всички.

Хайде войската пусни и обяд да си всеки приготви!
Мощният цар Агамемнон да сложи сега пред съвета
скъпите дарове, нека с очи да ги видят веднага
всички ахейци, а ти пък във своето сърце да се
радваш.

175 Нека застане Атрид пред аргийци и с клетва да
каже,

че ни веднъж не е спал с Бризеида във брачна
постеля,

както е редно, царю, за мъже и жени да постъпват.
Дух милостив и спокоен, Ахиле, в гърдите си имай.

Нека Атрид те покани на пир изобилен във своята
180 шатра и там да получиш, каквото по право владееш.
По-справедлив занаяпред и към други да бъдеш,
Атриде!

Няма в това унижение, щом като цар-повелител
сам се сдобрява с героя, когото е първи обидил.“

Мощният цар на мъже Агамемнон така му отвърна:
185 „Сине Лаертов, със радост изслушах аз твоего
слово!

Както е редно, ти всичко припомни и всичко изложи.
Вече готов съм за клетва, духът ми това ме
съветва:

никога клетва лъжлива за нищо пред бог не изричам.
Тука Ахил да почака, макар да копнее за боя.

190 Всички почакайте дружно, догдето от моята
шатра

скъпите дарове дойдат и клетва със жертва
положим.

Тези дела, Одисее, възлагам на теб и поръчвам.

Хайде вземи си най-знатни младежи от всички ахейци,

с тях донесете от кораба тук даровете, които
195 вчера обрекохме ний на Ахил; доведи и жените.
Нека Талтибий приготви в обширния стан на ахейци
вепър^[233] охранен за жертва на Зевса и ясното
Слънце.“

А пък Ахил бързоног във ответ на Атрида продума:
„Сине Атреев преславен, царю на мъже Агамемнон!
200 По-добре после за всичко това се грижете, когато
някакъв отдих за кратко настъпи във боя и вече
няма дотолкова ярост във моите гърди да бушува.
Още лежат на земята ония, които погуби
Хектор Приамов, когато Кронид му изпрати
прослава.

205 Двамата вие^[234] викнете войската сега да се храни!
Аз бих заставил азейци да тръгнат във битката
гладни,

нищо неяли. Когато блестящото слънце залезе,
щом отмъстим за позора, сами ще вечеряме дълго.
Никаква течност и никакво ястие няма да влезе
210 в моето гърло, понеже е мъртъв другарят ми
свиден.

Проснат е в мойта палатка, погубен от копие
остро,

легнал с нозе към вратата: край него другарите
плачат.

Грижа за ядене нямам в душата си вече, жадувам
само за кръв, за убийство, за жалостен стон на
ранени.“

215 Цар Одисей хитроумен така на Ахила отвърна:
„Сине Пелеев Ахиле, най-мощен от всички ахейци!
Ти си от мене по-храбър и с копие много по-силен,
но те далеч надминавам със своите мисли разумни,
тъй като аз съм роден преди тебе и повече зная.

220 Ето защо да послуша сърцето ти моите съвети.

Бързо наставя пресита за смъртните хора във
битка,

почне ли меч по земята тръстика човешка да стеле,
жетвата твърде е бедна, щом своите везни
наклонява

Зевс промислител, върховният съдник на хората в
боя.

225 Никак не трябва ахейци чрез глад^[235] да скърбят за
мъртвеца:

щом като всеки ден падат един върху други мнозина,
кой и кога ще успее от тежкия труд да отдъхне?

Тия, които погиват, ний трябва във гроб да
положим,

плачейки цял ден за тях, но запазвайки дух
непреклонен.

230 Тия, които пък живи останат след лютата битка,
трябва да имат на ум питие и храна, за да могат
да се сражават докрай без умора с войската
враждебна,

плътно покрили телата си с мед нерушима. И нека
никой боец се не бави, очаквайки заповед друга!

235 Новата заповед лоша ще бъде за всекиго, който
тук би останал при нашите кораби. Вкупом събрани,
нека започнем жестокия бой с конеборци троянци.“

Каза и взе за помощници двамата сина^[236] на
Нестор,

също и Мегес Филеев, Тоанта и с тях Мериона,

240 и Ликомеда, роден от Креонта, и вожд Меланипа.
Тръгнаха бързо към шатрата на Агамемнон Атреев.
Щом като беше решено, и тутакси стана на дело.

Седем триножника взеха, обречени в дар на Ахила,
двадесет светли бакъра, дванадесет хранени коня,

245 също и седем робини, в безброй ръкоделия вещи,
осма бе хубавобуза, със дивна снага Бризеида.

Цар Одисей пък претегли от златото десет
таланта,^[237]

тръгна напред, а след него младежите с дарове още.

Сложиха всичко в средата и цар Агамемнон се вдигна.

250 А пък Талтибий-вестител, подобен на бог по гласа си,

с вепър в ръцете застана до славния вожд на войските.

После синът на Атрея огромния нож си измъкна, който му вечно висеше до дългата ножница с меч.

Четина свинска отрязва и вдигна ръце към небето

255 Зевса да моли. А всички събрани аргийци седяха мълком наблизо и слушаха царя тъй, както е редно.

Право загледан в небето обширно, Атрид се замоли:

„Зевс да ми бъде свидетел, най-висш Олимпиец,

а също Слънце, Земя и Еринии, дете в подземното

царство

260 смъртните строго наказват, щом те се заклеват лъжовно!

Аз не докоснах с ръцете си нивга мома Бризеида,

нито я взех във леглото си, нито със труд я измъчих:

тя недосегната в мойта палатка спокойна седеше.

Ако това е лъжа, боговете беди да ми пратят,

265 както изпращат на тези, които ги мамят със клетви.“

Каза и гърлото срязва на вепъра с мед безпощадна.

В кръг го размаха Талтибий и хвърли в морето пенливо,

в страшната бездна да бъде гощавка за гладните риби.

Стана Ахил и продума сред войнолюбиви аргийци:

270 „Татко наш Зевсе! С големи заблуди мъжете даряваш!

Иначе нямаше нивга Атрид да възбуди дълбоко

ярост в гърдата ми и младата пленница да ми отнеме

толкова грубо и въпреки моята воля. Навярно

Зевс пожела да настъпи смъртта за мнозина ахейци!

275 Хайде вървете на обед, а битката после ще
почнем!“

Рече така и разпусна съвета, нечакано свикан.
Всички се пръснаха в стана по своите кораби вити.
А мирмидонците с горди сърца даровете прибраха
и ги отнесоха близко до кораба бърз на Ахила.

280 В шатрата сложиха всичко, жените насядаха
мълком.

Сръчни слуги на Ахила подбраха конете в чердата.
[238]

А Бризеида, еднаква по хубост със златна Киприда,
щом забеляза Патрокла, пронизан от копие остро,
падна над него, захълца горчиво и с нокти издраска
285 своите бузи красиви, гърдите и нежната шия.
Плачейки, тя занарежда, подобна на вечна богиня:
„Скъпи Патрокле! За мене, нещастна, най-мил на
сърцето!

Жив те оставих, когато излязох от тази палатка.
Днес се завръщам и мъртъв те виждам, водачо
народен.

290 Винаги мен ме постига беда след беда по-голяма!
Моя съпруг, на когото ме дадох татко и майка,
зърнах сама пред стената да пада от копие върло.
Тримата братя обични, родени от моята майка,
всички видях да погиват, щом смъртният ден ги
настигна.

295 Ти ме възпря да ридая, когато Ахил богоравен
моя съпруг умъртви и съсипа града на Минета.
Ти обеща да ме сториш законна жена на Ахила
богоподобен и с кораби да ме откараш във Фтия,
сватбено пиршество там с мирмидонци за нас да
приготиш.

300 Винаги благ, затова те оплаквам така безутешно.“
Тъй каза, плачейки горко, и стенеха с нея жените,
уж за Патрокла, а всъщност за своите собствени
мъки.

А пък ахейските старци, събрани при вожда Ахила,

той да яде настояха; с въздишка Пелид им отказа:
305 „Моля ви! Ако ме някой от моите другари зачита,
нека ме той не насилва храна и напитки да вкусвам,
тъй като горест несносна сега ми владее сърцето.
Слънце догдето залезе, аз все ще търпя и ще чакам.“
Тъй рече. После отпрати на обед царете ахейски.
310 Само останаха цар Одисей, Менелай, Агамемнон,
Нестор и Идомений, и конеусмирителят Феникс
да разтушават Ахила тъгуващ. А той безутешен
беше, докле не се хвърли в пастта на жестоката
битка.

Спомняйки прежните дни, той въздъхна печално и
каза:

315 „Клети Патрокле, най-мил сред другари! Недавна
самичък

ти ми приготвяше сръчно обяда тъй вкусен навреме
в мойта палатка, догдето ахейците бързаха дружно
бой многосълзен да почнат срещу конеборци
троянци.

Ето лежиш ти пронизан, а мойто сърце не желае
320 вече да вкуси храна и напитки, макар че ги имам.
Страдам по тебе. Не бих аз изпитал печал по-
голяма,

даже да чуех, че моят баща Еакид е издъхнал,
който сега е във Фтия и сълзи гореци пролива
сам без сина си обичен! Аз в чужда земя се намирам,
325 заради тази омразна Елена^[239] воювам с троянци;
даже да беше погубен синът ми, отглеждан във
Скирос —

ако все още живее там Неоптолем богоравен.
Друже, преди да загинеш, надежда в душата си
имах

мен да убият далече от конеразвъдния Аргос,
330 тука при Троя, а ти да се върнеш обратно във Фтия,
моего чедо да вземеш от Скирос на черния кораб,
него дома да откараш и там да му всичко покажеш:
мойте имоти, робини и нашата къща висока,

тъй като мисля, че татко Пелей или вече е мъртъв,
335 или живее все още, но грохнал от старост нерада,
винаги чакащ със трепет да чуе известие тъжно
за гибелта на сина си във битка при Троя свещена. “
Тъй рече, плачейки горко, въздишаха старците с
него,

всеки си спомняше всичко, което е в къщи оставил.
340 Щом ги видя да ридаят, смили се Кронид
гръмовержец,
тутакси думи крилати продума на мъдра Атина:
„Мило ми чедо! Съвсем ли напусна мъжа
благороден?

Или сега за Ахил не изпитваш в сърцето си грижа?
Дълго той чака покрай праворогите кораби още,
345 хълцайки с болка за своя най-свиден приятел
Патрокъл.

Другите вече отиват на обед, той гладен остава.
Хайде, Атино, иди и нектар и амброзия сладка
влей му на капки в гърдите, та глад да не чувства
никак. “

Тъй каза Зевс и подтикна Атина, отдавна готова.
350 Уподобена на птица креслива и ширококрила,
тя се понесе от свода небесен далече в ефира.
Мигом ахейци облякоха своите доспехи. Атина
капна в гърдта на Ахила нектар и амброзия сладка,
за да не слезе гладът нетърпим в коленете му яки,
355 па към двореца чутовен на своя баща велемощен
тръгна.

Ахейците рукнаха вкупом от кораби бързи.
Както се пръскат от Зевса студени безбройни
снежинки,

гонени с бяс от Борея, родения вятър в ефира,
тъй се нагъсто понесоха в стана ахейски тогава
360 шлемове силно блестящи и щитове обли, издути,
ризници с плочки метални и копия дълги от ясен.
Блясъкът стигна небето, усмихна се цяла земята
в яркото медно сияние: вдигна се шум от нозете

мъжки. В средата Ахил си обличаше нови доспехи;
365 скърцаше грозно със зъби, очите му святкаха
страшно,
както проблясва на свода заря от стихийни пожари;
мъка безкрайна му сграбчи сърцето; със гняв към
троянци
сам даровете надяна, които му Хефест направи.
Най-напред той наколеници сложи на своите
пищяли,
370 хубави, стегнати крепко с токи от сребро изковани.
Върху гърдите си после облече и ризница здрава.
Метна си през раменете и медния меч среброгвозден,
после пое със ръката и щита огромен и плътен,
блясък от който далече сияеше сякаш от месец.
375 Както съзират моряците отсвет от огън запален,
който гори в планините високо на място самотно;
въпреки тяхната воля вълните ги носят в морето,
пълно със риба, далече от техните мили другари;
също тъй блясъкът мощен от чудния щит на Ахила
380 стигаше чак до ефира. Повдигна и шлема си тежък,
па на главата го сложи: същинска звезда заискряла;
шлемът със гребен наежен развяваше златната
грива —
Хефест я беше нагъсто забучил отгоре на шлема.
В своите доспехи облечен, Ахил ги изпита, премери
385 плътно дали му прилягат, дали ще се движи удобно:
както крила му стояха, повдигаха вожда народен.
После той взе от калъфа и бащино копие яко,
тежко, огромно, което не можеше никой ахеец
в боя да мята — Ахил благороден го хвърляше само;
390 копие, дето бе Хирон предал на баща му Пелея
от върхове пелионски за гибел на много герои.
Алким и Автомедонт му запрягаха сръчно конете.
Жилави ремъци първом им сложиха върху гърдите,
медни юзди във устата; назад в колесницата крепка
395 дръпнаха поводи дълги. В ръка със камшика си
бляскав,

пъргаво Автомедонт Диорид в колесницата скочи,
в нея се метна отзад и Ахил във доспехите нови,
целият в блясък, подобен на Хиперион^[240] лъчезарен.
Той на конете си бащини почна страхотно да вика:
400 „Ксанте и Балие, вредом прочути Подаргини рожби!
Вие мислете да върнете жив и запазен коларя
в стана данайски, когато се ние наситим на боя!
Както Патрокла недейте го мъртъв оставя в
полето!“

А вихроногият Ксант проговори със скръб от ярема,
405 бавно си сведе главата и буйната кичеста грива
цяла низпадна навън от нашийника, стигна земята

—
с говор човешки го бе надарила богинята Хера:
„Сине могъщ на Пелея! Сега ще те двама запазим,
но приближава към тебе денят съдбоносен! Виновни
410 ние не сме, а великият бог^[241] и съдбата всесилна.
Не по причина на наша ленивост и мудност троянци
снеха на вожда Патрокъл доспехите от раменете.
Бог най-известен, потомък на хубавокосата Лета,
с първите в бой го погуби и слава на Хектора даде.
415 Двамата ние сега ще летим със Зефира наравно,
който е, казват, най-бързият вятър в простора.
Но също тъй и за тебе решено да паднеш^[242] от бог
и от смъртен.“

Тъкмо при тези му думи Еринии спряха речта му.
Ядно избухна Ахил бързоног и на коня отвърна:
420 „Ксанте, защо ли смъртта ми предричаш? Съвсем
не е нужно.

Аз и самичък си зная, че трябва да падна при Троя,
много далече от татко обичен и майка. Но няма
да си отдъхна, преди да заситя троянци със битки.“
Каза и виком подкара конете си еднокопитни.

[228] Някои предполагат, че Агамемнон говори седнал, понеже е ранен. Стиховете 76 и 77 се срещат в някои ръкописи и в следния вариант:

*Славният цар Агамемнон сред тях се изправи и каза,
тъжен от силния гняв и измъчван от лютата рана.*

↑
[229] Алкмена, майката на Херакъл, е дъщеря на Електрион и внучка на Персей, а Персей е син на Зевс. ↑

[230] Тук се говори за Аргос в Тесалия, наричан още Аргос Пеласгийски. Стенел напуснал родния си град Аргос и заминал за Пелопонес, където царувал в Тиринт и Микена. ↑

[231] Евристей. ↑

[232] Херакъл. ↑

[233] Според обясненията на древните тълкуватели при полагане на клетва принасяли в жертва овен, вепър или бик. ↑

[234] Агамемнон и Одисей. ↑

[235] Древните се въздържали от ядене за известно време при голяма скръб. Одисей препоръчва да не се спазва този обичай по време на война. ↑

[236] Антилох и Тразимед. ↑

[237] Талантът, освен парична единица, бил мярка и за тежест. По времето на Омир вероятно бил само мярка за тежест. По-късно един талант бил равен на 26 килограма. ↑

[238] Мирмидонците имали много коне. По време на война конете били държани на ясли, често вързани наблизко до колесниците (II, 781 и следващи). ↑

[239] Обиден епитет за Елена, употребен само на това място в цялата поема. ↑

[240] Щитът се сравнява с луната, понеже е направен от различни метали и не е много лъскав (374), шлемът — със звезда (381), а героят — със слънцето. ↑

[241] Аполон. ↑

[242] Ахил ще убие Хектор, но той сам ще бъде убит от Парис с помощта на бог Аполон, който ще насочи стрелата тъкмо в уязвимото

място на петата. [↑](#)

ДВАДЕСЕТА ПЕСЕН БИТКА НА БОГОВЕТЕ

Тъй при извитите кораби, в бой ненаситни Ахиле,
около тебе ахейци обличаха светли доспехи.
Също троянци се готвеха, сбрани на хълма отсреща.
Зевс пък изпрати Темида от връх на Олимп
многоурвест

5 за да покани на важен съвет боговете безсмъртни.
Тя ги обходи и свика да дойдат в двореца на Зевса.
Всички реки се явиха освен Океана безкраен,
с тях и прекрасните нимфи, които живеят в
горите,

в речните извори бистри и в ширните злачни ливади.
10 Щом те дойдоха в двореца на облакосбореца Зевса,
седнаха в залата с гладки, високи колони, която
Хефест направи със вещо изкуство за татко си
Зевса.

Тъй се събраха при Зевса. И бог Посейдон
земедържец

също послуша Темида, дойде от морето в двореца.
15 Седна наред и попита каква е целта на Кронида:
„Мълниевержецо Зевсе, защо призова ни в съвета?
Може би нещо замисляш за двата враждебни
народа?

Техният бой ръкопашен отскоро е пламнал наново.“
Облакосборецът Зевс отговори на бог Посейдона:

20 „Ти, Земетръсецо, моята воля в сърцето отгатна.
Свиках ви, твърде загрижен за тия, които погиват.
Тук ще остана приседнал на стръмния връх
олимпийски,

с радост в душата ще гледам, а всички останали
бързо^[243]

в боя идете, където троянци стоят и ахейци,
25 всеки да бъде във помощ на тези, които обича.

Даже единствен Ахил да се хвърли в борбата с
троянци,

те ще възпират не дълго сина бързоног на Пелея.

По-рано трепваха в ужас, щом само го зърваха
нейде,

Днеска, когато беснее от ярост за своя приятел,
30 аз се боя, че ще срина стените им мимо^[244]
съдбата.“

Тъй каза Зевс гръмовержец и битка безспирна
разжари.

Тръгнаха в бой боговете с кроежи различни в
сърцата.

Хера и мъдра Атина отидоха в стана ахейски,
заедно с тях се отправиха бог Посейдон земеръсец,

35 Хермес, помощник на смъртните, с ловкост и
хитрост известен,

Хефест последен пристигна, ликуващ със своята
сила,

куцайки бавно, нозете му тънки едвам го крепяха.

А шлемовеецът Арес отиде във стана троянски,

заедно с Феб дългокос, с Артемида, прочута
стрелкиня,

40 с Лета и Ксант и със тях Афродита, усмихната
мило.

Докато още далеч боговете от хората бяха,
гордост безмерна изпълваше всички ахейци, понеже
нак се показва Ахил след отсъствие дълго от боя.

Пагубен трепет обзе коленете на всеки троянец,

45 щом като само съзря бързоногия син на Пелея,
святкащ с доспехи, подобен на мъжеубиеца Арес.

Щом олимпийци обаче в гмежта на мъжете
напряха,

грозна Ерида подбуди войските, Атина нададе

викот ту спряла до рова, прокаран навън от
стената,

50 ту се провикваше с екот край шумния бряг на
морето.

Викна отсреща ѝ Арес, подобен на черната буря,
гръмко зовейки троянци веднъж от високата кула,
после покрай Симоент притърчал откъм
Каликолона.

Тъй боговете блажени, подтиквайки двата народа,
55 в боя ги сблъскаха жарко, разпалиха свада жестока.
Гръмна страхотно бащата на хората и боговете,
бог Посейдон земедържец от морските бездни
разтърси

цялата ширна земя и навред върховете планински.
Трепнаха всички била и поли в многоизворна Ида,
60 също троянският град и ахейските кораби кухи.
Хадес, владетел на мрачното царство, във ужас
изпадна.

Скочи от трона си той и пронизно извика, изплашен:
бог Посейдон земетръсец дано не разцепи земята,
та да не видят безсмъртни и смъртни дворците
подземни,

65 грозни и тъмни, които потрисат дори боговете.
Грохот такъв се надигна, когато безсмъртни се
сбиха!

Феб Аполон се изправи със своите стрели
бързолетни

сам срещу бог Посейдона, великия бог земетръсец,
хубавоока Атина — срещу меднобронния Арес,
70 а срещу Хера застана прочутата с лък Артемида,
синеца златни стрели и сестра на стрелеца изкусен:
право пред Лета излезе могъщият Хермес-помощник,
а срещу Хефест — реката голяма с дълбоки
въртопи:

Ксант я наричат безсмъртни, смъртните хора —
Скамандър.

75 Тъй богове се редяха срещу богове за двубоя.

А пък Ахил се стремеше най-много да срещне в
тълпата

Хектор Приамов. Духът на Ахила жадуваше върло
сам да насити с кръвта му могъщия в битките Арес.
Бог Аполон подбудител изпрати напред към Ахила
80 първом Енея, комуто той вдъхна голямо геройство:
твърде напомнящ по глас Ликаона, сина на Приама,
уподобил се на него, така Аполон заговори:
„Где са, Енее, троянски съветник, заплахите твои,
сипани щедро от тебе на пир със царете троянски,
85 че ще се хвърлиш във бой ръкопашен с Ахила
Пелеев?“

А пък Еней велемоощен така му във отговор рече:
„Сине Приамов, защо настояваш във битка да вляза
с храбрия син на Пелея, когато аз сам не желая?
Пръв път не ми е сега пред Ахил бързоног да
застана.

90 Някога той ме прогони от Ида със копие остро
в дните, когато нападна стадата ни гойни говеда.
Там до основи събори Лирнес и троянския Педас:
Зевс ме измъкна, дари ме със сила и с бързи колени.
Иначе щях да погина от вожда Ахил и Атина.
95 Тя пред Ахила вървеше, победа му даваше леко
и го подбуждаше с мед да избива лелеги, троянци.
Ето защо невъзможно е мъж да се бие с Ахила:
винаги някой безсмъртен отблъсва от него бедата.
Копие има, което направо лети и не спира
100 нивга, преди да проникне във тяло човешко. Но само
бог ако равен завършък на боя отмери, не би ме
лесно

надвил той, макар да се хвали, че целият в мед е.“
Бог Аполон далнострелец, синът на Кронид, му
отвърна:

„Хайде, геройо, и ти помоли боговете всевечни!
105 Казват, че твоя е майка Киприда, потомка на Зевса,
а пък Ахил е роден от Тетида, по-низша богиня.

Зевс Афродита създаде, а морският старец^[245] —
Тетида.

Тръгвай във мед нерушима направо в разгара на боя!
Нека Ахил те не плаши с обидни закани и хули!“

110 Тъй каза. Вдъхна голямо геройство на вожда военен,
който, във мед засияла облечен, излезе пред строя.
Но белораменна Хера съгледа сина на Анхиза
как към Ахила се втурва през гъста тълпа на
войници.

Тутакси тя призова боговете и тъй им продума:
115 „Бог Посейдоне и мъдра Атино, сега помислете
двамата с вашия разум как тези дела ще завършат.
В мед заблестяла облечен, Еней към Ахил се насочи:
бог Аполон сребролък го подтикна напред срещу
него.

Хайде веднага да върнем оттука сина на Анхиза
120 или пък някой от нас да застане наред със Ахила,
нека му вдъхва голяма юначност и сила в гърдите,
за да узнае, че него обичат най-мощни безсмъртни,
а боговете, които отдавна с усърдие бранят
в лютата битка троянци от гибел, са жалки,
безсилни.

125 Всички от снежен Олимп сме дошли да се вмесим
във боя

днес да не би да пострада Ахил от ръцете троянски.
По-късно той ще изпита бедите, които съдбата
с нишка прокобна изпреди, когато роди го Тетида.
Ако Ахил не узнае това от уста на безсмъртен,
130 страх ще го хване, щом някой всевечен го срещне във
боя

че боговете са страшни, когато се лично покажат.“
Бог Посейдон зетръсец така отговори на Хера:
„Херо! Недей неразумно се сърди! Това е ненужно!
Аз не бих искал да влизат сега боговете във
разправа:

135 ние, едни срещу други, понеже сме много по-силни.
Нека от боя отстъпим и седнем на място високо:

битката нека оставим за грижа на смъртните хора.

Но ако Феб Аполон и бог Арес започнат борбата или възпират Ахила и пречат му да се сражава,
140 тутакси ний^[246] ще се впуснем сред тях във разгара на боя.

Аз се надявам, че скоро сами^[247] ще побягнат оттука,

пак на Олимп ще се върнат, в съвета на всички безсмъртни,

силом принудени вече от нашите крепки десници.“
Рече така Посейдон тъмнокъдрав и сам ги поведе
145 към дъговидния вал, за Херакъл^[248] божествен насипан,

който издигнали бяха троянци и мъдра Атина,
за да се пази Херакъл от кита, побягвайки бързо,
щом като звярът нападне от морския бряг към полето.

Седна там бог Посейдон, а със него и други безсмъртни:

150 своите плещи необхватни покриха с мъгла непрогледна.

А боговете враждебни се спряха на Каликолоне около теб, Аполоне, и градорушителя Арес.

Тъй и от двете страни боговете обмисляха всичко, но се въздържаха още да почнат печалната битка,
155 нищо, че Зевс, нависоко седящ, разреши да се бият.
Цялото бойно поле се изпълни с коне и със хора, светна от мед; под нозете на дружно налитащи воини

екна от трясък земята, а двама отлични герои, жадни за схватка, сред двете войски се завтурнаха вихром —

160 славният син на Анхиза Еней и Ахил богоравен.

Гръмко заплашвайки, първом Еней поривисто нападна:

клатеше шлема си тежък и вдигнал отпред до
гърдите

щита си буен, с десница размахваше копие медно.

165 После Ахил се затича, подобен на лъв изстребител,
който мъжете, събрани от цялото село, преследват
да го убият без милост; а звярът презрително
крачи;

щом го улучи обаче със копие юноша дързък,
челюст раззива наежен, зъбите му цели във пяна,
грозно започва да стене в гърдта му сърцето
могъщо,

170 плешки и хълбоци удря от двете страни той с
опашка,

сам се разпалва да влезе в опасна борба незабавно:
святкат очите му, в миг разярен се понася
стремглаво,

за да разкъса един от мъжете или да загине;
тъй храбростта и сърцето юнашко подтикна Ахила
175 право да тръгне срещу дръзновения воин Енея.

Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,

пръв на Енея продума Ахил бързоног и божествен:

„Сине Анхизов, защо си застанал далеч пред
войските?

Може би твойто сърце те подбужда със мен да се
биеш,

180 вярвайки, че ще владееш със чест конеборци
троянци,

както Приам ги владее? И мене дори да убиеш,
няма такава награда Приам да ти вложи в ръката:
има си той синове, а и сам е запазен и мъдър.

Или троянци за тебе заделят земя плодородна,
185 чудна земя за градини и ниви, които да сееш,
щом ме погубиш във боя? Но мъчно това ще
постигнеш!

Зная, че с копие нявга аз бях те обърнал във бягство.

Мигар не помниш, когато сам беше при своите говеда,

как те подгоних с нозете си бързи по урвеста Ида?

190 Бягайки в ужас, не смееше даже назад да погледнеш.
Право в Лирнес ти побягна позорно, но аз те последвах,

лесно съборих града с помощта на Атина и Зевса.

Много робини откарах, отнех свободата им скъпа;

теб те спасиха Кронид олимпийски и други безсмъртни.

195 Мисля, че вече не ще те закрилят тъй, както очакваш.

Аз те съветвам сега да отстъпиш назад при тълпата,

в схватка не влизай със мене, та зло да не патиш без нужда;

чак като нещо се случи, тогава глупецът го вижда.“

А пък Еней отговори с такива слова на Ахила:

200 „Сине Пелеев! Не смятай, че с думи ти мене ще стреснеш,

както невръстно момченце, понеже аз също умея
дръзко да сипя и думи обидни, и режещи речи.

Двамата знаем рода си, и своите родители знаем,

много предания славни сме чули за тях да разказват.

205 Нито си виждал ти моите родители, нито аз твоите.

Казват, че ти си едничкият син на Пелей благороден,

рожда на хубавокъдрата морска богиня Тетида.

Аз се гордея навред, че съм родният син на Анхиза великодушен, а моя е майка сама Афродита.

210 Днеска едните от тях ще оплакват сина си обичен,
тъй като смятам, че няма назад да се върнем от боя
само така, разменили детински слова и нападки.

Искаш ли нашия род ти добре да познаеш, изслушай
всичко, което мнозина от хората знаят отдавна:

215 облакосборецът Зевс е баща на Дардана известен.

Той основа град Дардания, а Илион благодатен
още не беше заселен от смъртните хора в полето:
[249]

те обитаваха склонове на многоизворна Ида.
Този Дардан е баща на прочутия цар Ерихтоний,
220 който е най-знаменит със богатство сред тленните
хора:

имал три хиляди кипри кобили на паша в полето,
всички наперено горди със своите кончета малки.
В тях и Борей се бе влюбил, когато пасяха в полето.
С образ на кон тъмногривест оплождаше тези
кобили.

225 Бременни, те народиха дванадесет стройни
жребчета.

Щом заподскачаха те в плодородните ниви узрели,
тичаха над класовете, не чупеха даже и стръкче;
щом запрепускаха те по широката морска
повърхност,

вихром летяха над гребена бял на вълните пенливи.
230 Цар Ерихтоний баща е на Троса, владетел троянски,
Трос е родител на тримата сина, царе благородни:
доблестен Ил, Асарак и след тях Ганимед богоравен,
който наистина бе най-красив между смъртните
хора.

Него безсмъртните взеха за тази му хубост голяма
235 с тях на Олимп да живее, нектар да поднася на
Зевса.

Ил пък създаде потомък, почтения Лаомедонта.
Лаомедонт синове пък отгледа: Титона, Приама,
Клития, Лампа и Хикетаона, потомък на Арес.
Капиу, синът Асараков, е татко на царя Анхиза.
240 Аз съм роден от Анхиза, а Хектор е син на Приама.
Ето родът и кръвта ми, с които се хваля пред тебе.
Увеличава Кронид и смалява човешката сила,
както е нему угодно, защото над всички владее.
Повече да не говорим, подобни на малки момчета,

245 двамата спрели бездейни в разгара на лютата
битка.

Да си надумаме можем ний толкова много обиди:
даже и кораб стовеслен едва би успял да ги вдигне.
Твърде е гъвкав езикът човешки, слова притежава
най-разновидни, че тяхното пасбище вред се
простира.

250 Думи каквито ми кажеш, такива ще чуеш от мене.
Никаква нужда сега не налага с обиди и хули
дваемата ний да се караме, както жените свадливи,
с ярост които изпадат безкрай в крамола душеядна,
спрели сред път ядовити, взаимно се хокат жестоко
255 с верни неща и лъжливи: гневът им това повелява.
С думи не ще ме оттласнеш, когато налитам във
боя,

без да се сблъскваме двама с медта си отблизо.
По-скоро нека един срещу друг се изпитаме с копия
медни.“

Тежкото копие хвърли към страшния щит на Ахила.
260 От острието ударен бе щитът и громко издрънка.
Стреснат, синът на Пелея отмести с ръката си яка
щита и сметна, че лесно ще може Еней велемощен
в миг с дългосенното копие да го промуши дълбоко.
Глупав Ахил! Не помисли в душата си и във сърцето,
265 че даровете прочути на бога се мъчно пробиват
и не отстъпват сломени от удар, нанесен от
смъртен.

Вождът Еней не прониза със тежкото копие щита:
бе то възпряно от плътното злато, подарък от
бога:

мина два пласта върхът, но три имаше още отдолу,
270 тъй като Хефест надстави във него пет пласта
различни —

двата отгоре от мед, а най-долните два от олово.
Средният беше от злато: медта бе възпряна от
него.

Втори изпрати Ахил дългосенното копие свое.

275 Точно улучи той щита Енеев, всестранно закръглен,
фрасна го близо до края, където медта е най-тънка,
също и волската кожа. Забит пелионският ясен
двете просвредли: големият щит изрева
страховито.

В ужас Еней се приведе и щита над себе си вдигна:
здравото копие в миг прелетя над гърба му в земята,
280 минало двете обковки на щита, покриващ боеца.
Пак се изправи Еней, щом отбягна опасния удар.
Неизмерима печал се разля пред очите му мигом:
той се уплаши, че медното копие близо попадна.
Меча си остър извадил, Ахил се нахвърли на него,
285 викайки страшно. Синът на Анхиза заграби веднага
камък огромен и тежък — двамина от днешните
хора

даже не ще го помръднат, а той го тъй леко
размаха.

С камъка щеше Еней да удари Ахила нападащ
в щита му или във шлема, закрила от смърт за
героя;

290 щеше Ахил пък със меч да отнеме живота Енеев,
ако не би ги съзрял в тоя миг Посейдон земеръсец.
Тутакси той заговори така с боговете безсмъртни:
„Горко ми! Мъка аз имам за храбрия духом Енея,
който след малко, убит от Ахила, ще слезе при
Хадес,

295 тъй като вярва на думите на Аполон далномерец.
Глупав Еней! От печалната гибел не ще го запази.
Но за какво ли невинен героят беди изтърпява
всуе за чужди постъпки? Той жертви отбрани
принася

винаги на боговете, които живеят в небето.
300 Хайде сега да изскубнем Енея от смърт неизбежна,
за да не сърдим Кронид, ако ние допуснем да падне
мъртъв Еней от Ахила. Съдбата е вече решила
да не изчезне безследно родът на Дардан без
потомство.

Най-много него Кронид бе обикнал от своите
рождби,

305 *дето му бяха родени в света от жени
простосмъртни.*

Вече Кронид е намразил рода на Приама прославен!

*Скоро Еней ще царува всевластно над всички
троянци*

и ще царуват деца от децата, [250] които ще има.“

А волооката властница Хера така му продума:

310 *„Ти, Земертърсецо, сам помисли си добре във
сърцето:*

*трябва ли днес да избавиш Енея, или да оставиш
той от Ахила сразен да загине, макар да е храбър.*

*Аз и Атина Палада се клехме със клетви велики
пред боговете безсмъртни, които Олимп обитават,
315 никога да не отблъснем злокобния ден от троянци,
даже и Троя когато ще лумне във огън стихиен,
щом я запалят след време безстрашните рожби
ахейски.“*

*Бог Посейдон земертърсец, изслушвайки нейните
думи,*

*с устрем се впусна във боя сред толкова копия
остри,*

320 *стигна там, гдето стояха Еней и Ахил достославен.*

*Тутакси пръсна мъгла пред очите на внука Еаков,
после изтръгна от крепкия щит на Енея юначен
цялото копие, медно, красиво и с дръжка от ясен,
скришом го сложи наблизо пред двете нозе на Ахила,*

325 *па от земята повдигна Енея и сам го разтърси.*

*Лесно синът на Анхиза, засилен с ръката на бога,
мина през много редици от хора и от колесници
и озова се внезапно във края на боя разбунен,
гдето кавкони обличаха своите доспехи за битка.*

330 *Бог Посейдон земертърсец наблизо до него застава,
почна високо да вика и думи крилати му каза:*

*„Кой Олимпиец така безразсъден те стори, Енее,
та да се биеш самичък с безстрашния син на Пелея,*

много по-храбър от тебе и много по-мил на
безсмъртни?

335 Винаги бързо отстъпвай, щом в битката срещнеш
Ахила,

за да не слезеш в двореца на Хадеса мимо съдбата.

След като смъртният жребий постигне Ахила
божествен,

дръзко тогава се хвърляй сред първите бойни редици:
друг от ахейци не ще ти отнеме доспехите светли.“

340 След като всичко това му разкри, Посейдон го
остави.

Махна мъглата небесна от двете очи на Ахила.

Щом ги разтвори широко, Ахил удивен се огледа,

силно въздъхна и рече на своето сърце благородно:

„Ужас! Наистина, чудо голямо с очите си виждам!

345 Моето копие тука лежи, но не зървам героя,
право в когото го пратих, та мъртъв да падне от
него.

Вярно, че бил и Еней от мнозина безсмъртни обичан,

а пък аз смятах, че той самохвално с това се гордее.

Нека да бяга! Едва ли в душата си смелост ще има

350 пак да се бие със мене, щом с радост от смърт се
избави.

Хайде сега да подбудя аз войнолюбиви данайци,

после веднага да ида на бой срещу други троянци.“

Той към редиците тръгна, съветвайки всички герои:

„Богopodobни ахейци, не стойте далеч от троянци!

355 Мъж срещу мъж да се хвърля и ревностно нека се
бие!

Много е трудно за мене, при все че съм мощен и
храбър,

толкова хора да гоня и сам да воювам със всички.

Нито бог Арес, макар и безсмъртен, ни даже Атина

биха сами устояли в разгара на битка такава.

360 Ала доколкото мога с ръце, и с нозе, и със сила,
аз заявявам, че никак бездеен не ще се покажа,
все ще се впускам в редиците бойни и никой троянец,

мисля, не ще се зарадва, щом моето копие срещне.“
С тези слова ги разпали: а светлият Хектор завика
365 с глас гръмовит на троянци, готов със Ахил да се бие:

„Доблестни духом троянци, да нямате страх от Ахила!

С думи аз бих се сражавал дори с боговете безсмъртни,

мъчно е с копие, тъй като те са далече по-силни.
Всичките свои заплахи не може Ахил да изпълни,
370 сигур едно ще извърши, а друго наред ще остави.
Тръгвам към него, макар че с ръце е той равен на огън,

равен на огън с ръце, а със мощ — на искрящо желязо.“

Тъй със слова ги подбуди, троянците копия взеха.

Сблъскаха сили враждебни и вик страховит се понесе.

375 Феб Аполон изведнъж се изправи до Хектор и каза:
„Хекторе, в битка с Ахила не влизай напред от войските,

но го причакай в тълпата и тук сред разгара на боя,
с копие да те не стигне и с меч си да те не мушне!“

Тъй рече. Хектор отново потъна в гмежта на мъжете

380 с тръпки на ужас, понеже дочу божество да говори.
С пламенна ярост в сърцето Ахил върхлетя на троянци,

викайки грозно; на място уби първом Ифитиона,
син Отринтеев прославен, предвождащ войска многобройна.

Нимфа наяда го беше родила от цар Отринтея
385 в Хида, земя плодородна, в полите на Тмол белоснежен.

Той на Ахил се опълчи стремглав, но Ахил го удари
с копие право в главата, която на две се разцепи.

Рухна с шум Ифитион и Ахил се провикна ликуващ:

„Ето лежиш, Отринтиде, най-страшен от всички герои!

390 Тук те застигна смъртта, а родът ти остана далече,

там при Гигейското блато със бащини ценни имоти,
близо до Хил рибовъден и Херм със дълбоки
въртопи.“

Тъй каза. Мракът забули очите на Ифитиона.

Шините на колесници ахейски го стъпкаха мъртъв
395 в първите бойни редици. Ахил подир него улучи
Демолоента, сина Антеноров, отличен защитник,
във слепоочника право през шлема му меднообточен.
Шлемната мед не възпря острието: през нея
премина

медният връх и прониза му черепа, стигна дълбоко
400 вътре до мозъка в кърви, прекъсна му буйния устрем.
После пък Хиподамант бе сразен от Ахила в
плещите,

от колесницата скочил и почнал пред него да бяга.
Той си душата изпусна и в същото време изохка.
Както бикът изревава, повлечен от юноши силни
405 към хеликонския бог^[251] земетръсец и богът се
радва,

Хиподамант тъй простена: духът му от костите
литна.

С копие сетне нападна Ахил Полидора божествен,
син на Приама. Бащата не даваше той да се бие,
тъй като беше най-малкият от синовете на царя:
410 бе му най-мил. Изпреварваше всички с нозете си
бързи.

С детска наивност, показвайки своята способност
да тича,

хукна сред първите в боя, догдето духа си загуби.
Бързият, богоподобен Ахил го умери със своето
копие право във кръста, където токите от злато
415 пояса здраво прикрепят и ризница двойна създават.

Мина върхът на медта през младежа, излезе до
пъпа.

С вик на колени той падна и мрачен го облак забули;
проснат в прахта на земята, червата си сграбчи с
ръцете.

Щом като Хектор Приамов съзря своя брат
Полидора,

420 проснат в прахта на земята, червата си сграбчил с
ръцете,

в миг причерня му и вече не можеше той да се
сдържва

и да остане далече от боя. Нападна Ахила,

махайки копие остро, подобен на пламък. Когато
вождът Ахил го съгледа, подскочи и викна ликуващ:

425 „Близко е вече мъжът, който тежко рани ми
сърцето,

тъй като той ми погуби другар най-обичен от
всички.

Вече не ще се отбягваме ние в полето на боя.“

Злобно погледна към Хектор божествен и тъй му
продума:

„Бързо ела да намериш веднага ти своята гибел!“

430 Без да потрепне от страх, шлемовеецът Хектор му
рече:

„Сине Пелеев, не смятай, че с думи ти мене ще
стреснеш

както невръстно момченце, понеже аз също умея
дръзко да сипя и думи обидни, и режещи речи.

Зная, че ти си юначен, че аз съм по-долен от тебе.

435 Всичко обаче държат боговете на своите колени.

Бих могъл твоята душа да отнема, макар и по-
долен,

щом те улуча: и моето копие медно е остро!“

Каза, замахна и в миг дългосенното копие хвърли,
ала Атина далеч от Ахила прочут го отпрати,

440 духвайки леко; и то се завърна при Хектор
божествен,

точно в краката му падна безшумно. Ахил незабавно
Хектора с ярост нападна, с решителност да го убие,
викайки диво, но Феб Аполон го запази тъй лесно,
бидейки бог олимпиец: покри го с мъгла непрогледна.

445 Три пъти бързият богоподобен Ахил го връхлита
с копие медно и три пъти гъста мъгла той разреже.
Щом за четвърти път дръзко се впусна, подобен на
демон,

страшно извика и думи крилати на Хектор издума:
„Куче! Отново избягна смъртта, а наблизко до тебе

450 беше злината. Но Феб Аполон те запази повторно:
ти му се молиш, навлизайки в страшния шум на
стрелите!

Сигурно ще те убия при среща, макар и по-късно,
щом и до мене застане безсмъртен помощник във
боя.

Други сега ще нападам, които случайно настигна.“

455 Рече и с копие шибна в средата врата на Дриоп.

Той във нозете му грохна. Ахил го остави издъхнал;
бързо Демуха, сина Филеторов, могъщ и огромен,
с копие право уцели в коляното, спря го на място;
меча си тежък стовари по него, отне му живота.

460 После героя Дардан с Лаогон, синове на Бианта,
от колесницата смъкна със сила в прахта на
земята:

първия с копие мушна, а втория с меча посече.
Също погуби и Троса, сина на Аластор ликийски;
Трос коленете му хвана и молене жив да го вземе,

465 да не убива връстника си, жалост да има към него.
Глупав! Не знаеше още, че няма Ахил да го чуе:
мъж благодушен не беше синът на Пелей, нито
ласкав,

а безпощаден! И както му Трос коленете държеше,
молейки милост, във черния дроб го прониза със
меча.

470 Черният дроб му изпадна и пазвата с кръв се
напълни,

мрак му забули очите и мигом духът му излитна.
 С копие Мулия точно улучи в ухото отблизо:
 медният връх се подаде веднага в ухото отсрещно.
 После Ахил налетя на сина Агеноров Ехекла
 475 и го удари в главата със меча си с хубава дръжка.
 Целият меч се затопли в горещата кръв на Ехекла:
 алена смърт и всесилна съдба му затвори очите.
 Девкалиона със копие медно прободя в ръката,
 гдето се гъсто събират във лакътя сухите жили.
 480 Девкалион със ръка натексала дочака Ахила
 в ужас предсмъртен; Ахил пък врата му преряза със
 меча,
 хвърли далече главата тъй, както си беше във
 шлема.
 Мозък гръбначен се пръсна и труп на земята се
 просна.
 После се юрна към Ригма, почтения син на Пейроя,
 485 който от Тракия плодна наскоро при Троя
 пристигна.
 Него със копие ръгна, медта се заби във стомаха,
 от колесницата Ригъм се смъкна; Ахил запокити
 копие в Арейтоя коларя, извърщащ конете,
 блъсна го от колесницата, хукнаха в ужас конете.
 490 Както пожар неугасващ бушува в дълбоките дебри
 сред планината безводна и лумват гъстаците
 горски,
 вятърът вредом беснее и пламъци вие високо,
 тъй и Ахил свирепееше с копие, равен на демон,
 бягащи воини громеше и в кърви потече земята.
 495 Както стопанин запряга чифт широкочели волове
 бял ечемик^[252] да вършеят в хармана набит, а
 зърната
 изпод нозете на тия мучащи волове се люцят,
 също тъй еднокопитните, бързи коне на Ахила
 тъпчеха трупове пресни и щитове; ниско отдолу
 500 цялата ос с перилата във кръв се обагриха вече,
 пръските от колелата и конските здрави копита

*бризваха много високо: Ахил се стремеше към слава,
цапайки с кръви сгъстени ръцете си непобедими.*

[243] С тази заповед Зевс вдига забраната, която беше наложил на боговете (VIII, 10 и следващи). ↑

[244] Съдбата определила Ахил да бъде убит, преди да бъде разрушена Троя. ↑

[245] Нерей. ↑

[246] Боговете, които подкрепят ахейците: Хера, Атина, Посейдон, Хермес и Хефест. ↑

[247] Боговете, които помагат на троянците: Афродита, Аполон, Арес, Лета, Артемида и речният бог Ксант. ↑

[248] Според легендата Зевс изпратил Посейдон и Аполон да работят срещу заплата при троянския цар Лаомедонт. Понеже царят не им дал определеното възнаграждение, Посейдон изпратил морско чудовище да опустошава страната. Херакъл се наел да убие звяра, подпомогнат от Атина, която издигнала насип. Прикривайки се зад него, Херакъл убил чудовището. Лаомедонт обаче му дал не обещаните божествени коне, а обикновени. Затова Херакъл разрушил Троя и взел насила божествените коне. ↑

[249] Дардания била нависоко, а Троя — в полето. ↑

[250] Още древните тълкуватели отнасят това предсказание към царуването на Еней и основаването на град Рим. Вергилий повтаря двата пророчески стиха така:

*Там ще владее земите приморски родът на Енея и
ще царуват
деца на децата, родени от него. „Енеида“, III, 97–98*

↑

[251] Хеликонски владетел или бог се нарича Посейдон, понеже бил почитан в гр. Хелика в Ахея. ↑

[252] Белият ечемик бил на голяма почит у древните народи. Те го смятали за най-старото житно растение, от което произлезли

другите видове жита. [↑](#)

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ПЕСЕН БИТКА КРАЙ РЕКАТА

*Щом наближиха троянци до брод на реката
струяща*

*Ксант със дълбоки въртопи, потомък на Зевса
безсмъртен,*

*там ги Ахил раздвои и подгони: едните в полето
право към Троя, където ахейците бягаха в уплах^[253]*

*5 предния ден, в който с ярост беснееше светлият
Хектор,*

тичаха днеска по същия път ужасени троянци,

*Хера разпръсна пред тях непрогледна мъгла да им
пречи;*

*другите хукнаха чак до реката с въртопи сребристи,
в нея цамбурваха с трясък, вълните се плискаха*

силно,

*10 а бреговете ехтяха. Троянците с викове гръмки
плаваха в разни посоки, въртени от водовъртежи.*

*Както безброй скакалци от развихрен пожар се
разлитат,*

право в река се нахвърлят, че неизтощимият огън,

лумнал внезапно, ги пари и те във водата се гмурват,

*15 тъй и вълните шумящи на Ксант сред въртопите
буйни*

вкупом изпълни Ахил със мъже и с коне с колесници.

*Богороденият вожд^[254] свойто копие тежко остави
до тамарикса прибрежна и само със меча във вира
скочи, подобен на демон, замисляйки дело злокобно.*

*20 Удряше често наляво и дясно; ранените с меча
викаха грозно и жално: водата със кръв се обагри.*

Както от едър делфин се разбягват различните
риби,
сплашени пълнят навред дълбините в пристанище
тихо,

той пък веднага изяжда, каквото от рибите хване;
25 тъй и троянци се криеха вред из руслото опасно
под бреговете скалисти. Ахил, уморен от убийства,
живи избра сред реката дванадесет снажни
младежи

за изкупителна жертва за мъртвия син на
Менойтий.

Той на брега ги изкара, треперещи както елени
30 млади, отзад им ръцете завърза със ремъци гладки,
носени често от тях върху здраво тъкани хитони,
па ги предаде на своите да ги откарат към стана.
Сам се завтурна обратно, жадувайки пак да убива.
Там Ликаона, сина на Приама Дарданов, пресрещна,
35 тъкмо понечил да бяга навън от реката. А нявга
в плен го отвлече Ахил от градината бащина нощем,
скритом нахлул изведнъж; Ликаон с остра брадва
сечеше

млади смокинови клонки за нови дъги колеснични.^[255]
Там неочаквано зло го постигна — Ахил богоравен.
40 С кораби в Лемнос, прекрасно сграден, го отведе и в
робство

сам го продаде. Синът на Язона, Евней, го закупи.
Плащайки скъпо, оттам го откупи драг гостенин
негов,

Еетион имбросиец; в свещена Арисба го прати.
Пленникът тайно избяга към своята бащина къща;
45 Лемнос напуснал, дома единадесет дена с другари
той си духа весели; на дванайстото утро отново
някакъв бог го подхвърли в ръцете на вожда Ахила,
който го прати при Хадес, без сам Ликаон да желае.
Тутакси бързият, богоподобен Ахил го съгледа,
50 гол и без копие бойно, без щит и без шлем на главата

бе ги той наземи хвърлил, щом вѣн от реката
изскочи,

пот го измѣчваше люто, умора нозете му схвана.

Гневно Ахил заговори на свойто сърце благородно:

„Горко ми! Виждам с очите си нивга неவிжданo

чудо:

55 гордите духом троянци, които самичѣк погубих,
тук ще се върнат отново от мрака подземен на
Хадес,

както и този се върна, отбѣгнал деня смъртоносен,
след като бях го продал вѣв свещения Лемнос;

морето

бурно дори го не спря, а мнозина то силом задѣржа.

60 Нека повторно опита той моето копие остро,
за да го зѣрна най-сетне с очите си и да узнае
тѣй ли оттук ще си иде, или ще го вече погълне
плодната родна земя; тя и силни герои задѣржа.“

Тѣй разсѣждавайки, чакаше, а Ликаон разтреперан
65 сам приближи да му хване нозете, че искаше много
той да отбегне смъртта нежелана и черната гибел.

Копие вдигна Ахил богоравен, готов да убива,
но Ликаон се наведе и в миг коленете му хвана:

дългото копие мина над него, заби се в земята,

70 трѣпно, ламтящо да вкуси с върха си от тяло
човешко.

Молейки, той му дѣржеше с едната ръка коленете,
с другата стискаше здраво забитото копие враже,
на към Ахил се обѣрна и думи крилати му каза:

„Пред коленете ти падам, Ахиле, смили се над мене!

75 Аз съм молител, достоен за почит, потомче на
Зевса. [256]

Тѣй като първо при тебе аз вкусих дара на Деметра
в оня ден, в който ме грабна от нашата пищна
градина,

в Лемнос божествен ме прати, далеч от баща и
другари,

там ме продаде във робство: получи сто вола за мене.

⁸⁰ Откуп предлагам ти, трижди по-ценен, сега да ме пуснеш.

Днес е дванайсето утро, откак се във Троя завърнах с толкова мъки; и злата съдба пак ме хвърли пред тебе.

Сигурно много ме мрази баща ни Кронид олимпиец, щом ме отново предаде на тебе. С живот кратковечен

⁸⁵ мен ме роди Лаотоя, потомъка на стареца Алта, Алт, който мъдро царува над войнолюбиви лелеги, около Сатниоент управлява високия Педас.

Щерка му беше една от жените на царя Приама. Двама сме нейни чедра и двамината ти ще убиеш.

⁹⁰ С твоето копие остро ти вече срази Полидора богоподобен, свали го сред първите пеши редици. Днеска и мене беда ще догони. Не вярвам, че мога твоите ръце да отбягна, понеже тук бог ме доведе.

Но ще ти кажа и друго, което добре да запомниш:

⁹⁵ мен не убивай, че брат не съм едноутробен на Хектор,

който погуби Патрокла, другаря ти кротък и мощен.“

Светлият син на Приама говореше тъй на Ахила, молейки с реч за пощада, но глас безпощаден изслуша:

„Глупав безумец! Ни дума пред мен не промълвяй за откуп!

¹⁰⁰ В дните преди съдбоносният ден да постигне Патрокла,

мене ми беше приятно да жаля и пазя троянци:

живи мнозина залавах и после ги в робство продавах.

Никой днес няма да може смъртта да избегне от мене,

щом го изпраща безсмъртен в ръцете ми близо до Троя,

105 никой от всички троянци, особено син на Приама.
Хайде, любезни, и ти погини! И защо ли тъй плачеш?
Падна Патрокъл, а много по-славен той беше от
тебе!

Негли не виждаш и мене, какъв съм едряк и красавец.
Син съм на знатен баща и богиня е моята майка,
110 ала и мене ме дебне смъртта и съдбата всесилна.
Утро ли, вечер ли, пладне ли чакам да дойде, когато
някой душата ми клета във кървава битка ще вземе
може би с копие, може би с лък и стрела
смъртоносна.“

Тъй каза. У Ликаон колене и сърце отмаляха,
115 чуждото копие пусна, простря си ръцете и седна.
А пък Ахил незабавно измъкна си меча наточен,
шибна врата му до дясната ключица. Мечът
двуостър
цял надълбоко потъна. Във миг Ликаон на земята
ничком се просна: и рукна кръв черна, пръстта се
накваси.

120 Бързо Ахил за крака го повлече и хвърли в реката,
па се похвали надменно и думи крилати издума:
„Там в дълбините сред рибите бягай! Без жал да ти
лижат

гъстите кърви от прясната рана, а твоята майка
няма на смъртно легло да те сложи и горко оплаче;
125 бурният Ксант ще те носи към морския залив
просторен.

Риба ще скача над черна вълна сред море развилняно,
за да похапне от бялата лой на трупа Ликаонов.
Мрете, догдето ний стигнем стените на Троя
свещена,

бягайте вие напред, аз отзад ще ви грозно избивам.
130 Няма реката, красиво течаща с въртопи сребристи,
вас да закриля, макар да ѝ колите бикове в жертва
и да ѝ хвърляте в бездните живи коне вихрогонни.

[257]

Всички от злата съдба ще загинете, та да платите

за участи на Патрокла и тъжната смърт на ахейци,

135 в мое отсъствие бити при нашите кораби бързи.“
Рече Ахил, а реката в сърцето си гневно избухна,
мислейки как да застави Ахила божествен веднага
боя опасен да спре, да избави троянци от гибел.
Тъкмо тогава Ахил с дългосенното копие рипна,
140 искайки смърт неотменна за Астеропей Пелегонов.
Бе Пелегон син на ширния Аксий и на Перибоя,
първа по възраст от дивните щерки на Акесамена:
с нея се бе съчетала реката дълбоковъртопна.

Астеропей, от Ахила нападнат, във миг от водата
145 скочи пред него с две копия — сила му вдъхна
Скамандър,
тъй като беше разсърден за тези цветущи герои,
все от Ахила избити без никаква милост в реката.
Щом приближиха се двама, един срещу друг
устремени,

първ бързоногият, богоподобен Ахил му продума:
150 „Кой си ти и откъде си, че дръзваш със мен да се
биеш?

Рожби на клетки бащи срещу моята мощ се
опълчват.“

Светлият син Пелегонов така на Ахила отвърна:
„Сине юначен Пелеев, защо за рода ми разпитваш?
Идвам от плодна Пеония, много далече оттука.

155 Водя пеонски войници, размахващи копия дълги.
Тука, при Троя, пристигнах преди единадесет дена.
Моят род иде от Аксий, течащ нашироко и волно,
който обилно разнася прекрасни води по земята.

Аксий роди Пелегона, известен със копие точно —
160 казват, че той е баща ми. Сега да се бием, Ахиле!“
Тъй го заплаши. Ахил богоравен пък копие вдигна
с яенов ствол пелионски; а двете си копия хвърли
Астеропей, че еднакво и с двете ръце бе изкусен.
С първото копие щита Ахилев той блъсна нахалост;

165 беше то спряно от плътното злато, подарък от Хефест.

С другото само засегна Ахила във десния лакът,
черна кръв бликна, а то отклонено край него
прехвъркна,

тръпно в земята заседна, жадувайки тяло да вкуси.

Втори Ахил богоравен запрати летящия ясен

170 право във Астеропея, жселаейки да го убие,
но не улучи мъжа, а удари в брега недостъпен:
дългата дръжка от ясен в рида до полвината
втъкна.

Острия меч, край бедрото увиснал, Ахил си извади,
с яд връхлетя на героя. А той пък не можеше никак

175 с мощна ръка да изтръгне^[258] забития ясен Ахилов.
Три пъти той го разклати в стремежа си да го
измъкне,

три пъти сила загуби. Четвърти път тъкмо опита
здравата дръжка от ясен да свие, на две да пречупи,
вече Ахил изпревари и с меча си взе му душата.

180 Той го прониза в корема до пъпа. Червата му вкупом
наземи в миг се изляха и мрак му забули очите,
докато дишаше още. Ахил на гърдите му скочи,
сне му доспехите бойни и гордо така се провикна:
„Тъй да лежиш! Не е лесно за тебе да влизаш във
битка

185 с рожби на Зевс велемощен, макар на река да си
чедо.

Казваше, че си роден от реката, широко струяща,
аз пък съм горд и се хваля с рода си от Зевса
преславен.

Мен ме роди предводител на много мъже
мирмидонци,

син на Еака, Пелей! А Еак произхожда от Зевса.

190 Както е Зевс по-могъщ от реките, потекли в
морето,

тъй е по-силен родът на Кронида от речните
рожби.

Днес е до тебе велика река, но едва ли ще може
да ти помогне, че няма тя право със Зевс да воюва.
С него не дръзва и мощният цар Ахелой^[259] да се
мери:

195 нито дори Океанът безкраен, течащ надълбоко,
а пък от него се пълнят реките и всички морета,
всичките извори бистри и всичките кладенци хладни.
Ала и той се бои от страхотния мълниен трясък,
дело на Зевса всесилен, когато гърми от небето.“

200 Медното копие в миг от брега канарист той
издърпа:

Астеропея, когото бе вече погубил, остави
проснат на речния пясък и черни вълни го заляха.
Алчни змиорки и риби нападнаха мъртвото тяло,
бялата бъбречна лой му гризяха и гълтаха стръвно.
205 После Ахил се отправи против конеборци пеонци.
В настръх те бягаха вече към Ксант със въртопите
буйни,

щом като бяха видели най-храбрия воин погинал
в лютата битка, сломен от замаха на меча Ахилов.
Там Еакид умъртви Терсилоха, Мидона и Мнеса,
210 Трасия и Астипила, и Ения, и Офелеста.
Щеше и още пеонци Ахил бързоног да избие,
ако не бе разярена реката дълбоковъртопна.
С образ на мъж тя му викна от водовъртежа
разпенен:

„Ти надминаваш по сила и дързост мъжете, Ахиле,
215 винаги теб защищават във бой боговете
безсмъртни.

Ако Кронид ти е дал да погубиш напълно троянци,
ти ги изкарай от мен и свирепствувай само в
полето.

Моите бистри вълни са задръстени с трупове много,
вече не мога да вливам води във морето свещено:

220 пътя ми мъртви заприщват, а ти непрестанно
убиваш.

Спри се най-сетне, водачо народен! Обхваща ме ужас!“

А бързоногият син на Пелея му в отговор рече:

„Хранен от Зевса Скамандре, ще стане тъй, както нареждаш!

Няма обаче да спра да изтребвам надменни троянци,
225 в Троя преди да ги втикна и Хектора в бой да изпитам,

мене ли той ще убие безмилостно или аз него.“

Каза и с ярост нападна троянци, подобен на демон.

Към Аполон се обърна реката дълбоковъртопна:

230 „Сребърнолъки потомче на Зевса, съвета Кронидов
ти не изпълни нарочно, а той заповяда най-строго
сам при троянци да бъдеш и в бой да ги браниш,
догдето късната вечер не падне и мрак не покрие
земята.“

Копиеборецът славен Ахил от брега всред реката
скочи стремглаво, а тя се надигна, с вълни забушува,
235 грохотно в миг заклокочи и трупове много повлече,
плътно натрупани в нея, избити от вожда Ахила.
Тя на брега ги изхвърли, подобно на бик разбучана,
живите грижно запази във свойто корито красиво,
скривайки всички припряно в дълбоки, големи
подмоли.

240 Страшна вълна разкипяна настигна Ахила Пелеев;
падайки, бурната струя се блъсна във щита му с
грохот;

вече не можеше никак той прав на нозе да остане.

Вкопчи се в миг със ръцете за бряст разклонен и
огромен:

той се из корен изтръгна и срина брега
непристъпен;

245 с гъстите клони задръсти водите, препречи реката,
цял се събори във нея. Ахил от въртопа излезе,
в уплах се втурна да бяга в полето с нозете си бързи.
Богът велик се не спря, а след него се впусна
настръхнал,

целият черен, дано да отблъсне Ахила божествен
250 вѣн от борбата и сам да закриля троянци от гибел.
Скочи синѣт на Пелея на хвѣрлей сѣс копие дѣлго,
с устрем на черен орел, поднебесен ловец
ненадминат,
който се смята най-бѣрз и най-моѣен от всичките
птици.

Нему подобен, Ахил полетя, а медта на грѣдта му
255 грозно ехтеше. Той бягаше вихром встрани от
реката,

тя по петите го гонеше бясно с грѣмливо бучене.
Както човек напоява овощни и злачни градини,
пѣт за водата проправя от извор студен,
тѣмноструен,

вадата чисти усѣрдно с лопата от всякакви пречки,
260 пясѣк и камѣни дребни се валят по нейното дѣно,
а пѣк водата бѣлбука и руква по стрѣмния улей,
в миг изпреварва човека, забѣрзан напред да я води,
тѣй и вѣлните стихийни настигаха често Ахила,
ниѣо, че бе вихроног: боговете от нас са по-силни.

265 Колкото пѣти Ахил бѣрзоног и божествен понечи
срещу водата да спре и да види дали го преследват
всички безсмѣртни, които живеят в небето
безкрайно,

толкова пѣти вѣлна от реката, родена от Зевса,
удряше право в гѣрба му: той скачаше много високо,
270 тѣжен; реката го блѣскаше с рев в коленете,
потекла бурно, отвличайки изпод нозете му мокрия
пясѣк.

С поглед кѣм свода небесен синѣт на Пелея
простена:

„Татко Крониде! Как никой безсмѣртен не идва на
помощ

клетия мен да спаси от реката! След туй нека
страдам!

275 Толкова никой друг бог олимпиец не ми е виновен,
колкото моята майка, която с лѣжи ме омая.

Казваше тя: при стените на меднохитонни троянци
аз ще умра от стрели бързолетни на бог Аполона.

Хектор, най-смелият воин във Троя, да бе ме
погубил!

280 Храбър мъж би ме убил и от храбър би смъкнал
доспехи.

Днес ми отсъжда съдбата да имам аз смърт
недостойна,

грабнат от тази голяма река като малко свинарче,
дето през буря порой го отвлича при опит да мине. “

Тъй рече. Бог Посейдон и Атина веднага дойдоха,
285 спряха наблизо до него, подобни по външност
на смъртни. Те за ръцете го взеха и с думи му
вдъхнаха вяра.

Пръв Посейдон земеръсец така на Ахил проговори:
„Сине Пелеев! От нищо недей се тревожи и плаши!
Двама известни безсмъртни ти идваме вече на
помощ,

290 аз и Атина Палада — Кронид със това е съгласен,
тъй като нямаш ти орис сломен от река да загинеш.
Скоро водата от теб ще отстъпи, самият ще
видиш.

Ние разумно сега те съветваме, стига да слушаш:
ти не отдръпвай ръце от всеобщо суровата битка,
295 без да прогониш в прочутата крепост войската
троянска.

Тя ще започне да бяга, а ти ще се върнеш пак в
стана,

след като Хектор убиеш: решаваме слава да имаш. “
Двамата казаха тъй и си тръгнаха при боговете.

В миг насърчен от речта им, Ахил се понесе в
полето,

300 цяло покрито със бурно разлети води от реката.
Дивни доспехи и много тела на убити младежи
плаваха в нея. Ахил пък подскачаше все нависоко
пряко водата — не го удържа и реката ехтяща,
тъй като мъдра Атина му вдъхна нечувана сила.

305 Но и Скамандър не спря яростта си, а още по-върло
той на Ахил се разсърди; надигнал вълна
страховита,

стръмно изправен, извика гръмливо на бог
Симоента:

„Мили ми братко! Ела да смирим дързостта на
Ахила!

Скоро ще срине голямата крепост на царя Приама:

310 дълго не ще устоят във кипежа на боя троянци.

Тозчас на помощ ела, напълни ми коритото цяло
с изворна буйна вода, събери и безбройни потоци,
вдигай огромни вълни и шуми със скали и дървета,
заедно двамата ние свирепия мъж да препънем,

315 който сега побеждава и равен с безсмъртни се
смята.

Вярвам, че полза той няма да види от сила и хубост,
нито от чудни доспехи, които под моето дъно
с тиня ще бъдат засипани, аз ще натрупам над него
цяла грамада от пясък и хиляди камъни дребни.

320 Няма ахейци да знаят къде да му костите търсят:
толкова тлак и наслаги аз сам ще навалям над него!
Там ще му бъде и гробът! И няма той нужда да има
да му се вдига могила, кога го ахейци погребват.“

Рече реката, нападна Ахила, кипеше нагоре,

325 диво ревеше, премяташе трупове, кърви и пяна.

Тъмночервена вълна из реката, родена от Зевса,
много високо се вдигна и почна да влачи Ахила.

Хера пронизно завика от страх за сина на Пелея,
че ще го скоро отмъкне реката дълбоковъртопна.

330 Тутакси тя заговори на Хефест, сина си обичан:

„Чуй, хромоногото ми чедо любимо, тръгни незабавно!

Смятам, че водовъртежният Ксант ти е равен за
битка.

Бързай сега да помогнеш, раздухвай си буйния
пламък!

Аз пък сама ще отида при ведрия Нот и Ефира,

335 буря опасна така да докарам далеч от морето;

тя да изгаря на пепел глави и доспехи троянски
с грозен пожар, а покрай бреговете на Ксант ти
подпалвай

всички дървета и храсти, нахвърляй се с огън на
него,

никак недей да отстъпваш пред сладки молби и
заплахи.

340 Свойто бушуване няма да спираш, догдето самата
аз ти не викна: тогава гаси неуморния пламък.“

Каза. И Хефест веднага подпали пожар
всепоглъщащ.

Огнят плъпна в полето, изгаряйки трупове много,
гъсто наблъскани вредом, сразени от вожда Ахила.

345 Цяло полето пресъхна и секна водата поройна.

Както наесен Борей изсушава земя напоена,
радост донасящ на тези, които я с труд
обработват,

тъй и полето изпръхна, а огън телата гореше.

Хефест насочи блестящия пламък направо в реката,

350 Лумнаха брястове стройни, върби и мирикови
храсти,

лумнаха лотоси свежи, треви и трептящи
тръстики —

всичко, което растеше край дивния бистър
Скамандър.

Страдаха риби и дълги змиорки; едни из въртопи,

други из пенести струи се мятаха в разни посоки,

355 мъчени страшно от полъха жежък на хитрия
Хефест.

Буйната мощ на реката гореше и тя проговори:

„Хефесте! Никой безсмъртен не може със теб да се
мери!

Сам аз не бих се сражавал със тебе, щом огън
издишваш.

Спри ти враждата! И нека Ахил от града да изгони

360 всички троянци! Защо ми е тази борба и
защита?“[260]

Рече реката, горейки; кипяха водите ѝ бистри.
Както котел издълбоко клоkochи над огън огромен,
щом като в него стопяват сланина от вепър
охранен,

целият ври и къркори, че сухи дърва го нагряват,
365 тъй и реката във огън пламтеше, кипеше в мехури.
Вече не можеше тя да тече и се спря неподвижна,
зле я терзаеше с пара премъдрият Хефест. На Хера
Ксант се замоли сърдечно и думи крилати ѝ каза:
„Херо! Защо ли синът ти все мене преследва и мъчи?
370 Аз не съм толкова много виновен пред тебе, богиньо,
колкото други безсмъртни, които подкрепят
троянци.

Аз съм готов да прекъсна борбата, щом ти
заповядваш,
ала и той да престане! Освен това аз се заклевам:
никога да не отблъсвам злокобния ден от троянци,
375 даже и цялата Троя да лумне във огън опасен,
щом я подпалят след време безстрашните рожби
ахейски.“

А белоръката Хера богиня, изслушала всичко,
тутакси тъй заговори на Хефест, сина си обичен:
„Хефесте, сине прочут! Откажи се от боя! Не бива
380 тъй безпощадно безсмъртен за смъртни да се
изтезава!“

Каза. И Хефест във миг изгаси разбеснелия пламък:
тръгна отново вълната във своето китно корито.
Щом като Ксант усмири яростта си, утихна и
Хефест.

Хера богиня, макар разгневена, ги бе укротила.
385 Свада жестока и тежка избухна сред други
безсмъртни.

Пориви с разни подбуди гъмжаха в гърдите им
вечни.

С грохот се счепкаха върло, гърмеше земята
обширна,

стенеше с тътен небето безкрайно. В Олимп
разположен,

Зевс го дочу и сърцето му в миг се усмихна със
радост,

390 Тъй като беше видял богове да се втурват във боя.

Сбрани безсмъртните, дълго в бездействие там не
стояха.

Пръв връхлетя на Атина сам щиторушителят Арес.

Копие медно размахал, той думи обидни й хвърли:

„Кучешка мухо!^[261] Ти пак боговете насъскваш към
битка!

395 Пълна с неистова дързост, къде тая злост те
отвежда?

Или не помниш ти как Диомеда Тидеев подтикна

с мен да се бие и острокопие явно му грабна,

право към мен го насочи, разкъса ми дивната кожа.

Мисля, че днес ще платиш за злините, които ми
стори.“

400 Рече и с гняв я удари в реснистата страшна егида,
дето и мълния грозна на Зевса не би я пробила.

Арес, оцапан във кърви, я шибна със копие дълго.

Малко отстъпи Атина, с ръката си мощна повдигна
камък огромен, възчерен и ръбест, лежащ на полето,

405 който мъжете поставиха нявга за синор на нива.

В шията с него удари тя Арес, сломи го напълно.

Той се на седем пелетра^[262] простря, напращи си
косата,

звъннаха с екот доспехи, засмя се Атина Палада,

па самохвално крилати слова наговори на Арес:

410 „Глупав безумец! До днес не можеш да узнаеш ти
колко аз съм по-горна от тебе и с мен се сравняваш
все още!

Тъй ще изкупиш най-лютите клетви на своята
майка;

гневна, тя зло ти замисля, че ти изостави ахейци,

а пък усърдно помагаш на гордите духом троянци.“

415 Тъй каза и си отметна от него очите блестящи,

но Афродита прихвана ръката на Арес, застенал тежко,

встрани го поведе — той с мъка във сваят се възвърна.

Щом белоръката Хера богиня видя Афродита,
тутакси думи крилати продума на мъдра Атина:

420 „Горко ни, дъще всесилна на егидодържеца Зевса!
Ето безсрамната кучка извежда убиеца Арес
през суматоката дива на боя. Преследвай я скоро!“
Рече така; и Атина забърза със радост в душата.
Стигна Киприда, с ръката си мощна я хласна в
гърдите:

425 на Афродита във миг колене и сърце отмаляха.
Тъй се простряха двамина безсмъртни на плодната
почва,

а самохвално Атина с крилати слова се провикна:
„Трябваше всички безсмъртни, които подкрепят
троянци,

щом се отправят във бой с броненосните воени
аргийци,

430 тъй дръзновени и твърди да бъдат като Афродита,
в помощ на Арес дошла срещу моята сила открито,
щяхме сами да завършим съдбовната битка
отдавна,

сринали вече добре изградената крепост на Троя.“
Каза. Засмя се в ответ белораменна Хера богиня.

435 А Посейдон зметръсец продума на Феб Аполон:
„Феб Аполоне, защо настрана да стоим; не е редно,
другите щом се сражават. А срамно ще бъде без
битка

да се завърнем в Олимп, във дома меднопрагов на
Зевса!

Хайде подхващай, понеже по-млад си на възраст от
мене!

440 Пръв аз не бива да почна: по-стар съм и повече зная.
Как безразсъдно е твоето сърце! Та нима си не
спомняш

колко тегла и неволи понесохме с тебе край Троя?
Само нас двама от всички безсмъртни Кронид бе
изпратил,

за да слугуваме цяла година на Лаомедонта
445 срещу заплата: а той господар самовластен ни
беше.

Целия град на троянци опасах тогава със крепост,
много широка и здрава — градът непристъпен да
бъде.

Фебе, пасеше пък ти виторогите бавни волове
там в долините навред из гориста и урвеста Ида.
450 След като Хорите, носещи радост, доведоха вече
срока за плащане, силом заплата цяла ни грабна,
Лаомедонт ненаситен и с грозни закани ни върна.
Той ни заплаши, че кръстом ръце и нозе ще ни
върже,

двама ни ще продаде надалече из острови чужди.
455 Викаше, че ще отреже ушите ни с меча си меден.
[263]

Тръгнахме ние с души разлютени за тази заплата,
дето ни беше обрекъл, а после от алчност не даде.
Ти на народа му днеска услужваш, а с нас не залягаши
да изпогинат позорно надменните духом троянци
460 заедно с техните рожби и достопочтени съпруги.“
Бог Аполон далномерец с такива слова му отвърна:
„Сам Земертъсецо, сигур не би ме ти смятал
разумен,

ако започна и с теб да воювам за клетите смъртни,
твърде подобни по своята преходност с листа на
дървета;

465 днеска цветущи и свежи се хранят с плода на
земята,

утре изчезват безследно. Но двамата ние веднага
нека прекъснем борбата: сами да се трепят
взаимно.“

Тъй рече и се отдръпна, че той се боеше все още
в бой ръкопашен да влезе със брата на своя родител.

470 Но Артемида, сестра му, ловджийка на звярове диви,
с хули го злъчно обсипа и с думи обидни замери:
„Далекострелецо бягаш и сам Посейдона даряваш
с пълна победа, дори незаслужена чест му
отстъпваш!

Глупчо! Защо си понесъл тъй лък-ветрогон
безполезен?

475 Повече да те не чувам в двореца на татко ни Зевса
сам да се хвалиш тъй, както по-рано сред всички
безсмъртни,
че ще излезеш в открито двуборство със бог
Посейдона.“

Тъй каза. Феб Аполон далномерец ѝ нищо не рече.
Ала почтената Хера, съпруга на Зевс, се разсърди,

480 към Стрелометната в миг се нахвърли с хапливи
нападки:

„Кучко безсрамна! Ти искаш сега срещу мен да
застанеш?

Трудно ще бъде за тебе със мен да се мериш по сила,
нищо, че с лък се гордееш. Кронид те направи лъвица
само над смъртни съпруги, които по избор погубваш.

485 По-добре диви елени и звярове из планините
ти да избиваш, наместо да водиш война с по-
могъщи.

Ако желаеш, опитай се в боя, добре да узнаеш
колко по-горна от теб съм, та с мен се сравняваш по
сила.“

Каза, при китките стисна ръцете ѝ в своята левица,
490 смъкна с десница колчана и лъка ѝ от раменете,
па се усмихна ехидно, заудря я с тях по ушите,
тя пък със вик се задърпа. Изпадаха вкупом
стрелите.

В сълзи обляна побягна богинята в миг като гълъб,
който, подгонен от ястреб, към процеп в скала
отлетява,

495 щом не е още орисан да бъде погубен от него,
тъй Артемида побягна със плач и остави си лъка.

Хермес вестител, убиец на Аргос, продума на Лета:
„Лето, богиньо! Аз няма със тебе във битка да
влизам:

страшен е боят с жените на облакосбореца Зевса.
500 Можеш на воля сама да се хвалиш пред всички
безсмъртни,
уж си ме ти победила със своята сила могъща.“
Тъй рече. Лета засбира извития лък и стрелите,
пръснати вредом на разни страни във прахта на
земята.

Взела стрелите на своята щерка, тя тръгна
обратно.

505 Пък Артемида пристигна в дома меднопрагов на
Зевса,
до коленете на татко си плачеща девата седна,
а благовонното було трепереше цяло на нея.
Татко ѝ Зевс я прегърна и нежно усмихнат запитва:
„Кой от безсмъртните, чедо любимо, така те
засегна?

510 Може би ти безразсъдна злина си направила явно?“
Пъстровенчаната шумна ловджийка през сълзи
отвърна:
„Твоята жена, белоръката Хера, ме, татко, удари!
Тя между всички безсмъртни раздори и разпри
подклажда.“

Докато тъй си говореха Зевс с Артемида ловджийка,
515 Феб Аполон далномерец пристигна в свещената
Троя:

беше загрижен премного за дивносградената
крепост,

да не я сринат изцяло данайците мимо съдбата.
После дойдоха на групи в Олимп боговете всевечни,
люто сърдити едните, а другите^[264] горди с победа.
520 Седнаха близо до Зевс чернооблачен. В същото време
ядно громеше Ахил вихрогонни коне и троянци.
Както се пушек извива и стига небето безкрайно,

пламне ли град и със гняв боговете развихрят
пожара,

грижи създава на всички и в горест подхвърля
мнозина,

525 тъй и Ахил предизвика тревога и скръб у троянци.
Беше застанал Приам престарял на свещената кула.
Той забеляза Ахила огромен, а всички троянци
бяха в ужас от него, изгубили всякаква смелост.
С тъжна въздишка се смъкна от кулата той на

земята,

530 силно извика на славните стражи при градските
порти:

„Дръжте отворени цели вратите, догдето не
влязат

в нашата крепост войските, обърнати в бягство:
отблизо стръвно Ахил ги преследва; допускам, че зло
ще се случи!

След като зад крепостта се укрият и дъх си
поемат,

535 пак затворете вратите, които тъй плътно
прилягат.

Плаша се да не нахълта в града ни мъжът
смъртоносец.“

Стражата дръпна подпорите, бързо вратите
отвори:

лъч за спасение бяха откритите порти. Отсреща
бог Аполон се затича от мор да запази троянци.

540 Право търчаха в тълпи към високия зид и към своя
град от полето, покрити със пепел, терзани от
люта

жажда. А бурно Ахил ги догонваше с копие. Ярост
бясна в сърцето му вреше. И той се стремеше към
слава.

Щяха ахейци да вземат и високопортната Троя,
545 Феб Аполон да не беше подтикнал към бой Агенора,
син Антеноров божествен, герой безупречен и силен.
Богът му вдъхна юначност, застана наблизо до него,

скрит зад прочутия дъб и забулен в мъгла
непрогледна,

за да отблъсва от него жестоките, гибелни Кери.

550 Щом Агенор забеляза Ахил, градове разрушаващ,
спря и зачака; сърцето му лудо започна да бие.

Тежко въздъхнал, той каза на своята душа
благородна:

„Горко ми! Ако побягна пред мощния син на Пелея,
както се юрнаха всички към Троя, от ужас обзети,

555 той ще ме сграбчи и обезглави като жалък
страхливец.

Ако ли аз ги оставя да тичат сега пред Ахила,
после самичък се втурна далече от яката крепост,
право в полето троянско^[265] и стигна най-сетне със

мъка

в Ида и там се укрива из нейните урви и храсти;

560 след като аз се изкъпя в реката и смъкна потта си,
бих се по тъмно завърнал отново в свещената Троя.

Ала защо се вълнува душата ми с мисли такива?

Той ще ме види, щом хукна далеч от града из полето,
ще ме подгони с нозете си бързи и сам ще ме хване.

565 Няма тогава да бъда спасен от смъртта и съдбата:
всички човеци Ахил надминава по своята сила.

Трябва сега да се срещна със него край градската
крепост:

сигур и той има тяло, от острата мед наранимо,

само една е душата у него и смъртен го смятат

570 хората, но Олимпийецът Зевс го венчава със слава.“

Тъй рече и се приготви да чака Ахила Пелеев,

че във сърцето си храбро желяееше да се сражава.

Както пантера излиза от гъсти планински усои

срещу ловеца направо и никак не трепва духът ѝ,

575 в бяг се не впуска, когато лай кучешки вече дочува;

ако ловецът със копие или стрела я улучи,

даже пронизана, тя в своя бяс не напуска борбата,

без да разкъса ловеца или пък сама да загине;

тъй Агенор богоравен, отличният син Антеноров,

580 не пожела да избяга, преди да се бие с Ахила.
 Сръчно намести пред себе си щита, всестранно
 закръглен,
 с копие той към героя замахна и викна гръмливо:
 „Ти се надяваш, пресветли Ахиле, в душата си горда
 днес да разсипеш на пепел града на юначни троянци.

585 Много ще има, глупако, ти още да патиш за него!
 Сбрани сме ний многобройни и силни троянски
 смелчаи
 в битка да браним родители мили, деца и съпруги
 заедно с Троя. А ти ще намериш тук своята гибел,
 въпреки че си безстрашен и дързък в сражения
 воин.“

590 Каза и острокопие метна с ръката си тежка
 и под едното коляно улучи Ахила в пицъла;
 грозно дрънчене издаде оловният нов наколенник,
 медното копие мигом отскочи, щом в него удари,
 без да пробие, че божият дар задържа острието.

595 Втори нападна синът на Пелей Агенора божествен,
 но Аполон му не даде сега да спечели прослава —
 той Агенора измъкна, покри го с мъгла непрогледна,
 после го прати, съвсем непокътнат, далече от боя.
 Богът с лукавство отвлече Ахила встрани от
 троянци:

600 уподобил се по всичко на смъртния вожд Агенора.
 Бягаше Феб пред Ахила, а той го преследваше
 вихром;
 дълго го гони така из полето, богато с пшеница,
 все към Скамандър дълбоковъртопен насочвайки
 бога,
 тичащ наблизко пред него и тъй го подмамващ със
 хитрост

605 да се надява Ахил, че с нозете си в миг ще го стигне.
 В същото време троянци безредно побягнаха с
 радост,
 в градската крепост стълпени: градът се изпълни с
 войници.

Вече не смееха въвн от стените на Троя да спират,
да се изчакват и питат кой жив е успял да избяга,
610 кой е погинал във боя. В града се завтурна възрадван
всеки троянец, когото нозе и колени спасиха.

[253] Ахейците бягат два пъти: първом след като Агамемнон е ранен, а после — след убиването на Патрокъл. ↑

[254] Ахил, син на Тетида. ↑

[255] Перилата на колесниците, които били извити в полукръг. ↑

[256] Молителите били покровителствувани от Зевс. ↑

[257] Само на това място в «Илиада» се говори за принасяне живи коне в жертва на реките. ↑

[258] Астеропей иска да измъкне Ахиловото копие и с него да се брани. ↑

[259] Ахелой била най-пълноводната река в Елада. ↑

[260] Борба срещу Ахил и защита на троянците. ↑

[261] Кучето било символ на безсрамие, а мухата — на нахалство. ↑

[262] Пелетър или плетър бил мярка за дължина и повърхност. Като мярка за повърхност се равнявал приблизително на един декар. Голямото пространство, което покрил богът с тялото си, отговаря на представата на древните за боговете, че са по-едри от хората. ↑

[263] Източните тирани наказвали често с отрязване на носа и ушите (сравнете «Одисея», XVIII, 86 и XXII, 475). ↑

[264] Боговете, които помагат на троянците, са сърдити, а боговете, които помагат на ахейците — радостни. ↑

[265] Полето, което се намира между Троя и планината Ида, а не полето между Троя и Хелеспонт, в което се водело сражението. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ПЕСЕН УБИВАНЕ НА ХЕКТОР

Както плашливи елени троянци побягнаха в Троя,
бършеха своята пот, прислонени със гръб към
стените,

пиеха хладна вода и гасяха си лютата жажда.

С щитове на раменете ахейци зида приближиха.^[266]

5 Хектор Приамов, обвързан с окови от гибелна орис,
сам на полето остана пред Троя и Скейските порти.
Феб Аполон^[267] пък продума такива слова на Ахила:
„Сине Пелеев, защо ме преследваш с нозете си бързи,
смъртен бидейки, безсмъртния как си подгонил?

Навярно

10 ти не позна, че съм бог! Затова непрестанно
беснееш.

Вече забрави троянци, които обърна във бягство.

Те във града се укрива, а ти настрани се отплесна.

Няма ти мен да убиеш, смъртта не е властна над
мене.“

Върло разсърден, Ахил бързоног му отвърна веднага:

15 „Далекострелецо, ти най-злосторен от всички
безсмъртни

мен заблуди и отби от стените, а още мнозина

щяха земята да гризат, преди да са стигнали Троя.

Днеска отне ми велика прослава, а тях ги избави

лесно, че тебе не стряска дори и възмездие бързо.

20 Как бих ти аз отмъстил, ако беше по моите сили!“

Тъй каза гордият син на Пелея и хукна към Троя.

Както препуска жребец, с колесница победа
донасящ,

който стремглаво лети по полето, подскачайки леко,

тъй и Ахил запремята чевръсти нозе и колени.
25 Пръв сред троянци Приам го съгледа с очи престарели
как през полето се носи, сияещ подобно звездата,
дето наесен изгрява: лъчите ѝ ярко искрящи
бляскат сред звездния рой надалече във мрака
среднощен —
Кучето на Ориона по име я всички наричат.
30 Между звездите най-светла, тя лоша поличба
вещае,
винаги огнена жегга донася на клетите смъртни;
тъй и медта на гърдите Ахилови силно блестеше.
Старецът почна да плаче, ръцете си вдигна нагоре,
с тях си заудря главата, заохка дълбоко и викна,
35 молец сина си обичен, но той пред вратите остана,
пламнал от страстно желание да се сражава с
Ахила.
Старецът жално продума, протегнал ръце към сина
си:
„Хекторе, чедо любимо! Не чакай в полето Ахила
сам от другари отлъчен, та скоро смъртта да не
срещнеш,
40 паднал сразен от Пелида, защото е много по-могъщ.
Дръзкият! На боговете той толкова мил ако беше,
колкото мил е на мене, месата му щяха да ръфат
псета и птици: и би отлетяла скръбта от гърдите
ми.
Той ме лиши от тъй много на брой синове
благородни:
45 в битки погуби едни, а из острови други продаде.^[268]
Днеска и двете си свидни чедо Ликаон с Полидора
тука не мога да зърна сред сбраните вече троянци.
Тях ми роди Лаотоя, най-лична жена сред жените.
Ако са живи във плен на ахейци, безспорно след време
50 ще ги откупя със мед и със злато: домът ми е пълен.
Алт, знаменитият старец, на щерка си даде
богатства.

Ако пък вече са мъртви, прибрани в двореца на
Хадес,

тежко за мене и майка им — техни родители клетки!

Все пак войските троянски прежалили биха ги бързо,

55 стига ти сам да не паднеш, убит от Ахила Пелеев.

Чедо любимо! Върни се в града, за да браниш оттука

всички троянци и свидни троянки; със слава голяма

ти не дарявай Ахила: живота си скъп не погубвай!

Имай и милост към мене, догдето все още живея

60 клет и нещастен, когото на прага на тъжната
старост

Зевс ще погуби жестоко, ще видя злини
многобройни:

в бой синове повалени и щерки отвлечени в робство,

спални чертози разбити, без жалост невръстни

дечица

хвърлени в кръв на земята в разгара на лютата
битка,

65 влачени мили снахи от ръце на свирепи ахейци.

Мене най-сетне ще мъкнат до предните порти на
двора

кучета стръвни, когато душата от моето тяло

някой противник изтръгне със удар на мед

островърха —

псетата, дете съм хранил от мойта трапеза в
двореца,

70 верни пазачи да бъдат. Те моята кръв ще изпият,
бесни на двора ще легнат. На младия всичко прилича,
даже мъртъв да падне, пронизан от копие остро,
целият труп е прекрасен, където да бъде оголен!

Ала глава беловласа, брада побеляла и срамни

75 части на старец убит, осквернявани алчно от псета

—

няма по-горестна гледка в живота за клетите
смъртни!“

Старецът тъй го помоли, заскубал косите си бели

трескаво с двете ръце, но не трогна сърцето на Хектор.

Майката също заплака, проливайки сълзи горещи.

80 Пазвите тя си разтвори, с ръка си гърдата повдигна,

леейки сълзи обилни, продума му думи крилати:

„Хекторе, рожбо! Смили се над мене, гръдта ми почитай,

ако съм спирала нявга със нея плача ти детински!

Чедо обично, това си спомни, враговете отблъсвай,

85 тук зад стените запазен; извън не оставай самичък!
Дръзкият щом те убие, рождена ми, свидна издънко,
няма на смъртното ложе да мога аз теб да оплача,
нито пък твойта богата съпруга! От нас надалече,
в стана аргийски ще бъдеш разкъсан от кучета
бързи!“

90 Двамата плачеха тъй и викаха любимото чедо,
жарко го молеха, но не склониха сърцето на Хектор:
чакаше той да пристигне Ахил исполински наблизо.
Както лют змей в планините, наситен със билки
отровни,

в свойто леговище пътник издебва; от ярост
обхванат,

95 грозно се взира със поглед разискрен, пред входа се
вие;

също тъй Хектор стоеше с негаснеща злоба в
душата,

щита си бляскав опрял до издадена крепостна кула.

Горко въздъхна и рече на свойто сърце благородно:

„Тежко ми! Вляза ли само през портите в градската
крепост,

100 пръв ще ме срещне със укори Полидамант
всепочитан,

който наръчваше аз във града да възвърна троянци

в кобната нощ, щом Ахил богоравен за бой се
надигна.

Аз не послушах съвета, а щеше да бъде от полза.

Тъй като вече погубих войската със моята глупост,
105 аз се боя от троянци и от дългополи троянки,
да не би някога някой по-долен от мене да каже:
«Хектор, подведен от своята сила, погуби народа!»
Тъй ще говорят, а много по-харно ще бъде за мене
в бой да убия Ахила и после назад да се върна
110 или геройски да падна от него пред нашата крепост.
Или пък щита изпъкнал и шлема си тежък да сменя
наземи, моето копие сам на зида да облегна,
па да се втурна смирено така при Ахил превъзходен,
за да му кажа, че връщам Елена и заедно с нея
115 всички богатства, които със кухите кораби в Троя
цар Александър докара — причина за нашата свада.
Тях да дадем на Атриди, а да разделим със ахейци
другите ценни богатства, които градът
притежава.

После да взема аз клетва свещена от нашите
старци

120 нищо от тях да не скрият и да поделят на две части
всички имоти, които във нашия град се намират.
Ала защо се вълнува душата ми с мисли такива?
Няма да ида молител и няма той мен да пожали,
почит не ще ми окаже, но в миг ще ме ядно убие
125 като жена беззащитна, щом аз без доспехи отида.
Никак не бива сега да говорим за щяло не щяло,^[269]
както си бърбят, когато се срещнат девойка и
момък,

както девойка и момък, когато се срещнат, си
бърбят.

Много по-редно ще бъде веднага във битка да влезем.
130 Нека узнаем кому Олимпиецът слава подготвя.“
Той разсъждаваше тъй, а към него Ахил се отправи,
истински бог Ениалий, опасен във бой шлемовеец,
страшният прът пелионски размахал над своето
дясно

рамо, и святкаше мед върху него, подобно на блясък
135 от разгорели огньове или от изгряващо слънце.

Хектор изтръпна, когато го зърна: загуби той
смелост

да го дочака и почна да бяга, подмина вратите.

Хукна Пелид подир него, уверен в нозете си буйни.

Както планински сокол-хищник, най-бързолетната
птица,

¹⁴⁰ мигом се спуска след гълъб, треперещ безспир
от боязън, който се стрелва встрани, но соколът със
писък пронизен

жертвата вече настига с ламтеж да я сграбчи със
нокти:

тъй и Ахил устремено летеше, а тичаше Хектор
край крепостта на троянци, размахал нозе
вихробежни.

¹⁴⁵ Все край смокинята дива, ^[270] открита за вятър, и
хълма,

все по коларския път край стената се носеха двама.

Стигнаха скоро до две дивноструйни речици, ^[271]

чиито извори изпод Скамандър дълбоковъртежен
клокочат.

Вряла вода от единия блика и пара се вдига,

¹⁵⁰ както високо се вие пушилка от огън разпален.

Другият даже и лете се лее студен и сравняван

с лед от вода или сняг мразовит, или дребна
градушка.

Имаше близо до тях две удобни, широки перални,

с камъни гладки постлани, в които перяха блестящи

¹⁵⁵ дрехи съпруги троянски и техните щерки красиви
в мирните дни, преди още чедата ахейски да
дойдат.

Двама търчаха: единият бяга, а другият гони.

Храбър мъж бягаше с устрем, преследван от още
по-храбър.

Те се домогваха не за животно и бикова кожа,

¹⁶⁰ давани щедра награда на вихреноноги бегачи:
тичаха те за живота на конесмирителя Хектор.

Както в галоп префучават край стълба повратен
победни

еднокопитни коне: и голяма награда ги чака

в чест на убит пълководец^[272] — триножник или
пък робиня,

¹⁶⁵ тъй край града на Приама двамината трижди
кръжиха

в луда гонитба, а всички безсмъртни ги гледаха
зорко.

Пръв заговори бащата на хората и боговете:

„Ужас! С очите си виждам героя любимец,
преследван

¹⁷⁰ около Троя. Сърцето ми тежко повече за Хектор,
който гореше за мене безбройни бедра от говеда
там по билата на Ида, прочута с клисури, а също
върху стената троянска.^[273] Но ето Ахил богоравен
с бързи нозе го преследва покрай крепостта на
Приама.

Хайде сега, богове, разсъдете добре и решете:

¹⁷⁵ трябва ли Хектор от смърт да запазим, или да
оставим

той от Ахила в двубой да загине, макар и
безстрашен.“

А светлоока богиня Атина тогава му каза:

„Ти, чернооблачни, мълниевержецо татко, що
думаш?

Искаш ли смъртен човек, от съдбата отдавна
обречен,

¹⁸⁰ ти да изтръгнеш обратно сега от смъртта
безпощадна?

Действуй! Никой от нас боговете това не
приема.“

Облакосборецът Зевс ѝ във отговор рече веднага:

„Мило дете, Тритогения! Смела бъди! Сериозно
аз не говоря: желая да бъда към теб благосклонен.

¹⁸⁵ Всичко стори, не забравяй, каквото сама си
намислиш!“

Тъй каза Зевс и подтикна Атина, отдавна готова.
С устрем се спусна Палада от стръмния връх
олимпийски.

А пък Ахил бързоног непрестанно преследваше
Хектор,

190 както зло куче сподиря еленче далеч в планината
през долини и гори, от леговище щом го изкара.
Даже когато еленчето в гъсти шубраци се крие,
кучето души и тича усърдно, догдето го хване,
тъй не избягна и Хектор от бързия син на Пелея.

Колкото пъти се втурваше той към Дарданските
порти,

195 искайки близо да дойде до кулите здраво сградени,
за да го бранят отгоре със своите стрели и
войските,

толкова пъти Ахил го надтича и върна обратно
пак към полето, а сам откъм Троя неспирно
търчеше.

Както не можеш насън да догониш, когато си
погнал:

200 нито той смогва да тича и нито пък ти да го
стигнеш,

тъй нито Хектор избяга и нито Ахил го догони.

Щеше ли Хектор смъртта и съдбата сега да
отбегне,

ако не бе се явил Аполон за последна подкрепа,
смелост не бе му внушил и не сторил нозете му
бързи?

205 Знак на войските Ахил богоравен с главата си даде:
никой стрелите си остри не трябва по Хектор да
хвърля:

славата друг да му вземе, а той да пристигне след
него.

Щом за четвърти път те доближиха рекичките
струйни,

Зевс олимпийски тогава опъна везните си златни:

210 сложи в блюдата два жребия смъртни, донасящи горест:

беше един за Ахила, а другият беше за Хектор.

Вдигна везните в средата и падна ден смъртен за Хектор:

блюдото тръгна към Хадес: и Феб изостави героя.

А светлоока богиня Атина дойде при Ахила,

215 близо до него застана и думи крилати му каза:

„Аз се надявам най-сетне, любимецо Зевсов Ахиле,

че ще дадем на ахейците слава голяма във стана,

след като Хектор убием, макар ненаситен във битки.

Повече няма да може от двама ни той да избяга,

220 даже и сам Аполон да се грижи и труди за него

и да се валя^[274] в нозете на егидодържеца Зевса.

Хайде сега се поспри, отдъхни си! Сама ще отида да го предумам да влезе във бой ръкопашен със тебе.“

Тъй рече мъдра Атина, Ахил я послуша със радост,

225 спря се облегнат на своето копие с меден завършък.

Тя го веднага напусна, забърза към Хектор божествен,

на Деифоба подобна по външност и глас непресекващ.

Близо до него застана и думи крилати му каза:

„Мили мой! Бързият син на Пелея те мъчи безкрайно,

230 край крепостта на Приама с нозе неуморни те гони.

Хайде да спрем, да го чакаме и да го двама отблъснем.“

А шлемовеецът, славният Хектор така ѝ отвърна:

„Ти, Деифобе, и по-рано бе ми най-свиден от всички

братя, родени от майка Хекуба и татко Приама.

235 Искрено смятам, че още по-много от днес ще те тача,

тъй като щом ме видя, осмели се при мене да дойдеш

вън от стените защитни, а другите вътре остават.“

А совоока богиня Атина така му продума:

„Брате мой! Нашият татко и нашата майка почитена

240 сграбчваха моите колени, а също и много другари
молеха там да остана: от ужас трепереха цели!
Ала сърцето ми беше обзето от мъка несносна.

Смело сега да се бием и копия нека не жалим,
двамата нека да видим дали нас Ахил ще убие
245 и ще откара при гладките кораби кървава плячка,
или пък той ще загине от твоето копие остро.“

Каза Атина това и коварно напред го поведе.

Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг устремени,

Хектор, велик шлемовеец, така на Ахил проговори:

250 „Няма да бягам от тебе, тъй както по-рано, Ахиле.
С тичане трижди опасях града на Приама, не смеех
в бой да те чакам. Сега ме подтиква сърцето
отново

да те посрещна: аз теб да убия или да загина.

По-скоро да призовем боговете, които ще бъдат
255 наши свидетели верни и нашите клетви ще пазят.

Твоето тяло не ще осквернявам, щом Зевс олимпийски

днеска ми прати победа и щом ти душата изтръгна.

Само ще смъкна, Ахиле, прочутите твои доспехи,
а пък трупа ти ще дам на ахейци: и ти тъй да
сториш!“

260 Мрачно го смери под вежда Ахил бързоног и му каза:
„Хектор омразен! За договор нищо недей ми
продумва!

Както човеци със лъвове клетви за вярност не сключват,

както и агнета с вълци не могат да бъдат другари,
а постоянно едни против други замислят коварства,

265 тъй между мене и тебе не може ни обич да има,

нито пък клетви, преди да е някой от двама ни паднал,

за да насити с кръвта си бог Арес, боец-щитоносец.
Своята храброст спомни си, понеже сега ти е нужно

копиеборец юначен и воин безстрашен да бъдеш!

270 Няма спасение вече за тебе: Атина Палада
с моето копие теб ще погуби. Ти днес ще изкупиш
моите мъки по скъпи другари, убити от тебе.“

Рече, замахна и в миг дългосенното копие метна.

Щом като светлият Хектор го зърна, отдръпна се
бързо.

275 ниско прилекна, а медното копие мина над него.
То се заби във земята, Атина го грабна и даде
пак на Ахила, но скритом от Хектор, водач на
войските.

Хектор отново продума така на Ахил благороден:

„Богopodobни Ахиле, във мен не можеш да улучиш!

280 Моята орис от Зевса не знаеш тъй, както се хвалиш.
Само бърбовец ти беше и хитър измамник на думи,
за да ме сплашиш, та аз да забравя и сила, и
храброст.

Няма да бягам и копие няма в гърба ми да внижееш!

Право към тебе аз идвам, срази ме в гърдите
отсреща,

285 щом е бог с теб. Но пази се от моето копие медно!
Де да го беше погълнал ти цяло със твоето тяло!
Тъй за троянци войната би станала много по-лека,
след като паднеш, че ти си за тях най-голямата
напаст.“

Каза, замахна и в миг дългосенното копие метна.

290 Точно го прати, средата на щита Ахилев умери,
но острието отскочи далече. Ядоса се Хектор,
че бе захвърлил без полза с ръката си копие остро.
Спря се засрамен, а нямаше копие друго от ясен.

Брата си мил Деифоб белощитен повика високо,
295 искайки копие друго, но него го нямаше близо.

Хектор в душата си всичко разбра и така си продума:

„Горко ми! Вече на смърт ме зоват боговете безсмъртни!

Вярвах, че брат ми, герой Деифоб, беше тука пристигнал!

Той в крепостта си остава, а мен ме измами Атина.

300 Гибел зловеща е близо, не е надалече от мене!

Няма спасение! Ясно, отдавна това е угодно на Аполон далномерец и Зевса, които по-рано винаги бяха ми в помощ! Сега ме постига съдбата!

305 Само че няма без смела борба и безславно да падна: нещо велико ще сторя, та бъдните хора да помнят.“

Тъй рече Хектор Приамов и меча си остър извади, който огромен и як до бедрото му беше увиснал.

310 Леко приведен се спусна тъй, както орел, нависоко литнал на воля, се стрелва от облаци черни в полето агънце кротко да грабне или пък уплашено зайче; също тъй Хектор се втурна, размахвайки меча си остър.

Но и Ахил врѣхлетя, преизпълнен със диво геройство.

Той си гърдите прикриваше с щита направен изкусно,

четиривърхия шлем със главата си силно тресеше;

315 златната кичеста грива над шлема се вееше страшно:

Хефест отгоре на гребена бе я нагъсто поставил.

Както звездата Вечерница в мрака среднощен изгрява,

първа по блясък сред всички звезди на небето сияе,

320 тъй заискря острието, което Ахил със десница махаше ядно и гибел за Хектор божествен кроеше; гледайки стройното тяло къде е открито за удар, ала снагата му цяла покрита бе с медни доспехи: Хектор ги беше отмъкнал, когато погуби Патрокла; с голо подгърдие само, где шия от рамо отделят

325 *ключици двойни и где за душата смъртта е най-
бърза.*

*С дългото копие там го прониза Ахил богоравен,
 в миг острието премина през нежната шия на
Хектор;*

*ясенът меден и тежък сега не разкъса гръкляна,
 та да успее той с думи ответ да даде на Ахила.*

330 *Хектор в прахта се събори, Ахил самохвално
възкликна:*

*„Хекторе, ти се надяваше, щом си погубил
Патрокла,*

*жив да останеш, че аз те не плаших, оттеглен от
боя.*

*Глупчо безумен! След него аз станах по-храбър
защитник*

даже далече във стана сред нашите кораби гладки.

335 *Аз ти отнемам живота и псета и птици грабливи
 тебе ще влачат; а с чест ще погребват ахейци
Патрокла.“*

Но шлемовеецът Хектор със сили последни му каза:

*„В твойта душа, в колене и в родители аз те
заклевам:*

*мен не оставяй без жал да ме ръфат ахейските
псета!*

340 *Злато и мед изобилно поискай във откуп за мене
 моите татко и майка почтена във дар да ти
пратят.*

*Моето тяло върни във двореца, да могат троянци
 с техните верни съпруги да сложат мъртвеца на
клада.“*

Мрачно погледна към него Ахил бързоног и му рече:

345 *„Куче! Недей ме заклева в родители, ни във колени!
 Ако гнева и сърцето си слушам, месата сурови
 бих ти накълцал и гълтал за злото, което ми стори!
 Псетата никой не може от твойта глава да
прогони,*

даже и десет и двадесет пъти по-много за мене

350 тук дарове да стовари и други безброй обещае,
даже Приам Дарданид да заръча и тебе със злато
цял да премерят, пак няма почитената майка Хекуба
в ложето теб да положи, сина си рожден да оплаче!
Псета и птици грабливи трупа ти сега ще
разкъсват.“

355 А шлемовеецът Хектор, умирайки, тъй му промълви:
„Както те зная, такъв те и виждам! Напрасно
очаквах

теб да предумам! В гърдите си имаш сърце от
желязо!

Но помисли, да не стана причина за гняв на
безсмъртни

в оня ден, в който сам Парис и Феб Аполон
далномерец

360 теб ще убият край Скейските порти, макар да си
храбър.“

Щом като тъй му предрече, и смъртният край го
забули.

Бързо душата излитна от тялото, слезе при Хадес,
своята участ оплаквайки, сила и младост изгуби.

А пък Ахил богоравен продума на мъртвия Хектор:

365 „Мъртъв лежи! Гибелта аз ще срецна тогава,
когато Зевс олимпийски и други безсмъртни това
пожелаят.“

Каза и своето копие медно от тялото дръпна,
на го остави встрани, а от Хектор доспехите
смъкна,

цели във кърви: притичаха други ахейци веднага.

370 Гледаха и се дивяха на ръста и образа хубав,
никой до него не спираше, без да го с копие мушне.

Всеки, поглеждайки своя съсед, проговаряше глухо:

„Днес е за пипане Хектор наистина много по-
кротък,

нежели в дните, щом кораби с огън опасен подпали!“

375 Всеки говореше тъй и отблизо раняваше Хектор.

Снел му доспехите бойни Ахил бързоног и божествен,

прав сред ахейци застана и думи крилати изрече:

„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!

Щом боговете ми дадоха аз да премахна героя,

380 повече зло ни нанесъл, отколкото всички троянци,
хайде сега във доспехи града им отвред да нападнем,
за да узнаем какво враговете ни възнамеряват:

след като Хектор погина, дали крепостта ще напуснат,

или извътре отпор ще оказват дори и без него.

385 Ала защо се вълнува душата ми с мисли такива?

В стана лежи неоплакан мъртвец, непогребан

Патрокъл.

Никога няма да мога другаря си скъп да забравя,
докато жив съм сред живите и коленете ме носят.

Нека умрелите своите мъртви забравят във Хадес,

390 спомен за моя обичен приятел и там ще запазя.

Хайде сега със хвалебствена песен, младежи ахейски,

ние да тръгнем към гладките кораби, носейки Хектор.

Слава велика добихме, погубихме Хектор божествен.

Нему троянци се кланяха, както на бог във града си.“

395 Каза и дело позорно замисли за мъртвия Хектор.

Той му прободe двете сухожилия задни в нозете,
между петата и глезена, с ремък говежди ги стегна.

Върза го за колесницата, за да се тътри главата:

вдигна доспехите славни и сам в колесницата скочи,

400 с бича подкара конете и те полетяха охотно.

Облак от прах се развихри, когато бе Хектор повлечен,

черните къдри се пръснаха, в прах се оваля главата,
някога много красива, а Зевс я сега предостави

да я скверният враговете жестоки в земята му родна.

405 С прах се изцапа главата му цяла. Тогава Хекуба
 тънкото було си хвърли далече, заскуба безумно
 своите коси и застана високо, загледана в Хектор.
 Горко заохка баща му обичен, а с него народът
 в целия град бе обхванат от плач и ридание жално.
 410 Всичко изглеждаше, сякаш хълмистата Троя изцяло
 вече е пламнала в огън стихуен от горе до долу.
 С мъка мъжете задържаха скръбния старец
 Приама,
 сам устремен да излезе навън от Дарданските
 порти.
 Все се търкаляше в пепел и молеше всички със вопли,
 415 всекиго той поотделно зовеше със собствено име:
 „Стига, приятели! Мен оставете, макар да сте
 грижни,
 сам да изляза от Троя, във стана ахейски да ида,
 за да помоля смирено мъжа нечестив и престъпен.
 Може би моята възраст и старост от срам ще
 пожали!
 420 Колкото мене е стар и баща му Пелей достославен,
 който сина си роди и отгледа за гибел на Троя.
 Но между всички най-много на мене той мъки
 създаде!
 Колко цъфтящи, добри синове ми погуби във битки!
 Жаля за тях, но за никого друго тѣй не ридая,
 425 както за Хектор; скръбта непосилна за него при
 Хадес
 ще ме изпрати. Защо на ръцете ми той не издъхна!
 Щяхме сега до насита да плачем със сълзи горещи
 аз и нещастната негова майка, която роди го.“
 Тѣй рече, плачейки; стенеха всички троянци със него.
 430 А сред троянки Хекуба започна ридание горко:
 „Сине, защо ще живея в такива страдания, клета,
 след като вече си мъртъв? Ти денем и нощем ми
 беше
 гордост в града ни и вярна защита за всички
 троянци

и за троянки, които подобно на бог те почитат.
435 Слава голяма им беше, догдето живееше още.
Ето сега те владее смъртта и съдбата сурова.“
Тъй тя нареждаше с плач. А жената на Хектор
тогава
още не беше узнала и предан вестител не стигна
да съобщи, че мъжът ѝ е вън от вратите останал.
440 Вътре в двореца висок тя тъчеше плат пурпурен,
двоен,
в който изкусно втъкаваше пъстри цветя за украса.
Заповед даде на своите хубавокъдри слугини
тежък триножник да сложат на огън — готова да
бъде
топлата баня за Хектор, когато от боя се върне.
445 Бедната! Тя не допускаше как надалече от баня
него срази чрез дланта на Ахил совоока Атина.
Щом като писък и вайкане чу откъм градската кула,
в миг разтрепера се цяла, совалката падна на пода.
Тя заговори на своите хубавокъдри слугини:
450 „Две нека дойдат със мене да видя какво ли там
става!
Чувам гласа на почтена Хекуба, сърцето в гръдта
ми
скача да хвъркне в устата, нозете ми се вцепеняват.
Някакво зло е слетяло децата на царя Приама.
Нека известие лошо до моите уши да не стига!
455 Премного аз се боя да не гони Ахил богоравен
дръзкия Хектор, откъснат навън от града във
полето,
да не му днеска отнеме безумната храброст, която
цял го владее и той във тълпа от мъже не остава,
тича напред и на никого в бой не отстъпва по
смелост.“
460 Каза така, от двореца излезе подобно на луда
със разтуптяно сърце; а слугините хукнаха с нея.
Щом като стигна до кулата и до гмежта на
мъжете,

тя на зида се възправи, озърна се вред и съгледа
влачен мъжа си пред Троя; конете хвъркати без
жалост

465 тътреха Хектор към кухите кораби в стана ахейски.
Мрак непрогледен и черен веднага застла ѝ очите,
възнак се смъкна без сили, душата почти си издиша.
Падна далеч от главата ѝ чудно красивия накит —
китен венец и надчелник, подвезки, изплетени
сръчно,

470 було ефирно, което дари ѝ сама Афродита
златна, когато блестящият Хектор я взе от
двореца Еетионов
и даде за нея несметни богатства.

Вкупом етърви и зълви се ройнаха край Андромаха.
Те на ръце я поеха^[275] припряно — от смърт
застрашена.

475 Тутакси щом се съвзе и духът ѝ се върна в гърдите,
буйно заплака, завика и тъй сред троянки продума:
„Хекторе, как съм злочеста! И двамата ний сме
родени

с участ еднаква: ти в Троя, в двореца на царя
Приама,

аз пък във Тива, далеч под гористия Плак, във
двореца

480 Еетионов. Нещастен той мене нещастна отгледа
още от малко дете. Да не беше ме никога раждал!
Ето отиваш в подземните бездни в двореца на
Хадес,

мене оставяш вдовица във къщи със горестна мъка.
Нашето малко момченце е още невръстно. Злочести
485 двамата с теб го добихме наскоро. А мъртъв ти
няма,

Хекторе, нему закрила да бъдеш, ни то пък на тебе!
Днес многосълзната битка с ахейци дори да избегне,
само неволи и труд занаят го очакват в живота:
нивите ще му разграбват съседи, межди ще
отместват.

490 Дните сирашки лишават детето от близки другари;
свежда очите си ниско, а бузите в сълзи се къпят.
Някога в нужда ще иде при бащини верни другари,
дърпайки този за плаща, а онзи със страх за хитона.
Някой от тях се смилява, подава му чаша за малко:
495 устните да си накваси, небцето си да не намокри.
Негов връстник, със родители живи, от пира го
пъди,
удря го грубо с ръце и със хулни слова го ругае:
«Махай се вече оттука! Баща ти със нас не пирува!»
В сълзи обляно детето се връща при майка вдовица

500 нашият Астианакс, на коляното бащино седнал,
някога мозък от кости и овнешко тлъсто ядеше.
Щом пък го люшнеше сън и престанеше той да
играе,

спеше във свойто креватче до скута на грижна
бавачка
в мека постеля от вълна, с преливаща радост в
душата.

505 Много ще има да тегли, останал без татко си
свиден,

Астианакс — със такова го име наричат троянци,
тъй като сам ти им бранеше порти и крепост
обширна.

Днеска до кораби вити, далеч от родители мили,
след като псета наситиш, рой червеи, плъпнали
гадно,

510 гол ще те гризат, а колко в двореца ти имаш
одежди,

тънки и много изящни, от женски ръце изтъкани.

Всичките дрехи самичка ще хвърля във огън
развихрен;

полза не ще ти принасят, че няма във тях да
почиваш,

но пред троянци, троянки ще пламнат за твоя
прослава!“

[266] Ахейците стигнали до крепостната стена на Троя. ↑

[267] Аполон, взел образа на Агенор, говори на Ахила (XXI, 600). ↑

[268] Ахил убил Полидор (XX, 407), Троил и Ликаон (XXI, 35) и Хектор (XX, 330), а продал в робство Ис и Антиф (XI, 104 и следващи) и Ликаон (XXIII, 747). ↑

[269] Гръцкият идиом «апо дрюбс уд апо петрес» буквално «от дъб и от камък» значи «безсмислени думи, безсмислици, щяло не щяло». ↑

[270] Хектор бяга към дивата смокиня и гроба на Ил, които се намират отдясно на града, а Ахил идва отляво, откъм река Скамандър. ↑

[271] Изворите били наблизо до Скамандър. Археологът Шлиман открил това място, но водите били отдавна изчезнали. Скамандър извира от планината Ида (XII, 19). ↑

[272] При погребение на виден пълководец били устройвани състезания: надбягване, борба, стрелба с лък, юмручен двубой и др. На победителите били раздавани награди. Такива състезания Ахил уредил за убития Патрокъл (XXIII, 260 и следващи). ↑

[273] Акрополът имал широки стени с определени места за жертвоприношения. ↑

[274] Молене с падане по лице или на колене било твърде обикновено, но търкаляне пред статуя на божество се смятало за унизително. ↑

[275] Андромаха искала да се хвърли от крепостната стена — така обясняват това място повечето тълкуватели. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ПЕСЕН ПОГРЕБАЛНИ ИГРИ В ЧЕСТ НА ПАТРОКЪЛ

Тъй те ридаеха в Троя свещена. Ахейци тогава
стигнаха близо до морските съдове и Хелеспонта,
на се разпръснаха всички по своите кораби в стана,
само Ахил забрани мирмидонци да се разпиляват.

5 Той заговори на своите войнолюбиви другари:
„Вий, бързоконни мъже мирмидонци, другари
обични!

Да не разпрягаме още конете си еднокопитни,
нека да се приближим с колесниците и със конете,
за да оплачем Патрокла — това е към мъртвите
почит.

10 След като ний си наситим душата с ридание горко,
там^[276] ще вечеряме дружно, разпрегнали първом
конете.“

Каза така и застанаха всички, начело с Ахила.
Триж край трупа те кръжиха с конете си
хубавогриви,

с вопли печални: охота за плач им изпрати Тетида.

15 Мокреха пясъка, мокреха своите доспехи със сълзи:
толкова жалеха вожда, обърнал противника в
бягство.

А пък синът на Пелея подхвана ридание гръмко,
върху гръдта на другаря си сложил ръце мъжегубни:
„Радвай се, мили Патрокле, макар и в двореца на
Хадес!

20 Вече извършвам аз всичко, което преди ти обрекох;
Хектора тука довякох и псета без жал ще го
ръфат.

Гневен от твойто убийство, дванадесет знатни
троянски

юноши аз ще заколя над твоята пламнала клада.“

Рече и дело позорно замисли за Хектор божествен.

25 Ничком в прахта го събори пред смъртния одър
Патроклов.

А мирмидонци съблякоха своите доспехи блестящи,
медни; разпрегнаха после конете си, цвилещи силно.

Хиляди седнаха близо до черния кораб Ахилов.

Внукът Еаков им сложи обяд погребален и пищен.

30 Множество бели волове захъркаха диво под ножа,
много овце и врекливи кози бяха редом заклани,
много свине белозъби, лъщящи от сало дебело,
бяха въртени високо над буйния огън на Хефест.
Кръв край трупа на Патрокъл се лееше сякаш със
чаши.

35 После царете ахейски поведоха вожда Ахила,
бързия син на Пелея, при цар Агамемнон божествен,
с мъка склонили мъжа, безутешен за своя приятел.
Щом като стигнаха вече в палатката на
Агамемнон,

тутакси на звънкогласи вестители те наредиха

40 вън да поставят триножник над огън и тъй да
предумат

някак Ахила, дано си измие петната от кърви.

Той все отказваше твърдо и с тази се клетва
кълнеше:

„Аз се заклевам във Зевс, от безсмъртните пръв и
най-мощен:

не подобава за мене с вода да си мия главата,^[277]

45 без да съм турил Патрокла на клада и вдигнал
могила,

без да съм своите къдри остригал. Сърцето ми няма
втори път мъка подобна да мъчи, догдето живея.

Нека да бъдем покорни на тази омразна трапеза!

Утре поръчай, царю на мъже Агамемнон, отрано

50 тука дърва да докарат и всичко, което е нужно

мъртвият да притежава, потеглил за мрака
подземен:

нека по-скоро го грабне и скрие от нашия поглед
буйният огън; войските да почнат пак своето дело.“
Тъй рече. Те го изслушаха, бяха съгласни със него.

55 Бързо приготвиха своята вечеря и ядоха всички.
Никой от нищо лишен не остана на пира им равен.
Своята охота за вино и ядене щом утолиха,
всеки от тях се отправи към своята палатка за
отдых.

Легна Ахил край брега на морето шумящо
стогласно.

60 Стенеше тежко сред своите безбройни мъже
мирмидонци

там на открито, където в брега се разбиват
вълните.

Хвана го сладостен сън, укротител на мъки душевни,
вредом проникващ; блестящото тяло си беше
пресилил,

гонейки Хектор Приамов покрай ветровитата Троя.

65 В миг го споходи душата на клетия син на
Менойтий,

сходна с Патрокла напълно по ръст и очи
светлозарни,

също по глас и по дрехи, с които се беше облякла.

Спря до главата му тя и такива слова му продума:

„Спиш си спокойно, Ахиле, забрави ти мъртвия вече!

70 Тъй равнодушен не беше, когато аз още живеях.

По-скоро ме погребй, за да мина вратата на Хадес!

Все ме прогонват безплътните сенки, души на
умрели;

те ме не пускат отвъд през реката^[278] със тях да
общувам.

Бродя напразно край широкопортната къща на
Хадес.

75 Дай ми ръката си! Страдам ужасно! И няма да
дойда

пак от подземното царство, щом ти ме положиш на
клада.

Няма да сядаме живи със теб настрана от другари
да се съветваме двама, че мене ме вече погълна
грозната смърт, под властта на която от детство
живеех.

80 Но и за теб е решила съдбата, Ахиле божествен,
тук да загинеш под тия стени на заможни троянци.
Друго сега ще ти кажа и моля дано го изпълниш:
моите кости, Ахиле, далеч да не бъдат от твоите,
както отраснахме с тебе задружно във вашата
къща.

85 Още от малък от град Опоент ме доведе Менойтий
с вас да живея, понеже извърших печално убийство:
без да желая, погубих детето на Амфидаманта.
Глупаво бях се разсърдил в играта със зарове костни.

[279]

Славният конник Пелей ме прие във двореца си хубав,
90 сам ме възпита грижовно и твой ме приятел нарече.
Нека и нашите кости във урна една да почиват,
амфора златна, която ти имаш от своята майка.“
А пък Ахил бързоног му отвърна със думи такива:
„Мило лице! Ти защо ли сега се явяваш пред мене?
95 Тези неща за какво ми наръчваш така поотделно?
Теб ще послушам и всичко, което нареждаш, ще
сторя.

Но приближи се до мене! И нека за миг се прегърнем,
двамата да се наситим взаимно с ридание горко.“
Каза това Еакид и протегна ръцете си мощни,
100 нищо не хвана — душата, подобно на дим, се изгуби
мигом със писък в земята. Ахил изумен се изправи,
с двете си длани изпляска и горестни думи издума:
„Ужас! В двореца на Хадес остава наистина само
призрак и гола душа, а животът изчезва напълно!
105 Цяла нощ беше душата на клетия мъртъв Патрокъл
близо до мене, ридаейки тъжно със вопли и сълзи.
Всичко подробно заръча, приличайки чудно на него.“

Рече така и възбуди у всички охота да плачат.
 Розовопръста, Зората ги свари ридаещи още
 110 в кръг край трупа на Патрокла, а цар Агамемнон
 Атреев
 заповед даде мъжете да дойдат от своите палатки,
 с яки катъри дърва да докарат. Начело постави
 вожд Мериона, другар на юначния Идоменей.
 Тръгнаха вкупом в ръцете със брадви, сечеци
 дървета,
 115 взеха и здрави възжета: катърите първи поеха.
 Дълго вървяха нагоре-надолу, напърно и косо.
 Щом доближиха дъбравите на многоизворна Ида,
 тутакси почнаха там да отсичат със остри секири
 дъбове високолистни — те падаха с трясък и екот.
 120 Щом ги нацепиха, с тях натовариха много катъри,
 те пък заудряха тежко земята с корави копита;
 в своя стремеж към полето минаваха гъсти
 шубраци.
 Носеше всеки дърварин по дънер: така им поръча
 вожд Мерион, придружител на Идоменей
 мъжествен.
 125 Сложиха редом дървата там, гдето синът на Пелея
 щеше могила да вдигне за себе си и за Патрокла.
 След като вкупом нахвърляха вред цепениците едри,
 седнаха там на земята да чакат. Ахил незабавно
 заповед даде на своите безстрашни мъже
 мирмидонци
 130 бойната мед да надянат, коне в колесници да
 впрегнат.
 Рипнаха всички и бързо облякоха своите доспехи,
 скочиха в миг в колесниците редом бойци и колари.
 Конници първо вървяха, а после безброй пехотинци;
 точно в средата другари понесоха бавно Патрокла,
 135 стрижеха своята коса и покриваха цялото тяло
 с нея. Ахил богоравен отзад му държеше главата,
 скръбен, че своя другар благороден изпраща във
 Хадес.

Щом като стигнаха място, което Ахил им посочи,
 леко свалиха трупа, наредиха на клада дървата.

140 Тука Ахил бързоног и божествен намисли и друго:
 малко встрани се запря и отрязва косите си руси:
 буйни ги беше оставил отдавна за бога Сперхея.
 Вгледан^[280] във виненочерната шир на морето,
 промълви:
 „Моят баща ти обрече напразно с молитва,
 Сперхее,
 145 щом аз се върна обратно в родината мила, за тебе
 моите коси да отреже и да принесе хекатомба,
 и петдесет нескопени овни да заколи край твоите
 извори, гдето светилище имаш с олтар благовонен.
 Старецът тъй те помоли, но ти не изпълни
 молбата.

150 Щом като няма назад да се върна в родината мила,
 давам косите си аз да ги вземе героят Патрокъл.“
 Каза и сложи косите в ръцете на своя приятел.
 Вдъхна тогава на всички желание силно да плачат.
 Биха ридали така безутешно до залеза слънчев,

155 ако не беше Ахил доближил Агамемнон и рекъл:
 „Сине Атреев! Войските ахейски веднага ще чуят
 твоята дума; и после ще могат да плачат на воля.
 Ти отстрани ги от кладата, нека си сготвят вечеря.
 Ние, които най-много жалеем убития воин,
 160 ще се погрижим за всичко: водачите с нас да
 останат.“

Щом го изслуша могъщият цар на мъже Агамемнон,
 тутакси пръсна войските към техните кораби
 стройни.

Само останаха там погребвачи да трупат дървата;
 вдигнаха клада голяма — сто стъпки широка и
 дълга.

165 Скръбни, положиха мъртвото тяло на кладата
 горе.
 Много овни угоени и тежки рогати волове
 редом деряха, приготвяха сръчно. Ахил благороден

бързо изрязва лойта им и с нея затрупа мъртвеца
 чак от глава до пети; нареди и телата^[281] одрани.
 170 Съдове пълни със мед и със масло постави в
 средата,
 сведе към смъртния одър и стенещ дълбоко от
 жалост,
 четири хубавошийни коне върху кладата метна.
 В къщи Ахил повелител отхранил бе кучета девет:
 две той закла и ги хвърли със плач на печалната
 кладата,
 175 също дванадесет лични^[282] момци на юначни
 троянци,
 сам ги със меча съсече, замисляйки дело ужасно.
 Пусна желязната сила на огъня там да вилнее,
 почна да охка и викна по име другаря си свиден:
 „Радвай се, мили Патрокле, макар и в двореца на
 Хадес!
 180 Вече извършвам аз всичко, което преди ти обрекох.
 Ето дванадесет знатни момци на юначни троянци
 в огъня заедно с тебе изгарят. Но Хектор Приамов
 няма на огън да дам, а ще хвърля на кучета
 стръвни!“
 Тъй се закани, но псета дори не докоснаха Хектор;
 185 тях Афродита, родена от Зевса, прогонваше грижно
 денем и нощем, трупа му намазваше все с
 амброзийно
 розово масло,^[283] та рани да няма, когато бе влачен.
 Феб Аполон от небето тогава простря над полето
 облак огромен, възтъмен, и цялото място затули,
 190 гдето трупът се намира, та силното слънце без
 време
 да не суши покрай жили и мускули нежната кожа.
 Но не гореше високата кладата с трупа на Патрокл.
 Тука Ахил, бързоног и божествен, намисли и друго:
 той надалече от кладата спря, призова ветровете

195 злия Борей и Зефира, обрече им жертви отбрани.

Вино възливайки с чаша от злато, той много ги моли
двама да дойдат в полето, дървата във миг да
разпалят,

мъртвите пепел да станат. Ирида послуша
молбата,

тутакси тя се завтурна вестителка при ветровете.
200 Всичките бяха събрани в дома на Зефира разбунен
пир да пируват задружно. На прага от камък
дотича

вихрено бърза Ирида. И щом я видяха, веднага
скочиха прави, при себе си всеки я канеше с почит.
Тя им отказа обаче да седне и тъй заговори:
205 „Няма да седна! Далеч при вълните на бог Океана,
в царството на етиопци отивам, че там хекатомба
в чест на безсмъртните колят — желая да вкуся от
нея.

А пък Ахил се помоли Борей и Зефир буреносен
двама да дойдете — жертви отбрани сега ви обрича

—
210 кладата да му разпалите. Там е положен отгоре
вече трупът на Патрокъл, оплакван от всички
ахейци.“

Тъй рече и си отиде. Със свист страховит
ветровете

в миг полетяха, пред себе си гонеха облаци черни.
Веещи, стигнаха скоро морето и буря опасна
215 вдигна вълните. Към Троя се спуснаха с вой
ветровете

и връхлетяха над кладата, огънят лумна с прашене.
Цяла нощ те непрестанно раздухваха силния пламък,
шумно фучейки. Ахил цяла нощ неуморно гребеше
вино от златния кратер със хубава чаша
двудръжна,

220 лееше вино обилно и квасеше с него земята,
викайки^[284] често душата на своя нещастен
Патрокъл.

Както баща възридава, изгаряйки син младоженец,

който със своята смърт съкрушава родители клетки,
тъй възрида и героят, изгаряйки своя приятел.

225 Той покрай кладата бавно сновеше, въздишаше
тежко.

Щом се показа Зорницата, понесла деня на земята,
а над морето се пръсна Зората със плащ минзухарен,
кладата почна да гасне и пламъкът секна най-сетне.
В миг ветровете отново поеха дома^[285] да се
върнат

230 пряко морето Тракийско, а то развилняно застана.
После синът на Пелей се отдръпна от кладата
малко,

морен полегна и сладкият сън го обори несетно.
Всички ахейски водачи се сбраха при цар Агамемнон.
Техният тропот и говор пробудиха скоро Ахила.

235 Той се надигна и седна, на думи такива им каза:
„Сине Атреев и вие, водачи на всички ахейци!
Първом със вино искрящо огромната клда гасете,
там, гдето огнена сила все още бушува. А сетне
белите кости на моя Патрокъл, сина на Менойтий,

240 нека грижливо сберем: не е трудно да бъдат
открити,
тъй като те са в средата, а другите по-надалече,
в края на кладата вкупом горяха коне и младежи.
С двойна обвивка от лой да ги вложим във златната
урна,

докато сам не отида и аз във подземното царство.

245 Моля, вдигнете за него не много голяма могила,
ала прилична. След време ахейци, които останат
при многовеслите кораби живи и здрави след мене,
тази могила, висока и ширна, за нас да насипят.“

Рече им тъй и послушаха мигом сина на Пелея.

250 Кладата първом сами изгасиха със вино искрящо
вредом, где пламък пълзеше, натрупа се пепел
дълбока.

Сбираха с вопли там белите кости на своя приятел:

с двойна обвивка от лой ги поставиха в урна от злато.

После я внесоха вътре и с кърпа от лен я покриха.

255 Кръг очертаха за гроба, положиха сръчно основи около кладата; бързо издигнаха гробна могила.

Щом я насипаха вече, поеха отново към стана.

Но ги Ахил задържа и в широк кръг ги тури да седнат.

Много награди изнесе от своите кораби вити:

260 медни легени, катъри, триножници, яки волове, дивни робини, коне вихрогонни и сиво желязо.

Най-напред сложи блестящи награди за бързи возачи:

даде за първия веща в дела ръкоделни робиня,

също триножник със дръжки, събиращ до двадесет мери. [286]

265 Втора награда — кобила, невпрягана още, шестлетна,

бременна тъкмо със муленце малко във своята утроба.

Тури за трета награда котел, непоставян на огън,

хубав, изцяло блестящ и побиращ до четири мери.

Той за четвърта награда нарече два златни таланта.

270 А пък за пета — двудръжка съдина, невиждала огън.

После Ахил се изправи и каза така на аргийци:

„Сине Атреев и всички вий, медноколенни ахейци!

Тези награди очакват най-бързите в бяг с колесници.

Ако сега се надбягвахме в памет на друг от ахейци,

275 първата щях да откарам безспорно във моята шатра:

знаете всички с каква бързина ми препускат конете,

тъй като те са безсмъртни; сам бог Посейдон ги доведе

в дар на баща ми Пелея, а той ги предаде на мене.

280 Аз ще остана с конете си еднокопитни бездеен:

те си убиха возача известен, обкичен със слава,

който усърдно им мажеше гривите с масло елейно,
след като първо ги миеше дълго с вода
бистроструйна.

Спрели конете унили, с отпуснати доземи гриви,
много тъгуват за него, стоят със сърца съкрушени.

285 Хайде сега за борба се приготвяйте вие, ахейци,
имащи вяра в конете си и в колесниците здрави!“

Рече синът на Пелея и бързи возачи се сбраха.

Вдигна се пръв между всичките Евмел, водач на
мъжете,

син възделен на Адмета, прочут в състезания
конни.

290 После застана синът на Тидей, Диомед велемощен,
впрегнал в ярема конете троянски, които във битка
взе от Енея, когото спаси Аполон далномерец.

Трети се впусна в борбата Атрид Менелай
русокъдрав,

Зевсов потомък, запрегнал в ярема коне вихроноги:

295 Ета на цар Агамемнон и своя обичен Подаргос.

Ета бе дал Ехепол, син Анхизов, подарък на царя,
за да не тръгне сам с него срещу ветровитата Троя,
в къщи честит да остане,^[287] понеже от Зевс бе

получил

много имоти: живееше той в Сикион необятен.

300 Цар Менелай я запрегна, жадуваща лудо да бяга.

Вожд Антилох пък четвърти приготви коне
гъстогриви:

син велелепен той беше на мъдрия Нестор Нелеев.

Пъргавоноги конете, родени във пясъчен Пилос,

впрегнати във колесница стояха. Баща му, до него

305 близо застанал, съветваше мъдро сина си разумен:

„Бог Посейдон и Кронид те обикнаха, сине, от малък
и те научиха нещо на всякакво конно изкуство.

Никаква нужда ти нямаш от моите полезни съвети.

Сам край повратните стълбове^[288] знаеш да
заобикаляш,

310 ала конете са бавни, боя се беда да не стане.

Твойте съперници много по-мощни коне
притежават,

но пък не могат по-сръчно от тебе с коне да
боравят.

Хайде събирай в душата си днес, Антилохе любими,
цялата опитност твоя, наградите да не изпуснеш!

315 Винаги с ловкост успява дърварят, но не и със сила;
с ловкост дори и кормчията кара в морето възчерно
бързия кораб, подмятан високо от дивите бури;
също със ловкост коларят надвива колар във
борбата.

Който е само в коне и в една колесница уверен,
320 глупаво той обикаля далече наляво и дясно,
вредом се носят конете безцелно и той ги не спира.
Който пък сръчност владее, макар и с коне по-
негодни,

винаги гледа към стълба, отблизо минава край него,
без да забравя да дръпне навреме юздите от ремък,
325 крепко държи ги в ръце и коларя пред себе си дебне.
Белег известен на теб ще разкроя, добре да го
помниш.

Дънер сух там се намира, висок над земята до
разтег,

дънер на бор или дъб, неизгниващ от влага
дъждовна.

Два бели камъка плътно крепят го отляво и дясно
330 там на завоя стеснен. А отвред хиподрумът е равен.
Може би знак е надгробен на някой починал отдавна
или пък стълб е повратен, поставен от древните
люде.

Него за граница днеска посочи Ахил богоравен.
Щом го достигнеш, прекарай конете наблизо до
него,

335 сам в колесницата, здраво изплетена, малко наляво
ти се сведи, а пък десния кон подгони гръмогласно,
с бича го удряй, веднага пусни му юздите напълно.

Левият кон да премине свободно до стълба
повратен,

340 та да изглежда главината на колелото стабилно,
сякаш докосва върха му. Но камъка сръчно отбягвай
да не строшиш колесницата, да не раниш и конете

—
радост за твоите съперници, срам и позор пък за
тебе.

Скъпи ми сине, но само бъди предпазлив и разумен!

Щом край повратния стълб преднина съумееш да
вземеш,

345 никой не би те настигнал и никой не би те надминал,
даже след теб да препуска стремглав с Ариона
божествен,

бързия кон на Адраста, на който родът е от бога,
[289]

или с конете на Лаомедонта, израснали тука.“

Тъй рече Нестор Нелеев и седна на своето място,
350 след като даде полезен съвет на сина си обичен.

Пети герой Мерион бе запрегнал коне буиногриви.

Скочиха в миг в колесници и хвърлиха жребий^[290]
мъжете

в шлема, Ахил го разклати и жребият на Антилоха
пръв се показва, а вторият бе на владетеля Евмел.

355 Трети бе цар Менелай, славен с копие син на Атрея.
Падна се вожд Мерион да подкара конете след него;
сетния жребий получи отличният син на Тидея.

В ред се строиха и стълба повратен Ахил им посочи
там в равнината далече. Изпрати пазител при
стълба

360 богоподобния Феникс, другар на баща му Пелея,
да наблюдава борбата и помни, та вярно да казва.
Заедно всички замахнаха бичове върху конете,
пляскайки здраво с юздите, със вик ги подкараха
лудо.

Мигом конете се впуснаха в бяг по полето обширно,

365 все по-далеч от брега; под гърдите им прах се надигна

кълбом нагоре, подобно на облак или на вихрушка.
Конските гриви се вееха свистом със буйния вятър.
Ту колесниците леко докосваха плодната почва,
ту се подемаха върло, возачите прави стояха,
370 вече сърцето в гърдите на всекиго силно туптеше,
с устрем конете си всеки зовеше напред към победа,
те непрестанно летяха, надигайки прах в
равнината.

Чак при последния тур, щом поеха с конете си бързи
пак към морето пенливо, тогава и своята сръчност
375 всеки показва: започна се бяг главоломен с конете.
Първи изтичаха бързо кобилите лихи на Евмел,
втори търчаха жребците троянски на цар Диомеда:
никак не бяха далеч от ония, а много наблизо,
сякаш във следния миг в колесницата право ще
скочат.

380 Дишаха жарко в гърба и в плещите широки на Евмел,
тъй като вихром летяха, опрели главите си в него.
Би го надвил Диомед или би първенството оспорил,
Феб Аполон да не беше сърдит^[291] на сина на Тидея.
Богът му взе от ръцете блестящия бич и го хвърли.
385 Бликнаха сълзи в очите на гневния вожд Диомеда,
щом като зърна кобилите вече далеко да бягат:
нямаше бич и жребците му почнаха да изостават.
Но забеляза Атина коварството на Аполона.
Мигом отиде при цар Диомеда, водач на войските,
390 даде му бича в ръцете и вля във конете му сила.
Ядно Атина се впусна да тича след Евмел Адметов,
счупи ярема му конски; а двете кобили от уплах
вляво и вдясно побягнаха, процепът наземи падна.
От колесницата Евмел катурнат покрай колелото,
395 лактите зле си одра, и устата, и ноздрите също.
Рани покриха челото му точно над гъстите вежди,
плувнаха в сълзи очите и секна гласът яснозвучен.
А Диомед префуча покрай него с конете си буйни

и надалече пред всички препусна, понеже Атина
400 мощ на жребците му вдъхна и даде му слава
победна.

Русият цар Менелай неудръжно хвърчеше след него.
Смелият млад Антилох на конете си бащини викна:
„Бягайте колкото може по-бързо, препускайте
вихром!

Аз ви не гоня напред в надпревара с жребците
известни

405 на Диомеда юначен, понеже Атина Палада
скорост голяма им вля и на него изпрати прослава.
Само стигнете веднага конете на цар Менелая:
нека кобилата Ета със този позор ви не ръсне!
Бидейки много по-яки, защо изоставате вие?
410 Както сега ще ви кажа, това ще се случи по-късно:
няма за вас да се грижи цар Нестор, водач на
войските.

Тутакси ще ви убие без жалост със меча си остър,
ако по ваша вина му спечелим по-малка награда.
Хайде напънвайте сили и тичайте още по-скоро!
415 Хитро ще гледам и дебна във тясното място на
пътя
аз да задмина Атрид Менелая — не ще го пропусна.“
Тъй рече. Те се изплашиха в миг от вика на героя:
временно тичаха малко по-живо. Внезапно съгледа
храбрият в бой Антилох теснината по пътя
неравен.

420 Имаше яма в земята с дъждовна вода насъбрана,
части от пътя отмила и почвата вред разкопала.
Там Менелай задържа си конете, боящ се от
сблъсък.

В миг Антилох поотдръпна конете си еднокопитни
от коловоза, отби ги встрани и стремглаво подкара.
425 Цар Менелай се уплаши и викна на вожд Антилоха:
„Как, Антилохе, безумно препускаш! Запри си
конете!

Пътят е тесен. Наскоро в широко поле ще излезеш.

Двама ни тук ще погубиш, ако колесниците
сблъскаш.“

Каза така. Антилох пък, престорен, че нищо не чува,
430 с бича си шибна конете и още по-бързо препусна.

Колкото диск прелетява пространство, с замах
запокитен,

щом го е юноша хвърлил, изпитвайки своята сила,
толкова редом препускаха. Впрягът на цар Менелая
почваше да изостава. Той сам го не гонеше вече,
435 да се не сблъска на пътя конете им еднокопитни,
в миг да обърнат при бяг колесниците здраво
сглобени,

те пък самите да паднат в прахта, за победа
ламтящи.

Но русокосият цар Менелай го похули със право:
„Няма от теб, Антилохе, по-вреден сред смъртните
хора!

440 Хайде минавай! Ахейци напразно те смятахме
честен!

Аз пък ти казвам, че няма без клетва да вземеш
награда.“

Тъй рече, па се обърна към своите коне и продума:
„Даже с тъга във сърцата, недейте се бави, не
стойте!

Скоро конете на този с нозе и колени ще бъдат
445 много по-морни от вас, че отдавна изтля
младостта им.“

Тъй каза. Мигом се стреснаха те от вика на героя.
Хукнаха още по-бързо и предния впряг приближиха.
В кръг насъбрани седяха и зорко следяха аргийци
как се надхвъркват конете, надигайки прах из
полето.

450 Идоменей, предводителят критски, конете пръв
зърна:

беше той седнал на място високо встрани от
съвета.

Щом само чу отдалеч гръмовития глас на коларя,

той го позна: различи му и коня, изпъкващ със
свойте белези —

целият дорест, отпред на челото му свети
455 бяло и кръгло петно, на луна пълнолика подобно.
Той се изправи и прати такива слова на аргийци:
„Мили другари, водачи, съветници мъдри аргийски!
Аз ли единствен съглеждам конете им, или и вие?
Мен ми се струва, че други коне преднина вече имат,
460 друг е возачът. Кобилите буйни на славния Евмел
нейде са спрели, макар да препускаха дълго пред
всички.

Ясно видях, че преминаха първи край стълба
повратен.

Нийде обаче сега ги не виждам, напразно се взират
моите очи, устремени напред в равнината троянска.
465 Евмел нима е изпуснал юздите, без сам да успее
ловко конете да спре и добре да завие край стълба?
Паднал е може би там, колесницата сам си е счупил.
Страшно вбесени, кобилите в бяг са напуснали пътя.
Прави станете и вие се взрете! Не мога конете
470 да различа, но на мен ми се струва, че там
изпреварва

мъж, етолиец по род, над аргийци отдавна царуващ,
син на Тидей конеборец, герой Диомед велемощен.“
Грубо му кресна Аякс, бързоногият син на Ойлея:
„Идоменее, защо предварително глупости дрънкаш?
475 Същите буйни кобили препускат далече в полето.
Нито най-млад си на възраст^[292] сред всички
събрани аргийци,

нито пък могат очите ти по-безпогрешно да
виждат.

Винаги само дърдориш. На теб не прилича да бъдеш
празен бърбовец! Присъстват и други по-годни от
тебе!

480 Първи са тези кобили, които и по-рано бяха:
те са на Евмел и той в колесницата дърпа юздите.“

Идоменей, предводителят критски, със жлъч му извика:

„Злобни Аяксе, в раздор ненадминат, обаче във всичко

друго последен ахеец, понеже с душа си коварна!

485 Хайде на бас да заложим котел или меден триножник;

двамата ние да вземем за съдник Атрид Агамемнон: плащайки, ти да узнаеш чии са кобилите първи.“

Тъй рече. Скочи Аякс, бързоногият син на Ойлея, гневен се готвеше той да отвърне със думи обидни.

490 Тяхната свада голяма би стигнала твърде далече, ако не беше Ахил се изправил това да им каже:
„Идоменее, Аяксе! Недейте се хули взаимно
тъй с оскърбителни думи! Това е съвсем непристойно!

Бихте осъдили всекиго, който така би постъпил.

495 Мирно в съвета седнете и зорко следете конете.
Скоро ще стигнат коларите тук, за победа ламтящи;

всеки от вас ще узнае без никаква мъка кои са първи, кои са последни сега от конете аргийски.“

Каза така. Диомед пък препускаше вече наблизно.

500 бича неспирно размахващ, неистово погнал конете.
Те нависоко подскачаха, пътя поглъщаха леко.
Облаци прах постоянно летяха отведккъм возача.
А колесницата, блеснала в злато и светло олово,
шумно фучеше след двата му коня с нозе вихрогонни.
505 Тънка следа се изви подир шините на колелата
в плитката прах на полето; тъй бързо хвърчаха по пътя.

Спря Диомед сред съвета, а пот изобилно течеше върху земята от шииите и от гърба на жребците.

От колесницата ярка той скочи във миг на земята,

510 бича остави отпред до ярема, а силният Стенел,
без да се бави, получи наградата за Диомеда,
даде на своите горди другари да вземат жената,

също триножника с дръжки, а сам заразпряга конете.

Втори пристигна Нелид Антилох с колесницата прашина.

515 Той бе надминал със хитрост, а не с бързина Менелая,

но Менелай със конете си толкова беше наблизил,
колкото в бяг колело отстои от нозете на коня,
литнал напред със колата да вози стопанин в полето;

с края на своята опашка докосва блестящата шина,
520 Тя се търкала след него така, че нищожно пространство

тях ги разделя, догдето той тича в полето просторно;

толкова цар Менелай изостана подир Антилоха;
бе отначало на хвърлей със диск изпреварен от него,
скоро обаче го стигна; кобилата на Агамемнон,
525 хубавогривата Ета, разгърна нестихваща сила.

Ако сега продължаваше това им надбягване още,
би Менелай го надминал и грабнал безспорна победа.
А Мерион, благороден съратник на Идоменея,
бе изостанал на хвърлей със копие след Менелая;

530 бяха най-бавни в борбата конете му хубавогриви,
сам пък — най-муден в това състезание със колесници.

Евмел Адметов пристигна последен от всички герои,
теглейки сам колесницата, каращ конете пред нея.
Жалост обхвана Ахила божествен, когато го зърна,
535 той сред аргийците стана и думи крилати продума:
„Иде последен мъжът-първенец със конете си буйни.

Втора награда все пак да му върчим, тъй както е редно.

Първата нека получи юначният син на Тидея.“

Рече и всички приеха, каквото Ахил им предложи.

540 Взел би кобилата Евмел — ахейците бяха съгласни,

ако не бе се надигнал синът на разумния Нестор,
вожд Антилох, за да каже със право това на Ахила:
„Много сърдит ще ти бъда, Ахиле, щом само
изпълниш

тази си дума! Наградата искаш от мен да отнемеш,
545 дириш бедата му ти в колесницата и във конете,
смятайки него отличен. Да бе боговете помолил,
никога нямаше Евмел да стигне последен от всички.
Толкова щом пък го жалиш и тъй ти е скъп на
сърцето,

имаш във своята палатка и мед изкована, и злато,
550 имаш и еднокопитни коне, и овце, и робини:
сам избери му след време дори по-голяма награда
или пък още сега, та ахейците да те похвалят.
Тази кобила не давам и който ахеец я иска,
нека опита да влезе във бой ръкопашен със мене!“
555 Каза, а бързият богоподобен Ахил се усмихна
с радост на вожд Антилоха, че бе му обичен
приятел.

Той отвърна приветно и думи крилати продума:
„Щом, Антилохе, така настояваш от моите
богатства

друга награда да връча на Евмел, това ще направя.
560 Ризница аз ще му дам — нея смъкнах от Астеропея

— медна, със светло олово по края обточена вещо:
този подарък ще бъде напълно достоен за него.“
После поръча на Автомедонта, другаря си свиден,
да я извади от шатрата. Автомедонт я донесе
565 и я предаде на Евмел, а той я получи със радост.
Стана сред тях Менелай, огорчен във сърцето си
гордо,

на Антилоха жестоко разсърден. Вестител веднага
жезъл в ръката му вложи и заповед даде да млъкнат
всички аргийци. Тогава героят божествен изрече:
570 „Ти, Антилохе, разумен по-рано, какво днес направи?
Моята сръчност посрами и сам задържа ми конете,

твоите изкара пред мене, макар че са много по-лоши.

Хайде, прочути водачи, съветници мъдри аргийски, двама ни днеска съдете съвсем безпристрастно и честно.

575 Никой от меднохитонни ахейци за мен да не каже:
«Само с измама можеш Менелай да сломи Антилоха,
даром кобилата взе, а конете му бяха по-слаби,
лично той беше по-горен със своята ловкост и сила.»

Нека аз сам да отсъдя! Навярно и всеки данаец
580 с мене ще бъде съгласен: присъдата права ще бъде.
Хайде сега, Антилохе божествен, тъй както е
редно,

пред колесницата прав и смирен застани пред
конете,

с бича си гъвкав в ръцете, със който ги гонеше лудо,
пипнал конете, [293] сега закълни се във бог
Посейдона,

585 че ми нарочно не спря колесницата с явно
коварство!“

Умният млад Антилох отговори на цар Менелая:
„Ти успокой се веднага! Аз много по-млад съм от
тебе,

цар Менелая, а ти си по-горен по възраст и мъдрост.
Знаеш какви прегрешения често младежът
извършва,

590 тъй като бърз е умът му, но разумът в него е бавен.
Хайде смири си сърцето! Кобилата сам ти дарявам,
дето получих в награда. Дори да поискаш от къщи
друга по-ценна награда, аз бих предпочел да я имаш,
вместо навеки, Атриде, от твоето сърце
благосклонно

595 аз да отстина и пред боговете да бъда измамник.“
Каза така Антилох и доведе кобилата жребна,
на я предаде на цар Менелая; духа му зарадва.
Както росата разлива прохладата върху класовете

в зрееща нива, когато полето настръхва от тучност,

600 тъй, Менелая, сърцето в гърдите ти радост препълни.

Гръмко извика Атрид и крилати слова му продума:

„Даже и гневен сега, Антилохе, отстъпвам пред тебе,

тъй като нивга до днес не си бил лекомислен и глупав:

разумът беше надвит от младежкия устрем у тебе.

605 в бъдеще вече недей да измамваш по-храбри герои!

Друг от ахейците сигур не би ме предумал тъй лесно;

ала ти много си страдал и много си теглил за мене заедно с твоя баща благороден и с брата си свиден.

610 Твоята молба ще изпълня: кобилата, моя по право, давам на тебе във дар, за да знаят и всички ахейци, че във душата си аз не оставам суров и надменен.“

Каза и даде кобилата на Ноемона возача

да я откара; за себе си взе той котела излъскан.

Вожд Мерион пък получи награда два златни таланта:

615 беше четвърти пристигнал. Остана двудръжката чаша —

пета награда. Ахил я поднесе подарък на Нестор, сам през съвета премина, до него застана и рече:

„Старче почитан, това е достойна награда за тебе, спомен да имаш от тези игри за Патрокла, когото

620 няма да видиш сред своите аргийци. Аз дар ти я давам:

нито в юмручен двубой, нито в единоборство ще влизаш,

нито ще хвърляш ти копие, нито с нозете ще бягаш,

тъй като старост нерада отдавна те вече измъчва.“

Каза и връчи му чашата, Нестор прие я ликуващ.

625 После така му отвърна и думи крилати издума:

„Всичко, което ти каза, прилично и редно е, чедо!
 Моето тяло и моите нозе са напълно безсилни,
 вече ръцете си ловки не движат добре с раменете.
 Млад да бих станал отново и прежната сила да
 имах,
 630 както през дните, когато погребвах в древен
 Бупрасий
 цар Амаринк и децата на царя игри уредиха!
 Никой епеец не можеше да се сравнява със мене,
 никой от пилосци, никой от храбри мъже етолийци.
 В бой със юмруци надвих Клитомеда, сина на Енопа,
 635 в единоборство съборих плевронеца пъргав Анкея,
 с моите нозе пък надтичах Ификла, бегача отличен,
 с копие дълго надхвърлих далеч Полидора, Филея,
 мен ме надминаха само с коне Акториди двамина —
 с броя си те ме надвиха, от завист за моята победа,
 640 тъй като там отредени най-ценни награди лежаха.
 Двама те бяха, единият здраво държеше юздите,
 здраво държеше юздите, а другият удряше с бича.
 Някога бях аз такъв, но сега да участвуват в тези
 подвизи люде по-млади. Аз трябва покорно да нося
 645 тъжната старост, макар че тогава блестях сред
 герои.
 Ти продължавай, Ахиле, игрите за твоя приятел!
 С радост приемам дара ти и мойто сърце
 тържествува,
 тъй като мен, благосклонен към тебе, ти все не
 забравяш
 с почит прилична да бъда зачетен пред всички
 ахейци.
 650 Нека за тези дела боговете ти пратят награда!“
 Рече така, а Пелид през тълпата ахейска се върна,
 след като беше изслушал похвалните думи на
 Нестор.
 После постави награди за тежкия бой със юмруци:
 муле, което самият доведе и върза в съвета,
 655 яко, невпрягано още, шестлетно и неукротимо;

за победения чаша двудръжка избра за награда.
После Ахил се изправи и тъй на аргийци продума:
„Сине Атреев и доблестни, медноколенни ахейци!
Двама най-лични мъже призовавам за тези награди,
660 най-проявени във бой със юмруци. Когато с победа
Феб^[294] увенчае и всички ахейци това му признаят,
якото муле повел, да си тръгне към своята палатка,
а победеният нека да вземе двудръжката чаша!“
Каза така и веднага се вдигна мъж едър и мощен,
665 син Пенопеев Еней, във юмручния бой ненадминат.
Якото муле опипа с ръка и високо извика:
„Който ще вземе двудръжката чаша, наблизо да
дойде!
Казвам, че мулето няма да кара друг никой ахеец,
в боя с юмруци надвил ме, понеже се смятам най-
силен.
670 Мигар не стига това, че във битките все
изоставам?
Смъртният няма възможност да бъде способен във
всичко!
Както сега ще ви кажа, така ще се случи по-късно:
тялото ще му разкъсам и костите ще му начупя.
Всички роднини да бъдат наблизо събрани до него,
675 тутакси да го измъкнат, щом моите ръце го
съборят.“
Рече така; и останаха всички дълбоко смълчани.
Скочи единствен героят прочут Евриал богоравен,
син Мекистеев, потомък юначен на царя Талая.
Някога бе посетил той игри погребални във Тива
680 в чест на Едипа и там победил беше всички
кадмейци.
Славният с копие цар Диомед го подготви за боя,
смелост му вдъхна, желаейки много за него победа.
Първо му пояс затегна, а после му даде в ръцете
ремъци^[295] жилави, гладки, от бикова кожа скроени.
685 Щом Евриал и Еней се опасаха, спряха в средата,
дружно един срещу други насочиха твърди пестници,

в миг се нападнаха, сплетоха бързо ръцете си тежки,

техните челюсти скърцаха страшно и пот от телата

буйно се лееше. С устрем се впусна Еней богоравен,
690 в бузата блъсна с юмрук Евриала, озъртащ се вече.

Не устоя Евриал и блестящото тяло му рухна.

Както из морска прибрежна трева, щом Борей се нахвърля,

риба подскача и черна вълна я отново покрива,

тъй и героят ударен подрипна. Еней благороден

695 взе го с ръце и изправи. А верни другари дойдоха,

на през полето поеха със него, повлякъл нозете;

кръв от устата повръщаше и климаше често с главата.

Вече напълно безчувствен, при себе си те го прибраха.

После дойдоха сами да получат двудръжката чаша.

700 А пък синът на Пелея показва пред всички данайци трети награди за трудна и сръчна борба между двама.

За победителя сложи огромен триножник за огън,

който ахейци с око оцениха дванадесет вола.

За победения точно в средата изведе робиня,

705 опитна в къщни дела: оцениха я четири вола.

После Ахил се изправи и тъй на аргийци продума:

„Вие, които желаете тези награди, станете!“

Вдигна се мигом Аякс исполински, синът Теламонов,

стана и цар Одисей хитроумен, известен със ловкост.

710 Щом се опасаха плътно, излязоха тъкмо в средата, двама през кръста се вкопчиха здраво с ръцете си мощни,

както гредите на сграда висока, които закрепя

майстор похватен да бъдат защита от яростни бури.

От безпощадни ръце гърбовете обхванати крепко,

715 пукаха силно и пот изобилна се лееше вече.
 Плъпнаха множество отоци, тъмночервени от
 кърви,
 по рамене и по хълбоци, ала борците безспирно
 търсеха начин да вземат с победа триножника
 дивен.

Цар Одисей не може да свали на земята Аякса,
 720 също Аякс не може: Одисей бе със сила голяма.
 Щом като стана досадно на медноколенни ахейци,
 към Одисей се обърна тогава Аякс Теламонов:
 „Сине божествен Лаертов, царю Одисей
 хитроумен!
 Ти ме вдигни или аз теб! За другото Зевс ще се
 грижи.“

725 Каза и вдигна го. В миг Одисей хитростта си
 припомни;
 с крак в задколенника той го удари, скоси му нозете,
 възнак се просна Аякс, Одисей на гърдите му рухна.
 Гледаха мълком с почуда войските и смут^[296] ги
 обхвана.

Цар Одисей богоравен поиска да вдигне Аякса,
 730 само едвам го помръдна от пода, но без да го вдигне,
 възна коляно под него и паднаха пак на земята
 двамата редом, оваляни цели във прах и във пепел.
 Скочиха живо, за трети път щяха да почнат
 отново,
 ако не бе се изправил Ахил да прекъсне борбата:

735 „Спрете веднага! И няма защо да се мъчите вече!
 Двамата днес победихте! Приемайки равни награди,
 вий отстъпете! Сега състезание други да почнат!“
 Каза така, и послушаха те — бяха с него съгласни;
 па от прахта се изтриха, облякоха своите хитони.

740 Нови награди постави Ахил за надбягване бързо:
 сребърен кратер, направен изкусно, побиращ шест
 мерни,
 който със своята прелест бе пръв на земята
 обширна,

тъй като сръчни сидонци^[297] изящен го бяха
създали,

а финикийци преплували с него морето мъгливо,
745 в залива Лемноски спрели и дали го в дар на Тоанта.
Него предаде Евней Язонид на героя Патрокъл,
тъй да откупи от плен Ликаона,^[298] сина на
Приама.

В памет на своя приятел Ахил обяви за награда
кратера,

за да го вземе бегачът, най-пъргав в нозете.
750 Втора награда изкара той бик угоен и огромен.
Златен полвина талант бе за трета награда
изнесен.

После Ахил се изправи и тъй на аргийци продума:
„Вие, които желаете тази награда, станете!“
Тъй каза. Стана Аякс, бързоногият син на Ойлея,
755 цар Одисей хитроумен и вожд Антилох, син на
Нестор,
който при бяг със нозе надминаваше всички
младежи.

В ред се строиха, а стълба повратен Ахил им посочи.
В миг от чертата се втурнаха всички. Синът на
Ойлея

вихром затича, след него пое Одисей богоравен
760 много наблизко, тъй както совалка до гръд на
тъкачка

хубавокръста, която я движи, във тънка основа
вътък прокарва и тясно до своите гърди я
придържа,

тъй и герой Одисей след Аякса летеше наблизко,
стъпваше в пресните дири, преди да се пръсне
прахта им;

765 своето дихание лееше той връз главата му право,
бягайки все тъй стремглаво, а викаха всички ахейци,
^[299]

с рев подстрекавайки царя, и сам устремен към
победа.

Щом и последния бяг почнаха вече мъжете,
цар Одисей светлоока Атина помоли сърдечно:
775 „Чуй ме, богиньо! Ела ми помощник добър на
нозете!“

Тъй се помоли. Атина Палада послуша героя,
леко му тялото стори, нозете и още ръцете.
Тъкмо когато наградата щяха те вече да стигнат,
с яд навреди на Аякса Атина и той се подхлъзна
775 в мокрия тор, насъбран от говеда, протяжно
мучащи,
в жертва които Ахил бързоног бе заклал за
Патрокла.

С волския тор си напълни носа и устата героят.
Кратера мигом пое Одисей, издръжлив и
божествен,

тъй като пръв дотърча; а бика взе Аякс велелепен;
780 той се изправи и хвана бика угоен за рогата;
плюейки тор от устата си, тъй на аргийците рече:
„Тежка беда! Подкоси ми нозете богиня Атина;
тя като майка подкрепя и пази навред Одисея.“

Каза. И всички ахейци във миг от сърце се разсмяха.
785 А Несторид Антилох пък получи последна награда.
Той се усмихна и викна такива слова на аргийци:
„Скъпи другари, вий знаете всичко, което ще кажа:
ето и днес боговете почитат по-възрастни люде.
Малко по-стар е от мене Аякс, син рожден на Ойлея,
790 а Одисей е от време по-ранино, от хора по-ранини.
Казват, че има той старост зелена, и много е
трудно

да се надбягват със него ахейци — Ахил само може.“
Рече така и прослави сина бързоног на Пелея,
а пък Ахил му отвърна веднага със следните думи:
795 „Няма от теб, Антилохе, похвалата даром да мине:
златен полвина талант ще прибавя към твоята
награда.“

Каза, таланта му даде, а той го получи със радост.
После синът на Пелей дългосенното копие сложи

точно наред във съвета, а с него и щита и шлема —
800 на Сарпедона доспехи, които Патрокъл взе плячка.
Вождът Ахил се изправи и тъй на аргийци продума:
„Ние приканваме двама най-смели от всички
събрани,
бойни доспехи облекли, със мед телосечна в ръцете,
нека взаимно изпитат те своята сила в двубоя.
805 Който пръв дивното тяло на своя противник
докосне,
вътрешността му допре през доспехи и кърви
възчерни,
той ще получи от мене във дар този меч
среброгвозден,
хубав, тракийски — отнех го след битка от
Астеропея.
Двамата нека да вземат доспехите на Сарпедона,
810 пир изобилен за тях ще приготвя във моята шатра.“
Вдигна се мигом Аякс исполински, синът Теламонов,
мощният син на Тидея, герой Диомед го последва.
Всеки облече доспехи в гмежта между своите
другари,
точно в средата се сбраха; разпалени да се
сражават,
815 двамата гледаха страшно и ужас обхвана ахейци.
Щом наближиха до сблъсък, един срещу друг
устремени,
трижди върхлитаха стръвно и трижди започваха
схватка.
Първом Аякс Диомеда удари по щита закръглен,
но не досегна снагата — запази я бронята плътна.
820 А Диомед се прицели в Аякса над щита грамаден,
в шията да го умери със своето копие светло.
Вече обзети от страх за Аякса, ахейците гръмко
викнаха мигом да спрат и получат еднакви награди.
Все пак Ахил надари Диомеда със меча огромен,
825 заедно с ножница чудна и ремък, изящно изрязан.
Диск от излято желязо Ахил незабавно изнесе.

Силният Еетион бе го някога хвърлял умело.
 След като Еетиона Ахил богоравен погуби,
 диска и други богатства със кораби плячка откара.
 830 Пак се изправи Ахил и така на аргийци продума:
 „Вие, които желаете тази награда, станете!
 Който го грабне, дори тучни ниви далеч да владее,
 той ще си има от него желязо пет пълни години.
 Негов пастир и орач, щом им ковко желязо
 дотрябва,
 835 няма в града да отиват: направо от диска ще
 взимат.“
 Тъй каза. Вдигна се пръв Полипет, непреклонен във
 боя,
 скочи великата сила на вожд Леонтея божествен,
 скочи Аякс Теламонов и после Еней богоравен.
 В ред се строиха. Пръв диска Еней със ръцете си
 сграбчи.
 840 В кръг завъртя го и метна; присмяха се всички
 ахейци.
 Втори го хвърли герой Леонтей, на бог Арес
 потомък.
 Трети великият воин Аякс изведнъж го запрати
 с мощна ръка и надхвърли последните знаци на
 всички.
 Ала щом диска пое Полипет, непреклонен във боя,
 845 колкото млад говедар надалеч запокитва кривака,
 който в дъга полетява сред стадо от крави в
 полето,
 толкова всички надхвърли той — викнаха дружно
 ахейци.
 Станаха бързо другарите на Полипета юначен,
 с царския дар те поеха към гладките кораби в стана.
 850 А за стрелците изнесе Ахил тъмносиньо желязо:
 десет секири двуостри и десет до тях едноостри.
 После той мачта висока от кораб възчерен издигна
 в пясъка негде далече; на нея завърза плах гълъб

с тъпичка връв за крака: заповяда да стрелят във него.

855 „Който улучи сега със стрелата си плахия гълъб,
всички двуостри секири ще вземе във своята палатка.

Който връвта му умери, а него дори не досегне,
брадви с едно острие ще получи — по-долен^[300]
стрелец е.“

Тъй рече. Сkochиха двама: великата сила на Тевкър
860 и Мерион, благороден служител на Идоменея.
Взели два жребия, в медния шлем ги разклатиха
ловко.

Падна се пръв да се цели цар Тевкър. Стрелата си
лека

тутакси прати, но той не обрече на Феб Аполона
в дар хекатомба богата от агнета първородени.
865 Гълъба той не улучи, че бог Аполон му попречи;
само засегна връвта, със която кракът бе завързан.
Острата люта стрела мигновено преряза връвта
му,

гълъбът литна високо в небето, връвта се понесе,
все към земята провисла; и викнаха гръмко ахейци.
870 Вожд Мерион незабавно пое^[301] от ръката му лъка:
бе си приготвил стрелата, догдето се мереше
Тевкър.

Тутакси даде оброк на всесилния бог далнострелец
за хекатомба богата от агнета първородени.
Той нависоко съгледа под облаци плахия гълъб,
както кръжеше: уцели му точно в средата крилото

—
мина стрелата през него и падна обратно надолу
и се заби пред крака Мерионов. Раненият гълъб
кацна от свода връз мачтата на чернокосия кораб,
шията клюмна, запърха, крилата си гъсти отпусна,
880 бързо душата му хвъркна — той падна далеч от
героя.

Всичко с почуда видяха войските и смут ги обхвана.

Взе Мерион за награда двуострите десет секири,
 Тевкър отнесе по-малките брадви при кораби кухи.
 Копие дълго предложи награда синът на Пелея,
 885 още котел, непоставян на огън, нашарен с цветчета,
 струващ цял вол. И се вдигнаха копиеборци прочути:
 стана синът на Атрея, могъщият цар Агамемнон,
 и Мерион, благороден съратник на Идоменея.
 А пък Ахил бързоног и божествен така заговори:
 890 „Сине Атреев! Известно е колко ни ти
 превъзхождаш
 както по сила, така и по хвърляне с копие дълго.
 Тази награда вземи и върви си при кораби гладки.
 Копие на Мериона юначен предлагам награда, стига
 това ти да искаш. Сърдечно и аз настоявам.“
 895 Тъй каза. Мощният цар Агамемнон не бе несъгласен.
 Медното копие взе Мерион от Ахила Пелеев,
 цар Агамемнон предаде дара си красив на Талтибий.

[276] Поетът има пред вид кораба на Ахил, както личи от 28 стих. ↑

[277] Опечалените не се миели в знак на траур. ↑

[278] Подземната река Ахерон («Одисея», X, 513) или Стикс («Илиада», XIII, 396). ↑

[279] Само на това място в поемата се говори за зарове. Не е известно каква е била играта. Някои смятат, че наподобявала «дама». ↑

[280] Ахил гледа към морето, защото в тази посока се намира неговата родина. ↑

[281] Закланите овни и говеда. ↑

[282] Това не е жертвоприношение на хора, а убийство за отмъщение. ↑

[283] Смятали, че розовото масло има антисептични свойства и затова с него намазвали умрелите. Думата „роза“ (родон) Омир не употребява. ↑

[284] За да вкуси от жертвените приношения. ↑

[285] Според митологията Борей и Зефир живеят в Тракия. ↑

[286] Специален котел с подставка за топлена вода. Думата „метрон“ (мярка) е общо понятие и не се знае точно на колко литра отговаря. ↑

[287] Според древните тълкуватели Агамемнон предпочел бързата кобила пред страхливия ѝ господар. ↑

[288] Повратни стълбове са поставените знаци, край които завивали колесниците при надбягване. ↑

[289] Вярвали, че конят Арион произхожда от Посейдон. ↑

[290] С жребий се определя редът за пускане при надбягване. ↑

[291] Понеже Аполон отхранил кобилите на Евмел (II, 766), искал те да победят. ↑

[292] Идоменей е с прошарени коси (XIII, 361). ↑

[293] Посейдон създал коня. Антилох трябва да пипне конете си и по този начин да призове за свидетел бог Посейдон. ↑

[294] Аполон бил смятан за покровител на юмручния бой, а Посейдон — на надбягванията с колесници. ↑

[295] Поясът предпазвал корема, а с ремъци били омотавани ръцете. ↑

[296] По-слабият Одисей сваля по-силния Аякс. ↑

[297] Сидонците били големи майстори (VI, 289 и „Одисея“, XV, 425), а финикийците — опитни моряци и търговци. ↑

[298] Ахил пленил Ликаона, а Патрокъл продал пленника за този кратер. ↑

[299] Зрителите насърчават Одисей, понеже е по-стар и се състезава с бързоногия Аякс. ↑

[300] Улучилият връвта не се е целил в нея, а в птицата. Той е по-слаб стрелец, понеже е умерил случайно. ↑

[301] Състезателите стреляли с един и същ лък. ↑

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ПЕСЕН ОТКУПВАНЕ ТЯЛОТО НА ХЕКТОР

Свършиха вече игрите, войските се пръснаха скоро,
всички към кораби бързи, че искаха да се наситят
там със вечеря и сладостен сън. Но Ахил безутешен
плачеше,

спомняйки своя приятел, и миг го не хвана
5 всеусмирителен сън. Във постелята той се въртеше,
пълен със мъка за силата и храбростта на
Патрокла.

Колко страдания тежки със него той дружно
споделя,

бой с враговете понесе и бурни вълни на морето!
В спомен за тия дела все проливаше сълзи обилни,
10 лягаше ту на една, ту на друга страна и отново
възнак и ничком. Най-послед се вдигаше пак, за да
броди

тъжен край морския бряг. И го сварваше буден
зората,

вред озарила с лъчи и брега, и морето солено.
Той в колесница запрягаше своите коне вихрогонни,
15 вързал за нея отзад бездиханното тяло на Хектор.
Трижди така обикаляше гроба на своя Патрокъл,
влизаше в шатрата сетне, оставил убития проснат,
ничком похлупен в прахта. Аполон отстраняваше
всяка

грозна повреда от тялото, жалец премного героя
20 даже и мъртъв: безспир го покриваше с златна
егида,

кожата да не пострада, догдето врагът му го
влачи.

Гневно Ахил позореше така богоравния Хектор.
 Жалост обзе боговете блажени, щом всичко видяха;
 те насърчаваха зоркия Хермес трупа да открадне.

25 Всички това одобриха, но само не бяха съгласни
 бог Посейдон, совооката дева Атина и Хера.
 Все още мразеха, както по-рано, свещената Троя,
 царя Приам и народа — виновен бе Парис, загдето
 двете богини обиди, дошли във обора при него,

30 третата^[302] той предпочете, дарила го с гибелни
 страсти.

Ала по-късно, когато настъпи дванайсето утро,
 Феб Аполон заговори открито на всички
 безсмъртни:

„Вий, богове безпощадни, жестоки! За вас мигар
 Хектор
 бутове сам не гореше от здрави кози и волове?

35 Даже и мъртъв сега не желаете да го спасите,
 за да го види съпруга, и майка, и рожба невръстна,
 татко Приам и народът, които веднага във огън
 биха трупа изгорили и биха погребали с почит.

Вий, богове, подпомагате само Ахил безсърдечен:

40 няма той мисъл за правда и няма сърце преклонимо
 в своите космати гърди. Както лъв кръвожаден и
 стръвен,
 който, уверен във своята голяма и дързостна сила,
 нагло за плячка напада стадата на смъртните хора,
 също тъй милост Ахил е загубил и срам е забравил,

45 а пък срамът за мъжа е и много полезен,^[303] и
 вреден.

Случва се нявга човек да изгуби най-свиден свой
 близък:
 брата си едноутробен или пък сина си обичан.
 След като той го оплаче, скръбта му несетно
 утихва:

дух търпелив отредила съдбата на земните люде!

50 А пък Ахил, щом лиши от живот богоравния Хектор,
 върза го за колесницата своя и с яд го повлече

в кръг покрай гроба Патроклов — ни слава, ни полза получи.

Страх ме е, че ще възбуди гнева ни, макар да е храбър:

в своята ярост Ахил осквернява земя бездиханна. “[304]

55 А белоръката властница Хера му ядно отвърна:

„Можеше вярна да бъде речта ти сега, Сребролъки, ако Ахила и Хектора тачехте вие еднакво.

Хектор обаче е смъртен, от женска гърда е засукал, а пък Ахил е роден от богиня, която отхраних,

60 нежно възпитах и дадох сама за жена на Пелея, станал сърдечно любим на мнозина безсмъртни отколе.

Всички на сватбата бяхте и сам ти със лира звънлива

радваше пира, сподвижник на злите, [305] вовеки коварен!“

Облакосборецът Зевс отговори на своята съпруга:

65 „Херо! Недей да се сърдиш дотолкова на боговете!

Двамата почит еднаква не могат да имат. Но

Хектор

бе на безсмъртните най-мил от смъртните хора във Троя,

също на мене, че скъпите дарове той не забрави:

никога моя олтар не остави без пир изобилен,

70 без възлияние, нито без дим — наша висша награда.

Нека не мислим за кражба на дръзкия [306] Хектор от стана.

Ние не можем това да укрием от вожда Ахила.

Майка му бди неотлъчно и денем и нощем над него.

Но ако някой безсмъртен повика при мене Тетида,

75 аз ще ѝ кажа разумни слова, та Ахил да получи

дар от Приама и мъртвия Хектор да върне във Троя.“

Тъй рече. Вихрено бърза Ирида вестител отиде.

Между скалистия Самос и стръмния Имброс се
хвърли

право във бурните черни води; и застена морето.
80 В бездната мигом потъна подобно на топче оловно,
вързано с връв за тръбичка^[307] от рог на ливадно
говедо,

топчето тегне надолу за гибел на хищните риби.
Там, в пещерата дълбока, намери Тетида; край нея
морски богини седяха събрани; тя бе по средата,
85 плачейки с жал за съдбата на своя Ахил безупречен,
който ще падне далеч от родина при плодната Троя.
Близо до нея се спря бързонога Ирида и рече:
„Ставай, Тетидо, че Зевс, неотменно решаващ, те
вика!“

Сребърнонога богиня Тетида така ѝ отвърна:
90 „Богът велик за какво ли ме вика? Но аз се срамувам
сред боговете да ида: безмерни страдания имам.
Все пак отивам, та слово напразно Кронид да не
казва.“

Дивната между богините възтърмна наметка
грабна,

дреха по-черна от тая не знаеше никъде никой.
95 Тръгна, а вихрено бърза Ирида вървеше пред нея.
Морските буйни вълни се разтваряха път да им
сторят.

Скоро излязоха те на брега, към небето поеха,
Зевса Кронид ширногръмец завариха седнал високо,
около него в съвет — боговете блажени, всевечни.

100 Седна Тетида до Зевса — Атина ѝ място отстъпи,
Хера подаде в ръката ѝ златна и хубава чаша
с думи за поздрав сърдечен. Тетида отпи и я върна.
Пръв заговори бащата на хората и боговете:

„Мила богиньо Тетидо, дойде на Олимп натъжсена!
105 Скръб безутешна в душата си имаш: и сам това
зная.

Все пак ще кажа защо те повиках в двореца небесен.

Мъртвият Хектор и вождът Ахил, градове
разрушаващ,

девет дни^[308] свада голяма подклаждат сред всички
безсмъртни;

зоркия Хермес зоват боговете трупа да открадне.

110 Искам обаче аз слава велика да дам на Ахила,
та да запазя за в бъдеще твоята почит и дружба.
Бързай към стана, предай на сина си поръка от
мене!

Ти му кажи: боговете се много гневят срещу него,
аз пък най-много от всички безсмъртни се сърдя, че с
луда

115 ярост задържа той Хектор във стана, трупа му не
върща.

Страх ако има от мене, той Хектора нека да върне.
Аз пък Ирида ще пратя при царя Приам благороден;
в стана Приам да отиде и сам да откупи сина си,
дарове да занесе на Ахила, духа му да радват.“

120 Сребърнонога богиня Тетида не бе непослушна.
Устремно тя се понесе от стръмния връх
олимпийски,

влезе при своето чедо в шатъра. Там го намери
тежко и жално да стене, а верни другари край него
шетаха твърде усърдно и готвеха обед обилен:

125 в шатрата бяха заклали овен гъсторунен, огромен.
Щом до Ахила наблизко приседна почтената майка,
тя със ръка го помилва, по име го викна и каза:
„Сине мой! Ти докога със ридания горки и жалби
свойто сърце ще терзаеш? Храна и легло си
забравил!

130 Щеше да бъде добре във любов със жена да
полегнеш.

Дълго не ще ми живееш на тая земя, че до тебе
много наблизко са вече смъртта и съдбата всесилна!

Ти ме изслушай, защото съм пратеник верен на
Зевса.

Зевс повели: боговете се много гневят срещу тебе,

135 той пък най-много от всички безсмъртни се сърди,
че с луда

ярост задържах ти Хектор във стана, трупа му не
върещаш.

Хайде предай го веднага, вземи за убития откуп!“

А пък Ахил бързоног във ответ на Тетида промълви:

„Тъй да е! Който ми откуп достави, трупа ще
получи,

140 щом като сам Олимпиецът с дух благосклонен
нарежда.“

Докато майка и син покрай витите кораби в стана

думи крилати взаимно така си разменяха дълго,

Зевс гръмовержец изпрати Ирида в свещената Троя:

145 „Тръгвай, ти бърза Иридо! Олимп напусни незабавно,
в град Илион събщи на самия Приам милосърден
в стана ахейски да иде, сина си оттам да откупи,
дарове да занесе на Ахила, духа му да радват.

Сам да отиде и никой троянец да няма със него;

може да го придружава вестител по-стар, за да
кара

150 двата катъра в колата му здравоколесна и после
в Троя да върне мъртвеца, убит от Ахила
божествен.

Нека от смърт се не плаши и страх във гръдта си да
няма:

ний ще му пратим известен водач, бързоходния
Хермес:

той ще го води, догдето пристигнат при внука
Еаков.

155 Царят щом влезе във дивната шатра на вожда
Ахила,

няма Ахил да убие Приама, а сам ще го брани:

ни безразсъден е той, ни престъпен, ни дързък без
мяра,

ревностно все ще закриля дошлия молител при него.“

Тъй рече. Вихрено бърза Ирида вестител отиде.

160 Влезе в двореца Приамов: там плач и ридание свари.

Вътре във двора, край своя баща, синовете седяха.
Дрехите те си обливаха в сълзи. Приам бе в средата,
ниско приведен, покрил^[309] се със плаща. Сивееше
още

прах по главата и цялата шия на клетия старец:
165 с две ръце бе се посипал, когато се валяше скръбен.
Плачеха горко в двореца снахите и щерките царски
в спомен за тези безбройни прочути троянци, които
бяха загубили своите души от ръце на аргийци.
Спря до Приама богиня Ирида, вестител на Зевса,
170 тихи слова изговори и стареца трепет обхвана:
„Имай ти смелост, не бой се, Дарданови сине
Приаме!

Днес се явявам във твоя дворец не беди да
предричам,

а благосклонна вестителка идвам направо от Зевса,
който далече от тебе, за тебе повече и жали.
175 Той нареди да откупиш сега богоравния Хектор,
дарове да занесеш на Ахила, духа му да радват.
Сам да отидеш и никой троянец да няма с тебе,
може да те придружава вестител по-стар, за да
кара

двата катъра в колата ти здравоколесна и после
180 в Троя да върне мъртвеца, убит от Ахила
божествен.

Нека от смърт се не плашиш и страх във сърцето си
нямай:

теб ще последва известен водач, бързоходният
Хермес.

Той ще те води, догдето пристигнеш при внука
Еаков.

След като влезеш във дивната шатра на вожда
Ахила.

185 няма той теб да убие, от другите сам ще те брани:
ни безразсъден е той, ни престъпен, ни дързък без
мяра,
ревностно все ще закриля дошлия молител при него.“

Тъй каза вихрено бърза Ирида и в миг си отиде.
Прати Приам синовеите колата му дивноколесна
190 с яки катъри да впрегнат и кош да привържат към
нея.

Сам пък се спусна във складната стая уханна,
висока,

цяла от кедър и пълна със много съкровища скъпи.

Свойта съпруга Хекуба повика и тъй ѝ продума:

„Мила съпруго! Днес Зевс олимпийски ми прати
вестител:

195 в стана ахейски да ида и нашия син да откупя,
дарове да занеса на Ахила, духа му да радват.

Хайде кажи ми, какво за това във сърцето си
мислиш?

Моята смелост в гърдите и мойта душа ме
подтикват

сам да отида при кораби в стана обширен ахейски.“

200 Рече Приам, а Хекуба заплака и тъй му отвърна:

„Тежко ми! Вече къде е умът ти, със който бе
славен

както сред чуждите люде, така и във твоето
царство?

Как ти желаеш да идеш самичък във стана ахейски,
там пред очите на оня мъж, който мнозина юначни

205 твои чеда е погубил? Сърцето у теб е желязно!

Щом ти попаднеш при него и той те с очите си
зърне —

този човек вероломен и хищен не ще те пожали,
почит не ще ти окаже. Да плачем далече от Хектор,
тука в двореца. Съдбата всесилна изпреде за него

210 нишка прокобна отдавна, във дните, когато го
раждах:

кучета той да насити, далеч от родители мили,
проснат от страшния мъж, на когото, да можех,
дълбоко в черния дроб бих се впила и бих го изяла!

Тогава

бих отмъстила за Хектора, който не падна
безславно,

215 а за троянци и всички жени пълногърди троянки
смело се биеше, без да помисли за бягство позорно.“
Богopodobният старец Приам на Хекуба отвърна:
„Щом аз желая, недей да ме спираш, недей да ми
бъдеш

птица злокобна сега във двореца! Не ще ме
предумаши!

220 Даже това да нарежда от земнородените някой
жрец прорицател, пророк или жертвогадател-
прокобник,

щях да допусна, че лъже и бих се отказал от него.
Тъй като сам аз богинята чух и отблизо я зърнах,
тръгвам и няма да бъдат напразни словата на Зевса.

225 Щом е решила съдбата да падна в ахейския лагер,
аз го приемам! И нека Ахил ме убие веднага, след
като аз съм прегърнал и горко оплакал сина си.“
Каза. Отвори капациите пъстри на много сандъци,
после извади дванадесет пеплоса дивно красиви,
230 също дванадесет плътни наметки и цветни килими,
толкова мантии прелестни, толкова тънки хитони.
Десет таланта от злато премери и вънка изнесе,
също два светли триножника, четири нови котела,
чаша прекрасна — голямо богатство, която
тракийци^[310]

235 дар му дариха, когато при тях бе изпратен. И нея
старецът не пощади във двореца, че искаше много
своя мил син да откупи. А всички събрани троянци
гонеше ядно от двора и хулеше с думи обидни:
„Вън, оскърбители долни! Нима у дома ви не стигат
240 вашите вопли, та идвате тук да ме мъчите още?
Мигар е малко за вас, че страдания Зевс ми
изпрати?

Син превъзходен ми взе, но и вий ще узнаете скоро:
много по-лесно тепърва ахейците ще ви избиват,
след

като свидният Хектор погина в двубой със Ахила.
245 Нека да сляза в двореца на Хадес, преди да съм
зърнал

моя град вече напълно разсипан и в пепел
превърнат!“

Рече и с жезъла почна да гони мъжете, които
мигом побягнаха вкупом пред гневния старец. Тогава
с укор Приам призова синовете^[311] си Хелен и Парис,
250 Памон, Полит гръмогласен и с тях Агатон
богоравен,

вожд Деифоб, Антифон, Хипотой и почтения Диос.
Той деветимата викна и гръмко така заповяда:
„Лоши деца, недостойни! Побързайте! Всички да
бяхте

паднали мъртви при кораби бързи, а жив да бе
Хектор!

255 Аз, пренецствен баща! Синове превъзходни отимах
в Троя обширна, но мисля, че никой ми жив не
остана:

няма го Нестор божествен, Троил конеборец
прославен,

няма го вече и Хектор, подобен на бог сред мъжете

— той не изглеждаше син на човек, а на бог олимпиец.

260 Арес тях всички погуби, страхливците само
остават,

върли лъжци и танцьори, способни хорото да водят,
агнета тлъсти народни и ярета само да грабят.
Няма ли вие колата ми скоро да стегнете вече,
всичко да сложите в нея, та ние да можем да
тръгнем?“

265 Тъй каза. Те се смутиха от силния вик на баща си.
Дружно изтеглиха здравоколесна кола за катъри,
нова, красива, а после завързаха коша на нея.
Снеха от гвоздей ярем за катъри — излъскан,
чемширов,

с кол извисен по средата, снабден със халки за юздите.

270 Заедно с него донесоха те ремъка деветолактен.
Сръчно и плътно скрепиха ярема към гладкия процеп
в края на ока отпред, а халката провряха през клина,
с ремъка три пъти кръстом яремния кол омотаха,
процепна вързаха ловко и края на ремъка свиха;

275 откупа скъп за главата на Хектора взеха от склада
и натовариха всичко в колата, излъскана дивно.

Впрегнаха крепкокопитни катъри, способни да
теглят —

бяха ги дали мизийци^[312] подарък блестящ на
Приама.

А за Приама запрегнаха яки коне във ярема —

280 старецът сам ги отгледа на ясли, полирани вещо.
Зорко следяха за впряга отпред до високата къща
редом Приам и коларят, изпълнени с размисли мъдри.
Близо Хекуба при тях се яви със печал във душата.

С чаша от злато в десница донесе тя медено вино,
285 за да направят за Зевс възлияние и да потеглят.

Тя пред конете застана и тъй на Приам заговори:
„Ето възлей ти на татко ни Зевса! Моли се на него
жив да се върнеш дома от мъжете враждебни,
духът ти

щом те подтиква да идеш, при все че това аз не
искам.

290 Ти помоли се на Зевс, чернооблачен бог олимпиец,
който от Ида висока над цялата Троя се вглежда.

Искай за вихрен вестител да прати той птица,^[313]
която

първа по мощ е сред всички пернати, най-мила за
него.

Щом като хвъркне отдясно и ти я с очите си
зърнеш,

295 с вяра отивай във лагера на бързоконни данайци.

Ако ли Зевс далногръмец вестителя свой ти не
прати,

аз те съветвам и много те моля недей да отиваш
там при аргийските кораби в стана, макар да
желаети!“

Богopodobният старец Приам във ответ ѝ продума:
300 „Жено! Понеже това ти нареждаш, ще слушам. Все
има

полза да вдигна ръце към Кронида, дано ни пожали.“
Старецът каза и заповед даде на своята слугиня
да му полее със чиста вода на ръцете. До него
тя приближи незабавно с леген и със стомна в
ръцете.

305 Щом се изми, от жена си получи той златната
чаша,

спря се в средата на двора, погледна смирен към
небето,

вино възливайки щедро, такива слова изговори:
„Татко наш Зевсе, царуващ на Ида, велик и
преславен!

Дай от Ахила да бъда приет и зачетен със милост.
310 Ти ми прати бързолетна вестителка птица, която
първа по мощ е сред всички пернати, най-мила за
тебе.

Нека отдясно прехвъркне и щом я с очите си зърна,
с вяра ще ида във лагера на бързоконни данайци.“

Гласно така се помоли и чу го Кронид промислител.
315 Тутакси прати орел, най-добра за предсказване
птица,

хищник със тъмни пера — всички „черен ловец“ го
наричат.

Колкото в къща висока на твърде заморжен
стопанин

бива широка вратата, залостена плътно с
ключалка,

толкова беше широко и всяко крило на орела.
320 Устремно той се понесе и вдясно над Троя
прехвъркна.

Щом го видяха, сърцето им трепна от радост в гърдите.

Бързо се качи старикът Приам в колесницата гладка,

на я изкара през двора с отекващи стройни колони.

Теглеха яки катъри пред него колата двуосна,

325 сръчно Идей ги подкара; отдире им бяха конете.

Старецът сам ги насочи и с бич ги подгони да минат

скоро през Троя, а верни другари край него вървяха,

плачейки горестно, сякаш към своята смърт той отива.

Щом колесницата вѣн от града из полето препусна,

330 царските зетѝове и синове се завърнаха в Троя.

Двамата пътници скрити не бяха за Зевс далнозорѣк;

щом ги съгледа в полето, за стареца жал го обхвана.

Той изведнѣж се обърна към Хермес, сина си възлюбен:

„Хермесе, много обичаш със смъртен човек да общуваш,

335 и да помагаш умееш на него, щом само поискаш.

Тръгвай на път и Приам при ахейските кораби кухи

ти отведи, ала никой данаец това да не види,

ни да усети, преди при Ахил да е старецът стигнал.“

Каза. Чевръстият пратеник Хермес не бе непослушен.

340 Той на нозете си върза веднага сандали изящни, златни, нетленни, които със скорост на вятър го носят

както над морската бездна, така и над ширната суша.

Взе си и жезѣла, с който приспива очите на смъртни,

щом пожелае, а някои, вече заспали, събужда.

345 С него в ръцете си литна убиецът мощен на Аргос.

[314]

Мигом пристигна до Троя край струите на Хелеспонта.

Той по земята закрачи, подобен на юноша знатен с първия мъх по лицето и в прелестна възраст младежка.

Двамата щом като минаха вече край гроба на Ила,
350 своите животни запряха да пият вода от реката.
Сумрак вечерен се спускаше бавно, обгръщащ земята.

А пък коларят погледна и Хермеса близко съгледа,
на към Приам се обърна и думи такива издума:
„Сине Дарданов, внимавай! Сега предпазливост е
нужна.

355 Виждам човек и допускам, че той ще ни двама убие.
Хайде да бягаме ний с колесницата или пък него
за колене да прегърнем и молим, дано ни пожали.“
Каза. Смути се сърцето на стареца, той се уплаши,
в миг му настръхнаха белите косми по цялото тяло
360 сбръчкано; спря вцепенен, а пък Хермес до него
застана,

хвана ръката на стареца, с думи такива попита:
„Татко, къде си подкарал коне и катъри във тази
нощ амброзийна,^[315] когато почиват в сън другите
смъртни?

Нямаш ли никакъв страх от ахейците, дишащи сила?

365 Те врагове са на тебе и тук се намират наблизко.
Някой от тях да те зърне през тая нощ бърза и
черна

как ти превозваш такива богатства, какво ще
изпатиш?

Юноша вече не си, придружава те старец с колата.
Как ще се браните вие, когато ви някой нападне?
370 Няма аз зло да ти сторя, от другите сам ще те
пазя,

тъй като ти ми приличаш на моя баща
многолетен.“

Богopodobният старец Приам му отвърна тогава:
„Вярно е всичко, което говориш, любимо ми чедо!
Но и над мене простира ръката си някой
безсмъртен,
375 който ми даде да срещна аз теб, придружител по
пътя,
тъкмо навреме изпратен, прекрасен по ръст и по
външност,
с разум и мъдрост дарен, на блажени родители
чедо.“
Бързият пратеник Хермес продума така на Приама:
„Всичко, което ми рече, прилично и редно е, старче!
380 Хайде сега ми кажи, но кажи ми съвсем откровено,
толкова много безценни богатства къде ти
откарваш?
В чужди ръце ли ги пращаш да бъдат за теб
съхранени,
или във ужас напускате всички свещената Троя,
тъй като твоята рожба, най-храбрият воин,
погина?
385 В битките никак не беше по-малък герой от
ахейци!“
Богopodobният старец Приам отговори на Хермес:
„Кой си ти, мили младежо, и тебе кои са родили?
Колко сърдечно приказваш за моето чедо злочесто!“
Бързият пратеник Хермес отвърна така на Приама:
390 „Ти ме изпитваш, мой старче, и питаш за Хектор
божествен.
Често го виждах с очите си в боя, мъжете
прославящ,
зърнах го също, когато проникна до кораби в стана,
много аргийци громеше, сечеше ги с мед осторезна.
Ний удивени стояхме: тогава Ахил ни не даде
395 да се сразим със троянци, че беше сърдит на
Атрида.
Аз съм другар на Ахила, един ни тук кораб докара,

род мирмидонски е моят, баща ми се казва
Поликтор.

Много богат е, но вече е старец, приличащ на тебе.
Още шест сина той има във къщи, а аз съм му седми.

400 Хвърлихме жребий, на мене се падна да тръгна с
Ахила.

Идвам от нашите кораби тук да огледам полето,
още в зори ще се впуснат във бой светлооки ахейци.
Губят търпение, щом са бездейни; и никак не могат
техния устрем за битка да спират царете ахейски.“

405 Богоподобният старец Приам отговори на Хермес:

„Ако действително ти си другар на Ахила Пелеев,
моля те, цялата истина хайде кажи ми открито:
моего чедо лежи ли все още в сред вражия лагер,
или Ахил го насече и хвърли за плячка на псета?“

410 Бързият пратеник Хермес продума така на Приама:
„Старче, ни псета, ни птици грабливи са яли сина
ти!

Там е пред шатрата проснат до кораба чер на
Ахила.

Вече дванадесет дена минават, откак е той
мъртъв,

тялото все пак не гние и червеи него не лаят,

415 алчно изгризващи други герои, убити от Арес.

Щом се покаже зората сияйна, Ахил най-свирепо
почва да влачи трупа му край гроба на своя приятел,
без да го зле наранява. Щом идеш, ще видиш с почуда
колко е росен и свеж, и кръвта е напълно измита;

420 той не е никак изцапан, затворени вече са всички
рани безбройни, а в него мнозина медта си забиха.

Тъй боговете блажени се грижат сега за сина ти
даже когато е мъртъв, че те от сърце го обичат.“

Рече. А старецът трепна възраждан и тъй отговори:

425 „Чедо! Добре е дължими подаръци на боговете
всеки да дава. А Хектор — защо не живее той още!

—

винаги помнеше тия, които Олимп обитават.

Ето и те си припомнят за него в смъртта му
съдбовна.

Хайде сега приеми тази хубава чаша от мене.

430 Ти ме пази и води под закрилата на боговете,
докато стигна в широкия шатър на внука Еаков.“
Бързият пратеник Хермес отвърна така на Приама:
„Старче! Ти моята младост изпитваш! Не ще ме
предумаш;

ти настояваш да взема аз дар зад гърба на Ахила.

435 Но се боя и срамувам героя така да ограбвам,
да не би после беда ненадейно над мен да се струпа.
Спътник на тебе бих станал дори до прочутия
Аргос,^[316]

ревностно с теб бих вървял и пешком, и със бързия
кораб.

Никой не би те нападнал, щом имаш такъв
придружител.“

440 Каза защитникът Хермес и в миг в колесницата
скочи.

Пъргаво грабна в ръцете си мощни юздите и бича,
вдъхна чрез тях на коне и катъри нечувана сила.

Стигнаха те до стената на стана и рова, когато
стражите тъкмо се канеха своята вечеря да
вземат.

445 Бързият пратеник Хермес ги ръсна със сън
благодатен,

махна залостника, лесно отвори самичък вратите,
вкара Приам и колата, с безценните дарове пълна.
Стигнаха те до високата шатра на внука Еаков.

Бяха я вдигнали там мирмидонци за царя Ахила,
450 борови стволи насекли, отгоре я нещо покрили
с мека тръстика, която изрязали бяха в лъките.
Дворът обширен на царя бе гъсто с колове опасан.
Борово мандало крепко подпираше плътно вратата.
Трима ахейци със мъка залостваха тежките порти,
455 трима ги мъчно отлостваха с тази огромна
ключалка,

а пък Пелеев Ахил ги затваряше често самичък.
Хермес помощник разтвори пред стареца портите,
внесе

там даровете блестящи за бързия син на Пелея,
от колесницата слезе със скок на земята и рече:
460 „Старче! Аз бог съм безсмъртен, бог Хермес! При
тебе се спуснах,
тъй като Зевс олимпийски за твой придружвач ме
изпрати.

Аз ще се върна обратно, не бива сега пред Ахила
да се покажа; за укор достойно ще бъде пред всички:
богът безсмъртен тъй явно да става помощник на
смъртен.

465 Вътре ти влез, прегърни коленете на внука Еаков,
на го заклевай в баща му и в майка му хубавокоса,
също в сина му, дано му затрогнеш сърцето в
гърдите!“

Тъй каза Хермес и тръгна назад към Олимп
недостъпен.

От колесницата слезе Приам Дарданид на земята.
470 Верния спътник Идея остави навън, за да пази
двата катъра, конете. Самият пък в шатрата
влезе,

гдето Ахил боголюбен седеше; край него завари
верни другари, насядали малко встрани от героя.
Автомедонт благороден и Алким, потомък на Арес,
475 Там му усърдно прислужваха: тъкмо тогава
престана той да яде и да пие; трапезата още
стоеше.

Скришом пристъпи великият старец Приам към
Ахила,

на коленете му хвана, целуна му кротко ръцете,
зли, мъжегубни, които безброй синове му убиха.
480 Както човекът, погубил човек в заслепление тежко,
родното място напуснал и стигнал във град
чуждоземен,
влиза във къща богатска и слисани всички го гледат,

тѣй се почуди Ахил, щом съгледа Приама божествен.

Също се смаяха всички и в миг се спогледнаха мълком.

485 Молейки плахо Ахила, така му Приам заговори:

„Богopodobни Ахиле, за своя баща припомни си!

Той ми е връст по години, на прага на тъжната старост.

Може би властни съседи и него сега притесняват:

няма от клетия кой да отблъсне беди и неволи.

490 Но като чува поне, че ти жив си и читав все още, радост му пълни душата и той се надява вседневно своето чедо да види, щом то се завърне от Троя.

Аз, пренецастен баща! Синове превъзходни отимах в Троя обширна, но мисля, че никой ми жив не остана.

495 Бяха на брой петдесет, тук когато нахлуха ахейци.

Измежду тях деветнадесет все от една са утроба,
[317]

слугите бяха родени от разни жени във двореца.

Бурният Арес във бой коленете срази на мнозина.

Бе ми единствен останал да брани града и народа,

500 падна под твоята ръка, защитавайки своята родина.

Хектор бе той, за когото днес идвам в ахейския лагер,

да го измоля от тебе, и откуп несметен ти нося.

Страх от безсмъртните имай, смили се над мене, Ахиле!

Своя баща припомни си! За жалост съм аз недостоен!

505 Върша, каквото от смъртните никой до днес не е сторил:

сам аз целувам ръцете, които сина ми убиха!“

Каза така и навея в Ахила печал по баща му.

Хванал ръката на стареца, тихо Ахил го отблъсна.

В спомени те се вгълбиха: Приам за юначния Хектор

510 горко заплака, прострян пред нозете на вожда
Ахила,

а пък Ахил се разплака за своя баща и Патрокла.

Техните стонове скръбни във шатрата дълго
ехтяха.

Щом се насити най-сетне на сълзи Ахил богоравен,
щом от сърцето му тая охота за плач се разнесе,

515 мигом от трона се вдигна и стареца взе за ръката,
трогнат от белите власи, пожалил брадата му
бяла.

Той се обърна към него и думи крилати изрече:

„Клетнико! Колко страдания ти си понесъл в
сърцето!

Как се реши сам-самичък да дойдеш във стана
ахейски,

520 тук, пред очите на същия, който мнозина юначни
твои чеда е погубил? Сърцето у теб е желязно.

Ти приседни на креслото до мене, макар и печални,
нека ний двама дълбоко стаим във сърцата скръбта
си!

Никаква полза за никого няма от плач съкрушаващ.

525 Тъй боговете безсмъртни орисаха клетия смъртен

—

все във печал да живее: единствени те са
безгрижни.

Има пред прага на Зевса всесилен две делви големи:

пълна едната с добри дарове, а пък другата — с
лоши.

Зевс гръмовержец даде ли на някого смес и от двете,

530 тоя човек ту добре, ту пък зле си прекарва живота.

Някому само от злото даде ли, нещастен го прави:

глад непосилен го гони навред по земята свещена,

скита се той незачитан от хората и боговете.

Тъй на Пелей безсмъртните дадоха дарове светли

535 още от ранни години. И той надминаваше всички
с щастие, чест и богатство; царуваше над
мирмидонци.

Смъртен макар, той получи богиня за своя съпруга.
Но и голямо нещастие бог отреди за Пелея:
род от наследници царски да няма в двореца си
пищен.

540 Има той чедо единствено и при това кратколетно.
Аз го не гледам на старост, а ето, далеч от родина,
горести в Троя създавам на тебе и твоите рожби.
Слушахме, старче, преди, че и ти си живеел
честито.

Нявга, нашир и надлъж, чак от Лесбос на древния
Макар,

545 горе до Фригия плодна и до Хелеспонта безкраен,
вредом те слави мълвата с добри синове и
богатства.

Но боговете небесни ти пратиха тежка неволя:
винаги тук, покрай Троя, да има убийства и битки.
Ти претърпи и недей изтезава духа си неспирно.

550 Нищо не можеш да сториш със скръб за сина си
погубен:

мъртвия няма да вдигнеш, а ново зло би си
навлякъл.“

Богopodobният старец Приам му отвърна тогава:
„Ти не кани ме да седна, любимецо Зевсов, догдето
Хектор лежи непогребан при твоята шатра сред
стана.

555 Но разреши незабавно с очите си аз да го видя,
сам приеми ти несметния откуп, донесен от мене,
па му се радвай, когато се върнеш във своята
родина,

тъй като жив ме остави да гледам пресветлото
слънце.“

Гневно го смери под вежди Ахил бързоног и продума:

560 „Старче! Недей да ме сърдиш сега! Предрешил съм
аз вече

Хектора сам да ти върна, че Зевс ми изпрати
вестител —

моята майка Тетида, родена от морския старец.

Зная аз също, Приаме, не можеш от мен да прикриеш:

някакъв бог те доведе при нашите кораби бързи.

565 Смъртен, дори да е млад на години той няма да смее в стана да дойде: не ще се укрие от зорките стражи,

тежкото мандало мъчно би смъкнал от нашите порти.

Мойто сърце не раздразвай, преляно със болки несносни,

за да не би във яда си, макар че ти идваш молител,

570 зле да постъпя със теб и завета на Зевс да потъпча.“

Тъй рече. Старецът трепна от страх, покори се безмълвно.

А пък Ахил като лъв се завтурна навън от вратата.

Заедно с него поеха и двама помощници верни:

Автомедонт благороден и Алким, които най-много

575 тачеше той между всички след мъртвия вече Патрокъл.

Те от ярема разпрегнаха сръчно коне и катъри,

а глашатая, придружник Приамов, въведоха вътре,

стол му поднесоха там, от колата му хубавошинна

снеха несметния откуп, приет за главата на

Хектор.

580 Само два плаща и дивно извезан хитон отделиха,

за да покрият мъртвеца и тъй да го в къщи отпратят.

Викна робини Ахил, заповяда трупа да изкъпят,

да го намажат, но скритом встрани, та Приам да не види.

Той се боеше, че клетият старец, щом зърне сина си,

585 в гняв ще избухне; тогава той сам би изпаднал във ярост,

би го убил и така би престъпил завета на Зевса.

Сръчно измиха робините Хектор, с елей го натриха,

с хубав хитон го обвиха и с плащ го завиха отгоре.

Сам го повдигна Ахил и постави на смъртното
ложе,

590 другите двама веднага го сложиха мълком в колата.
Своя приятел по име Ахил призова и проплака:
„Мили Патрокле, недей да се сърдиш, щом в Хадес
научиш,

че съм предал боговидния Хектор сега на баща му,
който ми щедро донесе за мъртвия откуп достоеен.

595 Ще отделя и за тебе от него, каквото е редно.“
Каза Ахил богоравен и в своята палатка се върна,
седна на трона с изящна украса, от който бе
станал,

там край стената насрещна и тъй на Приама
продума:

„Старче почтени, синът ти е върнат тъй, както
желаеш.

600 Той на носило е легнал и щом се покаже зората,
ти ще го видиш и вземеш. Сега за вечеря да мислим!
Даже сама дивнокоса Ниоба за хляб се досеща,
въпреки че ѝ измряха дванадесет рожби в двореца:
гиздави шест дъщери и шест сина, ^[318] на възраст
цветуща.

605 Сребърнолъкният бог Аполон, разгневен на Ниоба,
мъжките рожби уби ѝ, а щерките — зла Артемида,
че се Ниоба сравнила със хубаволиката Лета.
Рекла, че Лета родила две рожби, а тя пък
дванайсет.

Ала макар и две само, те всички деца ѝ затриха.

610 Девет дни мъртвите в кърви лежаха и никой не
дръзна

в гроб да ги сложи, понеже Кронид вкаменил бе
народа.

Чак на десетия ден боговете погребяха всички.

Тая Ниоба, сломена от сълзи, за хляб си припомня.

Даже и днес във Сипил сред скали и самотни чукари;

615 гдето са, казват, местата за отдых на нимфи
богини,

гдето те кръшно танцуват покрай Ахелой
бистроструен,

там се терзае от скърби Ниоба, макар че е камък.
Старче божествен, и ние сега за храна да помислим!
После оплаквай сина си обичен, когато го върнеш
620 в Троя свещена: че той многосълзен ще бъде за
тебе.“

Рече Ахил и започна да коли овца белорунна.
Верни другари я ловко одраха, добре притъкмиха.
После я дребно изрязаха, внизаха в шишове остри,
твърде усърдно изпекоха, всичко навреме свалиха.
625 Автомедонт на трапезата тури красиви панерки
с хляба. Самият Ахил пък раздаде месото по равно.
Всички простряха ръце към готовите сложени
гозби.

Свойта охота за вино и ядене щом утолиха,
почна Приам Дарданид да се чуди с възторг на
Ахила:

630 колко е снажен, красив и подобен в лице на
безсмъртен.

Също Ахил се дивеше на царя Приама Дарданов,
вгледан във благия образ и в мъдрото слово
заслушан.

След като те се наситиха да се любуват взаимно,
пръв боговидният старец Приам на Ахила продума:
635 „Питомче Зевсов Ахиле, прати ме сега да си легна!
Нека се ний насладим във постеля на сън благодатен.
Даже за миг не притворих аз моите морни клепачи,
след като свидният Хектор от твоите ръце ми
погина;

само въздишам печално и мъки безмерни понасям,
640 валям се грохнал из двора сред купища смет и сред
пепел.

Днеска едва до храна се докоснах и с вино искрящо
своето гърло разквасих: по-рано не вкусах аз нищо.“
Каза. Ахил заповяда на своите слуги и робини

в трема легла да поставят, а после да турят
постелки —

645 хубави, яркочервени; килими над тях да разстелят,
топли завивки отгоре, с които да бъдат покрити.
С факли в ръцете робините скоро излязоха вънка,
мълком чевръсто застлаха леглата за двамата
гости.

А пък Ахил бързоног на шега към Приам се обърна:

650 „Старче любезни! Навън да си легнеш, че някой
ахеец,

знатен съветник, могъл би да дойде случайно при
мене:

винаги идват на общи съвети — така си е редно.

Някой от тях да те види през тая нощ бърза и
черна,

мигом ще каже на цар Агамемнон, водач на
войските;

655 може би трудно ще стане да вземеш трупа на сина
си.

Хайде сега ми кажи, но кажи ми съвсем откровенно:

колко дни ти ще погребваш убития Хектор
божествен,

толкова дни да почакам, войската от бой да
възпирам.“

Богopodobният старец Приам на Ахила отвърна:

660 „Искаш ли Хектор божествен да бъде погребан от
мене,

много ти би ме зарадвал, Ахиле, това ако сториш:

знаеш, че ний сме в града обсадени; далече от Ида

трябва да возим дърва, а пък страх е обхванал
троянци,

девет дни бихме желали да плачем над Хектор в
двореца,

665 а на десетия в гроб да го сложим и пир да направим,

на единия ден да издигнем надгробна могила:

чак на дванайстия ден да воюваме, щом се налага.“

А пък Ахил, бързоног и божествен, отново му каза:

„Старче Приаме! Да бъде тъй, както ти сам
настояваш!

670 Битката спирам за толкова време, за колкото
искаш.“

Рече така и прихвана за дясната китка Приама,
повече да се не плаши в душата си клетият старец.
Тръгнаха право към трема и легнаха там да почиват
дружно Приам и коларят, изпълнени с помисли
мъдри.

675 Спеше Ахил пък навътре в палатката, здраво
сглобена.

Хубавобуза мома Бризеида до него полегна.
И богове, и войници, прочути във бой с колесници,
спяха през цялата нощ, от животелен сън укротени.
Сън не обори единствен помощника Хермес
загрижен,

680 който кроеше в сърцето си как да измъкне Приама
тайно от стана край будните стражи на тежките
порти.

Той над главата на царя застана и тъй му продума:
„Старче! Не сецаш бедата, а тука заспал си
безгрижно

между мъжете враждебни, понеже Ахил те запази.
685 Днес за висока цена ти получи сина си обичен.
Трябва за тебе, за живия, трижди по-скъпо да
плащат

твойте останали рожби, щом цар Агамемнон узнае,
също щом с него научат и всички ахейски водачи.“
Тъй каза. Старецът трепна и своя вестител събуди.
690 Хермес им сръчно запрегна конете и двата катъра,
сам ги през лагера вихром преведе, без никой да види.
Щом приближиха до брод на реката, красиво
струяща,

Ксант със дълбоки въртопи, потомък на Зевса
безсмъртен,

Хермес пое незабавно назад към Олимп недостъпен.

695 С плащ минзухарен Зора се разпръсна навред по земята.

Двамата караха с плач и с въздишки конете към Троя,

возеха двата катъра бездушното тяло на Хектор.

Никой — ни мъж, ни жена дивнопоясна — тях не съгледа;

първа съзря ги Касандра, подобна на златна Киприда.

700 Качи се тя на Пергам, отдалеч забеляза баща си,
прав в колесница, а с него Идей, глашатай гръмогласен.

Хектора зърна, положен на одър в колата катърска.

Писък нададе и цялата Троя прониза със вопли:

„Вие, троянци, троянки! Елате да видите Хектор!

705 Някога с радост го срещяхте жив да се връща от боя:

беше голяма утеха за нашия град и народа.“

Тъй рече. Никакъв мъж и жена във града не остана

—
всички троянци потресе дълбоко печал безпределна.
Близо до градските порти посрещнаха царя с мъртвеца.

710 Първи съпругата мила и нежната майка дойдоха,
скубейки своите коси край колата му хубавошинна,
с длани докоснали лоба на Хектор. Народът заплака.
Щяха така непрестанно през целия ден и до залез
Хектора те да оплакват пред портите, леейки
сълзи,

715 ако не бе в колесницата викнал Приам на народа:
„Вий отстъпете да минем със нашите мулета!
После

ще се наплачете горко, щом тялото в къщи откарам!“

Каза, отстъпиха всички и сториха път на колата.

Щом приближиха двореца прочут на Приама,
свалиха

720 мъртвия в ложе, с резба украсено, певци оплаквачи
в кръг се събраха край него, които със вопли
прискърбни

пееха песен плачевна: нареждаха с тях и жените.

Първа на глас зариде Андромаха, жена белоръка,
взела във длани главата на Хектора мъжеубиец:

725 „Мили съпруге! Ти в младост погина и мене вдовица
рано оставяш в двореца. Невръстен е още синът ни,
дето злочестите ние родихме злочесто. Аз мисля:
юноша той не ще стане. Че скоро градът ни ще бъде
сринат! Понеже погина ти, който му беше
защитник,

730 бранейки тука почтени съпруги и рожби невръстни.
В гладките кораби чужди със плач ще отплуват
жените,

също и аз ще замина. И ти, ненагледно ми чедо,
заедно с мене ще тръгнеш и работа робска ще
вършиш,

мъки търпейки от цар безсърдечен. Или от ахейци
735 някой с ръка ще те сграбчи и после от кулата хвърли

—
гибел ужасна! — разсърден, че Хектор убил е баща
му,

брат му или пък сина му, понеже мнозина ахейци
Хектор срази и накара да ръфат земята със зъби:
страшен, безмилостен беше баща ти в суровите
битки.

740 Ето защо и народът във Троя така го оплаква.
Стон неизказан и горест на своите родители
струпа,

Хекторе! Ала на мене остави най-лютите жалби.
Нито ръце ми протегна за сбогом от смъртния
одър,

нито заветни слова ми отправи за сетна утеха —
745 тях да си спомням, проливайки сълзи и денем, и
нощем.“

Тъй тя нареждаше с вопли и стенеха с нея жените.

После сред тях и Хекуба започна ридание горко:
„Хекторе! Чедо най-скъпо за мене от моите рожби!
Приживе още ти беше любимец на всички
безсмъртни.

750 Пак те болят за тебе, дори след смъртта ти
съдбовна.

Други от моите момчета Ахил бързоног щом
пленеше,

живи продаваше в робство, далеч през морето
безплодно

в острови Самос, и Имброс, и Лемнос, обгърнат със
пушек.

Ала щом твойта душа той изтръгна с оръжие
медно,

755 влачи те дълго край гроба на своя приятел, когото
ти бе убил, но Ахил със това го не върна в живота.

Все пак лежиш ми в двореца сега, сякаш къпан с
росата,

свеж и подобен на онзи, когото сразил е внезапно
сребърнолъквият бог Аполон със стрелите си леки.“

760 Тъй тя нареждаше с вопли; и плач непрестанен
възбуди.

Трета започна Елена сред тях да ридает горчиво:

„Хекторе! Ти си ми девер най-скъп на сърцето от
всички,

тъй като мой е съпруг богоравният цар Александър,
който ме в Троя доведе. Защо не погинах по-рано!

765 Двадесет вече години минават^[319] за мене,
откакто тука пристигнах и мойта далечна родина
напуснах:

нивга от тебе не чух оскърбително слово и хула!

Добре когато ме някой кореше в двореца Приамов —
девер било или зълва, или гиздопола етърва,

770 или свекървата — свекърът благ като татко ми
беше, —

ти ги съветваше винаги, ти ги възпираше мъдро

с твойта любезност сърдечна и с твоите ласкави
речи.

Аз затова те оплаквам, а с тебе и себе си клета,
тъй като в ширната Троя аз никого вече си нямам
775 кротък и верен защитник, а всички безкрайно ме
мразят.“

Тъй тя нареждаше с вопли и стенеше с нея народът.
А пък Приам заговори с такива слова към войската:
„Днеска, троянци, возете дърва във града ни! И
никак

нямайте страх от аргийска засада! Ахил ми се
врече,

780 щом ме изпрати обратно от вражия лагер, че няма
зло да ни прави, преди да изминат дванадесет дена.“
Почнаха те да запргат волове и яки катъри
в своите коли и веднага се сбраха пред градската
крепост.

Девет дни трупаха много дърва от горите на Ида.
785 Вече когато се сипна десета зора светоносна,
смелия Хектор изнесоха, в сълзи горещи облени,
па го на кладата сложиха горе, подпалиха огън.
Щом се показва родената рано Зора розопръста,
тръгна народът край буйната кладата на славния
Хектор.

790 След като те се събраха и вкупом край нея стълпиха,
кладата първом със вино искрящо сами изгасиха,
там, гдето огнена сила все още бушуваше. Сетне
белите кости на Хектор прибраха другари и братя,
всички печални, обливайки бузи със сълзи горещи.

795 После във урна от злато положиха сбраните кости,
след като грижно ги в пурпурни, меки одежди увиха.
Тутакси златната урна те спуснаха в яма дълбока,
а пък отгоре нагъсто наслагаха камъни едри,
бързо могила насипаха; стражи край нея стояха,
800 да не нападнат без време ахейците медноколенни.
Вдигнаха тая могила, към Троя поеха обратно,
сетне се сбраха отново на пир изобилен за помен

в царския дом на Приама, владетел, отхранен от
Зевса.

Тъй достолепно погребяха те конеборца Хектор.

[302] Афродита. ↑

[303] Изразът е пример за тъй наречената брахилогия (кратко изразяване), когато човек изгуби срам, търпи неуспехи и страда; запазвайки обаче чувство за срам, той се активизира и има полза от това. ↑

[304] На гръцки е буквално „безгласна земя“. Древните смятали, че мъртвите са вече земя. ↑

[305] „Злите“ за Хера са троянците, особено Парис. ↑

[306] Старите тълкуватели намират епитета за неподходящ и затова го заменят с «мъртвия». ↑

[307] Над куката на въдицата поставяли тръбичка от волски рог, през която минавала връвта, за да не я прегризват рибите. ↑

[308] Девет дни, откак Ахил влачи трупа на Хектор. ↑

[309] При голяма скръб покривали лицето си с плащ. Така е представен и Агамемнон в картината „Принасяне на Ифигения в жертва“ от художника Симант. ↑

[310] Тракийците били съюзници на троянците. Когато Приам ходил при тях като посланик, те му подарили тая чаша. ↑

[311] Приам имал 50 сина и 12 дъщери (стих 495). Не всички са споменати в поемата. Някои смятат, че Троил бил най-малък, но в Двадесета песен се говори, че Полидор е най-малък (стих 409). ↑

[312] Мизийците били съюзници на троянците (II, 858). ↑

[313] Орелът е птица, посветена на Зевс. ↑

[314] Хермес, който убил Аргос, стоокия пазач на Йо. ↑

[315] Приам тръгва нощем при Ахил, за да не го види никой от враговете. ↑

[316] Аргос в Тесалия, родината на Ахил. ↑

[317] От Хекуба. ↑

[318] Според Овидий («Метаморфози», VI, 183–184) Ниоба имала седем сина и седем дъщери. ↑

[319] От това място се прави заключение, че от грабването на Елена до започването на войната изминали десет години. ↑

АЛЕКСАНДЪР МИЛЕВ
ТРОЯНСКИЯТ ЦИКЪЛ

Гръцката митология е извор за сюжети на поезия. С течение на времето поезията става за нас извор на митологията, понеже ние черпим от нея сведения за отделните митове, докато древните гърци са ги знаели. Митовите са обединени по теми. Троянски цикъл се наричат всички митове, които се отнасят до Троянската война и са в основата на поемите „Илиада“ и „Одисея“ и на няколко загубени други поеми. Краткото изложение на по-важните митове от този цикъл улеснява разбирането на „Илиада“.

ЕЛЕНА

Спартанският цар Тиндар бил оженен за Леда, дъщеря на етолийския цар Тестий. Те имали две деца: Клитемнестра и Кастор. Освен тях Леда имала от Зевс още две деца: Елена и Полидевк. Пред хората и четирите деца минавали за деца на Леда и Тиндар. Затова често Елена се нарича Тиндарова дъщеря, макар че се смятала за Зевсова дъщеря.

Боговете се изплашили от бързо размножаващия се човешки род. Те послушали майката-земя, че тя не може да го изхранва и поддържа повече и решили да намалят броя на хората. За тази цел трябвало да се създаде причина за голяма свада, та хората да почнат сами да се избиват. Старите методи на пращане потоп или изгаряне с огън не им допадали вече. Зевс и Немезида слезнали от небесните висини и долетели в Спарта. Там Зевс спуснал в скута на царица Леда хубаво, голямо яйце, от което след време се излюпила Елена.

Нямало жена, която да се сравнява по красота с Елена. Дори някои богини завиждали на нейната хубост. Славата на младата царска дъщеря се носела из цяла Елада. Кандидати за нейната ръка имало много. Всички известни герои искали да имат за жена прекрасната Елена: Одисей и Несторовият син Антилох, Аякс Теламонов и Аякс Ойлеев, Менелай Атреев и тесалиецът Протезилай, Диомед Тидеев и Терсандър, син на Полиник, и др. Агамемнон, брат на Менелай, бил женен за Клитемнестра, сестрата на Елена. Вероятно и Патрокъл, приятел на Ахил, бил между кандидатите, но без никаква надежда за успех, защото бил изгнаник от своята родина, а изгнаниците не били предпочитани от хубавите жени. Ахил не бил между кандидатите, защото бил още млад.

Елена не знаела на кого да се спре. Хитроумният Одисей нямал надежда за успех, но дал полезен съвет на Тиндар: нека най-първо всички кандидати дадат клетва, че ще помагат на избора от Елена, ако той има нужда от тях. Срещу това Одисей поискал да му бъде дадена за жена Пенелопа, работлива племенница на Тиндар. Елена избрала за свой съпруг Менелай, брат на нейния зет Агамемнон, понеже така угаждала и на зетя си. Наскоро умрял баща ѝ Тиндар и Менелай станал цар на Спарта.

ПАРИС

Хекуба и троянският цар Приам живеели щастливо дълги години. Те имали много деца, но царицата очаквала ново дете. Сънувала обаче кобен сън: вместо дете тя родила запалена главня, от която пламнала цялата Троя. Гадателите разтълкували съня, че роденото момче ще донесе гибел на града и на царството. Когато Хекуба родила наистина момче, царят го предал на слугата си Агелай, за да го погуби. Както при много подобни случаи, царският слуга съжалил детето и не го убил. Оставил го в една горичка на планината Ида. Наскоро отишъл да види какво е станало с клетото момче, което нарекъл Парис. Бил учуден, като видял, че то спокойно бозае от една мечка. Детето било прибрано и отгледано от пастирите на царя в същата планина. Бързо израснал малкият Парис. Надминавал своите връстници по хубост и сила. Един ден дори, когато разбойници нападнали стадата, той единствен не избягал, излязъл срещу тях, прогонил ги и спасил стадата. Оттогава пастирите започнали да го наричат и Александър, което значи „който защитава мъже“. Легендата от по-късно време разказва, че в Парис се влюбила нимфата Енона и той се оженил за нея. Приказно е разказан идиличният им живот сред горите, далече от всякакви грижи и тревоги.

ПЕЛЕЙ

Пелей е син на мъдрия и справедлив егински цар Еак и на Ендеида. Негов брат е Теламон. Баща им Еак имал и друг син от незаконна жена. Пелей и Теламон убили несъщинския си брат. Поради това трябвало да напуснат своята родина и да търсят закрила в други държавици. Пелей се отдалечил във Фтия, област и град в Тесалия.

Там го приел цар Евритион, дал му една трета от своите владения и го оженил за дъщеря си Антигона. През време на известния в митологията Калидонски лов Пелей убил случайно своя тъст и благодетел Евритион. Съгласно законите на онова героично минало убиецът не можел да остане да живее повече в мястото на извършеното убийство. Пелей избягал в Йолк. Тука го очаквало ново нещастие. Жената на цар Акаст се влюбила в него и го карала да забрави гостоприемството на съпруга ѝ, да я вземе и да царува с нея. Пелей отказал. Тогава Акастовата жена решила да му отмъсти. Тя го наклеветила пред съпруга си, че искал да го убие и да се ожени за нея. Акаст търсел удобен случай, за да му отмъсти. По време на лов Пелей заспал от умора. Акаст се опитал да го погуби, като му измъкнал меча, който Пелей имал дар от боговете. С този меч той побеждавал всички. Лишен от меч си, той щял да бъде разкъсан от дивите зверове — така си мислел и Акаст. Но в помощ на Пелей дошъл мъдрият кентавър Хирон: той му съдействувал да намери отново своя меч и с него да победи нападналите го диви кентаври. След това, подкрепен от Кастор и Полидевк, той нападнал Йолк, превзел държавата, убил Акаст и неговата коварна жена.

ТЕТИДА

Тетида била дъщеря на морския бог Нерей и Дорида. Зевс се влюбил в красивата морска богиня и поискал да се ожени за нея. Прометей му разкрил тайната на съдбата: Тетида ще роди син, който ще бъде много по-силен и по-велик от баща си. Никой бог не би искал да има син по-велик от себе си, за да не му вземе мястото. Зевс помнел какво направил сам със собствения си баща. Съветът на боговете решил да даде Тетида за жена на смъртен. Избрали Пелей, който бил известен с много подвизи. Поставили обаче едно условие: Пелей трябвало да надвие богинята в единоборство.

Бог Хермес бил изпратен при Пелей, за да му извести волята и решението на боговете. Когато Пелей научил това, веднага тръгнал за пещерата, където Тетида отивала да си почива. Скрил се в един ъгъл и зачакал. Не след дълго пристигнала богинята. Пелей я сграбил със силните си ръце. Тя се опитвала да се освободи. Променяла често образа си, ставала ту лъвица, ту змия, ту бистър поток, но Пелей не я

пуснал. Тетида била победена и така станала съпруга на смъртния герой Пелей.

ЗЛАТНАТА ЯБЪЛКА

Сватбата се отпразнувала в голямата пещера на мъдрия кентавър Хирон. Присъствували всички богове. Сватбеният пир бил разкошен. Сладко пеели музите, чудно свирел на цитра Аполон, хората и харитите играели ефирни танци под звуците на тази музика. Сред играещите се показвали фигурите на Атина Палада, на бързата Артемида, на прекрасната Афродита, подскачал високо Хермес, играел бог Арес, забравил кървавите битки, които му били по-мили от всичко. Младоженците получили много подаръци. Хирон подарил на Пелей своето дълго копие, дървената част на което била от твърд като желязо ясен, израснал на планината Пелион. Морският бог Посейдон му подарил чудни божествени коне, а останалите богове му дали прекрасни доспехи. Но на тази весела сватба не била поканена богиня Ерида, понеже навсякъде носела раздор и свада. Обидената богиня решила да си отмъсти. Тя взела една златна ябълка от градината на хесперидите, написала на нея „за най-хубавата“ и я хвърлила сред веселящите се сватбари.

Повечето богини доброволно се отказали от златната ябълка, защото не могли да се състезават с Хера, Атина Палада и Афродита. Ни една от тези три богини не отстъпвала. Зевс се отказал да бъде съдник между тях, защото му били много близки. Той взел ябълката, която се нарича вече „ябълка на раздора“, дал я на Хермес и му поръчал да заведе спорещите богини при Парис на планината Ида, за да реши той на коя трябва да се даде ябълката и по тоя начин да отсъди коя от тях е най-красива.

Парис бил изненадан както от високата чест, така и от блясъка и красотата на трите богини. Всяка една от тях се опитвала да го привлече на своя страна с обещания за големи награди. Хера, върховна богиня и съпруга на Зевс, му обещала да го направи господар на голямо царство и „цар на царете“. Атина Палада, богиня на мъдростта и войната, му обещала военна слава и победа във войните, които ще води. Афродита, богиня на красотата и любовта, му обещала най-красивата жена на света. Парис бил пленен от обещанията на Афродита, пък и нейната красота била много по-голяма от красотата на

другите две богини, и затова ѝ дал златната ябълка. От този момент Хера и Атина станали врагове на Парис и на троянците, а Афродита подпомагала Парис във всяко начинание и подкрепяла троянците.

ПАРИС В ТРОЯ

Изминали двадесет години, откак троянският цар Приам дал своето дете на слугата си Агелай да го отнесе в гората, за да погине там от диви зверове. Майката Хекуба тъгувала непрестанно за него, тъй като го смятали за умряло. За утеха на царицата Приам решил да уреди състезание в чест на загиналия си син, който бил навършил вече двадесет години. Между наградите, определени за победителите, бил и един млад, едър бик, взет от стадата на пастирите, при които живеел Парис. Последният обичал това животно и с мъка се разделил с него. Когато обаче научил, че бикът ще се даде като награда на победител при спортни състезания, веднага се отправил към Троя. В състезанията участвували знатни млади троянци, на първо място много от синовете на Приам. Най-юначният между тях бил Хектор, който организирал игрите, но сам нямало да вземе участие в тях. Деифоб, един от помладите Приамови синове, смятал за обидно да се състезава с прост слуга и роб. Приам му казал, че не бива да се страхува от съперничеството на роб, който не може да е по-храбър от свободния царски син. Но на състезанията винаги излизал пръв Парис. Присъстващите се учудвали както на неговата сръчност, сила и пъргавина, така и на телесната му красота. Сам той не държал никак на другите награди, но когато трябвало да получи бика, предявил претенции за него и не го отстъпвал, понеже с право го спечелил. Нахвърлили се върху Парис Приамовите синове. Вероятно работата би стигнала до убийство, ако царската дъщеря Касандра не открила истината. Зарадвал се Приам, че е жив синът му, зарадвала се майката Хекуба и запрегръщала сина си, зарадвали се и царските синове. Само Касандра била скръбна и предсказвала хиляди злини, които ще постигнат Приама, децата на Приам и прекрасния град Троя с троянците, понеже виждала всичко в бъдещето. Тя получила пророчески дар от Аполон, но и клетва — никой да не ѝ вярва.

Станал отново равноправен царски син, Парис почнал да мечтае за изпълнение на даденото му обещание от Афродита — да има най-хубавата жена в света. Всички знаели, че най-хубава е Елена,

съпругата на Менелай в Спарта, дъщерята на Леда и Тиндар, родена от яйцето на Зевс и Немезида. Парис приготвил тържествен кораб и тръгнал за далечна Лакония, където живеела Елена. Менелай го приел радушно и го настанил в своя дворец. Така Парис се срещнал с Елена. Още от пръв поглед той бил пленен от нейната красота. Случило се така, че Менелай трябвало да замине по работа на остров Крит. Той оставил Парис в двореца си и поръчал на Елена да бъде внимателна и любезна с госта и придружаващите го лица, като се грижи да не им липсва нищо. Щом заминал Менелай, Парис открил сърцето си на Елена, която също го харесала още от пръв поглед. Тя се била омъжила за Менелай не по любов, а по препоръка на своя зет Агамемнон и по роднински сметки. Сега се влюбила в чужденеца, който бил и много млад, и много силен, и много красив. Дълго време тя се колебаела, дълго време отказвала да тръгне с него, защото не искала да изостави малката си дъщеря Хермиона. Но Афродита все повече и повече помагала на Парис, Ерос забивал по-дълбоко и по-дълбоко своите стрели в сърцето на Елена и тя напуснала всичко, събрала своите богатства, взела и много от богатствата на Менелай и тръгнала с Парис за Троя. Така се изпълнила прокобата на Мом, духа на хулата и отрицанието, който казал в събранието на боговете, че хората сами ще се унищожават, ако имат достатъчен повод за това. Поводът вече е създаден: Парис грабва Елена и много богатства от двореца на Менелай, когато последният е далеч на остров Крит.

СЪБИРАНЕ НА ВОЙСКИТЕ

Елена избягала и никой не забелязал нейното отсъствие. Хитро Афродита прикрила заминаването ѝ. Докато самата Елена плувала на кораба с Парис, нейният образ си оставал в двореца в Спарта, тя приказвала с майка си Леда, милвала дъщеря си Хермиона. Когато се върнал Менелай от Крит, Елена го посрещнала, гощавала го с вкусно ядене, приготвила му леглото да си легне и едвам тогава изчезнала и се скрила в един ъгъл на тяхната спалня. С ужас Менелай видял, че това не е Елена, а нейният образ, сега вече неподвижен като всяка статуя. Като мълния се разнесла мълвата: Елена е отвлечена. Гостът на Менелай, троянският принц Парис, грабнал Елена и заедно с нея много от богатствата на цар Менелай. Обиден е домакинът, обиден е Зевс, който покровителствува гостоприемството, обидени са всички елини.

Менелай отива право при брат си Агамемнон, цар на златна Микена. Дватамата решили да върнат Елена с война. Те си припомнили клетвата, която дали всички кандидати за ръката на Елена, преди тя да реши кого предпочита за съпруг: да му помагат при всяка нужда. Този съвет дал тогава Одисей. И пръв Одисей трябва да бъде повикан за тази война. Но царят на Итака живеел щастливо с върнатата си съпруга Пенелопа. Наскоро им се родил син, когото нарекли Телемах. Хитроумният Одисей не искал да тръгне на война и затова се престорил на луд. Когато пристигнали Агамемнон и мъдрият му съветник Паламед, за да го повикат на война, той не бил в двореца. Пенелопа им казала с насълзени очи, че мъжът ѝ е луд, впрегнал е вол и коза и с тази неравна двойка оре нивата и сее сол! Гостите тръгнали да го видят, а с тях вървяла Пенелопа с малкия Телемах на ръце. Когато пристигнали до нивата, Одисей не ги и погледнал. Продължавал да оре и да гони вола и козата из дългата нива. Паламед веднага разбрал измамата, грабнал детето от ръцете на Пенелопа и го сложил точно пред идващите впрегнати животни. Веднага Одисей спрял вола и козата, отбил ги настрана и запазил детето си. Така той бил разобличен и трябвало да потегли на този дълъг поход, от който орисницата му била предопределила, че ще се върне след двадесет години на чужд кораб.

Старият Нестор приел радушно Агамемнон и Менелай. Възнегодувал против Парис, почнал веднага да се готви за похода, като взел със себе си и двамата си сина Антилох и Тразимед. Не само това. Нестор тръгнал с двамата братя, за да съберат другите герои, които са дали клетва на Менелай преди сватбата на Елена. Събрали се мнозина: Тидеевият син Диомед, цар на Аргос, мъдрият Паламед, цар на Евбея, храбрият Идоменей, цар на Крит, потомък на Минос, нужният Филоктет, който бил другар на Херакъл и притежавал неговия лък, а без този лък не можело да бъде превзета Троя, както било предсказано. Пристигнал от Саламин исполинският на ръст Аякс Теламонов, дошъл от Локрида и Аякс Ойлеев.

АХИЛ

Ахил, синът на Пелей и Тетида, е оня герой, който трябвало да надмине по храброст, по ум и сила своя баща. Но той се родил смъртен, понеже баща му бил човек, а майка му — богиня. Тетида искала да го направи безсмъртен и затова тайно от Пелей нощно време

го къпала в огъня на подземната река Стикс, за да унищожи в него смъртните елементи. Според други митове Тетида пекла сина си на огъня в двореца. Веднъж Пелей видял тази церемония и изпаднал в ужас за детето си. Той извикал в голямата си уплаха, богинята се смутила, изоставила го и отишла да живее в морските дълбини при баща си Нерей. Така Ахил не можал да стане безсмъртен, но бил неуязвим по цялото си тяло, където го докосвали пламъците. Останала уязвима само петата му, за която го държала Тетида, когато го обръщала върху пламъка. Тогава Пелей дал сина си на мъдрия кентавър Хирон, който го хранил с мозък от мечки и с дроб от лъвове и глигани, за да порасне силен и безстрашен. Същият кентавър го научил на мъдрост и доблест, научил го да свири на цитра и да пее. Резултатът от това възпитание бил явен. Още като момък Ахил убивал лъвове, глигани и мечки, настигал с бързите си нозе елени.

Тетида не забравила своето дете. Тя знаела, че за него има решение на съдбата: или да си остане в къщи и да доживее до дълбока старост, без да има слава и величие, или да отиде на война и да загине млад, но с неувяхваща слава. Когато Агамемнон и Менелай събирали войски за поход против Троя, Тетида укрила Ахил на остров Скирос при цар Ликомед, който имал много дъщери. Ахил живеел сред тези момичета, облечен в женски дрехи. Прорицателят Калхас открил на Менелай мястото, където се крие Ахил. Тогава Одисей и Диомед тръгнали да го намерят и да го вземат със себе си, защото прорицателят казал на двамата братя Атриди, че Троя ще падне само ако в похода вземе участие и Ахил. Преоблечени като търговци, Одисей и Диомед пристигнали на остров Скирос. Те изложили своите стоки: платове, украшения и скъпи огърлици, а сред тях скрили меч, шлем, щит, ризница и наколенници. Когато царските дъщери разглеждали с интерес платовете и украшенията, из един път се разнесе звук от бойна тръба. Момичетата се разбягали, защото помислили, че това е нападение, а там ставали често нахлувания от пирати и разбойници. Само Ахил грабнал меча и щита и се отправил срещу въображаемите врагове. Така Одисей и Диомед познали Ахил. С голяма радост той тръгнал с тях, за да вземе участие във войната срещу Троя. Преди да се отправи на поход, Ахил отишъл във Фтия при баща си Пелей, който му дал доспехите си, получени като сватбен дар от боговете, копие, получено от Хирон, и бързите коне, които му

подарил Посейдон. Заедно с Ахил тръгнали верният му приятел Патрокъл и старият му възпитател Феникс.

ТРОЯНСКАТА ВОЙНА

Старото име на град Троя било Илион по името на нейния основател Ил, син на Трос, брат на Асарак, баща на Лаомедонт. Ил взел участие в състезания, уредени от царя на Фригия. Излязъл победител във всички видове игри и за награда получил петдесет младежи и петдесет момичета. Освен това фригийският цар му дал шарена крава и му казал да върви след кравата и там, където тя спре, да основе град, който ще има велика слава и голямо бъдеще. Ил постъпил според съвета на царя. Кравата спряла на височина, посветена на богиня Ата. Ил се помолил на Зевс да му изпрати знамение, от което да личи, че богът ще закриля предприетото дело. На следния ден Ил намерил пред палатката си дървения образ на Атина Палада, наречен след това паладий, който трябвало да пази града от враговете. Докато тази статуя е в града, никой не ще може да го превземе. Така била основана Троя. Първото селище било малко, след това се разраснало и дори бог Посейдон и Аполон издигнали стена около целия град. Приам бил внук на Ил. Той единствен останал жив от синовете на Лаомедонт, когато Троя била разрушена от Херакъл. Но градът отново бил изграден цветущ, многолюден и здраво укрепен. Елинските войски трябвало да употребяват много и големи усилия, за да го превземат.

Омир изброява корабите и вождовете им най-подробно („Илиада“, II, 484–760). Всичките кораби били 1186, 43 вождове и 100810 войници. Разбира се, този брой е твърде преувеличен. Войските се събрали в пристанището на Авлида, на беотийския бряг, срещу остров Евбея. За вожд на всички войски бил избран Агамемнон. Наскоро събраните войски тръгнали на поход. Зевс изпратил знамение и Калхас предсказал, че походът ще продължи десет години. След дълго плуване стигнали до малоазиатския бряг и слезли на сушата. Но това било Тевтрания, а не Троя. Местният цар Телеф бил син на Херакъл и произхождал от Аркадия. Започнал се бой между едноплеменници, в който паднал убит синът на Полиник, Терсандър, комуто Патрокъл помогнал и бил ранен. Тогава Ахил ранил Телеф. В това време глашатаят дал знак за отбой, грешката била открита,

Войските се качили на корабите и потеглили да търсят Троя в твърде мрачно настроение. Буря ги разпръснала и всеки вожд се грижел да запази своите кораби и хора. Много кораби и войници потънали. Запазените се прибрали в родината си.

Ахил не бързал да се върне във Фтия при баща си Пелей. Той се отбил при стария си покровител Ликомед на остров Скирос. Царят приел прославения герой дружелюбно и му дал за жена дъщеря си Деидамия. Тука Ахил прекарал хубави дни на весел и безгрижен живот. Но Агамемнон и Менелай го извикали отново. Той оставил Деидамия да чака дете и тя родила по-късно син, когото нарекли Неоптолем (според Вергилий детето се казвало Пир — „Енеида“, II, 525). Ахил никога не видял своя син.

След известно време походът трябвало да почне отново. Войските се събрали пак в пристанището Авлида. Но Агамемнон неволно оскърбил по време на лов богинята Артемида. Спрели напълно попутните ветрове. Напразно принасяли жертви на боговете, напразно очаквали стихване на противните ветрове. Войските изяждали приготвените припаси, безделието разлагало повечето от войниците. Започнали да роптаят. Тогава гадателят Калхас известил, че Артемида ще прати благоприятни ветрове само ако Агамемнон ѝ принесе в жертва дъщеря си Ифигения. Тъжният баща отначало упорствувал, но след това отстъпил и пратил да доведат дъщеря му от Микена, като съобщил на жена си Клитемнестра, че ще сгоди момичето за Ахил. Когато жрецът приготвил клада и взел девойката, за да я убие и хвърли върху огъня, явила се богинята с тъмен облак, взела Ифигения и вместо нея поставила сърна, която Калхас заклал, без сам да разбере това и без някой друг да узнае тази намеса на Артемида. Тя занесла момичето в Таврическия Херсон и го направила жрица в храма си. Клитемнестра се разгневila на своя съпруг и решила да му отмъсти.

Походът започнал. Благоприятни ветрове носели натоварените с войници и припаси кораби към Троя. Но предсказателят поръчал на Агамемнон и другите вождове да принесат непременно жертва на нимфата Хриза, която имала жертвеник на остров със същото име. Ако не ѝ принесли жертва, нямало да успеят да превземат Троя. Когато корабите спрели до острова и вождове с малко войници слезли на брега, за да принесат жертва, змия ухапала Филоктет, който вървял

напред, защото знаел къде се намира жертвеникът. По време на похода на Херакъл той бил тука и участвувал в жертвоприношението, което извършил Херакъл. Змията била отровна, раната започнала да вони, а болките растели неспирно. На връщане след жертвоприношението вождовете изоставили Филоктет на остров Лемнос, за да не се смущават войските от виковете му и да не ги измъчва лошата миризма, която се отделяла от раната. Заедно с него оставили лъка и стрелите му, които той получил от Херакъл и без които не могли да превземат Троя.

За първите години на войната има твърде малко предания и сведения. Известен е разказът за слизането на троянския бряг. Предсказано било, че този, който пръв стъпи на троянския бряг, ще бъде убит. Затова никой не искал да слезе пръв. Хитрият Одисей решил да измами другите. Той хвърлил на земята своя щит и скочил върху него. Всички сметнали, че той е скочил на земята и заскачали след него. Вторият, който слязъл на брега, бил Протезилай и той бил веднага убит от Хектор. Завързала се битка, в която Ахил убил Кикън, син на Посейдон. На следващия ден троянците и елините сключили примирие за погребване на падналите в боя. Елините уредили своя стан, изтеглили корабите си на суша, издигнали стена, изкопали ров и били готови за продължителна война.

Преди да пламне дългата война, елините изпратили в Троя Менелай и Одисей, за да преговарят и по мирен начин да уредят спора за Елена: те искали да им върнат Елена и всичките богатства, които Парис взел с нея от Спарта. Мъдрият Антенор убеждавал троянците да приемат това предложение, но Парис се противопоставил, като склонил да върне само богатствата, а Елена да си задържи. Троянците отказали. За това имали решаващо значение и думите на Хелен, син на Приам, който бил известен троянски гадател. Той им казал, че боговете обещават помощ на Троя и на троянците.

Започнала дълга обсада. Минавала година след година. Троянците оставали затворени в града, никой не излизал в открит бой, нито дори юначният Хектор. На три пъти елините нападали града, но напразно. Тогава те се заели да разоряват съюзниците на троянците, които живеели в съседство с троянското царство. Ахейците завладели остров Тенедос и Лесбос, града Педас и др. Превзели също град Тива, където царувал бащата на Андромаха, съпругата на Хектор. Ахил убил

баща ѝ Еетион и седемте ѝ братя, а майка ѝ взел в плен и я върнал срещу голям откуп. Не смеели троянци да излизат, защото или ги избивали, или ги залавяли живи и продавали в робство. Ахил взел в плен Ис и Антиф, синове на Приам, но ги пуснал срещу голям откуп. Ликаон, друг от Приамовите синове, също бил пленен от Ахил и продаден в робство на остров Имброс, а там бил купен от царя на Лесбос и отведен в свещения град Арисба. Ликаон избягал оттам и се завърнал, но още в първото сражение бил убит от Ахил. Също така Ахил убил и малкия син на Приам, Троил. Момчето изпитвало бързината на конете си в равнината. Ахил го нападнал и убил в светилището на Аполон. Погинали и много елини. Но най-тъжно умрял Паламед, който бил изобличил Одисей в притворство, когато се преструвал на луд. Още тогава Одисей решил да си отмъсти. И си отмъстил по жесток и недостоен начин. Обвинил Паламед в предателство, устроил клеветническо разследване, наредил всичко така, че Агамемнон и Нестор, а с тях и другите елински водачи да повярват и осъдили Паламед на смърт: да бъде пребит с камъни.

След като минали девет години, на десетата Ахил превзел градовете Лирнес и Хриза. Наред с другата плячка от Хриза Ахил взел в плен Астинома, дъщерята на Аполоновия жрец Хриз, която обикновено се наричала Хризеида = Хризова дъщеря. От Лирнес взел в плен Хиподамия, дъщеря на Бриз (Бризеида = дъщеря на Бриз), след като убил съпруга ѝ Минес и братята ѝ. При подялба на плячката Хризеида била дадена на Агамемнон, а Бризеида на Ахил. Аполоновият жрец Хриз пристигнал в лагера на елините, за да измоли дъщеря си. Агамемнон отказал да я върне. След като Аполон изпратил чума сред войските, Агамемнон се съгласил да върне своята награда, но решил да вземе Ахиловата награда. Това е началото на „Илиада“ и в нея са описани събития, станали в продължение на 51 дена след тая свада. Поетът, разбира се, умело е вплел в сюжета много събития, които са станали преди това време. Поемата завършва с убиването на Хектор, връщането на трупа му на Приам и уреденото в Троя погребение на този прославен герой.

Събитията след погребението на Хектор са описани в други поеми, от които е запазена само „Одисея“. В нея се разказват скитанията на Одисей в продължение на десет години, докато се завърне на своя остров Итака.

След смъртта на Хектор настанали тежки дни за Троя и троянците. Първом им дошли на помощ амазонките, митичен народ само от жени, храбри воители и ездачки. Под водачеството на своята царица Пентезилея амазонките стигнали чак до корабите на ахейците, убили мнозина и малко оставало да завладеят целия лагер и да победят. В това време се явили Ахил и Аякс Теламонов, които били при могилата на Патрокъл. Амазонките отстъпили. Пентезилея се спуснала срещу Ахил, но паднала от неговото копие. Когато ѝ свалил шлема, Ахил се учудил на прекрасния лик на царицата: тя била дъщеря на бог Арес.

На помощ на троянците пристигнали и етиопците, начело с Мемнон, син на Еос (Зора) и Тифон, близък роднина на Приам. Красив и силен, той блестял като звезда с доспехи, изковани от бог Хефест. Започнала отново люта битка. Начело на троянците бил Мемнон, начело на елините — Ахил. Но Ахил отбягвал да се бие с Мемнон, защото знаел пророчеството: убие ли Мемнон, наскоро и сам ще бъде убит. Мемнон използвал това и нападал отделни гръцки герои. Врхлетял и на стария Нестор, който повикал на помощ сина си Антилох. Мемнон го убил и започнал да му сваля доспехите. Напразно го нападали Тразимед, Терей и старият Нестор. Мемнон не вдигнал ръка срещу стареца. Щом Ахил узнал за смъртта на Антилох, когото обичал твърде много, влязъл в единоборство с Мемнон и го убил. Напразно богините Еос и Тетида молили Зевс да пощади децата им. Съдбата определила да загине сега Мемнон. Трупът му бил отнесен далеч при бреговете на река Езеп, където го оплакали нимфи, а елините изгорили трупа на Антилох.

Ахил бил обхванат от ярост: погинали във войната неговите двама най-близки другари — Патрокъл и Антилох. Той преследвал троянците като разярен лъв. Всички се скрили в града. Ахил вече достигнал до Скейските порти. Но сега се явил в боя Аполон и със страшен глас извикал. Ахил се спрял за миг, но веднага се насочил срещу бога, който толкова много му пречил през цялата война. Аполон обаче се закрил с тъмен облак и насочил стрелата на Парис срещу Ахилевата пета, единственото уязвимо място. Раната била смъртоносна. Ахил сам разбрал това, но с последни усилия се впуснал в боя и умрял сред двете сражаващи се войски. Разпалила се страшна битка за неговото тяло. С мъка Аякс Теламонов измъкнал трупа от

враговете, а през това време Одисей отблъсвал нападащите троянци. При корабите Тетида оплаквала своя син цели седемнадесет дена: с нея плачели nereидите и всички елини. На осемнадесетия ден изгорили трупа му, а прахта събрали в златна урна, подарена на Тетида от Дионис. В същата урна поставили прахта и на Патрокъл. Издигнали голяма могила, под която заровили прахта на трима велики герои: Ахил, Патрокъл и Антилох. След това уредили погребални игри, а Тетида донесла от морското дъно скъпи награди за победителите.

След смъртта на Ахил станал спор за неговите доспехи, изработени от бог Хефест. Те принадлежали на този, който е спасил тялото му от троянците — Аякс Теламонов или Одисей. При гласуването обаче Атина Палада помагала на своя любимец Одисей, а Менелай и Агамемнон подменили гласовете в негова полза. Така оръжието получил Одисей. Великият герой Аякс полудял и се самоубил.

ФИЛОКТЕТ. ПАДАНЕТО НА ТРОЯ

Напразно елините нападали Троя. Градът оставал непревземаем. От пленения прорицател Хелен, син на Приам, елините узнали, че няма да превземат града, ако не дойдат във войската Филоктет и синът на Ахил, младият Неоптолем. Одисей лесно склонил Неоптолем да вземе участие в боя. Но с Филоктет било мъчно. Той лежал болен от раната си на остров Лемнос. Омраза обхванала душата му, когато разбрал, че е изоставен сам на този остров. Най-много намразил обаче Агамемнон и Одисей.

Одисей решил с хитрост да го хване и отведе при стените на Троя. Той накарал Неоптолем да отиде при Филоктет, да се представи за обиден от елините и да му предложи да го върне в родината. Зарадвал се Филоктет на Ахилевия син Неоптолем и се натъжил, като узнал за смъртта на Ахил, Патрокъл, Антилох и Аякс Теламонов. С готовност се приготовил да отплува в Елада с младия Неоптолем. Дори му предал лъка и стрелите. Измамата не успяла, но Херакъл се явил на своя приятел и му казал да отиде под стените на Троя, където ще бъде излекуван от раната и ще помогне на своите другари да превземат града на Приам. Доброволно Филоктет се качил на Одисеевия кораб и всички отплували за Троя. Много подвизи извършил Неоптолем. Филоктет пък ранил със смъртоносна стрела Парис, който избягал в

гората на Ида и там умрял от раната си. Неговите другари пастири го намерили и му устроили погребение.

Падането на Троя се осъществило по хитър и недостоеен начин. Одисей предложил да направят голям дървен кон, в който се скрили гръцки герои. Войските симулирали бягство и заминаване за родината. Уж изменник елин, на име Синон, съобщил на троянците, че дървеният кон е оставен от елините за Атина Палада, която им е разгневена заради отвличането на нейната дървена статуя (паладий) от Троя. Когато дървеният кон влезе в града, Троя ще бъде запазена завинаги от враговете. Повярвали троянците и вкарали дървения кон в града. През нощта Синон отворил вратите на коня, излезли скритите герои, дали знак на оттеглилите се елински войски и те нахълтали в града. Така паднала Троя.

ЛИТЕРАТУРА

Н. А. Кун. Что рассказывали древние греки о своих богах и героях, Москва, 1940 г., стр. 256-361;

С. И. Радциг. Античная мифология. Москва-Ленинград, 1939 г., стр. 86-100;

Тренчени-Вальдапфель Имре. Мифология, перевод с венгерского, Москва, 1959 г., стр. 236-344;

Т. Т. Зелинский. Античный мир, том I. Сказочная древность, Петроград, 1923 г.

Тази литература се намира из нашите библиотеки, а книгата на Кун е преведена на български под заглавие „Старогръцки легенди и митове“, София, 1969 г. — трето издание). Използвани са също и гръцките оригинали. Легендите за дървения кон и измамата на Синон са предадени художествено от Вергилий в „Енеида“, II песен.

ПОЕМИ СЪС СЮЖЕТ ОТ ТРОЯНСКИЯ ЦИКЪЛ

Легендите, които са групирани под общото заглавие „Троянски цикъл“, са дали сюжет и на следните шест поеми.

1. *„Киприя“* — поема от 11 песни, в която били описани: съдът на Парис, грабването на Елена, подготовката на ахейците за похода, принасяне на Ифигения в жертва и военните действия до скарването на Агамемнон и Ахил. Не е достигнала до нас, но съдържанието ѝ се знае по сведенията, които се намират у Прокъл. Херодот смята, че не е написана от Омир (II, 117).

2. *„Етиопида“* — състояла се от пет песни и съдържала събитията, станали през десетата година след погребението на Хектор до убийството на Ахил. Прокъл смята за неин автор Арктин, наречен по-късно ученик на Омир.

3. *„Малка Илиада“* — съдържала четири песни. Тя описвала спора за Ахилевото оръжие и построяването на дървения кон. Поемата се приписва на различни автори, а Павзаний смята, че тя е без автор.

4. *„Разграбване на Троя“* била в две песни; приписвали я на Арктин.

5. *„Връщане в родината“* била поема от пет песни. Описвала делата на Диомед, Нестор, Неоптолем, Агамемнон и Менелай, извършени след превземането на Троя. Приписват я на Егий.

6. *„Телегония“* — поема в две песни, в които се описвали делата на Одисей, след като избил женихите на Пенелопа (Дж. Томсон, „Исследования по истории древнегреческого общества, исторический эгейский мир, перевод с английского“, Москва, 1958 г., стр. 557–560).

Запазени са само „Илиада“ и „Одисея“, които от дълбока древност са смятани за произведения на Омир. Със сюжет от Троянския цикъл са написани и редица трагедии: трилогията „Орестия“ от Есхил, „Филоктет“ от Софокъл, „Ифигения в Авлида“ от Еврипид и други.

АЛЕКСАНДЪР МИЛЕВ

АЗБУЧНИК НА СОБСТВЕНИТЕ ИМЕНА В „ИЛИАДА“

АБАНТИ, най-древните жители на остров Евбея.

АБАРБАРЕЯ — изворна нимфа, майка на троянците Езеп и Педас, съпруга на Буколион.

АБИД, АБИДОС — град в Трояда на Хелеспонт, разположен срещу гр. Сест.

АБИЙЦИ — племе, което било съседно на траките и мизите.

АВГИЙ — син на Форбан, баща на Агастен, Филей и Агамеда, тъст на Мулий, митичен цар на Елида.

АВЛИДА — пристанищен град в Беотия, в който се събирали елинските войски, преди да отплуват против Троя.

АВТОЛИК — баща на Антиклея, майката на Одисей.

АВТОМЕДОНТ — син на Диор, колар на Ахил.

АВТОНОЙ — 1. троянец, убит от Патрокъл (XVI, 694); 2. ахеец, убит от Хектор (XI, 201).

АГАМЕМНОН — син на Атрей и Аеропа, брат на Менелай и Анаксибия, цар на Микена, баща на Орест, Хризотемида, Лаодика и Ифианаса. Върховен вожд на елинските войски.

АГАПЕНОР — син на Анкей, внук на Ликург, цар и вожд на аркадците.

АГЕЛАЙ — 1. ахеец, убит от Хектор (XI, 302); 2. троянец, син на Фрадмон, убит от Диомед (VIII, 257).

АГЕНОР — троянец, син на Антенор и Теана, баща на Ехекъл.

АГРИЙ — син на Портей, брат на Мелас и Ойней, чичо на Тидей. Аполодор съобщава, че Агрий бил баща на Терсит (I, 8, 6).

АДРАСТ — 1. цар на Аргос и Сикион, взел участие в похода на Седемте против Тива (II, 572), единствен от седемте водачи се върнал жив; 2. син на Меропс от Перкота, брат на Амфион: двамата били убити от Диомед (II, 830; XI, 333); 3. троянец, който бил победен от

Менелай, спасил живота си чрез обещание за богат откуп, но бил убит от Агамемнон (VI, 65); 4. троянец, убит от Патрокъл (XVI, 694).

АЗИЙ — 1. фригиец, брат на Хекуба (XVI, 717); 2. син на Хиртак, съюзник на троянците (XII, 95).

АКАМАНТ — 1. троянец, един от седемте сина на Антенор, убит от Мерион (II, 823; XI, 60; XII, 100; XIV, 476; XVI, 342); 2. син на тракиеца Евсор, убит от Аякс Теламонов (II, 844; V, 462; VI, 8); 3. син на Азий/2/ (XII, 138).

АКСИЙ — река в Пеония, сега Вардар.

АКТОР — 1. баща на Ктеат и Еврит, наричани Акториди или Молиони (II, 621; XII, 185); 2. син на Азей, баща на Астиоха, дядо на Аскалаф и Ялмен от Орхомен (II, 513); 3. баща на Менойтий, дядо на Патрокъл (XI, 785; XVI, 14); 4. баща на Ехекъл (XVI, 189).

АЛАСТОР — 1. баща на Трос (XX, 463); 2. ликиец, другар на Сарпедон, убит от Одисей (V, 677); 3. вожд на пилосци (IV, 295; VIII, 333).

АЛЕЙСКА РАВНИНА — поле в Ликия, където Белерофонт се скитал, след като бил наказан от Зевс.

АЛЕКСАНДЪР — второто име на Парис, след като проявил голяма храброст.

АЛИЗОНИ — племе в областта Витиния, Мала Азия.

АЛКАТОЙ — син на Есиет, съпруг на Хиподамия, сестрата на Еней.

АЛКЕСТА — съпруга на Адмет, майка на Евмел, дъщеря на Пелий (Пелиас) и Анаксибия.

АЛКИМ — 1. мирмидонец, колар и придружител на Ахил (XII, 392); 2. баща на Ментор.

АЛКИМЕДОНТ — син на Лаерк, колар на Ахил след смъртта на Патрокъл.

АЛКИОНА — второто име на Клеопатра, съпругата на Мелеагър дъщеря на Идас и Марпеса.

АЛКМЕНА — съпруга на Амфитрион, майка на Херакъл (от Зевс) и на Ификъл.

АЛОЕЙ — съпруг на Ифимедея, баща на гигантите От и Ефиалт.

АМАЗОНКИ — митично племе само от жени в Източна Мала Азия.

АМАРИНК — 1. син на Анектор, пристигнал от Тесалия в Елида в помощ на Авгий срещу Херакъл. В „Илиада“ се споменават устроените игри на неговото погребение (XXIII, 630); 2. баща на Диор (II, 622; IV, 517).

АМФИДАМАНТ — 1. бащата на момченцето, което неволно убил Патрокъл (XXIII, 87); 2. жител на Китера (X, 286).

АМФИЙ — 1. съюзник на троянците, син на Селаг, убит от Аякс Теламонов (V, 612); 2. троянец, син на Меропс, брат на Адраст, убит от Диомед (II, 830; XI, 333).

АМФИМАХ — 1. син на Ктеат, внук на Актор, един от водачите на епейците, убит от Хектор (II, 612; XIII, 185); 2. син на Номион, вожд на карийците, брат на Наст, убит от Ахил (II, 871).

АМФИТРИОН — син на Анкей, внук на Персей, съпруг на Алкмена, баща на Ификъл и възпитател на Херакъл.

АНДРОМАХА — дъщеря на Еетион, цар на Тива в Киликия, съпруга на Хектор, майка на Астианакс (Скамандър), пленница на Ахиловия син Неоптолем след убийството на Хектор и разрушаването на Троя.

АНКЕЙ — 1. баща на аркадския водач Агапенор (II, 609);

2. етолиец от Плеврон, победен от Нестор по време на игрите, уредени на погребението на Амаринк (XXIII, 635).

АНТЕНОР — син на Есиет и Клеоместра, съпруг на Теана, баща на 11 сина: Агапенор, Акамонт, Архелок, Демолеон, Хеликаон, Ифидамант, Коон, Лаодок, Педей и Полиб, от които седем паднали в сраженията. Те се наричат Антенориди. Баща им съветвал троянците да върнат Елена и съкровищата, които Парис докарал заедно с нея. Според късно предание заминал за Италия след разрушаването на Троя.

АНТЕЯ — 1. съпруга на Прет (VI, 160); 2. град в Месения, (IX, 151).

АНТИЛОХ — син на Нестор и Анаксибия (или Евридика), млад, красив и верен другар на Ахил, убит от етиопския цар Мемнон.

АНТИМАХ — троянец, баща на Хиполох, Хипомах и Пизандър, голям противник на мира с ахейците.

АНТИФ — 1. син на Приам, убит от Агамемнон (IV, 489; XI, 101); 2. син на Телемен, водач на меонците (II, 864); 3. син на Тесал, вожд на гръцките племена от Калиднийските острови (II, 678).

АНТИФАТ — 1. троянец, убит от лапита Леонтей (XII, 192); 2. ахеец, баща на Оикъл (XV, 242).

АНХИЗ — 1. син на Капис и нимфата Темида, баща на Еней и Хиподамия, цар на дарданците, красив като бог. Афродита се влюбила в него и му родила син Еней; 2. баща на Ехепол от Сикион (XXIII, 296).

АПИСАОН — 1. ахеец, син на Хипас, убит от Еней (XVII, 348); 2. троянец, син на Фавзий, убит от Еврипил (XI, 578, 582).

АПОЛОН — един от най-известните 12 олимпийски богове, син на Зевс и Лета, брат-близнак на Артемида, според Омир бил роден в Ликия, а според по-късни легенди — на остров Делос; бог на светлината, на пророческия дар, на поезията и лекарското изкуство, покровител на стадата, отмъстител за неправдите.

АРГИЙЦИ — едно от трите имена на гърците, употребявани в поемата. Другите две са ахейци и дорийци.

АРГОЛИДА — област в Североизточен Пелопонес.

АРГОС/1/ — 1. столица на Арголида, разположена на река Инах, в Омирово време главен град във владенията на Диомед (II, 559); 2. област в Пелопонес с главен град Микена, където царувал Агамемнон (I, 30; II, 108); 3. = Пелопонес, понеже Аргос бил главен град на ахейците; 4. Аргос пеласгийски, град в Тесалия, подчинен на Ахил (II, 681); 5. долината на река Пеней (VI, 456); 6. = Гърция (XII, 70).

АРГОС/2/ — 1. стоок пазач на Йо, убит от Хермес (XXIV, 345); 2. син на Зевс и Ниоба, митически цар на Аргос.

АРЕИЛИК — 1. троянец, убит от Патрокъл (XVI, 308); 2. баща на беотийския вожд Протоенор (XIV, 451).

АРЕЙТОЙ — 1. беотиец, владетел на Арна, съпруг на Филомедуза, баща на Менестий (VII, 8 и следващи); 2. колар на тракиеца Ригъм, убит от Ахил (XX, 488).

АРЕС — син на Зевс и Хера, бог на войната, символ на грубата сила, брат на Ерида, богинята на раздора, и баща на Страх и Ужас (IV, 440; V, 390). Взема участие ту на страната на ахейците, ту на страната на троянците.

АРИАДНА — дъщеря на Минос и сестра на Девкалион, помогнала на Тезей да излезе от лабиринта, но била изоставена от него.

АРКАДИЯ — област в Пелопонес.

АРКЕЗИЛАЙ — беотийски вожд, паднал от ръцете на Хектор.

АРТЕМИДА — дъщеря на Зевс и Лета, сестра-близнак на Аполон, богиня на луната и лова.

АРХЕЛОХ — син на Антенор, брат на Акамант, убит от Аякс Теламонов.

АСКЛЕПИЙ — опитен лекар, цар на Тесалия, баща на Махаон и Подалирий. По-късно почитан като бог.

АСТИАНАКС — синът на Хектор и Андромаха, така наричан от троянците, понеже Хектор бранил града — името значи градозащитник.

АСТИНОМА — собствено име на Хризеида, дъщеря на жреца Хриз, пленница на Агамемнон.

АТА — дъщеря на Зевс, богиня на злата съдба, бедствията и откъсването.

АТИНА — дъщеря на Зевс. Според по-късно предание тя излязла направо от главата на Зевс, въоръжена с щит, шлем и копие. Омир я нарича Тритогея — родена близо до езеро с име Тритон (или рекичка със същото име), или пък е във връзка с думата глава. Богиня на силата и мъдростта, единствена между богините носи егида като Зевс и Аполон и затова често поетът се обръща едновременно към трите божества.

АТРЕЙ — син на Пелопс и Хиподамия, брат на Тиест, баща на Агамемнон и Менелай, цар на Микена.

АТРИД — = син на Атрей, предимно Агамемнон, но на отделни места и Менелай.

АТРИДИ — = двамата синове на Атрей: Агамемнон и Менелай.

АФРОДИТА — дъщеря на Зевс и Диона, майка на Еней, покровителка на Парис. Според по-късни предания родена от морската пияна (Хезиод). Нарича се още Киприда по името на остров Кипър. Богиня на любовта, красотата и грацията. Омир я представя като съпруга на Хефест, която мами мъжа си с Арес („Одисея“, VIII, 267).

АХЕЙЦИ — най-могъщият народ в цяла Гърция по времето на Троянската война. Според легендата Ахей бил син на Хелен и правнук на Девкалион. Ахейците живеели в Тесалия (II, 684) и в Пелопонес, най-вече около Аргос (V, 484). Данайците и мирмидонците вероятно принадлежат към ахейците. В поемата под ахейци често се разбират всички гърци.

АХЕЯ — 1. област, населявана от ахейците; 2. област, която влизала във владенията на Ахил и баща му Пелей.

АХИЛ — син на Пелей и Тетида, цар на мирмидонците от Тесалия, най-храбър герой от елините, които воювали срещу Троя. Той е внук на Еак и затова се нарича още Еакид; приятел на Патрокъл и Антилох, възпитаник на Феникс. Паднал пред стените на Троя, убит от стрела на Парис, насочена срещу уязвимата му пета от бог Аполон.

АЯКС — 1. син на Теламон и Перибоя, внук на Пелопс, цар на Саламин, най-храбър от гърците след Ахил. Той се нарича още „великият, големият Аякс“ за разлика от другия Аякс, наричан „малкият“ или „бързият“. Самоубил се, след като Одисей получил доспехите на Ахил чрез измама; 2. син на Ойлей, цар на локрийците, по-малък на ръст от Аякс Теламонов, но твърде бръз, смел и опитен в хвърляне на копие. Често се споменават и двамата герои заедно: Аякси.

БЕЛЕРОФОНТ — така се нарича Хипоной, след като убил Белер (Белерофонт = убиец на Белер); син на Главк, баща на Хиполох, Изандър и Хиподамия, дядо на Главк (VI, 155). Между неговите геройски дела е и убийството на Химера.

БИАНТ, БИАС — 1. троянец, баща на Лаогон и Дардан, убити от Ахил (XX, 460); 2. атинянин (XIII, 691); 3. вожд на пилосци (IV, 296), син на Амидаон и Идомена, брат на прорицателя Меламп, съпруг на Нелеевата дъщеря Пера.

БОРЕЙ — северен вятър, един от четирите ветрове, известни на Омир: Евър, Нот, Зефир и Борей (IX, 5).

БРИАРЕЙ — сторък морски исполин, който защищавал боговете от титаните; хората го наричали Егеон.

БРИЗ — владетел на гр. Лирнес, баща на Бризеида (Хиподамия), син на Ардис, цар на лелегите.

БРИЗЕИДА — (= Бризова), дъщерята на Бриз Хиподамия, пленена от Ахил след разрушаването на град Лирнес, съпруга на Минес.

ГАНИМЕД — син на троянския цар Трос, известен с голямата си красота, взет от Зевс за виночерпец на мястото на богинята Хеба. Според по-късните легенди той бил задигнат от орел и отнесен на Олимп.

ГЕЯ — богиня на земята, призовавана за свидетел при даване на клетви, съпруга на Уран, майка на сторъките, циклопите и гигантите.

ГИГАНТИ — 1. синове на Уран и Гея, чудовищни същества, половин хора и половин змии, много силни и надменни, обитавали Сицилия и били наказани от Зевс, понеже се опитали да превземат със сила Олимп; 2. диво племе, ненавиждано от боговете, което населявало Епир.

ГЛАВК — 1. син на Сизиф и Мeroпа, баща на Белерофонт (VI, 154); 2. син на Хиполох, внук на Белерофонт, другар по гостоприемство на Диомед, вожд на ликийците, един от най-храбрите съюзници на троянците (II, 876; VI, 119; VII, 13; XII, 102 и др.).

ГОРГОНА — страшно чудовище, което вдъхвало ужас с главата си. Омир споменава само за една горгона, която нарича ту Горго, ту Медуза. Нейната глава, изобразена на щита на Зевс и на Атина, превръщала в камък всеки, който я поглеждал. Живеела в подземното царство. Хезиод споменава три горгони: Евриала, Кета и Стейна.

ГРАНИК — река в Мизия, която се влива в Пропонтида.

ДАНАЙЦИ — отначало само поданиците на аргоския цар Данай, син на Бел, внук на Посейдон, брат на цар Египт, баща на 50 дъщери, наречени данаиди. Под данайци в „Илиада“ се разбират поданиците на Аргоското царство или изобщо гърците, които се бият под стените на Троя.

ДАРДАН — 1. син на Зевс и Електра, брат на Ясий, митически основател на Дардания. Според легендата напуснал Аркадия и се преселил в Мала Азия, където основал Дардания. Неговата жена Хриза му подарила малка дървена статуя на Атина, наречена паладий: градът трябвало да остане непобедим, докато притежава тази статуя. След неговата смърт паладият бил пренесен в Троя. От втората си жена Батия, дъщеря на Тевкър, имал двама сина: Ил, основател на Троя, и Ерихтоний (XX, 215); 2. троянец, убит от Ахил (XX, 460).

ДАРДАНИД — 1. син на Дардан = Ил; 2. внук на Дардан = Приам.

ДАРДАНИЯ — 1. град на Хелеспонт, разположен в подножието на планината Ида (XX, 216); 2. областта около тоя град.

ДАРДАНЦИ — жителите на Дардания, поданици на Еней.

ДЕИФОБ — син на Приам и Хекуба, един от най-славните троянски герои, придружавал Елена, когато отишла да види дървения кон („Одисея“, IV, 276). Според по-късни предания той се оженил за Елена след смъртта на Парис и бил убит от Менелай.

ДЕЛОС — малък остров в Егейско море, на който се родили Аполон и Артемида. Първоначално се наричал Ортигия.

ДЕЛФИ — град във Фокида с известен храм на Аполон и прочуто прорицалище. Омир нарича оракула питийски.

ДЕМЕТРА — дъщеря на Кронос и Гея, сестра на Зевс, майка на Персефона, богиня на земеделието и плодородието, покровителка на законите и реда; имала храм в Пирас в Тесалия, обичала Ясион и родила от него син — Плутос.

ДИОКЪЛ — син на Орсилох, внук на реката Алфей, баща на Кретон и Орсилох, цар на град Фера в Месения.

ДИОМЕД — син на Тидей и Деипила, съпруг на Егиалея, цар на Аргос, покровителствуван от богиня Атина.

ДИОНА — според Хезиод е дъщеря на Океан и Тетис, а според Омир — майка на Афродита от Зевс.

ДИОНИС — син на Зевс и Семела, бог на виното и веселието.

ДОДОНА — град в Епир, Северна Гърция, с твърде старо святилище. Според преданието Девкалион построил там храм на Зевс, а след това долетял глъб от египетския град Тива и с човешки глас съобщил да се създаде оракул (прорицалище). Жреците в този храм пророкували по шума на свещения дъб или по звука на медните съдове при духане на вятър.

ДОЛОН — троянец, син на Евмед, изпратен да разузнава, но заловен и убит от Диомед и Одисей.

ДОЛОПИ — силен народ, който живеел в Тесалия.

ДРИАДА — нимфа, която живее по дърветата.

ДРИАНТ — 1. лапит, когото Нестор видял в своята младост (I, 263); 2. тракийски цар, баща на Ликург (VI, 130).

ДУЛИХИЙ — остров в Йонийско море, населен с епейци, владение на Одисей.

ЕАК — син на Зевс и Егина, справедлив цар на остров Егина, съпруг на Ендеида, баща на Пелей и Теламон, дядо на Ахил. От втората си жена Псаматея имал син Фокос. След смъртта си бил причислен към боговете и поставен да съди мъртвите в подземното царство.

ЕАКИД — 1. син на Еак = Пелей; 2. внук или потомък на Еак = Ахил или Неоптолем (XI, 804; XVIII, 433).

ЕВБЕЯ — голям остров в Егейско море.

ЕВРИМЕДОНТ — 1. син на Птоломей, колар на Агамемнон (IV, 228); 2. слуга на Нестор (VIII, 114; XI, 620).

ЕВРИНОМА — дъщеря на Океан и Тетис (Тития), живеела в морските бездни, където приела Хефест, когато бил изгонен от Олимп. Според Хезиод тя е майка на харитите.

ЕВРИПИЛ — 1. син на Евемон и Опа, тесалийски вожд от Орменион (II, 735; V, 76; VI, 36; VII, 167; VIII, 265; XI, 576 и др.; XII, 2; XV, 392); 2. син на Посейдон и Астипалея, баща на Халкиопа, владетел на остров Кос (II, 677).

ЕВРИСТЕЙ — син на Стенел и Никипа. Внук на Персей, владетел на Микена. Хера направила да се роди няколко дни преди Херакъл и по този начин станал господар с неограничена власт над Херакъл. Той възлагал трудните подвизи на Херакъл.

ЕВЪР — един от четирите ветрове, известни на Омир; духа от югоизток.

ЕГА — 1. малък остров между егейските острови Тинос и Хиос (XIII, 20); 2. селища в Ахей и на остров Евбея, където бил почитан много Посейдон (VIII, 203).

ЕГЕЙ — баща на Тезей.

ЕГЕОН — морски великан със сто ръце и петдесет глави, син на Уран и Гея, помогнал на Зевс, когато титаните се надигнали срещу боговете и Зевса.

ЕГИНА — остров в Сароническия залив.

ЕДИП — син на Лай и Йокаста, баща на Етеокъл, Полиник, Антигона и Исмена, тивански цар.

ЕЕРИБОЯ — дъщеря на Евримах, внучка на Хермес, съпруга на Алоей, мащеха на От и Ефиалт. От злоба към заварените си деца тя открила на Хермес мястото, където пазели заточения Арес.

ЕЕТИОН — 1. владетел на малоазийския град Тива, баща на Андромаха, убит от Ахил (VI, 395 и др.); 2. жител на остров Имброс, който откупил Ликаон от Ахил (XXI, 41); 3. троянец, син на Подес (XVII, 575).

ЕЗЕП — 1. река в Мизия при планината Ида (II, 825); 2. син на троянеца Буколион и Абарбарей (VI, 21).

ЕЛАДА — малка област в Северна Гърция, подвластна на Ахил.

ЕЛЕВЗИН — баща на Триптолем, основател на град Елевзин.

ЕЛЕЙЦИ — жители на областта Елида.

ЕЛЕНА — дъщеря на Зевс и Леда, сестра на Клитемнестра, Кастор и Полидевк, съпруга на Менелай, майка на Хермиона, грабната от Парис и станала негова жена, а след смъртта му жена на брат му Деифоб, прочута с голяма красота.

ЕЛИДА — област в Западен Пелопонес, разположена между Ахея, Аркадия, Месения и морето. Южната част била населена с ахейци и принадлежала към владенията на Нестор.

ЕНЕЙ — син на Анхиз и Афродита, дардански цар, роднина на Приам, брат на Хиподамия, потомък на Трос.

ЕНЕТИЯ — област в Мала Азия, недалече от Фригия, населена от пафлагонското племе енети, които се смятат за прадеди на венетите в Италия.

ЕНИАЛИЙ — отначало само прякор на Арес, а след това и самостоятелен бог на ужасните битки, син на Арес и Енио, а според други легенди син на Кронос и Рея.

ЕНИО — богиня на войната, спътница на Арес.

ЕОЛ — 1. син на Хелен и нимфата Орсеида, цар на Магнезия, баща на Сизиф и Атамант, родоначалник на еолийците (VI, 154); 2. син на Посейдон и Арна, цар на остров Еолия, приятел на боговете, а по-късно бог на ветровете.

ЕОЛИЯ — легендарен остров, седалище на бога на ветровете Еол.

ЕПЕЙЦИ — първоначални жители на Елида.

ЕПИСТРОФ — 1. фокеец, син на Ифит, брат на Схедий (II, 517); 2. вожд на ализоните, съюзници на троянците (II, 856); 3. син на Евен, убит от Ахил (II, 692).

ЕРЕБ — тъмно място, което се намирало според Омир между земята и подземното царство на Хадес. През Ереб минавали душите на умрелите, за да стигнат в подземното царство.

В по-късни митове Ереб е божество, син на Хаос, съпруг на Нощта, баща на Ефир и Ден.

ЕРЕХТЕЙ — наричан още Ерихтоний, син на Хефест и Гея, възпитан от Атина Палада, атински цар.

ЕРИДА — дъщеря на Нощта, богиня на раздора, сестра и спътница на Арес.

ЕРИНИЯ — богиня на отмъщението, особено за убийство и престъпления против роднини, за клетвонарушение, но в някои случаи

се явява и като враг на хората и ги подбужда към престъпление. Така ериниите се доближават до Ата и до мойрите. Омир говори ту за една, ту за няколко еринии.

ЕРИОПИДА — жена на Ойлей, майка на Аякс Ойлеев, мащеха на Медон.

ЕРИХТОНИЙ — 1. син на Дардан, баща на Трос, цар на Дардания (XX, 219); 2. син на Гея и Хефест, отъждествяван с Ерихтей (II, 547).

ЕТЕОКЪЛ — син на Едип и Йокаста (наричана още Епикаста), брат на Полиник, Антигона и Исмена.

ЕТИОПЦИ — митическо племе (= препърлени от Слънцето), които живеели по крайбрежието на океана.

ЕТОЛИЙЦИ — жители на областта Етолия в Средна Гърция.

ЕТРА — дъщеря на Питей, жена на Егей, майка на Тезей, пленница-слугиня на Елена.

ЕФИРА — 1. старото име на Коринт (VI, 125, 210); 2. град в Елида, отечество на епейците (II, 655; XI, 741); 3. град в Тесалия — неговите жители се наричат ефири (XIII, 301).

ЕХИНСКИ ОСТРОВИ — група острови в Йонийско море, които били натрупани около устието на река Ахелой като бодили на таралеж (Ехински острови значи Таралежови).

ЗАКИНТ — остров в Йонийско море срещу Елида.

ЗЕВС — син на Кронос и Рея, брат на Посейдон, Хадес, Хестия и Деметра, брат и съпруг на Хера, която му родила Арес, Илития, Хеба и Хефест, баща на Атина, на музите (майка Мнемозина), на Херакъл (майка Алкмена), на Персей (майка Даная), на Персефона (майка Деметра), на Минос и Радамант (майка Европа), на Афродита (майка Диона), на Пиритой (майка Иксиона), на Сарпедон (майка Лаодамия), на Аполон и Артемида (майка Лета), на Дионис (майка Семела); господар на небето и облаците, баща на хората и боговете, върховен бог.

ЗЕЛЕЯ — град в Троада, в полите на планината Ида, недалеч от устието на река Езеп, която се влива в Пропонтида (II, 824).

ЗЕФИР — западен вятър, представян като божество, син на Астрей и Еос (Зората), баща на Ахилевите коне Ксант и Балий от харпията Подарга.

ИДА — планина в Мала Азия, седалище на Зевс.

ИДЕЙ — 1. троянец, син на Дарес (V, 11, 20); 2. троянец, вестител и колар на Приам (III, 248; XXIV, 325 и др.).

ИДОМЕНЕЙ — син на Девкалион, внук на Минос, цар на Крит, един от първите герои на Троянската война.

ИКСИОН — цар на Тесалия, съпруг на Дия (Иксиона), баща на кентаврите от Нефела. След като убил своя тъст, той бил помилван от Зевс и приет на Олимп, но се опитал да съблазни Хера и затова бил наказан, като го привързали в подземното царство към едно вечно движещо се огнено колело.

ИЛ — син на Трос и Калироя, баща на Лаомедонт, брат на Ганимед и Асарак, основател на Илион (Троя). Неговата надгробна могила се намирала в полето пред Троя.

ИЛИОН — град Троя, наречен така по името на своя основател.

ИЛИТИЯ — богиня, която помага при раждането и праша родилните болки.

ИМБРОС — остров и град на него, наблизо до тракийското крайбрежие.

ИРИДА — вестителка на боговете, предимно на Хера. Явява се обикновено преобразена като друго лице: Полит (II, 791), Лаодика (III, 124). В по-късните митове тя е богиня на дъгата.

ИТАКА — малък остров в Йонийско море, родина и владение на Одисей.

ИФИАНАСА — дъщеря на Агамемнон и Клитемнестра, известна от по-късните митове като Ифигения.

КАВКОНИ — племе в Пафлагония.

КАДМЕЙЦИ — = тиванци.

КАЛИДОН — град в Етолия. В неговите околности станал ловът на калидонския глиган.

КАЛИДНИЙСКИ ОСТРОВИ — според едни това са Спорадските острови, според други — двата острова Лерос и Калимна, а според трети — един остров.

КАЛИКОЛОНА — хълм в полето пред Троя.

КАЛХАС, КАЛХАНТ — прочут гръцки гадател, син на Тестор, брат на Алкмаон.

КАРИЙЦИ — жителите на Кария, област в Мала Азия.

КАСАНДРА — красива дъщеря на Приам, получила дар от Аполон да предсказва винаги вярно, но понеже не отговорила на

неговите чувства, той я прокълел да предрича само злини и никой да не ѝ вярва.

КАСТОР — син на Зевс и Леда, брат на Полидевк, Клитемнестра и Елена, опитен укротител на коне. Заедно с брат си Полидевк се наричат Диоскури — Зевсови потомци.

КЕФАЛЕНЦИ — име на Одисеевите поданици, които обитавали островите Самос, Итака, Закинт, Дулихий и крайбрежието на Гърция.

КИКОНИ — тракийско племе.

КИЛИКИЙЦИ — племе, населявало Фригия, а след това дало името си на областта Киликия в Мала Азия.

КИПРИДА — прозвище на Афродита, понеже била много почитана на остров Кипър.

КИТЕРА — остров и град на него със същото име, близо до Лаконския залив, известен с храм на Афродита.

КЛЕОПАТРА — дъщеря на Идас и Марпеса, съпруга на Мелеагър.

КЛИМЕНА — робиня на Елена, доведена от Спарта в Троя.

КЛИТЕМНЕСТРА — дъщеря на Тиндар и Леда, съпруга на Агамемнон.

КОРИНТ — град на Истмийския провлак.

КОС — остров и град на острова в Средиземно море, близо до бреговете на Кария.

КРАНАЯ — остров с неизвестно местонахождение.

КРАПАТ — остров между Крит и Родос.

КРЕОН — 1. баща на Ликомед (IX, 84); 2. син на Меникей, баща на Хемон и Мегара, брат на Йокаста, тивански цар след изгонването на Едип („Одисея“, XI, 269).

КРОНИД — = син на Кронос, предимно Зевс.

КРОНОС — син на Уран и Гея, съпруг на Рея. Той свалил баща си от престола, но бил прокълнат от родителите си да понесе същата участ и затова гълтал всяко свое новородено дете. След Хестия, Деметра, Хера, Хадес и Посейдон погълнал вместо Зевс увит в пелени камък, който му подала Рея. Зевс го свалил от престола и с помощта на Метис заставил баща си да повърне погълнатите си деца.

КСАНТ — 1. троянец, син на Фенопс, брат на Форкис и Тоон, убит от Диомед (V, 152); 2. кон на Ахил, роден от харпията Подарга и Зефир, надарен с човешка реч (XVI, 149; XIX, 400, 405); 3. кон на

Хектор (VIII, 185); 4. бог на река в Трояда, която боговете наричали Ксанти, а хората — Скамандър (XX, 40; XXI, 146).

ЛАОДАМАНТ — син на троянеца Антенор, убит от Аякс Теламонов.

ЛАОДАМИЯ — дъщеря на Белерофонт, майка на Сарпедон (от баща Зевс).

ЛАОДИКА — 1. дъщеря на Агамемнон и Клитемнестра (IX, 145). 2. една от най-хубавите дъщери на Приама (III, 128).

ЛАОТОЯ — дъщеря на Алт, извънбрачна жена на Приам, майка на Ликаон и Полидор.

ЛАОМЕДОНТ — син на Ил, баща на Приам, Титон, Ламп, Клитий и Хикетаон.

ЛЕДА — дъщеря на Тестий, съпруга на Тиндар, майка на Елена, Клитемнестра, Кастор и Полидевк. Според едни легенди момчетата били синове на Зевс, а момичетата били дъщери на Тиндар, а според други — само Клитемнестра е дъщеря на Леда и Тиндар, а другите деца са от Зевс.

ЛЕКТ — морски нос срещу остров Лесбос.

ЛЕМНОС — остров в Егейско море.

ЛЕСБОС — остров и град на острова в Егейско море.

ЛЕТА — дъщеря на титана Кей и Феба, според други на Кронос и Феба, съпруга на Зевс преди Хера, майка на Аполон и Артемида.

ЛИКАОН — 1. ликийски цар, баща на Пандар (II, 826; IV, 89, 93; V, 95, 101); 2. син на Приам и Лаотоя, пленен от Ахил и продаден в робство, освободен след време, отново пленен и убит от Ахил (III, 333; XX, 81; XXI, 35, 114, 127, XXIII, 746).

ЛИКИЙЦИ — 1. жители на Ликия, подвластни на Сарпедон (II, 876); жители на Малка Ликия, област до планината Ида, подвластни на Пандар (V, 173; XV, 486).

ЛИКУРГ — 1. син на тракийския цар Дриант, цар на едонците в Тракия; бил ослепен, понеже преследвал кърмачките на малкия още Дионис (VI, 130); 2. син на Алей и Неера, цар на Аркадия, убил чрез измама Арейтой с боздуган (VII, 142).

ЛИРНЕС, ЛИРНЕТ, град в Трояда, столица на цар Минес.

МАГНЕТИ — жители на областта Магнезия в Тесалия.

МАХАОН — син на Асклепий, брат на Подалирий, владетел на Трика в Тесалия, прочут лекар, възпитан от кентавъра Хирон, убит от

Еврипил.

МЕАНДЪР — река в Мала Азия, която тече през Йония и Фригия, влива се в морето близо до град Милет, прави големи извивки.

МЕГЕС — 1. троянец, баща на Перим (XVI, 695); 2. син на Филей и Ктимена, сестриник на Одисей, вожд на войските от Дулихий (II, 732 и др.).

МЕДЕСИКАСТА — извънбрачна дъщеря на Приам, съпруга на Имбрий.

МЕДОН, МЕДОНТ — 1. извънбрачен син на Ойлей, брат само по баща на Аякс Ойлеев, живеещ във Филака, убит от Еней (II, 727; XIII, 693; XV, 332); 2. ликиец, придружител на Хектор (XVII, 216).

МЕКИСТЕЙ — 1. син на цар Талай, брат на Адраст, баща на Евриал, участвувал в състезанията на погребението на Едип (II, 566; XXIII, 678); 2. син на Ехий, убит от Полидамант (XV, 339).

МЕЛАНИП — 1. ахеец (XIX, 240); 2. троянец, убит от Патрокъл (XVI, 695); 3. троянец, убит от Тевкър (VIII, 276); 4. троянец, син на Хикетаон, братовчед на Хектор, убит от Антилох (XV, 246 и следващи).

МЕЛЕАГЪР — син на Ойней и Алтея, съпруг на Клеопатра, участник в лова за калидонския глиган.

МЕНЕЛАЙ — син на Атрей и Аеропа, брат на Агамемнон, съпруг на Елена, баща на Хермиона, цар на Спарта.

МЕНЕСТЕЙ — атински вожд, син на Петеос.

МЕНЕСТИЙ — 1. син на Арейтой и Филомедуза, цар на Арна в Беотия, убит от Парис (VII, 8–10); 2. син на Сперхей и Полидора, сестрата на Ахил, един от видните мирмидонци (XVI, 173–178).

МЕНОЙТИД, МЕНОЙТИАД — = син на Менойтий, тоест Патрокъл.

МЕНОЙТИЙ — син на Актор, баща на Патрокъл, живеещ в Опунт.

МЕОНЦИ — жителите на областта Меония в Лидия, разположена до планината Тмол.

МЕСЕИДА — извор в Лакония.

МЕТОНА — град на полуостров Магнезия, владение на Филоктет.

МИЗИ, МИЗИЙЦИ — 1. племе в областта Мизия в Мала Азия, по произход от Тракия (II, 858; X, 430); 2. племе в областта между

Дунав и Стара планина (XIII, 5).

МИКАЛЕ — нос в Мала Азия, на който има възвишение със същото име.

МИКЕНА — цветущ град в Арголида, столица на Агамемнон.

МИЛЕТ — цветущ град в Мала Азия с четири пристанища, заселен от жители на град Милет на остров Крит.

МИНЕС, МИНЕТ — син на Евен, брат на Епистроф, убит от Ахил, съпруг на Бризеида.

МИНОС — син на Зевс и Европа, брат на Радамант, съпруг на Пазифая, баща на Девкалион и Ариадна, законодател и митически цар на остров Крит, а след смъртта си съдия в подземното царство.

МИРИНА — дъщеря на Тевкър, жена на Дардан. Нейната надгробна могила се намирала пред Скейските порти и по-късно била наречена Батиея, което значи Хълм на трънените храсти.

МИРМИДОНЦИ — част от ахейците, които се преселили от остров Егина в Тесалия, подвластни на Ахил, обитаващи Фтия и Елада.

НАЯДА — нимфа на изворите, реките и текущите води.

НЕЛЕЙ — син на Посейдон и Тиро, мъж на Хлорида, брат на Пелиас, баща на 12 сина, от които най-известни са Нестор и Хромий (XI, 683). Според легендата Нелей бил изгонен от брат си Пелиас от Йолк (в Тесалия) и се преселил в Месения, където основал Пилос. Херакъл избил синовете му, като останал жив само Нестор.

НЕЛИД — = син на Нелей, тоест Нестор.

НЕОПТОЛЕМ — син на Ахил и Деидамия, възпитан на остров Скирос в двореца на цар Ликомед.

НЕРЕЙ — син на Понт и Гея, съпруг на Дорида, баща на нерейдите.

НЕРЕИДА — дъщеря на Нерей и Дорида. Според Омир нерейдите били петдесет, но споменава имената само на 34, от които най-известна е Тетида, майката на Ахил.

НЕСТОР — син на Нелей и Хлорида, най-мъдрият от елинските царе, взели участие в Троянската война.

НЕСТОРИД — = син на Нестор, тоест Антилох или Тразимед.

НИОБА — дъщеря на Тантал и Дия, съпруга на тиванския цар Амфион, майка на 12 деца: шест дъщери и шест сина, които Аполон и

Артемида убили, защото Ниоба обидила майка им Лета, като я нарекла бездетна.

НИРЕЙ — син на Харопс и Аглая, най-красивият от всички ахейци през Троянската война, но след Ахил.

НОТ — бог на южния вятър (по-точно на югозападния вятър), който докарвал влага и дъжд.

ОДИСЕЙ — син на Лаерт и Антикля, брат на Ктимена, съпруг на Пенелопа, баща на Телемах, цар на кефаленците, владетел на Итака, Сама, Закинт и съседните им брегове от сушата.

ОЙЛЕЙ — 1. съпруг на Ериопида, баща на Аякс Ойлеев и на Медон, цар на локрийците (II, 727; XII, 694; XV, 333); 2. троянец, колар на Приам, убит от Агамемнон (XI, 93).

ОЙНЕЙ — син на Портей, брат на Атрий и Мелас, съпруг на Алтея, баща на Тидей, Мелеагър и Деянира, дядо на Диомед, цар на Калидон.

ОЛИМП — най-високата планина в Северна Гърция между Тесалия и Македония. Според митовете от времето на Омир боговете живеят на Олимп, покрит с облаци и дълбок сняг.

ОРЕСТ — 1. син на Агамемнон и Клитемнестра, възпитан от дядо си Строфий във Фокида (IX, 142); 2. ахеец, убит от Хектор (V, 705); 3. троянец, убит от Леонтей (XII, 139).

ОРИОН — 1. беотийски гигант-ловец, красив и сръчен, обикнат от богинята на зората, убит от Артемида; 2. съзвездие.

ОТ — 1. гигант, син на Алоей (или Посейдон) и Ифимедея, брат на Ефиалт (V, 385); 2. епейски вожд от Килена, убит от Полидамант (XV, 518).

ОТРИНТИД — = Ифитион.

ПАЛАДА — = Атина.

ПАМОН — син на Приам и Хекуба.

ПАНДАР — ликиец, син на Ликаон, опитен в стреляне с лък, убит от Диомед.

ПАНОПЕЙ — 1. баща на Епей (XXIII, 665); 2. град във Фокида (II, 520).

ПАНТОЙ — баща на Евфорб, Полидамант и Хиперенор, жрец на Аполон в Делфи, но Антенор го довел в Троя и Приам го направил жрец на Аполон в Троя.

ПАРИС — син на Приам и Хекуба, похитител на Елена, наричан и Александър.

ПАТРОКЪЛ — син на Менойтий и Стенела, локридски герой, неразлъчен другар на Ахил, убит от Хектор.

ПАФЛАГОНЦИ — жителите на Пафлагония, област в Мала Азия, между реката Халис и Фригия.

ПЕАН — лекар на боговете.

ПЕДАС — 1. син на Буколион и Абарбарей, брат на Езеп, убит от Евриал (VI, 21); 2. име на третия кон на Ахил, отгледан в малоазийска Тива до планината Плак (XVI, 152, 467); 3. град на лелегите, столица на цар Алт, разрушен от Ахил (VI, 35).

ПЕЙРОЙ — син на Имбрас, баща на Ригъм, живял в Енос, водач на тракийци, убит от Тоант.

ПЕЛАСГИ — едно от най-старите племена, които живеели в Епир, Тесалия и Пелопонес.

ПЕЛЕЙ — син на Еак, цар на мирмидонците, живеещ във Фтия, любимец на боговете, оженил се първо за Антигона, щерка на Евритион, от която имал дъщеря Полидора. След смъртта на първата си съпруга се оженил за морската богиня Тетида, която му родила Ахил.

ПЕЛИОН — висока планина в Тесалия.

ПЕЛОПС — син на Тантал и Хиподамия, баща на Атрей и Тиест, владетел на Пелопонес (= остров на Пелопс).

ПЕОНЦИ — племе в Северна Тракия между реките Аксий (Вардар) и Стримон (Струма), изкусни стрелци с лък.

ПЕРГАМ — крепостта на град Троя.

ПЕРЕБИ — жители на област в Тесалия.

ПЕРИБОЯ — най-старата дъщеря на Акесамен, майка на Пелегон от Аксий, баба на Астеропей.

ПЕРКОТА — град на Хелеспонт.

ПЕРСЕЙ — син на Зевс и Даная, баща на Стенел, Алкей и Електрион.

ПЕРСЕФОНА — дъщеря на Зевс и Деметра, съпруга на Хадес.

ПИЕРЕЯ — равнина в Македония.

ПИЗАНДЪР — 1. син на Мемал, един от водачите на мирмидонците (XVI, 193); 2. син на Антимах, убит от Агамемнон (XI, 122, 143); 3. троянец, убит от Менелай (XIII, 601–619).

ПИЛЕМЕН — водач на пафлагонците, баща на Харпалион, убит от Менелай.

ПИЛОС — град: 1. на юг от реката Алфей в Елида (XI, 689); 2. в Месения, вероятно град на Нестор.

ПИРЕХЪМ — водач на пеонските войски, ранен от Патрокъл.

ПИРИТОЙ — син на Зевс и Дия (съпруга на Иксион), мъж на Хиподамия, баща на Полипет, цар на лапитите в Тесалия.

ПИТОН — старото име на град Делфи, разположен в областта Фокида, Средна Гърция.

ПЛАК — планина в Мизия, Мала Азия, в полите на която се намирал град Тива.

ПЛАТЕЯ — град в Беотия на река Азоп.

ПЛЕЯДИ — седем дъщери на Атлас, които от мъка за своя баща се самоубили. Зевс ги превърнал в звезди.

ПОДАЛИРИЙ — син на Асклепий, брат на Махаон.

ПОДАРГА — една от харпиите, която родила от Зефир двата коня Ксанти и Балий, подарени на Пелей.

ПОЛИДАМАНТ, ПУЛИДАМАНТ — син на Пантой и Фронтида, брат на Евфорб и Хиперенор, съветник на Хектор и троянците.

ПОЛИДЕВК — син на Зевс и Леда, брат на Клитемнестра, Кастор, и Елена, опитен в юмручен бой и укротяване на коне.

ПОЛИДОР — 1. син на Приам и Лаотоя, убит от Ахил (XX, 407, 419; XXI, 91; XXII, 46); 2. ахеец, победен от Нестор в хвърляне на копие (XXIII, 637).

ПОЛИДОРА — дъщеря на Пелей и Антигона, сестра на Ахил, съпруга на Бор или Сперхей, майка на Менестей.

ПОЛИКТОР — измислено име, което Хермес съобщава като име на баща си, когато придружавал Приам.

ПОЛИТ — син на Приам и Хекуба.

ПОЛИНИК — син на Едип и Йокаста, брат на Етеокъл, Антигона и Исмена.

ПОЛИФЕМ — лапит от далечните геройски времена.

ПОСЕЙДОН — син на Кронос и Рея, брат на Зевс и Хадес, на Хестия, Деметра и Хера, съпруг на Амфитрита, бог на морето.

ПРЕТ — син на Абант и Окалея, съпруг на Антея, цар на Тиринт и Аргос.

ПРИАМ — потомък на Дардан, син на Лаомедонт, съпруг на Хекуба, баща на петдесет сина и дванадесет дъщери, троянски цар.

ПРИАМИД — = син на Приам, предимно Хектор.

ПРОТОЕНОР — син на Ареилик, беотийски вожд.

РАДАМАНТ — син на Зевс и Европа, брат на Минос, цар на остров Крит, съдия в подземното царство заедно с Минос и Еак.

РЕЗОС, РЕЗ — 1. син на Ейоней, тракийски цар, убит от Диомед и Одисей (X, 435, 470); 2. река в Трояда, която се влива в река Граник (XII, 20).

РЕЯ — дъщеря на Уран и Гея, сестра и жена на Кронос, майка на Зевс, Хадес и Посейдон, на Хера, Деметра и Хестия.

РОДОС — остров в Средиземно море, близо до малоазийския бряг.

САЛАМИН — остров, разположен край атическото крайбрежие, родина на Аякс Теламонов.

САМА — остров близо до Итака, според други така се наричала една част от остров Кефалония.

САМОС — 1. остров Сама; 2. остров в Егейско море, близо до тракийския бряг, към устието на река Марица, наричан още Самотраки (XII, 12); 3. остров с град, който носи същото име, близо до малоазийския бряг, с храм на Хера.

САНГАРИЙ — река във Витиния и Фригия, която се влива в Черно море.

САРПЕДОН — син на Зевс и Лаодамия, дъщеря на Белерофонт, владетел на Ликия, убит от Патрокъл.

СЕМЕЛА — дъщеря на Кадъм и Хермиона, майка на Дионис (от баща Зевс).

СЕСТ — малък град на тракийския бряг на Хелеспонт, разположен срещу град Абид.

СИЗИФ — син на Еол и Енарета, съпруг на Мeroпа, баща на Главк, основател на Коринт, известен с коварството си.

СИМА — остров между Родос и Книдос.

СИМОЕНТ — малка река в Трояда, която извира от Ида и се влива в Скамандър.

СИПИЛ — планина между Лидия и Фригия, разклонение на планината Тмол.

СКАМАНДЪР — река в Трояда, която боговете наричат Ксант, извира от Ида, слива се със Симоент и се влива в Хелеспонт, на север от Сигеон.

СКАМАНДРИЙ, СКАМАНДЪР — 1. синът на Хектор, наричан от троянците Астианакс (VI, 402); 2. син на Строфий, убит от Менелай (V, 49).

СКЕЙСКИ ПОРТИ — западните врати на Троя, наричани още Дардански или Западни порти.

СКИРОС — остров в Егейско море и град на него със същото име, родно място на Ахиловия син Неоптолем.

СМИНТЕЙ — прякор на Аполон. Според едни по името на град Сминта, а според други от нарицателното име „сминтос“ (мишка), понеже богът се почитал и като изстребител на полските мишки.

СОЛИМИ — войнствено племе в Ликия, Мала Азия.

СПАРТА — град в Лакония, столица на Менелай.

СПЕРХЕЙ — река в Тесалия. Речният бог Сперхей бил баща на Менестей.

СТЕНЕЛ — 1. син на Капаней и Евадна, другар на Диомед, един от кандидатите за ръката на Елена, участник в похода на епигоните (на Седемте против Тива) и в Троянската война (II, 564); 2. син на Персей и Андромеда, баща на Евристей, цар на Аргос и Микена (XIX, 116).

СТИКС — река в подземното царство, в която се кълнели боговете.

ТАЛАЙ — син на Биант, участник в похода на аргонавтите, баща на Адраст, Мекистей и др.

ТАЛЕМЕН — вожд на меонците, баща на Антиф и Местъл.

ТАЛТИБИЙ — глашатай на Агамемнон, почитан в Спарта и Аргос като герой.

ТАМИР — син на Филамон и Аргиопа, митически тракийски певец, който се състезавал с музите и бил победен от тях — (II, 595).

ТАРНА — град в подножието на планината Тмол, след време наречен Сарди.

ТАРТАР — дълбока тъмна пропаст под подземното царство, която се намира толкова далече от земята, колкото небето е далече от земята. В Тартар са затворени Кронос, Япет, Титий, Сизиф, Тантал, Иксион и др.

ТЕВКЪР — син на Теламон и Хезиона, неедноутробен брат на Аякс Теламонов, най-опитният стрелец с лък от гръцките герои.

ТЕЗЕЙ — син на Егей (според други митове на Посейдон) и Етра, атински герой и владетел.

ТЕМИДА — дъщеря на Уран и Гея, богиня на справедливостта, законността и правораздаването.

ТЕЛАМОН — син на Еак, брат на Пелей, баща на Аякс Теламонов и Тевкър, саламински владетел.

ТЕЛАМОНИД — = син на Теламон (Аякс Теламонов или Тевкър).

ТЕЛЕМАХ — син на Одисей и Пенелопа.

ТЕНЕДОС — остров в Егейско море, близо до брега на Трояда.

ТЕРСИТ — най-грозният от гръците, които участвували в Троянската война, изобличител и хулител на Агамемнон и другите водачи, противник на войната. Омир не споменава нищо нито за отечеството му, нито за родителите му. Според Аполодор той бил син на Агрий, а според други Агрий му бил вуйчо. По-късните митове съобщават, че бил убит от Ахил.

ТЕСАЛ — син на Херакъл и Халкиона, баща на Фидип и Антиф, водач на войските от Кос и Калидонийските острови.

ТЕСТОР — 1. баща на Калхас и Алкмаон (I, 69; XII, 394); 2. троянец, син на Еноп, убит от Патрокъл (XVI, 401).

ТЕСТОРИД — = син на Тестор, тоест Калхас или Алкмаон.

ТЕТИДА — дъщеря на Нерей и Дорида, морска богиня, съпруга на Пелей, майка на Ахил.

ТЕТИС, ТИТИЯ — дъщеря на Уран и Гея, жена на Океан, майка на речните нимфи и на океанидите.

ТИВА — 1. главният град на Беотия, основан от Кадъм, наричан седмовратен град (XXIII, 679); 2. град в Горен Египет на река Нил, имал сто врати (IX, 381); 3. град в Трояда, резиденция на Еетион, бащата на Андромаха, близо до планината Плак (I, 366; VI, 397).

ТИДЕЙ — син на Ойней, баща на Диомед, калидонски цар.

ТИДИД — = син на Тидей, тоест Диомед.

ТИЕСТ — брат на Атрей, чичо на Агамемнон и Менелай.

ТИМБРА — равнина в Трояда, където станували съюзниците на троянците.

ТИРИНТ — древен град в Арголида, седалище на Персей.

ТИТАНИ — синове на Уран и Гея, братя на сторъките и циклопите. Титани били Океан, Кеос, Крийос, Хиперион, Япет и Кронос.

ТИТОН — син на Лаомедонт, цар на Фригия, съпруг на Зората (Еос).

ТИФОН — великан, олицетворение на вулканите и бурите.

ТМОЛ — планина в Лидия, близо до Сарди.

ТОАНТ, ТОАС — 1. син на Андремон и Горто, цар на Плеврон и Калидон в Етолия (IV, 527 и др.); 2. син на Дионис и Ариадна, цар на остров Лемнос, баща на Хипсипила (XIV, 230; XXIII, 745); 3. троянец, убит от Менелай (XVI, 311).

ТООН — 1. син на Феноп, брат на Форкис и Ксант, убит от Диомед (V, 152); 2. троянец, убит от Одисей (XI, 422); 3. троянец, убит от Антилох (XII, 140; XIII, 545).

ТРИКА — град в Тесалия, близо до планината Пинд, с прочут храм на Асклепий.

ТРОАДА — област в Мала Азия, околността на град Троя.

ТРОИЛ — син на Приам и Хекуба.

ТРОС — 1. син на Ерихтоний и Астioxа, внук на Дардан, съпруг на Калироя, баща на Ил, Асарак и Ганимед, царувал в Трояда (XX, 230); 2. син на Аластор, убит от Ахил (XX, 462).

ТРОЯ — 1. главен град на областта Трояда, наричан често Илион по името на основателя си Ил, син на Трос; 2. областта Трояда. В околностите на град Троя се намира Троянската равнина между морето и града. В нея имало: свещен дъб, посветен на Зевс, споменаван често в „Илиада“; свещена смокиня или хълм на свещената смокиня; наблюдателен хълм; надгробна могила на Батией; надгробна могила на Ил; надгробна могила на Есиет, от която се виждал целият ахейски лагер; възвишение към брега на Хелеспонт; укрепление, издигнато от Атина и троянците, за да пази Херакъл от чудовището на морето; височина Каликолона (= Хубавият хълм).

УКАЛЕГОН — един от старците на Троя, който бил заедно с Приам на крепостната кула.

УРАНОС, УРАН — съпруг на Гея, изначален бог, олицетворява небето, баща на титаните, циклопите и сторъките.

ФЕНИКС — 1. баща на Европа, дядо на Минос и Радамант, синове на дъщеря му и Зевс (XIV, 321); 2. син на Аминтор, възпитател

на Ахил (IX, 168, 223, 427, 607, 621 и др.).

ФЕРА — 1. град в Тесалия на Бебското езеро, столица на Адмет (II, 711); 2. град в Месения (IX, 151; V, 543).

ФЕРЕТИАД — = потомък или син на Ферес, тоест Евмел или Адмет.

ФИДИП — син на Тесал, брат на Антиф, потомък на Херакъл, вожд на войските от Калиднийските острови.

ФИЛАКА — град в Тесалия.

ФИЛЕИД — = син на Филей, тоест Мегес.

ФИЛОКТЕТ — син на Пеас и Демонаса, ахейски вожд, пристигнал от Мелибея в Тесалия и се присъединил към войските в Авлида със седем кораба.

ФЛЕГИЙЦИ — разбойническо племе в Тесалия.

ФОБОС — бог на бягството.

ФОРБАНТ, ФОРБАС — 1. цар на Лесбос, баща на Ахиловата пленница Диомеда (IX, 665); 2. троянец, баща на Илионей (XIV, 488).

ФРИГИЙЦИ — жители на малоазийската област Фригия, преселени от Тракия.

ФТИЯ — страна и град в Тесалия, владение на Пелей, бащата на Ахил.

ХАДЕС — 1. син на Кронос и Рея, брат на Зевс, Посейдон, Хера, Деметра и Хестия, бог на подземното царство, съпруг на Персефона 2. подземно царство.

ХАЛИЗОНИ — жители на крайморска страна, по-късно наречени халиби или халдеи.

ХАЛКИДА — 1. град и планина на остров Евбея (II, 597); 2. град в Етолия (II, 537).

ХАРИТА — жената на Хефест.

ХАРИТИ — дъщери на Зевс и океанидата Евринома, божества на красотата и радостта, спътници и другарки на Афродита. В „Илиада“ се споменава името на най-младата харита Пазитея (XIV, 269).

ХАРПИИ — митични чудовища, богини на бурите. Според Омир и Хезиод те били с красиви лица, а трагиците ги представят като грозни стари жени с уши на мечка, с извит клюн и нокти, с тяло на ястреб.

ХЕБА — дъщеря на Зевс и Хера, съпруга на Херакъл, богиня на младостта, често прислужва на боговете.

ХЕКАМЕДА — дъщеря на Арсиной от Лесбос, пленница на Нестор.

ХЕКТОР — син на Приам и Хекуба, съпруг на Андромаха, баща на Астианакс, най-храбрият троянец.

ХЕКУБА, ХЕКАБА — дъщеря на фригийския цар Димант, сестра на Азий, съпруга на Приам.

ХЕЛЕН — 1. син на Приам и Хекуба, прочут троянски прорицател (VI, 76 и др.); 2. син на Енопион, убит от Хектор (V, 707).

ХЕЛЕСПОНТ — Дарданелският проток.

ХЕЛИКОН — планина в Беотия, посветена на Аполон и музите.

ХЕРА — дъщеря на Кронос и Рея, сестра и съпруга на Зевс, майка на Арес и Хефест, на Илития и Хеба.

ХЕРАКЪЛ — син на Зевс и Алкмена, съпругата на Амфитрион, прочут с големи подвизи.

ХЕРМЕС — син на Зевс и Мая, вестител на боговете, помощник на хората в търговията и придобиването на богатства.

ХЕРМИОНА — 1. дъщеря на Менелай и Елена, съпруга на Неоптолем (III, 174); 2. град в Арголида с храм на Деметра (II, 560).

ХЕФЕСТ — син на Зевс и Хера, бог на огъня и всички изящни изкуства, куц, едър и грозен.

ХИАДИ — група звезди, разположени пред съзвездието Овен, почитани като нимфи на влагата, която носи плодородие.

ХИМЕРА — чудовище, родено от Тифон и Ехидна, с глава на лъв, тяло на коза и опашка на дракон, убита от Белерофонт.

ХИПАС — 1. троянец, баща на Харопс и Сок (XX, 450); 2. баща на Аписаон от Пеония (XVI, 348); 3. баща на гръцкия вожд Хипсенор (XIII, 411).

ХИПЕРЕНОР — син на Пантой, брат на Полидамант и Евфорб, убит от Менелай.

ХИПЕРЕЯ — извор в Тесалия.

ХИПОДАМИЯ — 1. дъщеря на Анхиз, сестра на Еней, съпруга на Алкатой (XIII, 429); 2. съпруга на Пиротой, майка на Полипет (II, 742); 3. името на Бризейда, дъщерята на Бриз, пленницата на Ахил (I, 184).

ХИПОКООНТ — роднина и другар по оръжие на тракийския цар Резос.

ХИПОЛОХ — 1. син на Белерофонт, брат на Изандър и Лаодамия, баща на Главк (VI, 144, 206); 2. син на Антимах, убит от Агамемнон (XI, 122, 145).

ХИРОН — известен кентавър, син на Кронос и Филира, опитен в медицината, изкуствата и предсказанията, учител на много от гръцките герои: Ахил, Язон, Асклепий, Теламон, Пелей, Тезей, Нестор, Амфиарай, Мелеагър, Паламед, Одисей, Менестей, Диомед, Кастор, Полидевк, Махаон, Подалирий, Антилох и Еней.

ХОРИ — дъщери на Зевс и Темида, покровителки на младостта, законите, правосъдието и добрите нрави.

ХРИЗ — жрец на Аполон в град Хриза в Мала Азия.

ХРИЗЕИДА — Хризовата щерка Астинома, пленена от Ахил, но дадена на Агамемнон.

ХРИЗОТЕМИДА — дъщеря на Агамемнон и Клитемнестра.

ХРОМИЙ — 1. син на Нелей, брат на Нестор (IV, 295); 2. син на Приам, убит от Тевкър (V, 160); 3. троянец, убит също от Тевкър (XVIII, 275); 4. ликиец, убит от Одисей (V, 677); 5. водач на мизийците (XVII, 218, 494, 534).

ЯЗОН — син на Езон и Полимеда, участник в калидонския лов, водач на аргонавтите.

ЯПЕТ — титан, син на Уран и Гея, съпруг на Климена, баща на Атлант, Прометей и Епиметей, смятан за родоначалник на елините.

Издание:

Омир. Илиада

Издателство „Народна култура“, София, 1971 г.

Редакционна колегия: Веселин Ханчев, Николай Бояджиев

Редактор: Блага Димитрова

Художествен редактор: Васил Йончев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.